This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

HDI
HW 2A26 G

ADMIRALITEIT

VAN

AMSTERDAM

KE990
Feth 2173.1.1.2

Harvard College Library

DUTCH HISTORY

JOHN LOTHROP MOTLEY
MEMORIAL COLLECTION

FROM AN ANONYMOUS GIFT

VADERLANDSCHE HISTORIE.

DERDE DEEL.

VADERLANDSCHE HISTORIE,

VERVATTENDE DE

GESCHIEDENISSEN

DER NU

VEREENIGDE NEDERLANDEN,

INZONDERHEID DIE VAN

HOLLAND,

VAN DE VROEGSTE TYDEN AF:

Uit de geloofwaardigſte Schryvers en egte Gedenkſtukken ſamengeſteld.

Met Konſtplaaten en Kaarten opgehelderd.

DERDE DEEL,

Beginnende met de Regeeringe van Graave FLORIS DEN V. in 't jaar 1256; en eindigende, in 't jaar 1442, onder de Regeeringe van Hertoge FILIPS VAN BOURGONDIE.

TWEEDE DRUK.

Te AMSTERDAM,
By de Wed. *ISAAK TIRION.*
Met Privilegie van de Ed. Gr. Mog. Heeren Staaten van Holland en Weſtfriesland.
MDCCLXX.

HISTORIE VAN HOLLAND

~~Nett 2173.1.11.2~~

Harvard College Library
Motley Collection
July 11 1900

VADERLANDSCHE HISTORIE.

NEGENDE BOEK.

INHOUD.

I. FLORIS DE VYFDE *wordt Graaf. Verdrag met Vlaanderen.* II. *Floris, Voogd van Holland, sterft. Vrouw Aleid wordt Voogdes. Slag op Vernoutsee. Otto van Gelder wordt Voogd en sterft.* III. *Graaf Floris aanvaart de Regeering. Opstand der Kennemeren en Westfriezen. Inval in Amstelland.* IV. *Togt tegen de Westfriezen. Graaf Floris wordt Ridder geslaagen.* V. *Scheepstogt naar Westfriesland. 't Lyk van Koning Willem gevonden. Wydenes gebouwd.* VI. *Koophandel op Engeland. Zeeuwsche Kaapvaart.* VII. *Huwelykshandeling tusschen Margareet van Holland en Alfonsus van Engeland.* VIII. *Staat van 't Duitsche Ryk na de dood van Koning Willem. Keizer Rudolf schenkt Holland weg.* IX. *Jonkheer Jan geboóren. Huwelykshandeling tusschen hem en Elizabet van Engeland.* X. *Bestand met Gelder. Holland vry verklaard van de Leenroerigheid aan Brabant.* XI. *Twist van 't Stigt met de Heeren van Amstel en Woerden. Zoen van Amstel en Woerden met Graave Floris. Amstelredamme dam*

Jan Perſyn geſchonken. XII. *Onderneemingen tegen de Weſtfriezen. Watervloed. De Graaf ſtigt vier Sloten. Weſtfriesland onderwerpt zig.* XIII. *De Zeeuwſche Edelen ſpannen ſamen tegen Graave Floris. Middelburg belegerd. Zoen met de meeſte Edelen.* XIV. *Engelſche Koophandel. Stapel der Engelſche Wolle, te Dordrecht. Graaf Floris beweert Regt te hebben op de Schotſche Kroon. Hy doet 'er afſtand van.* XV. *Ongenoegen tuſſchen Engeland en Holland. Wolſtapel verlegd.* XVI. *Graaf Floris verbindt zig met Frankryk.* XVII. *Oorzaaken van het ombrengen van Graave Floris.* XVIII. *Jan van Kuik beleidt den aanſlag, nevens eenige misnoegde Edelen.* XIX. *Samenkomſt te Bergen op Zoom, en te Kameryk. Beſluit om den Graaf te vervoeren.* XX. *Floris wordt te Utrecht van den aanſlag verwittigd. Tot een Vogeljagt uitgenodigd, en gevangkelyk naar 't Muiderſlot gebragt.* XXI. *Naderhand by Muiderberg vermoord. Eenigen zyner bedryven.* XXII. JAN DE EERSTE *voor Graave erkend. Verſchil over de Voogdyſchap.* XXIII. *'t Slot Kroonenburg belegerd en ingenomen. Gerard van Velzen en anderen gedood.* XXIV. *Dirk van Kleef en Guy van Henegouwen verdeelen 't bewind der Regeeringe.* XXV. *Gemagtigden naar Engeland, om Graave Jan te haalen. Nieuwe opſtand der Weſtfriezen.* XXVI. *Wolfert van Borſelen lokt de Vlaamingen in Walcheren. 't Slot te Medenblik ontzet.* XXVII. *Jan de I. landt in Zeeland.* XXVIII. *Borſelen ſtelt zig in 't bewind der Regeeringe.* XXIX. *De Weſtfriezen volkomen tot onderwer-*

werping gebragt. Vroone verbrand. XXX. *Togt van Bisschop Willem op Waterland.* XXXI. *Vrede met Utrecht, gemaakt en gebroken. Ysselstein belegerd en gewonnen.* XXXII. *Twist met Borselen en den Baljuw Aloud, over de Dordrechtsche Voorregten. Kampregt.* XXXIII. *Borselen den Graaf naar Zeeland willende voeren, wordt agterhaald, en te Delft omgebragt.* XXXIV. *Jan van Avennes aanvaardt de Voogdyschap wederom. Verbond met eenige Steden tegen de Moorders van Graave Floris.* XXXV. *Dood van Graave Jan den eersten.*

FLORIS DE VYFDE, Zoon van Koning Willem, bereikte naauwlyks twee jaaren, toen hy zynen Vader verloor, alzo hy, geduurende het beleg van Valenchyn, in den jaare 1254, ter weereld gekomen was (*a*). De * Hollandsche Edelen en 't Volk in 't algemeen erkenden hem egter, terstond, voor Graave (*b*). Doch Floris, zyn Oom, die 't Land, in den Kryg tegen de Vlaamingen, reeds zo merkelyken dienst gedaan hadt, hieldt de Voogdyschap des jongen Graafs en den klem der Regeeringe in handen. FLORIS V. I. Floris de V. wordt Graaf, onder Voogdyschap van zynen Oom Floris, * *Principes Hollandiæ.*

In den aanvang zyner Voogdye, sloot hy een Verdrag met Margareet, Graavinne van Vlaanderen, en met haaren Zoon, Guy; die, om groot Losgeld, uit de Zeeuwsche gevangenis, geslaakt zynde (*c*), nu ook reeds den ti- die een Verdrag met Vlaanderen maakt. 1256.

(*a*) MELIS STOKE *in* Willem II. *bl.* 92.
(*b*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1256. *p.* 388.
(*c*) MEYERUS *ad annum* 1256.

FLORIS. V. titel van *Graave* voerde, en nevens zyne Moeder regeerde. Men hadt, na den Slag by Weſtkapelle, en nog by 't leeven van Koning Willem, door tuſſchenkomſt van Lodewyk den IX, Koning van Frankryk, reeds over een Verdrag gehandeld; doch vrugteloos (*d*). Willems dood gaf nu gelegenheid, dat de Onderhandelingen hervat werden. Te Bruſſel werdt, eindelyk, door bemiddeling van den Koning van Frankryk; van Henrik, Hertog van Brabant; van Otto den III, Graave van Gelder, en van eenige andere Grooten, op den eenentwintigſten van Wynmaand des jaars 1256, een Verdrag getroffen, op den volgenden voet: „ Floris, Voogd van Hol„ land, zou [*Margareet* (*e*)], oudſte Dogter „ van Graave Guy, ten Huwelyk neemen, „ en haare Grootmoeder, Margareet, zou „ Zeeland, tuſſchen Hedeneze en de Schelde „ gelegen, dat is, Zeeland Beweſter-Schelde, „ 't welk onder haar, en onder Floris * Op„ pergebied geoordeeld werdt te behooren, „ aan hem en zyne Erfgenaamen, ten vryen „ Leen, moeten afſtaan. Margareets gedeel„ te zou hy, als Leenman van Vlaanderen, „ het ander als Voogd van zynen Neeve Flo„ ris bezitten. Deeze zou, zo zyn Oom, zon„ der Kinderen, by Margareet, gewonnen te „ hebben, overleedt, ook eene der Dogteren „ van Graave Guy ter Vrouwe neemen, en „ met haar Zeeland Beweſter-Schelde verkry„ gen. En ſtierf hy, insgelyks, zonder Kin„ deren; dan moeſt Zeeland Beweſter-Schel„ de

* *Demanium.*

(*d*) MEYER. *ad annos* 1254, 1255.
(*e*) *Voyez* BUTKENS Troph. de Brabant *Tom.* I. *p.* 332.

„ de aan eenen der Zoonen van Graave Guy Floris
„ komen, die met *Magteld*, Dogter van Ko- V.
„ ning Willem, trouwen zou: na welker dood,
„ het eerst aan de wettige Graaven van Hol-
„ land zou versterven; die 't egter van de
„ Vlaamsche Graaven zouden blyven ter Leen
„ houden; en hun, eens vooral, tien duizend
„ Marken sterlings, van tien * Schellingen * *Solidi.*
„ ieder Mark, betaalen moeten. Zo Zeeland
„ Bewester-Schelde, t'eenigen tyde, onder de
„ erfgenaamen van den Voogd Floris, of van
„ zynen Neeve, of van Magteld, verdeeld
„ wierdt, zou men, voor ieder deel, aan de
„ Graaven van Vlaanderen, hulde moeten
„ doen." Deeze was de voornaamste inhoud van 't Verdrag. De geschillen over de Tollen werden verbleeven aan de Uitspraak van Henrik, Hertog van Lotharingen en Brabant: en wegens de vryheden der Vlaamsche Handelaaren, de voorige overeenkomsten, met naame die van den jaare 1168, vernieuwd en bevestigd (*f*). Het Verdrag werdt niet alleen door de Vlaamsche en Henegouwer Edelen bekragtigd; maar ook door de Steden Gend, Brugge, Yperen, Ryssel en Douai: welke vyf Steden beloofden, Vrouwe Margareet en Graave Guy allen onderstand te zullen weigeren, indien een van beiden immer deeze Vrede schondt of verbrak (*g*): waar uit men, in 't voorbygaan, kan opmerken, hoe zeer de Nederlandsche Steden, ten deezen tyde, reeds in aanzien gereezen waren.

Floris, Voogd van Holland, verschoof zyn Hu- II.
we- Floris,

(*f*) Pactum Pacis *Vide in* Thes. Mart. & Dur. *Tom.* I. *c.* 1074.
(*g*) Pierre d'Oudegh. Chron. de Flandr. *Cap.* CXVI. *f.* 190 *vers.*

Floris V. welyk met Margareet van Vlaanderen eenigen tyd, of weigerde het te voltrekken; zonder dat men 'er de reden van weet. Ook leefde hy niet lang hier na. In de Lente des jaars 1258, te Antwerpen op een Steekſpel zynde, werdt hy, by ongeluk, gekwetſt, en overleedt aan de wonde, op den zesentwintigſten van Lentemaand des gemelden jaars (*h*). Men vindt, dat hy Keuren aan Zeeland gegeven heeft, waar naar 't gantſche Land beregt werdt (*i*). Zy zyn, voor eenige jaaren, in 't Latyn en oud Nederduitſch, gedrukt; doch niet openlyk in 't licht gegeven. My is 'er, nogtans een Afdrukſel van ter hand gekomen. Wy hebben te vooren (*k*) gezien, dat 's Graaven Oom, al by 't leeven van Koning Willem, groot gezag in Zeeland gevoerd heeft. Doch de Zeeuwſche Keuren, van welken wy ſpreeken, ſchynt hy kort na 's Konings dood gegeven te hebben (*l*).

Voogd van Holland, ſterft.

1258.

Vrouw Aleid maatigt zig de Voogdyſchap van Holland aan.

De jonge Graaf bereikte nu naauwlyks vier jaaren, en werdt opgevoed, door zyne Moeye, Aleid; die, ruim een jaar geleeden, haaren Egtgenoot, Jan van Avennes, verlooren hebbende (*m*), zig, ſedert, in Holland, of in Zeeland, ſchynt te hebben opgehouden. Zy droeg de vereiſchte zorg voor 't Kind, doende het zelfs, zo dra mogelyk, in de Waalſche en Duitſche Spraaken, onderwyzen (*n*). Doch na de dood van Floris, haaren Broeder, onderwondt zy zig ook 't Landsbeſtier, zig noemende * *Voogdeſſe van Holland* (*o*); 't welk veelen

* *Tutrix Hollandiæ.*

(*h*) Mel'is Stoke *bl.* 95.
(*i*) Melis Stoke *bl.* 95.
(*k*) II. *Deel*, *bl.* 393.
(*l*) *Zie* Melis Stoke *bl.* 95.
(*m*) Meyerus *ad annum* 1257.
(*n*) Melis Stoke *bl.* 96.
(*o*) Diplom. ejus *Ann.* 1258. *Vide apud* Matth. Anal. *Tom.* II. *p.* 529. *not.* (1).

len Edelen onaangenaam was, terwyl anderen haar de hand boven 't hoofd hielden (*p*). Om zig te vaſter in 't bewind te veſtigen, verkoor zy Henrik, Hertog van Brabant, om nevens haar te regeeren. Dit blykt, uit eenen Brief van *Gerolf* en *Henrik van Kats*, Zeeuwſche Edelen, op den dertigſten van Grasmaand des jaars 1258, gegeven, by welken zy den Hertoge trouw belooven (*q*). Ook deedt *Godefroi van Kruiningen* hem, ten zelfden tyde, hulde (*r*). Henrik, in perſoon herwaards gekomen, om de Voogdyſchap te aanvaarden, maakte zig haaſt gehaat by de Landzaaten, en overleedt kort hierna (*s*). Toen ſloegen de Edelen, die 't met hem gehouden hadden, het oog op Otto den IIIde, Graave van Gelder, Zoon eener Oud-moeye des jongen Graafs; die zig, terſtond, beweegen liet, om herwaards te komen. Sedert, hielden, naar ſommiger verhaal, de Hollandſche Edelen eenpaarig de zyde van Graave Otto, terwyl de Zeeuwſchen Vrouwe Aleid aanhingen (*t*). Vrouw Aleid en Graaf Floris bevonden zig in Zeeland, toen Otto van Gelder, te Dordrecht, in Zuidholland, aankwam: alwaar de Burgery hem, terſtond, voor Voogd erkende. Ook onderwierp hy zig, in korten tyd, gantſch Holland, en trok ſedert een Leger byeen, met welk hy naar Zeeland overſtak, om Vrouw Aleid op te zoeken, en te ver-

FLORIS V.

(*p*) MELIS STOKE, *bl.* 96.
(*q*) *Zie* den Brief *by* BOXHORN. *op* REIGERSBERGEN, II. *Deel*, *bl.* 607. *en by* BUTKENS Troph. de Brabant *Preuves*, *p.* 97.
(*r*) BOXHORN *en* BUTKENS *als boven.*
(*s*) Spiegel Hiſtoriaal *Cap.* XXXIX. XL. *bl.* 51, 52.
(*t*) BEKA *in* Henrico *p.* 88.

FLORIS V.

verdryven. Hy landde te *Reimerswale*, op 't Eiland Zuid-beveland: in 't weſten van welk Eiland, Vrouw Aleid haare magt byeen gebragt hadt. De beide partyen, elkanderen genaderd zynde, viel 'er, op *Vernouts-ee*, een hevig gevegt voor, in welk Graaf Otto eene volkomen' overwinning behaalde (1). Hy hieldt, ſedert, tot aan de meerderjaarigheid van Graave Floris, het bewind der Regeeringe in handen (*u*).

Slag op Vernouts-ee.

Graaf Otto van Gelder wordt Voogd.

Ongetwyfeld zyn 'er eenige jaaren verloopen, eer Graaf Otto 't Land in ruſt bragt. Doch onze Hiſtorieſchryvers hebben niet naauwkeurig genoeg aangetekend, wanneer de byzondere gevallen der minderjaarigheid van Graave Floris gebeurd zyn. Zelfs melden zy den tyd niet, in welken hy, op eigen gezag, begon te regeeren. Zekerlyk is zulks geſchied,

(*u*) MELIS STOKE *bl.* 97.

(1) Of dit gevegt, te lande of te water, voorgevallen zy, is twyfelagtig. De meeſten maaken 'er een' Scheepsſtryd van; doch hiervan blykt niets, in STOKES verhaal. De plaats des gevegts, *Vernouts-ee*, by STOKE, en op veelerlei wyze, by anderen, benoemd, is onzen meeſten Schryveren onbekend geweeſt. ALTING verſtaat (*Notit. Germ. infer.* P. II. p. 188.), door *Vernouts-ee*, het *Eiland van Voorne*. Doch STOKE zelf, hier ter plaatſe, en vooral *in Jan den II.* bl. 190. moeſt hem hebben doen zien, dat het in Zuidbeveland, by *Lodyke* en *Duivenee*, moet geplaatſt worden. Dit blykt ook onwederſpreekelyk, uit eenen Brief van Hertoge Filips van den eenendertigſten van Louwmaand des jaars 1430, geregiſtreerd in 't *eerſte Memoriaalboek van* Mr. JAN ROSE f. 81. in welken bevolen wordt, eene Sluis te leggen *in Zuytbeveland*, *in Voirnoutzee*, tot loſſinge van 't Landwater.

ſchied, voor de dood van Graave Otto (*v*), die, op den tienden van Louwmaand des jaars 1271, is voorgevallen (*w*). Nogtans kan het, niet lang te vooren, begonnen zyn: alzo de Oproer der Kennemeren, die, in of omtrent den jaare 1268, ontſtondt (*x*), gezeid wordt, geduurende 's Graaven *jongkheid* of minderjaarigheid, aangevangen te zyn (*y*). 't Is derhalve waarſchynlykſt, dat Graaf Floris, in 't jaar 1269 of 1270, toen hy den ouderdom van vyftien of zeſtien jaaren bereikt hadt, de Regeering aanvaard heeft. Voor deezen tyd, ſchynt hy reeds met *Beatrix*, Dogter van Guy, Graave van Vlaanderen, volgens het Verdrag van den jaare 1256, in de Egt getreden te zyn (*z*).

FLORIS V. Hy ſterft.

III. Graaf Floris begint op eigen gezag te regeeren. Zyn Huwelyk.

Na 't vertrek van Graave Otto, ſchikte de jonge Graaf zig, eenen geruimen tyd, naar den raad zyner Moeye, Vrouwe Aleid. Haaren Zoon, ook *Floris* genoemd, droeg hy 't bewind over Zeeland op. Doch beval hem den raad in te neemen van Heere *Albrecht van Voorne*, Burggraave van Zeeland, en van eenige andere Zeeuwſche Edelen, die, ſedert, zyn doen en laaten waren (*a*). Heer Albrecht hadt zo veel aanziens verkreegen, of ſtondt zo diep in 's Graaven gunſt, dat hem en zynen Nakomelingen, door Graave Floris den V, een agtſte uit het Weſtelyk, en een vyfde uit het Ooſtelyk gedeelte van Schouwen, opgedraagen werdt, in alle de Beden, welken den

Aanzien van Albrecht van Voorne.

(*v*) Melis Stoke *bl.* 98.
(*w*) Pontani Hiſt. Gelr. *Libr.* VI. *p.* 152.
(*x*) Chronic. Hirſaug. *ad annum* 1268.
(*y*) Beka *in* Joanne. I. *p.* 92.
(*z*) Melis Stoke *in* Floris V. *bl.* 93.
(*a*) Dezelfde *als boven.*

Floris V.

den Graaven van Holland, ter gelegenheid van hun Huwelyk, immer zouden toegeſtaan worden. De Giftbrief is nog voor handen (*b*), en te Delft, op den vierden van Hooimaand des jaars 1269 getekend. Floris, 's Graaven Neef, trok Zeeland door, alomme, volgens de beſchreeven' Keuren, regt doende. Ook verzoende hy de Zeeuwen, die, in den ſlag op Vernouts-ee, de zyde van Graave Otto gehouden hadden, wederom met Graave Floris (*c*). Zeeland, daar men 't altoos met Vrouwe Aleid, die nu wederom aan 't bewind was (2), gehouden hadt, werdt dus haaſt in ruſt gebragt. Doch de ruſt in Holland te herſtellen, hadt meer werks in. Hier was, omtrent den jaare 1268, een gevaarlyke Oproer ontſtaan, onder de Opgezetenen der Dorpen van Kennemerland, van welk de oorzaaken niet klaarlyk aangeweezen worden. Vermoedelyk is 't, dat zy, wegens de Voogdyſchap, met de Edelen oneens geworden zynde (*d*), beſlooten hebben, zig met geweld, tegen hen, te verzetten. Men vindt aangetekend, dat zy niets minder bedoelden, dan de Edelen ten Lande uit te jaagen, derzelver Sloten te vernielen, en den klem der Regeeringe der Gemeente in handen te ſtellen (*e*). De Kennemers

Opſtand der Kennemeren, Waterlanderen, en Weſtfriezen. 1268.

(*b*) *Apud* Miræum Donat. Belg. *Libr.* I. *Cap.* CXXVII. *p.* 437. *Tom.* I. Oper. Diplom.
(*c*) Melis Stoke *in* Flor. V. *bl.* 98.
(*d*) *Vide* Hedam *in* joann. I. *p.* 212.
(*e*) Beka *in* Joann. I. *p.* 92.

(2) Men vindt, dat zy, ſomtyds, de Graaflyke Brieven ook met haar Zegel bekragtigd heeft. Zie een *Handveſt van Floris den V. van den jaare* 1273, by Balen *Dordrecht*, bl. 429.

mers ſtaken, ten deezen tyde, uit, in magt en aanzien, onder de Hollanders. Uit de Handveſten, hun, ruim twintig jaaren na deezen tyd, door Graave Floris den V. zelven, verleend, blykt niet alleen, dat zy gewoon waren, den Graave, zo wel buiten als binnen het Graafſchap van Holland, ter Heirvaart te volgen; maar ook, dat zy hem en zynen Ouderen menigen dienſt gedaan hadden (*f*). Doch om zig te meer gedugt te maaken by 's Lands Edelen, verbonden zy zig thans met de Weſtfriezen en Waterlanders, die eenen zin met hen hadden. De adelyke Sloten in Kennemerland leeden den eerſten aanval. Veelen derzelven werden overmeeſterd en vernield. De Edelen werden genoodzaakt de wyk naar Haarlem te neemen, alwaar zy zig verſterkten. De Kennemers en hunne Bondgenooten vielen toen in Amſtelland. Gysbrecht van Amſtel de II, zig te zwak bevindende, om deezen ongetemden hoop tegenſtand te bieden, ſloot een Verdrag met hen, en wiſt hen, eerlang, zulks te beleezen, dat zy hem tot hun Opperhoofd verkooren. 't Schynt dat zy, tot nog toe, zonder geregelden Bevelhebber, geoorloogd hadden: weshalve zy zig ligtelyk lieten beweegen, om een' ervaaren' en moedig' Krygsoverſte te kiezen, onder wiens bevel, zy zig een' voordeeligen uitſlag van hunne onderneemingen beloofden. Doch Gysbrecht hadt, met het aanvaarden van dit Opperbevel, wat anders voor. Hy zogt

FLORIS V.

Zy vallen in Amſtelland, en kiezen Gysbrecht van Amſtel tot hun Opperhoofd.

(*f*) Handv. van Ao. 1291. *in de* Handv. van Kennem. *bl.* 3. 4.

Floris V. zogt den Oorlog uit zyn Land te houden, en zig van 't Volk, over welk hy geboodt, te bedienen, om zyn byzonder leed te wreeken op de Stigtſchen, tegen welken de oude en begroeide wrok nog niet vergaan was. Ook toog hy, terſtond, de Vegt langs, naar 't Slot Vreêland, welk, eenen tyd lang, vrugteloos belegerd werdt. Gysbrecht, ondertusſchen bevroedende, dat het Leger zyn onderhoud alleen uit Amſtelland bekomen moeſt, bewoog de Kennemers, het beleg, by nagt, op te breeken, en ſchielyk naar Utrecht te trekken, om, ware 't mogelyk, deeze Stad, by verraſſing, in te neemen. Voor den dageraad, zagen de Utrechtſchen, met verwondering, hunne Stad van eene geweldige menigte gewapenden omringd. De Burgers, gevraagd hebbende, wat men voorhadt, werden, door eenen Kennemer, die wel ter taale was, in deezer voege, beantwoord: „Burgers van Utrecht en goede Vrienden, de „ vrye Kennemers begeeren, dat gy alle de „ Edelen, die de Gemeente bezwaaren en „ verdrukken, ter Stad uit jaagt, en hunne goederen den armen geeft". Dit, met een ſtout gelaat, uitgeſproken, werdt greetiglyk opgevat van de Burgerye, die, reeds geſtoord op de Regeeringe, de hoofden by een ſtak, en, na een kort overleg, de Schepens en Raaden af-, en anderen, uit de Overluiden der Gilden gekooren, in derzelver plaatſe, ſtelde. Toen werden de voornaamſten ter Stad uit gejaagd: waarna men een Verdrag met Heere Gysbrecht en de Kennemers ſloot. Amersfoort en Eemland volgden, ſedert, het

die Vreêland belegert en Utrecht verraſt.

voor-

voorbeeld van Utrecht, en verbonden zig, insgelyks, met de Kennemers. Gysbrecht van Amstel, weinig tegenstand in 't Stigt ontmoetende, bemagtigde en vernielde de Sloten van *Gysbrecht van Abkoude*, *Willem van Ryzenburg* en *Huibert van Viane*, zyne byzondere Vyanden. FLORIS V.

Jan van Nassau, die thans verkooren doch onbevestigde Bisschop van Utrecht was, zynde Henrik van Vianden, in den jaare 1267, overleeden, hadt zig naar Gelder begeven, om onderstand van Graave Otto den III. te verzoeken. Doch daar verliep eenige tyd, eer men een genoegzaam getal van Knegten in de wapenen brengen kon. Gysbrecht van Amstel, hiervan niet onbewust, zogt zig, geduurende den Winter, van den grootsten hoop der Kennemeren, die veel onderhouds behoefden, te ontslaan, en bewoog hen, om, tegen den Oogsttyd, naar hun Land te rug te keeren. Zy deeden 't; doch ondernamen, op hunnen terug togt, 't beleg der Stad Haarlem, die, beide door Burgers en Edelen, dapperlyk beschermd werdt. Haarlem belegerd.

Jan Persyn, een moedig Ridder, trok, op eenen nagt, heimelyk ter Stad uit, benam den Kennemeren eenige Wagens, en rende 'er mede naar Kennemerland, alwaar hy den brand stak in veele Dorpen. 't Gelukken deezer onderneeminge was oorzaak, dat de Stad van 't beleg verlost werdt. De Kennemers, die voor Haarlem lagen, agter zig de vlam hunner wooningen ziende opgaan, verlieten de Stad, en trokken naar huis. Die van binnen vervolgden hen, Stoute daad van Jan Persyn.

een

Floris V.

een ſtuk wegs, en keerden, rykelyk met buit beladen, te rug.

Amersfoort en Utrecht door de Stigtſchen herwonnen.

Biſſchop Jan en Graaf Otto hadden, middlerwyl, een talryk Leger byeen gebragt, met welk zy voor Utrecht toogen. Doch alzo die van binnen de Stad weigerden op te geeven, en de Biſſchop het muurwerk en de gebouwen, ongaarne, door 't ſteenwerpen, beſchadigd zag; trok het Leger, eerlang, af, en voor Amersfoort, welk zig haaſt overgaf. De Biſſchop begaf zig toen naar Deventer: Graaf Otto keerde ook naar huis, en 't Leger werdt afgedankt. Twee jaaren verliepen 'er, ſedert, na welken, *Zweder van Bozinchem* Utrecht voor den Biſſchop bemagtigde. Toen werden de verdreeven' Wethouders weder ingeroepen, en in hunne Ampten herſteld. De onlangs aangeſtelden werden allen ter Stad uitgezet; doch kwamen 'er, de een na den anderen, allengskens, wederom binnen, en verwekten eenige nieuwe opſchuddingen: die egter, door Heere *Nikolaas van Kats*, dien ſommigen ook voor eenen Voogd van Graave Floris den V. gehouden hebben, binnen korten tyd, geſtild werden (*g*). By deeze gelegenheid of eerder, ſchynt Biſſchop Jan van Naſſau het Slot Vreêland aan Gysbrecht van Amſtel, en het Slot te Montfoort aan Herman van Woerden, voor zekere ſomme gelds, verpand te hebben (*h*). En veelligt heeft Gysbrecht zig hier door laaten beweegen, om het Stigt, zo ver het onder zyne magt geraakt was, den Biſſchop we-

Vreeland aan Gysbrecht van Amſtel en Montfoort aan Herman van Woerden verpand.

(*g*) Beka *in* Joann. I. *p.* 91, 92.
(*h*) Beka *in* Joann. I. *p.* 95.

wederom in te ruimen. Ondertuſſchen zagen de Stigtſchen deeze vervreemding van 's Lands Sloten, niet zonder merkelyk ongenoegen, aan. De Biſſchop behaalde 'er zo groot een' ondank door, dat hy, ſedert, nimmer, de genegenheid zyns Volks winnen kon. FLORIS V.

De Kennemers waren nu wel aan 't bedaaren gebragt; doch de Weſtfriezen, die deel aan den opſtand gehad hadden, moeſten nog bedwongen worden. De jonge Graaf of zyne Raaden (*i*) hadden, zo 't ſchynt, niet noodig geoordeeld, eene Heirvaart tegen de Kennemers te beſchryven, om dat hunne vyandelykheden, meeſt en langſt, buiten Holland gepleegd waren. Doch in den jaare 1272, werdt 'er een Kruistogt tegen de Weſtfriezen beſtemd, die, door Graave Floris, heet om wraak van zyns Vaders dood te neemen, in perſoon werdt bygewoond, ſchoon hy, ten deezen tyde, naauwlyks agttien jaaren bereikt kon hebben. Voor deezen, hadt men de Friezen meermaalen te water, of in den winter over 't Ys aangevallen; doch nu werdt de togt te lande in Oogſtmaand ondernomen. 's Graaven leger, uit een aanzienlyk getal van Paarden-Volk en Knegten beſtaande, verzamelde zig te Alkmaar, van waar men voorhadt, langs Ouddorp, een weinig Ooſtwaards van Alkmaar gelegen, over het gebroken land, welk, ten dien tyde, de Schermer-meer ſcheidde van de Heer Huigenwaard, tot in 't hert van Weſtfriesland, te dringen. Om de ondiepe killen te dempen, en zig dus eenen weg over 't ge- IV. Togt tegen de Weſtfriezen. 1272.

(*i*) *Zie* Melis Stoke *in* Floris V. *bl.* 99.

Floris V. gebroken land te baanen, werden Dykers beſtemd, die, terwyl zy hun werk deeden, door eene bende Speeren en Boogſchutters, gedekt werden. De Weſtfriezen, om den Kryg, zo lang mogelyk, uit het hert van hun Land te houden, hadden zig gelegerd, niet verre van Vroone, en zagen, van daar, de dammen, tuſſchen 't gebroken land, vaſt groeijen, wanneer zy, onverhoeds opſtuivende, de Dykers overvielen, en verdreeven. 't Gros van 't Graaflyk Leger, dat nog te Alkmaar was, ſchoot ſchielyk de wapenen aan, en trok den Friezen tegen, die, een weinig te rug deinzende, niet verre van Vroone, ſtand hielden. Doch hier vielenze, met zo veel hevigheid, aan op de Hollanders, dat deezen te kort ſchooten, en wyken moeſten. De Friezen vervolgden hen, door Alkmaar heenen, tot op de Geeſt van *Heiligerloe* of Heilo. De Hollanders, hier den harden zandgrond onder de voeten hebbende, greepen moed, en, onverhoeds wendende, vielen zy zo fel aan op den vyand, dat zy hem agthonderd man affloegen, en het Slagveld behielden. Van de Hollanders waren, in 't geheel, vyfhonderd man geſneuveld (*k*). Doch onder dezelven, bevonden zig veele voornaame Edelen, met naame *Wouter de Fries*, Baljuw van de Kuinder, of volgens anderen (*l*), van Kennemerland, die den Graave deezen togt aangeraaden hadt, *Werenbold uit de Haage*, Ridder, en *Albrecht*, zyn Broeder, *Wouter van Egmond*, Ridder, en *Wil-*

(*k*) Melis Stoke *in* Floris V. *bl.* 98, 99.
(*l*) Bera *in* Joann. I. *p.* 93.

Willem, zyn Zoon, *Dirk van Raaphorſt*, Ridder, en *Gerard*, zyn Broeder, *Jakob van Waſſenaar*, Ridder, *Bernard uit den Enge*, Ridder, *Gerard van Hermelen*, Ridder, *Gerard Ever* en veele anderen (*m*). Het ſneuvelen van zo veele Edelen heeft ſommigen doen oordeelen, dat de Friezen wel den grootſten hoop verlooren; doch dat de Hollanders de zwaarſte ſchade geleeden hadden (*n*). De Slag, van welken wy ſpreeken, viel voor, op den twintigſten van Oogſtmaand des gemelden jaars 1272. FLORIS V.

Sedert voerde Graaf Floris, van tyd tot tyd, kryg tegen de Weſtfriezen, nu met voordeel dan met ſchade: van al 't welke, onze Hiſtorieſchryvers verzuimd hebben, de omſtandigheden behoorlyk aan te tekenen (*o*). Men weet, van elders, dat de Kennemers hem nu tegen de Weſtfriezen hielpen. In 't jaar 1277, ſcholdt hy die van *Akerſloot* en *Uitgeeſt*, het Schot, welk zy jaarlyks gewoon waren te betaalen, voor den tyd van drie jaaren, kwyt, op dat zy zig, *te williger en te dapperer, tegen de Friezen ſtellen zouden* (*p*). En die van *Wormer* werden, omtrent vier jaaren laater, van alle Graaflyke Beden en Tollen vry verklaard, om dat zy, in zeker gevegt, eenige Friezen gevangen en den Graave overgeleverd hadden (*q*). 't Schynt, dat zyne Moey, Vrouw Aleid, die van eenen zagten en goedertieren aart

(*m*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1256. *& ſeqq. p.* 515. Doodlyſt der Egmondſche Abtd. *ad* 20 *Aug. p.* 271.
(*n*) MELIS STOKE *in* Floris V. *bl.* 99.
(*o*) Dezelfde *als boven.*
(*p*) Handv van Kennemerl. *bl.* 491.
(*q*) Handv. van Kennemerland *bl.* 540.

Floris V. aart was (r), hem al dit oorloogen, waartoe hy door 's Lands Edelen aangezet werdt, ontraaden hadt, en dat hy hierom ongenoegen tegen haar hadt opgevat. Immers men vindt, dat Graaf Floris, die, na dat hy zig, in 't jaar 1277, te 's Hertogenbosch, in de tegenwoordigheid van *Hertoge Jan van Brabant*, Ridder hadt doen slaan (s), alles naar zynen eigen zin bestierde, zeer op Vrouw Aleid gestoord zynde, haar en haare Kinderen, uit zyne Graafschappen, deedt vertrekken (t). De Edelen, die haar al voorheen ongaarne in 't bewind gezien hadden, schynen den Graave hiertoe, onder de hand, te hebben opgestookt (u). Zy heeft zig, sedert, in Henegouwen opgehouden, alwaar haar oudste Zoon, *Jan van Avennes*, als Graaf regeerde.

Graaf Floris wordt Ridder geslaagen. 1277.

V. Scheepstogt tegen de Westfriezen. 1282.

Graaf Floris ondernam, hierna, wederom eenen togt tegen de Westfriezen: en alzo hem de togt over Alkmaar kwalyk bekomen was, besloot hy nu eene Vloot toe te rusten, en met dezelve, de Zuiderzee langs stevenende, aan den Zuidkant van Dregterland, te landen. De Vloot werdt bemand met Zeeuwen, zo wel als met Hollanders, en, in den zomer des jaars 1282, te water gebragt. De landing geschiedde te *Wydenes*, alwaar men voorhadt, een Slot op te werpen, ten deele, zo 't schynt, om den hertogt te begunstigen, ten deele ook om de Friezen in toom te houden. Deezen stonden, in slagorde, by *Schellinkhout*, niet ver-

Gevegt by Schellinkhout.

(r) Melis Stoke *bl.* 96.
(s) Melis Stoke *bl.* 99.
(t) Melis Stoke *bl.* 101.
(u) *Zie* Melis Stoke *bl.* 100, 101.

verre van Wydenes, alwaar een hevig gevegt voorviel (*v*). De Friezen werden hier op de vlugt gejaagd, en twee mylen verre, door het Graaflyk Leger, vervolgd: welk daarna aftrok. Men ſchreef deezen hertogt toe aan de beſtiering van Heere Nikolaas van Kats, die 't Leger geboodt, en zig, hierdoor, by de andere Edelen, in 't vermoeden bragt, dat hy den Graaf verraaden wilde. Graaf Floris, dien deeze aftogt, insgelyks, mishaagde, ſtelde zig aan 't hoofd eener talryke bende van Edelen, en rende van Dorp tot Dorp, alomme de verbaasde Friezen ſlaande of verdryvende (*w*). Te Hoogtwoude gekomen, omtrent welke plaats, Koning Willem geſneuveld was, werdt de Graaf en zyn Volk, door 't herdenken deezes ramps, dermaate ontſteken, dat zy hier eene ongemeene ſlagting deeden onder de Friezen, die by menigten gedood, of gevangen genomen werden (*x*). Onder de gevangen' Friezen, bevondt zig een oud man, die beloofde aanwyzing van 't Lyk van Koning Willem te zullen doen, indien men hem het leeven ſchonk. Dit werdt hem toegezeid: waarna hy, op zekere plaats, deedt graaven, in welke het Lyk, op eene tamelyke diepte, gevonden werdt. Men wil, dat de Friezen, die aan 's Konings dood ſchuldig waren, elkanderen, by eede, verbonden hadden, zyn Graf nimmer te zullen ontdekken: welken eed deeze oude, uit vreeze voor de dood,

FLORIS V.

't Lyk van Koning Willem wordt gevonden.

(*v*) MELIS STOKE *bl.* 103.
(*w*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1282. *p.* 526.
(*x*) MELIS STOKE *bl.* 103.

FLORIS V.

dood, gebroken hadt (*y*). De Graaf deedt het Vaderlyk gebeente terſtond reinigen: en was 'er zo verheugd mede, dat hy van 't plonderen der Friezen afzag, en 't Lyk, ter eerſter gelegenheid, naar Middelburg deedt voeren, daar het deftig ter aarde gebragt werdt (*z*). Men heeft nog eenen Brief, door Graave Floris, by deeze gelegenheid, in de Franſche taale, geſchreeven, aan *Eduard den I*, Koning van Engeland, dien hy *zynen Heer* noemt. Hy verhaalt 'er in, dat hy „ zyne doodvyanden, „ de Friezen, viermaal agter een, geſlaagen, „ en t'eenemaal overwonnen hadt." Ook vergeet hy niet te melden „ dat hy 't Lyk zyns „ Vaders wederom magtig geworden was, 't „ welk hy, boven alle goederen der weereld, „ waardeerde (*a*)." De Brief wordt in den Tour te Londen bewaard, onder de ſtukken, behoorende tot het tiende jaar der Regeeringe van Koning Eduard, welk met het jaar 1282 overeenkomt.

Brief van Graaf Floris aan Eduard den I, Koning van Engeland.

In den winter deszelfden jaars, werdt het Slot te Wydenes voltrokken, en van bekwaame bezetting voorzien. Ongaarne zagen dit de Weſtfriezen, die, na dat 's Graaven Leger afgetrokken was, meer dan éénen ſtorm op 't Slot deeden; doch door die van binnen, met *Armborſten* en Boogen, zo hevig beſchooten werden, dat zy, geene kans ziende om de Veſting te winnen, met zwaar verlies, moeſten aftrekken (*b*). Graaf

(*y*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1282. *p.* 526.
(*z*) BEKA *in* Joann I. *p.* 94.
(*a*) Liter. Flor. Comit. Holland. *in* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* II. *p.* 212.
(*b*) MELIS STOKE *in* Floris V. *bl.* 104.

Graaf Floris zou hen, vermoedelyk, terſtond, wel geheellyk bedwongen hebben; doch de onderhandeling met Engeland, die, omtrent deezen tyd, op het tapyt was, en eenige andere beletſels ſchynen de uitvoering zyns voorneemens, voor eenige jaaren, geſtremd te hebben. De Koophandel, die, eeuwen agter een, tuſſchen Britanje of Engeland en deeze Landen, gedreeven was, werdt nog, met wederzyds voordeel, voortgezet. De Hollanders en Zeeuwen bragten, ten deezen tyde, verſcheiden' Koopwaaren naar Engeland, en haalden anderen van daar te rug (*c*), inzonderheid Wolle (*d*), die, hier te Lande, tot de Weeveryen gebruikt werdt. Ook vindt men, dat Graaf Floris, uit Engeland, alwaar, ten deezen tyde, beide goud- en zilver-mynen gevonden en bearbeid werden (3), zilver haalen deedt, om 'er hier geld van te munten (*e*). Doch, gelyk dikwils tuſſchen Handelaars gebeurt, omtrent den jaare 1275, was 'er merkelyk geſchil ontſtaan, tuſſchen de Engelſche en onze Koopluiden: waarvan de oorzaak niet wordt aangetekend. Men vindt alleen, dat Koning Eduard, in 't jaar 1274, den uitvoer van Wolle, in zyn Ryk, hadt doen verbieden (*f*). En ſchoon dit verbod voornaamlyk zag op Vlaanderen, toen met Eduard in oorlog

FLORIS V. VI.

Staat van den Koophandel op Engeland.

(*c*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* II. *p.* 152, 187.
(*d*) Melis Stoke *bl.* 111.
(*e*) *Vide* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* II. *p.* 235.
(*f*) *Vide* Act Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* II. *p.* 127.

(3) Van den arbeid in Goud- en Zilvermynen in *Devonshire*, wordt gewaagd, in een en Brief van Eduard den III. van den jaare 1338, te vinden in de *Acta Publica Angl.* Tom. II. P. IV. p. 30.

Floris V.

log (*g*), alwaar de Weevery zeer bloeide, en de Engelſche Wolle ſterk getrokken werdt; waren 'er ook de andere * *overzeeſche Gewesten* duidelyk onder begreepen. Veelligt is dan dit Verbod oorzaak van de oneenigheid geweeſt; die zo ver ging, dat de Zeeuwen in 't byzonder meer dan veertien Koggen in Zee hielden, om te kruiſſen op de Londenſche Koopvaardyſchepen, welken zy merkelyke ſchade toebragten (*h*). Dit, in 't jaar 1275 voorgevallen, is het oudſte Voorbeeld van Zeeuwſche Kaapvaart, welk my, in de Geſchiedſchriften, is voorgekomen. Hierdoor werdt, ondertuſſchen, alle onderlinge Koophandel t'eenemaal geſtremd. Doch na dat de Vrede, tuſſchen Engeland en Vlaanderen, geſlooten was, en de uitvoer der Wolle wederom, ten minſten met eenige bepaalinge, begon toegelaaten te worden, welk laatſte nog in 't zelfde jaar 1275 gebeurde (*i*), begon men, hier te Lande, op het herſtellen des Koophandels, bedagt te zyn. De gereezen' geſchillen waren nog niet vereffend, toen Graaf Floris, bevroedende, hoe veel den Landzaaten aan de Engelſche Scheepvaart gelegen was, den Engelſchen den vryen handel in zyne Landen aanboodt, geduurende den tyd van twee jaaren, te rekenen van Paaſſchen des jaars 1276: mids dat den Koopluiden zyner Landen gelyke vryheid in Engeland vergund werdt (*k*).

* *Transmarinæ partes.*

Zeeuwſche Kaapvaart.

Dee-

(*g*) Meyerus *ad annum* 1274.
(*h*) *Vide* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. P. II. *p.* 150.
(*i*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. P. II. *p.* 140, 142, 143, 147.
(*k*) Chart. Flor. Comit. Holl. *inter* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. P. II. *p.* 152.

Deeze tyd werdt lang genoeg geoordeeld, om de hangende geſchillen af te doen; waartoe de Graaf, midlerwyl, by den Koning, zyn beſt deedt. 't Liep egter nog aan tot in 't jaar 1280, eer den Zeeuwen de handel in Engeland wederom open geſteld werdt (*l*): en op den tienden van Oogſtmaand des volgenden jaars, werden de geſchillen, tuſſchen de Engelſchen ter eener, en de Hollanders en Zeeuwen ter anderer zyde, door den Koning en den Graave, aan een wederzyds gekooren tweetal van goede mannen verbleeven (*m*), zonder dat ons bekend is, welke uitſpraak zy 'er over gedaan hebben. FLORIS V.

Doch de vriendſchap tuſſchen den Koning en den Graave, was zo volkomen herſteld, dat 'er, omtrent deezen tyd, eene onderhandeling over een Huwelyk, tuſſchen hunne wederzydſche Kinderen, werdt aangevangen. Eduard de I. hadt eenen Zoon, *Alfonſus* genoemd, aan wien *Margareet*, Dogter van Graave Floris, die nog zeer jong was, ten Huwelyk beloofd werdt. In Hooimaand des jaars 1281, deedt de Graaf de Voorwaarden, door hem ontworpen, den Koning, te Weſtmunſter, voorſtellen. Zy kwamen hierop uit: „ Aan Margareet zou de helft der Landen van Graave „ Floris, ter keure des Konings, ten Huwe„ lyk gegeven worden, en zo de Graaf zon„ der Zoonen overleedt, zou zy alles erven. „ Zo hy Dogters naliet, zou deezen, uit 's „ Vaders nalaatenſchap, door den Koning, ee„ ne' VII. Onderhandeling over een Huwelyk van Margareet van Holland met Alfonſus van Engeland.

(*l*) Chart. Eduard I. *inter* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* II. *p.* 187.

(*m*) Chart. Eduard. I. *inter* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* II. *p.* 195.

Floris V. „ ne behoorlyke Bruidſchat moeten worden
„ toegelegd. Ook zou de Graavin Beatrix, na
„ 's Graaven dood, door den Koning, van
„ genoegzaame Inkomſten moeten voorzien
„ worden. Na 't voltrekken van 't Huwelyk,
„ zou het Paar terſtond in 't bezit worden ge-
„ ſteld van zulk een gedeelte Lands, als de
„ Koning zou goedvinden; waar onder ook
„ ſterke Steden, Sloten en andere Vaſtighe-
„ den zouden begreepen zyn. Doch de Graaf
„ zou 'er de inkomſten van blyven trekken,
„ tot zynen dood toe. Stierf de Graaf, terwyl
„ zyne Kinderen nog te jong waren tot eeni-
„ ge Regeering, dan zou de Koning, midler-
„ wyl, 't Landsbeſtier doen waarneemen. Het
„ Huwelyk voltrokken, en de keure van de
„ helft des Lands geſchied zynde, zou het den
„ Koning vryſtaan, zynen Zoon, niet alleen
„ in deeze, maar ook in de andere helft des
* *Nobiles Homines & Communitates bonarum villarum.* „ Lands, door * *de Edelen en de Gemeenten der*
„ *goede Steden*, te doen inhuldigen, en dit Ver-
„ drag, door hen te doen beveſtigen. De
„ Graaf zou zyn vermogen aanwenden, om
„ het, ook door den Koning van Duitſchland,
„ of ten minſten door de Ryks-Keurvorſten, te
„ doen bekragtigen: en beloofde voorts alle
„ andere vereiſchte zekerheid te zullen gee-
„ ven, om den Koning volkomen gerust te
„ ſtellen. *Doch indien de Wetten en Gewoonten*
„ *deezer Landen niet gedoogden, dat deeze*
„ *Overeenkomſt voor altoos ſtand greep, zou*
„ *alles wat 'er beloofd was voor ongedaan ge-*
„ *houden worden* (*n*)." Dit

(*n*) Conceſſ. Flor. Comit. Holl. *inter* Act. Publ. Angl. Tom. I. P. II. *p.* 194.

Dit laatſte byvoegſel verdient bovenal onze opmerking, alzo 'er het gantſche Verding door op ſchroeven geſteld wordt. Ook ziet men 'er uit, dat Graaf Floris ten minſte ſchynen wilde, agting te hebben voor de Wetten en Gewoonten deezer Landen. Voorts ontmoet ons, in dit Verdrag, het oudſte blyk, my bekend, dat, hier te Lande, de *Gemeenten der goede Steden*, zo wel als de Edelen, in zaaken van Regeeringe, gelyk was het beveſtigen van Verdragen, begonden gekend te worden. Wy hebben 'er, weinige jaaren geleeden (*o*), ook een voorbeeld van gezien in Vlaanderen. Doch 't gene Graaf Floris, met opzigt op den Keizer, of Koning van Duitſchland en de Rykſ-Vorſten belooft, verdient eene korte uitweiding, die ons gelegenheid zal geeven, om een gedeelte der Geſchiedeniſſen onzes Lands beknoptelyk op te helderen. FLORIS V.

De ontydige dood van Koning Willem was, in 't Duitſche Ryk, van merkelyke verwaringen gevolgd geweeſt. Een gedeelte der Keurvorſten, met *Koenraad*, Aartsbiſſchop van Keulen, aan 't hoofd, droeg de Keizerlyke waardigheid op aan *Richard*, Graave van Kornwall, Broeder van Henrik den III, Koning van Engeland, wiens Zoon Eduard thans regeerde (*p*). De Aartsbiſſchop van Trier en eenige andere Keurvorſten verkooren, daarentegen, *Alfonſus*, Koning van Kaſtilie. Deeze laatſte kwam egter niet in Duitſchland (4). VIII. Staat van het Duitſche Ryk, na de dood van Koning Willem.

Maar

(*o*) Hier voor, *bl.* 5.
(*p*) N. TRIVETI Ann. *ad ann.* 1245. *p.* 206.

(4) Men heeft nog eenen Brief van hem, te Segovia, op den eenentwintigſten van Wynmaand des jaars 1258

Floris V. Maar Richard, op den negenentwintigſten van Grasmaand des jaars 1257, in 't gezelſchap der Biſſchoppen van Keulen, Luik en Utrecht, en des jongen Hollandſchen Graafs, van Yarmouth vertrokken, en op den vyfden van Bloeimaand, met agtenveertig groote en twee kleine Schepen, te Dordrecht in Holland, aangeland zynde (*q*), werdt, na verloop van eenigen tyd, te Aken, gekroond (*r*). Doch alzo 't hem aan vermogen ontbrak, om de Keizerlyke waardigheid ſtaande te houden, werdt hy, in 't Ryk, met den nek aangezien, genoegzaam verſtooten, en, in 't jaar 1258, genoodzaakt, naar Engeland te rug te keeren (*s*); alwaar hy egter, tot zynen dood toe, die in 't jaar 1272 voorviel (*t*), doch voor welken tyd, hy, zo zommigen willen, nog meer dan eens, in Duitſchland geweeſt is, den titel van *Roomſch-Koning* voerde (*u*). Vyftien jaaren, gerekend van Richards vertrek, was het Ryk zonder Opperhoofd geweeſt, wanneer *Rudolf*, Graaf van Habsburg, Stamvader van het doorlugtig Huis van Ooſtenryk, met eenpaarige ſtemmen der Keurvorſten, tot Roomſch-Koning verkooren werdt. Dit gebeurde in Wynmaand des jaars 1273 (*v*). Graaf Floris de V. was, naar alle waarſchynlykheid, weinig geagt by den nieuwen Keizer, ten deele om

(*q*) Thomæ Wikes Chronicon, *ad ann.* 1257.
(*r*) N. Trivet. *ad annum* 1257. *p.* 207.
(*s*) Fragm. Hiſtor. *ap.* Urstis *P.* II. *p.* 93.
(*t*) N. Trivet. *ad ann.* 1272. *p.* 216.
(*u*) N. Trivet. *ad ann.* 1264. *p.* 218.
(*v*) Chronicon Auſtral. *ad ann.* 1273.

gegeven, waarby hy Henrik, Hertoge van Brabant, tienduizend ponden toewyſt, om daarmede zynen aanhang, tegen Richard, te ſtyven. *Vojez* Butkens *Trophées de Brabant*, Preuves p. 95.

om dat hy een Zoon was van Koning Willem, die ſlegts een gedeelte der Ryksvorſten te vriend gehad hadt, daar Rudolf nu van allen begunſtigd werdt, en allen meer of min naar de oogen moeſt zien; ten deele ook, om dat hy naauw verbonden was met de Engelſchen, die, na de verkiezing van Richard, by veele, en na zyn vertrek, by alle Duitſchers, in veragting geraakt waren. Een zigtbaar blyk van kleinagting voor Graave Floris gaf Keizer Rudolf, toen hy, in den jaare 1276, het Graafſchap van Holland, op één' en den zelfden tyd, aan Jan van Avennes, Graave van Henegouwen, en aan *Herman*, Graave van Hennenberg, *Margareet*, zyne Huisvrouw, en *Boppo*, zynen Zoon, ter Leen opdroeg, indien Graaf Floris, zonder wettige Erfgenamen, overleedt. De Brieven, hiervan verleend, zyn nog voor handen (*w*), en te Neurenberg, op den dertienden van Louwmaand des jaars 1276, gedagtekend. Men leeſt 'er, onder anderen, met ronde woorden, in „ dat „ Graaf Floris het Graafſchap van Holland en „ andere goederen van den Keizer en 't Ryk „ ter Leen hieldt." Jan van Avennes hadt, van wege zyne Moeder, Vrouwe Aleid; en Herman van Hennenberg, van wege zyne Gemaalin, Margareet, regt op Holland. Beide Aleid en Margareet waren Dogters van Floris den IV, en Zuſters van Koning Willem. Doch dat Keizer Rudolf kon goedvinden hun beide, op eenen tyd, het zelfde Graafſchap op te draagen, mogt met reden vreemd

Flore V.

Keizer Rudolf ſchenkt de Opvolging in 't Graafſchap van Holland aan de Graaven van Henegouwen en Hennenberg, op een' en den zelfden tyd.

(*w*) *Apud* Mart. & Durand. Theſ. *Tom.* I. *c.* 1153, 1154.

Floris V. vreemd ſchynen, indien men niet, van elders, wiſt, dat deeze Vorſt, gierig uit der aart, gewoon was, veelerlei gunſten om geld weg te ſchenken (x). De Graaven Jan en Herman zullen hem, voor deeze gunſt, veelligt, ook rykelyk betaald, en waarſchynlyk van elkanderen niet geweeten hebben. Jan van Henegouwen hadt 's Keizers gunſt dermaate gewonnen, dat deeze hem, ſedert, by opene Brieven, te Neurenberg, den vyfden van Oogſtmaand des jaars 1281, gegeven (y), in 't bezit ſtelde der Landen van Aalſt en van Waas met de vier Ambagten, des Lands van Geeraardsbergen, en des Lands nevens de Schelde, waardoor ik Zeeland Beweſter-Schelde verſta, beveſtigende te gelyk de Gifte deezer Landen, voorheen, door Koning Willem, aan Jan van Avennes, Vader des Graaven van Henegouwen, gedaan. Doch hierdoor werdt tevens de Gift vernietigd, die Richard, te vooren, van deeze zelfde Landen, aan Margareet. Graavinne van Vlaanderen, gedaan hadt, waaruit, ſedert, veele onluſten, tuſſchen de Vlaamingen en Henegouwers, ontſtonden (z). De Graavin van Hennenberg, in of kort voor het jaar 1281, overleeden zynde, kogt Graaf Jan van Henegouwen van Graaf Herman het Regt van Opvolging, dat hem, en Boppo en *Jutta*, zynen Kinderen, van wege haarer Moeder, toekwam in het Graafſchap van Holland: daar be-

(x) Trithem. Chronic. Hirſaug. *ad annum* 1286.
(y) Diplom. Rodulphi Reg *in* Theſ. Mart. & Durand. *Tom.* I. *c.* 1167, 1168. *coll. c* 1163.
(z) Meyerus *ad ann.* 1260, 1280, 1284.

benevens ook een inkomen van vyfhonderd en vyftig marken Keulſche munt, welk Margareet, uit de Tollen van *Ammers* (5) en Geervliet, door Koning Willem en Graave Floris, was toegeſtaan; doch waarvan nog veele agterſtallen te vorderen waren. Voor alles zou Graaf Jan vyftienhonderd en tagtig ponden ſterlings betaalen binnen den tyd van een jaar; doch in drie reizen. De koop geſchiedde in Oogſtmaand des jaars 1281: doch Graaf Jan hieldt het, tot aan Kersmis daaraan volgenden, in zyne keur, of hy denzelven geſtand wilde doen of niet (*a*); en my is niet gebleeken, welk van beide geſchied zy. Ondertuſſchen ziet men, uit dit alles, hoe Graaf Jan van Henegouwen zig, door Keizerlyke Brieven en Koop, het bezit poogde te verzekeren van een Graafſchap, welk hem, naderhand, by erfenis, te beurt viel. FLORIS V.

Terwyl men dus in Duitſchland in onderhandeling was, om het Graafſchap van Holland, op de wettige nakomelingen van Floris den IV, te doen verſterven, waarin de Keizer boven al de hand hadt; was Floris de V. bezig, om het eenen Engelſchen Prins te verzekeren: gelyk wy boven gezien hebben. Ligtelyk heeft hy konnen bevroeden, dat zulks Keizer Rudolf onaangenaam moeſt zyn. En die

(*a*) Litter. Hermanni Com. in Theſaur. MARTEN. & DURAND. Tom. I. c. 1162.

(5) *Ambris* ſtaat 'er, in den Brief, waaruit dit verhaal ontleend is. Ik verſta 'er *Ammers* door, alwaar, in deezen tyd, een Graaflyke Tol was. Zie eene *Handveſt van Koning Willem van den jaare* 1249, by BALEN *Dordrecht*, bl. 433.

FLORIS V. dit geeft ons de reden aan de hand, waarom hy Koning Eduard niet heeft durven belooven, dat hy de overeenkomst van den jaare 1281, door den Koning van Duitschland, zou doen bekragtigen. De toestemming der Keurvorsten te verkrygen, zou hem werks genoeg gekost hebben.

IX. Geboorte van Jongkheer Jan. Onderhandeling over een Huwelyk tusschen hem en Elizabet van Engeland. 1284.

Ook moest 'er, sedert, noodzaakelyk verandering vallen, in de voornaamste voorwaarden deezer overeenkomst. Graave Floris werdt een Zoon geboóren, *Jan* genoemd, dien hy niet onterven kon. Deeze was nog zeer jong, toen 'er, te Haarlem, in 't jaar 1284, over het Huwelyk zyner Zuster met den Engelschen Prins niet alleen; maar ook over een Huwelyk van hem met eene Engelsche Prinses gehandeld werdt. Koning Eduard hadt, ten deezen einde, *Antoni*, Bisschop van Durham, de Ridders *Jan de Vescy* en *Jan de Lunetot*, nevens eenen Kerkelyken, Meester *Thomas de Sodinthon*, herwaards gezonden. De voorwaarden, op welken men overeengekomen was, werden, op den twaalfden van Oogstmaand, door Graave Floris, in den Haage, bekragtigd, en liepen op deezen zin: „ De „ Graaf zou zyne Dogter honderdduizend ponden zwarten Tournois mede ten Huwelyk „ geeven; waarvoor een vierde gedeelte des „ Graafschaps van Holland, ter keure des Konings, verpand zou worden: 't welk egter, „ ten allen tyde, losbaar zyn zou, wanneer „ de Graaf, of zyne nakomelingen de gemelde somme, op éénen dag, konden afleggen. 's Graaven Zoon, Jan, zou den Koning toegezonden, en aan eene zyner Dog-

„ teren

„ teren uitgehuwd worden: wanneer Graaf Floris der Prinſeſſe vierduizend, en zynen Zoon zesduizend ponden Tournois, jaarlyks, zou toeleggen. Zo Jan zonder Kinderen overleedt, zouden Holland en de andere Landen van Graave Floris op Alfonſus en Margareet verſterven." Voor de onderhouding deezer overeenkomſt, verbinden zig, dat opmerkelyk is, niet de Edelen en Steden; maar de Graaf zig zelven, zyne Erfgenaamen en beider roerende en onroerende goederen (*b*). Doch deezen twaalfden van Oogſtmaand werdt 'er, voor 't laatſt, over het Huwelyk van Alfonſus met Margareet, gehandeld. Alfonſus overleedt op den negentienden dier zelfde maand, in den ouderdom van elf jaaren (*c*). Margareet ſtierf ook, eenige jaaren laater, nog voor haaren Vader (*d*). De dood van Alfonſus was oorzaak, dat 'er andere Voorwaarden van het Huwelyk van Jongkheer Jan beraamd werden. In Grasmaand des volgenden jaars 1285, werden *Steven*, Deken der Utrechtſche Kerke, *Gerard van Wateringen*, Ridder, en *Meeſter Simon*, een' Kerkelyken, naar Engeland afgezonden, om hierover te handelen (*e*). De voorwaarden, in Haarlem beraamd, werden, te Londen, op de volgende wyze, veranderd: „ Graaf Floris huwt zynen Zoon, *Jan*, uit „ aan *Elizabet*, Dogter van Koning Eduard, „ om

FLORIS V.

Dood van Alfonſus en van Margareet.

(*b*) Liter. Florent. Com. Holl *inter* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. P. II. *p.* 234.

(*c*) *Zie* MIERIS *op den* Oogen. Klerk, *bl.* 169. MELIS STOKE *in* Floris V. *bl.* 110.

(*d*) MELIS STOKE *in* Floris V. *bl.* 111.

(*e*) Liter. Florent. *inter* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. P. II. *p.* 239.

Floris V. „ om vyftigduizend ponden zwarten Tournois,
„ hem, door den Koning, te betaalen, te
„ weeten, tienduizend ponden, wanneer Jan,
„ voor dat hy zeven jaaren bereikt zou heb-
„ ben, naar Engeland gezonden; tienduizend
„ ponden, wanneer hy zeven jaaren oud ge-
„ worden zou zyn; en de overige dertigdui-
„ zend ponden, wanneer het Paar huwbaar
„ geworden, en het Huwelyk voltrokken zou
„ wezen. De Graaf moet dan der Bruid eene
„ Bruidſchat van zesduizend ponden, en aan
„ beide tienduizend ponden zwarten Tournois,
„ tot hun onderhoud, toeleggen. De Graaf moet
„ het reeds ontvangen geld wederom uitkee-
„ ren, zo Jan of Elizabet ſterven, voor dat
„ het Huwelyk voltrokken is. Zo daarna,
„ Graaf Floris ſterft, en na hem, zyn Zoon,
„ moet aan 's Graaven Weduwe, Beatrix,
„ agtduizend ponden worden toegelegd.
„ Sterft Jan of Elizabet, na 't voltrekken
„ van 't Huwelyk, zonder Kinderen, dan
„ moet Floris de helft der ontvangen vyftig-
„ duizend ponden wederom uitkeeren, en aan
„ Elizabet, zo deeze overblyft, de Bruidſchat
„ laaten behouden. Doch de Graaf keert
„ niets wederom uit, zo zy beide, zonder
„ Kinderen na te laaten, overlyden. En blyft
„ 'er een Kind na, dat, voor het bekomen
„ van zyns Vaders nalaatenſchap, ſterft, dan
„ keert Floris ook de helft der vyftigduizend
„ ponden uit. Sterft een van beide, voor 't
„ voltrekken van 't Huwelyk, dan zal men,
„ op gelyken voet, een Huwelyk ſluiten, tus-
„ ſchen de overgebleevene en een ander Kind
„ van den Koning of van den Graave. Tot

„ naar;

„ naarkoming deezes Verdrags, ſtelt Graaf Flo- Floris
„ ris zig zelf en zyne goederen, roerende en V.
„ onroerende, ter bedwang van den Paus,
„ wiens Ban hy zig onderwerpt. Ook ſtaat hy
„ toe, dat de Koning van Engeland, de Graaf
„ van Vlaanderen en de Hertog van Brabant,
„ hem en de Ingezetenen van Holland en
„ Zeeland, Edelen, Knaapen, Geeſtelyken,
„ Gemeenten en byzondere Perſoonen, be-
„ kommeren en aantaſten mogen, tot dat het
„ Verdrag voldaan zy. De Landzaaten, te
„ vooren onderſcheidenlyk genoemd, of zo
„ veelen uit dezelven, als de Koning verkie-
„ zen zal, moeten zig ook tot de onderhou-
„ ding deezes Verdrags verbinden. Al 't welk,
„ plegtiglyk, van wege den Koning en den
„ Graave, moeſt bezwooren worden (*f*)."
Ook vindt men, dat Graaf Floris zulks, op den tweeden van Wynmaand des jaars 1285, gedaan heeft (*g*), in de tegenwoordigheid van den Engelſchen Gezant, Meeſter Thomas de Sodinthon; en van de Edelen Albrecht van Voorne en Gerard van Wateringen, van *Meeſter Gerard van Leiden*, en van veele anderen: waarmede deeze Huwelyksonderhandeling zyn vol beſlag hadt.

De Engelſche Gezanten, die, in 't jaar 1284, X.
te Haarlem, met Graave Floris, in onderhan- Beſtand
deling geweeſt waren, bewerkten, ten zelfden tuſſchen
tyde, een Beſtand tuſſchen Floris, Graave van Gelder en
Holland, en Reinoud, Graave van Gelder, Holland.
voor den tyd van een jaar, binnen welken
tyd,

(*f*) Conſtrat. Matrimom. *in* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. P. III. p. 3.

(*g*) *Vide* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. P. III. *p.* 6.

FLORIS V.

tyd, de gereezen geſchillen, door goede mannen, moeſten afgedaan worden. Het Beſtand was, op den negenden van Oogſtmaand des jaars 1284, te * Utrecht getekend (*b*); doch over de vereffening deezer geſchillen, ſchynt men, in 't volgende jaar, nog in Engeland, gehandeld te hebben (*i*). Weinig vindt men, by onze Schryvers, wegens de oorzaaken deezer oneenigheid. Jan de I, Hertog van Brabant, en Reinoud van Gelder beweerden, omtrent deezen tyd, beide regt te hebben op het Hertogdom Limburg. Graaf Floris ſchynt de zyde des Hertogs, met de wapenen, voorgeſtaan, en Graave Reinoud zelfs eenig Land ontnomen te hebben (*k*). Doch in 't jaar 1285, erkende Graaf Floris Reinoud, voor Hertog van Limburg (*l*), en vermoedelyk is, hiermede, de onderlinge twiſt, voor eene poos, bygelegd geweeſt. Koning Eduard poogde ook den Graaf van Gelder met den Hertog van Brabant te bevredigen (*m*); doch dit gelukte niet. Zelfs viel 'er, tuſſchen Hertog Jan van Brabant en den Graave van Gelder, op den vyfden van Zomermaand des jaars 1288, by Woeringen, in 't Aartsſtigt van Keulen, een hevig gevegt voor, in welk Graaf Reinoud de nederlaag kreeg, en gevangen genomen werdt (*n*). Sedert werdt 'er, door bemiddeling van *Filips den Schoo-*

* *in Civitate Trojacenſ.* [L. *Trajectenſ.*]

Slag by Woeringen.

(*b*) Tract. de Treugis *Vide in* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* II. *p.* 234.
(*i*) Liter. Florent. Com. *in* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* II. *p.* 239.
(*k*) DIVÆUS *Libr.* XVI. *ad annum* 1286.
(*l*) PONTANUS Hiſt. Gelr. *Libr.* VI. *p.* 160-162.
(*m*) *Vide* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* II. *p.* 232.
(*n*) AQUILII Chron. Gelr. *p.* 21. *cum notis.*

Schoonen, Koning van Frankryk; eene Vrede getroffen, en te Parys, in Wynmaand des jaars 1289, getekend, volgens welke, Graaf Reinoud in vryheid geſteld werdt, mids hy den Hertog van Brabant, voor Hertog van Limburg, erkende, en hem de Stad Tiel afſtondt; waartegen Hertog Jan de Bommeler- en Tielerwaard, aan den Graave, moeſt afſtaan (*o*). FLORIS V.

De Graaf van Holland werdt, als Bondgenoot des Hertogs van Brabant, uitdrukkelyk, in dit Verdrag, begreepen. Ook hadt hy, al ſedert eenige jaaren, reden gehad, om Hertoge Jan getrouw te zyn; alzo deeze hem van de Leenroerigheid, die Holland aan Brabant, wegens Dordrecht en eenige Landen daaromtrent, ſchuldig was (*p*), by opene Brieven, den elfden van Grasmaand des jaars 1283 gegeven, volkomenlyk vry verklaard hadt (*q*). Holland van de Leenroerigheid aan Brabant vry verklaard.

Terwyl men nog over het Huwelyk van Jongkheer Jan in onderhandeling was, werdt Graaf Floris betrokken in den twiſt, die, tuſſchen het Stigt van Utrecht en de Heeren van Amſtel en Woerden, ontſtaan was. De Graaf was, al in 't jaar 1274, in een byzonder Verdrag getreden met eenige voornaame Stigtſche Edelen en met de Wethouderſchap der Stad Utrecht, die, t'onvrede over Biſſchop Jan, hun heul aan hem gezogt hadden. Vier jaaren laater, was dit Verdrag nader bevestigd. XI. Twiſt tuſſchen Utrecht en de Heeren van Amſtel en Woerden.

(*o*) Factum Pacis *Vide apud* BUTKENS Trophées de Brab. *Preuv. p.* 123. Corps Diplom. *Tom.* I. *P.* II. *p.* 268.
(*p*) *Zie* hiervoor II. *Deel*, *bl.* 293.
(*q*) Diplom. Joann. I. *in* MATTH. Anal. *Tom.* III. *p.* 54.

Floris V.

tigd. De Wethouderſchap van Utrecht hadt toen, ten overſtaan der Heeren *Steven* en *Zweder van Zuilen*, *Zweder van Bozinchem* en *Willem van Ryswyk*, aan Graave Floris beloofd „ dat zy de Stad, altoos, voor hem en „ zyne Nakomelingen open houden, en wan„ neer 'er, t'eenigen tyde, een Biſſchop moeſt „ verkooren worden, altoos eene lyn met „ hem trekken zouden; mids hy de beſcher„ ming der Stad en der Wethouderſchap op „ zig name (*r*)", gelyk hy gedaan hadt. Sedert was 'er eenige tyd verloopen, eer de Stigtſchen den Graaf, tot naarkoming van 't gene hy beloofd hadt, behoefden te dringen. Doch Gysbrecht van Amſtel, die Vreêland in pandſchap hadt, kwelde de Inwooners van Utrecht, door het leggen van eenen nieuwen Tol op den Vegtſtroom, dermaate, dat zy zig gedrongen zagen, hunne toevlugt tot Graave Floris te neemen. Vooraf egter, zogt men Gysbrecht het Slot, door het opſchieten der Pandpenningen, wederom afhandig te maaken, en toen dit niet gelukken wilde, beſloot men eenen inval in Amſtelland te doen. Doch Gysbrecht, geholpen van Herman van Woerden, verdreef de Stigtſche benden; by welke gelegenheid, twee Heeren van Zuilen omkwamen. Graaf Floris dan, kennis van den nood der Stigtſchen gekreegen hebbende, bragt eenige Hollandſche benden op de been, en ſloeg terſtond het beleg voor Vreêland. Sommigen willen, dat dit eerſt ten tyde van Biſſchop *Jan van Zirik*, die Jan van Nas-

't Slot te Vreêland belegerd.

(*r*) Verdr. van 1274, en 1278, *by* Jacob van Mierop, *in* Orlers Beſchr. van Leyden *bl.* 309. *Vergel.* Mierris Charterb. I. *Deel*, *bl.* 375, 396, 397, 398.

Naſſau, in den jaare 1288, opvolgde, ge- Floris
beurd is (s). Doch alzo Graaf Floris, in de V.
jaaren 1285 en 1287, reeds wederom met de
Heeren van Amſtel en Woerden verzoend
was, agten wy, met andere oude Schryvers
(t), dat het Beleg van Vreêland, nog ten ty-
de van Biſſchop Jan van Naſſau, ondernomen
is. 't Slot werdt verdedigd, door *Arnoud van Amſtel*, Broeder van Heere Gysbrecht: en 't Beleg werdt, ter oorzaake van 's Graaven afzyn, traaglyk voortgezet. Ook wagtten de Belegeraars op onderſtand, uit Zeeland, van waar *Koſtyn van Reneſſe*, met een Leger Zeeuwen, door den Graave, herwaards ontbooden was. Gysbrecht van Amſtel hadt, midlerwyl, heimelyk eenig Volk op de been gebragt, met welk hy naar de Vegt trok, om Vreêland te ontzetten. By Loenen, ontmoetten hem de Zeeuwen, die zo fel op hem aanvielen, dat Gevegt
zyn Leger geſlaagen, en hy gevangen genoo by Loe-
men werdt. Vreêland moeſt zig, kort hier- nen.
na, op genade en ongenade, overgeeven. De Broeders van Amſtel werden gevangen naar Zeeland gevoerd. Herman van Woerden, die den Heere van Amſtel bygeſtaan, en verſcheiden' wandelykheden tegen de Stigſchen gepleegd hadt, deelde ook in zyn ongeluk. Zyne Landen van Woerden werden, door 's Graaven benden, afgeloopen en plat gebrand. Daarna ſloeg Floris 't beleg voor Hermans Slot te Montfoort, dat, ſchoon klein en niet ſterk van gelegenheid, hem egter een jaar ophieldt.

Hy

(s) Beka in Joann. II. p. 97. Zie ook Miraus Chart. 1. Deel, bl. 404.
(t) Melis Stoke in Floris V, bl. 103.

Floris V. Montfoort bemagtigd.

Hy bemagtigde het eindelyk; doch was zo verbitterd op de Burgtzaaren, dat hy hun, op zwee na, 't hoofd voor de voeten deedt leggen (*u*). Herman, geene kans ziende, om zyne vervallen' zaaken te redden, was, reeds voor eenigen tyd, ten lande uit geweeken (*v*). Hy werdt, federt, by een Biſſchoppelyk Vonnis, gebannen; en zyne goederen, zo wel als die der Heeren van Amſtel (*w*), werden verbeurd verklaard (*x*). Amſtelland kwam toen aan den Graave van Holland, die egter der Utrechtſche Kerke daartegen vierduizend ponden betaalen moeſt. Sedert ſchonk hy, of de Biſſchop van Utrecht, met zyne bewilliging, de Heerlykheid van Amſtelredamme, aan Heere Jan Perſyn (*y*), waarſchynlyk, ter belooninge van den dienſt, door hem, in den opſtand der Kennemeren, gedaan. De Plaats was, niet lang te vooren, door Graave Floris, tolvry verklaard. De Gunſtbrief, hiervan verleend, zynde de oudſte, dien de Amſterdammers hebben, is te Leiden, des Zondags, den zeventiendewintigſten van Wynmaand, in 't jaar 1275, getekend. De Graaf erkent 'er in, dat hy den Amſterdammeren deeze gunſt bewyſt „ in vergoeding der „ ſchade, hun, door 's Graaven Volk, waarſchynlyk ter gelegenheid van den inval der „ Kennemeren, toegebragt (*z*)."

Amſtelredamme aan Jan Perſyn geſchonken.

De Maagen der gevangen' Heeren van Amſtel

(*u*) Beka *in* Joann. II. *p.* 92.
(*v*) Melis Stoke *in* Floris V. *bl.* 102, 103.
(*w*) Zoen der Heeren van Amſt. *apud.* Matthæum *in* Prælat. *Tom.* II. de Nobilit. *p.* (*b*).
(*x*) Zoen van Herm. van Woerden *ubi ſupra p.* (*a*) 2 *verſ.*
(*y*) Zoen van Amſtel *ubi ſupra p.* (*b*) 2. Mieris Charterb. I. *Deel*, *bl.* 423.
(*z*) Handv. van Amſt. *bl.* 1.

ſtel arbeidden, midlerwyl, ſterk, om hen, met Graave Floris en den Biſſchop, te verzoenen. De Graaf liet zig bezwaarlyk beweegen. Hy eiſchte zo veel, dat de onderhandeling verſcheiden' jaaren ſleepende gehouden werdt. De Broeders, in hunne langduurige gevangenis (6) verdriet krygende, beſlooten, eindelyk, alles toe te geeven, en maakten, den zevenentwintigſten van Wynmaand des jaars 1285, hunnen zoen, op de volgende Voorwaarden: „ Gysbrecht van Amſtel ſtondt zyn Regt op *Nardinger land*, *Muiden* en *Muiderpoort*, *Vindelmerebroek*, en het Boſch, daar de Reigers in broeden, af aan Graave Floris, die alles van het Stigt ter leen zou houden, gelyk Gysbrecht voorheen gedaan hadt. Hiertegen zou de Graaf tweeduizend ponden vallen laaten van de vierduizend, die hy, voor de Heerlykheid van Amſtel, hadt opgeſchooten. De andere tweeduizend pond beloofde Gysbrecht den Graave, by een byzonder Handſchrift (a), in den Winter des volgenden jaars 1286, te zullen voldoen. Gysbrecht beloofde, geene Veſtingen te zullen maaken, tuſſchen de Stad Utrecht en het Graafſchap van Holland, noch ergens anders, buiten 's Graaven bewilliging. Ook zouden hy en zyne Broeders, Arnoud en *Wilkem*, zig nimmer, tegen den Graave of tegen den Bis-

Floris V.

De Heeren van Amſtel verzoenen zig met Graave Floris.

1285.

(a) Charte Gifelb. An. 1285. apud MATTHÆUM de Jure Gladii *Cap.* XXV. *p.* 427.

(6) Sommigen ſchryven, dat zy zeven jaaren geduurd hadt. *Spieghel Hiſtoriaal* Cap. XLV. bl. 203. Waaruit volgen zou, dat het Slot Vreeland, in 't jaar 1278, ingenomen was.

Floris V. „ Biſſchop, in eenigen kryg laaten inwikkelen; maar daarentegen de verzoening bezorgen met de maagen der geſneuvelden in „ 't gevegt by Loenen, alles onder verbeurte „ van al hun goed, ten behoeve des Graaven. De Broeders zouden brieven tragten „ te verwerven van de Graaven van Gelder „ en van Kleeve, van den Hertoge van Brabant, en van den Biſſchop van Utrecht, in „ welken deeze Heeren zig verbinden zouden, den Huize van Amſtel nimmer tegen de „ Hollandſche Graaven te zullen byſtaan. De „ verdere goederen der Heeren van Amſtel „ werden hun wel wederom gegeven; doch zy „ moeſtenze voortaan van Holland ter Leen „ houden. De Gift van Amſtelredamme, aan „ Jan Perſyn, te vooren gedaan, werdt, door „ de Heeren van Amſtel, beveſtigd. Drie „ Ridders en negen Knaapen uit Holland, en „ zeven Ridders en vier Knaapen uit het Stigt „ verbonden zig, als Borgen, voor de Heeren van Amſtel, onder verbeurte hunner „ goederen: doch bedongen, dat, zo de Graaf „ overleedt, zyn onmondige Zoon of deszelven Voogden geene verandering in dit Verdrag zouden mogen maaken, voor dat dezelve twintig jaaren bereikt zou hebben. Of „ liet hy eene Dogter na, die zig in de Eg „ begaf, dan zou zulks ook niet, dan zes jaaren na haar Huwelyk, mogen geſchieden." Doch alzo deeze Borgtogt den Graave nog niet voldeedt, verbonden zig eenige andere Heeren „ om den Graave tegen die van Amſtel, „ zo deezen den zoen ſchonden, op eigen „ koſten, te ſchepe of te paarde, te dienen, „ te

„ te weeten, *Henrik van de Lek*, met vyfentwin- Floris V.
„ tig mannen, *Willem van Stryen*, *Herbaren*
„ *van der Leede* en *Gerard van Velzen*, ieder
„ met twintig, *Jan van der Leede* met vyftien,
„ *Dirk van Wassenaar* en *Henrik*, *Burggraaf*
„ *van Leiden*, ieder met tien: en dus allen met
„ elkanderen met honderd en twintig man-
„ nen (*b*)." Daarenboven, beloofden de Hertog van Brabant en de Graaven van Gelder en Kleeve de Amstels niet te zullen helpen, als zy den zoen, t'eenigen tyde, schenden mogten (*bb*).

Zoen van Herman van Woerden met Graave Floris. 1287.

In het tweede jaar na het treffen van dit Verdrag, verzoende Herman van Woerden zig, omtrent op gelyken voet, met den Bisschop en Graave Floris. „ Zyn eigen goed,
„ binnen de Heerlykheid van Woerden of
„ elders gelegen, droeg hy den Graave op,
„ en ontving het wederom van hem in reg-
„ ten Leen. Ook beloofde hy zyne Dogter,
„ niet dan met 's Graaven bewilliging, te zul-
„ len uithuwelyken. Voorts moest hy het
„ Steenhuis, welk de Graaf te Woerden hadt
„ doen maaken, altoos voor hem open hou-
„ den, en daar ter Stede, of elders in zyne
„ Heerlykheid, eenen vasten Burgt doen stig-
„ ten, dien hy van den Graave ter Leen hou-
„ den, voor hem bezetten, en tegen elk be-
„ schermen moest, den Bisschop van Utrecht
„ niet uitgenomen. Of kon dit laatste niet
„ geschieden, dan moest hy den Graave den
„ Burgt inruimen, en tot het einde des Krygs
„ behouden laaten. Voorts verbondt hy zig,
„ om

(*b*) Zoen van Amstel *ubi supra p.* (*b*).
(*bb*) Mieris Charterb. I. *Deel*, *bl.* 462, 463.

FLORIS V. „ om geene Hollandſche Ballingen, binnen „ de Heerlykheid van Woerden, te ontvan„ gen, dan met 's Graaven bewilliging." Behalve deeze byzonderheden, komen de voorwaarden van deezen Zoen genoegzaam met die van den Zoen der Heeren van Amſtel overeen. De Borgen, die den Graave, tegen Heere Herman, beloofden te dienen, waren *Jan, Heer van Kuik, Willem, Heer van Hoorne en Altena*, en *Henrik, Heer van de Lek*, ieder met twintig mannen, *Jan, Heer van Heusden*, met vyftien, *Arnoud van Herlaar, Willem van Strijen, Jan van der Leede* en *Willem van Linſchooten*, ieder met tien, en *Arnoud van der Sluize* met vyf mannen: in 't geheel ook honderd en twintig. Het Verdrag werdt op Palmzondag, zynde den dertigſten van Lentemaand des jaars 1287, gedagtekend (*c*). De Verzoening van de zyde des Graaven was zo opregt en volkomen, dat hy, na verloop van eenigen tyd, Gysbrecht van Amſtel en Herman van Woerden tot zyne voornaamſte Raaden maakte, en, boven andere Edelen, deel aan de Regeeringe gaf (*d*). Ook vindt men (*e*), dat de Graaf, in den jaare 1290, in den voorhof van zyn Paleis in den Haage, twaalf voornaame Heeren tot Ridders van S. Jakob verhief, van welken Gysbrecht van Amſtel één was (7).

De

(*c*) Zoen van Herm van Woerden *ubi ſupra* (*a*) 2 *verſ.*

(*d*) MELIS STOKE *in* Floris V. *bl.* 114.

(*e*) *Vide* MIRÆI Donat. Belgic. *Lib.* I. *Cap.* CXXXIV. *in Tom* I. Oper. Dipl. *p.* 441.

(7) De anderen elf waren *Dirk, Graaf van Kleef, Lancelot van Hamilton, Schotſchen Afgezant, Godefrid, Heer van Boekholt, Henrik, Graaf van Hennenberg, Dirk, Heer van Brederode, Jan, Heer van Heus-*

De Stigtſche oneenigheden dus vereffend zynde, begon Graaf Floris op het verder beteugelen der Weſtfriezen bedagt te zyn. De dikwerf herhaalde ſtormen op het Slot te Wydenes hadden genoeg doen zien, hoe zwaar het hun viel, door ſterkten bekneld te worden. De Graaf dan, om der aloude Frieſche Vryheid, eindelyk, den doodſteek te geeven, vondt geraaden, eenige nieuwe Veſtingen by deeze te voegen. Om hier toe in ſtaat te zyn; moeſt hy eerſt een Leger in Weſtfriesland voeren: waartoe zig, eerlang, gunſtige gelegenheid op deedt. Twee heyige ſtormen, op den zeventienden van Wintermaand des jaars 1286, en op den vyfden van Sprokkelmaand des jaars 1287, voorgevallen, hadden het zeewater, alomme, langs de Kuſten deezer Geweſten, tot eene geweldige hoogte, doen ryzen, en over alle Landen gejaagd. Frieſland, beooſten de Zuiderzee, werdt geheel overſtroomd. Ook liep gantſch Zeeland, behalve Walcheren en Wolfaartsdyk, onder. Gantſch Weſtfriesland bezuurde gelyken ramp, die eene geweldige menigte Volks deedt omkomen (*f*). De Landen ſtonden hier nog met water bedekt, toen *Dirk van Brederode* zig, op 's Graaven laſt, met eenige welbemande Koggen, langs de Zuiderzee, naar Weſtfriesland begaf. De Friezen, wier Dorpen, meeſt op hoogten geſtigt zynde, door den ingevallen Watervloed van een geſcheiden

Floris V. XII.

Nieuwe onderneemingen tegen de Weſtfriezen.

Zwaare Watervloed.

wa-

(*f*) Melis Stoke *in* Floris V. *bl.* 104.

Heusden, *Jan*, *Heer van Arkel*, *Dirk*, *Heer van Lynden*, *Otto*, *Heer van Asperen*, *Jakob*, *Heer van Waſſenaar* en *Hugo*, *Heer van Viane*.

FLORIS V.

waren, vonden zig geheel buiten ſtaat, om een Leger byeen te brengen. Ook hadden zy geene Koggen by der hand, om te water te konnen ſtryden. Des viel het Brederode niet moeilyk, hen tot onderwerping te brengen. Hy voerde zyne Vloot van Dorp tot Dorp, doende alomme den Graaf voor *Heere van Friesland* erkennen (*g*). Toen, na verloop van eenigen tyd, het water gevallen was, begaf Graaf Floris zig, in perſoon, naar Weſtfriesland, aan 't hoofd van een talryk Leger, welk dienen zou, om de voorgenomen' Stigting van eenige Sterkten te dekken. Vier zwaare Sloten werden 'er, eerlang, opgeregt: één *te Medenblik*, welk nog in wezen is, en toen diende, om den toegang tot Dregterland, te water, open te houden, en één by Alkmaar, op de grenzen van Kennemerland, *Nieuwendorp* of *Nieuwenburg* genoemd. Niet verre van hier, bouwde hy een derde Slot, *Middelburg* geheeten: en heel aan den Ooſtkant van de Zype, toen nog onbedykt, het vierde, draagende den naam van *Eenigenburg*, en dienende om den weg naar Weſtfriesland, ook aan deeze zyde, voor de Hollanders open te houden. By deeze vier Sloten, voegde hy een vyfde, *Nieuwendoorn* genoemd: doch dit werdt, by zynen tyd, niet volbouwd (*b*). De Graaf hieldt zig, in den aanvang des jaars 1288, op het Slot Toorenburg, voorheen door Koning Willem geſtigt, werwaards de meeſte Weſtfrieſche Dorpen afgevaardigden zonden,

Vier Sloten in Weſtfriesland gebouwd.

Onderwerping der Weſtfriezen. 1288.

(*g*) WILHELM PROCURAT. *ad annum* 1287. p. 331.
(*b*) MELIS STOKE *in* Floris V. *bl.* 105. Ongenoemde Kluik, *bl.* 156.

den, die, op den eenentwintigſten van Louw- FLORIS
maand, hunnen Zoen maakten, op deezen V.
voet. „ Zy zouden den Graave onderdaanig
„ zyn, op zyn bevel ter Heirvaart trekken,
„ en hem Tienden en Vroonſchuld betaalen.
„ Ook zou hy vryheid hebben, om, alomme
„ in hun Land, gemeene wegen te mogen
„ maaken (*i*). Juiſt twee maanden laater, op den eenentwintigſten van Lentemaand, verzoenden zig die van Dregterland, insgelyks, met den Graave, die toen in den Haage was. Zy deeden gelyke beloften, met dit onderſcheid nogtans, dat zy den Graave toeſtonden „ niet alleen wegen; maar ook Burgten „ en Veſten in hun Land te mogen maaken, „ waar hy 't goedvondt" (*k*). Miſſchien was het Slot te Medenblik toen nog niet gebouwd. Ten zelfden dage, gaf de Graaf ook eenige Keuren aan de Dregterlanders: en weinige dagen laater (8), verleende hy Stads Geregtigheid en tolvryheid aan die van Medenblik (*l*). Omtrent deezen tyd, ſchynt Graaf Floris ook te Medenblik geld geſlaagen te hebben, waarvan nog Penningen voor handen zyn (*m*). De Graaven hadden egter, al veel vroeger, in Holland, gemunt. In de oudſte Handveſten van Haarlem (*n*), Dordrecht (*o*), en

(*i*) Groote Chron. *Diviſ.* XIX. *Cap.* 14. Ongenoemde Klerk, *bl.* 157.
(*k*) Handv. van Dregterl. *bl.* 48.
(*l*) Handv. van Medenbl. *bl.* 1.
(*m*) DIDER. VAN WIDENESSE Beſchr. van Medeml. *in* BLAAUWS Stedeboek.
(*n*) *Zie* BOXHORN *op* VELDENAAR *bl.* 166.
(*o*) BALEN Dordrecht, *bl.* 420.
(8) Den vyfentwintigſten van Lentemaand.

FLORIS V. en Alkmaar (*p*), leeft men van *Pollen en Schellingen Hollandſch*, gelyk in dat van Medenblik (*q*), van *Hollandſche munt*. En op de overgebleeven' Graaflyke munten van Willem den I. en Willem den II, vindt men deezen laatſten naam reeds (*r*). Voorts, heeft zig Texel, in 't volgende jaar, ook aan Graave Floris onderworpen (*s*). Hy ſchynt, kort na het bedwingen der Weſtfriezen, de verſpreide Weſtfrieſche Dorpen, door bekwaame Wegen, aan elkanderen gehegt te hebben. Zeker is 't, dat hy een' Weg van Vroone naar Alkmaar gelegd heeft (*ſ*): veelligt ook den Huigendyk, van omtrent Ouddorp tot aan Ruſtenburg; alzo dezelve, in den jaare 1326, reeds verſcheiden' jaaren oud was (*t*).

Oude Schryvers verhaalen, dat Floris de V, na 't bedwingen der Weſtfriezen, over de Zuiderzee, getoogen, en door die van Staveren, voor Heere aangenomen is (*u*). Zelfs heeft men nog een Afſchrift van Handveſten, te Albrechtsberg, op den eerſten van Grasmaand des jaars 1292, aan die van Staveren verleend (*v*). Doch ſommigen trekken deezen togt naar Staveren, en het verleenen deezer Handveſten, op loſſe gronden, in twyfel (*w*).

XIII. De Zeeuw- De magt des Graaven, merkelyk toegenomen,

(*p*) Handv. van Alkmaar, *bl.* 1.
(*q*) Handv van Medenbl. *bl.* 1.
(*r*) *Zie* ALKEMADE Munten der Graaven, *bl.* 42, 48.
(*s*) *Zie* Privil. van Texel, *bl.* 76.
(*ſ*) MELIS STOKE *in* Floris V. *bl.* 105.
(*t*) *Zie* Handv. van Dregterl. *bl.* 50.
(*u*) Ongen. Klerk, *bl.* 158.
(*v*) *By* SCHOTANUS Frieſche Hiſtor. *Bylag. bl.* 13. MIERIS Charterb. I *Deel*, *bl* 544. II. *Deel*, *bl.* 10.
(*w*) *Zie* OUDERS Leyden *bl.* 306.

men, ſedert de onderwerping der Weſtfriezen, begon nu 's Lands Edelen zeer in 't oog te ſteeken; met naame den Zeeuwſchen, die, oordeelende dat de Graaf hen te zeer in bedwang hieldt, op middelen bedagt waren, om hem de wieken te korten. Sommigen willen, dat de Graaf den Zeeuwen eene zwaare ſchatting, den vierden penning, naamlyk, van hunne inkomſten, hadt opgelegd (x): welke Schatting, de Edelen meeſt drukkende, hen ook eerſt tot eenen opſtand tegen den Graave bewoogen zal hebben. De Heeren van Borſelen en van Reneſſe hadden lang op elkanderen gewrokt: en veelligt hadt de Graaf den twiſt aangeſtookt, om deeze Edelen klein te houden. Doch nu verzoenden zy zig, om, met eenpaarig overleg, de Vryheid der Edelen, tegen de Graaflyke overmagt, te handhaaven. In Holland, vonden zy ook Edelen, die één zin met hen hadden. Men tradt, dikwils, in onderhandeling, en beſloot, eindelyk, met hulp van Guy, Graave van Vlaanderen, Graave Floris Zeeland Beweſter-Schelde afhandig te maaken. Deeeze handel bleef egter zo verborgen niet, of de Graaf kreeg 'er de lugt van. Hy begreep ligtelyk, van hoe veel gevolg 't bedryf der Edelen zyn kon; doch hy kreunde 'er zig luttel aan, ſteunende op de gunſt der Steden, die hem de hand boven 't hoofd hielden, en welker voornaamſten, omtrent deezen tyd, ook met veelerlei Voorregten van hem beſchonken werden (y).

FLORIS V. ſche Edelen ſpannen ſamen tegen Graave Floris.

De

(x) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1287. *p.* 532.

(y) *Zie* Handv. van Floris V. *by* BALEN, Dordr. 230, 270, 431, 433, 435, 436, 438. SCHRAVEL. Haarl. *bl.* 233, 234, *en anderen.*

FLORIS V.

Zy beweegen den Graave van Vlaanderen om eenen inval in Walcheren te doen.

De Zeeuwſche Edelen nodigden ondertuſſchen Guy, om naar Walcheren over te ſteeken, hem hoop geevende, dat hy zig, zonder ſlag of ſtoot, van dit oud Vlaamſch Leengoed zou kunnen meeſter maaken. Zy verzekerden hem, dat de Graaf niets minder dan deezen inval vermoeden kon, en dat zy geen' voet verzetten zouden, om den Vlaamingen, in 't bemagtigen van Walcheren, hinderlyk te zyn. Guy liet zig ligtelyk overhaalen, en bereidde zig, tot den inval in Walcheren. Hy was, veelligt, ook geſtoord op zynen Schoonzoon, Graave Floris, die, reeds op den tweeden van Herfſtmaand des jaars 1252, een Verbond met Jan van Avennes, Graave van Henegouwen, geſlooten hadt: waarin hy beloofde, deezen, tegen Graave Guy, te zullen beſchermen (z). Doch hoe 't hiermede zy, Guy, door de Zeeuwſche Edelen aangezogt, ſcheen nooit ſchooner kans te te konnen hebben, om zig van Walcheren meeſter te maaken, dan tegenwoordig.

Middelburg belegerd.

Maar Floris, die, uit de uitruſtingen zyns Schoonvaders, en uit het gene hem van den toeleg der Edelen ter ooren gekomen was, reeds wiſt waar 't op gemunt ware; zondt Beatrix, zyne Gemaalin, en zynen jongen Zoon, Jan, naar Middelburg, welke Stad hem zeer gunſtig was; met laſt, om dezelve, tegen alle aanvallen, te verdedigen. 't Schynt, dat hy der Graavinne, die eene eigen' Dogter des Vlaamſchen Graafs was, deeze Stad hebbe toevertrouwd, om de Vlaamingen en haaren Vader van 't Beleg af te ſchrikken. Zo dra de Vlaamin-

(z) *Vide* Theſaur. MARTEN. & DURAND. *Tom.* I. *c.* 1132.

migen geland waren, werdt het egter onder- FLORIS
nomen. De Poorters, ſchoon zy geene hulp V.
van de Edelen te wagten hadden, weerden zig dapperlyk. De *Mortier*, eene Veſting aan den mond der Haven, was rykelyk van voorraad voorzien, en wel bemand. Men ging, uit dezelve, de Vlaamingen en eenige Zeeuwen, die zig by hen gevoegd hadden, zo vinnig te keer, dat zy de hoop om de Stad te bemagtigen byna opgaven. Nogtans verzuimden zy niet, het Beleg ſterk voort te zetten. De Burgers, bedugt, dat zy 't niet lang zouden konnen uithouden, en de Stad ongaarne aan eene plondering willende bloot geſteld zien, kwamen, eindelyk, met Graave Guy, overeen, dat zy hem, ten zekeren beſtemden dage, binnen laaten zouden, zo 'er, midlerwyl, geen ontzet kwam (*a*). Niet lang hierna, kreeg men berigt, dat Graaf Floris, met eene welbemande Vloot, voor Zierikzee, genaderd was, met oogmerk, om naar Walcheren over te ſteeken, en Middelburg te ontzetten. Toen zakte de moed der Beleggeren. De Vlaamſche Graaf, bedugt voor de magt zyns Schoonzoons, bewoog *Jan den II*, Hertog van Brabant, om tuſſchen beide te treeden, en Graave Floris, van den togt op Walcheren, te doen afzien. Dit gelukte. Ook werdt het Wederom
Beleg opgebroken. De Vlaamingen verlieten laaten.
Walcheren, en Graaf Floris dankte zyn Leeger af. De Hertog wiſt hem zelf te beleezen, om, in perſoon, naar *Biervliet* te gaan, en aldaar een mondgeſprek met Graave Guy te

(*a*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1287. *p.* 532.

FLORIS V. te houden, zig verbindende, om hem derwaards te geleiden, en in veiligheid wederom op zynen eigen' bodem te leveren. Floris egter beklaagde zig te laat, dat hy den Hertoge te veel toevertrouwd hadt. Naauwlyks hadt hy te Biervliet voet aan land gezet, of Guy deedt hem ligten, en in hegtenis ſtellen. De Hertog, die waarlyk onkundig van het voorneemen des Vlaamſchen Graafs ſchynt geweeſt te zyn, betoonde zig ten hoogſte begaan met Graave Floris, en poogde Guy te beweegen, om hem, onder Borgtogt, te ontſlaan, 't welk plat uit geweigerd werdt, ten ware hy zelf, tot 's Graaven wederkomſt toe, gevangen wilde blyzen; waartoe hy, eindelyk, ongaarne, beſloot. Ook hadt hy wel reden gehad om te aarzelen. Graaf Floris was zodra niet op vrye voeten geſteld, of hy begaf zig naar Zeeland, en vergat, ſedert, weder te keeren. Hertog Jan bleef gevangen, tot dat Graaf Guy hem van zelve ontſloeg, Zeker oud Schryver (*b*) verhaalt, dat Graaf Floris, by deeze gelegenheid, zynen Schoonvader, wegens het Eiland Walcheren, hulde gedaan heeft. Doch de meeſten maaken hier van geen gewag.

FLORIS VERZOENT ZIG MET DE MEESTE EDELEN. Floris, in Zeeland gekomen, ontving eenige Zeeuwſche Edelen, die tegen hem opgeſtaan waren, in genade, onder welken waren *Jan van Reneſſe* en *Floris van Borſelen*. Doch *Wolferd van Borſelen* en zyn Broeder, Neeven van Floris, waren ten Lande uit geweeken. Ook verhaalen ſommigen, dat Jan van Reneſſe en Dirk van Brederode, zyn Broeder, eerſt, eenen tyd lang, te Geertruidenberg,

(*b*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1287. *p.* 532.

berg, in hegtenis gezeten hadden, en niet dan onder voorwaarden, dat zy hunne Dogters, in een ongelyk Huwelyk met 's Graaven Raaden, zouden laaten treeden, met den Graave, verzoend werden (*c*). Doch deeze byzonderheid vind ik niet in de Zoenbrieven, die nog voor handen zyn (*cc*). In Holland, verzoenden zig de Edelen, eenpaariglyk, met den Graave, en 't Land bleef, eenen geruimen tyd, in ruſt (*d*). De oudſte Schryvers hebben den tyd niet aangetekend, in welken deeze Vlaamſche Kryg voorgevallen is. Men mag dien egter, in 't jaar 1288 of 1289, plaatſen. Uit eenen Gunſtbrief van Graave Floris, waarby hy die van Zierikzee, om menigen dienſt, hem en zynen voorouderen gedaan, tolvry verklaart, blykt, dat hy zig, in den aanvang des jaars 1290, binnen Middelburg bevondt (*e*). Waarſchynlyk, hebben de Zierikzeenaars hem, toen hy met zyne Vloot voor hunne Stad lag, den vereiſchten onderſtand gedaan: 't welk hem, voornaamlyk, tot het verleenen deezer Tolvryheid, zal bewoogen hebben. FLORIS V. 1290.

Graaf Guy hieldt egter het oog nog op Zeeland, en begon, na verloop van eenige jaaren, wederom Volk op de been te brengen. Floris ontdekte zyn voorneemen ligtelyk, beſchreef terſtond alomme Heirvaart, en vergaderde een talryk Leger in Walcheren, met welk hy zig, langs het ſtrand, Gevolg van den Vlaamſchen Kryg.

(*c*) WILHELM PROCURAT. *ad annum* 1287. *p.* 533.
(*cc*) MIERIS Chatterb. I. *Deel*, *bl.* 526, 529.
(*d*) MELIS STOKE *in* Floris V. *bl.* 106-109.
(*e*) *Zie den* Brief *by* BOXHORN *op* REIGERSB. II. *Deel*, *bl.* 96.

FLORIS V. ſtrand, van *Vliſſingen* af, tot *Zoutelande* toe, nederſloeg. De Vlaamingen lagen, hier tegen over, in 't Land van *Kadzand*: doch durfden niet nader komen. Eenige voordeelen behaalden de onzen, eer het tot een hoofdtreffen kwam. De Friezen, die nu den Graave getrouw dienden, deeden eenen inval in Kadzand, en keerden, met buit, te rug. Jan van Reneſſe trok naar *Sluis*, en ſtak 'er den brand in. Doch toen de Vlaamingen genoegzaamen voorraad van Schepen byeen gekreegen hadden, ſtaken zy over naar *Baarland* in Zuid-Beveland. Hier landden zy gelukkiglyk, ten getale van drieduizend man. In 't eerſt, vonden zy geenen tegenſtand, en haalden hierom 't hert op, met plonderen en blaaken. Doch 't leedt niet lang, of *Doedyn van Everingen* en die van Borſelen hadden driehonderd man op de been gebragt, met welken zy, van tweé kanten, op de Vlaamingen aantrokken. Naauwlyks was de eerſte aanval geſchied, of de ſchrik ſloeg onder de Vlaamingen, die hals over hoofd naar hunne Schepen vlooden. De Zeeuwen zaten hen zo kort op de hielen, dat 'er veelen in 't water gejaagd werden. Die te lande bleeven, werden gedood of gevangen genomen. De oudſte en naauwkeurigſte Schryvers getuigen, dat 'er duizend Vlaamingen verdronken, en tweehonderd gedood werden. Deeze overwinning, die den Vlaamingen, voor eenige jaaren, den luſt benam, om op het bemagtigen van Zeeland toe te leggen, werdt behaald, op den zevenentwintigſten van Wynmaand des jaars 1295. Graaf Floris vorderde den voornaamſten gevangenen

nen losgeld af, en zondt de overigen, van alles beroofd, naar hun Land, te rug (*f*). FLORIS V.

Wy hebben het verhaal des Vlaamſchen Krygs niet willen afbreeken, door een Verhaal van 't gene 'er, tuſſchen het jaar 1289 en 1295, elders, merkwaardigs voorgevallen is: waartoe wy nu overgaan.

Het Verdrag, in den jaare 1285, tuſſchen Graave Floris en Eduard den I, Koning van Engeland, getroffen, was, tot hier toe, zo ver men weet, volkomen onderhouden. Jongkheer Jan was terſtond naar Engeland gezonden, om aldaar opgevoed te worden (*g*): ook hadt hy 'er den meeſten tyd doorgebragt, en was maar eens, meent men, wederom hier geweeſt, voor eene korte poos (*h*). Eduard hadt ook, op zynen tyd, de beloofde Penningen aan Graave Floris betaald (*i*). De voltrekking van 't Huwelyk, tuſſchen Jan en Elizabet, werdt alleenlyk uitgeſteld, tot dat het Paar een' bekwaamen Ouderdom zou bereikt hebben. De Vriendſchap tuſſchen de Hollanders en Engelſchen ſcheen dus volkomen beveſtigd te zyn. Men begunſtigde den onderlingen Koophandel. Eduard deedt den Stapel der Engelſche Wolle te Dordrecht leggen (*k*), alwaar thans groote Koophandel, zo ter Zee als langs de Rivieren, in Wyn, Graanen, Zout, Yzer, Hout, Lakens en andere Waaren gedreeven werdt

XIV. Vriendſchap tuſſchen Holland en Engeland.

Dordrechtſche Koophandel.

(*f*) Melis Stoke *in* Floris V. *bl.* 112, 113.
(*g*) Act. Public. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 160.
(*h*) Zie hier voor, *bl.* 48.
(*i*) *Voyez* Ligue entre Philippe & Florent, *dans le* Corps Diplomat. *Tom.* I. *P.* I. *p.* 296.
(*k*) Melis Stoke *in* Floris V. *bl.* 111.

FLORIS V. werdt (*l*). Ook gaf hy den Hollandeten, Zeeuwen en Friezen volkomen vryheid, om op de Engelſche Kuſten, omtrent Jarmouth, te mogen viſſchen, beveelende zynen Onderdaanen, hun hier in niet hinderlyk, maar veel eer behulpzaam te zyn. De Koningklyke Brief, uit welken dit blykt, is, op den agtentwintigſten van Herfſtmaand des jaars 1295, gedagtekend (*m*), en het oudſte bewys, welk my van de Haringviſſchery deezer Landen voorgekomen is. 't Schynt ook, dat de Ingezetenen deezer Landen den handel op Engeland meeſt met hunne eigen' Schepen dreeven; alzo Koning Eduard, in eenen Brief, omtrent deezen tyd, aan Keizer *Adolf* geſchreeven, zegt „ dat de „ Hollandſche Havens en Reeden niet zo goed, „ en den Engelſchen Zeeluiden niet zo be„ kend waren, als de Vlaamſche (9)." Van tyd tot tyd, reezen 'er, tuſſchen de wederzydſche Koopluiden, wel eenige geſchillen, die ſomtyds hoog genoeg liepen; doch zy wer-

(*l*) Handv. van 1249, 1273, 1299, by BALEN Dordr. bl. 413, 429, 441, 490.

(*m*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 149. BOXHORN, op REIGERSB. II. *Deel*, bl. 190.

(9) Dus luiden zyne woorden, in 't Franſch of Normandiſch van dien tyd: *Ne les Portz, ne les arrivages de Holland, ne ſont mie ſi bons, ne ſi conus de nos mariners, come ceux de Flandres.* Vide *Act. Publ. Angl.* Tom. I. P. III. p. 181. Uit een' Arabiſch' Schryver der twaalfde eeuwe, aangehaald door den beroemden HUIG DE GROOT (*App. Epiſt.* 494. *Verv. van zyn Leven*, bl. 277) blykt, dat men, ten deezen tyde, van 's Gravenzande, uit Texel, van Goederede, van Schouwen, en van Walcheren, naar Engeland, overvoer.

werden, gemeenlyk, ſpoedig bygelegd (*n*), en braken de Vriendſchap niet. Floris V.

Omtrent den jaare 1290, viel 'er iets voor welk deezen band van Vriendſchap nog nader ſcheen te moeten toehaalen. *Alexander de III*, Koning van Schotland, in 't jaar 1289, overleeden zynde (*o*), liet geene nadere Erfgenaamen na, dan eene Kleindogter, *Margareet* genaamd, en gebooren uit zyne eenige Dogter, die den zelfden naam voerde, en, in 't jaar 1281, met *Erik, Koning van Noorwegen*, gehuwd geweeſt zynde, reeds voor haaren Vader, overleeden was. Eduard de I, Koning van Engeland, zogt zig van deeze gelegenheid te bedienen, om Schotland met Engeland te vereenigen; en ſloeg, ten dien einde, een Huwelyk voor, tuſſchen de jonge Noordſche Prinſes en zynen Zoon Eduard. De Schotten gaven 'er hunne toeſtemming toe. Margareet werdt ontbooden; doch ſtierf op de reize, den tienden van Wintermaand des jaars 1290 (*p*). Zo dra kreeg men hier, in Schotland, geene tyding van, of verſcheiden' voornaame Heeren, verre Maagen van Koning Alexander, dongen naar de Kroon. Eduard bediende zig van de verwarringen, die hieruit onſtonden, om het Schotſche Ryk leenroerig van het Engelſche te doen erkennen: 't welk eertyds wel geſchied was. Zelfs wil men, dat hy die verwarringen deedt toeneemen, verſcheiden' Perſoonen aanmoedigende, om naar de Schotſche Kroon

Floris de V. beweert regt te hebben op de Kroon van Schotland. 1290.

(*n*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. P. III. *p.* 118, 122.
(*o*) N. Trivet. *ad annum* 1289. *p.* 267.
(*p*) N. Trivet. *ad annum* 1290. *p.* 270.

Floris V.

Kroon te ſtaan: op dat hy te ſchooner kans hebben zou, om tot bemiddelaar der geſchillen, die hieruit ontſtaan moeſten, gekooren te worden. Eerlang deeden zig wel dertien Mededingers op. En onder deezen, bevondt zig ook Floris, Graaf van Holland, die, in de Lente des jaars 1291, in perſoon naar Engeland overſtak, meer, zo 't ſchynt, om Koning Eduard dienſt te doen, dan om dat hy agten kon, voor anderen, tot de Schotſche Kroon geregtigd te zyn. Zie hier egter, met één woord, waarop hy zyn Regt veſtigde. *Henrik*, Zoon van David, Koning van Schotland, was de Oud-Over-Grootvader geweeſt van Alexander den III, en hadt, in 't jaar 1142, voor zynen Vader, ſtervende, drie Zoonen nagelaaten, *Makolm den IV.* en *Willem*, die, na elkanderen, den Schotſen Troon beklommen, en *David*, Graaf van Huntington; benevens éene Dogter, *Ada* genaamd, die met Floris den III, Graave van Holland, gehuwd was: en van deezen twee, was Floris de V, in eene regte lyn, afkomſtig. Doch onder de andere Mededingers, waren 'er verſcheiden', die Alexander den III. veel nader beſtonden, en, daarenboven, veel aanhangs in 't Ryk hadden: zo dat 'er geheel geen kans was voor Graave Floris, om de Schotſche Kroon magtig te worden. Hy verſcheen egter in de Staatsvergadering, die, op den tienden van Bloeimaand, te *Norham* gehouden werdt (*q*); en was van de eerſten, die, de Oppermagt des Engelſchen Konings over het Schotſche

1291.

(*q*) N. Triver. *ad annum* 1291. *p.* 269.

ſche Ryk erkennende, hem tot beſliſſend Regter onder de Mededingers aannamen (*r*). 't Liep aan tot den derden van Oogſtmaand, eer de Mededingers gelegenheid kreegen, om hun Regt te verdedigen. Dit geſchiedde te *Berwyk*. Graaf Floris werdt eerſt gehoord (*s*). Na hem, alle de anderen. De uitſpraak geſchiedde eerſt op den zesden van Slagtmaand des jaars 1292, ten voordeele van *Jan de Balliol* (*t*) die, uit eene Dogters Dogter van David, Graave van Huntington, gebooren was, en daarom geoordeeld werdt het naaſte Regt tot de Kroon te hebben. Graaf Floris deedt toen, onder anderen, den zeventienden derzelfde maand, openlyk afſtand van de Kroon (*u*). Onze Kronykſchryvers willen, dat Jan de Balliol Graave Floris eene merkelyke ſomme gelds opbrengen moeſt, eer hy zig tot deezen afſtand beweegen liet (*v*); 't welk gantſch niet onwaarſchynlyk is. De nieuwe Schotſche Koning erkende zig, ondertuſſchen, leenroerig van Koning Eduard, die hem, eerlang, wederom van den Troon ſtiet. Doch dit behoort niet, tot de Hiſtorie onzes Vaderlands.

FLORIS V. 1292.

Hy doet 'er openlyk afſtand van.

De Graaf, uit Schotland wederom t'huiswaards gekeerd zynde, werdt, binnen drie jaaren daarna, genoodzaakt, tegen de Vlaamingen ten ſtryde te trekken: waarvan wy den uitſlag reeds verhaald hebben. Deeze Kryg gaf de eerſte gelegenheid tot verkoeling van de

XV. Verkoeling van Vriendſchap tuſſchen Graave Floris en Koning Eduard. 1295.

(*r*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 95, 97.
(*s*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. P. III. *p.* 106.
(*t*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. P. III. *p.* 110.
(*u*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 111.
(*v*) Mellis Stoke *in* Floris V. *bl.* 110.

Floris V.

de Vriendſchap tuſſchen Graave Floris en Koning Eduard. De Graaf hadt den Koning om onderſtand tegen de Vlaamingen verzogt, die hem, onder verſcheiden' voorwendſels, was geweigerd (*w*). Doch de waare reden was, dat de Koning Guy, Graave van Vlaanderen, zogt te beweegen, om zig, met hem, tegen Frankryk te verbinden: 't welk niet gelukt zou hebben, indien hy Graave Floris den verzogten onderſtand gegund hadt. Guy hadt reden van misnoegen, tegen Filips den Schoonen, Koning van Frankryk, opgevat, en liet zig daarom te ligter in eene onderhandeling met Eduard in, die geene moeite ſpaarde, om hem in zyne belangen over te haalen. Men ſloot een Huwelyk tuſſchen Prins Eduard en Filippe, Dogter van Graave Guy (*x*). De Koning deedt Guy, voor rekening van Reinoud, Graave van Gelder, honderd duizend ponden zwarten Tournois betaalen, waardoor hy den een', zo wel als den ander', aan zig verpligtte (*y*). De Stapel der Engelſche Wolle, onlangs te Dordrecht gelegd, werdt, van daar, gedeeltelyk naar Brugge in Vlaanderen (*z*), gedeeltelyk naar Mechelen in Brabant verplaatſt (*a*). Men vindt, dat die van Dordrecht, in 't jaar 1312, nog eenige poogingen hebben aangewend, om den Wol-ſtapel wederom te bekomen (*b*); doch vergeefs. En ſchoon de Engelſchen, de voordeeligheid van den

De Stapel der Wolle verlegd.

(*w*) Melis Stoke *in* Floris V. *bl.* 110, 114.
(*x*) Meyerus *ad annum* 1294.
(*y*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 143, 150.
(*z*) Meyerus *ad annum* 1296.
(*a*) Melis Stoke *in* Floris V. *bl.* 111.
(*b*) Extract uit de Reken. der Dord. Ommv. *by* Balen, *bl.* 732.

den Wolhandel bezeffende, denzelven, eerlang, geheel in hun Ryk bragten (*c*); fcheen het zig nu egter, meer en meer, te fchikken, tot eene naauwe verbindtenis, tuffchen de Engelfchen en de Vlaamingen, die ook eerlang geflooten werdt. In plaats van Floris tegen Guy te helpen, zondt Eduard Jan, Heer van Kuik, die zig, kort te vooren, om tweeduizend ponden 's jaars, ten zynen dienfte verbonden hadt (*d*), herwaards, om den twift in der minne by te leggen (*e*): 't welk van geen gevolg was. De Hollandfche Graaf zag, ondertuffchen, de verbindtenis der Engelfchen en Vlaamingen, niet zonder merkelyk ongenoegen. Vooral ftak hem in den krop het verleggen van den Stapel der Wolle, waardoor de Hollandfche Koopluiden niet alleen, maar de Graaf zelf, in zyne Tollen, merkelyke nadeelen lyden moeft. Hy verlangde dan naar gelegenheid, om den Engelfchen dit bedryf betaald te zetten, die zig wel haaft opdeedt. FLORIS V.

XVI. Floris de V. verbindt zig met Filips den IV, Koning van Frankryk.

Filips, Koning van Frankryk, zo wel als Koning Eduard, bedagt, om uitheemfche Heeren aan zyne belangen te verbinden, en waarfchynlyk reeds verftendigd van het ongenoegen, welk Graaf Floris tegen de Engelfchen hadt opgevat, nam deeze gelegenheid waar, om hem tot een onderling Verbond te doen nodigen. De onderhandeling werdt, in den beginne, zeer bedekt aangelegd. *Robert, Graaf van Artois*, Neef van Graave Floris, ontbood hem, heimelyk, te Bergen in Henegouwen.

De

(*c*) *Voyez* DE RAPIN THOYRAS Hift. d'Angl. *Tom.* III. *p.* 204, 172, 206, 225.
(*d*) Act. Publ. Angl. *ubi fupra p.* 145.
(*e*) Act. Publ. Angl. *ubi fupra p.* 145.

Floris. V. De Graaf begaf zig derwaards, onder ſchyn van zynen Neef te gaan bezoeken, in den Zomer des jaars 1295. Van 't gene hier verhandeld werdt is wel niets uitgelekt (*f*); doch alzo men, van elders, weet, dat de Graaf van Artois geheel in de Franſche belangen was (*g*), kan men naauwlyks twyfelen, of hy heeft zynen Neef, tot eene verbindtenis met Frankryk, zoeken te beweegen. Zeker is 't, dat Floris zig, nog voor 't einde deezes jaars, in perſoon, naar Frankryk begaf; om de laatſte hand aan een ontworpen Verdrag te leggen.

Te gewigtig was egter deeze onderneeming, dan dat de Graaf de Hollandſche en Zeeuwſche Edelen daarover niet geraadpleegd zou hebben. Hy gaf 'er, derhalve, zynen vertrouwdſten Vrienden kennis van, en werdt, van eenigen derzelven, op de reize, verzeld.

Inhoud van 't Verbond. 1296. In den aanvang des jaars 1296, te weeten op Maandag, den negenden van Louwmaand, werdt 'er, te Parys, tuſſchen Koning Filips en Graave Floris, een Verbond getekend van deezen inhoud: „ 1. De Koning zou den Graave, jaarlyks, vierduizend ponden tournois „ betaalen, en vyfentwintigduizend ponden „ eens, daarenboven, waaryan hy reeds „ zeventienduizend vyfhonderd ponden ontvangen hadt. 2. De Graaf beloofde, daarentegen, den Koning hulde en manſchap: „ in 't byzonder, byſtand tegen alle 's Konings Vyanden, uitgenomen tegen den „ Koning van Duitſchland, ten ware deeze „ den

(*f*) Melis Stoke in Floris V. *bl.* 111.
(*g*) Meyerus *ad annos* 1295, 1296.

„ den eerſten aanval mogt doen. 3. Ook be- Floris
„ loofde hy 's Konings Vyanden, die met V.
„ den Koning van Engeland verbonden wa-
„ ren, te zullen beoorloogen, zo dra de Ko-
„ ning het begeerde. Doch tegen den Ko-
„ ning van Engeland zelven begeerde hy gee-
„ nen aanvallenden Oorlog te voeren. 's
„ Konings Vrienden en Bondgenooten zouden
„ den vryen toegang in 's Graaven Landen
„ hebben, en zig, uit dezelven, van Sche-
„ pen, Krygs- en Mondbehoeften mogen
„ voorzien: al het welke aan 's Konings Vyan-
„ den geweigerd zou worden. 4. Graaf Floris
„ zou 's Konings Vyanden, voor den eerſten
„ van Bloeimaand naaſtkomende, zelfs uit zyn
„ Land verdryven, de ongewapende Koop-
„ luiden en Duitſchers uitgenomen. Ook zou-
„ den de Boden des Duitſchen Konings en
„ des Hertogs van Brabant, die naar Enge-
„ land moeſten, tot agt dagen na Paaſchen
„ toe, door 's Graaven Landen, vryelyk gaan
„ en keeren mogen. 5. Filips mogt geene
„ Vrede met Eduard ſluiten, zonder Floris,
„ eenvoudiglyk, in dezelve te begrypen: en
„ te bedingen, dat 's Graaven Zoon, Jan,
„ hem wederom gegeven wierdt. Zo Eduard
„ het geſlooten Huwelyk tuſſchen Jan en E-
„ lizabet weigerde te laaten voltrekken, en
„ Floris genoodzaakt mogt worden, de vyf-
„ entwintigduizend kleine ponden tournois,
„ die hy reeds ontvangen hadt, wederom uit
„ te keeren, beloofde Filips hem ſchadeloos
„ te zullen ſtellen, of zynen Zoon eene ande-
„ re Egade te zullen bezorgen. 6. Zo Floris
„ eenig Land, in den Kryg tegen de vyan-
„ den

Floris V. „ den van Frankryk, verloor, of zo hy, of „ iemant der zynen gevangen genomen wierdt, „ beloofde Filips geene Vrede te zullen maa- „ ken, dan onder beding, dat de veroverde „ Landen wederom gegeven, en de gevange- „ nen geslaakt zouden worden. Ook mogt hy „ niet gedoogen, dat eenig Leenman van „ Frankryk, zo lang dit Verbond stand hieldt, „ Graave Floris moeilykheid aandeedt." De Edelen, die dit Verbond, nevens Graave Floris, bezegelden, waren Dirk van Brederode, Jan van Renesse, *Willem van Egmond*, Henrik van (1) *Heldam*, *Willem van Arkel*, *Nikolaas van Putten*, *Filips van Wassenaar* en *Jan van Teilingen* (*b*). De Graaf en zyn Gezelschap keerden, zo dra de onderhandeling haar vol beslag hadt, ten spoedigste, wederom herwaards.

Aanmerkingen over dit Verbond. Indien onze Historieschryvers dit Verdrag geheel gezien hadden, niemant hunner zou hebben konnen vermoeden, dat de Graaf, gelyk sommigen willen, by hetzelve, „ zyn „ Land aan Frankryk verkogt hadt, om het „ voortaan alleen als 's Konings Leenman te „ bezitten: alhoewel met dit voorbeding, „ dat hy de Fransche Staatsvergaderingen „ niet zou behoeven by te woonen." Niets van

(*b*) Ligue offensive *apud* Leibnitz. Cod. Diplomat. *p.* 34. Corps Diplomat. *Tom.* I. P. I. *p.* 295.

(1) *Heldam* is, buiten twyfel, eene Schryf- of Drukfeil in de uitgaave van het oorspronklyk Verdrag. Waarschynlyk, moet men *Leiden* leezen. Henrik, Burggraaf van Leiden, was, ten deezen tyde, in leeven en agting. Vide *Act. Publ. Angliæ*. Tom. I. P. III. p. 170. en hier voor *bl.* 41.

van dit alles is, in het oorſprongkelyk Verbond, te beſpeuren. Het Leen, welk Graaf Floris ontvangt, is zyn Land niet; maar zekere ſomme gelds, voor welke hy den Koning zynen dienſt in den Kryg toezegt, volgens het gebruik dier tyden: in welken niets gemeener was, dan zulk eene ſoort van Verbindtenis Leenmanſchap te noemen (*i*). Voorts merkt men, uit dit Verbond, dat de Graaf, zyner Verbindteniſſen met Engeland gedagtig, niet heeft willen belooven, Koning Eduard aanvallender wyze te zullen beoorloogen. Ook moeſt hy gerekend worden, den Engelſchen genoeg te benadeelen, als hy hunnen Bondgenooten vyandelyk bejegende. Tegen den Koning van Duitſchland, toen *Adolf van Naſſau*, met wien Koning Eduard zig, omtrent deezen tyd, zelfs door bemiddeling van Floris den V (*k*), ook verbonden hadt, mogt de Graaf, als Leenman des Duitſchen Ryks, gelyk hy, in egte Stukken van deezen tyd, genoemd wordt (*l*), geheel geene vyandelykheid pleegen; waarom hy 'er zig ook niet toe verbinden wilde. Voor zynen Zoon, Jan, zorgde hy zo veel, als hem de tydsomſtandigheden toelieten. Het laatſte punt van 't Verbond ziet, vermoedelyk, in 't byzonder, op Zeeland, welk groot gevaar liep van door Guy, Graave van Vlaanderen en Leenman van Frankryk, overvallen te worden. Voorts toont het gantſche Verbond, dat de Koophandel, hier te Lande, reeds zeer aan 't bloeijen was, al-

Floris V.

(*i*) *Voyez* de Rapin Thoyras Hiſt. d'Angleterre *T.* II. *p.* 415.
(*k*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 131, 141.
(*l*) *Vide* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 160.

FLORIS V. alzo de Franſchen zelven zig hier van Krygs- en Mondbehoeften, en zelfs van Schepen konden komen voorzien (2).

XVII. Onderzoek naar de oorzaaken van den Moord, aan Graave Floris gepleegd.

Graaf Floris, wederom in Holland te rug gekeerd, vleide zig maar weinige maanden met de hoop van het voordeel, welk hy zig, van zyn Verbond met Frankryk, beloofd hadt. Men houdt dit Verbond zelfs voor ééne der voornaamſte oorzaaken van zynen ongelukkigen dood, die kort hierna voorviel. De waare oorzaak van deezen dood is één van de duiſterſte punten, in de Hiſtorie deezer tyden. De oudſte Schryvers hebben reden gehad, om 'er bewimpeld van te ſpreeken, en ſommigen geeven niet donkerlyk te verſtaan, dat zy 'er meer van wiſten, dan zy zeggen durfden (*m*). In laatere tyden, toen 't vryſtondt, te zeggen 't gene men dagt, beſpeurt men merkelyk verſchil, over dit ſtuk, onder de Hiſtorieſchryvers. 't Heeft ons egter, na het onderzoeken van alles, wat hier licht geeven kon, toegeſcheenen, dat het niet moeilyk is, de oorzaaken van 's Graaven omkomen, op zeer ſchynbaare gronden, aan te wyzen. Onze oudſte Kronyken zelven, vergeleeken met eenige egte ſtukken van deezen tyd, helpen ons op den weg. En om 't met één woord te zeggen: de haat van Koning Eduard

(*m*) Spiegel Hiſtoriaal. *Cap.* XLVII. *bl.* 207.

(2) In de *Acta Publica Angl.* Tom. II. P. III. p. 153, vindt men eenen Brief van Eduard den III, den derden van Slagtmaand des jaars 1336 gedagtekend, waarby hy Graave Willem den III. verzoekt, aan zyne Vyanden, de Franſchen en Schotten, geene Oorlogsſchepen te verhuuren, of te verkoopen.

duard heeft de gelegenheid gegeven tot 's Graaven dood, van welken de verouderde wrok eeniger Edelen de naaſte oorzaak geweeſt is. Doch 't is der moeite wel waardig, dit klaarder en omſtandiger te toonen. Floris V.

Verſcheiden' Schryvers, die den tyd, van welken wy ſpreeken, beleefd hebben, erkennen eenpaarig, dat het Verbond met Frankryk oorzaak van 's Graaven ongeluk was (*n*). Dit moet men dan als ontwyfelbaar vaſt houden. Doch waarom dit Verbond den Graave zo veel onheils baarde, melden zy niet. Dat 's Lands Edelen, gelyk veelen willen, t'onvrede over 't Verbond, zo dra het bekend werdt, 's Graaven ondergang gezwooren zouden hebben, is buiten alle waarſchynlykheid. De voornaamſte Edelen hadden 't Verbond helpen maaken. Het behelsde niets, dat den Lande, in de tegenwoordige omſtandigheden, nadeelig kon gekeurd worden. En het gedrag der Engelſchen omtrent de Vlaamingen hadt den Graaf in de noodzaakelykheid gebragt, om naar eenen magtigen Bondgenoot om te zien. Het Verbond met Frankryk is dan, zo 't my voorkomt, oorzaak van 's Graaven ramp geweeſt, om dat het Koning Eduard gelegenheid gaf van eenige misnoegde Edelen tegen den Graave op te hitſen, die hem, meer in ſchielyke drift dan voorbedagtelyk, van 't leeven beroofden.

Men kreeg, in Engeland, zo dra geene tyding van dit Verbond, of de Koning werdt Ongenoegen in van Koning E-

(*n*) Wilhelm. Procurat. *ad ann.* 1287. *P.* 532. Melis Stoke *in* Floris V. *bl.* 114.

Floris V. duard over het Verbond van Graave Floris met Koning Filips.

in hevigen toorn, tegen Graave Floris, ontſteken. In zyne eerſte drift, liet hy den Graave weeten, „ dat hy zynen Zoon, Jan, „ in hegtenis houden zou, indien 't Verbond „ met Filips niet verbroken werdt." De Graaf antwoordde „ dat zyn Zoon in 's Konings magt „ was, dien hy naar zyn welgevallen handelen mogt, zonder dat zulks, in de genomen' „ maatregels, verandering zou maaken." Men getuigt, dat de Koning, van toen af, voornam, den Graaf met liſt of geweld in zyne magt te krygen: waartoe Jongkheer Jan zelf, onderregt, door den Koning, van zyns Vaders onverſchilligheid ten zynen opzigte, hem volkomen' vryheid gelaaten zou hebben. Het Beſluit des Konings ten opzigt van Graave Floris werdt heimelyk ter uivoeringe gebragt (*o*).

XVIII. Jan van Kuik ſmeedt eenen aanſlag tegen Graave Floris. * *Affinis noſter.*

Jan, Heer van Kuik, wordt onder de eerſten genoemd, die zig gebruiken lieten, om op de vryheid van Graave Floris toe te leggen (*p*). Wy hebben reeds gezien, dat hy zig, om tweeduizend ponden 's jaars, verbonden hadt, den Koning van Engeland, die hem ergens * *zynen Neef* noemt (*q*), ten dienſt te zullen ſtaan (*r*); zonder dat, in het Verdrag, hiervan gemaakt, bepaald werdt, waarin deeze dienſt beſtaan zou. Doch nademaal hy, hier gekomen, geene zwaarigheid maakte, om, by zyne Vrienden, te kennen te geeven, dat hy wel onderrigt was van de heimelyke oogmerken des Engelſchen Hofs

(*o*) Spiegel Hiſtoriaal *Cap.* XLIII. *bl.* 201, 202.
(*p*) Melis Stoke *in* Floris V. *bl.* 117.
(*q*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 191.
(*r*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 145.

Hofs (*s*), kan men naauwlyks twyfelen, of hy is één van de voornaamſte werktuigen geweeſt, van welken Koning Eduard zig bediend heeft, om Graaf Floris in 't net te krygen. Ook lag 'er een oude wrok, tuſſchen de Hollandſche Graaven en de Heeren van Kuik (*t*): waarom Heer Jan, veelligt, te eer beſlooten zal hebben, op het bederf van Graave Floris toe te leggen. Floris V.

't Stuk was egter te gewigtig, om, door hem alleen, uitgevoerd te worden. Doch hy vondt, in Holland gekomen, eenige misnoegde Edelen gereed, om hem de hand te bieden. De voornaamſten derzelven waren Gerard van Velzen, Gysbrecht van Amſtel en Herman van Woerden: waarby zig, ſedert, Jan van Heuſden, *Arend van Benskoop*, *Gerard van Kraaijenhorſt*, *Willem van Teilingen*, *Willem van Zaanden*, *Hugo van Baarland*, *Koſtyn van Boterniſſe*, *Alewyn*, en verſcheiden' anderen gevoegd hebben (*u*). Voornaame luiden hebben den Kronykſchryver Melis Stoke, die zyn Werk, onder de Regeeringe van Graave Floris den V, begon ſamen te ſtellen (*v*), ernſtelyk verzekerd, dat Wolferd van Borſelen en Jan van Reneſſe ook kennis van den aanſlag tegen den Graave gehad hebben: in welken, Heer Wolferd zig zelfs diep hadt laaten inwikkelen (*w*): en zulks, niettegenſtaande hy en zyne Broeders, op den eerſten Eenige misnoegde Edelen vallen hem toe.

(*s*) Melis Stoke *in* Floris V. *bl.* 117.
(*t*) Zie hier voor II. *Deel*, *bl.* 167, 170.
(*u*) Melis Stoke *in* Floris V. *bl.* 116, 117, 122, 132, 134.
(*v*) *Zie de* Opdragt.
(*w*) *Zie* hem *in* Floris V. *bl.* 118. *in* Jan I. *bl.* 139. *in* Jan II. *bl.* 177.

FLORIS V.

ſten van Bloeimaand deezes jaars 1296, nog een plegtig Verbond met den Graave aangingen (*ww*). Reneſſe was de eenigſte onder de genoemde Edelen, die 't Verbond met Frankryk bezegeld hadt. Alle de anderen hebben zig daarom te ligter gereed konnen toonen, om den toeleg van Heere Jan van Kuik, te begunſtigen.

Oorzaaken van hun misnoggen.

Niet eenerlei waren egter de redenen, die deeze Edelen hadden, om op den Graave misnoegd te zyn. *Jan*, Neef van Gerard van Velzen, was, om eenen manſlag, aan eenen, met wien hy verzoend was, begaan, volgens een Vonnis des Graaven, te Leiden, onthalsd. En hierin meende Gerard reden van misnoegen tegen den Graave te konnen vinden (*x*): waarby, zo anders 't gemeen gevoelen grond heeft, nog kwam, dat de Graaf, die waarlyk genegen tot de Vrouwen was (*y*), Velzens Huisvrouw, eene Dogter van Herman van Woerden, ſchandelyk verkragt hadt (3): 't welk Velzen, zo 't gebeurd is, met

(*ww*) MIRRIS Charterb. I. *Deel*, *bl.* 570.
(*x*) Spiegel Hiſtoriaal *Cap.* XLV. *bl.* 203.
(*y*) BERTIUS Joann. II. *p.* 98.

(3) Wydluftig is de gegrondheid van dit gemeen gevoelen door anderen onderzogt. 't Stuk der Verkragtinge wordt den Graave duidelyk te laſt gelegd, in eenige oude Rymen, geſchreeven op het laatſte Blad, na het ſlot van een oud Handſchrift der *Rymkronyke van* MELIS STOKE, welk nog in wezen is. Zy vangen dus aan:

Al dede Gherrydt dan Velſen quaet
Dat quam alleen bi ſulker daet
Dat ſyn wyf was jamerlike verkraſt
Daer toe dede de Grave zyn macht enz.

Doch men is niet verzekerd, dat deeze Rymen, door *Stoke* of iemant zyner Tydgenooten, geſchreeven zyn. Een ander Tydgenoot van Graave Floris geeft te kennen,

met meer regt, tegen den Graave ontſteeken moeſt. Gysbrecht van Amſtel hadt verſcheiden' jaaren in 's Graaven gevangenis geſleeten. Aan Herman van Woerden was, door 's Graaven toedoen, 't Land ontzeid (z). Beide waren zy, niet dan op harde voorwaarden, met hem verzoend. En ſchoon zy, zo wel als Velzen, die met Floris opgevoed was (a), tot 's Graaven Raaden verheeven waren, en, naar 't gebruik dier tyden, 's Graaven Kleederen droegen, ſcheen de nieuwe gunſt de gedagtenis van 't oude leed niet te hebben konnen uitwiſſchen. Heusden was, meent men, op den Graave gebeeten, om dat deeze zyne Dogter geſchonden, of tot eene Byzit misbruikt hadt (b). Doch hiervan is my weinig blyk voorgekomen. Wy hebben reeds gezien (c), dat Heusden, zo wel als Kuik, zig, in 't jaar 1287, als Borg voor Herman van Woerden, verbonden hadt: waaruit, ten minſten, blykt, dat deeze drie gemeenzaame Vrienden waren. Of de andere Edelen eenige byzondere redenen van misnoegen tegen den Graave gehad hebben, en welken dezelven geweeſt zyn, vindt men, myns weetens, nergens aange- FLORIS V.

(z) Spiegel Hiſtoriaal *Cap.* XLV. *bl.* 203.
(a) MELIS STOKE *in* Floris V. *bl.* 117.
(b) *Zie* SCRIVER. Oud. Batav. *bl.* 278.
(c) Hier voor, *Bl.* 42.

nen, dat 'er een gerugt liep, dat men den Graaf van kant geholpen hadt, *om dat hy de Vrouw van eenen zyner Baroenen verkragt hadt. Spiegel Hiſtoriaal* Cap. XLIII. bl. 202. Meer vindt men 'er niet van, by de oudſte Schryvers. 't Geval blyft derhalve twyfelagtig; ſchoon 't niet ongelooflyk moet gehouden worden. Van zulke euveldaaden der Vorſten wordt zelden, in de Schriften hunner Tydgenooten, gerugt gemaakt.

Floris V.

getekend. Alleenlyk mag men vermoeden, dat de ballingſchap van Borſelen, en de gevangenis van Reneſſe hun beide nog in den krop geſteken hebben. Ook hebben wy te vooren (*d*) reeds gezien, dat de Zeeuwſche Edelen, nog uit andere oorzaaken, misnoegen over de Graaflyke Regeering hadden opgevat.

Of Graaf Floris veertig Huisluiden edel verklaard heeft.

Zo men ſtaat maaken mag, op het getuigenis eens Schryvers, die vyftig jaaren na Graave Floris gebloeid heeft, en verhaalt, dat de Graaf, omtrent deezen tyd, veertig van de rykſte Huisluiden edel verklaard hadt (*e*); zou men mogen agten, dat de oudſte Edelen, in 't algemeen, hierom, tegen den Graave, verbitterd geworden waren. De zaak zelve, het veradelen, naamlyk, van Huisluiden, heeft geene onwaarſchynlykheid. Zelfs verſchaffen 'er 's Lands Gedenkſchriften, in laater tyden, een duidelyk voorbeeld van (*f*). Doch dat 'er, ten tyde van Graave Floris, iets diergelyks gebeurd zyn zou, wordt door niemant der Tydgenooten verhaald. Een Engelſch Schryver, die, in den aanvang der veertiende eeuwe, bloeide, meldt nog eene andere oorzaak van het misnoegen der Hollandſche Edelen (*g*). De Graaf hadt, meent hy, voor, zynen natuurlyken Zoon, tot zynen Erfgenaam en Opvolger, te verklaaren: 't welk de Edelen niet gedoogen wilden. Dit, ſchoon 'er, by niemant anders, een woord van gerept is, kon egter, ten dien tyde, met veel ſchyn

Of hy zynen natuurlyken Zoon Erfgenaam heeft willen maaken.

(*d*) Hier voor, *Bl* 47.
(*e*) Ongen Klerk *bl.* 162.
(*f*) Brief van 1422. *by* MATTHÆUS de Nobilit. *Libr.* I. *Cap.* XXXII. *p.* 135.
(*g*) N. TRIVET. *ad annum* 1296. *p.* 287.

ſchyn, worden verſpreid, en werdt, veelligt, van ſommigen geloofd. Graaf Floris kon geagt worden, zo zeer gebeeten te zyn op den Engelſchen Koning, dat hy zynen wettigen Zoon, die met dien Vorſt zo goed als vermaagſchapt, immers geheel in zyne magt, en nog jong van jaaren was, 's Vaders Erfenis misgunde, op dat Eduard en de Engelſchen hier geen' voet in 't Land mogten krygen. Men wiſt, daarenboven, dat Floris zynen natuurlyken Zoon, *Witte van Haamſtede*, dien hem, zegt men (*b*), de Dogter des Heeren van Heusden gebaard hadt, zeer genegen was (*i*). En uit eenen Brief van Koning Eduard, omtrent deezen tyd, aan Keizer Adolf geſchreeven (*k*), blykt, dat hy bedugt was, of wel bedugt ſchynen wilde, dat Floris zyn Graafſchap aan iemant vreemds mogt opdraagen. Doch hoe veel ſchyns dit ook hebben mogt; naardien 'er onze Schryvers van zwygen, is 'er geen ſtaat op te maaken. In Engeland, hadt men reden, om de waare oorzaaken van 's Graaven ongeluk bedekt te houden. FLORIS V.

XIX. Byeenkomſt der Edelen te Bergen op Zoom.

Jan van Kuik, 't geheim van zynen aanſlag aan eenige Edelen vertrouwd hebbende, dagvaardde de voornaamſten, te Bergen op Zoom, om middelen te beraamen, tot de uitvoering. Men wendde voor, dat de Byeenkomſt aangelegd was, om eenen manſlag te verzoenen. Velzen, Heusden, en buiten twyfel ook Amſtel

(*b*) SCRIVERIUS Oud Batavien, *bl.* 276.
(*i*) Handv. van Jan I. van 1299, *by* BOXHORN *op* REIGERSB. II. *Deel*, *bl.* 104.
(*k*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. P. III. *p.* 160.

Floris V. ſtel en Woerden verſcheenen hier. Kuik voerde 't hooge woord. Sommigen waren bedugt, dat de Edelen alleen onmagtig zouden zyn, om 't ondernomen werk uit te voeren, en dat zy, den Graave iets args brouwende, zig den haat van Jongkheer Jan op den hals haalen zouden. Doch Kuik verzekerde hun van den byſtand van *Jan den II.*, Hertog van Brabant, van Graave Guy van Vlaanderen, die beide zyne Leenheeren waren (*l*), en bovenal ook van Koning Eduard van Engeland. Ook ſtondt hy 'er voor in, dat Jongkheer Jann immer wraak oefenen zou, over 't gene zy, tegen zynen Vader, zouden ondernomen hebben. De Edelen, op deeze verzekeringen geruſt, verbonden zig (*m*), door een behoorlyk getekend en bezegeld Schrift (*n*), aan elkanderen.

Dat zy zig, op de onderſteuning van Koning Eduard en Graave Guy, verlaaten mogten, is ligtelyk te bevroeden. Hertog Jan was, veelligt, geſtoord op Graave Floris, om dat deeze 's Hertogs Vader, Jan den I. voor eenige jaaren, te Biervliet, in zyne plaats, in 's Graaven van Vlaanderens hegtenis, hadt laaten zitten (*o*). Doch wat hiervan zyn moge, dat hy deel aan den aanſlag tegen Graave Floris gehad heeft, blykt uit egte Stukken (*p*), van welken wy, in 't volgende Boek, nader ſpreeken moeten.

Tweede Byeenkomſt, te Kameryk. Eenigen tyd hierna, kwamen de Edelen, om nader afſpraak te maaken, nog eens te Kame-

(*l*) *Vide* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 168, 172.
(*m*) Melis Stoke *in* Floris V. *bl.* 117.
(*n*) Spiegel Hiſtoriaal *Cap.* XLV. *bl.* 204.
(*o*) Hier voor, *bl.* 50.
(*p*) *Vide* Theſaur. Marten & Durand. *Tom.* I. *c.* 1312.

meryk byeen. Hier was, tegen den aanvang des jaars 1296, eene Byeenkomſt aangelegd, in welken, ten overſtaan van twee Pauſelyke Legaaten, over een Beſtand tuſſchen Frankryk en Engeland, moeſt gehandeld worden (q). 't Schynt, dat 'er, omtrent deezen zelfden tyd, ook eene Onderhandeling tuſſchen Koning Eduard en Graave Floris op het tapyt was (r), die nogtans geen' voortgang hadt. Ook vindt men, dat Eduard, onder andere Heeren, Graaf Floris benoemd heeft, om, uit zynen naam, te Kameryk, over 't Beſtand te handelen (s). Doch dat de Graaf daar verſcheenen is, blykt nergens. De Heer van Kuik en de misnoegde Edelen hadden zig derwaards begeven. En hier werdt, ten overſtaan van Antoni, Biſſchop van Durham, van wege Koning Eduard, en van de Gemagtigden des Hertogs van Brabant en des Graaven van Vlaanderen (t) beſlooten „ dat men Graaf Floris „ zou zoeken te ligten, en naar Engeland o„ ver te voeren, alwaar men hem, zyn lee„ ven lang, gevangen houden zou, en on„ dertuſſchen 't Graaflyk bewind aan zynen „ Zoon Jan opdraagen (u)." Men ziet, hieruit, dat Koning Eduard niet ſchynt toegelegd te hebben, om den Graaf te doen van kant helpen; ſchoon men 'er hem terſtond al van verdagt hieldt (v). De misnoegde Edelen zelven hadden, volgens het getuigenis van Tydgenoo-

Floris V.

Beſluit om Graaf Floris te vervoeren.

(q) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 154.
(r) Act Publ. Angl. *Tom.* I. *P* III. *p.* 155.
(s) Act Publ. Angl. *Tom.* I. *P* III. *p.* 155.
(t) Melis Stoke *in* Floris V. *bl.* 118. *in* Jan I. *bl.* 152.
(u) Beka *in* Joann. II *p.* 98.
(v) Spiegel Hiſtoriaal *Cap.* XLIII. *bl.* 202.

FLORIS V. nooten, in 't eerſt, ook niet voor, den Graave van 't leeven te berooven (*w*).

Jan van Kuik zegt Graave Floris den Oorlog aan.

Om aan den ſlinkſchen toeleg eenen glimp van Regt te geeven, vondt men goed, dat de Heer van Kuik, als Leenman van Brabant, Graave Floris den Oorlog verklaaren zou: gelyk geſchiedde. De Graaf kreeg 'er kennis van, door eenen Brief, dien Kuik hem, met eenen Paap, toezondt. De Brief hieldt in „ dat de Graaf zig niet verongelykt moeſt „ agten, indien hem, in lighaam of eere, „ eenige ſchade toekwam van de raadpleegin„ gen, die Kuik met eenige Heeren hieldt. „ Hy wilde zig, deswege, altyd tegen hem, „ verdedigen." De Graaf, niet kwaads van zyne Edelen vermoedende, lagchte hertelyk over de koenheid des Heeren van Kuik, zig verzekerende, dat 'er niemant in Holland blyven zou, zo hy, door Kuik, verjaagd moeſt worden (*x*). Doch Kuiks aanſlag was beter belegd, en de jongſte ramp den ongelukkigen Graave nader dan hy waande.

XX. Gelegenheid tot het gevangen neemen van Graave Floris.

In den Zoen, in 't jaar 1285, tuſſchen Graave Floris en Gysbrecht van Amſtel getroffen, was bedongen, dat Amſtel de Maagen der geſneuvelden, geduurende de voorige onluſten, met zig verzoenen zou (*y*). Dit was nog niet, of nog niet behoorlyk geſchied. De Maagen der geſneuvelden Heeren van Zuilen waren nog onbevredigd. Graaf Floris hadt, terſtond na dat hy van Parys te rug gekeerd

(*w*) WILHELM PROCURAT. *ad annum* 1296. *p.* 537.
(*x*) MELIS STOKE *in* Floris V. *bl.* 118.
(*y*) Zie hier voor, *Bl.* 40.

keerd was, zyn werk reeds gemaakt, om deeze bevrediging te bevorderen (z). In den Zomer des jaars 1296, verzogt hy de onbevredigden, nogmaals, ten zelfden einde, te Utrecht te komen, daar hy de laatſte hand aan de Verzoening dagt te leggen. Doch deeze tyd en plaats was beſtemd, om den Graaf te ligten en te vervoeren. In Holland, alwaar de Graaf veele Edelen en waarſchynlyk alle de Steden op zyne hand hadt, zou zulks bezwaarlyk hebben konnen geſchieden. In 't Stigt, viel 't ligter te doen. Biſſchop Jan van Zierik, kort te vooren, door Pauſelyken laſt, naar het Bisdom van Toul, verplaatſt zynde, was opgevolgd, door *Willem*, Zoon van Wouter den V, Heere van Mechelen (a), die den Hollanderen een kwaad hert toedroeg (b), en den misnoegden Edelen, veelligt, gelegenheid verſchaft hadt, om hunnen aanſlag uit te voeren. De Graaf zig, zonder iet kwaads te vermoeden, naar Utrecht begeven hebbende, verzoende de oude veete. Amſtel en Woerden moeſten aan die van Zuilen vyfhonderd ponden betaalen (c). Doch op dat dit hun niet te zeer drukken mogt, ſchoot 'er de Graaf zelf vierhonderd ponden van op (d): 't welk hun, zo 't uiterlyk ſcheen, veel genoegen gaf; doch geene verandering in hunnen toeleg maakte. Floris V.

De Graaf was niet alleen van Amſtel en Woerden, wien deeze Zoen, in perſoon, betrof, houdt eene Maal- Graaf Floris

(z) Melis Stoke *in* Floris V. *bl.* 115.
(a) Beka *in* Wilhelm II *p.* 101.
(b) Melis Stoke *in* Jan I. *bl.* 137.
(c) Melis Stoke *bl.* 120.
(d) Spiegel Hiſtoriaal *Cap.* XLIV. *bl.* 202.

Floris V. tyd met de verbonden' Edelen.

trof, en van Velzen, die te vooren Amſtels Borg gebleeven was (*e*), verzeld; maar verſcheiden' anderen, die van den aanſlag wiſten, hadden zig in en naby Utrecht vervoegd, wagtende op gelegenheid. Na het treffen van den Zoen, hieldt de Graaf eene vrolyke middagmaaltyd met zyn Gezelſchap, gezeten tuſſchen Amſtel en Woerden, die vaſt zwanger gingen van den toeleg, welke nu op 't punt was van uitgevoerd te worden. Sommigen verhaalen, dat, even voor de maaltyd, eene ſchamele Vrouw den Graave van den aanſlag op zynen Perſoon kennis gaf, met een Briefje van deezen inhoud: „ Konings Zoon, doorlugte Prins, gedenk aan „ de voorzegging des Pſalmdigters, *de man „ myns vredes, op wien ik vertrouwde, die myn „ brood at, heeft zig grootelyks tegen my verhee-„ ven* (*f*)." 't Welk, zo 't gebeurd zy, niet voor eene Hemelſche ontdekking behoeft gehouden te worden, gelyk van eenigen geſchiedt: alzo 'er onder de Edelen waren, onvoorzigtig genoeg, om zig 't geheim van den aanſlag, zelfs tegen hunne Dienaars, te laaten ontvallen (*g*). Ondertuſſchen, zou de Graaf deeze waarſchuwing loſſelyk in den wind geſlaagen hebben. Toen men elkanderen met ſpyze en drank wel getoefd hadt, begaf hy zig ter ruſt, en elk ging zyns wegs. Deezen tyd namen de Eedverwanten waar, om, buiten de Stad, alles, tot het ligten des Graaven, te beſtellen (*h*). Men hadt eenig Volk in de wapenen

Wordt, vooraf, van den aanſlag gewaarſchuwd.

(*e*) Zie hier voor, *Bl.* 31.
(*f*) Beka *in* Joann. II. *p.* 98.
(*g*) Melis Stoke, *bl.* 118.
(*h*) Melis Stoke, *bl.* 120, 121.

nen gebragt, die, onkundig van den aanslag, in drie hinderlaagen, ééne langs den Vegtstroom, en twee Landwaards in, gelegd werden. Eenige Edelen hadden 'er 't bevel over (*i*). Amstel was binnen Utrecht gebleeven. En onderrigt zynde, dat alles gereed was, wekte hy den Graaf, en verzogt hem de Vogeljagt, met andere Edelen, te willen bywoonen. Floris was terstond vaardig; en Amstel bevolen hebbende vooruit te ryden, beloofde hy hem op de hielen te zullen volgen. In 't afscheid neemen, bragt hem de Graaf, een' vollen Berkemeijer toe, *Sint Geerten minne* genoemd (*k*), waarop Amstel beschеid deedt (*l*). Floris V.

De Graaf, ylende naar de Jagt, die alleen om hem te vangen aangelegd was, reedt, van twee Jongelingen, *Jan*, Zoon van Jan van Avennes, Graave van Henegouwen, en *Gerard*, *Jongkheer van Voorne*, en van weinige Knegten verzeld, ter Stad uit. Zyn Gezin moest hem volgen, zo dra de Paarden gezadeld waren (*m*). Een half uur gaans omtrent van Utrecht (*n*), naar den Vegtkant, gekomen, ontdekt hy Herman van Woerden, van verre, dien hy te gemoet rydt, om hem te vraagen, waar de Vogeljagt gehouden werdt. Woerden, Amstel, Velzen en eene menigte anderen, toen uit de hinderlaage te voorschyn komende, gingen los op den Graave: die, nog zonder agterdogt, hen beleefdelyk groette. Graaf Floris tot eene Vogeljagt uitgenodigd.

(*i*) Spiegel Historiaal *Cap.* XLIV. *bl.* 202.
(*k*) Zie hier voor I. *Deel*, *bl.* 345. *en* Matthæi Fundat. & Fata Eccl. *p.* 177.
(*l*) Melis Stoke, *bl.* 121, 122.
(*m*) Melis Stoke, *bl.* 122.
(*n*) Beka *in* Joann. II. *p.* 99.

Floris V. wordt gevangen,

te. Woerden greep terſtond 's Graaven Paard by den toom, en beet hem toe: *Uit hebben, Meeſter, uwe hooge ſprongen. Gy zult ons niet langer ringelooren. Of 't u lief zy of leed, gy zyt onze gevangen.* Midlerwyl, rukte Arend van Benskoop den Graave de Sperwer van de hand. Floris, die nog waande, dat men met hem jokte (*o*), werdt eerſt uit den droom geholpen, door Woerden, die hem met een ſtraf gelaat zwoer, *dat hy Holland nimmer weêr zien zou* (*p*). De Graaf, eindelyk bemerkende, wat men met hem voorhadt, ſloeg de hand aan zyn zwaard, om zig te verweeren. Doch Velzen hadt het zyne reeds uit de ſchede, dreigende den Graave den kop te klooven, zo hy 't geweer uittoog. Een van 's Graaven Dienaars, toen tuſſchen beide rydende, werdt, zo wel als zyn Paard, zwaarlyk gewond. De jonge Heeren, Avennes en Voorne, ziende hoe 't hier geſchaapen ſtondt, renden ſpoorsſlags naar Utrecht te rug: alwaar de tyding, die zy bragten, onder 's Graaven Vyanden, vreugde, onder zyne Vrienden, verſlaagenheid veroorzaakte. De Heer van Arkel nam deeze Jongelingen terſtond in zyne beſcherming, hen voerende eerſt naar zyn Slot, te Gorinchem, en kort daaraan, naar Dordrecht.

en naar 't Muider-Slot gebragt.

De Edelen, den Graave gevangen genomen hebbende, bragten hem, in alleryl, naar 't Slot *Kroonenburg* (*q*), aan den Vegtſtroom gelegen, en den Heere van Amſtel toebehoorende (*r*). Hier eene korte wyle vertoefd heb-

(*o*) Melis Stoke, *bl.* 122.
(*p*) Spiegel Hiſtoriaal *Cap.* XLIV. *bl.* 203.
(*q*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1296. *p.* 536.
(*r*) Id. *p.* 540.

hebbende, trokken zy met hem voort naar het *Slot te Muiden*, welk hy zelf hadt doen ſtigten, of verbeteren (*s*). Dit Slot, dat nog, in wezen is, ſtaat, insgelyks, aan de Vegt, niet verre van de Zuiderzee. Men ſchynt den Graave derwaards gebragt te hebben, om dat hier de naaſte en bekwaamſte gelegenheid was, om hem te ſchepe naar Engeland te vervoeren. 't Was in den nademiddag of tegen den avond van den drieëntwintigſten van Zomermaand des jaars 1296 (*t*), toen Floris in dit Slot gebragt werdt, alwaar hy vier droevige nagten ſleet. Woerden wordt, boven anderen, beſchuldigd, dat hy den Graave hier veel ongemaks deedt lyden (*u*). Floris V.

XXI. De Hollanders en Weſtfriezen omringen het Muiderſlot.

't Gerugt van 's Graaven gevangenis vloog vaſt, als een blikſem, 't gantſche Land door, en trof de Edelen, die 't met hem hielden, maar inzonderheid de Gemeente, in de Steden en ten platten Lande, met eenen diepen ſchrik: die terſtond gevolgd werdt van eene ſterke begeerte om hem te verloſſen. In Kennemerland en Waterland, en vooral in Weſtfriesland, was elk op de been en in optogt naar 't Muiderſlot. Men bemande, in alleryl, eenige Vaartuigen, die, de Zuiderzee langs ſtevenende, omtrent het Slot bleeven kruiſſen (*v*). Waarſchynlyk, is dit reeds op den eerſten of uiterlyk op den tweeden dag na 's Graaven gevangenis geſchied: en dan kan men de

(*s*) Melis Stoke, *bl.* 123.
(*t*) Melis Stoke, *bl.* 121.
(*u*) Spiegel Hiſtoriaal *Cap.* XLVI. *bl.* 203, 204.
(*v*) Melis Stoke, *bl.* 124. Spiegel Hiſtoriaal *Cap.* XLVI. *bl.* 205.

Floris V. de reden begrypen, waarom de Edelen hem niet terſtond te water vervoerd hebben. Al de dienſt, dien deeze woeſte menigte deedt, was, dat zy 't vervoeren des Graaven belette. 't Slot te beleggen of te beſtormen ſtondt in haare magt niet. Ook waren ten minſte de Kennemers en Waterlanders zonder Opperhoofd (*w*). Over de Friezen, ſchynt *Klaas de Grebber*, een Weſtfrieſch Edelman in 's Graaven dienſt, eenig bevel gevoerd te hebben (*x*).

De Edelen, op 't Slot, vonden zig, ondertuſſchen, in geene kleine verlegenheid. Zy zagen de menigte der Hollanderen, te water en te lande, vaſt aangroeijen, en 't Slot van verre omſingelen. Onderling geraadpleegd hebbende, beſlooten zy, den Graave eenen Brief te doen ſchryven, waarby hy 't volk beval af te trekken, en hoop gaf, dat hy haaſt in vryheid geſteld zou worden. Doch toen zy zagen, dat deeze liſt geene uitwerking deedt, alzo de domſten ligtelyk bevroeden konden, dat de Brief den Graave afgedrongen was (*y*), vonden zy raadzaam, 't Slot te verlaaten, en Floris, was 't niet te water naar Engeland, ten minſte te lande naar Brabant of Vlaanderen, te vervoeren (*z*). Uit welk beſluit, men afneemen kan, dat de Edelen nog niet voorgenomen hadden, den Graave van 't leeven te berooven.

De Graaf wordt van 't Muider- Op den vyfden dag dan van zyne gevangenis, zet men hem, bekleed met eenen graau-

(*w*) Melis Stoke *bl.* 124.
(*x*) Spiegel Hiſtoriaal *Cap.* XLVI. *bl.* 205.
(*y*) Melis Stoke *bl.* 124, 125.
(*z*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1296. *p.* 537.

graauwen rok, om onbekender te zyn, te paarde; terwyl hem de mond met een' handschoen geſtopt, de voeten onder't Paard vaſt gebonden worden (*a*). Sommigen ſchryven, dat hem de vingers opgeſpleeten waren, om hem 't gebruik van toom en geweer te beletten (*b*). Doch STOKE, die, uit den mond van een' Ooggetuige, gehoord hadt, hoe men de Graaf hadt behandeld (*c*), maakt hier van geen gewag. Het Volk, dat zig, veelligt uit vreeze van beſchooten te worden, niet digt onder 't Slot ſchynt begeven te hebben, hieldt ondertuſſchen de toegangen van verre geſlooten (*d*): en lag, hier en daar, in 't Kooren, verſchoolen: welk laatſte men van de Naarders in 't byzonder gemeld vindt (*e*). De Edelen, weetende dat de gemeene wegen bezet waren, toogen, langs eenen omweg en door moeraſſen (*f*), naar Naarden, en waren naauwlyks half weg, by *Muiderberg* (*g*), gekomen, of Velzen, op kondſchap voor uit gereeden, kreeg de Naarders in 't oog. Hy vroeg hun, *wat zy zogten? Dat gy brengt, onzen Graaf*, was het antwoord. Velzen daarop, hun den rug toewendende, keert ſpoorſlags wederom naar het overig Gezelſchap, welk met den Graave volgde. En naauwlyks hadt hy, met weinige woorden, van de laage der Naarderen kennis gegeven (*h*), of de Edelen ſchynen, een-

FLORIS V. Slot, den weg op, naar Naarden gevoerd.

(*a*) MELIS STOKE, *bl.* 125.
(*b*) Spiegel Hiſtoriaal, *Cap.* XLVI. *bl.* 205.
(*c*) Bl. 125.
(*d*) Spiegel Hiſtoriaal, *Cap.* XLVI. *bl.* 205.
(*e*) MELIS STOKE, *bl.* 125.
(*f*) BEKA, *in* Joann. II. *p.* 99.
(*g*) Brief van Willem III. *by* MATTHÆUS Anal. *Tom.* III. *p.* 502.
(*h*) MELIS STOKE, *bl.* 125.

Floris V. eenpaarig, de dood des Graaven onvermydelyk gehouden te hebben. Zig tegen de Naarders, die terſtond hulp gekreegen zouden hebben, met geweld, te verzetten, was niet doenlyk. En zo zy 't ondernomen hadden, was de uitſlag, op zyn beſt, onzeker en gevaarlyk. De Graaf in 't leeven te laaten, en de vlugt te neemen, moeſt hun, na dat zy hem dus mishandeld hadden, naderhand gewislyk zuur opbreeken.

En by Muiderberg vermoord. Velzen dan, terwyl hem, zo wel als de anderen, waarſchynlyk, diergelyke gedagten ſchielyk door den geeſt zweeven, trekt, uit eigen' beweeging, of volgens ſommigen, door Woerden aangezet (*i*), zyn zwaard, en heft het, met beide de handen, om hoog, om 'er den Graave 't hoofd mede te klooven. Doch terwyl 's Graaven Paard, door deeze beweeging, verſchrikt, ter zyde uit, in een' ſloot ſpringt, treft de ſlag zyne ſamengebonden' handen, die beide afgehouwen werden (*k*). Velzen, toen van 't Paard ſtygende, gaf den Graave, in 't water, nog eenige wonden. De anderen ſchooten ook toe, en de rampzalige Floris werdt, door ruim twintig wonden, van 't leeven beroofd. De Naarders, of, volgens anderen, de Friezen, ondertuſſchen genaderd, vonden den Graave reeds vermoord (*l*); hoewel ſommigen verhaalen, dat zy hem nog enkele woorden hebben hooren uiten (*m*). Twee Knegten, die nog aan 't woeden waren tegen den Graave, toen de Naarders of Friezen aankwamen, moeſten 't met de dood bekoopen. Velzen liep gelyk ge-

(*i*) Spiegel Hiſtoriaal, *Cap.* XLVII. *bl.* 206.
(*k*) Spiegel Hiſtoriaal, *Cap.* XLVII. *bl.* 206.
(*l*) Melis Stoke, *bl.* 125. Spiegel Hiſtor. *Cap.* XLVII. *bl.* 206.
(*m*) Beka, *in* Joann. II. *p.* 99.

CV.

gevaar, alzo hem zyn Paard ontloopen was: doch hy ſprong op het Paard van eenen zyner Dienaaren, en raakte met eene wonde vry. Hy begaf zig naar het Slot Kroonenburg, alwaar hy zig veilig waande (*n*). De andere Edelen waren al vroeger ontvlugt. Woerden verliet deeze Landen (*o*), en is 'er, zo ver men weet, nimmer wederom binnen gekomen. Men wil, dat Amſtel, met de zynen, eerlang, naar Pruiſſen geweeken zynde, omtrent Elbing, een Steedje, *Holland* genoemd, heeft geſtigt of helpen bevolken (*p*). Doch hier voor is, behalve de oude overlevering, weinig grond. Anderen melden, dat hy, die reeds hoog bejaard was, eenigen tyd, door buitenlandſche Vrienden, onderhouden geweeſt zynde (*q*), omtrent den jaare 1300, wederom herwaards gekeerd; doch toen, zyne Stad Amſtelredam, met houten bruggen en toorens, verſterkt hebbende, door de Haarlemmers en Waterlanders, overvallen en verdreeven is: waarna de nieuwe toorens en bruggen, door 't vuur, vernield werden (*r*). Doch hoe Gysbrecht wederom aan zo veel bewinds over Amſtelredam, welks Heerlykheid aan Jan Perſyn, en naderhand aan Graave Floris was opgedraagen, geraakt waare, meldt niemant. 'sGraaven Lyk werdt terſtondt uit het water gehaald, gebalſemd en eerſt naar Alkmaar gebragt; doch ſedert te Rynsburg begraaven (*s*).

FLORIS V. Velzen vlugt naar Kroonenburg.

Het

(*n*) MELIS STOKE, *bl.* 125, 126, 127. Spiegel Hiſtoriaal *Cap.* XLVII. *bl.* 206.
(*o*) MELIS STOKE, *bl.* 127.
(*p*) *Zie* DOMSELAAR, Amſtelr. *bl.* 256, 260.
(*q*) BEKA, *in* Joann. II. *p.* 99.
(*r*) BEKA, *in* Wilhelm. II. *p.* 102.
(*s*) MELIS STOKE *in* Floris V. *bl.* 116. *in* Jan I. *bl.* 148.

FLORIS V. Het Ingewand bleef egter te Alkmaar, in eene Kiſte, die aldaar nog te zien is. Te Muiderberg, alwaar hy vermoord was, werdt, in den jaare 1324, door Willem den III, Graave van Holland, eene Kapel geſtigt, om zyne ziel, aldaar, ten goede te doen gedenken (*t*). Ook ſchikte men vyfentwintig pond, om, te Alkmaar, zielmiſſen voor hem te doen; welke ſtigting, door Willem den VI, in 't jaar 1414, naar den Haage werdt overgebragt (*u*). De ongelukkige dood van Graave Floris was op den zevenentwintigſten (*v*), of, volgens anderen, op den agtentwintigſten (*w*) van Zomermaand des jaars 1296, voorgevallen. De eerſtgemelde dag is, agt ik, de regte.

Dusdanig was het einde van Floris den V, Graave van Holland, die alle zyne Voorzaaten, in magt en aanzien, verre te boven ging. Hy is de eerſte der Hollandſche Graaven, die zig, ſedert zyn Huwelyk met Beatrix, of veelligt eerſt, ſedert de hulde, volgens ſommigen, omtrent den jaare 1289, aan den Graave van Vlaanderen gedaan (*x*), in zyne open Brieven, *Graaf van Zeeland* genoemd heeft. Ook nam hy, na de onderwerping der Friezen van den jaare 1288, den naam aan van *Heere van Friesland* (4). Hy verkreeg de Op-

(*t*) *Vide* Fundar. Sacrar. Ædium *in* MATTH. Anal. *T.* III. *p.* 502.

(*u*) *Zie* DE RIEMER, Beſchr. van 's Gravenh. I. *Deel*, V. *Hoofdſt. bl.* 207.

(*v*) BEKA, *in* Joann. II. *p.* 99.

(*w*) Goudſche Chron. *bl.* 74.

(*x*) Zie hier voor, *bl.* 50.

(4) By BOXHORN, op REIGERSB. II. *Deel*, bl. 96 en I. *Deel*, bl. 301. vindt men Brieven van de jaaren 1289 en 1290, ten behoeve van Zierikzee en Schouwen gege-

Oppermagt over de Landen van Amſtel en Woerden, welker beheering, ſedert, ook aan de Graaflykheid van Holland kwam. Doch gelukkiger zou hy geweeſt zyn, hadt hy zig niet te diep ingewikkeld met Vorſten, die hem te verre in magt en rykdom overtroffen. De gunſt der goede Gemeente, welke hy, door het ſchenken van wydluftige Voorregten, meer nog dan zyne Voorzaaten, hadt weeten te winnen, hieldt hem lang ſtaande, tegen de afgunſt veeler Edelen, die, daarenboven, uit byzondere oorzaaken, op hem gebeeten, hem in 't ongeluk ſtortten, in welk hy omkwam. Men ſchryft hem de Stigting toe van het Luſthuis *Vogelenzang*, in de Duinen, een groot uur gaans Zuidweſtwaards van Haarlem, gelegen. Ook heeft hy het Hof in den Haage, door zynen Vader aangevangen, verder voltrokken. In deeze Luſtplaatſen, plagt hy zig met de Jufferſchap, ook met de Jagt en andere Ridderlyke oefeningen te vermaaken (*y*). Nog geene drie maanden voor zynen dood, op den vyfden van Grasmaand, was zyne Gemaalin Beatrix over- FLORIS V. Dood van de Graavinne Beatrix.

(*y*) BREA, *in* Joann. II. *p.* 98.

geven, in welken Floris de V. zig nog enkelyk *Graaf van Holland* noemt. By BALEN (*Dordrecht* bl. 438.) noemt hy zig nog zo in eenen Brief van den jaare 1290. Doch in en na 't jaar 1292, ſchryft hy zig, gemeenlyk, *Graaf van Holland en Zeeland en Heer van Friesland.* Zie zyne Brieven, by BALEN *Dordrecht* bl. 438, 439. by MATTHEUS ad *Anonym. Ultraj.* p. 111, en by anderen. Ik vermoed hierom, dat men, in eenen Brief van den jaare 1272, (by BOXHORN. *Theatr. Urb. Hollandiæ* p. 270.) Graaf Floris den V, ten onregte, *Graaf van Zeeland* genoemd vindt.

JAN I. overleeden. Zy werdt ook te Rynsburg begraaven: doch bleef, om haare heusche vriendelykheid en gemeenzaamheid, by de Landzaaten, lang in gezegende gedagtenis (z).

XXII. Staat des Lands na Floris dood.

De dood van Graave Floris was oorzaak van veele verwarringen, hier te lande. Hy hadt geene andere wettige Erfgenaamen nagelaaten dan zynen eenigen Zoon, Jan, die zig, verre van de hand, in Engeland bevondt. De Edelen en Steden waren wel eenpaarig genegen, om hem voor Graave te erkennen. Doch alzo hy ten hoogsten vyftien jaaren haalen kon, was 't, vooral in deezen hagchelyken toestand, noodzaakelyk, dat de klem der Regeeringe in handen van eenen bekwaamen Voogd gesteld werdt. Doch wien men hier toe verkiezen moest, werdt van allen niet eeneens begreepen. De Edelen waren, voornaamlyk, in twee Partyschappen verdeeld. Eenigen hadden deel aan den aanslag tegen Graave Floris gehad, en werden, van de anderen, als *Moorders* en *Verraaders* aangemerkt. Wolferd van Borselen was, na de vlugt der anderen, de voornaamste van deezen aanhang, schoon hy 'er niet openlyk voor uitkwam. *Dirk, Graaf van Kleeve*, die, kort na 's Graaven dood, herwaards kwam, gedroeg zig ook, heimelyk, als een begunstiger der verbonden Edelen. Beide deeze Heeren waren volkomen in de Engelsche belangen. Ook zogten zy beide Jongkheer Jan als Graaf te doen erkennen. Doch elk van hun poogde het bewind der Regeeringe, als Voogd, aanzig

(z) MELIS STOKE *in* Floris V, *bl.* 115.

zig te trekken. Eenige andere Edelen, en zulken, onder anderen, die het Verbond met Frankryk bezegeld hadden, en in de laatſte maatregels van Graave Floris getreden waren, wilden, daarentegen, de Voogdyſchap aan Jan van Avennes, Graave van Henegouwe, opgedraagen hebben. Hy was een volle Neef van Graave Floris, zynde uit zyne Moeye, Vrouwe Aleid, gebooren. Des ſcheen hy nader dan iemant tot de Voogdyſchap geregtigd te zyn. De voornaamſten, die den Graaf van Henegouwen tot Voogd begeerden, waren Jan van Arkel en Henrik van de Lek. De Stad Dordrecht was 't ook met hen eens. JAN I.

In deeze Stad, waren zy en veele anderen, op den derden dag na 's Graaven gevangenis, byeen gekomen, en hadden van dit zonderling voorval, door Brieven, aan Keizer Adolf, aan Sifrid, Aartsbiſſchop van Keulen, en vooral aan Graave Jan van Henegouwen kennis gegeven. Doch zodra men, te Dordrecht, tyding kreeg van 's Graaven omkomen, ontboodt men den laatſten, in alleryl, herwaards; die, zynen Broeder *Guy* vooraf zendende, verklaarde eerlang in perſoon te zullen volgen (*a*). Men gaf ook ten eerſte kennis van 's Graaven omkomen, aan Eduard, Koning van Engeland, en verzogt hem, „ dat hy „ den jongen Graaf ten ſpoedigſten wilde „ herwaards zenden, en van eenige manſchap „ doen verzellen, op dat hem de vyanden, „ die zynen Vader omgebragt hadden, niet „ over- Maatregels van eenige Edelen, om de Voogdyſchap voor Jan van Avennes te verzekeren.

(*a*) Melis Stoke, *in* Floris V. *bl.* 128. *in* Jan I. *bl.* 131.

Jan I. „ overvallen, en op gelyke wyze mishande-
„ len mogten". Uit welk ſchryven blykt, dat zy ten minſten onkundig ſchynen wilden van het aandeel, welk de Koning, in den aanſlag tegen Graave Floris, gehad hadt. De Brief, die nog voorhanden is (*b*), werdt overgebragt door *Floris*, *Abt van Egmond*. Hy was, uit den naam van *Loef van Kleeve*, den
**Leelza*, *L. Lecka*. Heere van Arkel, den Heere van de * Lek, en alle de Edelen des Graafſchaps van Holland geſchreeven. Loef hadt hem, uit aller naam, bezegeld. Deeze Loef was een Broeder van Dirk, regeerenden Graave van Kleeve. Doch om welke reden hy zig, hier te Lande, ophieldt, is my niet gebleeken. Hy hieldt, gelyk uit deezen Brief af te neemen is, ten minſten in 't eerſt, de zyde dier Edelen, welken den Graaf van Henegouwen tot Voogd begeerden.

XXIII. Beleg van 't Slot Kroonenburg. Terwyl de Edelen dus middelen beraamden, om 't Land buiten meer verwarring te houden, was de Gemeente uit de Steden en van het platte Land van Holland en Weſtfriesland gerukt voor het Slot Kroonenburg, werwaards men wiſt, dat Velzen geweeken was. De Heer van Zuilen en *Gysbrecht van Yſſelſtein* hadden zig ook onder de Belegeraars vervoegd. Naderhand kwam 'er Loef van Kleeve by, wien men, eerlang, het opperbevel over 't beleg opdroeg (*c*). Guy van Henegouwen, ſedert in 't Land gekomen, en te Dordrecht, met open' armen, ontvangen zynde, begaf zig,

(*b*) *Vide* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 169.
(*c*) Melis Stoke, *in* Floris V. *bl.* 128.

zig, aan 't hoofd der Dordſche Poorteren, ingelyks, voor Kroonenburg. Heer Loef ontving hem minzaamlyk. 't Beleg werdt, van toen af, ſterker voortgezet. Men plantte Blyden en regtte Evenhoogen op voor 't Slot. Doch 't leedt nog al een geruimen tyd, eer het bemagtigd werdt (*d*). Jan I.

Velzen, die zig, nevens eenige andere verbonden' Edelen, op 't Slot bevondt, vleide zig, midlerwyl, met de hoope van ontzet. Men verwagtte dit meeſt van Wolferd van Borſelen, die eenig Volk op de been hadt (*e*). Doch wy zullen haaſt zien, dat de bevorderring van zyn eigen belang hem thans geenen tyd liet, om aan dat van zyne Vrienden te denken. Jan van Kuik was de eenigſte, die, met vrugt, voor de belegerde Edelen, arbeidde. Hy bewoog Dirk, Graaf van Kleeve, om hem 't bevel over zeshonderd man toe te ſtaan, met welken hy voor Kroonenburg trok; in ſchyn, om de Belegeraars te helpen; doch inderdaad, om, na 't bemagtigen van 't Slot, de Edelen in vryheid te ſtellen. Waarſchynlyk, heeft hy Graaf Dirk ſmaak in de Voogdyſchap doen krygen, en hem, daardoor, tot het leveren van manſchap, bewoogen; hoewel de Hiſtorieſchryvers hier van geen gewag maaken. Zeker is 't, dat Dirk, te gelyk met de geworven manſchap, herwaards kwam. Kuik, met zyn volk voor Kroonenburg gekomen, maatigde zig al 't gezag over 't beleg aan. Wel haaſt, merkte Jan van Kuik poogt de belegerde Edelen te verloſſen.

(*d*) Melis Stoke, *in* Jan I. *bl.* 131.
(*e*) Melis Stoke, *bl.* 130.

JAN I. te men, dat hy voorhadt, de Belegerden te verloſſen: 't welk 't Volk in hevigen toorn tegen hem ontſtad. Heer Loef zelf ſprak 'er zynen Broeder ernſtig over aan, hem bedreigende met 's Volks hoogſte ongenade, indien hy zig als een Voorſtander van Moorders gedroeg. De Graaf hoorde hem koelzinniglyk aan; doch veranderde niet van voorneemen.

't Slot wordt opgegeven.

De Belegerden, waarſchynlyk, door Kuik, onderrigt van de affpraak tuſſchen hem en Graave Dirk, gaven 't Slot haaſt op, en lieten zig, door den Graave van Kleeve, gevangen neemen. Behalven Velzen, bevonden zig, op 't Slot, Arend van Benskoop, Koſtyn van Boterniſſe, Alewyn, Willem van Teilingen, Willem van Zaanden en eenige anderen. De Graaf van Kleef begeerde, dat hem de bewaaring der gevangenen toevertrouwd werdt. Doch de Kennemers en Friezen ſtelden zig hier vierkant tegen, en, grypende naar hunne wapenen, dreigden zy elk, die hun de Graavenmoorders onthouden durfde, de dood, wie hy ook ware. De Graaf, zig genoodzaakt ziende, om der woede des Volks wat te vieren, leverde Velzen en Zaanden en nog eenige anderen over, en behieldt Benskoop en Teilingen, en nog twee anderen; die hy op 't Slot Kervenheim in Kleefsland voeren deedt (*f*). 't Volk, de Edelen in zyne magt hebbende, ſtelde zyner woede geene maat meer. Velzen en Zaanden werden, met zo veel vinnigheid, aangetaſt en voortgeſleept, als of menze leevend verſlinden

Velzen en eenige anderen worden gedood.

(*f*) MELIS STOKE, *in* Jan I. *bl.* 131-133.

den wilde (*g*). Sommigen willen, dat zy, in deeze raazerny, ſchielyk werden omgebragt. Doch 't blykt klaarlyk, dat men Velzen tyd gegund heeft, om, eer hy ſtierf, ten aanhooren van 't volk (*h*), eene belydenis zyner misdaad te doen, die, door eenen Klerk, opgeſchreeven werdt, en uit welken, de Kronykſchryver STOKE verſcheiden' byzonderheden ontleend heeft (*i*), welken wy reeds te boek geſteld hebben. Volgens de laater' Kronyken, werdt Velzen, te Leiden, in een vat met ſpykers beſlaagen, langs de ſtraaten gerold, en dus deerlyk van 't leeven beroofd. Doch de oudſte Schryvers zwygen hiervan. Men vindt, dat zyne bekentenis naar Dordrecht is overgebragt (*k*), waaruit men zou mogen vermoeden, dat hy daar te regt geſteld, veroordeeld en geſtraft werdt. Een Schryver, die, omtrent het einde der veertiende eeuwe, overleedt (*l*), geeft te kennen, dat hy op een rad gelegd werdt (5). Dit zelfde JAN I.

(*g*) MELIS STOKE, *bl.* 133, 134.
(*h*) BEKA, *in* Joann. II. *p.* 99.
(*i*) MELIS STOKE, *in* Floris V. *bl.* 116, 117, 118, *in* Jan I. *bl.* 139 *in* Jan II. *bl.* 177.
(*k*) MELIS STOKE, *in* Jan I. *bl.* 139.
(*l*) BEKA, *in* Joann. II. *p.* 99.

(5) *Rotatus eſt*, zegt hy: 't welk betekenen kan, *hy is rondsom gerold*, en dus, veelligt, tot het verdigtſel van het Spykervat gelegenheid gegeven heeft, van welke wyze van ſtraffen men ook een voorbeeld meende te hebben, in de oude Romeinſche Hiſtorie. Zie SCRIVERIUS *Oud Batav.* bl. 279. Doch in het Baſtaard-Latyn der laatere eeuwen, betekent *Rotatus eſt*, *hy is geraderd* of *geradbraakt*. Vide DU CANGE *Gloſſarium.* Voce ROTA N. 1. Tom. V. c. m. 1506, 1507.

Jan I. de lot trof ook eenigen anderen, en onder deezen, Hugo van Baarland en Gerard van Kraayenhorſt, die te Dordrecht en daaromtrent gedood werden. De Ingezetenen deezer Stad en de Zuidhollandſche Edelen in 't gemeen toonden zig zeer gebeeten op de Moorders van Graave Floris. 't Slot Kroonenburg werdt, ten minſte voor een gedeelte, afgebroken (*m*), en 't Muider-Slot, welk men ledig vondt, aan *Dirk van Haarlem* te bewaaren gegeven (*n*).

XXIV. Dirk van Kleef en Guy van Henegouwen verdeelen 't bewind der Regeeringe.

Dirk, Graaf van Kleef, begon zig, ſedert, 't bewind der Regeeringe aan te maatigen, niet zonder veel tegenmorrens der Gemeente, die hem altoos als een begunſtiger der ſamengeſpannen Edelen verdagt hieldt. Guy van Henegouwen, die ſlegts de plaats zyns Broeders bekleedde, hadt te weinig aanziens, om hem zulks te beletten; doch alzo hem de Gemeente, met naame die van Zuidholland, gunſtig was, vondt Graaf Dirk goed, het bewind met hem te deelen. Men kwam eerlang overeen, dat Guy Zuidholland beregten zou, en zig te Geertruidenberg ophouden. Terwyl Dirk het overig gedeelte des Graafſchaps zou beſtieren, en in den Haage zyn verblyf hebben. Ondertuſſchen gaf deeze verdeeling van 't bewind, dagelyks, tot veel geſchil, gelegenheid (*o*) Ook beſchuldigde men den Graave van Kleeve, dat hy zwaare verteeringen maakte ten laſte van den Lande, en

(*m*) Melis Stoke, *in* Jan I. *bl.* 134.
(*n*) Beka, *in* Joann. II. *p.* 99.
(*o*) Beka, *in* Joann. I. *p.* 99.

en in den Haage koſtbaar Hof hieldt (*p*).

In Engeland, hadt men zodra geene kennis van het omkomen van Graave Floris gekreegen, of Koning Eduard was op middelen bedagt, om Jongkheer Jan in 't bewind van 's Vaders Graafſchap te doen ſtellen. Zyn Huwelyk was tot nog toe niet voltrokken. Eduard oordeelde, met reden, dat het nu niet langer moeſt uitgeſteld worden. Doch alzo 'er tyd noodig was, om 'er behoorlyke voorbereidſels toe te maaken, beſloot hy twee Edelen, *Chriſtiaan van Raaphorſt* en *Reinoud de Jermeny*, en twee Kerkelyken, *Richard de Havering* en *Walter van Brugge*, herwaards te zenden, met laſt, om te verzoeken, „ dat 'er, uit „ ieder der voornaamſte Landſtreeken, ten „ minſten drie Edelen, en uit ieder der goede Steden, ten minſten twee mannen, tegen S. Maartens dag, zynde den elfden „ van Slagtmaand eerſtkomende, naar Engeland werden afgezonden, om met Jan van „ Holland, Zoon en Erfgenaam van Graave „ Floris, over het voltrekken van zyn Huwelyk, over het beveſtigen van het Verbond, eertyds met Graave Floris gemaakt, „ en over den toeſtand deezer Landen te „ handelen." De Geloofsbrief der Engelſche Gezanten was den veertienden van Herfſtmaand te Berwyk getekend, en gerigt *aan de Baanderheeren, Edelen, Schepenen, Burgeren, en goede mannen en alle andere Ingezetenen der Graafſchappen en Landen van Holland, Zeeland, Zuidholland, Kennemerland en Friesland*

JAN I. Koning Eduard poogt Jan in 't bewind van 's Vaders Graafſchap te ſtellen.

(*p*) MELIS STOKE, *in* Jan I. *bl.* 115.

JAN. I. *land* (*q*). De Koning ſpreekt 'er, onder anderen, met veel verfoeijing in, van den moord, aan Graave Floris gepleegd (6). Hy hadt zynen Gezanten niet alleen een Vrygeleide voor de Hollandſche Afgevaardigden (*r*); maar ook verſcheiden' Brieven medegegeven: één' *aan Loef van Kleeve, den Heere van Arkel, den Heere van de Lek en de Hollandſche Edelen in 't algemeen*, in antwoord, zo 't ſchynt, op den Brief, waarby zy 's Graaven dood bekend gemaakt hadden: één' *aan Schepenen, Burgemeeſteren en de gantſche Gemeente der Stad Dordrecht*, eén' *aan Wouter van Kruiningen en de gantſche Gemeente van Zeeland*, en één' *aan de Burgers en goede mannen van Zierikzee, in Holland* (7). Nog hadden zy eenen byzonderen Brief voor Loef van Kleeve mede, die ernſtelyk verzogt werdt, te willen volharden, in de genegenheid tot den Koning, van welke hy, tot hiertoe, verſcheiden' blyken gegeven hadt. Eindelyk, bragten zy 'er ook éénen aan Wolferd van Borſelen, die reeds, in by-

(*q*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 165.
(*r*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 165.

(6) *Iniſtris intellectis rumoribus*, zegt hy, *de morte Florentii, quondam Comitis Hollandiæ, doluimus, & præcipue de mortis ipſius modo, qui, ob immanitatem ſceleris, quæ horribilis eſt auditu* &c.

(7) Men moet zig niet verwonderen, Zierikzee hier in Holland geplaatſt te vinden. Zeeland, vooral, Zeeland Beooſter-Schelde, in welk Zierikzee legt, was al van ouds, door onze Graaven, onder den naam alleen van *Graave van Holland*, beregt geweeſt. De naam van *Graaf van Zeeland* begon, weinige jaaren voor deezen tyd, eerſt gebruikt te worden. Zie hier voor *Bl.* 84. *Aant.* (4).

byzondere onderhandeling met het Engelsche Hof, getreden was (*s*). JAN I.

Midlerwyl was Jan van Avennes, Graaf van Henegouwen, in 't Land en te Dordrecht gekomen. Drie dagen hadt hy hier doorgebragt, toen hem reeds drieduizend man toegevallen waren. Van Dordrecht toog hy naar Delft. Hier hadt het vry wat werks in, eer hy zig voor Voogd kon doen erkennen. 't Gelukte egter binnen zeven dagen. Elk, die hem erkende, moest eenen eed van getrouwheid aan hem afleggen. Binnen korten tyd, kreeg hy zo veel aanhangs, dat de Graaf van Kleef, geene kans ziende, om zig in 't bewind te handhaaven, goedvondt het Land te ruimen (*t*). Zyn Broeder, Loef, die geenen kwaaden naam hadt by 't Volk, bleef, ten minsten tot in 't volgende jaar, in Holland (*u*). Avennes komt te Dordrecht. Wordt voor Voogd erkend.

XXV. Gemagtigden uit de Edelen en Steden gezonden om Graaf Jan uit Engeland te haalen.

De Engelsche Gezanten, in Holland gekomen, werden, spoedig, met Afgevaardigden uit de Edelen en Steden, te rug gezonden. Uit de Hollandsche Edelen, staken naar Engeland over, Dirk van Brederode, die, op zyne eigen' kosten, Vaartuigen uitgerust hadt (*v*), Willem en Gerard van Egmond, Henrik, Burggraaf van Leiden, *Henrik Dufful* en Jan Persyn. Uit de Zeeuwschen, Jan van Reniſſe. Hier werden, uit de Steden Dordrecht, Haarlem, Middelburg en anderen, ook eenige Gemagtigden by gevoegd (*w*).

Ee-

(*s*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 165.
(*t*) MELIS STOKE, *in* Jan I. *bl.* 135, 136.
(*u*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 171.
(*v*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1296. *p.* 541.
(*w*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 170.

JAN I. Eenen geruimen tyd, werden deeze Afgevaardigden ten Hove opgehouden (*x*): binnen welken, verſcheiden' gewigtige zaaken, den ſtaat deezer Landen betreffende, in Engeland, verhandeld werden. Het Huwelyk van den jongen Graave werdt, op den zevenden van Louwmaand des jaars 1297, te Gipwyk, voltrokken (*y*): waarna de Koning, aan zynen Schoonzoon, vyfduizend zeshonderd en veertig ponden zwarten Tournois betaalde, ingevolge van de Overeenkomſt, met Graave Floris getroffen (*z*); te gelyk twee Perſoonen, *Reinoud Ferrer* en Richard de Havering, benoemende „ om de Morgengaave van agtduizend ponden jaarlyks, der Graavinne toegelegd (*a*), in Holland te vorderen, uit de „ inkomſten der Graaflyke Landeryen, Bos„ ſchen en andere goederen, in den Haage, „ en door 't gantſche Land tuſſchen de Maa„ ze en Zype, gelegen, indien dezelven zo „ ver konden ſtrekken: doch zo niet, uit an„ dere Graaflyke inkomſten (8)." Graaf Jan moeſt den Koning ook by eede belooven, dat hy, in Holland gekomen zynde, Ferrer en Ha-

(*x*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1296. *p.* 551.
(*y*) Act. Public. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 168. N. TRIVET. *ad annum* 1297. *p.* 297.
(*z*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 172.
(*a*) *Ubi ſupra.*

(8) Deeze Inkomſten worden, in den oorſprongkelyke Koningklyken Brief, waaruit wy dit ontleenen, in gebroken Franſch, genoemd *cuſtume de Leinynes frend:* 't welk ik, by giſſing, *Regten op de uitgevoerde Wolle* vertaalen zou. 't Schynt, dat de Graaven eenigen Tol geheeven hebben van de Wolle, die, uit Engeland, herwaards gevoerd werdt.

Havering, tot zyne geheime Raaden, aanſtellen zou, en nimmer tegen hunnen raad handelen, dan met kennis en goedvinden zyns Schoonvaders (*b*). De geſchillen, tuſſchen Brabant en Vlaanderen ter eener, en Holland ter anderer zyde, werden, aan de bemiddeling en uitſpraak van Koning Eduard, verbleeven (*c*). Met één woord, de Koning toonde, dat hy zo veel gezags, als hy bekomen kon, over de Regeering der Landen zyns Schoonzoons, zogt magtig te worden. Ook verzuimde hy niet, by Keizer Adolf, door Brieven en Gezanten, aan te houden, op dat Graaf Jan, met de Landen, die Floris van 't Ryk ter Leen gehouden hadt, mogt verlyd worden, onaangezien hy niet in Perſoon verſchynen kon, om dezelven van den Keizer te komen verheffen (*d*). Jan I.

Terwyl dit in Engeland voorviel, werdt Holland beroerd, door Willem, Biſſchop van Utrecht: die, op zig zelven t' onvrede, om dat hy 't Slot Kroonenburg niet hadt ontzet, ſtookt de nu, aan eenen anderen oord, onruſt brouwde. De Weſtfriezen hadden, ſedert het gevangen neemen van Graave Floris, zo veele genegenheid jegens hem getoond, dat 'er geen kans ſcheen, om hen, in hunne trouwe, te doen wankelen. De Biſſchop egter ondernam het heimelyk, en ſlaagde naar wenſch. Hy hieldt den Weſtfriezen voor, dat zy nooit ſchooner kans dan tegenwoordig hebben konden, De Biſſchop van Utrecht ſtookt de Weſtfriezen op, en bemagtigt het Slot te Muiden.

(*b*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 171.
(*c*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 169, 170.
(*d*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 155, 160, 171, 171, 171.

Jan I. den, om zig van de Hollandſche overheerſching te ontſlaan, door het bemagtigen en vernielen der Graaflyke Sloten, die hen, ſedert eenige jaaren, in bedwang hielden. Straks kwam de oude begeerte tot Vryheid in de Weſtfriezen boven (*e*). En terwyl zy zig in ſtaat ſtelden, om 't Graaflyk juk af te ſchudden, rukte de Biſſchop voor 't Slot te Muiden, welk hy hevig beſtormen deedt. De Slotvoogd, Dirk van Haarlem, verweerde zig dapperlyk. Doch de meeſte Burgtzaaten, geen herts genoeg hebbende, om 't Beleg door te ſtaan, drongen Dirk tot de overgaave. Hy bedong niets dan 't leeven, en bleef des Biſſchops gevangen (*f*). Die van Muiden erkenden zig toen op nieuws voor Onderdaanen des Biſſchops en der Kerke van Utrecht, waarvan nog Brieven, op den naam van * *Schout, Schepens, Raaden en gezamenlyke Poorters van Muiden* gegeven, voor handen zyn (*g*). Jammer was 't, ondertuſſchen, dat het Muiderſlot, geene twee dagen langer, wederſtand gebooden hadt. Avennes, die reeds met een Leger te Amſtelredamme gekomen was, zou het, meent men, binnen dien tyd, ligtelyk hebben konnen ontzetten (*h*).

*Judex.

De Weſtfriezen vernielen 's Graaven Sloten.

De Weſtfriezen, een aanzienlyk heir op de been gebragt hebbende, belegerden 't Slot te Wydenes, welk door *Boudewyn van Naaldwyk* verdedigd werdt. Zy noodzaakten hem haaſt

(*e*) Melis Stoke *in* Jan I. *bl.* 137. *Verg.* Mieris Chart. I. *Deel, bl.* 574.
(*f*) Melis Stoke *in* Jan I. *bl.* 137. Beka *in* Wilh. II. *p.* 101.
(*g*) *Apud* Hedam *p.* 228.
(*h*) Melis Stoke *in* Jan I. *bl.* 137.

haast tot de overgaave, en de Vesting werdt ten gronde toe gesleegt. 't Zelfde lot trof Eenigenburg (*i*), en Nieuwendoorn, een Slot, welk toen nog niet geheel volbouwd was (*k*); doch naderhand wederom volkomenlyk hersteld werdt. Toen rukten zy voor 't Slot te Medenblik, welk *Floris van Egmond*, sedert Baljuw van Dregterland en Hoogtwouder-Ambagt (*l*), aanbevolen was. Dit Slot, schoon Bisschop Willem de Westfriezen twee Blyden toegeschikt hadt, werdt te vergeefs eenen tyd lang bestormd. Des besloot men den belegerden den toevoer af te snyden, en hen door honger tot de overgaave te dwingen (*m*). JAN I.

't Slot te Medenblik belegerd.

XXVI. Wolferd van Borselen lokt de Vlaamingen in Walcheren.

Terwyl dit in Westfriesland gebeurde, werdt Zeeland niet minder ontrust, van eenen kant, van welken men zulks minst zou verwagt hebben, te weeten, door Zeeuwsche Edelen zelven. Wolferd van Borselen, die zig, sedert den jaare 1289 (*n*), buiten 's Lands, of ten minsten niet dan in stilte binnen deeze Landen onthouden hadt, vertoonde zig, al terstond na het gevangen neemen van Graave Floris, binnen Dordrecht, van zins om voordeel te trekken uit de onlusten, die Holland en Zeeland dreigden. Hy hadt zig, voor deezen, om zyne oogmerken te bereiken, van de hulp des Graaven van Vlaanderen bedient, en wilde nu dien zelfden weg inslaan. Den Dordtenaaren dan diets gemaakt hebbende, dat men

(*i*) Beka *in* Wilhelm. II. *p.* 101.
(*v*) Melis Stoke *in* Floris V. *bl.* 105. *in* Jan I. *bl.* 138. Handv. van Drechterl. *bl.* 50.
(*l*) Handv. van Drechterl. *bl.* 49.
(*m*) Melis Stoke *en* Jan I. *bl.* 138.
(*n*) Zie hier voor, *Bl.* 50.

JAN I. men reden hadt, om voor eenen inval der Vlaamingen bedugt te zyn, die ſchielyk voorkomen moeſt worden, bewoog hy hen, om twee wel bemande Koggen onder zyn bevel te ſtellen, met welken hy naar Veere in Walcheren overſtak (*o*). Wolferd, met deeze magt geſterkt, was genoeg gedekt tegen de Vrienden van Graave Floris in Zeeland. Doch alzo hy grooter uitzigten hadt dan zyne eigene veiligheid, hadt hy meer magt noodig. Hy begaf zig, derhalve, kort hier op, naar Vlaanderen, en bewoog Graaf Guy, die van zelf genegen genoeg was, om met het ongeluk van Graave Floris zyn voordeel te doen, tot het onderneemen van den inval in Walcheren, waarover hy te Dordrecht zo bekommerd geſcheenen hadt. Men kan naauwlyks twyfelen, of Koning Eduard, thans zo naauw verbonden met Graave Guy, en zelfs met Borſelen in geduurige onderhandeling, heeft kennis van deeze onderneeming gehad; ſchoon 'er de Hiſtorieſchryvers van zwygen. Zelfs mag men, op goeden grond, vermoeden, dat de inval, met overleg van den Koning, ondernomen is, om Avennes, die naauwe Vriendſchap met Frankryk onderhieldt, van de Voogdyſchap te ontzetten. De Graaf van Vlaanderen ſtak zelf, met zyn Leger, naar Walcheren over, en was zo dra niet geland, of hy ſloeg het Beleg voor Middelburg. Wolferd hielp hem, leggende, om de Stad te benaauwen, eenen dam in de *Arne*, by de Sterkte Mortier, waardoor den belegerden, de toevoer te

Middelburg belegerd.

(*o*) MELIS STOKE *in* Floris V. *bl.* 123, 124.

te water afgeſneeden werdt. Men verzekerde, ten dien tyde, dat hy zig verluiden liet, het Slot Kroonenburg, toen nog niet opgegeven, te willen ontzetten, zo dra Middelburg bemagtigd zou zyn: 't welk, zo 't geloof verdient, klaarlyk bewyſt, dat hy met de verbonden' Edelen verſtand hieldt (*p*). De Middelburgers, ſchoon men hun, terwyl 't Beleg duurde, door ſchoone woorden en eene aanzienlyke ſomme gelds, tot de overgaave, poogde te beweegen, toonden zig des t'eenemaal ongezind. De Stad was reeds eenige maanden belegerd geweeſt, toen Avennes naar Zierikzee afvoer, om het ontzet te bevorderen. De tyding van zyne aankomſt deedt de Vlaamingen beſluiten, de Stad te verlaaten. En terwyl zy hier mede bezig waren, deeden de Middelburgers eenen uitval, in welken zy den dam, die de Haven ſloot, doorſtaken. Avennes, kwam toen, zonder vyand ontmoet te hebben, binnen Middelburg, alwaar hy, van de Burgers, met veel blydſchap, werdt ontvangen. JAN I.

't Beleg wordt opgebroken.

De toeſtand der zaaken in Weſtfriesland liet hem niet toe, lang in Zeeland te vertoeven. Hy vertrok dan; na dat hy met eenige Edelen, over het ontzet van het Slot te Medenblik, geraadpleegd, en hen bewoogen hadt, om hem, hiertoe, eenige manſchap by te zetten. Men leeſt, dat Wolferd van Borſelen, by deeze raadpleegingen, tegenwoordig geweeſt is (*q*). Veelligt heeft hy, den

Avennes ontzet het Slot te Medenblik.

(*p*) Melis Stoke *in* Jan I. *bl.* 138, 139.
(*q*) Melis Stoke *in* Jan I. *bl.* 140, 141.

Jan I. den veinsaart ſpeelende, den Graave weeten diets te maaken, dat hy geen deel aan den aanſlag der Vlaamingen gehad hadt; of misſchien heeft de Graaf de gelegenheid niet gunſtig genoeg geoordeeld, om te laaten blyken, wat hy van Wolferd wiſt of vermoedde.

Avennes, in Holland te rug gekeerd, deedt, nog voor den Winter, Heirvaart beſchryven, om Medenblik te ontzetten. Onder de Edelen, die den togt hielpen doen, werden, behalven eenige Zeeuwen, Jan van Arkel en Nikolaas van Putten; onder de Steden, die van Dordrecht in 't byzonder genoemd. Avennes voerde zyn Leger te ſchepe naar Weſtfriesland, landende te *Enkhuizen*. De Friezen, hier gelegerd, werden terſtond verdreeven. 's Graaven benden ſtaken, in 't voorttrekken, den brand in eenige Dorpen, 't welk den belegerden van 't naderend ontzet kennis gaf. Ook durfden de belegeraars den Graave niet afwagten, maar van voor 't Slot opbreekende, zagen zy om naar een goed heenkomen. In 't vlugten, werden hun vyfendertig man afgeſlaagen. 't Slot, daar men reeds groot gebrek hadt begonnen te lyden(*r*), werdt terſtond van leevensmiddelen rykelyk voorzien. Avennes hadt voor, dieper in Weſtfriesland te dringen; doch de opgekomen' felle vorſt noodzaakte hem zyn Volk af te danken, en de Schepen te Medenblik in de Haven te doen haalen. Zelf begaf hy zig naar Haarlem (*s*),

Hier

(*r*) Beka *in* Wilhelm II. *p.* 101.
(*s*) Melis Stoke *in* Jan I. *bl.* 124-144.

Hier kreeg hy, kort na zyne aankomst, tyding, dat de jonge Graaf van Holland, te Veere in Zeeland (*t*), aangeland was. Wolferd van Borselen was thans Heer deezer Stede en der naastgelegen' Landeryen: welken hy van Graave Floris gekogt; in den jaare 1282, aan Graavinne Beatrix opgedraagen, en van haar, met 's Graaven toestemming, wederom, tot een goed onversterflyk Erfleen, ontvangen hadt (*u*). Men wil, dat Graaf Jan het op Holland gemunt hadt, en alleen door tegenwind genoodzaakt werdt, te Veere in te loopen (*v*). Doch men heeft dit waarschynlyk alleen voorgegeven, om de heimelyke oogmerken des Engelschen Hofs te beter bedekt te houden. Alle omstandigheden loopen samen, om elk opmerkenden te doen besluiten, dat men waarlyk voorhadt, in Zeeland te landen. Koning Eduard heeft, ongetwyfeld, zynen Schoonzoon niet willen vertrouwen aan Jan van Avennes, die t'eenemaal in de belangen van Frankryk was. En heeft hy dit niet willen doen, dan moest hy den jongen Graaf ook niet doen aankomen in Holland, alwaar Avennes alomme voor Voogd erkend werdt, en veele vrienden hadt: voornal in 't Zuidelyk gedeelte van Holland, daar de landing zou hebben moeten geschieden. Ook was 'er, voor 's Graaven vertrek uit Engeland, eene overeenkomst ontworpen of getroffen, volgens welke „ Wolferd van Bor-

„ selen

JAN I. XXVII. Graaf Jan de I. komt in Zeeland. 1297.

Reden, waarom hy niet in Holland landde.

(*t*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1297. *p.* 541.
(*u*) *Zie een* Brief van Wolfert en Sibille zyn Wyf *by* BOXHORN *op* REIGERSB. I. *Deel*, *bl.* 213.
(*v*) BEKA *in* Wilhelm II. *p.* 101.

JAN I. „ ſelen den Koning zekeren dienſt doen moeſt, die niet genoemd wordt: „ waartegen de „ Koning beloofde, geene Vrede of Beſtand „ met Frankryk te zullen ſluiten, zonder het „ ſlaaken van Wolferds Zoonen, die in Frank„ ryk gevangen zaten, te bedingen (*w*)". Nademaal men nu vindt, dat Wolferd, terſtond na de aankomſt des jongen Graafs, gepoogd heeft, den Graave van Henegouwen de Voogdyſchap te ontweldigen, kan men naauwlyks twyfelen, of de dienſt, dien hy den Engelſchen Koning toegezeid hadt, heeft, onder anderen, hierin beſtaan. Wat 'er van zy, de onderhandeling met Heere Wolferd; het aanzien, welk hy, terſtond, by den jongen Graave hadt, en 't gene 'er verder gevolgd is, maakt het ten hoogſten waarſchynlyk, dat de landing in Zeeland, niet by ongeluk, maar voorbedagtelyk, geſchied is.

Geleide van Jan den I. De jonge Graaf werdt, niet alleen door de Hollandſche en Zeeuwſche Edelen, die naar Engeland vertrokken waren om hem af te haalen; maar ook door verſcheiden' Engelſche Heeren begeleid, aan 't hoofd van welken was *Humfrid de Boun*, *Graaf van Hereford en Eſſex* (*x*). Buiten twyfel, heeft de Koning zynen Schoonzoon, gelyk men hem verzogt hadt (*y*), ook niet zonder Krygsvolk laaten vertrekken, hoewel men zulks, myns weetens, nergens gemeld vindt. Dat hy, door eenige Schepen, verzeld werdt, is af

(*w*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* III. *p.* 171.
(*x*) N. TRIVET. *ad annum* 1297. *p.* 297. THOM. WALSINGHAM *ad annum* 1298.
(*y*) *Zie* boven, *Bl.* 87.

af te neemen, uit de uitdrukkingen eens Hiſtorieſchryvers, meldende dat hy, met zyne *Schepen*, te Veere, aanlandde (z). JAN I.

XXVIII. Wolferd van Borſelen maatigt zig de Voogdyſchap aan.

Wolferd van Borſelen zag zig zodra geen' meeſter van den Perſoon des jongen Graafs en van de Engelſche Scheepsmagt, of hy poogde zig van de Voogdyſchap te verzekeren, en Avennes het Land te doen ruimen (a), of, zo ſommigen willen, in hegtenis te neemen. De Henegouwer, hier de lugt van krygende, en geene kans ziende, om zig tegen den Engelſchen aanhang te verzetten, zonder zig zelven en de Landen in merkelyke ongelegenheid te ſtorten, beſloot de ſtormbui, die hem dreigde, te ontwyken, en naar zyn Graafſchap te rug te keeren. Hy gaf van zyn voorneemen aan niemant kennis dan aan de Heeren van Arkel, welken hy te Dordrecht aantrof. Voor zyn vertrek van daar, liet hy den Graave van Holland verzoeken, om by hem te komen, op dat hy hem rekenſchap van zyn bewind doen mogt, indien zyn raad den Graave niet langer van dienſt zyn kon. De Graaf, of Wolferd op 's Graaven naam, ontboodt, in antwoord, zynen Neef by zig te *Bridorp*, in Schouwen; mids hy van min dan honderd man verzeld ware. Doch Avennes, hieruit nog klaarder beſpeurende, dat men hem iet euvels brouwde, vertrok, onder 't geleide der Heeren van Arkel, uit Dordrecht naar Henegouwen. Men vernam, ſedert, dat Wolferd wel

Avennes vertrekt naar Henegouwen.

(z) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1297. *p.* 543.
(a) MELIS STOKE *in* Jan I. *bl.* 174.

JAN I. wel vyfduizend ponden geſpild hadt, om de wegen alomme te doen bezetten, en Vaartuigen in de Stroomen te leggen, op dat Avennes hem niet ontſnappen mogt. Doch al deeze omſlag was vrugteloos. De Henegouwer kwam behouden t'huis (*b*). Terſtond na zyn vertrek, kreeg Wolferd de handen ruim, om den Graaf en de Landen naar zynen zin te beſtieren. Eenige Hollandſche en Zeeuwſche Edelen werden wel tot 's Graaven Raaden benoemd, en waarſchynlyk ook eenige Engelſche Heeren: doch de klem van 't bewind was in handen van Heere Wolferd, die al wat hy begreep in den Raad wiſt door te dryven. Sommigen, die deel aan den aanſlag tegen Graave Floris gehad hadden, begonden nu 't hoofd ook op te ſteeken, zig verzekerende, dat zy van den jongen Graave, die geheel door Wolferd beſtierd werdt, geen leed te dugten hadden (*c*).

XXIX. De Weſtfriezen volkomen tot onderwerping gebragt.

Het volkomen beteugelen der Weſtfriezen, was het eerſt, dat JAN DE EERSTE ondernam. Wolferd en zyn aanhang hebben den Graaf, veelligt, hiertoe doen beſluiten, om dat zy deezen Landaart het bemagtigen van Kroonenburg betaald wilden zetten. Hoewel anderen melden, dat de Friezen beoorloogd werden, om dat zy Jan den I. niet voor eenen Zoon van Graave Floris, noch voor hunnen wettigen Graave hielden (*d*): tot welke gedagten, zyn lang verblyf in Engeland eenigen voet ſcheen te geeven. In de Lente des jaars 1297, deedt de

(*b*) MELIS STOKE *in* Jan I. *bl.* 145, 146.
(*c*) MELIS STOKE *in* Jan I. *bl.* 146.
(*d*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1297. *p.* 542.

de Graaf een Leger te Alkmaar verzamelen: Jan I.
terwyl zig de Friezen, niet verre van hier, op de *Vroonergeeſt*, ter neder ſloegen. De Graaf, de Friezen eerſt te vergeefs tot onderwerping hebbende doen vermaanen, deelde zyn Leger in drie hoopen, en ſchaarde dezelven in zulk eene goede orde, dat eenige Engelſchen, hier tegenwoordig, niet konden naalaaten te verklaaren „dat zulk een Leger in „ ſtaat was, om Engeland, van de eene Zee „ tot aan de andere, af te loopen (*e*)". Eer 't op een ſtryden ging, ſcheepte de Graaf een deel Volks in Koggen, die langs de naaſte Meeren bleeven kruiſſen, om den Friezen 't vlugten te water te beletten. Toen viel hy, met het overig deel zyns Legers, zo fel aan op de Friezen, dat 'er drieduizend op de plaats bleeven. Het Dorp Vroone, welks Ingezetenen deel aan den opſtand gehad hadden, werdt plat gebrand. Doch de Ouddorpers, die zig ſtil hadden gehouden, werden verſchoond (*f*). Weinigen ſneuvelden 'er van 's Graaven zyde; doch onder deezen waren Jan van Arkel en *Jan van Dortoge* (*g*). Deeze ſlag viel voor op den zevenentwintigſten van Lentemaand (*h*). De Weſtfriezen onderwierpen zig, ſedert, den Graave, die hun eene zwaare Geldboete afvorderde. De Weduwen der geſneuvelden moeſten, onder anderen, de helft haarer goederen afſtaan (*i*). Men vindt niet, dat

't Dorp Vroone verbrand.

(*e*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1297. *p.* 545.
(*f*) Melis Stoke *in* Jan I. *bl.* 147.
(*g*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1297. *P.* 547.
(*h*) Beka *in* Wilhelm. II. *p.* 101.
(*i*) Melis Stoke *in* Jan I. *bl.* 153.

Jan I. dat de Hollandſche Graaven, na deezen tyd, wederom genoodzaakt geweeſt zyn, de wapenen in Weſtfriesland te voeren. De Weſtfriezen bleeven hun onderdanig, en werden, voortaan, gelyk de Landſchappen van Holland, van 's Graaven wege, door Baljuwen, beregt (*k*).

XXX. Ongelukkige Togt van Biſſchop Willem tegen de Waterlanders.

De Biſſchop van Utrecht hadt zig van den opſtand der Weſtfriezen meer voordeels beloofd dan de bloote overmeeſtering van het Slot te Muiden, welk hem in handen gevallen was. De beheering van ganſch Holland was het minſt, dat hy zig toegelegd hadt. Om hier toe te geraaken, ſtak hy, omtrent deezen tyd, over naar Friesland beooſten de Zuiderzee, en ondernam daar, den jongen Graave en de Hollanders van Ongeloove of Ketterye verdagt te maaken. Toen hy 't Volk hiervan, in openlyke Redevoeringen, de ooren vol geblaazen hadt, predikte hy eene Kruisvaart tegen de Hollanders, en bewoog eene menigte Friezen, om zig, onder zyn bevel, ſcheep te begeeven. Hy hadt het op Waterland gemunt, en zogt by *Monnikendam* te landen. Doch de Kennemers en Waterlanders, op hunne hoede zynde, kwamen, met eenige ſchepen, op hem af, vernielden zyne Vloot, en noodzaakten hem, in een ligt vaartuig over te ſtappen, en de vlugt te neemen naar Overyſſel. De Friezen, die gevangen bleeven, werden, niet dan na 't betaalen van een aanzienlyk losgeld, geſlaakt (*l*).

Wol-

(*k*) Melis Stoke *in* Jan I. *bl.* 148.
(*l*) Melis Stoke *in* Jan I. *bl.* 153, 154, Beka *in* Wilhelm. II. *p.* 102.

Wolferd van Borſelen begon zig allengskens zo veel gezags aan te maatigen, dat zulks allen Edelen in 't oog ſtak. Hy hadt van den Graave een Geſchrift weeten te verkrygen, waarby deeze zig met eede verbondt „ in alles den raad ven Heere Wolferd „ te zullen opvolgen, en hem te zullen be„ ſchermen, indien hem, hierom, of om „ dat hy zig tegen de Moorders van Graave „ Floris aankantte, eenig leed overkwam; „ mids hy beloofde, den Graave altoos „ naar zyne beſte kennis te zullen raaden: 't „ welk duuren zou, tot dat de Graaf volle „ vyfentwintig jaaren bereikt zou hebben." Dit Geſchrift, welk nog in wezen is (*m*), was op den dertigſten van Grasmaand des jaars 1297, te *Nyenroode*, een Slot aan den Vegtſtroom, getekend. Na dien tyd, ſtelde Wolferd zyner heerſchzugt geene paalen meer. Hy en zyne Maagen beſtierden alles naar hun welgevallen. Wolferd was niet ſlegts Hoofd van 's Graaven Raad; maar wilde eerlang Raad alleen zyn, ſluitende nu den een', dan den anderen Heer buiten de gewigtigſte onderhandelingen, terwyl hy den jongen Graaf overal met zig herom voerde, en beveelen en zegelen deedt, 't gene hy goedvondt (*n*). Dirk van Brederode was de eerſte, die, door zyn toedoen, uit den Raad gezet werdt (*o*). Toen lag Jan van Reneſſe, thans Baljuw van Zuidholland, aan de beurt, dien hy, van eenen toeleg tegen 's Graaven Perſoon, verdagt maak-

Jan I. Groot gezag van Wolferd van Borſelen.

(*m*) *Apud* Matthæum Analect. *Tom.* V. *p.* 549.
(*n*) Melis Stoke *in* Jan I. *bl.* 151, 153. 168.
(*o*) Wilhelm. Procurat. *ad annum p.* 542.

Jan I. maakte, en door een vonnis, te Veere geweezen, ten lande uit bannen deedt; waarna zyn Slot, *Moermond*, bemagtigd en geflegt werdt (*p*). Eindelyk trok Wolferd al het gezag der Regeeringe aan zig; waarvan hy zig meesterlyk wist te bedienen, om zig zelven te verryken. Want, niet vergenoegd, dat hy, door een dubbel Huwelyk van zig zelven met de Vrouwe, en van zyne Dogter met den Jongkheer van Voorne, deeze Heerlykheid in zyn Huis hadt overgebragt, deedt hy zig, door den Graave, ook verscheiden verbeurd verklaarde adelyke goederen opdraagen: onder anderen de Landen van Woerden en Benskoop (*q*): van welken hy het eerste zo dra niet in zyne magt hadt, of hy deedt, om zig in het bezit te handhaaven, ten Noorden van den Ryn, tusschen Woerden en Harmelen, eenen Burgt aanleggen (*r*), van welken de Graften nog in wezen zyn.

XXXI. Graaf Jan wordt in den Kryg van Vlaanderen tegen Frankryk ingewikkeld.

Het aanzien van Heere Wolferd wikkelde den Hollandschen Graaf, nog in dit zelfde jaar, in den Kryg in, dien de Koning van Frankryk in Vlaanderen voerde. Filips en Guy hadden den Graaf, byna op éénen tyd, aangezogt, om zig met ieder van hun te verbinden. En 't scheen den meesten Graaflyken Raaden toe, dat de staat des Lands thans vorderde, dat men Filips gehoor gaf. Doch hoe voordeelige beloften de Koning ook deedt, Wolferd, verbitterd tegen Frankryk, wist door te dryven, dat 'er,

(*p*) Melis Stoke *in* Jan I. *bl.* 149, 150.
(*q*) Melis Stoke *in* Jan I. *bl.* 151, 157.
(*r*) Melis Stoke *in* Jan I. *bl.* 158.

'er, te Veere, een Verbond met den Graave van Vlaanderen gemaakt werdt, uit kragt van welk, de Graaf van Holland zynen Grootvader, Guy, met eenig Krygsvolk, moeſt byſtaan. Terſtond hierna, begaf Graaf Jan zig, aan 't hoofd van dit Krygsvolk, over Biervliet, naar Gend; doch men leeſt niet, dat 'er iets mede uitgeregt werdt. Ook hieldt Graaf Jan zig niet lang in Vlaanderen op (s). Koning Eduard, die zig ook aldaar bevondt, ſloot, nog voor 't einde deezes jaars, een Beſtand met Frankryk, in welk Guy van Vlaanderen niet alleen; maar ook de Graaf van Holland uitdrukkelyk begreepen was (t). Sommigen hebben aangetekend, dat de Heeren van Amſtel en van Woerden zig onder de Hollandſche benden in Vlaanderen vervoegd hadden. Men meende, ten dien tyde, dat de Zoonen van Graave Guy hun, hier toe, by oogluiking, verlof zouden gegeven hebben, hoewel zy 'er zig, by Graave Jan, met duure eeden, van zogten te zuiveren. Ondertuſſchen trof het gezigt van de Moorders zyns Vaders den jongen Graave zo zeer, dat hy de oogen altoos naar de aarde geſlaagen hieldt, als zy in zyne tegenwoordigheid verſcheenen (u). JAN I.

De Heeren van Amſtel en Woerden in Vlaanderen.

Graaf Jan, te Veere in Zeeland te rug gekeerd zynde, beveſtigde het Vredes-Verdrag, welk Wolferd van Borſelen, midlerwyl, met den Biſſchop van Utrecht, bewerkt hadt. De Biſſchop verbondt zig, in het zelve,

Vrede met den Biſſchop van Utrecht.

(s) Melis Stoke in Jan I. bl. 151, 152. 153.
(t) Act. Publ. Angl. Tom. I. P. II. p. 190, 192.
(u) Melis Stoke in Jan I. bl. 152.

JAN I. ve, „ den Graave van Holland, tegen elk, „ die hem, in zyn Land, den oorlog aan- „ deedt, te zullen byſtaan, den Keizer alleen „ uitgenomen (*v*). De Heerlykheden van Am- „ ſtel en van Woerden werden den Graave ter „ Leen opgedraagen, om 'er, naar zyn wel- „ gevallen, eenen man in te zetten, die den „ Biſſchop hulde en Leenmans dienſt doen „ moeſt". Wy hebben reeds gezien, dat Woer- den aan Wolferd van Borſelen werdt gegeven. „ De Biſſchop behieldt het hoog Geregt in „ deeze Heerlykheden. Van Muiden, Weesp „ en 't goed by de Vegt bleef de Graaf be- „ zitter, tot dat de Biſſchop, met zeven *Sto-* „ *len* zyner Kerke (9), plegtiglyk verklaard „ zou hebben, dat 'er 't Stigt alleen regt op „ hadt.

(*v*) Charta Wilhelmi *Ann.* 1297. *apud* MATTHÆUM de Jure Gladii *p.* 495. MIERIS Charterb. I. *Deel*, *bl.* 587, 588.

(9) Dat is, zeven Kerkelyken, in hun plegtig gewaad, welk eene *Stole* was. Zie, van derzelver gedaante, MATTHÆUS ad BEKAM, in *Analect.* Tom. III. p. 327, vergeleeken met Tom. I. p. 255. In Kerkelyke zaaken, hadt zulk eene verklaaring de kragt van eene geregtelyke uitſpraak. In burgerlyken, was eene diergelyke uitſpraak in gebruik, *Zeventuig* genoemd, die ook de kragt hadt van een geregtelyk Vonnis, en niet dan by hooger beroep kon worden vernietigd. Tot het doen deezer uitſpraak, werden zeven naaſte belenden, vier landwaards en drie zeewaards, gekooren. Zie *Handv.* van 1412. by KEMP *Gorinch.* bl. 182. ter Leenkamer van Holland geregiſtreerd *Libro Privilegia* I. 1404. In Dykzaaken, bediende men zig van deezen Zeventuig: gelyk blykt uit het derde *Memoriaalb. genoemd naar* ROSE f. 51. Zie ook *Handv. van Amſt.* bl. 8, 20, 23. *Van Kennemerland* bl. 3. *Van Enkh.* bl. 2. *Groot-Utr. Plakaatb.* II. Deel, bl. 9. en veele andere plaatſen.

„ hadt. Hier mede werdt alle voorige twist JAN I.
„ afgedaan en verzoend gerekend (*w*)". De plegtige verklaaring, wegens Muiden, Weesp en 't goed by de Vegt, geſchiedde, terſtond na 't ſluiten van 't Verdrag, in de Domkerke te Utrecht (*x*).

Doch deeze Vrede duurde niet lang. De Biſſchop hadt terſtond berouw van 't gene hy beloofd hadt, en maakte zig, tegen 't volgende jaar, gereed, om de Hollanders, op nieuws, te beoorloogen (*y*). Wolferd, hier van verſtendigd, bewerkte een Verdrag met *Dirk van Herlaar*, Heere van Ameide, waar by deeze zig verbondt, Graave Jan, tegen Biſſchop Willem, te zullen byſtaan, en 't *Slot te Ameide*, door den Graave, te zullen laaten bezetten (*z*). Voorts riedt Wolferd den Graave, dat men zig van 't *Slot te Yſſelſtein*, op de grenzen van 't Stigt gelegen, verzekeren moeſt. Dit Slot behoorde onder de goederen der Heeren van Amſtel, waarom Graaf Jan beoordeelde, dat hy 't met regt bezetten mogt. Doch Gysbrecht van Yſſelſtein, Zoon van Arnoud van Amſtel, die Maarſchalk van 't Stigt was, weigerde 't Slot den Graave in te ruimen. Terſtond daarop, deedt de Graaf, op Wolferds raad, Heirvaart beſchryven, en 't Slot belegeren. Al wat de Krygskonſt dier tyden hadt konnen uitvinden, werdt in 't werk ge-

Weder-om verbroken.

't Slot te Yſſelſtein, door de Hollanders beleegerd,

(*w*) Charta Joann. I. *apud* MATTHÆUM de Jure Gladii, *p.* 420.
(*x*) Inſtrum. *Vide apud* MATTH. de Jure Gladii *p.* 422.
(*y*) BEKA *in* Wilhelm. II. *p.* 102.
(*z*) Charta *Ann.* 1298. *apud* MATTHÆUM de Jure Gladii, *Cap.* XXV. *p.* 426.

Jan I. gesteld, om 't Slot te winnen. De muuren werden gebeukt, door geweldige zwaare steenen, die de Blyden uitwierpen. De Burgtzaaten, die zig op de transen vertoonden, werden, door de Boogschutters, van de Katten en Evenhoogen, welken men voor 't Slot geplant hadt, geveld. Gysbrecht zelf was niet op 't Slot; doch zyne Egtgenoot, Vrouw *Baarte*, stondt de felste stormen door, zonder van opgeeven te willen hooren. Het vangen van Heere Gysbrecht, die, door *Huibrecht van Kuilenburg*, verrast was, benam haar den moed niet. Zy gaf voor, dat zy, buiten goedvinden van haaren Man, 't Slot niet durfde opgeeven (*a*). Omtrent een jaar hadt dit Beleg geduurd (*b*), toen de dappere Vrouw
1298. aanboodt, 't Slot te willen ruimen, mids men haar en den haaren 't lyf en de vryheid behouden liet. Doch zy kon dit slegts voor zig
en gewonnen. zelve, en voor de helft der Burgtzaaten bedingen. Toen de Poort geopend, en men, langs horden, want de brug was reeds vernield, over de Graft, in 't Slot, gekomen was, werden 'er niet meer dan zestien weerbaare mannen binnen gevonden. Deeze geringe Bezetting werdt naar Dordrecht gebragt: alwaar men hen, ten overstaan van *Aloud*, thans, in Renesse's plaats, Baljuw van Zuidholland, looten deedt, om 't leeven. Men hadt een' Hollandschen Penning geslooten in een rond bolletje, en een' Leuvenschen, in een ander, van gelyke verw en gedaante. Die 't

(*a*) Melis Stoke *in* Jan I. *bl.* 155, 156.
(*b*) Beka *in* Wilh. II. *p.* 102.

't laatſte bolletje trokken, verbeurden 't lyf, en werden terſtond onthalſd. De anderen behoorden, volgens 't Verdrag, op vrye voeten geſteld geweeſt te zyn; doch Aloud hieldt hen, tegen regt, gevangen. 't Slot te Yſſelſtein, den Graave in handen gevallen zynde, werdt aan Wolferd van Borſelen, op zyne bede, geſchonken (*c*). JAN I.

De heerſchzugt van deezen Gunſteling, aanwaſſende met de vermeerdering zyner goederen, bragt hem, omtrent deezen tyd, ook in den haat by de Gemeente der Hollandſche Steden. Hy hadt, onlangs, zo merkelyke verandering in de Munt gemaakt (*d*), dat 'er de handeldryvende Ingezetenen deezer Landen zwaar door gedrukt werden. Veel ongenoegen en morren baarde dit, in de Steden. Men wenſchte Heere Wolferd van kant, en wilde hem zyne wanbedryven, met eenen wreeden dood, betaald zetten. Een verſchil, welk hy, ſedert, met de Stad Dordrecht kreeg, hielp de Gemeente geheel aan 't hollen, en hem aan een ongelukkig einde. XXXII. Oorzaaken van den val van Heere Wolferd.

Dordrecht hadt, zo wel als andere Steden, by Brieven van Koning Willem, Graave van Holland (*e*), het Voorregt verkreegen „ dat „ de misdaaden, aldaar begaan, nergens an„ ders, en door niemant dan door Schepenen „ der Stad, beregt mogten worden (*f*)". My is niet bekend, dat 'er ergens Brieven, in welken dit, met zo veele woorden, gelezen wordt, De Baljuw Aloud en Wolferd zoeken eene inbreuk te doen op de Dordrechtſche

(*c*) MELIS STOKE *in* Jan I. *bl* 157.
(*d*) BEKA *in* Wilhelm II. *p.* 102.
(*e*) MELIS STOKE *in* Jan I *bl.* 159.
(*f*) BEVERWYK Dordrecht, *bl.* 303.

JAN. I. Voorregten.

wordt, voorhanden zyn; doch in eene Handveſt, door denzelfden Koning Willem, in 't jaar 1252 gegeven, worden geene andere dan *Schepenen* genoemd, om, *zelfs zonder hooger beroep, vonnis te vellen.* Ook wordt 'er duidelyk in verklaard „ dat Schepenen blyven „ zouden in het Regt, waarin hunne Voor„ zaaten plagten te zyn: " welk Regt, naar alle waarſchynlykheid, geen ander geweeſt is, dan het Regt, om misdaaden, te Dordrecht begaan, ook alleen aldaar, door Schepenen, te doen beregten (*g*). Aloud, Baljuw van Zuidholland, aangezet door Heere Wolferd,

1299. ondernam, in 't jaar 1299, eene inbreuk op dit Voorregt te doen. Men hadt te Dordrecht eenige Misdaadigen in hegtenis, over welken de Baljuw *eene ſtille waarheid*, gelyk men toen ſprak, *bezitten* wilde (1). De Schepens, oordeelende, dat hun dit Regt alleen toekwam, wilden 'er zig ook van bedienen: gelyk zy deeden. Naderhand beweerden zy, dat de Baljuw zelf zyne toeſtemming gegeven hadt tot het gene zy gedaan hadden: hoewel deeze zulks ontkende. Terwyl de Schepens met de Regtsvordering bezig waren, kwam Wolferd, van den Graave verzeld, te Dordrecht. Hy eiſchte terſtond, dat hem de ſtukken van 't

(*g*) Handv. *by* BALEN Dordr. *bl.* 421, 423.

(1) *Eene ſtille waarheid bezitten* heet men nu, in ſtyl van regten, *præcedente informatie neemen.* Volgens de Privilegien, geſchiedde zulks, van ouds, alleen over zekere zwaare misdaaden, door 's Graaven Baljuwen. Anders, door Schepenen. Zie *Handv. van Kennemerland*, bl. 10. *Erfgraafl. Bediening*, III. Deel, bl. 30.

't geding behandigd werden, voorwendende, JAN I.
dat de zaak tot 's Graaven Regtbank behoorde. En indien de misdaad hoog Verraad geweest zy, gelyk sommigen willen, scheen Wolferds voorgeeven zo ongegrond niet, als men te Dordrecht waande. Doch waar in de misdaad der gevangenen bestaan hebbe, blykt niet klaar. Zeker is 't, dat de Schepens de stukken weigerden over te leveren, ernstelyk beweerende, dat zulks met hunne Voorregten streedt. Wolferd, hier over gestoord, dreigde de Schepens met de Gyzeling, en beval eenigen van hun den Graave te volgen, die, terstond hier op, over Delft naar den Haage vertrok. Die Schepens, welken Wolferd gebooden hadt, te Delft te komen, liepen, om het voorstaan hunner Voorregten, meest by hem in 't oog. Men oordeelde, hierom, te Dordrecht, dat zy niet onverzeld vertrekken moesten. Hun werden, derhalven, een goed getal van Gemagtigden uit de Wethouderschap toegevoegd, zo dat zy, in 't geheel, tien of twaalf sterk waren. *Jan de Molenaar* en *Pieter Heeren Tielemans Zoon* zyn de eenigsten deezer Gemagtigden, welken men met naam en bynaam genoemd vindt. Nog drie anderen, *Jakob*, *Hein* en *Pauwels*, worden, naar het eenvoudig gebruik dier tyden, alleenlyk by hunne voornaamen beschreeven: van welken drie, de twee laatsten meest voor de Voorregten geyverd hadden. Ook bleeven zy te Delft, terwyl eenigen der anderen den Graave, in den Haage, kwamen spreeken. Na dat zy hier eenigen tyd ver-

JAN I. toefd hadden, alzo Graaf Jan, buiten Wolferd, die eerſt niet ten hove was, geen beſluit kon neemen, vroeg men hen, naar de andere Afgevaardigden, in 't byzonder naar Hein en Pauwels, die nog te Delft waren. Dit deedt hen vermoeden, dat men iets arg's met deezen twee voorhadt: die, hier van gewaarſchuwd, terſtond naar huis keerden. De Graaf en Wolferd begaven zig ook, kort hier op, naar Delft, waarſchynlyk met oogmerk, om de twee yveraars te doen vatten. Doch toen men vernam, dat zy vertrokken waren, werdt 'er, voor de Delftſche Wethouderſchap, over 't geſchil gehandeld, niet zonder veel hevigheid van wederzyde. De Baljuw Aloud boodt aan, in een Kampgevegt te willen treeden, tegen elk, die 't met de Schepens hieldt. Doch die van Delft oordeelden, dat men der Steden Voorregten, aan den uitſlag van een Kampgevegt, niet behoorde te waagen. Toen wendde men 't over eenen anderen boeg. Hein en Pauwels werden in 't ongelyk geſteld, om dat zy den Graave niet hadden durven afwagten. Men kreet dit voor wederſpannigheid uit, en nam het zo euvel, dat de Graaf de Stad Dordrecht met zyne hoogſte ongenade dreigde, en verſtoord naar den Haage keerde.

Oorſprong en natuur der geregtelyke en openbaare

Indien wy, in 't voorgaande gedeelte deezer Hiſtorie, niet een en andermaal gezien hadden, dat het houden van Kampgevegten, om moeijelyke geſchillen te befliſſen, ten deezen tyde, in gemeen gebruik was, zou 't veelen Leezeren vreemd voorkomen, hier den

den Baljuw Aloud de Schepens van Dordrecht of derzelver Voorſtanders te hooren uitdaagen tot een Kampgevegt, waaraan hy het regt zyner zaake ſcheen te willen verblyven. 'T Zal dan, agt ik, hier niet te onpas komen, dat wy den oorſprong en natuur deezer zonderlinge gewoonte kortelyk naſpooren, en 't verhaal van den uitſlag der Dordſche tweedragt zo lang verſchuiven. Jan I. Kampgevegten, hier te Lande.

De woeſte en oorlogszugtige Volkeren, die deeze landen, oudtyds, bywoonden, den Chriſtelyken Godsdienſt hebbende aangenomen, verlooren hunnen ouden aart en zeden niet, dan na verloop van veele eeuwen. De Geeſtelyken, de eenigſte geleerden onder hen, waren geheel onbedreeven in het natuurlyk Regt, en in de gronden der zuivere Regtspleeging: 't welk hen t'eenemaal onbekwaam maakte, om 't Volk, hierin, te onderwyzen, of te regt te helpen. De bygeloovigheid, aan welke zy vaſt waren, maakte hen hier toe te onbekwaamer. Men beſpeurde dit, onder anderen, aan den weg, dien men inſloeg, om moeijelyke geſchillen te beſliſſen. 't Lot werdt, in 't gemeen, gehouden voor iet heiligs, en dat onder byzonder beſtier ſtondt van de Hemelſche Voorzienigheid. Een beſchuldigde, die de misdaad ontkende, werdt, derhalve, veroordeeld, tot moeijelyke proeven: waarvan de meer of min onzekere uitkomſt gehouden werdt, door de voorzienigheid, bepaald te worden. Hierom kreegen deeze proeven den naam van * *Goddelyke Regtſpraaken.* Somtyds was de beſchuldigde gehouden, de hand in

* *Judicia Dei.*

JAN I. ziedend water te ſteeken, 't welk, in de Frieſche Wetten, den naam draagt van *Ketelvang* (*h*); of gloeijend yzer aan te taſten (*i*), of over brandende koolen te gaan (*k*): en hy werdt vry geſproken, als hy dit deedt, zonder beſchadigd te worden. Voorts was 'er nog eene proef in gebruik, beſtaande in zig met opgeheeven' armen, zekeren tyd agter een, voor 't gewydde Kruis te ſtellen (*l*). Doch geene proef was gemeener dan die van het Kampgevegt (*m*), waarvan de uitſlag, even gelyk de uitkomſt van den Kryg onder de Turken en Tartaaren nog tegenwoordig, voor een Goddelyk Vonnis, tuſſchen den aanlegger en verweerer des Kamps, gehouden werdt. De wetten bepaalden, welke Perſoonen met elkanderen kampen mogten; en met welke wapenen, en op welk eene wyze, de kamp moeſt geſchieden. Wanneer 'er eenig geſchil ontſtondt, welk, by gebrek van getuigenis aan de eene of de andere zyde, door den Regter, niet beſliſt kon worden, of wanneer eene der partyen, verkooren hebbende, 't geſchil aan een Kampgevegt te ſtellen, de andere party hierin hadt doen bewilligen, beval de Regter het houden van een Kampgevegt. 't Gebeurde zelfs, ſomtyds, dat zulke Schepens, die men hieldt onbekwaam te zyn, om als Regters over zekere zaak te zitten, tot eenen Kamp

(*h*) Leg. Friſion. *Tit.* III. *Leg.* VIII. *Tit.* XIV. *Leg.* III. Frieſche Regt. *by* SCHOTAN. *bl.* 46.
(*i*) Frieſche Regt. *als boven. bl.* 123. *Cap.* XCVII.
(*k*) Caroli Magni Leg. *N.* CV. *c.* 1161. *Edit. Georg.*
(*l*) Caroli Magni Capit. *Ann.* 779. *N.* X. *c.* 544. *Edit. Georg.*
(*m*) Leg. Friſion. *Tit.* V. *Leg.* I.

Kamp werden uitgedaagd; wanneer zy zig van gehuurde Kampvegters konden bedienen, om voor hun te ſtryden (*n*). De Vrouwen ook, eenig geſchil hebbende, dat, door een' Kamp, beſlegt worden moeſt, bedienden zig van zulke huurlingen: of zo 't geſchil haare eer betrof, en zy, in ſchoonheid of aanzien, uitſtaken onder haars gelyken, kampten de Ridders, die haare gunſt zogten, voor haar. Wy hebben reeds gezien (*o*), dat de Kampgevegten, tuſſchen Hollanders of Zeeuwen en Vlaamingen, te Brugge gehouden moeſten worden. En men vindt, dat zulks, nog in den aanvang der vyftiende eeuwe, met kennis van den Graave en den Raade van Holland, beſtemd is, zynde toen *Jan van Necke* aanlegger, en *Heer Adryaen van Treslonge* verweerer des Kamps (*p*). Ook blykt, dat 'er, omtrent dien zelfden tyd, voor Graave Willem den VI, in Henegouwen gekampt is, om eenen doodſlag te bewyzen; met dit gevolg, dat de beſchuldigde, den kamp verliezende, onthalſd werdt (*q*). Doch te Delft, te Leiden, in den Haage, en op andere plaatſen in Holland, werdt ook, meermaalen, gekampt (*r*). Men ſtelde eenen dag vaſt, tegen welken het Kampveld, met een geſchooren touw, afgetekend werdt. Men bepaalde 't getal en de ſoort der wapenen. In de oudſte tyden, ſtreed

JAN I.

(*n*) Keure van Zeel. van den Momb. Florens *Art.* LII. *Lat.* LXX. *Belg.*
(*o*) II. *Deel*, *bl.* 254.
(*p*) I. Memoriaalb. Rose *f.* 9 *vers* & *ſeqq.*
(*q*) Monstrelet *Livr.* I. *Chap.* XXIII. *f.* 19.
(*r*) *Zie* Erfgraafl. Bedien. III. *Deel*, *bl.* 37.

JAN. I. ſtreedt men met ſtokken (*s*), naderhand met zwaarden of degens. Men nam verſcheiden' andere naauwkeurigheden in agt, ſtrekkende, om den eenen Kampvegter geen voordeel boven den anderen toe te ſtaan. Ook moeſten de Kampvegters, voor 't aangaan van den ſtryd, biegten en 't Avondmaal ontvangen: 't welk nevens eenige andere byzonderheden, gezien kan worden in de Rekening der onkoſten op een Kampgevegt, in de veertiende eeuwe, tuſſchen *Willem van Leeuwen* en *Boudyn Janszoon*, Hollandſche Edelen, te Delft, gehouden (*t*). Een Kampvegter werdt gerekend overwonnen te zyn, als hy viel, of als hy op den grond geworpen werdt, of als hy over de lyn uit het kryt of vegtperk werdt gedreeven. Hy moeſt dan, in Zeeland, den Graave drie pond aan boete betaalen (*u*), en verloor, daarenboven, zyn geding. Deeze wyze van regtspleegen bleef, eeuwen agter een, in gebruik. Doch na dat men, in de twaalfde eeuwe, het tweede gedeelte van 't Wetboek van Juſtiniaan gevonden hadt, begon de luſt te herleeven, om zig in 't Roomſche Regt te oefenen. Allengskens veranderde de wyze van regtspleegen, in Italie, in Frankryk, en ook hier te Lande. Men begon zig alleen van ſchriftelyke en mondelinge getuigeniſſen te bedienen, in de Regtspleegingen. Men hieldt openbaare Regiſters, waar uit de adeldom, de wetti-

(*s*) Caroli Magni Leg. *N* LXVI. *c.* 1151. *Edit. Georg.*
(*t*) *By* S. VAN LEEUWEN Roomſch Holl. Regt *Boek* IV. *Deel.* XXXV. N. 4.
(*u*) Keure van den Momb. Florens *Art.* XXXVII. *Lat.* XL. *Belg.*

wettige geboorte, de onderdom, het huwelyk en andere dingen, waar over geſchil vallen kon, beweezen konden worden (*v*). Men ſtelde zelfs de byzondere Lands-gewoonten, die, voorheen, alleen in 't geheugen plagten bewaard te worden, in geſchrift: wordende onze meeſte oude Steden-Keuren en Handveſten, met reden, voor zulke beſchreeven' Gewoonten gehouden. Door deeze middelen, ſneedt men de gelegenheden tot veele Kampgevegten af; die, eindelyk, genoegzaam alleen, onder luiden van adel of van den degen, in gebruik bleeven. In Engeland, heeft de Koning nog zynen Kampvegter, die aanbiedt zyns Heeren Regt tot de Kroon, tegen elk, met de wapenen, te verdedigen. Ook vind ik, in den aanvang der Beroerten van de zeſtiende eeuwe, nog een voorbeeld van iemant hier te Lande, die openlyk heeft aangebooden, zynen goeden naam, *in eenen Kamp*, te willen voorſtaan (*x*). Evenwel waren de geregtelyke en openbaare Kampgevegten, en voornal de vuur- en water- en andere proeven, al lang te vooren, hier te Lande, in onbruik geraakt. Zelfs begon men, in den tyd, welks Hiſtorie wy nu beſchryven, de onzekerheid van de wyze van regtspleegen, door een Kampgevegt, reeds, in zo verre, te zien, dat die van Delft, gelyk wy aanmerkten, geenen zin hadden, om de Voorregten der Steden, en dus ook niet die van Dordrecht, aan een Kampgevegt te hangen. JAN I.

De

(*v*) L'Eſprit des Loix *Livr.* XXVIII. *Ch.* XLIV. *p. m.* 188.
(*x*) Zie Boek VI. *Beſt, bl.* 287 [394.]

JAN I. Dordrecht, met een Beleg gedreigd, ſtelt zig in ſtaat van tegenweer.

De Afgevaardigden der laatſtgenoemde Stad wederom t'huis gekomen zynde, en verſlag gedaan hebbende van 's Graaven bedreigingen, nam men dezelven zo zeer ter herte, dat men beſloot, zig in ſtaat van tegenweer te ſtellen. Terſtond werden 'er vier Burger-Hopluiden gekooren. Men vaardigde Brieven af, aan alle de goede Steden van Holland en Zeeland, die gebeden werden, zig de zaak van Dordrecht, als eene gemeene zaak, te willen aantrekken. Kortom, men verzuimde niets, om zig tegen den Graave, of liever tegen Heere Wolferd en den Baljuw Aloud, ſterk te maaken.

Wederzydſche Vyandelykheden.

't Leedt niet lang, of de Stad werdt belegerd. Wolferd hadt voor, haar den toevoer af te ſnyden, en haar daar door tot onderwerping te brengen. Witte van Haamſtede werdt, tegen zynen dank, op 't Huis van *Putten* gelegd. Nikolaas van Kats lag beneden de Stad, te *Alblaſſerdam*, en hieldt Uitleggers op de Merwe, die de Vaart naar de Stad beletteden. De Baljuw Aloud, wien 't Huis *Kraaijeſtein*, te *Slydrecht*, boven Dordrecht gelegen, aanbevolen was, hadt den ſtroom met paalwerk belemmerd. Eene enkele Kogge, onder zyn bevel ſtaande, by nagt, ondernomen hebbende de Stad te naderen, verwekte zo veel opſchudding onder de Burgerye, dat elk te wapen liep, en zo wel te water als te lande, ter Stad uit, naar Kraaijeſtein toog. Aloud, die toen niet op 't Huis was, mengde zig bedektelyk onder den hoop, en hadt het geluk van onbekend te blyven, tot dat hy, voor 't Huis gekomen, zig omwendde, en

met

met eenigen der zynen, op de Burgers aan- Jan I.
viel. Al wykende geraakte hy over de Valbrug binnen 't Slot: by welke gelegenheid, Hein, de dappere voorvegter der Dordrechtſche Vryheden, in 't water gedrongen werdt. Eer men hem gered hadt, was de valbrug wederom opgehaald. De Burgers, geen voorneemen hebbende, om 't Slot te winnen, keerden, ſchier zonder verlies, te rug. Doch van Alouds zyde waren 'er eenigen geſneuveld. Dit viel in 't laatſt van Hooimaand voor.

Aloud van 't gebeurde aan Heere Wolferd kennis gegeven hebbende, beſloot deeze, met den Graave, naar Zeeland te vertrekken, en aldaar Heirvaart tegen Dordrecht te beſchryven. De Hollanders, hier de lugt van krygende, en den Graaf ongaarne willende miſſen, ſloegen aan 't morren tegen Wolferd. Zyn Schoonzoon, Gerard van Voorne, hadt, zo men wil, de koenheid van hem de vriendſchap op te zeggen, indien hy den Graaf vervoerde. Wolferd, ondertuſſchen bevroedende, hoe zeer hy by de Hollanders in den haat geraakt was, agtte zig niet langer veilig in den Haage. Hy begaf zig, derhalven, op eenen nagt, van daar, den Graaf, dien hy, in alles naar zyne hand zetten kon, medevoerende. Om niet ligtelyk agterhaald te worden, deedt hy alle de bruggen agter zig afbreeken, rennende te poſt naar *Schiedam*, van waar hy naar Zeeland overſteeken wilde. XXXIII. Wolferd poogt met den Graave naar Zeeland te vlugten.

Doch het vervoeren des Graaven was zo dra niet rugtbaar geworden, of 't Hof en 't gantſche Dorp 's Graavenhaage was in oproer. De jonge Graavin kermde over 't verlies Wordt agterhaald.

Jan. I. lies van haaren Egtgenoot, en verwekte zo veel medelyden in de Gemeente, dat veelen zig gereed maakten, om de vlugtenden te vervolgen. In weinige uuren, waren zy te Vlaardingen, en hier vernomen hebbende, dat de Graaf wel van land gesteken was; doch, door de stilte, weinig vorderen kon, bragten zy al wat volk voeren kon, tot Booten en Vischschuiten toe, te water, en roeiden hem, met alle kragt, agter aan: terwyl zy de lugt, met luid roepen om hunnen Graave, vervulden. Haast hadt men hem ingehaald, en nog spoediger bewoogen, om te rug te keeren. Wolferd, die by hem was, moest zig gevangen geeven, en werdt, nevens zyne Huisvrouw, naar Delft gevoerd, en op 't Steenhuis gelegd. Zyn Schoonzoon, Gerard van Voorne, dien hy, met geweld, uit den Haage mede-genomen hadt, verkreeg nu zyne vryheid weder, die hy reeds verlooren rekende.

gevangen,

Graaf Jan hadt zig terstond naar den Haage begeven, zonder zig, zo ver men weet, om Wolferd meer te bekommeren. De Delftsche Gemeente, met eenen bitteren haat tegen hem ingenomen, was ondertusschen op de been geraakt, en voor 't Steenhuis samen geschoold (*y*). Straks daar na, ging 'er een kreet op: *Levert ons den Verrader, of wy steeken 't Steenhuis in den brand.* Die van binnen, 't zy zy, zo wel als 't volk, Wolferds dood zogten, of, gelyk zy voorgaven, voor 's volks woede, bedugt waren, beslooten hem, ontharnast, ter deure uit te stooten: daar hy, voor

en te Delft wreedelyk omgebragt.

(*y*) Melis Stoke *in* Jan I. *bl.* 152-167.

voor de raazerny der verbitterde menigte bloot gesteld, in een' oogenblik, door duizend wonden, van 't leeven werdt beroofd (z). Laater Schryvers melden, dat hy, uit de vensters van 't Steenhuis geworpen zynde, op pieken gevangen, en vervolgens afgemaakt werdt (a). Doch dit vindt men niet by de oudsten. Ook verhaalen sommigen, dat Graaf Jan van Henegouwen, Wolferds dood bewerkt zou hebben (b): waarvan egter geen bewys is. Meer blyk is 'er, dat 'er eenige voornaame Edelen, uit de huizen van Duivenvoorde, Zandhorst, Haarlem en anderen, handdaadig aan zyn geweest (c). Zy viel voor op den eersten van Oogstmaand des jaars 1299. Den Baljuw Aloud trof eerlang het zelfde lot. Die van Dordrecht, het omkomen van Heere Wolferd vernomen hebbende, trokken voor het Huis Kraaijestein, dat zig, wel haast, op genade en ongenade, overgeeven moest. Aloud en eenigen der zynen, gevangkelyk naar Dordrecht gevoerd wordende, werden, door de Gemeente, pas voor de Stads Poort, tot zes in getale, doodgeslaagen (d). Wolferds dood gaf gelegenheid tot eenen geweldigen oproer binnen Veere, die, in Bloeimaand des jaars 1301, voorviel; doch van welken wy geen regt beschеid hebben konnen be- JAN I. Aloud wordt ook gedood.

(z) WILHELM. PROCURAT. *ad ann.* 1297 *& seqq. p.* 547, 548. MELIS STOKE *bl.* 167, 168.
(a) Goudsch Kronykje *bl.* 84.
(b) MEYERUS *ad annum* 1303.
(c) *Zie den* Zoenbrief van 't jaar 1309 *by* MATTHÆUS Anzlect. *Tom.* I. *p.* 745.
(d) MELIS STOKE *in* Jan I. *bl.* 169-171. WILHELM. PROCURAT. *p.* 548.

Jan I. bekomen. Uit den Zoen, die, in 't jaar 1309, door den Biſſchop van Utrecht, den Graave van Holland, en Gerard van Voorne, Burggraave van Zeeland, tuſſchen de maagen van Wolferd, en de Edelen, die ſchuldig geweeſt waren aan zynen dood, bewerkt werdt, blykt alleenlyk, dat de eerſten, wegens den opploop te Veere, drie duizend ponden tournois betaalen, en dat de laatſten Wolferds dood met een duizend ponden boeten moeſten (*e*).

XXXIV. Avennes komt wederom in 't Land, en heemt de Voogdyſchap op nieuws aan.

Het omkomen van Heere Wolferd baarde groote verandering hier te lande. De Graaf hadt zig reeds overgegeven, in de handen van Wolferds grootſte vyanden, welker raad hy nu ook volgen moeſt. Zy oordeelden hem nog onbekwaam tot de Regeeringe, en waren ongezind, om zig langer naar de maatregels der Engelſchen te laaten beſtieren: te minder nog, om dat de Koning van Frankryk, ſedert eenigen tyd, merkelyke voordeelen op den Graave van Vlaanderen, Bondgenoot van Koning Eduard, behaald hadt. De Graaf moeſt dan toeſtaan, dat zyn Neef, Jan van Avennes, wederom herwaaards ontbooden werdt, om 't Roer der Regeeringe te helpen ſtieren. Avennes, bedugt voor de Vlaamingen, en veelligt ook voor de Engelſchen, begaf zig te Brugge, nu in de handen der Franſchen geraakt, ſcheep, en kwam behouden in Zeeland, en daarna in Holland aan, alwaar hy, van den Graaf en de Graavinne, met uiterlyke tekenen van genegenheid, ontvangen werdt (*f*). De Graaf zelf koos hem tot zynen Voogd, voor

(*e*) *Zie den* Zoenbrief *boven gemeld*, en Mierris Charterb. II. *Deel*, *bl.* 83.

(*f*) Melis Stoke *in* Jan I. *bl.* 173.

voor den tyd van vier jaaren. Avennes deedt terſtond, gelyk, na Graave Floris omkomen, ook geſchied was (*ff*), 's Graaven Zegel breeken, en voortaan alle Brieven met zyn eigen groot Zegel, en met een klein van Graave Jan den I.; bezegelen (*g*). Hoe veel gezags hy in de Regeeringe hadt, is onder anderen af te neemen, uit verſcheiden' Handveſten van deezen tyd, welken, gemeenlyk, op deeze of diergelyke wyze, beginnen: *Wy Jan, Graave van* „ *Holland, Zeeland en Heere van Friesland,* „ *maaken kand - - dat wy, by authoriteit ende* „ *toedoene eenes hooges Mans, ons lieven Neve* „ *Jans van Avennes, by wiens autoriteit wy* „ *alle dink doen, of by wien wy alle ſaecken* „ *doen, als by den ghenen wien wy ons Land* „ *hebben bevolen, gegeven hebben* enz. (*b*). JAN I.

Avennes hadt zo dra de Voogdyſchap niet aanvaard, of hy deedt de Brieven, deswege gemaakt, tot meerder zekerheid, in de Hollandſche en Zeeuwſche Steden, bezegelen. In Zeeland, alwaar Wolferd grooten aanhang gehad hadt, gaf hy zig veel moeite, om alles in orde te brengen. De Maagen van Heere Wolferd werden verzoend met de Delftſche Gemeente, die oorzaak van zynen dood geweeſt was. Zyne aanhangers, immers de voornaamſten, moeſten borg voor hun goed gedrag ſtellen, en aan Avennes hulde doen. De Giften, door den Graave, aan Heere Wol- Hy ſtelt orde op de Regeeringe.

(*ff*) Zie Melis Stoke, *bl.* 124.
(*g*) Melis Stoke, *bl.* 174, 175.
(*b*) Zie een' Brief by Boxhorn op Reigersb. II. *Deel, bl.* 104. Handv. van Enkh. *bl.* 1

Jan I. Wolferd gedaan, werden vernietigd, en het Land van Woerden, en het Slot te Yſſelſtein wederom met de Graaflykheid van Holland vereenigd (*i*). Toen dit verrigt was, ſloot Avennes een Verbond, met de Steden Dordrecht, Middelburg, Zierikzee, Leiden, Delft, Haarlem, Alkmaar en Geertruidenberg, tegen de Moorders van Graave Floris en derzelver aanhang. Deeze Steden, immers de zeven eerſten, waren thans de voornaamſten van Holland, Zeeland en Weſtfriesland, en hadden altoos den Graave van Henegouwen gunſtig geweeſt. Van Geertruidenberg moet men dit laatſte ook zeggen: 't welk hier uit alleen genoeg af te neemen is, dat Guy van Henegouwen aldaar, in 't jaar 1296, eenigen tyd zyn Hof hieldt (*k*). Onderuſſchen bewyſt dit Verbond het toeneemend aanzien der Steden deezer Landen, die, allengskens meer, in zaaken van Regeeringe, gekend werden. Het Verbond werdt geſlooten, op Saturdag den zeventienden van Wynmaand des jaars 1299, en liep op deezen zin:

Maakt een Verbond met eenige Steden, tegen de Moorders van Graave Floris.

Korte inhoud van het zelve.

„ *Janne van Avennes, Grave van Henegou-*
„ *wen, en Jan, Grave van Holland, van Zee-*
„ *land en Heere van Friesland*, midsgaders de
„ *Scepenen, Raetsmannen ende alle die gheme-*
„ *ne Poirters van Dordrecht, van Middelborch,*
„ *van Zierikzee, van Leyden, van Delft, van*
„ *Haerlem, van Alkemere ende van Sinte*
„ *Geertruydenberghe*, verbinden zig, om met
„ de Verraaders en Moorders van Graave Flo-
„ ris,

(*i*) Melis Stoke, in Jan I. *bl.* 174, 175.
(*k*) Zie hier voor Bl. 92.

„ ris, als *met Janne, den Heere van Kuyck*, Jan I.
„ *met Janne, den Heere van Hoesdene, met*
„ *Ghyzebrecht, die men hiet Heere van Aem-*
„ *ſtelle, met Hermanne, die men hiet Heere van*
„ *Woirden, met Gherarde van Velſen, ende met*
„ *den ghenen, die waeren an Vairde en an Vel-*
„ *de*, daar de Graaf vermoord werdt, en met
„ hunne (2) mannelyke nakomelingen, tot in
„ 't zevende Lid toe, nimmer Zoen noch Vre-
„ de te zullen maaken, noch helpen maaken;
„ maar dezelven, in tegendeel, uit het Land
„ te zullen houden, en op allerlei wyze aan
„ lyf en goed te zullen beſchadigen. Voorts
„ belooven zy, de gevangenis en dood van
„ Graave Floris te zullen wreeken op elk, die
„ 'er kennis van gehad, of raad toe gegeven
„ mogt hebben, en zeggen allen, die hier
„ toe de behulpzaame hand bieden, hunnen
„ byſtand toe. Eindelyk, verbinden zy zig
„ de Vrede, die, door iemant der hunnen, met
„ de Moorders en Verraaders gemaakt mogt
„ worden, nooit te zullen geſtand doen (3)".

Waar-

(2) Met de vrouwelyke nakomelingen, wilde men zo ſtreng niet handelen. Graaf Willem de III. ſchonk, in 't jaar 1325, aan *Clariſſe, Geryts Dochter van Velzen*, een jaarlykſche Rente van tien pond Hollandſch, zo lang zy nog ongehuwd bleef. Zy ſchynt toen Nonne te Rynsburg geweeſt te zyn. Zie Balen *Dordrecht* bl. 734.

(3) Men vindt het Affchrift van dit Verbond, by Scriverius *Toetſt. op 't Goudſch Kronykje*, bl. 178. Goudhoeven *Kronyk*, bl. 352. Orlers *Leyden*, bl. 316. Balen *Dordrecht*, bl. 726. agter Alkemade's *Melis Stoke*, en by anderen.

JAN I. Waarſchynlyk, werdt dit Verbond te Dordrecht geſlooten: hoewel 't uit de Afſchriften niet blykt. Doch men weet, van elders, dat de Graaf zig, maar weinige dagen voor het ſluiten van het zelve, te Dordrecht bevonden heeft (4). Ik vermoed, derhalve, dat de gemelde Steden hier ter Dagvaart beſchreeven geweeſt zullen zyn, 't welk ſedert langs hoe gemeener werdt. Opmerkelyk is 't, ondertuſſchen, dat 'er, niet ſlegts in dit Verboed, maar zelfs in Brieven van den jaare 1303 (*), van Gerard van Velzen geſproken wordt, als of hy nog in 't leeven was. Veelligt heeft hy, dus lang, te Dordrecht, gevangen gezeten hebbende, na 't ſluiten van het Verbond, eerſt zyn ſtrafvonnis ontvangen: 't welk dan, gelyk wy te vooren gegiſt hebben (*l*), ook in deeze zelfde Stad, zal uitgevoerd geweeſt zyn.

Of het te Dordrecht geſlooten werdt.

De Weſtfriezen maaken hunnen Zoen met Graave Jan.

In den aanvang der volgende maand, verzoenden de Weſtfriezen zig met Graave Jan, te Alkmaar, door tuſſchenſpraak van Avennes. In den Zoenbrief, die nog voorhanden, en op den naam van *Raet, Scepenen en alle die Gemeente van Weſtvrieslant* gegeven; doch door die van Hoogtwouder-, Nieuwdorper-, Dregter- en Geeſtmanner-Ambagt bezegeld is, belyden zy „ den Graave, in den ſtryd te „ Vroone, en door het vernielen zyner Slo-

„ ten,

(*) *Zie* MIRRIS Charterb. II. *Deel*, *bl.* 26, 27, 28, 31.
(*l*) Zie hier voor Bl. 91.

(4) Hy heeft, te Dordrecht, eenen Brief getekend, op *Dingsdag na S. Viktors dag*, dat is, op den dertienden van Wynmaand. *Zie* BOXHORN *op* REIGERSB. II. Deel, bl. 104.

„ ten, zwaarlyk beledigd te hebben, beloo- Jan I.
„ vende de boete, die hun opgelegd zou wor-
„ den, volkomenlyk te zullen betaalen (*m*)".
Ten zelfden tyde, verzoenden zig die van Texel insgelyks met Graave Jan (*n*). Ook werden toen de Keuren voor Weſtfriesland, van nieuws, in den Haage, beſchreeven (*o*). Enkhuizen kreeg toen ook Stads Vryheden. De Brieven, hier van verleend, werden niet alleen bezegeld door de Edelen, gelyk van ouds gebruikelyk was, en thans door Dirk van Brederode, Wouter en Gerard van Egmond, geſchiedde; maar ook door *Schepenen en Raaden der gemeene Steden van Haarlem en Alkmaar* (*p*): een nieuw bewys van het toeneemend aanzien der Steden.

Avennes ondernam, terſtond hier na, eene reis naar Frankryk, laatende Graaf Jan, te Haarlem, onpaſſelyk aan de Koorts (*q*): wiens ziekte, binnen weinige dagen, de overhand neemende, en, door een toeval van den roo- Graaf Jan
den Loop, gevaarlyk geworden zynde, hem, de I.
in den eerſten bloei zyner Jeugd, op den tien- ſterft.
den van Slagtmaand des jaars 1299, uit het leeven rukte. Terſtond na zynen dood, liep het gerugt al, dat hy vergeeven was (*r*), en Avennes werdt van deeze euveldaad verdagt gehouden (*s*). De oudſte Schryvers pleiten hem eg- XXXV. Avennes reiſt naar Frankryk.

(*m*) *Zie den* Brief *by den* Ongenoemden Klerk, *bl.* 184.
(*n*) Privil. van Texel, *bl.* 76.
(*o*) Melis Stoke *in* Jan I. *bl.* 175.
(*p*) Handv. van Enkh. *bl.* 1, 3.
(*q*) Wilhelm. Procurat. *p.* 549.
(*r*) Melis Stoke, *bl.* 175, 176. Spieg. Hiſtoriaal *Cap.* XLVII. *p.* 207.
(*s*) Meyerus *ad annum* 1301.

JAN I. egter vry (*t*); doch men moet aanmerken, dat zy, ten zynen tyde, en ten tyde zyns Zoons, geſchreeven hebbende, de waarheid veelligt niet geweeten hebben, of niet hebben durven te boek ſtellen.

Tweede Huwelyk der Graavinne Elizabet.

Graaf Jan de I. hadt, by de jonge Graavinne Elizabet, geene Kinderen verwekt. Zy bleef nog ruim twee jaaren in Holland, voornaamlyk om de inkomſten magtig te worden (*u*), die haar, by Huwlyksvoorwaarde, waren toegelegd; doch niet voldaan werden (*v*). In 't jaar 1302, keerde zy naar Engeland te rug, alwaar zy zig, ſedert, in een tweede Huwelyk begaf, met *Humfrid, Graave van Hereford*, Zoon van den Graave van Hereford en Eſſex (*w*), die haar, in 't jaar 1297, herwaards begeleid hadt.

(*t*) MELIS STOKE, *bl.* 176.
(*u*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* IV. *p.* 1, 14.
(*v*) MATTHÆUS WESTMONASTER. *ad annum* 1299.
(*w*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* IV. *p.* 17, 26. TRIVET. Annal. *ad annum* 1302. *p.* 334.

VADERLANDSCHE HISTORIE.

TIENDE BOEK.

INHOUD.

I. JAN DE TWEEDE *wordt, tot Graave, ingehuldigd.* II. *Stelt orde op de Regeering, en verdraagt zig met de Vlaamingen.* III. *Sluit een Verbond met Brabant, Kuik en Heusden.* IV. *Men beweert, dat Holland aan 't Ryk vervallen is. Verdrag met Keizer Albrecht. Zeeland en Schoonhoven tot 's Graaven zyde overgebragt.* V. *Biſſchop Willem valt in Amſtelland. Sneuvelt.* VI. *Guy van Henegouwen wordt Biſſchop. Vlaamſche Oorlog. Verdrag.* VII. *Nieuwe Kryg met de Vlaamingen, die Holland, Zeeland en de Stad Utrecht bemagtigen. De Brabanders vallen in Zuidholland.* VIII. *De Hollandſche Steden dryven de Vlaamſche bezetting uit.* IX. *De Vlaamingen, uit Zeeland, verjaagd, met hulp van Frankryk. Zierikzee ontzet.* X. *Jan van Reneſſe vlugt uit Utrecht, en ſneuvelt op de Lek.* XI. *Jan de II. ſterft.* WILLEM DE DERDE *volgt hem op. Trouwt.* XII. *Twiſt tuſſchen de Edelen en Gemeente, over 't draagen*

gen der gemeene laſten. XIII. *Reſtand met Vlaanderen. Verdrag met Brabant.* XIV. *Geſchillen over den Koophandel met Engeland.* XV. *Oorlog met Vlaanderen. Nadeelig Verdrag.* XVI. *De orde der Tempelieren alomme uitgerooid: onder anderen, te Zierikzee.* XVII. *Kryg van Biſſchop Guy, tegen de Stellingwerver Friezen. 't Slot te Vollenhove belegerd. Biſſchop Guy ſterft.* XVIII. *Amſtel en Woerden aan Holland gehegt.* XIX. *Vlaamſche Oorlog. Vrede.* XX. *Graaf Willem maakt veele koſten. Huwelyk zyner Dogteren. De Kennemers verliezen, huune Voorregten.* XXI. *Verſchil over 't Dordrechtſche Stapelregt.* XXII. *Filippa, Dogter van Graave Willem, trouwt met Eduard van Engeland. Gevolgen van dit Huwelyk.* XXIII. *Veranderingen in het Duitſche Ryk. Graaf Willem neemt 'er deel in.* XXIV. *Hy verkrygt groot gezag in 't Stigt.* XXV. *En in Friesland. Upſtalsboomſche Wetten vernieuwd.* XXVI. *'t Graafſchap van Zeeland aan Jongkheer Willem opgedraagen.* XXVII. *Handel met Eduard den III, over een Verbond tegen Filips den VI.* XXVIII. *Dood van Willem den III. Zyn aart. Waarom hy* de goede *bygenaamd werdt.* XXIX. WILLEM DE VIERDE *volgt hem op. Verbindt zig met Eduard den III. Steekt zig, in den Oorlog tuſſchen Frankryk en Engeland.* XXX. *Opkomſt van Amſterdam.* XXXI. *Graaf Willem trekt naar Pruiſſen.* XXXII. *Kryg tegen de Stigtſchen. Utrecht belegerd.* XXXIII. *Togt tegen de Friezen.* XXXIV. *Willem de IV, ſneuvelt, in een gevegt, by Staveren.*

Aven-

AVernes hadt nog niet lang in Frankryk geweeſt, toen de tyding van 's Graaven dood hem bewoog, in aller yl, herwaards te keeren. Wat hem de reis naar Frankryk hadt doen onderneemen, is nergens klaar aangetekend (*a*). Laater Schryvers hebben gegiſt, dat hy zig ten Lande uit begeven hadt, om te minder verdagt te zyn van deel aan 's Graaven dood gehad te hebben. Doch hier van is geene zekerheid. Wy hebben reeds, in 't voorbygaan (*b*), doen zien, dat hy naauwe Vriendſchap met het Franſche Hof onderhieldt. Zelfs hadt hy zig, in een Verbond van onderlinge beſcherming begeven met Filips den Schoonen, Koning van Frankryk. Volgens dit Verbond „ moeſt de Ko-
„ ning den Graave tegen elk, byzonderlyk
„ tegen Guy van Vlaanderen, die hem Na-
„ men onthieldt, beſchermen. De Graaf hadt
„ den Koning, insgelyks, zyne hulp toegezeid,
„ tegen Graave Guy en alle anderen, den
„ Koning van Duitſchland en den Biſſchop van
„ Luik, zyne Leenheeren, alleenlyk uitgeno-
„ men. Ten dien einde, moeſt hy den Ko-
„ ning vyftien honderd gewapende mannen
„ leveren, die in 's Konings Soldye ſtaan zou-
„ den, en alleen in Vlaanderen en Henegou-
„ wen tot aan de Seine toe, zouden behoeven
„ te dienen (1), De Koning moeſt, ten zy-
„ nen

JAN II. I.

Oogmerk van Graeve Jan den II. in zyne reize naar Frankryk.

(*a*) *Zie* MELIS STOKE *in* Jan I. *bl.* 175.
(*b*) IX. *Boek*, *bl.* 103 *en* 128.

(1) De Soldy voor deeze Manſchap was, in 't Verbond,

Jan II. „ nen koſten, ook bezetting leggen in eeni-
„ nige Sterkten van Henegouwen, en alle
„ vyandelykheden weeren. Ook zou men gee-
„ ne Vrede maaken, dan met wederzydſche
„ toeſtemming." Dit Verbond was, in Bloei-maand des jaars 1297, te *Pont S. Maixence*, geſlooten (*c*): en werdt, ſedert, gevolgd van verſcheiden voordeelen, zo voor den Koophandel, als in andere opzigten, door Filips aan Avennes, gegund (*d*). Men zou, derhalve, vermoeden mogen, dat dit Verbond en 't gene 'er uit gevolgd was Avennes de reis naar 't Franſche Hof hadt doen onderneemen. Doch dit 's eene bloote giſſing. Alzo hy wel gezien was by den Koning, konnen 'er verſcheiden' andere redenen geweeſt zyn, die hem ten Hove riepen.

Hy wordt, in Holland en Zeeland, ingehuldigd.

Avennes, in den aanvang van Wintermaand des jaars 1299, uit Frankryk te rug gekeerd zynde, vondt de Hollandſche en Zeeuwſche Edelen (*e*) en Steden gereed, om hem, als wettigen Erfgenaam van Jan den I, tot Graave in te huldigen. Hy begaf zig, ten deezen einde, terſtond naar Dordrecht, Haarlem, Delft, Leiden en Alkmaar, alwaar men hem trouwe zwoer (*f*), en, by bezegelde Brieven,

(*c*) Alliance entre Philippe & Jehan *ap.* MARTEN. & DURAND. Theſ Anecd *Tom.* I. *c.* 1284.
(*d*) Act. Philippi Reg. *apud eoſd. Tom.* I. *c.* 1291-1294.
(*e*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1299. *p.* 549.
(*f*) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 177.

bond, vaſtgeſteld op deezen voet: een *Banneret* of Ridder genoot twintig, een *Bachelier* of Knaap tien, en een *Eſcuyer* of Paadje vyf ſtuivers *Tournois*. Zie II. Deel, *bl.* 334. *Aant.* (3)

wen, tot Landsheer aannam. De Brief der Poorteren van Dordrecht, het oudste Gedenkſtuk van deeze ſoort, my bekend, is nog voor handen (g), en van deezen inhoud: Jan II.

Brief der Poorteren van Dordrecht.

„ *Wy Scepene, Raed ende Gemeente van der* „ *Porten van Dordrecht maken cond ende ken-* „ *nelyck allen den ghenen, die deze Letteren* „ *ſien ſullen of horen leſen: Dat wi eenen Hoo-* „ *ghen, Edelen Prince, ende eenen waerden* „ *Heere*, Janne, Grave van Henegouwen, *die* „ *van rechten Oyrie Grave is in Hollant, in* „ *Zeelant ende Heere in Vrieslant, ontfanghen* „ *hebben in onſen rechten Heere, Grave te we-* „ *ſene ende Heere, in dien vorsz. Landen, ende* „ *hebben hem Hulde ghеſworen met gheſtave-* „ *den eede, hem te houdene over onſen rechten* „ *Lants-Heere, ende ſyn gherechte hoyr na hem,* „ *ende hem altoes te doene, alſe wi onſen rechten* „ *Lants-Heere ſculdich ſyn te doene. In kennes-* „ *ſen van deſer dinck, hebben wi deſen Brieff* „ *beſeghelt, uuythanghende met onſer Porteren* „ *gemeinen Zeghele. Ghegheven in 't Jaar ons* „ *Heeren MCC negben ende negentich, des* „ *Vridaghes voer Sinte Lucyen daghe*", [dat is, den tienden van Wintermaand].

De Graaf heeft, ongetwyfeld, ook 's Lands Ingezetenen gezwooren: want ſchoon de oude Schryvers, zulks, by deeze gelegenheid, niet aantekenen; 't vervolg deezer Geſchiedeniſſen zal ons egter doen zien, dat het, hier te Lande, in een beſtendig gebruik, geweeſt is. De Graafſchappen van Holland en Zeeland werden dus, in Jan den II, voor de eerſte

(g) By BALEN Dordr. bl. 728. Zie ook verſcheiden' andere Brieven, in MIRAEUS Charterb. II. Deel, bl. 1, 2, 3, 4.

JAN II. ste reize, zo ver men met zekerheid weet, in den tyd van vier eeuwen, tot een ander Stamhuis, naamlyk, dat van HENEGOUWEN, overgebragt.

II. De Graaf stelt orde op de rust des Lands. 1300.

De eerste zorg van Graave JAN DEN TWEEDEN liep over het verzoenen of bedwingen van allen, die deel aan de dood van Graave Floris gehad, of Heere Wolferds zyde gehouden hadden. Zeeland was nog vol van deeze soort van misnoegden. En de Graaf was met reden bedugt, dat zy de Vlaamingen, die hem al lang een kwaad hert toedroegen, tot het onderneemen der voorige vyandelykheden, beweegen mogten: 't welk hem, in den aanvang zyner Regeeringe, gantsch kwalyk komen moest. Hy steunde wel op zyn Verbond met Frankryk; doch 't kon ligt gebeuren, dat de hulp, die hy van dien kant wagtte, te laat kwam, om niet alleen de aanslagen der Vlaamingen te verydelen; maar ook de inwendige beroerten in Zeeland en elders te stillen. Dat diergelyke zorgen den Graave prangden, is af te neemen, uit eenen zyner Brieven, den agtsten van Louwmaand des jaars 1299 [1300], gegeven, waar by hy „ allen Koopluiden, „ Engelschen, Brabanders, Vlaamingen, „ Duitschers en anderen, vryheid geeft, om „ te Dordrecht te komen handelen, zulken „ alleenlyk uitgenomen, die deel aan den „ aanslag tegen Graave Floris gehad hadden. „ En in geval 'er oorlog ontstaan mogt, tusschen hem en der Koopluiden Heeren, belooft hy den Koopluiden eene maand tyds, „ om zig en hunne goederen te bergen (*b*)."

Niet

(*b*) Handv. van Jan II. by BALEN Dordr. bl. 490.

Niet lang hier na, vervoegde Jan van Reneſſe, die, ſedert dat hy, door toedoen van Heere Wolferd, gebannen geweeſt was, buiten 's Lands gezworven hadt, doch na Wolferds dood te rug gekeerd was (*i*), zig by Graave Jan den II, aanbiedende, zig, wegens den aanſlag tegen Graave Floris, waar mede hy, door Gerard van Velzen, betigt was, volkomen te willen zuiveren, en borg voor zyn goed gedrag te willen ſtellen. 't Zy dat dit hem ernſt ware, of niet; de Graaf gaf bevel, om een ſchriftelyken Borgtogt op te ſtellen. Doch toen dit geſchied was, kon Reneſſe geene Borgen vinden. De onderhandeling werdt hier op afgebroken. Reneſſe begaf zig naar Zeeland, alwaar hy, met die van Borſelen ſamenſpannende, eenen gevaarlyken opſtand verwekte, en binnen korten tyd grooten aanhang kreeg (*k*).

Jan II. Reneſſe ſchynt zig met den Graave te willen verzoenen.

Hy verwekt eenen opſtand in Zeeland.

De Graaf hadt, op de eerſte tyding hiervan, wel eenig Volk op de been gebragt, met welk hy naar Zierikzee overgeſteken was. Doch Reneſſes magt overtrof de zyne verre; zo dat hy niets onderneemen durfde. Zierikzee uitgenomen, maakte Reneſſe zig eerlang meeſter van gantſch Schouwen, alwaar zyne goederen gelegen waren. De Graaf ontboodt, hierop, eene Vloot uit Holland, die, onder 't geleide van eenen der Heeren van Reimerswaale (2) en van Guy van Henegouwen, in

Hy maakt zig meeſter van Schouwen.

(*i*) Melis Stoke *in* Jan I. *bl.* 150, 168.
(*k*) Melis Stoke *in* Jan II *bl.* 177.

(2) Veelligt, is deeze Heer van Reimerswaale *Karming van Reimerswale* geweeſt; dien ik, in eenen Brief

JAN II. in Walcheren, landen moest. Doch eene schielyke donderbui verstrooide de Vloot, die den misnoegden Zeeuwen, gedeeltelyk, in handen viel. Guy zelf werdt, by deeze gelegenheid, gevangen genomen; doch kort daar na uitgewisseld tegen de Zoonen van Heere Wolferd, die Graaf Jan, van wege den Koning van Frankryk, eenigen tyd, in hegtenis gehouden hadt (*l*).

Bestand, door bemiddeling van Frankryk, bewerkt.

Karel van Valois, Broeder van Filips den Schoonen, voerde, ten deezen tyde, eenen voorspoedigen Kryg in Vlaanderen (*m*), en belette de Vlaamingen hunnen Vrienden in Zeeland te ondersteunen. Dit gaf Graave Jan, die anders, door 't verlies zyner Vloote, zeer in 't naauw gebragt zou geweest zyn, voor eenen tyd, eenige ruimte, terwyl Renesse's aanhang, voor het keeren van de kans des Oorlogs, bedugt was. Beide de partyen namen, derhalve, greetiglyk aan de bemiddeling, die hun, door Valois, uit zyns Broeders naam, aangebooden werdt. Eerlang werdt het geschil tusschen Graave Jan en Renesse aan de Uitspraak van Koning Filips verbleeven. Tegen S. Jans Misse, zynde den vierentwintigsten van Zomermaand, moesten Partyen, te Biervliet, Borgen of Gyzelaars leveren, voor de onderhouding van 't Bestand, 't welk, tot dien,

(*l*) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 177, 178, 179.
(*m*) GUILL. NANG. *ad annum* 1300. MEYERUS *ad annum* 1300.

Brief van den jaare 1310, genoemd vind, by BOXHORN op REIGERSB. II. Deel, bl. 136. Reinerswaale hadt, ten deezen tyde, zyne byzondere Heeren. REIGERSB. II. Deel, bl. 141.

dien tyd toe, geſlooten was. De Graaf deedt dit; doch Reneſſe bleef in gebreke. 't Beſtand tot in de helft van Oogſtmaand verlengd zynde, handelde men, aan 't Franſche Hof, midlerwyl, over eene Vrede. Doch Reneſſe, vermoedende of bemerkende, dat de Koning te zeer over 's Graaven zyde helde, brak de onderhandeling af, en keerde wederom herwaards (*n*). Jan II.

III. Graaf Jan verbindt zig met den Hertog van Brabant: en maakt een Verdrag met de Heeren van Kuik en van Heusden.

Terwyl de onderhandeling nog duurde, deedt de Graaf zyn beſt, om 't getal zyner Partyen te verminderen. Omtrent het midden van Hooimaand, ſloot hy een Verbond van Vriendſchap en onderlinge beſcherming met Jan den II, Hertog van Lotharingen en Brabant (*o*); die, deel aan den aanſlag tegen Graave Floris gehad hebbende, ten zelfden tyde, beloofde, voor de ruſt van de ziele des vermoorden, eenige Bedevaarten en andere ſoorten van Boeten te zullen doen (*p*). Ook bewerkte Hertog Jan een onderling verdrag, tuſſchen Graave Jan ter eener, en Jan, Heere van Kuik, en Jan, Heere van Heusden ter anderer zyde, by welk, Partyen zig verbonden, elkanderen geene ſchade te zullen toebrengen (*q*).

Aanmerkingen hier over.

Beide deeze Overeenkomſten moeſten, in de tegenwoordige omſtandigheden, voordeelig voor Graave Jan gekeurd worden. Alleenlyk, mag men twyfelen, of het Verdrag met de

(*n*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 179. 180.
(*o*) *Vide* Theſ. Anecd. Marten. & Durand. *Tom.* I. *c.* 1312, 1313.
(*p*) *Vide* Theſaur. Marten. & Durand. *Tom.* I. *c.* 1312.
(*q*) *Vide* Theſaur. Marten. & Durand. *Tom.* I. *c.* 1312, 1313.

Jan II. de Heeren van Kuik en van Heusden, niet aanliep tegen de Belofte van zig nooit met deezen twee te zullen verzoenen, in Wynmaand des voorgaanden jaars, aan de Hollandſche en Zeeuwſche Steden, gedaan (*r*). Op het Verbond met den Hertoge van Brabant was minder te zeggen, alzo hy niet met naame van den Zoen uitgeſlooten was. Doch het werdt, van 's Hertogen zyde, niet lang gehouden: gelyk wy wel haaſt zien zullen.

IV. Reneſſe beweert ten Keizerlyken Hove, dat Holland aan't Ryk vervallen is.

Reneſſe, vaſt naar alle kanten uitziende, om zynen aanhang te ſterken, trok elk aan zyne ſnoer, die eenig deel aan den aanſlag tegen Graave Floris gehad hadt. Floris van Borſelen, die den Graave reeds hulde hadt gedaan, en zyne Kleederen droeg, was nu één der eerſten, die hem af, en Reneſſe toevielen. Deeze hadt voor, Graaf Jan van 't Graaflyk bewind over Holland en Zeeland te doen ontzetten: en vervoegde zig, om dit te wege te brengen, ten Keizerlyken Hove, voorgeevende, dat het Graafſchap, als een Leen des Ryks, met het afſterven van Graave Jan den I, aan 't Ryk vervallen was, en door Jan den II, onwettelyk beheerd werdt. Hier voegde hy by, dat de Keizer, toen *Albrecht van Ooſtenryk*, zig, met een maatig Leger, ligtelyk, van het Graafſchap meeſter zou konnen maaken, alzo de Edelen en Steden gereed ſtonden, om hem toe te vallen, zo dra hy zig, hier te Lande, vertoonde. Kortom, hy wiſt zynen voorſlag den Keizer zo ſmaakelyk te maaken, dat deeze een beſluit nam, om zig in

(*r*) *Zie* IX. *Boek*, *bl.* 130.

in 't bezit van Holland en Zeeland te ſtellen (s). Jan II.

Reneſſes voorgeeven, dat het Graafſchap aan 't Ryk vervallen was, zoo grond gehad hebben, indien men het als een kwaad Leen, welk alléen op de mannelyke Nakomelingen van den Bezitter verſterven kon, moeſt aanmerken. Doch wanneer men het hieldt voor een goed vry Ryks-Leen, welk op den naaſten erfgenaam, 't zy vrouw of man, verſtierf; gelyk het, ſedert, doorgaans aangemerkt is, moeſt zyn voorgeeven, als ongegrond, verworpen, en Jan de II, voor wettigen Bezitter van 't Graafſchap, gehouden worden. Ondertuſſchen, kon Reneſſes ſtelling met eenigen ſchyn worden beweerd, alzo men nog geen voorbeeld gehad hadt van het verſterven van 't Graaflyk bewind op iemant, die, uit den zydtak, langs eene Vrouwe, geſprooten was. Aanmerkingen over dit voorgeeven.

Keizer Albrecht, die zig reeds vleide met de hoop van Holland en Zeeland haaſt voor zyne overmagt te zien buigen, vondt zig egter, in deeze verwagting, bedroogen. Ter wyl hy te Keulen een Leger verzamelde, hadt hy heimelyk Brieven aan de Hollandſche en Zeeuwſche Steden afgevaardigd, in welken hy van den toeleg kennis gaf (t). Eenigen deezer Brieven werden Graave Jan in handen geſteld, die, terſtond daarop, door gantſch Holland, Heirvaart beſchryven deedt, en een aanzienlyk Leger van Edelen en Poorters op de been bragt. De Keizer kwam, met zyne magt, Keizer Albrecht poogt een' inval in Holland te doen; doch keert te rug, zonder zyn oogmerk bereikt te hebben.

(s) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 181.
(t) Beka *in* Wilhelm. II. *p.* 102.

JAN II. magt, in Oogſtmaand, te Nieuwmegen; alwaar hy den Graaf dagvaarde, onder belofte van vrygeleide. Doch deeze, onderrigt dat 's Keizers Leger zo talryk niet was als het zyne, ſchroomde niet, te Gorinchem, alwaar de Zamelplaats geweeſt was, ſcheep te gaan, en den Waalſtroom op naar Nieuwmegen te ſtevenen. Naar maate dat hy naderde, week de Keizer agterwaards, tot aan Kraanenburg toe. De Graaf ontſcheepte zyn Volk by Nieuwmegen, en zou voortgetrokken zyn, indien *Wigbald*, Aartsbiſſchop van Keulen, tuſſchen beide treedende, geen Verdrag bewerkt hadt: waarby Keizer Albrecht beloofde „ te rug „ te zullen keeren, en Graaf Jan in 't geruſt „ bezit zyner Landen te zullen laaten: mids „ dat hy dezelven, van den Keizer, ter leen „ ontving (*u*);" gelyk geſchiedde. 't Verdrag werdt geſlooten, op den vyftienden van Oogſtmaand (*v*).

De Zeeuwen poogen zig te vergeefs met de Keizerſchen te vereenigen.

De Graaf, den Waalſtroom afzakkende, kreeg, onderweg, tyding, dat de Zeeuwen, met eene Vloot van honderd Schepen, de Lek kwamen opvaaren, om zig met de Keizerſchen te vereenigen. Drie dagen na 't maaken van 't Verdrag, troffen zy den Keizer aan, die hun kennis gaf van 't gene 'er geſlooten was, en riedt te rug te keeren (*w*).

Zeeland verklaart zig voor Graave Jan.

De Graaf, wel voorziende, dat de Zeeuwen den Keizer byſpringen zouden, hadt, voor zyn vertrek uit Holland, zynen Zoon *Jan, Graave*

(*u*) BEKA *in* Wilhelmo II. *p.* 102. TRITHEM. Chron. Hirſaug. *ad ann.* 1300. *Conf.* Chron. Colmar. *ad ann.* 1300.
(*v*) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 181, 182.
(*w*) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 183.

ve van Oostervant (3), en Witte van Haamstede, die in Zierikzee gebleeven waren, bevolen, dat zy den Zeeuwen niet moesten beletten scheep te gaan; doch zodra dezelven vertrokken waren, hunne Sloten aantasten, en hunne Landen plat branden. Dit bevel was uitgevoerd. Oostervant en Haamstede hadden zig, in 's Graaven afzyn, gantsch Schouwen, Walcheren en Zuidbeveland onderworpen, en 's Graaven vyanden, daarenboven, uit Bergen op Zoom, verdreeven (*x*). De gevangenen werden, door Oostervant, streng gehandeld: waarom men hem, sedert, hier te Lande, *Jan zonder genade* noemde (*y*). JAN II.

Graaf Jan, onderwyl te Dordrecht gekomen, kreeg zodra geene kennis van 't gene in Zeeland gebeurd was, of hy besloot de Zeeuwsche Vloot, die hy langs de Lek te rug verwagtte, te onderscheppen. Elk was gereed om hem ten dienst te staan. De Merwe en de Lek werden terstond bezet met Schepen. De Graaf hieldt zig op de Merwe, voor Dordrecht. En 't leedt niet lang, of *Jan*, *Heer van Arkel*, liet hem boodschappen, dat de Zeeuwen, niet langs de Lek, maar langs de Waale, afkwamen, en reeds voorby Tiel waren. De Graaf ontboodt, hierop, terstond de schepen, die op de Lek lagen, en stelde zig in staat, om de Zeeuwen, zo zy Dordrecht voorby wilden, wel te ontvangen. Deezen, De Vloot der misnoegde Zeeuwen wordt verstrooid.

(*x*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl* 183, 185, 186.
(*y*) Melis Stoke *in* Jan II *bl.* 187.

(3) 't Graafschap Oostervant lag in Henegouwen. *Bouchain* was 'er de Hoofdstad van.

Jan II. zen, den nagt te Bommel gesleeten hebbende, bragten 't, des anderendaags, tot voor *Werkendam*, toen de eerste Plaats van Holland aan deeze zyde. De Graaf was hun reeds, te water en te lande, te gemoet getoogen; waarvan zy zo dra geene kennis gekreegen hadden, of zy begaven zig van 't Hollandsch Grondgebied te rug naar *Woudrichem*, voorgeevende verder de Maaze op naar Heusden te willen. Doch toen het Hollandsch Leger naar Dordrecht te rug gekeerd was, stapten de Zeeuwen te land, en trokken naar Schoonhoven. Nikolaas van Kats, Heer van Schoonhoven, hieldt hunne zyde, en was overboodig, om hen binnen te laaten. Doch de Burgers beletten 't hem, en weezen de Zeeuwen af. Zelfs belegerden zy Heere Nikolaas op het Slot te Schoonhoven, en noodzaakten hem, eerlang, met hulp van eenen hoop Friezen, hun, door Graave Jan, toegeschikt, tot de overgaave. Hy bedong niet meer dan 't leeven, en werdt, nevens zynen Zoon, in hegtenis gezet (*z*). De Zeeuwen, hunne Schepen agter laatende, die sedert den Graave in handen vielen, begaven zig meest allen naar Vlaanderen, vanwaar zy, van tyd tot tyd, op de Zeeuwsche Kusten stroopten. Sedert gaf men hun, hier te Lande, den naam van *Ballingen*. De Graaf keerde eerlang ook naar Zeeland: alwaar hy Renesses goederen verbeurd verklaarde, en aan zyne gunstelingen wegschonk (*a*).

Schoonhoven keert aan 's Graaven zyde.

Te

(*z*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 183, 184, 187.
(*a*) Beka *in* Wilhelmo II. *p.* 103.

Te Middelburg gekomen, dankte hy zyn Leger af, en, orde geſteld hebbende op de Regeering over Zeeland, die zynen Zoon Jan in handen gelaaten werdt, terwyl Guy, 's Graaven Broeder, 't bewind in Holland voerde, deedt hy 'een' keer naar Henegouwen (*b*). Jan II.

Zyn afzyn en 't afdanken zyns Legers gaf den Zeeuwſchen Ballingen gelegenheid, om eenen aanſlag tegen 't Slot *ter Goes* in Zuidbeveland te onderneemen. Scheep gegaan zynde, landden zy, een weinig beweſten *Veerſike*, en terſtond daarna werdt het Beleg van 't Slot, welk door *Boudewyn Kervinks Zoon* verdedigd werdt, ondernomen (*c*). De Ballingen belegeren Goes.

Graaf Jan, midlerwyl in Zeeland te rug gekomen zynde, en zynen Zoon, in zyne plaats, naar Henegouwen gezonden hebbende, deedt terſtond Heirvaart beſchryven, om Goes te ontzetten. De Heer van Reimerswaale, aan 't hoofd der Poorteren van eenige Plaatſen in Zuidbeveland en Thoolen, was van de eerſten gereed, en ging den vyand, die in twee hoopen op hem afkwam, met zo veel dapperheid te keer, dat hy eene merkwaardige overwinning behaalde. Dit gebeurde, by *Lodyke*, op den eerſten dag des jaars 1301. Reneſſes aanhang was, door deeze neêrlaag, dermaate verzwakt, dat de voornaamſten wederom ten Lande uit naar Vlaanderen weeken, tewyl de gemeene hoop zig ſtil hieldt (*d*). Zy worden, door den Heer van Reimerswaale, geſlaagen. 1301.

In

(*b*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 186, 188, 189.
(*c*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 189.
(*d*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 189-191.

Jan II. Willem, 's Graaven derde Zoon, komt in 't bewind der Regeeringe.

In den Zomer, begaf de Graaf zig wederom naar Henegouwen, laatende ondertuſſchen de Regeering in handen van zynen Broeder, Guy, en zynen derden Zoon, *Willem*, die nu omtrent vyftien jaaren bereikte; doch reeds tekenen van beleid en dapperheid gegeven hadt. Guy en Willem, oordeelende dat hunne tegenwoordigheid noodig was, om de Zeeuwen in toom te houden, hielden zig te Middelburg op (*e*).

V. Opſchuddingen te Utrecht.

't Bleek egter haaſt, dat hunne tegenwoordigheid niet minder noodig was in Holland, welk met eenen inval van Biſſchop Willem gedreigd werdt. De krygszugtige Kerkvoogd hadt, al terſtond na 't treffen van de Vrede met Jan den I, in 't jaar 1297 (*f*), nieuwe vyandelykheden tegen de Hollanders gepleegd, die egter, tot hier toe, van weinig gevolg geweeſt waren: inzonderheid, om dat verſcheiden' Stigtſche Edelen, met naame *Zweder van Montfoort*, *Hubrecht van Viane* en *Jan van Linſchooten*, met den Biſſchop oneenig waren, en hem, in 't Stigt zelf, werks genoeg gaven. De Hollanders ſtookten 't vuur van deezen twiſt, die eindelyk zo hoog liep, dat *Jan van Ligtenberg*, Burgemeeſter van Utrecht, die eenen ſterken aanhang in de Stad hadt, en de zyde der Edelen begunſtigde, den Biſſchop, in 't jaar 1299, vatten deedt, en eenen geruimen tyd in hegtenis hieldt. In 't volgende jaar geſlaakt zynde, begaf hy zig naar Rome, om afſtand van zyn Bisdom te doen.

Doch

(*e*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 191.
(*f*) IX. *Boek*, *bl.* 111.

Doch de Paus, toen *Bonifacius de VIII*, wilde het Bisdom niet aanneemen, en beval den Bisschop van Munster, onzen Bisschop, in 't bedwingen zyner vyanden, behulpzaam te zyn. Bisschop Willem keerde, tegen den Herfst, herwaards, en begaf zig eerst naar Overyssel, alwaar hy den meesten aanhang hadt. Hier een Leger verzameld hebbende, trok hy, in de Lente des jaars 1301, naar Utrecht. Doch men sloot hem daar de Poort voor 't hoofd (*g*). Dus afgeweezen, en geene kans ziende, om de Stad met geweld te bemagtigen, besloot hy eenen inval te doen, in de Landen van Amstel en Woerden. Graaf Jan de II. hadt, al in den aanvang zyner Regeeringe, deeze Landen, zo wel als alle de goederen der genen, *die raad en daad tot het vermoorden* van Graave Floris gegeven hadden, zynen Broeder Guy ter Leen opgedraagen (*h*). Doch alzo zy eertyds onmiddelyk van 't Stigt af hingen, oordeelde de Bisschop, dat het hem vrystondt, dezelven wederom volkomen onder zyne magt te brengen: waartoe hem 't afzyn van Guy nu schoone gelegenheid gaf. Zelfs hadt hy voor, dieper in Holland te dringen, en zig van 't gantsche Graafschap meester te maaken. Amstelland en 't Land van Woerden leeden den eersten aanstoot, en werden met brand en roof vervuld (*i*). Doch de Hollandsche Edelen en Steden, schoon zon-

Jan II.

Bisschop Willem valt in Amstelland en 't Land van Woerden.

(*g*) Beka *in* Wilhelmo II. *p.* 103.
(*h*) Beka *in* Wilh. II. *p.* 102. Brieven van Ao. 1300, *aangehaald door* Gisb. Lapp. a Waveren *in* C. P. Hoynck van Papendrecht Anal. Belg. *Tom.* III. *P.* I. *p.* 325.
(*i*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 191.

JAN II. zonder Opperhoofd, namen een eenpaarig beſluit, om den Biſſchop met alle magt, te keer te gaan. Dirk van Waſſenaar, Henrik, Burggraaf van Leiden, *Filips van Duivenvoorde*, *Simon van Benthem* en *Jakob van Woude*, Ridders, waren de voornaamſten, die hunne onderhoorige Landzaaten in de wapenen bragten. De Poorters der groote Steden trokken ook, in merkelyken getale, uit. De Biſſchop moet reeds uit Amſtelland en 't Land van Woerden te rug gekeerd zyn, alzo het Hollandſch Leger hem, op de *Hooge Woerd*, niet verre van Utrecht, aantrof. Hier viel, op den vierden van Hooimaand des jaars 1301, een bloedig gevegt voor, waar in, van weerskanten, veel Volks omkwam. De Biſſchop zelf liet 'er 't leeven, en de overwinning verklaarde zig t' eenemaal voor de Hollanders (*k*). Guy van Henegouwen kreeg hier te Zierikzee tyding van, en begaf zig, in alleryl, naar Holland, om de voorige ruſt te herſtellen (*l*), 't welk, na 't verſtrooijen van 't Biſſchoplyk Leger, weinig moeite behoefde te koſten. Jongkheer Willem, naderhand Graaf geworden, ſchonk, in den jaare 1327, volgens de gewoonte deezer tyden, vyftig ponden zwarten tournois jaarlyks, aan de S. Katharynen-Kerke te Utrecht, tot onderhoud van twee Kapelryen, voor de ruſte der ziele van Biſſchop Willem (*m*).

Hy ſneuvelt in een gevegt tegen de Hollanders.

VI. Guy van Hene-

De Graaf, kort na zynen Broeder Guy, ook in

(*k*) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 191-193. BERG *in* Wilh. II. *p.* 103. WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1306 *p.* 553.

(*l*) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 193.

(*m*) Charta Wilhelm. III. *apud* MATTHÆUM Analect. *Tom.* V. *p.* 343.

in Holland gekomen, ſtelde al zyn vermogen in 't werk, om deezen tot Biſſchop van Utrecht te doen verkiezen. De neêrlaag en dood van Biſſchop Willem hadt het gezag van den Ligtenberger aanhang, die 't met de Hollanders hieldt, dermaate doen aanwaſſen, dat hy zynen wenſch verkreeg. Guy werdt door een deel der Kanonniken verkooren: een ander deel ſtemde voor *Adolf van Waldek*, die zig, eenigen tyd, in Overyſſel, als Biſſchop gedroeg; doch door Guy, eerlang, van allen gezag beroofd werdt (*n*). Guy bekleedde de Biſſchoplyke waardigheid zeſtien jaaren: geduurende welken tyd, de Hollanders en Stigtſchen in vrede leefden, en elkanderen met raad en daad onderſteunden (*o*). Jan II. gouwen wordt Biſſchop van Utrecht.

Graaf Jan, volgens zyne gewoonte, wederom naar Henegouwen keerende, beval 't bewind over Holland aan zynen Zoon, den Graave van Ooſtervant, die, niet lang hier na, by Kortryk, in een gevegt tegen de Vlaamingen, omkwam (*p*) Willem, 's Graaven derde Zoon (*q*), dien eerſt alleen 't bewind over Zeeland aanvertrouwd was, ſchynt toen ook 't bewind over Holland gekreegen te hebben. Hy hieldt zig egter, doorgaans, in Zeeland op. Jan van Ooſtervant ſneuvelt.

De Vlaamingen deeden, omtrent deezen tyd, eenen inval in Henegouwen, en bemagtigden *Leſſines*. Graaf Jan, om hen uit zyn Land te houden, bewoog Jongkheer Willem, om Jongkheer Willem doet eene Landing in Vlaanderen.

(*n*) Beka *in* Guidone *p.* 105.
(*o*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 194.
(*p*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 194, 195.
(*q*) Melis Stoke, *in* Jan II. *bl.* 207.

Jan II. om eenen togt op Vlaanderen te onderneemen. Deeze ging dan, in de Lente des jaars 1302, te *Arnemuiden* ſcheep, deedt eene
1302. Landing op de Vlaamſche Kuſt, en keerde, na 't behaalen van eenige voordeelen, ter zelfder Stede, te rug (*r*).

De Vlaamingen vallen in Walcheren. Onvoorzigtiglyk dankte hy, kort hierna, zyn Leger af, alzo de Ballingen, die in Vlaanderen waren, hieruit gelegenheid ſchynen genomen te hebben, om de Vlaamingen, tot het waagen van eenen togt op Zeeland, te beweegen. Guy, Graaf van Vlaanderen, in eenen veldſlag tegen de Franſchen gevangen genomen zynde (*s*), zat nog te Compiegne in hegtenis. Des werdt het beleid van den togt vertrouwd aan zynen Zoon, *Guy*, die, eerlang, in de Haven van Brugge ſcheep ging, afſteekende naar 't Land van Kadzand, op de grenzen gelegen (*t*). Jongkheer Willem kreeg haaſt kennis van de toeruſtingen der Vlaamingen, en deedt terſtond Heirvaart beſchryven, en eene talryke Vloot bemannen, die, op den drieentwintigſten van Grasmaand (*u*), uit de Haven van Vliſſingen in Zee ſtak, om de Vlaamſche Vloot, die vaſt naderde, ſlag te leveren. Doch gebrek van wind noodzaakte de onze te rug te keeren, en te Arnemuiden in te loopen. Kort hierna, ſtak de wind fel genoeg op uit den Noorden; doch 't Volk, dat reeds aan land was gegaan, was niet wederom ſcheep te krygen. De Vlaamſche Vloot, vaſt

(*r*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 195, 196.
(*s*) Meyerus *ad annum* 1303.
(*t*) Meyerus *ad annum* 1303.
(*u*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 198.

vaſt tegen wind op laveerende, doorkruiſte behendiglyk de enge Zeeuwſche ſtroomen, en kwam, eer men 't verwagt hadt, in 't gezigt van Arnemuiden. Willems Vloot zou hier byna bezet geworden zyn: ſchoon de Zuidbevelandſche Schepen, met naame die van Reimerswaale en Kruiningen, reeds met den vloed naar huis gekeerd waren. De overige Zeeuwen waren ook zo bevreesd geworden, op 't gezigt der Vlaamſche Vloote, dat zy, terſtond, naar een goed heenkomen omzagen. Men ſloeg eene Schipbrug over de Arne, langs welke, het gros van Willems benden naar Veere week. Willem zelf hieldt ſtand, te Arnemuiden. De Vlaamingen, Arnemuiden voorby zeilende, landden omtrent Veere, alwaar een hevig gevegt voorviel: in welk de onzen, wien de ſchrik reeds te zeer om 't hert geſlaagen was, te kort ſchooten. *Paulus Blaauvoet* was de eerſte, die, met de bende, welke hy aanvoerde, 't Slagveld verliet. Hem volgde het overig deel des Legers, van welk eene groote menigte in de vlugt gedood werdt (*v*). Jan II.

Ondertuſſchen, werdt te Arnemuiden, waarſchynlyk door toedoen der Vlaamingen, een loos gerugt verſpreid, dat 's Graaven Volk de zeege bevogten hadt. Willem, hier aan te los geloof geevende, trok, met de weinige manſchap, die hy by zig hadt, in aller yl, naar Veere, alwaar hem de Vlaamingen zo ontvingen, dat zyn meeſte Volk in den loop Nederlaag van Jongkheer Willem.

(*v*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 197-200. Spiegel Hiſtoriaal *Cap.* LXV. *bl.* 299.

JAN II. Middelburg gaat over aan de Vlaamingen.

loop bleef, en hy, ter naauwer nood behouden, binnen Middelburg ontweek. Guy van Vlaanderen floeg terſtond het Beleg voor deeze Stad, die, van alles onvoorzien zynde, in 't begin van Bloeimaand, na een kort beleg, overging by Verdrag, volgens welk Jongkheer Willem en de zynen het lyf en de vryheid bedongen. Men wil, dat Guy, kort na 't ſluiten van dit Verdrag, toeleg gemaakt zou hebben, om Jongkheer Willem te vatten, of van kant te helpen; indien Reneſſe, die van eenen edelmoedigen aart was, hem deeze trouwloosheid niet ontraaden hadt. Doch het Verdrag werdt, ook ten opzigte der Poorteren van Middelburg, niet gehouden. Guy hadt gezwooren, dat hy de Stads Veſten niet afbreeken zou, 't welk nogtans, kort na de overgaave, geſchiedde. Ook nam hy meer Gyzelaars van de Stad, dan bedongen was (*w*). Jongkheer Willem begaf zig terſtond naar Zierikzee in 't Eiland Schouwen, laatende Middelburg en gantſch Walcheren in de handen der Vlaamingen (*x*).

Zierikzee belegerd.

't Geluk hadt Heere Guy te zeer mede geloopen, dan dat hy 't niet verder vervolgd zou hebben. Hy beſloot, derhalve, van Walcheren over te ſteeken, om Zierikzee te bemagtigen. Hy landde op Duiveland, vanwaar men, ligtelyk op Schouwen komen kon. Een groote hoop Vlaamingen, ſedert, zo ſtil als mogelyk was, overgezet, nadert de Stad, met oogmerk, om dezelve, by verraſſing in te

(*w*) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 247, 248.
(*x*) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 200, 201.

te neemen. Doch de Burgers, op hunne hoede zynde, berſten, eer men 't vermoeden kon, tot verſcheiden' Poorten uit, en vallen, met zo veel felheid, aan, op de Vlaamingen, dat dezelven grootendeels, of door 't geweer der Zierikzeeſche Poorteren, of in 't water, omkwamen. De Zeeuwſche Ballingen, die zig onder de Vlaamingen bevonden, hadden zig zo wel buiten 't heetſt van 't gevegt weeten te houden, dat geen één van hun ſneuvelde. Het beleg van Zierikzee werdt egter, tot in 't volgende jaar, voortgezet (*y*). Jan II. 1303.

Graaf Jan, midlerwyl in Holland gekomen, verzamelde een Leger te Schiedam, om Zierikzee te ontzetten. Biſſchop Guy, zyn Broeder, bragt ook eenig Volk op de been (*z*). Doch eer deeze benden geſcheept werden, verlieten de Vlaamingen de Stad, en zeilden naar Holland. Men hadt Guy van Vlaanderen diets gemaakt, dat de Hollanders gereed waren, om hem het Land op te geeven, zo dra hy zig vertoonde. En 't is niet onwaarſchynlyk, dat het geduurig afzyn des Graaven, de onderlinge afkeerigheid tuſſchen de Henegouwers en Hollanders (*a*), en de ſlegte ſtaat van 's Graaven zaaken in Zeeland, de gemoederen veeler Landzaaten van hem hadden begonnen te vervreemden. Immers Guy beſloot den ſteven naar Holland te wenden. Hy liep den mond der Maaze in, toen de *Widele* of *Wyde Heele* geheeten (*b*), en zyne aankomſt verwekte zo groo- De Vlaamingen ſteeken over naar Holland.

(*y*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 201, 202-204.
(*z*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 201.
(*a*) *Zie* Melis Stoke, *in* Willem II. *bl.* 92.
(*b*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1304. *p.* 562.

JAN II. groot eene ontſteltenis hier te Lande, dat Graaf Jan gereedelyk beſloot, tot het maaken van een Verdrag: welk, in den Zomer des jaars 1303, getroffen werdt. De voorwaarden waren voordeelig voor de Vlaamingen.

Verdrag tuſſchen Graave Jan en Heere Guy.

„ Gantſch Zeeland tot aan de Maaze toe werdt „ aan Guy van Vlaanderen afgeſtaan. Zie„ rikzee alleen bleef in de magt des Graaven; „ doch mogt niet ſterker gemaakt worden, „ dan het was. De Koopluiden en alle ande„ ren, de Ballingen alleenlyk uitgenomen, „ mogten vryelyk in Holland komen en han„ delen. Zo 't Verdrag, van de eene of de „ andere zyde, verbroken werdt, moeſten „ 'er, vier maanden *na 't ontzeggen*, dat is, „ na 't verklaaren van den Oorlog, verloopen, „ eer men de vyandelykheden beginnen mogt." Na 't ſluiten van dit Verdrag, keerde Guy met zyne Vloot naar Vlaanderen, en de Graaf bleef in Holland (*c*).

VII. Ziekte van Graave Jan. Guy verklaart hem den Oorlog op nieuws. 1304.

Hy hieldt zig, den volgenden Winter, in den Haage, daar hem eene zwaare ziekte overviel. Guy kreeg hier ras kennis van, en oordeelde, dat het nu tyd was, om hem den Oorlog te verklaaren; gelyk hy deedt. De Graaf, zig te zwak bevindende om zelf een Leger te gebieden, droeg het gantſche bevel zynen Zoon Willem op, die egter met Biſſchop Guy raadpleegen moeſt. Ook werdt hem, met bewilliging der Edelen en Steden, de Regeering des Lands afgeſtaan. De Poorters van Zierikzee in 't byzonder kreegen eenen Brief, by welken de Graaf, gezien hebben-

(*c*) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 204, 205.

bende, *hoe kwalyk* zyne Vyanden *de Vrede* JAN II.
hielden, verklaarde, alles wat de Stad, *by Willems ſyns Soons raedt, ofte by de raede van den Poorteren*, tegen hen, onderneemen zou, te zullen *houden vaſte ende geſtaede, als of hy het ſelfs gheraeden hadde* (*d*). Graaf Jan begaf zig, kort hier op, met een ziekelyk lighaam, naar Henegouwen; vanwaar hy nimmer wederkeerde. Tegen het uitgaan der vier maanden na de Oorlogsverklaaring, hadt Jongkheer Willem eene aanzienlyke menigte Volks in Holland byeen gebragt, beſtaande uit Edelen en Poorters. De Edelen, 't gene zelden gezien was, zouden hem, op hunne eigen' koſten, de Gemeente, met dubbele manſchap, dienen. De Verzamelplaats was te Schiedam en te Vlaardingen (*e*), vanwaar het Leger naar Zierikzee overſtak. De Kennemers, Weſtfriezen en Stigtſchen volgden, binnen weinige dagen. Al dit Volk werdt in Zierikzee gelegd. De Poorters deezer Stad hadden, reeds voor Willems aankomſt, het Slot *Bloodenburg* bemagtigd. Willem zelf belegerde *Bridorp*, welke Plaats Vlaamſche bezetting inhadt. Doch hy trok eerlang by Verdrag af, bedingende, dat die van binnen het Vuurbaken van den Tooren, waarop de naderende Vlaamſche Vloot zeilen moeſt, intrekken zouden: gelyk geſchiedde (*f*). Doch deeze voorzorg was vrugteloos. Men zag de vyandelyke Schepen, eerlang, behouden aankomen.

Jongk-

(*d*) *Zie* Extr. uit deezen Brief *by* Boxhorn *op* Reigersb. II. *Deel*, *bl.* 109.
(*e*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1303. *p.* 562.
(*f*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 206, 207, 208, 209.

JAN II. Jongkheer Willem, kort te vooren, Ridder geſlaagen zynde, deelde dezelfde eer veelen Hollandſchen Edelen, tot agtenveertig in getale, mede: waarſchynlyk om hen aan te moedigen, om zig, in den ſtryd tegen de Vlaamingen, Ridderlyk te kwyten. Toen de Vlaamſche Vloot in 't gezigt was, begaf hy zig ook ſcheep met zyn Volk, kruiſſende in 't *Gouwe*, tuſſchen Schouwen en Duiveland, om den vyand af te wagten. De Vlaamingen landden, met Heere Guy aan 't hoofd, en onder 't geleide van Jan van Reneſſe (*g*), op Duiveland: alwaar de onzen, onvoorzigtiglyk, en tegen Willems bevel, insgelyks, ontſcheept werden. In 't eerſt, ſcheen de vyand te willen wyken; doch toen de onzen grootendeels aan land en reeds aan 't voorttrekken waren, werden zy door eenen hoop Vlaamingen van agteren overvallen, en op de vlugt gejaagd. Veele Hollandſchen ſneuvelden hier: onder welken *Willem van Hoorn*, Prooſt van Utrecht, *Nikolaas Perſyn*, *Dirk Perſyn* (*h*), Dirk van Haarlem, Dirk van Zuilen en *Zweder van Beverwaard*, met naame, genoemd worden (*i*) Jongkheer Willem zelf ontkwam 't gevaar ter naauwer nood (*k*), zig bergende binnen Zierikzee. Biſſchop Guy wordt gevangen genomen. Kortom, de Vlaamingen behaalden eene volkomen' overwin-

Scheepsſtryd tuſſchen Jongkheer Willem en de Vlaamingen: in welken hy de nederlaag krygt.

(*g*) Ongenoemde Klerk, *bl.* 194. WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1304. *p.* 564.

(*h*) Egmonder Doodlyſt *ad d.* 25 *Martii.*

(*i*) BEKA *in* Guidone *p.* 106. WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1304. *p.* 564.

(*k*) N. TRIVET. Annal. *ad annum* 1303. *p.* 336. G. NANGII Chron. Contin. *ad annum* 1303.

winning, op Vrydag voor den Palm-Zondag des jaars 1304 (*l*): welke Vrydag thans viel, op den twintigsten van Lentemaand. Jnn II.

Des anderendaags, vertoonde de Vlaamsche Vloot zig voor Zierikzee, in schyn of zy de Stad op nieuws belegeren wilde: doch alzo Guy zig nog met de hoop vleide van Holland te overweldigen, zeilde hy, op den vierden dag, derwaards. In deu mond der Maaze, voor Geervliet, gekomen, eischte hy, door boden, die alomme uitgezonden werden, dat gantsch Noord-Holland, waardoor, in dien tyd, al 't Land tusschen de Maaze en Kennemerland verstaan werdt, hem voor Lands-Heere aannam. De schrik voor zyne magt, en de behendigheid van Renesse, die Heere Guy hier de hand boodt (*m*), hadden zo veel vat op de gemoeden der Landzaaten, welker sommigen ook t'onvrede waren over de Henegouwer Regeeringe, dat men Guy alomme hulde zwoer. De Steden Delft, Leiden, Gouda, Schiedam, Schoonhoven en verscheiden' anderen namen Vlaamsche bezetting in: en al 't Land, van de Maaze af, tot *den Houte*, dat is, tot den Haarlemmer Hout toe, onderwietp zig den nieuwen Heere, Dordrecht en Haarlem alleen bleeven Graave Jan getrouw, en eene toevlugt van allen, die zyne zyde hielden (*n*).

Gantsch Noord-holland onderwerpt zig den Vlaamingen.

Terwyl de zaaken dus stonden, ondernam Jan

Inval der Hertogs van Brav.

(*l*) Melis Stoke, *in* Jan II. *bl.* 209, 210, 211, 212. Spiegel Historiaal, *Cap.* LXVI. *bl.* 300.

(*m*) Beka *in* Guidone, *p.* 106. Meyerus *ad annum* 1304.

(*n*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 212, 213, 214. Spiegel Histor. *Cap.* LXVI. *bl.* 300.

Jan II. bant in Zuidholland.

Jan de II, Hertog van Brabant, onaangezien het Verbond, in 't jaar 1300, met Graave Jan, gemaakt (o), eenen inval in Zuidholland. Te onvrede over den affland van de Oppermagt der Stad Dordrecht en der naafte Landſtreeke, in 't jaar 1283, door Hertoge Jan de I. aan Graave Floris den V. gedaan (p), oordeelde hy, dat hem de kans, om het verlooren gezag te herwinnen, tegenwoordig te ſchoon ſtondt, dan dat hy 'er zig niet van bedienen zou (q). Hy trekt dan, aan 't hoofd van een aanzienlyk Leger, door de *Lange Straat*, tot voor Geertruidenberg, zonder eenigen merkelyken tegenſtand te ontmoeten: en heimelyk verſtand houdende met eenigen van binnen, werdt hy, in korten tyd, der Stad meeſter. Vertrekkende, ontving hy Gyzelaars van alle de Dorpen bezuiden de Merwe, tot aan Dordrecht toe, voor welke Stad hy 't beleg ſloeg.

Guy van Vlaanderen, den voortgang der Brabantſche wapenen verneemende, vervoegde zig te Woudrichem, alwaar hy een mondgeſprek hieldt met Hertoge Jan. Men wil, dat zy hier, wegens de verdeeling van 't Land, oneens raakten. De Hertog en Guy begeerden ieder een deel van Dordrecht. Doch over deeze deeling ontſtondt zo veel geſchil, dat de onderhandeling vrugteloos afliep (r).

De Brabanders worden

Zo ging 't ook met het beleg der Stad. 't *Huis te Merwede*, welk de Stad dekte, moeſt eerſt

(o) Zie hier voor, *bl.* 143.
(p) *Zie* X. *Boek*, *bl.* 35.
(q) Ongenoemde Klerk, *bl.* 195.
(r) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 214, 215, 219.

eerſt bemagtigd worden. Doch voor dit Huis, dat wel bemand was, en dapperen wederſtand boodt, ſtieten de Brabanders 't hoofd. Die van Dordrecht hadden Nikolaas van Putten gebeden, dat hy, in deezen hagchelyken tyd, in 's Graaven plaats, de Regeering des Lands aan zig neemen wilde, zo lang de Graaf en Jongkheer Willem afwezig waren (*s*). En hy, hierin bewilligd hebbende, voerde thans 't gebied binnen de Stad. Hy deedt, van tyd tot tyd, gelukkige uitvallen, en noodzaakte de Brabanders, eerlang, tot aan Waalwyk, te rug te wyken. Hier gelukte het hem zelfs, het Brabantſch heir te ſlaan: waarna hy den brand ſtak in Waalwyk, en, op den hertogt, van Geertruidenberg, zonder moeite, wederom meeſter werdt. Hertog Jan, geene kans ziende, om zyn oogmerk te bereiken, week, met het overſchot zyns Legers, dieper in Brabant te rug (*t*). Jan II. genoodzaakt naar hun Land te rug te keeren.

Ondertuſſchen hadt Guy Utrecht bemagtigd (*u*). Deeze Stad was thans in twee partyſchappen verdeeld; van welken Jakob van Ligtenberg en *Lambrecht de Fries* hoofden waren. De Ligtenberger aanhang hadt, ſedert de verheffing van Guy van Henegouwen tot de Bisſchoppelyke waardigheid, het meeſte aanzien gehad. Doch eenigen tyd na 't gevangen neemen des Biſſchops, begon de andere party 't hoofd op te ſteeken. Reneſſe, die zig binnen Utrecht begeven hadt, hielp deeze par- Utrecht door de Vlaamingen bemagtigd.

(*s*) Extract uit de Reken. der Dordr. Ontvang. *by* Balen Dordrecht, *bl.* 731.
(*t*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 217, 218.
(*u*) Meyerus *ad annum* 1304.

Jan II. party ſtyven. De tweedragt, eenen tyd lang heimelyk gevoed, borſt eindelyk uit, tot openbaar geweld. Ligtenberg en eenige anderen werden, in eenen oproer, doodgeſlaagen. De aanhang van Lambrecht de Fries maakte zig meeſter van de Stad, en liet 'er terſtond Guy van Vlaanderen binnen, die de Regeering naar zynen zin veranderde (*v*): en *Willem van Gulik*, zynen Neef, tot Biſſchop poogde te doen verkiezen: 't welk egter niet gelukt ſchynt te zyn (*w*). Ook ſneuvelde Willem, niet lang hierna (4), in een gevegt tuſſchen de Franſchen en Vlaamingen (*x*).

De Vlaamingen zagen zig nu van byna gantſch Holland en Zeeland, en van de Stad Utrecht meeſter. De meeſte Steden waren voorzien van Vlaamſche bezetting. Daar ſcheen geen middel meer overig, om hen te verdryven; zo lang de Graaf, door zyne ziekte, in Henegouwen, en Jongkheer Willem, door den gevaarlyken toeſtand der zaaken, in Zeeland, opgehouden werdt. Men begon dan deeze Landen reeds voor verlooren te rekenen, en als een Vlaamſch Wingeweſt aan te merken, wanneer een onvoorzien en in ſchyngering toeval den ſtaat der zaaken eenen gelukkigen keer deedt neemen.

VIII. Witte van Haamſtede. Witte van Haamſtede, natuurlyke Zoon van Floris den V, die zig altoos by Jongkheer Willem

(*v*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 215. De Vermeerderde Beka *bl.* 196, 197.

(*w*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 216., Beka *in* Guidone. *p.* 106.

(*x*) Melis Stoke, *in* Jan II. *bl.* 254.

(4) In Oogſtmaand des jaars 1304.

lem gehouden hadt; was, kort na 't vertrek der Vlaamſche Vloote van Zierikzee, met een enkel Schip, in zee geſteken, om kondſchap van Guy's bedryf in Holland te neemen. Doch de Maaze niet hebbende durven inloopen, was hy, Noordwaards aan, langs de Hollandſche kuſt, voortgezeild tot aan *Zandvoort*. Hier aan land geſtapt, vernam hy haaſt, hoe 't in Holland geſchaapen ſtondt. Men berigtte hem, dat de meeſte Steden Vlaamſche bezetting ingenomen hadden, en dat men Haarlem en Kennemerland, dagelyks, aan boord was, om zig, insgelyks, den nieuwen Heere te onderwerpen. Hy hier op met verontwaardiging aangedaan over de laſheid der Hollanderen, ſpreekt elk, die 't nog met Graave Jan hieldt, een hert in 't lyf, en begeeft zig, in alleryl, naar Haarlem, alwaar hy, met open' armen, ontvangen wordt. Straks hierop, wordt hem 't bewind der Regeeringe in handen gelaaten. En hy, elk verzekerd hebbende, dat Jongkheer Willem hem gezonden hadt, om 't Land van de Vlaamſche overheerſching te verloſſen, vaardigt terſtond Brieven af aan alle de Hollandſche Steden, welken hy kennis van zyne aankomſt en oogmerk gaf, en aanmoedigde, om tegen de Vlaamingen op te ſtaan (*y*).

Jan II. de beweegt de Hollandſche Steden om de Vlaamſche Bezetting uit te dryven.

De Steden, meer verbluft door de ſchielyke aankomſt der Vlaamingen, dan gediend met Guy's Regeeringe, omhelsden Haamſtede's voorſlag greetiglyk. Binnen twee dagen, ontving hy, van alle kanten, toeſtemmend

Delft, Leiden, Schiedam, Vlaardingen van de Vlaamſche over-

(*y*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 216, 217.

JAN II. heerſching verloſt.

mend antwoord, en terſtond hier op, zag men de Poorters alomme opſtaan tegen de Vlaamingen. Delft, door zekeren *Okkenberg* in beweeging gebragt (z), was de eerſte die de Vlaamſche bezetting ter Stad uit dreef. Hier op volgde Leiden, welks Poorters, de Vlaamingen verjaagd hebbende, de Gyzelaars, die men Heere Guy hadt moeten geeven, met geweld, van Gouda te rug haalden. Gantſch Delfland, met naame de Stad Vlaardingen, hieldt den zelfden voet. Te Schiedam, hielpen de Vrouwen de Vlaamingen doodſlaan en verdryven. Te Schoonhoven, was Nikolaas van Kats, uit zyne gevangenis (*a*) geſlaakt zynde, wederom aan 't bewind geraakt, en hieldt het Slot voor de Vlaamingen bezet. Doch eenige opſchuddinge onder de Burgerye bemerkende, hadt hy zig, in Perſoon, Stadwaards begeven, om te zien, wat 'er gaans ware. De Burgers, verre van zig, door zyne aankomſt, te laaten ſtillen, hielden hem vaſt, en zonden hem naar Dordrecht. Toen belegerden zy 't Slot, welk, door zynen Zoon, verdedigd werdt. Jongkheer Willem en Witte van Haamſtede, aan 't hooſd van eenige Zeeuwen, Kennemers en Weſtfriezen, kwamen, na verloop van eenigen tyd, ook voor dit Slot, en beſtormden het heviglyk. Om voor het ſchieten der Burgtzaaten beveiligd te zyn, deeden zy den ouden Heer van Kats binden aan een ſtormtuig, welk tegen 't Slot aangevoerd werdt. De Zoon be-

Schoonhoven door Jongkheer Willem gewonnen.

(z) Frag. Veter. Chron. *apud* MATTHÆUM Analect. *Tom.* I. *p.* 62.

(*a*) *Zie* hier voor, *bl.* 148.

beſloot eerlang tot de overgaave; doch moeſt, JAN II. zo wel als zyn Vader, in 's Graaven gevangenis gaan. De Burgtzaaten werden, tegen eenige Hollandſche gevangenen, die de Vlaamingen in Duiveland bekomen hadden, uitgewiſſeld (*b*). Witte van Haamſtede, die den meeſten yver tegen de uitheemſche overheerſching getoond hadt, werdt, ſedert, de *Geeſſel der Vlaamingen* genoemd (*c*).

Guy van Vlaanderen bevondt zig, ten tyde deezer omwenteling van Holland, binnen Utrecht (*d*); alwaar Reneſſe zig ook ophieldt: die, voor diergelyke opſchudding bedugt, Guy riedt, naar Gouda, daar men 't nog met hem hieldt, te wyken, en van daar, langs den Yſſel, uit Holland te vertrekken. Guy volgde deezen raad, en ging, met eenen grooten hoop verjaagde Vlaamingen, ſcheep in eene menigte Koggen, die op den Yſſel reisvaardig lagen. Langs deezen Stroom, in den mond der Maaze gekomen, voer hy, over 't Hollands diep, naar de Gravelingen, tuſſchen Overflakkee en Schouwen, met oogmerk, zo 't ſchynt, om Zierikzee aan te doen. Doch verneemende, dat die van binnen op hunne hoede waren, en zelfs eene Vloot gereed hadden, om hem te ontvangen, veranderde hy van koers, en zeilde langs de Zype, en verder, tuſſchen Zuid-Beveland en Thoolen, de Schelde op, naar Vlaanderen (*e*).

De Vlaamingen keeren naar huis.

Hol-

(*b*) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 216, 217, 218, 219, 222, 223, 255.
(*c*) MEYERUS *ad annum* 1304.
(*d*) BEKA *in* Guidone. *p.* 106.
(*e*) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 219, 221.

JAN II. IX.

Holland dus van de overheerſching der Vlaamingen verloſt zynde, was men bedagt op middelen, om dezelven ook uit Zeeland te verjaagen. En dit gelukte, niet lang hierna. Doch het verhaal van de gelegenheid hiertoe moet van wat hooger opgehaald worden.

Gelegenheid tot het verdryven der Vlaamingen uit Zeeland.

By het Verbond, in het jaar 1297, tuſſchen Graave Jan den II. en Filips den Schoonen, Koniug van Frankryk, geſlooten, hadt de Koning, gelyk wy gezien hebben (*f*), beloofd, den Graave, tegen Guy van Vlaanderen, te zullen helpen. De voorſpoedige Kryg, dien by, ſedert, in de jaareu 1300 en 1301, in Vlaanderen voerde, deedt Graave Jan ook merkelyken dienſt, laatende den Vlaamingen geene gelegenheid over, om zig diep in de Hollandſche zaaken te ſteeken. Doch de Veldtogt van den jaare 1302 was gelukkiger voor de Vlaamingen geëindigd. De jonge Guy, het Franſche Leger, op den elfden van Hooimaand des gemelden jaars, geheellyk geſlaagen hebbende, kreeg alle de Vlaamſche Steden, te vooren door de Franſchen overmeeſterd, wederom in zyne magt (*g*). Deeze voorſpoedige keer zyner zaaken liet hem, van toen af, de handen ruim, om Graave Jan te beoorloogen. Het Verdrag van den jaare 1256 gaf den Graave van Vlaanderen, na 't afſterven van Graave Jan den I. zonder kinderen, regt op Zeeland Beweſter-Schelde (*h*): welk regt hy, eer hy naar Frankryk gevoerd werdt, aan zynen tweeden Zoon, den jongen Guy, hadt

(*f*) Hier voor, *bl.* 137.
(*g*) MEYERUS *ad annum* 1302.
(*h*) *Zie* IX. *Boek*, *bl.* 4.

hadt afgeſtaan. Deez' hadt, hierop, Graave Jan den oorlog verklaard. Doch Filips de Schoone ſloot, op den twintigſten van Bloeimaand des jaars 1303, een Verbond van Vrede en onderlinge beſcherming met Eduard den I. Koning van Engeland: welk zo voordeelig voor Graave Jan, als nadeelig voor de Vlaamingen was: hebbende Filips den Koning van Engeland weeten te beweegen, om den Graaf van Vlaanderen niet te begrypen onder die Vorſten, tegen welken hy zig niet verbinden wilde, de wapenen, ten behoeve des Franſchen Konings, te voeren: terwyl Filips uitdrukkelyk verklaerd hadt, ten behoeve van Koning Eduard, niet tegen *Jan, Graave van Henegouwen, in Henegouwen* te willen oorloogen (5). Dit Verbond hadt, waarſchynlyk, Guy van Vlaanderen te eer doen beſluiten tot het Verdrag met Graave Jan, welk in den Zomer deszelfden jaars getroffen werdt (*i*): doch niet lang ſtand hieldt. Koning Eduard hadt, ondertuſſchen, zyne voorige verbindteniſſen met Vlaanderen, in zo verre, JAN II.

(*i*) Zie hier voor *bl.* 158.

(5) *Act. Publ. Angl.* Tom. I. P. IV. p. 24, 25. Men vindt van dit Verbond ook gewaagd, in een Verzoekſchrift, ten deezen tyde, in 't Normandiſch, opgeſteld, en gerigt aan de Gemagtigden der Koningen van Frankryk en Engeland tot vereffening der geſchillen over geleeden' zeeſchade, door die van *Seland*, *Hoyland*, *Friſe* en anderen. In dit Verzoekſchrift, ſchynt den Engelſchen Koning de Opperheerſchappy over de Zee van Engeland, en over de Eilanden, in dezelve gelegen, toegeſchreeven te worden. Men leeſt het by Seldenus, in *Mari Clauſo* Lib. II. Cap. XXVIII. p. *m.* 461.

JAN II. re, vergeten, dat hy den Franſchen Schepen leverde, om langs de Vlaamſche Kuſten te kruiſſen (*k*). Doch Guy, ſtout op het geluk zyner wapenen, liet egter niet na, Graave Jan te beoorloogen, tot dat hy, gelyk wy gezien hebben, op 't onverwagtſt genoodzaakt werdt Holland en 't Stigt te ruimen.

Nieuwe toeruſtingen der Vlaamingen.

In Vlaanderen gekomen, ruſtte hy niet lang, maar begon al ras eene Vloot gereed te maaken, om Zierikzee, de eenigſte Stad in Zeeland, die 't met Graave Jan hieldt, magtig te worden. Jongkheer Willem, naar Holland vertrekkende, om Schoonhoven te helpen winnen, hadt de Regeering der Stad en 't beleid des Oorlogs *Jan van Kruiningen* en *Boudewyn van Yeerſike* toevertrouwd (*l*). Hy zelf, of de Graaf, zyn Vader, hieldt, ondertuſſchen, by Filips, Koning van Frankryk, volgens het gemaakt Verbond, om onderſtand aan, die eindelyk beloofd werdt.

Franſche hulp herwaards geſchikt.

Reinier Grimaldi van Genua, een beroemd Zeeoverſte, hadt zig, omtrent deezen tyd, met zeſtien Galeien, in 's Konings dienſt begeven. De Koning voegde hier twintig andere Schepen (6) by. En deeze gantſche Vloot, over welke Grimaldi als Admiraal geboodt, werdt, tot onderſtand van Graave Jan en de Hollanders, herwaards gezonden (*m*).

De

(*k*) *Vide* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* IV. *p.* 31, 32, 33.
(*l*) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl* 221.
(*m*) MEYERUS *ad annum* 1304. JOANN. VILLANI *Libr.* VIII. *Cap.* 77.

(6) Sommigen ſchryven, dat 'er maar elf of twaalf Galeien; doch agtendertig andere groote Schepen by een gebragt werden. Zie MELIS STOKE in *Jan* II. bl. 223, 231.

De Vlaamingen waren, ondertuſſchen, onder 't beleid van Heere Guy, met eene ſterke Vloot, voor Zierikzee gekomen, alle hunne kragten inſpannende, om de Stad ſpoedig te overmeeſteren. Guy, om 't Beleg, van verſcheiden' kanten tevens, voort te zetten, beſloot, de Haven met Koorenſchooven toe te dammen; en langs den dam, de Stad te naderen. Men wil, dat die van binnen het leggen van deezen dam ligtelyk zouden hebben konnen beletten, hadden zy, toen zo wel als naderhand, geweeten, hoe ver zy met hunne *Oſtelen*, eene ſoort van ſchietgereedſchappen, met welken men zeer groote Pylen ſchoot, reiken konden. De Haven toegedamd zynde, ſloeg Guy zyn Leger rondsom de Stad, dezelve ten naauwſten beſlooten houdende. Twee *Blyden* werden ten Noorden, éene ten Zuiden van de Haven opgeregt, die ſteenen van drie honderd ponden wierpen. Doch die van binnen, ook wel voorzien van Blyden, dreeven de ſteenen, die op hen afkwamen, den vyand wederom toe: ſomtyds met merkelyke ſchade van zyne ſtormgevaarten. Onder deezen, bedienden de Vlaamingen zig van *Katten*, zynde houten gevaarten, met welken, de muuren ondergraaven, of gebeukt werden; en van hooge *Evenhoogen*, van welken men, of met pylen ſchoot, of luiken nederliet op de de muuren. En het gelukte, ſedert, den Belegerden, door middel van fakkels, aan pylen vaſtgemaakt, den brand te ſchieten in eene groote Katte, die geheel verteerd werdt. De vlam ſloeg zo hoog, dat menze in Holland, tuſſchen Vlaardingen en Schiedam, beſcheidenlyk zien kon. De Be-

Jan II. Zierikzee belegerd door de Vlaamingen.

le-

JAN II. legeraars, de Stads Graften gevuld hebbende, beſtormden, van tyd tot tyd, de Poorten en muuren; doch zy werden geduurig, met zwaar verlies, afgeſlaagen en te rug gedreeven. De Zierikzeeſche Vrouwen toonden ook haaren moed, in deeze gelegenheid, draagende den Mannen ſteenen aan, en zig benaarſtigende, om den brand, die, door 't fakkelſchieten, in de Stad verwekt werdt, ſpoedig te bluſſchen; of om den voortgang der vlamme te ſtuiten, door 't om verre haalen der ontſteken' Huizen. De Belegeraars, geene kans ziende, om de Stad, ſtormenderhand, te bemagtigen, beſlooten haar uit te hongeren. Het langduurig Beleg hadt 'er den voorraad reeds merkelyk doen minderen; tot zo verre, dat de Beeſten, met het dak- en bedſtroo en het verrotte graan uit de Stads graft, welk met leevens gevaar naar binnen geſleept werdt, gevoed moeſten worden (*n*).

De belegerden, van hunnen nood aan Jongkheer Willem kennis gegeven hebbende, bewoogen hem, om, in alleryl, Heirvaart in Holland te beſchryven, en eene Vloot, te Schiedam, in gereedheid te doen brengen (*o*). Men vindt aangetekend, dat de gantſche *Raad van Holland*, waardoor men, waarſchynlyk, de Edelen en Afgevaardigden der Steden verſtaan moet, omtrent deezen tyd, ook te Schiedam vergaderd was (*p*): veelligt, onder anderen, om voor het uitrus-

(*n*) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230.

(*o*) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl* 225, 226, 230.

(*p*) Extract uit de Reken. der Dordr. Ontv. *by* BALEN Dordr. *bl.* 731, Ongenoemde Klerk, *bl.* 198.

ruſten en bemannen der Vloote zorg te draagen. En deeze is de eerſte reize, dat ik, in oude ſtukken, van de Edelen en Steden, onder den naam van *Raad van Holland*, gewaagd vind, zynde den naam van *Staaten* nog niet in gebruik. Jongkheer Willem zondt ook aan den Franſchen Admiraal, Grimaldi, die reeds, kort voor 't bemagtigen van Schoonhoven, in perſoon hier geweeſt, doch wederom vertrokken was, en nu met de Vloot nog bleef ſammelen; om hem, tot het ſpoedig voortzetten der reize, aan te ſpooren (*q*). Jan II.

Eindelyk zag men Grimaldi, met de Franſche Vloot, de Maaze inloopen tot voor Schiedam: alwaar hy, van Jongkheer Willem, met blydſchap verwelkomd werdt. Men beſloot, geenen tyd te verzuimen, om Zierikzee te ontzetten. De Hollandſche Vloot, voor Geervliet leggende, was reisvaardig. Grimaldi hieldt zig, derhalve, niet lang in Holland op: maar den voortogt neemende, voer hy langs het water Borniſſe, welk eertyds de Landen van Voorne en Putten van elkanderen ſcheidde, doch nu grootendeels verland is; tot in 't Haringvliet: werwaards hem de Hollandſche Vloot volgde. Een hevige ſtorm hieldt de Vlooten hier drie etmaalen op: waarna zy, koers zettende Weſtwaards aan, en toen wendende, om 't Eiland Overflakkee, de Gravelingen bereikten. Hier, in 't gezigt van Zieridzee gekomen, vuurden de Vlootelingen van de toppen der maſten, om den belegerden kennis van hunne aankomſt te geeven: 't welk,

De Admiraal Grimaldi komt, met Franſche hulp, in de Maaze, en vaart met de Hollandſche Vloot naar Zierikzee.

(*q*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 223, 225, 226, 230.

Jan II. welk, uit de Stad, met vuuren, beantwoord werdt. Zo groot was thans de ſtilte, dat de Vloot, naauwlyks een' boogſcheut wegs, op éénen dag, afleggen kon. Eindelyk, raakten de Schepen, Sonnemaar en den hoek van Dreiſchor voorby gevaaren zynde, tot aan *Bettenwaarde* in Duiveland, digt onder Zierikzee, alwaar zy 't anker vallen lieten, hebbende volle veertien dagen op de Stroomen geſukkeld. Midlerwyl, gebrek aan mondbehoeften gekreegen hebbende, wagtten de Vlootelingen, met ſmert, naar den voorraad, die hun, uit Holland, toegevoerd moeſt worden; doch den Vlaamſchgezinden Zeeuwen, die verſcheiden' ligtgewapende Koggen in 't vaarwater hielden, gedeeltelyk, in handen viel. De Franſche Galeien, ſedert jagt maakende op deeze Koggen, zuiverden 'er de Zeeuwſche ſtroomen volkomenlyk van. In 't byzonder, vindt men gemeld, dat zy, van de Hollanders geholpen, op Zondag den negenden van Oogſtmaand, verſcheiden' Zeeuwſche Koggen op ſtrand jaagden (*r*).

Schaepsſtryd op 't Gouwe voor Zierikzee.

Guy van Vlaanderen, by tyds kennis gekreegen hebbende van de nadering der vereenigde Vlooten, liet tienduizend man rondsom Zierikzee leggen, en begaf zig, met het overig deel zyns Legers, aan boord zyner Schepen, die voor de Stad ankerden. Op den tienden van Oogſtmaand, raakten de Vlooten aan elkanderen, op 't Gouwe tuſſchen Schouwen en Duiveland, niet verre van Zierikzee. Doch de ebbe den Admiraal Grimaldi

(*r*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 231, 232, 233, 234, 235.

di noodzaakende af te houden, bevielen 'er Jan II.
eenige Schepen, op eene droogte voor de Stad, aan den grond, alwaar zy tot dat de vloed wederom ging, verhoeid bleeven, en ter naauwer nood 't gevaar van een vyandelyk brandschip, welk 'er op afgezonden werdt (s), ontkwamen. De Admiraal en Jongkheer Willem hadden beslooten, 't gevegt niet voor 's anderendaags te hervatten; doch met het wassen van 't water tegen den avond, kwam de vyandelyke Vloot op hen af. Terstond werden de vereenigde Vlooten in slagorde gesteld, en van de Hollandsche eerst uit zestig *Oestelen* en tweehonderd *Bank-Armhorsten*; doch toen de stryd heviger werdt, uit meer dan duizend *Armhorsten*, op den vyand geschooten. De Blyden, uit welken men zwaare steenen wierp, werden ook, zo langze dienst doen konden, gebruikt. De Vlaamingen bleeven den onzen niet schuldig. Op ieder oogenblik, zag men de lugt vervuld met eenen zwerm pylen, welker gesnor, zo wel als 't geraas van 't steenwerpen, eene myl ver, gehoord kon worden. De stranden weêrgalmden van 't geroep van *Holland*, *Holland! Parys*, *Parys!* dat elk in den mond hadt: ten bewyze, dat men, hier te Lande, de gewoonte der aloude Germaanen, die nooit zonder Krygsgeschrei streeden, nog niet hadt afgeleerd (t).

't Was den Vlaamingen, in den eersten aanval gelukt, drie van onze schepen te bemagtigen, in welken zy eene geweldige slag- Nederlaag der Vlaamingen.
ting

(s) Beka *in* Guidone *p.* 106.
(t) Mellis Stoke *in* Jan II. *bl.* 235, 236, 237, 238.

Jan II. ting aanregteden. De Hollanders vermeesterden, ſedert, een Vlaamſch ſchip, welk gelyk lot onderging. Grimaldi, toen bevroedende, dat hy, met zyne Galeijen, meer zou konnen uitregten, wanneer hy de Vlaamſche Vloote aan boord klampen deedt, gaf hier bevel toe. Ten zelfden tyde, raakten vier van zyne ſchepen, die aan den grond gezeten hadden, met het hoog getyde, wederom vlot, en gingen terſtond los op den vyand, dien men, binnnen zyn boord, met allerlei handgeweer, zelfs met brandende houten, hevig te keer ging. Jongkheer Willem, ondertuſſchen, tyding krygende, dat een gedeelte der Vloote, Noordwaards van hem af, in een ſcherp gevegt geraakt was, bereidde zig, om hier hulp te bieden: doch eer hy gereed zyn kon, gaf men hem kennis, dat de onzen de overhand behaald hadden. Grimaldi bemagtigde, midlerwyl, ook verſcheiden' Vlaamſche ſchepen, en deedt een deel anderen, naar den mond der Schelde, wyken, welken zy, door tegenwind, egter niet bereiken konden (*u*).

't Was nu reeds over middernagt, toen de overwinning zig volkomen voor de onzen verklaarde. De Vlaamſche ſchepen waren genomen of verſtrooid. Sommigen zaten op 't ſtrand: weinigen lagen, hier en gints, ten anker. Jongkheer Willem, werdt, nevens zig, een groot Schip gewaar met Vlaamſche Vlaggen, welk men naderhand geloofde, het Schip van Heere Guy geweeſt te zyn. Doch toen

(*u*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 238, 239, 240, 241.

toen hy 't aan boord klampen wilde, kapte het zyn ankertouw, en dreef, met de ebbe, gelukkiglyk voorby (*v*). Jan II.

De naderende dag, zynde de elfde van Oogſtmaand, werdt, op onze Vloote, met gejuich en pypengeſchal, verwelkomd, en terſtond beſteed, om de vyandelyke ſchepen verder te bemagtigen, of te vernielen. Guy van Vlaanderen lag nog met vyf ſchepen in 't Gouwe: doch Grimaldi met vier Galeien op hem ziende afkomen, haalde hy de zeilen op, poogende, zo 't ſcheen, te ontwyken. Grimaldi belette hem dit, en hem aan boord geklampt hebbende, viel 'er een fel gevegt voor: welk eindigde met het gevangen neemen van Heere Guy, die, ſedert, naar Frankryk gevoerd werdt. De meeſten willen, dat Grimaldi Guy gevangen nam (*w*). Doch ſommigen geeven 'er Jongkheere Willem de eer van, die den Vlaaming, ſedert, aan den Franſchen Admiraal zou overgeleverd hebben (*x*). De Zeeuwſche Ballingen, die, in deezen Scheepsſtryd, gevangen werden, moeſten, ſedert, hunnen opſtand regen den Graave met eenen ſmaadelyken dood boeten. Twee Edelen, *Henrik Buffel*, Ridder, en * *Willem de Lange*, Knaape, werden onthalsd. Verſcheiden anderen werden op een rad gelegd (*y*). Guy van Vlaanderen wordt gevangen.

* *Willelmus Longus.*

Het gevangen neemen van Heere Guy, 't welk Zierikzee verloſt.

(*v*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 240.
(*w*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1304. *p.* 565. Beka *in* Guidone. *p.* 107. Ongen. Klerk, *bl.* 200. Meyerus *ad annum* 1304. Spiegel Hiſtor. *Cap.* LXVII. *bl.* 301.
(*x*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 241, 242, 243.
(*y*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1304 *p.* 566.

JAN II. 't welk omtrent den middag voorviel, maakte een einde van den ſtryd. Ook werdt het terſtond gevolgd van de verloffing van Zierikzee. De Vlaamingen verlieten de Stad, hals over hoofd, en verſtaken zig, grooterdeels, in de Duinen van Schouwen. De voorraad van Krygs- en mondbehoeften, dien zy agter lieten, werdt, door de Poorters, naar binnen gehaald. Jongkheer Willem, die in zeventien etmaalen niet uit de wapenen geweeſt was, begaf zig terſtond naar de Stad, om uit te ruſten (z).

Jongkheer Willem biedt den Ballingen vergiffenis aan.

Kort hierna, maakte hy alomme bekend, dat hy allen, die de Vlaamſche zyde gehouden hadden, in genade ontvangen wilde, zo zy hem voor Heere wilden huldigen. Veelen bedienden zig van deeze gelegenheid, om hunnen Zoen met Jongkheer Willem te maaken. Doch anderen begaven zig ten Lande uit. Van de Vlaamingen, die voor Zierikzee gelegen, en zig nu in de Duinen verſteken hadden, werden 'er, ſedert, wel vyf duizend gevangen genomen (a).

Middelburg en gantſch Zeeland onderwerpt zig.

De Poorters van Middelburg, de tyding der overwinninge voor Zierikzee gekreegen hebbende, ſammelden niet met het vangen of verjaagen der Vlaamſche bezettinge: en ontvingen Jongkheer Willem, die zig, kort daarna, derwaards begaf, met uitgelaaten blydſchap. Hy hieldt 'er zig veertien dagen op, om laſt tot de verſterking der Stad te geeven: waartoe men zig, met Willems verlof, be-

(z) MELIS STOKE in Jan II. bl. 244, 247.
(a) MELIS STOKE in Jan II. bl. 249.

bediende van den steen eeniger vernielde Sloten in Walcheren. Gantsch Zeeland volgde het voorbeeld van Middelburg (*b*), en Jongkheer Willem zag zig, eerlang, wederom meester van beide zyns Vaders Graaffchappen. JAN II.

X. Jan van Renesse vlugt uit Utrecht, en sneuvelt, nevens veele anderen, in 't overvaaren van de Lek.

De neêrlaag der Vlaamingen voor Zierikzee bragt Renesse, toen hy 'er te Utrecht tyding van kreeg, in de uiterste verlegenheid. De weinige Edelen, die hem hier verzelden, onder welken, Herman van Woerden, Arend van Benskoop, *Jan van der Leede* en eenige anderen genoemd worden; konden hem weinig raad, en geheel geene hulp toebrengen. Van Heere Guy hadt hy ook weinig onderstand meer te hoopen, behalve dat hy, eenigen tyd geleeden, in zyne ongunst gevallen was (*c*). Op de genade van Jongkheer Willem, dien hy nog onlangs het byeenbrengen van het Leger te Schiedam hadt poogen te beletten, durfde hy zig niet verlaaten. Ook melden sommigen (*d*), dat men hem reeds tegen eenen aanslag van Jongkheer Willem gewaarschuwd hadt. Hy vreesde, daarenboven, voor beroerte in de Stad. Al dit deedt hem en zyne Vrienden dan besluiten, by tyds te wyken (*e*). Zy begaven zig naar de Lek tegen over Beuzighem, welken stroom zy daar, met eene schouwe, wilden overvaaren. De meeste Heeren, welker Sloten hier omtrent gelegen waren, hielden 't met Re-

nes-

(*b*) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 251, 252.
(*c*) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 249, 244, 248.
(*d*) Ongenoemde Klerk, *bl.* 200.
(*e*) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 253. BEKA *in* Guidone *p.* 107.

JAN II. neſſe: zo dat hy zig veilig waande. *Jan van Beuzighem*, *Heer van Kuilenburg*, en een ander, die niet genoemd wordt, waren de eenigſten, die der Henegouwer Regeeringe toegedaan bleeven. Deezen dan, van het vertrek van Reneſſe en de zynen kennis gekreegen hebbende, bragten eenig volk in de wapenen, en troffen de Vlugtelingen aan op een' uiterwaard in de Lek tegen over Kuilenburg. Hier werdt Reneſſe, met verſcheiden' anderen, verſlaagen, op den vyftienden van Oogſtmaand des jaars 1304 (*f*). Sommigen melden, dat hy, met veele anderen, in de ſchouwe gejaagd zynde, na het omſlaan derzelve, in 't water geſmoord is (*g*). Behalve Reneſſe, ſneuvelden hier Arend van Benskoop, Jan en *Pelgrim van der Leede*, *Huibert van Everdingen*, *Henrik* en *Bertold von Schalkwyk*, Heer *Arend van Bauren*, *Kanonnik*, en veele anderen (*h*), welker getal, van ſommigen, op meer dan honderd, begroot wordt (*i*). Jan van der Leede hadt, ten tyde van den inval des Hertogs van Brabant, veele vyandelykheden in 't Ooſten van Holland gepleegd (*k*). Jan van Kuilenburg maakte zig, ſedert, meeſter van de Sloten te Everdingen en te Schalkwyk, die ten gronde toe geſlegt werden (7).

Graaf

(*f*) Ongenoemde Klerk, *bl.* 200, 201.
(*g*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1304. *p.* 566. MEYERUS *ad annum* 1304.
(*h*) ZUEDER. DE CULENBORCH Orig. Culemb. *p.* 593.
(*i*) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 253, 254.
(*k*) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 215.
(7) Zie *Ongenoemden Klerk*, bl. 201. In het Verhaal

Graaf Jan de II. leefde maar weinige dagen na de overwinninge voor Zierikzee: waarvan hy de tyding egter, nog voor zyn overlyden, gekreegen hadt. De ziekte, die hem lang hadt doen kwynen, veroorzaakte hem de dood, op Saturdag den twee-entwintigſten van Oogſtmaand des jaars 1304, na dat hy Holland en Zeeland, omtrent vyf jaaren, als Graave beregt hadt. Men pryſt zyne Godsvrugt en goedaartigheid. Doch hy wordt van te groote ſlapheid in de Regtspleegingen beſchuldigd. Ook wil men, dat hy veele onheilen, die hem en den Lande, ſedert, troffen, zou hebben konnen voorkomen, zo hy de weêrſpannige Zeeuwſche Edelen, met naame die van Borſelen, ſtrenger behandeld hadt (*m*). In zyn Graffchrift, te Valenchyn, in 't Koor der Dominikaaner Kerke, te leezen, wordt, onder anderen, te kennen gegeven, dat *Holland*, ten zynen tyde, * *een zeer ryk land* was (*n*).

JAN II. XI. Graaf Jan de II. ſterft.

* *Hollande plain de Richeſſe.*

Willem de III. wordt Graaf.

Willem, Zoon van Graave Jan den II. en van *Filippa*, Dogter van *Henrik*, *Graave van Luxemburg* (*o*), die naderhand Keizer Henrik de VII. werdt, kreeg de tyding van zyns Va-

(*m*) Melis Stoke *in* Jan II. *bl.* 215-218.
(*n*) *Zie* het *by* Mieris *op den* Ongen. Klerk, *bl.* 202.
(*o*) Ongenoemde Klerk, *bl.* 187.

haal van het omkomen van Heere Jan van Reneſſe, hebben wy deezen Schryver liefſt gevolgd: alzo hy byzondere kennis ſchynt gehad te hebben van 't gene den Huize van Reneſſe betrof; waarom ook zyne *Kronyk*, eertyds, in dit Huis, geagt geweeſt en bewaard geworden is. Zie een' *Brief* van Aernt van Buchell, inter *Epiſt. Select.* é Muſeo J. G. Meelii *Dec.* IV. *Ep.* II. *p.* 106.

WILLEM III. Vaders afsterven te Zierikzee (*p*), alwaar men hem terstond tot Graave inhuldigde. 't Zelfde geschiedde, in de andere Zeeuwsche Steden. Vervolgens naar Holland overgesteken, werdt hy, eerst te Dordrecht, daar men 't Huis, welk hem herbergde, des nagts, met waskaarsen verlichtte (*q*); toen te Schiedam, daarna te Delft, te Leiden en te Haarlem, als Graaf van Holland, ontvangen, niet alleen door de Poorters deezer Steden; maar ook door de Opgezetenen des platten Lands. Te Alkmaar gekomen, ontving hy de hulde der Westfriezen: waarna hy naar Zeeland te rug keerde (*r*).

Zyn Huwelyk met Joanna van Valois. Het Graafschap Henegouwen, ook op hem vervallen zynde, deedt hy, in 't volgende voorjaar, een' keer derwaards. In 't doortrekken, werdt hy ook te Geertruidenberg ingehuldigd. Sedert, begaf hy zig naar Frankryk, alwaar,

1305. over een Verdrag tusschen Koning Filips en de Vlaamingen, gehandeld werdt, in welk Graaf Willem belang hadt. Ook voltrok hy hier, kort voor Hemelvaartsdag, zyn Huwelyk met *Joanna*, Dogter van Karel van Valois, Broeder van Koning Filips, met welke hy, al by 't leeven zyns Vaders, ondertrouwd geweest was. Het Huwelyk werdt, door den Bisschop van Soissons, in de Abtdye van Longepont, ingezegend (*s*).

Met het verhaal van dit Huwelyk, besluit ME-

(*p*) MELIS STOKE *in* Jan II. *bl.* 255.
(*q*) Extract uit de Thesaur. Reken. van Dordt. *by* BALEN *bl.* 732.
(*r*) MELIS STOKE *in* Willem III. *bl.* 259.
(*s*) MELIS STOKE *in* Willem III. *bl.* 260-262.

MELIS STOKE zyne *Rymkronyk*, uit welke wy de Geſchiedeniſſen der laatſte twintig of dertig jaaren, grootendeels, ontleend hebben. Hy hadt dit werk, ten dienſte van Graave Floris den V, begonnen: doch deezen omgekomen zynde, eer 't voltooid ware, droeg hy 't ſedert op aan Willem den III, die, nu naauwlyks negentien jaaren bereikt hebbende, van hem, waarſchynlyk; reeds hoog bejaard, met eene ernſtige Slot-rede, tot zynen pligt, vermaand werdt. WILLEM III.

XII. Twiſt tuſſchen de Edelen en de Gemeente, over het draagen der gemeene Laſten, door den Graave bygelegd.

Graaf Willem, uit Frankryk te rug gekeerd, vondt de Hollandſche en Zeeuwſche Edelen en Steden oneenig, over het draagen der gemeene laſten. De Edelen waren hier van ouds vry geweeſt: en alleenlyk verpligt, den Lande of den Graave, hunnen Leenheer, met eenige manſchap, ter Heirvaart, te volgen. Doch de Steden waren niet ſlegts gehouden, den Graave eenige Poorters, ſommigen meer, anderen minder, te leveren, om hem of den Lande, in den kryg, ten dienſt te ſtaan; maar zy moeſten, daarenboven, driejaarige of jaarlykſche *Bottingen* of Beden betaalen: en by by-zondere gelegenheden, by voorbeeld, als de Graaf ten Keizerlyken Hove verſchynen moeſt, als zyn Broeder of Zoon Ridder werdt, en als hy zelf, of zyn Broeder of Zuſter, Zoon of Dogter in de Egt tradt, moeſtenze ook zekere ſchatting opbrengen (*t*). Ook deedt de Graaf, by 't ontſtaan van eenen oorlog, of uit vreeze hiervoor, buitengewoone Be-

(*t*) Handv. van 1266. *by* JAN VAN HOUT Dienſtb. van Leyden, *bl.* 6. Handv. van Rotterd. MS. *fol.* 2 *verſ.*

Willem III. Beden aan den Lande. De onedele Opgezetenen des platten Lands waren van het betaalen deezer laſten niet vry. Zy en de Ingezetenen der Steden werden, naar hun vermogen, geſchat, om hun aandeel in deeze laſten, *Schot* genoemd, op te brengen. De onvermogenden alleen, en zy, welken de Graaf, om byzondere redenen, begunſtigen wilde, waren *ſchotvry* (*u*). 't Schot was eene belaſting op Perſoonen en op goederen of inkomſten. 't Werdt gevonden, by byzondere ommeſlagen over de gegoedde Ingezetenen, *Schotzettingen* genoemd. De Schepenen der Steden en Dorpen werden, gemeenlyk, by meerderheid van ſtemmen der ſchotgeevende Ingezetenen, tot *Schotzetters* en *Schotgaarders* of Ontvangers verkooren. Doch hunne byzondere ſchatting werdt, ter oorzaake der veranderingen in de geſteldheid der Huisgezinnen, en in de waarde der goederen, om de drie, vier, vyf, of zeven jaaren, veranderd. Ook droegen de Ingezetenen, den eenen tyd meer, den anderen tyd minder, in 's Graaven Schot, naar dat 's Lands nood, of 's Graaven Beden grooter of kleiner waren. Somtyds, by voorbeeld, betaalde men een' penning van ieder pond, waarop men in 't Schotboek aangeſlaagen was; ſomtyds ſlegts een heller of myt, waarvan 'er drie op een' penning gingen (*v*). Doch de Geeſtelyken, en, gelyk wy gezeid hebben, ook de Edelen waren vry van 't betaalen deezer ſchattinge. De

(*u*) Handv. van Kennemerl. *bl.* 3.
(*v*) Phil. a Leydis de Cura Reip. *Cap.* XXXIX. *p.* 123. *Zie ook* Erfgraaf. Bedien. VIII. *Deel*, *bl.* 141.

De Steden, ſedert eene halve eeuw, in aanzien, merkelyk toegenomen zynde, vonden 't vreemd, dat de Edelen van de gemeene laſten verſchoond bleeven, en verklaarden zig hierover openlyk genoeg. Te harder viel hun de vryheid dar Edelen, doordien veelen, zonder hunnen Adeldom behoorlyk te hebben konnen bewyzen, den naam van *Edel* aangenomen hadden, om genot van de adelyke Vryheden te konnen hebben. 't Getal der Edelen, dus toeneemende, deedt den laſt der Burgeren en Landluiden, naar gelang, zwaarder worden. 't Gemor, hierover ontſtaan, zou hooger geloopen hebben, zo niet de Graaf, kort na zyne te rug komſt, de Edelen en de Schepens der Steden, tegen Oogſtmaand des jaars 1305, in den Haage ter Dagvaart beſchreeven hadt: alwaar, na ryp overleg, vaſtgeſteld werdt „ dat niemant van het betaalen „ der gemeene laſten vry zyn zou, dan die „ behoorlyk bewees, dat hy van adelyke af„ komſt was (*x*):" waarmede de Steden, naar 't ſchynt, zig hebben laaten te vrede ſtellen. WILLEM III.

XIII. Guy, Biſchop van Utrecht, geſlaakt.

Het Verdrag, tuſſchen de Franſchen en Vlaamingen, waar over men, terwyl Graaf Willem in Frankryk was, gehandeld hadt, was eindelyk, in Hooimaand, geſlooten. De wederzydſche gevangenen moeſten, volgens hetzelve, geſlaakt worden: en, by deeze gelegenheid, werdt Guy, Biſſchop van Utrecht, zo wel als Guy van Vlaanderen, die in den ſlag

(*x*) Dipl. Wilh. III. *apud* Boxhorn. Theatr. Urb. Holl. p. 60.

WILLEM III. slag voor Zierikzee gevangen genomen was, in vryheid gesteld (*y*). Doch de oude Graaf Guy was reeds, op den zevenden van Lentemaand, in zyne gevangenis, overleeden (*z*). De Bondgenooten van wederzyde waren allen in het Verdrag begreepen, behalve Graaf Willem, ten opzigte der Graafschappen van Holland en Zeeland (*a*). Het sluiten van dit Verdrag deedt hem, derhalve, op zyne veiligheid verdagt zyn: en alzo hy en de Landzaaten den Oorlog moede waren, werdt 'er, in 't volgende jaar, over eene Vrede gehandeld. Filips de IV, Koning van Frankryk, hadt Graave Willem, in Hooimaand des jaars 1306, schriftelyk verlof gegeven, om met *Robert den III*, Graave van Vlaanderen, Zoon van Graave Guy, de Vrede te sluiten (*b*): alzo zulks, volgens het Verbond, met Jan den II, in den jaare 1297, gemaakt (*c*), niet zonder zyne toestemming, geschieden mogt. Ook hadt men de wederzydsche geschillen aan goede mannen verbleeven: zynde die des Graaven Guy, Bisschop van Utrecht, en *Gauthier van Châtillon*, Konstabel van Frankryk (*d*). Ook begrootte men de schade, die Holland van de Vlaamingen geleeden hadt (*). Doch de onderhandeling liep uit op een Bestand voor vier jaaren: na 't eindigen van welken, de Kryg wederom begon.

Bestand van vier jaaren met Vlaanderen.

1306.

Mid-

(*y*) MEYERUS *ad annum* 1305.
(*z*) MEYERUS *ad annum* 1304.
(*a*) MEYERUS *ad annum* 1305.
(*b*) Litter. Philippi Regis *apud* MARTEN. & DURAND. Thes. *Tom.* I. *c.* 1341.
(*c*) Zie hier voor, Bl. 138.
(*d*) Extract. uit het Compromis *by* BOXHORN *op* REIGERSB. II. *Deel*, *bl.* 619.
(*) *Zie* MIERIS Charterb. II. *Deel*, *bl.* 58, 59, 60.

Midlerwyl gelukte het Graave Willem, op den tienden van Grasmaand des jaars 1307, een Verdrag te treffen, met Jan den II, Hertog van Brabant, by welk alle voorige onee-nigheid bygelegd, en bedongen werdt, dat de Ingezetenen van Holland, die den Hertog gedient, en hierom hunne goederen verbeurd hadden, in 't vol bezit derzelven, herſteld zouden worden. De Hertog ſtondt daarentegen volkomenlyk af van het Regt van hulde of manſchap, welk hy, wegens Zuidholland, op den Graave meende te hebben, ſtellende de Brieven, hiervan in weezen, Graave Willem wederom ter hand (*e*). Willem III. Verdrag met Hertoge Jan den II, waarby Zuidholland van de Leenroerigheid aan Brabant vry verklaard wordt. 1307.

Terwyl men over dit Verdrag handelde, of kort te vooren, hadt Hertog Jan aan de Dordrechtſche Koopluiden, volgens de gewoonte deezer tyden, *Vrygeleide* verleend, om in Brabant handel te mogen dryven, tot op zes weeken na zyn wederzeggen (*f*). Doch met het ſluiten van het Verdrag, zal alle handel wederom volkomenlyk open geweeſt zyn.

De ruſt, die deeze Landen, ſedert, drie jaaren agtereen, genooten, werdt, ten deele, beſteed, tot het houden van Steekſpelen (*g*), op welken Graaf Willem ſmoorlyk verzot was, en die, gemeenlyk, te Haarlem werden aangelegd (*h*); doch ten deele ook om den Koophandel en de Viſſchery op de Engelſche Kusten te beveiligen. Dirk van Brederode en Nikolaas van Putten, die 's Graaven voornaam- XIV. Geſchillen met Engeland over den Koophandel.

(*e*) *Voyez* Butkens Troph. de Brab. *Preuv. p.* 140.
(*f*) *Zie den* Vrygeleide Brief *by* Balen Dordr. *bl.* 492.
(*g*) Beka *in* Guidone *p.* 107.
(*h*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1323. *p.* 610. *ad annum* 1328. *p.* 689. *ad annum* 1329. *p.* 701.

Willem III. naamſte Raaden waren (*b*), zullen hem, ongetwyfeld, de hooge noodzaakelykheid hier van vertoond hebben. De Engelſche en Hollandſche Koopluiden vielen, omtrent deezen tyd, klagtig over elkanderen. Eenige Koopluiden van Linkoln, Jork en andere Plaatſen in Engeland vertoonden den Koning, thans *Eduard den II*, dat de Hollanders hun omtrent twaalfhonderd ponden Sterlings ſchade ter zee gedaan hadden (*i*). Daarentegen, klaagden de Hollanders, dat de Engelſchen hun eene goede menigte Haring en Viſch, onder Engeland gevangen, hadden ontroofd (*k*). Om deeze en diergelyke geſchillen by te leggen, zondt Graaf Willem, in den Zomer des jaars
1308. 1308, Chriſtiaan van Raaphorſt, Ridder, en eenige Afgevaardigden uit Dordrecht, Middelburg, *Briel* en andere Steden naar Engeland. De Koning benoemde terſtond eenige Regters, om met hen in onderhandeling te treeden (*l*); doch men ſchynt toen niets geſlooten te hebben. Alleenlyk werdt de onderhandeling eenigen tyd ſleepende gehouden, doordien de Koning op nieuws aanhieldt, om de Bruidsgaave, die de Hollanders zyne Zuſter Elizabet, Weduwe van Graave Jan den I, nog ſchuldig waren (*m*): ſchoon zonder vrugt. Ook vindt men, dat 'er, in 't jaar 1310, nog twee Middelburgers naar Engeland

(*b*) Beka *in* Guidone *p.* 108.
(*i*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* IV. *p.* 120, 145, 146.
(*k*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* IV. *p.* 150.
(*l*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I *P.* IV. *p.* 95, 114, 120, 140, 145, 146, 146.
(*m*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* IV. *p.* 95. *Vide & Tom.* II. *P.* I. *p.* 82.

land gezonden werden, om de geschillen onder de Koopluiden te helpen byleggen (*n*), en dat de Koning zig niet ongenegen toonde, om den Hollanderen eenig genoegen te geeven (*o*); doch 't liep aan tot in 't jaar 1314, of nog langer, eer men eene onderlinge overeenkomst trof, by welke de benadeelde Engelschen vryheid kreegen, om hunne schade, op de Hollandsche Koopluiden, te verhaalen (*p*). Sedert, ontstonden 'er egter geduurig nieuwe oneenigheden, tusschen de wederzydsche Koopluiden (*q*), die, van geen byzonder gevolg geweest zynde, niet naauwkeurig behoeven verhaald te worden. WILLEM III.

XV. Oorlog tusschen Graave Robert van Vlaanderen en Graave Willem. 1310.

't Bestand, tusschen Graave Robert van Vlaanderen en Graave Willem van Henegouwen en Holland, getroffen, liep, in den Zomer des jaars 1310, ten einde. Tegen welken tyd, Graaf Robert een aanzienlyk Leger op de been gebragt hadt, met welk hy in Henegouwen viel. Graaf Willem hadt, ondertusschen, ook eenige uitgelezen Ruiterbenden byeen getrokken; doch hy was slegt voorzien van Voetvolk, alzo de Hollanders en Zeeuwen, niet te beweegen geweest waren, om hem in Henegouwen te komen helpen. Zy beweerden, naamlyk „dat zy genoeg te doen „hadden, met het beschermen hunner eige„ne Kusten, welken, door Graave Robert, „die eene magtige Vloot te water gebragt „hadt, met eene Landing, gedreigd wer„den".

De Hollanders en Zeeuwen weigeren den Graave hulp.

(*n*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* IV. *p.* 167.
(*o*) Act. Publ. Augl. *Tom.* I. *P.* IV. *p.* 150.
(*p*) Act. Publ. Angl. *Tom.* II. *P.* I. *p.* 61. *Conf. p.* 130.
(*q*) Act. Publ. Angl. *Tom.* II. *P.* II. *p.* 6, 11, 147, 150.

WILLEM III. „ den". Graaf Willem zag zig, derhalve, genoodzaakt tot het sluiten van een nadeelig Verdrag, by welk hy zig, volgens het verhaal der Vlaamsche Schryveren, verbondt,

Nadeelig Verdrag. „ Zeeland, ik verstaa, Zeeland, Bewester-„ Schelde, voortaan van de Vlaamsche Graaven ter leen te zullen houden: aan Guy van „ Vlaanderen, 'sGraaven Broeder", dien men, reeds in 't jaar 1305, onder de Edelen deezer Landen, gemeld vindt (*r*) „ jaarlyks zo „ veel toe te zullen leggen, als Zeeland op-„ bragt: afstand te zullen doen van zyn Regt „ op het Land van Waas en de vier Ambag-„ ten, en de Zeeuwsche ballingen, of derzel-„ ver erfgenaamen, wederom te zullen herstel-„ len, in het bezit hunner verbeurd verklaar-„ de goederen (*s*)". Men weet, van elders, dat deeze Ballingen zig thans veel in Vlaanderen ophielden, zig geneerende met zeeschuimen, waarmede zy, onder anderen, den Engelschen veel nadeels toebragten (*t*).

XVI. Uitrooijing der Tempelieren, door gantsch Europa.

Omtrent deezen tyd, werdt de Geestelyke Ridder-Orde der Tempelieren, door gantsch Europa, en ook hier te Lande uitgerooid. Twee eeuwen byna, hadt zy in stand geweest. *Hugo de Paganis* en *Godefrid van S. Omer* hadden dezelve, te Jeruzalem, opgeregt, ter beschermingе van het Heilige Graf, en van de Pelgrims, die zig, in Bedevaart, derwaards begaven. De Ridders deezer Orde werden eerst *Armen der Heilige Stad*; doch naderhand *Tem-*

pe-

(*r*) Diplom. Wilhelm. III *apud* BOXHORN. Theatr. Holland. *p.* 60.
(*s*) MEYERUS *ad annum* 1310.
(*t*) Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* IV. *p.* 177.

peliers genoemd, om dat hun eerſte Huis digt by den Tempel ſtondt. Na dat Jeruzalem wederom in de handen der ongeloovigen geraakt was, verſpreidden de Tempeliers zig door gantſch Europa. Hun getal nam, van tyd tot tyd, toe. Alomme bouwden zy Huizen, in welken zy, even als de Monniken, ſamen woonden, en in gemeenſchap van goederen leefden. Rykelyk werden deeze Huizen begiftigd: en eerlang overtroffen de Tempeliers genoegzaam alle de andere Geeſtelyke Orden, in goederen en aanzien. Hunne groote Rykdommen ſtaken den Vorſten in 't oog. Ook verliepen zy zig in veelerlei ongebondenheid, en hunne dronkenſchap heeft, zelfs hier te Lande, gelegenheid gegeven, tot het ſpreekwoord: *Hy zuipt als een Tempelier.* Filips de Schoone, Koning van Frankryk, was de eerſte der Europiſche Vorſten, die op de verdelging deezer Orde toeleiden. Hy deedt alle de Tempeliers, in zyn Koningkryk, op éénen dag, den dertienden van Wynmaand des jaars 1307, vatten. Sedert werden veelen derzelven te regt geſteld, tot bekentenis van de ſnoodſte euveldaaden gebragt, en ten vuure gedoemd. In Engeland, en in andere deelen van Europa, werden zy ook gevangen genomen; doch zo ſtreng niet gehandeld. Overal egter werden hunne goederen aangeſlaagen: en de gantſche Orde werdt, op den twee-entwintigſten van Bloeimaand des jaars 1312, in de Kerkvergadering van Vienne, door eene Pausſelyke Bulle, vernietigd. Wilhelm III. 1312.

Hoe 't hier te Lande met het uitrooijen der Tempelieren toegegaan zy, is, onzes weetens, Byzonderlyk te Zierikzee. ner-

WILLEM III. nergens naauwkeurig genoeg aangetekend. Tot in 't midden der zeſtiende eeuwe, leefde iemant te Zierikzee (8), die dikwils plagt te verhaalen, dat zyn Vader den Brief gezien en gelezen hadt, op welks Opſchrift, aan Baljuw, Burgemeeſteren, Schepenen en Raaden der Stad bevolen werdt, op zekeren beſtemden nagt, ten twaalf uuren, byeen te komen, om dan eerſt den Brief te openen, en de bevelen, die zy 'er in vinden zouden, op lyfſtraffe, terſtond, ter uitvoeringe te doen brengen: waartoe zy zig van de hulp der Ingezetenen, onder 't doen van gelyke bedreiging, zouden mogen bedienen. Den Brief, ten beſtemden tyde, in den vollen Raad, geopend zynde, vondt men 'er een bevel in, om de Tempeliers, zonder uitſtel, van kant te helpen. De Raad bragt hierop de Stads- en andere Arbeiders in de wapenen; begaf zig, met dezelven, naar 't Huis der Tempelieren, alwaar, de deuren met geweld opgeloopen zynde, al wat men 'er vondt doodgeſlaagen werdt. Twee Tempeliers, die zig toen juiſt in een oneerlyk Huis in de Stad ophielden, waren de eenigſten, die deezen ramp ontkwamen (*u*). De goederen der Tempelieren werden, ſedert, zo te Zierikzee, als in andere Steden deezer Landen, geſchonken, aan de Orde der Hoſpitalieren van S. Jan van Jeruzalem, die tegenwoordig de Ridders van Maltha zyn, en hier te Lande, gemeenlyk, *S. Jans Heeren* genoemd werden.

Veel-

(*u*) BOXHORN Nederl. Hiſt. *bl.* 185.

(8) Mr. FRANÇOIS VAN SANDYCK, Sekretaris der Stad, ſedert den jaare 1512.

Veelligt zou men van de waarheid der overleveringe, raakende de uitrooijing der Tempelieren te Zierikzee, beter konnen oordeelen, indien zy, die dezelve te boek gesteld hebben, te kennen gegeven hadden, door wien, de Brief, van welken wy gewaagd hebben, geschreeven was. Want dat Graaf Willem diergelyk een bevel, aan de Wethouderschap eener voornaame Stad, onder bedreiging van lyfstraffe, gegeven zou hebben, is niet te vermoeden, en bezwaarlyk met de gesteldheid der Regeeringe hier te Lande overeen te brengen. De Paus of eene Kerkelyke Vergadering zou mogelyk den Brief hebben konnen doen schryven; doch ook niet wel lyfstraf dreigen konnen. Men vindt wel, dat de Keizers, somtyds, hier te Lande, bevelen gegeven hebben, om ter Heirvaart te trekken (*v*); doch van zulk een byzonder en streng bevel weet ik geen voorbeeld. 't Blykt ook niet, dat men, in 't Duitsche Ryk, streng tegen de Tempeliers gehandeld heeft. In 't Aartsbisdom van Ments, zyn zy zelfs onschuldig verklaard (*w*). Men heeft dan reden om te vermoeden, dat ons de inhoud des Briefs niet net genoeg verhaald is, zonder dat ik nogtans het voornaamste deel deszelven begeer in twyfel te trekken.

Willem III. Aanmerkingen hier over.

De Kerkvergadering van Vienne, in welke de Orde der Tempelieren was vernietigd, was, onder anderen, bygewoond, door Guy, Bisschop van Utrecht (*x*), die zig, na dat hy, in 't jaar

Stigtsche zaaken.

(*v*) *Zie* hier onder § XXIX. *bl.* 244.
(*w*) H. Mutii Chron. Germ. *Libr.* XXII. *p.* 211, 212.
(*x*) Beka *in* Guidone. *p.* 107.

WILLEM III. jaar 1305, uit de Vlaamsche gevangenis, geslaakt was, meer met de Kerkelyke zaaken zyns Bisdoms scheen te willen bemoeijen. In de Lente des jaars 1310, verscheen hy op eene Provinciaale Sinode, door Henrik, Aartsbisschop van Keulen, onder wien hy stondt, binnen deeze Stad, beschreeven: alwaar, behalve verscheiden' wetten, om de vryheden der Kerkelyken, tegen de Leeken, te beschermen, ook bepaald werdt, dat men, voortaan, volgens het gebruik der Roomsche Kerke, het jaar met Kersmis en niet met Paaschen zou aanvangen (y). Men heeft, sedert, hier te Lande, deezen styl, in 't Kerkelyke, langen tyd, gevolgd, en den styl, volgens welken 't jaar, met Paaschen begon, den *Styl van den Hove* genoemd.

Tweeërlei Jaarbegin.

In 't jaar 1311, begaf Bisschop Guy zig naar Vienne: alwaar Paus *Klemens de V.* hem, volgens sommiger verhaal, een' Kardinaals hoed zou aangebooden hebben. Men voegt 'er, als iet zeldzaams, by, dat hy dien van de hand wees, zig vergenoegende met een jaargeld van vyfhonderd ponden, welk hem, door Filips den Schoonen, Koning van Frankryk, toegelegd werdt (z). De gunst des Konings hieldt hem eenigen tyd ten Hove op: tot dat hem de toestand der zaaken zyns Bisdoms herwaards te rug riep.

XVII. Kryg tusschen Bisschop

Voor zyn vertrek naar Vienne, hadt hy, ter beteugeling der Stellingwerver Friezen, die geduurig tegen hem opstonden, eene Sterkte begonnen op te werpen, op een stuk Lands in

(y) LABBE Concil. *Tom.* XI. *p.* 1517. *ap.* FLEURY *Tom* XIX. *p.* 160, 162.

(z) BEKA *in* Guidone *p.* 107.

in Stellingwerf, van welk hy den eigendom behendiglyk hadt weeten te verkrygen. Zyn afzyn en een gerugt van zynen dood, welk 't gantſche land door verſpreid werdt, gaf den Stellingwerveren aanleiding, tot het pleegen der voorige vyandelykheden. Het opwerpen eener nieuwe ſterkte in hunne Landſtreek, die egter nog niet voltrokken was, ſtak hun in den krop. Zy vernielen dan eerſt het onvoltooide werk, en ſlaan, vervolgens, 't beleg, voor het Biſſchoppelyke Slot te Vollenhove: welk fel beſtormd; doch, door den Slotvoogd *Herman*, dapperlyk verdedigd werdt. De Belegeraars, reeds in den Voorburgt gekomen, werden, door het hevig ſteenwerpen en ſchieten der Burgtzaaten, genoodzaakt te deinzen. Toen voerden zy een geweldig houten Stormgevaarte tegen 't Slot aan: welk drie verdiepingen hoog, en opgepropt met manſchap was. Van de bovenſte verdieping, werdt met zwaare ſteenen geworpen: van de tweede, met pylen geſchooten. Van de onderſte, ſtreedt men met heirbylen. 't Gantſche gevaarte was van buiten bekleed met oſſenhuiden, om voor 't vuurſchieten der Burgtzaaten beveiligd te zyn, en verder met teenen vlegtwerk omtuind, om 't beuken der ſtormrammen te konnen wederſtaan. 't Beleg hadt reeds eenen geruimen tyd geduurd, en 't Stormgevaarte was, tot op vyf voeten na, aan 't Slot gebragt, toen de Biſſchop, met een aanzienlyk Leger, te ſchepe naderde tot ontzet. *Gerard*, Prooſt van Deventer, Broeder des Slotvoogds, hadt den Biſſchop, die nog in Frankryk was, van den toeſtand der Belegerden ken-

Willem III.

Guy en de Stellingwerver Friezen.

Beleg van 't Slot te Vollenhove.

WILLEM III. kennis gegeven: waarop hy, zonder uitſtel, naar Holland was gekeerd. Hier had Graaf Willem, ten behoeve zyns Ooms, Heirvaart doen beſchryven, en zo veel Volks byeen gebragt, dat Guy zig in ſtaat vondt, om het ontzet te onderneemen. Jan van Arkel, Dirk van Brederode, Nikolaas van Putten en andere Edelen verzelden hem op den togt. De Burgtzaaten ontdekten haaſt van de Toorentranſen de nadering der Biſſchoppelyke Vlote, die de Zuiderzee overſtak: en dit gezigt deedt hun den moed zo zeer wakkeren, dat zy, volgens de gewoonte deezer tyden, in welken men nog geen Buskruid kende, een tonnetje, gevuld met Werk, Spek, Salpeter, Zwavel, Pek en andere brandbaare ſtoffe, en van buiten met yzeren haakjes beſlaagen, ontſtaken, en op het ſtormgevaarte der Friezen wierpen: waaraan het zig zo vaſt hegtte, dat de bovenſte verdieping ligterlaage in brand geraakte, inſtortte, en vyftig Friezen verpletterde. De anderen, voor gelyke ramp bedugt, verlieten 't gevaarte, dat, kort hierna, om verre raakte, en geheel verteerd werdt.

wordt opgebroken. Terwyl de Friezen hierdoor in verwarring gebragt waren, deedt de Slotvoogd eenen uitval, in welken, wel vyfhonderd Friezen ſneuvelden, terwyl de overigen de vlugt namen. De Biſſchop was ondertuſſchen geland niet verre van Vollenhove, alwaar zyne Hollandſche benden, door eenige Overyſſelſchen, verſterkt werden. Toen de benden verzameld waren, was de dag te ver verloopen, om iets te onderneemen. Men beſloot, derhalve, eerſt des anderendaags op te trekken, de

de vlugtende Friezen te vervolgen, en alles, in Stellingwerf, te vuur en te zwaard, te verdelgen. Doch des nagts, ontſtondt 'er zulk een geweldige ſtorm, van hevigen plasregen verzeld, dat de wegen, den volgenden dag, t'eenemaal onbruikbaar waren. De Biſſchop deedt, derhalve, den voorgenomen togt ſtaaken: en de Hollanders keerden, eerlang, met hunne Schepen, wederom naar huis (*a*). Ook kwamen de Stellingwervers in onderhandeling met den Biſſchop, die vergoeding der ſchade, door die van Vollenhove geleeden, en eenige Landen in Yzelham, Steenwyk en elders leggende, van hun vorderde (*b*). Hier op volgde een Verdrag, welk, in 't jaar 1313, getroffen werdt. De Biſſchop hadt, reeds te vooren, in erkentenis van den dienſt, hem door zynen Neeve beweezen, de goederen van de Huizen van Amſtel en Woerden, die hem, voor zyn leeven, waren opgedraagen, aan Graave Willem wederom gegeven (*bb*). Willem III. 1313.

Biſſchop Guy genoot egter de ruſt, die hem dit Verdrag verſchafte, maar weinige jaaren. Hy hadt de Voogdyſchap van *Gysbrecht uit den Gooije*, een' Stigtſch Jonker, toevertrouwd aan Jan van Kuilenburg en Nikolaas van Kats; die, in 't jaar 1317, tot het doen van rekening gevorderd, en weigerig gebleeven zynde, hem, op nieuws, noodzaakten, om Heirvaart tegen hen te beſchryven. De Hollanders booden hem hier wederom byſtand. 't *Slot ten*

(*a*) Beka *in* Guidone *p.* 107, 108. Ubb. Emmii Rer. Friſic. *Libr.* XIII. *p.* 189.

(*b*) Charta *Ann.* 1313. *apud* Matthæum Analect. *Tom.* III. *p.* 206.

(*bb*) *Zie* Mieris Charterb. II. *Deel*, *bl.* 121.

WILLEM III. *ten Gooije* werdt belegerd, en ging over by Verdrag. Kuilenburg en Kats booden den Biſſchop voldoening aan; en't Slot werdt *Arnoud van Yſſelſtein* en *Willem*, Baſtaard van Graave Floris den V, in handen geſteld. Doch des nagts na 't ſluiten van dit Verdrag, werdt de Biſſchop van eene hevige kwaale overvallen, die hem terſtond van 't leeven beroofde, op den negenentwintigſten van Bloeimaand des gemelden jaars (*c*). Kuilenburg en Kats maakten zig toen terſtond wederom meeſter van 't Slot, de Biſſchoppelyke bezetting verdryvende (*d*).

Dood van Biſſchop Guy.

XVIII. Fredrik de II. wordt Biſſchop.

Graaf Willem, de dood zyns Ooms vernomen hebbende, wiſt zo veel by de Utrechtſche Geeſtelykheid te wege te brengen, dat zyn Bloedverwant, *Fredrik van Zierik*, met de Biſſchoppelyke waardigheid, bekleed werdt (*e*). t'Eenemaal hing deeze Biſſchop van Graave Willem af. Men heeft nog eenen Brief van hem (*f*), in 't jaar 1320, gegeven, by welken hy geheime Raaden aanſtelt, die door den Graave benoemd waren, en belooft, 's Graaven goedvinden in alles te zullen volgen.

De Heerlykheden van Amſtel en Woerden met Holland vereenigd.

De Heerlykheden van Amſtel en Woerden, voorheen, door Graave Jan den II, aan Guy, zynen Broeder, opgedraagen, werden nu, na 's Biſſchops dood, wederom met het Graafſchap van Holland vereenigd. De Graaf ſtelde, ſedert, in ieder deezer Heerlykheden, een Baljuw (*g*). Jan van Kuik hadt

(*c*) Libr. Obit. S. Petri & Major. Eccl. Traj. *apud* MATTHÆUM *ubi ſupra p.* 207.
(*d*) BEKA *in* Guidone *p.* 109.
(*e*) BEKA *in* Freder. II. *p.* 111.
(*f*) Charta Freder. II. *ap.* MATTHÆUM Anal. *Tom.* III. *p.* 211.
(*g*) BEKA *in* Guidone *p.* 109. GISB. LAPP. A WAVEREN *in* Anal. Belgic. C. P. HOYNCK VAN PAPENDRECHT *Tom.* III. *P.* I. *p.* 327.

hadt eenige goederen in de Landen van Amſtel en Woerden bezeten, die hy, in 't jaar 1308 overleeden zynde (*b*), zynen Zoon *Otto* nagelaaten hadt. Otto droeg deeze goederen, en al wat hy meer in 't Stigt ter leen bezat, het Ampt van Biſſchoppelyken Schenker alleen uitgenomen, in 't jaar 1326, ook aan Graave Willem den III. op (*i*), en begaf zig, ſedert, met der woon naar Engeland (*k*). De Heerlykheid der Stede Amſterdam, ſedert eenige jaaren, afgeſcheiden van de Heerlykheid van Amſtel, is, vermoedelyk, ook eerſt na Guys afſterven, met het Graafſchap van Holland, vereenigd geworden. Wy hebben, te vooren gezien, dat Graaf Floris, of Biſſchop Jan van Naſſau, met zyne bewilliging, de Heerlykheid deezer Stede, aan Jan Perſyn, Heere van Waterland, geſchonken hadt: en dat deeze, uit hoofde van den Zoen met Gysbrecht van Amſtel van den jaare 1285, in 't bezit derzelve beveſtigd was geworden (*l*). Doch alzo oude Schryvers getuigen (*m*), dat Guy van Henegouwen, al omtrent den jaare 1300, Keuren en Voorregten aan Amſterdam gegeven heeft, ſchynt hy toen reeds in 't bezit dier Heerlykheid geweeſt te zyn. Men zou, ligtelyk, vermoeden, dat hy dezelve gekogt hadt van den Huize van Perſyn, door welken, ook op andere tyden, wel Heerlyke goederen verkogt waren (*n*). Doch 't blykt, dat zy, in den

Willem III.

(*b*) Meyerus *ad annum* 1308.
(*i*) Brief van Otto van Cuyck *apud.* Matth. Analect. *Tom.* III. *p.* 616.
(*k*) Acta Publ. Angliæ *Tom.* II. *P.* III. *p.* 33, 120.
(*l*) IX. *Boek*, *bl.* 38. en 40.
(*m*) Ongenoemde Klerk, *bl.* 187.
(*n*) Sibr. Leonis Vitæ Abbat. Hort. Divæ Mariæ, *in* Matthæi Anal. *Tom.* V. *p.* 249.

WILLEM III. den jaare 1282, aan Graave Flotis den V. afgeſtaan was (*nn*). En onder de Graaven Willem den III. en Willem den IV, heeft Amſterdam, zo wel als gantſch Amſtelland, tot Holland behoord (*o*).

XIX. Graaf Willem doet eenen inval in Vlaanderen.

De Graaf, die zig, zo wel als zyn Vader, naauw met Frankryk verbonden hieldt, moeſt, van tyd tot tyd, deel neemen, in den Oorlog, dien de Franſche Koningen, tegen de Vlaamingen, voerden. 't Verdrag, welk hy, in 't jaar 1310, met Graave Robert, geſlooten hadt, was ook zo nadeelig voor hem; dat hy van zelf genegen genoeg was, om het te breeken. Hy werdt, derhalve, van *Lodewyk den X*, 1315. Koning van Frankryk, in 't jaar 1315, zo dra niet aangezogt, om eenen inval in Vlaanderen te doen, of hy verzamelde een aanzienlyk Leger van Henegouwers, Franſchen, Friezen en Hollanders, welk hy, te water, de Schelde op, in Vlaanderen voerde (*p*). De Koning was, midlerwyl, in 't Weſten der Landſtreeke getrokken; doch het onſtuimig weder en de geweldige plasregens maakten de wegen onbruikbaar, en noodzaakten hem, zonder iets uitgerigt te hebben, naar Frankryk te rug te keeren. Graaf Willem lag voor Rupelmonde, toen hy van den aftogt des Konings kennis kreeg. Te gelyk vernam hy, dat de Vlaamingen eenige Hollandſche Vaartuigen, met mondbehoeften voor zyn Leger, hadden opgeligt. Hierom vondt hy niet geraaden, langer in Vlaanderen te vertoeven. Hy ver-

(*nn*) *Zie* MIERIS Charterb. I. *Deel*, *bl.* 423.
(*o*) *Zie* Handv. van Amſt. *bl.* 2. MIERIS Charterb. II. *Deel*, *bl.* 304, 323, 562.
(*p*) MEYERUS *ad ann.* 1315. BEKA *in* Guidone, *p.* 108.

vergenoegde zig, derhalve, met het verwoesten van eenige Plaatſen, langs de Schelde, en in 't Land van Waas: waarna hy, zonder eenig verlies geleeden te hebben, wederomſcheep ging, en naar Holland keerde (*q*). Willem III.

De zwaare Regen, die deezen togt geſtremd hadt, deedt, hier en hier omtrent, grooter ſchade. Hy was oorzaak, dat het Graan niet tot rypheid kwam, en op 't veld verrotte: waarop groote duurte en eene hevige Peſtziekte volgde. Men vindt aangetekend, dat niet alleen de armen, in deezen bangen nood, verwaarloosd werden, en by menigten, op de ſtraaten, verſmagtten; maar dat ook Bloedvrienden, Ouders en Kinderen, ja Egtgenooten zelven elkanderen ſchuwden, en den noodigen onderſtand weigerden. De armen ſloegen 't vleeſch van doode krengen raauw te lyve. En in zeker Hollandſch Dorp, werden de Kikvorſchen, toen veel ongewooner voedſel dan nu by ſommigen, uit de poelen gehaald, en gegeten. Doch 't is opmerkelyk, dat de Hemelſche Voorzienigheid deeze tyden van jammer, binnen weinige maanden, zo t'eenemaal deedt verdwynen, dat men zekere maat Rogge voor vyftien penningen kogt, daar men, te vooren, zo veele ſtuivers Hollandſche munt voor beſteed hadt (*r*). Sommigen ſchryven deeze ſchielyke verandering eeniglyk toe aan een volgend vrugtbaar Jaargetyde; doch veelligt is 'er ook toevoer van Graanen uit de Ooſtzee gekomen: al- Hongersnood en Peſtziekte, hier te Lande.

(*q*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1314. Meverus *ad ann.* 1315. Spiegel Hiſtoriaal VI. *Boek*, *Cap.* XVII-XX. *bl.* 384-389.

(*r*) Wilhelm. Procurat. *ad annos* 1314, 1315.

WILLEM III. alzo men vindt, dat de Oosterlingen, ten deezen tyde reeds, met hunne Schepen, in Holland kwamen, hunne waaren, te Dordrecht en elders, ter markt bragten, en, met Hollandsche waaren beladen, te rug keerden (*s*).

Vrede tusschen Graave Willem en Lodewyk, Graave van Vlaanderen.

Met Vlaanderen, schikten de zaaken zig ook eerlang op beteren voet. Koning Lodewyk de X, in Zomermaand des jaars 1316, overleeden zynde, werdt, door *Filips den V.*, opgevolgd, die zig terstond genegen toonde, om eene vaste Vrede met de Vlaamingen te sluiten. 't Gelukte egter niet, voor den tweeden van Zomermaand des jaars 1320. Volgens één der punten van 't Verdrag, moesten de geschillen, tusschen de Graaven Willem en Robert, die Koning Eduard, midlerwyl, te vergeefs gepoogd hadt by te leggen (*t*), aan de bemiddeling des Franschen Konings, verbleeven worden (*u*). Doch deeze bemiddeling kreeg haar beslag eerst in 't jaar 1323: wanneer Filips de V. reeds door zynen Broeder, *Karel den IV.* en Graaf Robert, door zynen Kleinzoon, *Lodewyk van Nevers*, opgevolgd was. In Lentemaand des gemelden jaars, werdt 'er te Parys een Verdrag getroffen (*v*), by welk Graaf Lodewyk Graave Willem ontsloeg „ van de hul-
„ dé, die de Graaven van Holland, voorheen,
„ wegens eenige Zeeuwsche Eilanden, aan de
„ Graaven van Vlaanderen, geoordeeld wer-
„ den schuldig te zyn: en van de betaaling der
„ penningen, die, uit kragt van het Verdrag
„ van den jaare 1310, geschieden moest (*w*).

1320.

1323.

„ Graaf

(*s*) Handv. van Willem III. *by* BALEN Dordr. *bl.* 493.
(*t*) Act. Publ. Angl. *Tom.* II. *P.* I. *p.* 165, 165, 165.
(*u*) MEYERUS *ad annum* 1320.
(*v*) MEYERUS *ad annum* 1322.
(*w*) *Zie* hier voor *bl.* 190.

„ Graaf Willem ſtondt, daarentegen, zyn Regt op de Landen van Aalſt en van Waas, de vier Ambagten en Gerardsbergen, aan Graave Lodewyk af. De verbeurd verklaarde goederen der Hollandſche en Zeeuwſche Ballingen, die de zyde des Graaven van Vlaanderen gehouden hadden, zouden, ten behoeve van Graave Willem, verbeurd blyven. En zo iemant in gebreke blyven mogt van Graaf Willem, in 't bezit dier goederen, te ſtellen, zou Graaf Lodewyk gehouden zyn zulks te doen, mids hem daar voor, door Graave Willem, dertigduizend ponden betaald worden. Zo 'er, in 't verwolg, eenig verſchil, tuſſchen de Graaven, ontſtaan mogt, zou het, niet door de wapenen, maar door de uitſpraak van zes goede mannen, wederzyds te kiezen, moeten beſlegt worden." Sommigen voegen 'er by, dat de goede mannen van de Vlaamſche zyde, te *Saaftingen*, en die van de Hollandſche zyde, in *Rynland*, byeen komen moeſten, en niet van de plaats gaan, voor dat de twiſt bygelegd was (*x*). De andere punten deezer Vrede betreffen ons Land niet. Zy werdt, van Vlaanderens zyde, door de Steden Gend, Brugge en Yperen; en van de zyde van Henegouwen, Holland en Zeeland, door de Steden Valenchyn, Bergen, Maubeuge, *Dordrecht*, *Zierikzee*, *Middelburg*, *Delft*, *Leyden* en *Haarlem* bekragtigd (*y*). Men vindt niet, dat het Verdrag, door eenigen der Edelen, getekend of bezegeld geworden is. WILLEM III.

Dee-

(*x*) Meyerus *ad annum* 1322.
(*y*) P. d'Oudegherst Chron. de Flandr. *Ch.* CXLIX. *f.* 246. *verſ.*

Willem III. Deeze Vrede maakte een einde van den langduurigen twiſt over de Zeeuwſche Eilanden (z): die, ſedert, zo verre my gebleeken is, niet wederom opgehaald werdt. Graaf Willem hadt de voordeelige Voorwaarden, die hy hier bedong, genoegzaam eeniglyk te danken aan de bemiddeling des Konings van Frankryk, die den jongen Graaf van Vlaanderen, onlangs gehuwd met *Margareet*, Dogter des overleeden Konings, Filips den V, t'eenemaal naar zyne hand wiſt te zetten. De Vrede tuſſchen Holland en Vlaanderen werdt, ſedert, ongeſchonden bewaard. Men vindt wel, dat Graaf Willem, verzeld van *Willem*, zynen Zoon, Jan van Arkel, Dirk van Brederode, *Allard van Egmond*, Filips van Waſſenaar, *Jan van Haamſtede*, *Arnold van Kruiningen*, en andere Hollandſche en Zeeuwſche Edelen, den Koning van Frankryk, *Filips den VI*, in 't jaar 1328, in Vlaanderen, met de wapenen bygeſtaan, en zig dapperlyk gekweeten heeft (a). Doch deeze Kryg werdt niet gevoerd tegen Graave Lodewyk; maar tegen de Vlaamſche Steden, die wederſpannig geweeſt waren; doch, in 't kort, tot onderwerping gebragt werden. Wy maaken 'er, hier, by voorverhaal, gewag van, op dat wy, in 't gevolg, niet tot de Vlaamſche zaaken zouden behoeven weder te keeren.

XX. Graaf Willem en zyne Verbindteniſſen met Frankryk bragten De magt en het aanzien van Graave Willem

(z) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1323. *p.* 609. *ad annum* 1330. *p.* 709.

(a) Meyerus *ad annum* 1328. Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1328. *p.* 634-637.

ten, gelyk wy gezien hebben, den Landen, nu en dan, merkelyke voordeelen aan; doch hielden ook, aan de andere zyde, de Landzaaten in geduurige vrees voor Oorlog, en joegen hen op koſten, die, by de ſpaarzaame menigte, dikwils, noodeloos gekeurd, en ongaarne gedraagen werden. Wy hebben reeds gezien (*b*), dat de Hollanders en Zeeuwen, in 't jaar 1310, plat uit weigerden, den Graave in Vlaanderen ter Heirvaart te volgen: en ſchoon zy dit naderhand deeden, gaven zy egter genoeg te kennen, dat de groote koſten, die de Graaf, van tyd tot tyd, maakte, hun, tegen de borſt waren. Want niet vergenoegd met veel gelds aan 't voeren van uitheemſche Oorlogen te ſpillen, hieldt hy geduurige Steekſpelen binnens Lands, 't welk niet zonder veel omſlags en koſten geſchieden kon, en daarom der Gemeente laſtig viel. Ook ſtondt het der Geeſtelykheid tegen (*c*), als ſtrydig met de Kerkelyke wetten. In 't jaar 1322, woonde de Graaf de Krooning van Karel den IV, Koning van Frankryk, by, verzeld van veele Hollandſche Edelen (*d*), die geene koſten ſpaarden, om 's Graaven luiſter te helpen vermeerderen. Men vindt aangetekend, dat de Graaf het Hof, by deeze gelegenheid, vermaakte, met de vertooning van eene Zeeuwſche Vrouw, zo groot, dat mannen kinderen by haar geleeken; en zo ſterk, dat zy, in elke hand, eene Ton Hamburger bier droeg, en eenen balk, dien agt mannen niet hef-

WILLEM III. veroorzaakt den Landen veele koſten.

(*b*) Boven *bl.* 189.
(*c*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1323. *p.* 610.
(*d*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1322. *p.* 587.

WILLEM III.

Huwelyken van 's Graaven Dogteren.

heffen konden, bragt, waar zy hem hebben wilde (*e*). Doch de Huwelyken van 's Graaven drie Dogteren, die, omtrent deezen tyd, kort na elkanderen, geslooten werden, vielen den Landen zo kostbaar, dat men 'er alomme heimelyk, en by de Kennemers openlyk over morde. Twee deezer Dogteren werden, in 't jaar 1324, uitgehuwelykt: éene, *Joanna* genoemd, aan Willem, Graave van Gulik, en éene, *Margareet* geheeten, aan *Lodewyk van Beyeren*, wien, in 't jaar 1314, de Keizerlyke waardigheid opgedraagen was. Van het Huwelyk der derde, *Filippa* genoemd, zullen wy terstond nader spreeken. Wy hebben reeds, by eene andere gelegenheid (*f*), aangetekend, dat de Graaven gewoon waren, eene Bede of eisch van de Landzaaten te doen, wanneer zy eene Dogter uithuwelykten. Dit geschiedde ook tegenwoordig. De Graaf trok, in 't jaar 1323, Holland en Zeeland door, in de Steden en ten platten Lande, zogenoemde vrywillige Giften vorderende. 's Lands Handvesten bepaalden de grootte der Giften, in diergelyke gelegenheden. Doch 't is waarschynlyk, dat de Graaf nu meer eischte, dan by de Handvesten vastgesteld was. Immers, uit de oude Rekeningen der Dordrechtsche Ontvangeren (*g*), blykt, dat Dordrecht, alleen *tot het Feest der Coninghinne van Alemanien* of Duitschland, vyf honderd ponden Hollandsch opgebragt hadt. Of 'er Graaflyke Brieven voorhanden zyn, by welken bepaald wordt, hoe

(*e*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1322. *p.* 606.
(*f*) Boven *bl.* 183.
(*g*) *By* BALEN Dordr. *bl.* 734.

hoe veel Dordrecht, in zulk eene gelegenheid, opbrengen moeſt, weet ik niet: doch 't is zeker genoeg, dat de Stad, op verre na, zo hoog niet geſchat kan geweeſt zyn. Men vindt, dat Leiden maar tien (*h*), Haarlem maar vyftien (*i*), en Delft maar twintig ponden (*k*), in zulke gelegenheden, betaalen moeſten: waarom men naauwlyks twyfelen kan, of de Graaf heeft meer gevorderd, dan hy, volgens de Handveſten, vorderen kon. WILLEM III.

Overal egter, was men hem, gaarne of ongaarne, te wille. Men wil zelfs, dat ſommigen, 't zy by deeze, of by eene andere gelegenheid, den Graave tienmaal zo veel booden, als hy geëiſcht hadt (*l*). Doch dan zullen de Landzaaten ook nieuwe Voorregten begeerd hebben. Immers zo ging 't, in Kennemerland. Hier zei men den Graave in 't aangezigt „ dat „ men zyne Bede wel voldoen, en 't Land zelf „ hoog genoeg ſchatten wilde; zo hy, van „ zyne zyde, den Kennemeren eenige Vty„ heden, die hem ſchriftelyk werden voor„ gelegd, wilde toeſtaan". De Graaf gaf hier op weigerend antwoord, en vertrok, de Gift der Kennemeren van de hand wyzende, verſtoord, naar 't Slot te Teilingen, en van daar naar den Haage, alwaar de Kennemers, kort hierna, ontbooden werden. Men vertoonde hun, hoe zeer de Graaf op hen geſtoord was, en vraagde, *of zy nog by hun voorig beſluit bleeven?* De Kennemers weigeren 's Graaven Bede, en verliezen hunne Voorregten.

(*h*) Handv. van Floris V. *by* JAN VAN HOUT Dienſtb. van Leyden *bl.* 9.

(*i*) Handv. van Willem II. *by* SCHREVEL. Haarl. *bl.* 231.

(*k*) Handv. van Willem II. *by* BOXHORN. Theatr. Holland. *p.* 161.

(*l*) Politike Regeer. van den Briel, *bl.* 230.

WILLEM III.

ven? Zy, bedeesd gemaakt, booden driemaal zo veel gelds, als te vooren, mids men hun de begeerde Vryheden toeſtondt. De Graaf, die hier geene ooren naar hadt, neigde tot ſtrengheid, en, wel verre van den Kennemeren nieuwe Vryheden toe te ſtaan, benam hy hun de ouden, dezelven alle verbeurd verklaarende (*m*). 't Schynt, dat de Kennemers, niet voor 't jaar 1346, in hunne oude Voorregten, herſteld geworden zyn (*n*). Ondertuſſchen toont ons dit voorbeeld, hoe veel gezags zig de Hollandſche Graaven reeds begonden aan te maatigen, en hoe volſtrekt zy wilden gehoorzaamd zyn. Doch niet min klaar blykt dit, uit het gedrag, welk de Graaf, niet lang hierna, hieldt, omtrent de Stad Dordrecht zelve, die hem, kort te vooren, zulke rykelyke giften gedaân hadt.

XXI. Verſchil van verſcheiden Steden met Dordrecht over 't Stapelregt.

Dordrecht, thans de voornaamſte Koopſtad van Holland, hadt, in 't jaar 1299, van Graave Jan den I. en van Jan van Avennes, het Voorregt verkreegen, dat alle Wynen, Graanen, Houtwaaren en andere Koopmanſchappen, die de Merwe en de Lek afgebragt werden, aldaar geveild moeſten worden, eer zy verder mogten worden gevoerd. De Tollenaars van Geervliet en *Stryenmonde* kreegen, ten zelfden tyde, bevel, om geene Koopwaaren de Tollen voorby te laaten, ten ware hun bleeke, dat dezelven te Dordrecht gekogt waren (*o*). Dit Voorregt werdt, ſedert, nog nader beveſtigd, en verder uitgebreid, en in 't gemeen

(*m*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1324. *p.* 627-629.
(*n*) Handv. van Kennemerl. *bl.* 9.
(*o*) Handv. *by* BALEN *bl.* 441.

meen *Stapel-regt* genoemd. Willem de III. voegde 'er verſcheiden' Voorregten by. Om den Ooſterſchen handel naar Dordrecht te trekken, hadt hy, in 't jaar 1313, den Oosterlingen tolvryheid verleend van alle waaren, die zy aldaar ter markt brengen zouden (*p*). En in 't jaar 1322, verleende hy den Dordrechtenaaren tolvryheid, door alle zyne Landen (*q*). Zo dat het geenszins vreemd ſchynen moet, dat die van Dordrecht, zo zeer begunſtigd, den Graave, in 't volgende jaar, zo rykelyk eene Bede toeſtonden. Doch de gunſt, die Dordrecht genoot, en, zo men wil, ook het misbruik, dat 'er die Stad van maakte, ſtak den anderen Hollandſchen Steden in 't oog: vooral, morde men, over 't Stapelregt. Men vondt het vreemd en onredelyk, dat elk genoodzaakt werdt, de bovenlandſche waaren te Dordrecht te moeten koopen. De gantſche Gemeente van Noordholland, waardoor men, ten deezen tyde, al 't Land tuſſchen de Maaze en Kennemerland verſtondt, ſpande dan ſamen. De Dordrechtſche Koopluiden werden aangetaſt en van 't hunne beroofd. Die van Dordrecht namen hier wraak over van de Noordhollanders. De oneenigheid ſcheen tot eenen volſlaagen binnenlandſchen Oorlog te zullen uitbarſten. Doch de Graaf, door zynen Broeder, *Jan van Beaumont*, die, als Heer van Gouda en Schoonhoven, 't belang der Noordhollanderen voorſtondt, onderrigt van de Dor-

WILLEM III.

(*p*) Handv. by BALEN, *bl.* 493.
(*q*) Handv. by BALEN, *bl.* 497.

Willem III. Dordrechtſche knevelaryen, kwam 'er, met zyn gezag, tuſſchen beide. De dienſt, hem, zo onlangs, door die van Dordrecht, gedaan, verhinderde hem niet, Heirvaart tegen de Stad te doen beſchryven. 't Gerugt hiervan was genoeg, om haar 't hoofd in den ſchoot te doen leggen. Zy deedt eene bezending aan den Graave, en verwierf, met veel moeite, vergiffenis van 't gebeurde. Ook behieldt zy, ter naauwer nood, de oude Voorregten: alzo de Graaf oordeelde, dat dezelven haar met regt benomen mogten worden. Dit gebeurde, in 't jaar 1325 (*r*).

1325.

XXII. Huwelyk van Filippa, Dogter van Graave Willem, met Eduard van Engeland, geſlooten. Gevolg hier van.

Izabelle, Gemaalin van Eduard den II. Koning van Engeland, hadt zig, in 't zelfde jaar, naar Parys begeven (*s*), in ſchyn, om een Verdrag, tuſſchen Karel den IV, haaren Broeder, en den Koning, haaren Egtgenoot, te bewerken; doch inderdaad om zig, met den raad en hulp haars Broeders, van den Engelſchen Troon, voor haaren Zoon, den jongen Eduard, dien men haar, onder zeker voorwendſel, na gezonden hadt, te verzekeren. Koning Karel begunſtigde heimelyk het oogmerk zyner Zuſter. Zelfs beloofde hy haar, met de wapenen, te zullen ondersteunen; mids dat het onder de hand geſchieden kon. De ſtaatzugtige Vorſtin, zig derhalve genoodzaakt vindende, naar eenen beſchermer om te zien, die geene zwaarigheid maaken zou, om haare zyde, openlyk, voor te ſtaan, wierp het oog op Graave Willem, die zig,

(*r*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1325. *p.* 640, 641.
(*s*) Froissart *Vol.* I. *Ch.* VI. *p.* 4.

zig, omtrent deezen tyd, in Frankryk bevondt (*t*). Hy was van haare Namaagſchap, zynde gehuwd met de Dogter van Karel van Valois, Broeder van haaren Vader, Filips den Schoonen. Doch om hem nog ſterker te beweegen, ſloeg zy een Huwelyk voor, tuſſchen den jongen Eduard en zyne Dogter Filippa. De Graaf liet zig, zonder veel beraad, overhaalen. Het Huwelyk werdt geſlooten, onaangezien Koning Eduard zynen Zoon ernſtig verbooden hadt, zig, in eenige onderhandeling van deezen aart, buiten zyne toeſtemming, te laaten inwikkelen (*u*). Eduard was te vooren wel gezind geweeſt, om de oudſte Dogter van Graave Willem, Margareet, voor zynen Zoon, ten Huwelyk te verkrygen (9); doch de zaaken waren nu zo zeer van gedaante veranderd, dat hy diergelyke verbindtenis ſchuwen moeſt. De Koning van Frankryk, om den ſchyn van Vriendſchap met Koning Eduard te bewaaren, deedt zyne Zuſter, terſtond na dat het Verbond met Graave Willem getroffen was, uit zyn Ryk vertrekken. Zy begaf zig naar Valenchyn, en vandaar naar Holland (*v*), alwaar Graaf Willem vaſt eenige benden byeen gebragt hadt, om de Koningin naar Engeland te geleiden. *Jan, Koning van Boheemen*, die thans naauw met Graa- Willem III. 1326.

(*t*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1325. *p.* 630.
(*u*) Act. Publ. Angl. *Tom.* II. *P.* II. *p.* 153.
(*v*) Froissart *Vol.* I. *Ch.* IX. X. *p.* 6, 7.

(9) Men vindt dat, hierover, in de jaaren 1318, 1319, 1320 en 1321, gehandeld is. Vide *Acta Publ. Angliæ* Tom. II. P. I. p. 165, 165, 182, 183, 183. P. II. p. 11, 17.

Willem III.

Graave Willem verbonden was (*w*), bewoog eenige Ridders der Duitſche Orde, om zig, met de overige benden, ſcheep te begeeven. De Graaf, de Koningin, te Dordrecht, eenigen tyd, opgehouden hebbende, binnen welken, de ondertrouw tuſſchen Eduard en Filippa geſchiedde, liet haar, van zynen Broeder, Jan van Beaumont, verzeld, in de Haven van den Briele ſcheep gaan (*x*). 't Gevolg van deezen togt breedvoerig te verhaalen, is buiten ons beſtek. Wy tekenen ſlegts met een enkel woord aan, dat de Koningin haar oogmerk bereikte. Eduard de II. werdt ontroond: zyn Zoon, *Eduard de III*, tot Koning verklaard, en Jan van Beaumont, die der Koninginne zulk een' merkelyken dienſt gedaan hadt, nevens zyn Volk, in 't jaar 1327, rykelyk begiftigd (1), herwaards te rug gezonden (*y*). Ook werdt het Huwelyk, tuſſchen Eduard den III. en Filippa, in 't jaar 1328, voltrokken (*z*): na dat men van den Paus, toen *Jan den XXII*, met veel moeite, ontſlag van de Kerkelyke Wet, wegens de Huwelyken tuſſchen Namaagen, hadt weeten te

(*w*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1323. *p.* 910, 619.
(*x*) Wilhelm Procurat. *ad annum* 1325. *p.* 646, 647. Froissart *Vol* I. *Ch.* X. *p.* 7.
(*y*) Wilhelm Procurat *ad annum* 1327. *p.* 651.
(*z*) *Voyez* de Rapin Thoiras Hiſt. d'Angleterre *Tom.* III. *p.* 127, 128, 129, 142, 144, 146.

(1) De Koning lei hem een jaargeld toe van duizend mark, uit de Regten op de Wolle, het Leder en de Schaapenvellen: om welk te ontvangen, hy twee Florentynſche Koopluiden, te Londen, magtigde. Vide *Acta Publ. Angl.* Tom. II. P. II. p. 173, 189. & P. III. p. 30.

te bekomen (*a*): hebbende Eduard den II. zelven den Paus zoeken te beweegen, om dit ontſlag niet ligtelyk te verleenen (*b*). De Graaf begaf zig, in perſoon, naar Engeland, om zyne Dogter te geleiden (*c*), aan welke, door haaren Egtgenoot, eene Bruidsgaave van vyftienduizend ponden zwarten tournois, jaarlyks, werdt toegelegd (*d*). WILLEM III.

Gelyk dit Huwelyk Graaf Willem bewoogen hadt, om zig in de Engelſche zaaken te ſteeken, wikkelde hem het Huwelyk zyner Dogter Margareet, omtrent deezen tyd, ook dieper in de zaaken des Duitſchen Ryks, dan hy, als een vry Ryks Lid, zou konnen verpligt geweeſt zyn. De gelegenheid hiertoe moet van wat hooger opgehaald worden.

Keizer *Hendrik den VII.* die Keizer Albrecht den I. in 't jaar 1308, opgevolgd was, in 't jaar 1313, overleeden zynde, bleef het Ryk veertien maanden zonder Opperhoofd. Eindelyk, verkooren vyf Keurvorſten, naamelyk de Aartsbiſſchoppen van Ments en Trier, Jan, Koning van Boheemen, Zoon van Henrik den VII. Waldemar, Markgraaf van Brandenburg, en Jan, Hertog van Saxen, te Frankfort by een gekomen zynde, op den negentienden van Wynmaand des jaars 1314, *Lodewyk, Hertog van Beijeren*, wiens Moeder eene Dogter van Keizer Rudolf geweeſt was, tot Roomſch Koning. Doch omtrent op den zelf- XXIII. Staat van het Duitſche Ryk.

(*a*) Acta Publ. Angl. *Tom.* II. *P.* II. *p.* 196. WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1327. *p.* 669. FROISSART *Vol.* I. *Ch.* XX. *p.* 21.
(*b*) Acta Publ. Angl. *Tom.* II. P. II. *p.* 150.
(*c*) Acta Publ. Angl. *Tom.* II. *P.* II. *p.* 198, 203.
(*d*) Act. Publ. Angl. *Tom.* II. P. III. *p.* 13.

WILLEM III. zelfden tyd, verkooren de andere twee Keurvorſten, Henrik, Aartsbiſſchop van Keulen en Rudolf van Beieren, Paltsgraaf aan den Ryn, en Broeder van Lodewyk, te Saxenhauſen, *Fredrik van Ooſtenryk*, Zoon van Keizer Albrecht, tot dezelfde waardigheid. Deeze dubbele verkiezing was oorzaak van veele verwarringen in 't Ryk. Lodewyk en Fredrik ſpaarden koſten noch moeite, om hunnen aanhang te vermeerderen. De eerſte kreeg, al kort na zyne verkiezing, Graaf Willem op zyne zyde: 't welk men afneemen mag, uit eenen zyner Brieven, te Aken, op den drieentwintigſten van Slagtmaand des jaars 1314, gegeven, waarby hy den Graave „ van al „ het Regt, welk de Keizers, zyne Voor„ zaaten, op Holland, Zeeland en Friesland „ gehad hadden, ontſlaagen verklaart, mids „ dat deeze hem en den Ryke de behoorlyke „ hulde wegens deeze Landen deedt (2)". Ook hadt Lodewyk den meeſten aanhang. In 't jaar 1322, gelukte het hem egter eerſt, zynen Mededinger, Fredrik, in eenen Veldſlag, gevangen te neemen. Sedert noodzaakte hy hem afſtand van zyn regt op 't Ryk te doen. *Beatrix*, Dogter van Henrik, Hertog van Glogau, Lodewyks tweede Gemaalin, in 't jaar 1323, overleeden zynde, trouwde hy, kort daarna, voor de derde reize, met Margareet, Dogter van Graave Willem, die, hierdoor, ten naauwſten, aan de belangen van Keizer Lodewyk verbonden werdt.

Gantſch

(2) Van deezen Brief, is my een Affchrift van een *Vidimus* van den jaare 1416, op *francyn* geſchreeven, ter hand gekomen.

Gantsch Duitschland was nu genoegzaam bevredigd, en hieldt de zyde van Keizer Lodewyk. Doch in Italie, berokkende Paus Jan de XXII, zyn geslaagen vyand, hem geduurig veel moeite. Niet vergenoegd, met hem niet voor Roomsch Koning te erkennen, zogt hy Milaan en andere Italiaansche Steden, die 't met Lodewyk hielden, met geweld, van zyne zyde af te trekken. Zelfs geliet hy zig zo gestoord te zyn op Lodewyk, om de hulp, die hy den zynen in Italie toebragt, dat hy hem, by eene Bulle, gedagtekend den negenden van Wynmaand des jaars 1323, vermaande of beval, binnen den tyd van drie maanden, afstand van 't Ryk te doen, onder bedreiging van den Kerkelyken ban (*e*). Veel verslaagenheid veroorzaakte deeze Bulle in Holland (*f*). Doch de Keizer verdedigde 'er zig meesterlyk tegen, zig beroepende, van den Paus, op den Heiligen Stoel en eene algemeene Kerkvergadering (*g*). Jan de XXII, voortgaande in zyne hevigheid tegen Lodewyk van Beieren, verklaarde hem, by eene Bulle van den vyftienden van Hoolmaand des jaars 1324, vervallen van 't Ryk. Toen hieldt de Keizer ook geene maat meer met Paus Jan. Alomme maakte hy hem uit voor eenen Verstoorder der gemeene rust, die den naam van Paus onwaardig was, en zelfs Ketterschе stellingen leerde. De Paus vernieuwde zyn Vonnis in 't jaar 1324, en dagvaardde Lodewyk te

WILLEM III.

Twist van Keizer Lodewyk met Paus Jan den XXII.

(*e*) *Vide* RAINALD. *ad annum* 1323. *n.* 30.
(*f*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1324. *p.* 622.
(*g*) RAINALD. *ad annum* 1323. *n.* 33 &c.

Willem III. te Rome (*b*). Ook kwam hy 'er, ſedert, doch in eenen anderen ſtaat, dan de Paus 'er hem gaarne gezien hadt.

De Keizer zoekt hulp by Graave Willem. 1327.

De Italiaanſche Vorſten, die Lodewyks zyde hielden, hem, in den aanvang des jaars 1327, ontbooden hebbende, om hen, in perſoon, tegen den Pauſelyken aanhang, te komen beſchermen, vondt hy zig, by mangel van geld en manſchap, ten uiterſte benard (*i*). Doch Graaf Willem beloofde hem onderſtand, en ſpoorde hem zo ſterk aan tot den togt, dat hy op weg ſloeg, en reeds in Lentemaand te Trente was: gelyk duidelyk blykt uit eenen Brief, den dertienden dier maand, door hem, van daar, aan Graave Willem geſchreeven (*k*). In deezen Brief, verzoekt hy den Graave om den beloofden onderſtand, hem voorhoudende „dat hy dien „ gehouden was over te zenden, niet ſlegts „ als zyn Schoonvader, maar ook als een Lid „ des Heiligen Ryks". Graaf Willem, die toen nog met de Engelſche zaaken de handen vol werks hadt, was, waarſchynlyk, buiten ſtaat, om zynen Schoonzoon te helpen. Lodewyk ſchreef hem, den tienden van Grasmaand, nog eenen Brief uit Como in 't Milaneeſche, waarin hy hem herinnert, „ dat „ hy den Italiaanſchen togt niet dan op 's „ Graaven ſterk aanraaden ondernomen hadt, „ en nu niet gaarne van zyne hulpe verſteken zou blyven". Hy noemt den Graaf, in

(*b*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1326. *p.* 653.
(*i*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1327. *p.* 654, 655.
(*k*) *Apud* Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1327. *p.* 655.

in deezen Brief, *een voornaam Lid des Heiligen Ryks* (*l*). In eenen anderen (*m*), den twintigſten van Zomermaand, uit Milaan, geſchreeven, berigt hy den Graave zyne Krooning aldaar. Ook verzoekt en vermaant hy zynen Schoonvader, op 't ernſtigſt, niet te willen gedoogen „ dat hy, die zig *Paus* noemt, „ eene ſchatting heffe van de Geeſtelykheid „ onder 's Graaven gebied: gelyk men den „ Keizer verzekerd hadt, dat hy poogde te „ doen. Of indien zulks reeds geſchied mogt „ zyn, wil hy, dat de Graaf, van wege den „ Keizer en het Ryk, tweemaal zo veel heffen zal van alle de geeſtelyke goederen, in „ zyne Graafſchappen gelegen". Of zulks geſchied zy, is my niet gebleeken: alleenlyk vindt men, dat de Keizer, kort hierna, iemant, om onderſtand, aan de Utrechtſche Geeſtelykheid, afgevaardigd hebbende, weigerend antwoord bekomen heeft (*n*). WILLEM III.

Graaf Willem, den beloofden onderſtand niet langer durvende te rug houden, tradt, op 't ontvangen van deezen laatſten Brief, met de Graaven van Gelder en van Gulik, in onderhandeling, om hen, insgelyks, tot den togt naar Italie, te beweegen. Men begon reeds van verſcheiden' kanten Volk byeen te brengen. De Graaf ſcheen zelf in perſoon naar Italie te zullen trekken, alzo hy, onder dit voorwendſel, de Steden en het platte Land, tegen den negentienden van Hooimaand, Graaf Willem bereidt zig tot eenen togt naar Italie: die niet voortgaat.

(*l*) *Apud* WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1327. *p.* 659, 660.
(*m*) *Apud* WILH. PROCURAT. *ad annum* 1327. *p.* 661, 662.
(*n*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1327. *p.* 664.

Wiklem III. maand, te Katwyk, hebbende doen byeen komen, 's Lands Regeering, geduurende zyn afweezen, in derzelver tegenwoordigheid, zynen Zoon Willem opdroeg. Doch een opgekomen geſchil, tuſſchen den Hertog van Brabant en den Heere van Valkenburg, aan welks beſliſſing hy zig zeer veel gelegen liet leggen (*o*), gaf hem een voorwendſel aan de hand, om zyne reis naar Italie, van tyd tot tyd, te verſchuiven. Men wil ook, dat 's Lands meeſte Edelen hem goede ſommen gelds aanbooden, en te gelyk beloofden, hunne Kinderen niet dan met zyn goedvinden te zullen uithuwelyken, indien hy den togt naar Italie ſtaaken wilde. Al het welk zo veel te wege bragt, dat de togt eerſt uitgeſteld werdt, en eindelyk geheel agter bleef (*p*).

Keizer Lodewyk deedt, ſedert, zyne Intrede binnen Rome, alwaar hy, nevens zyne Gemaalin, op den zeventienden van Louwmaand des jaars 1328, op nieuws plegtiglyk 1328. gekroond werdt (*q*). Jan de XXII, die zig naar Avignon begeven hadt, werdt, door hem, van de Pauſelyke waardigheid vervallen verklaard: waarna *Pieter Rainalucci*, op 's Keizers gezag, onder den naam van *Nikolaas den V*, tot Paus werdt verkooren. De Utrechtſche Geeſtelykheid kreeg hier, onder anderen, terſtond

(*o*) *Vide* Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1327, *p.* 666, 667, *ad annum* 1328. *p.* 675, 680. *ad annum* 1329. *p.* 691, 692, 696. *Zie ook* Mieris Charterb. II. *Deel*, *bl.* 467.

(*p*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1327. *p.* 665, 666, 667, 668.

(*q*) Epiſt. Margar. Imper. *apud* Wilh. Procurat. *p.* 691. Beka *in* Joann. III. *p.* 114.

ſtond kennis van. Doch zy wilde den Keizerlyken Paus niet erkennen (*r*). Ook hadt Rainalucci haaſt berouw van het aanvaarden deezer nieuwe waardigheid, en verzoende zig met Paus Jan (*s*). De Keizer, de zaaken van Italie in orde gebragt hebbende, keerde, tegen 't einde des jaars 1329, naar Duitſchland. Graaf Willem wendde, ondertuſſchen, zyne poogingen aan, om hem met den Paus te bevredigen. Hy ſchreef niet ſlegts verſcheiden' Brieven aan den Paus (*t*), en handelde met Filips den VI, Koning van Frankryk, en Broeder zyne Gemaalinne, over dit onderwerp; maar hy begaf zig, in Lentemaand des jaars 1330, van agthonderd Ruiters verzeld, op reis naar Avignon, om den Paus mondeling te ſpreeken. Doch toen hy drie dagreizens van de Stad was, werdt hem, van 's Pauſen wege aangezeid, dat hy de moeite van verder voort te trekken wel ſpaaren mogt, alzo hem geen gehoor verleend zou worden: waarop hy verſtoord te rug keerde. De Paus hadt egter haaſt berouw van 't gene hy gedaan hadt en zondt den Graave twee Edelluiden na, die hem te Frankfort aantroffen; doch ook, zonder gehoor te hebben konnen verwerven, te rug moeſten. De Graaf kwam, in Hooimaand, wederom in Holland (*u*). In 't jaar 1332, deedt hy wederom eene reis naar Frankfort, om den Keizer tot Vrede te beweegen. Hy werdt

Willem III.

1329.

1330.

(*r*) Wilhelm. Procurat. *ad ann.* 1328. *p.* 680. *ad ann.* 1329. *p.* 700.
(*s*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1330. *p.* 709.
(*t*) Wilh. Procurat. *Ad annum* 1329. *p.* 704.
(*u*) Wilh. Procurat *ad annum* 1330. *p.* 705, 706, 707, 708.

WILLEM III. werdt hier minzaamlyk ontvangen; doch zyne voorſlagen vonden by zynen Schoonzoon zo weinig ingang als by den Paus (*v*).

Men vindt niet, dat Graaf Willem zig, na deezen, met de zaaken van 't Keizerryk bemoeid heeft. Zyne verſcheiden' reizen naar 't Hof des Keizers en de reis naar Avignon hadden den Landen veel gelds gekoſt; doch de Vrede tuſſchen de Kerk en het Ryk niet uitgewerkt. De Keizer, ongezind om voor de Pauſelyke magt te bukken, hieldt zyn gezag tegen Jan den XXII. en na deszelfs dood, die in 't jaar 1334 voorviel, tegen *Benediktus den XI.* moediglyk ſtaande.

XXIV. Graaf Willem verkrygt groot gezag in 't Stigt.

Terwyl Graaf Willem zig met de Ryks- en andere buitenlandſche zaaken bezig hieldt, verzuimde hy zyn eigen belang hier te Lande niet. De veranderingen, eenige jaaren herwaards, in 't Stigt voorgevallen, gaven hem, omtrent deezen tyd, ſchoone gelegenheid, om zyn gebied uit te breiden. Wy hebben reeds gezien, dat hy zig, ten tyde van Biſſchop Fredrik den II, veel gezags in 't Stigt aanmaatigde. Deezen, op den twintigſten van Oogſtmaand des jaars 1322, overleeden zynde (*w*), poogde Graaf Willem *Jakob*, *Biſſchop van Zuden* en *Kommandeur der Orde van S. Jan* hier te Lande, tot de Biſſchoppelyke waardigheid, te doen verheffen. Doch dit mislukte hem (*x*). Men heeft nog egte ſtukken van deeze Verkiezing, uit welken blykt, dat 'er maar twee in 't Utrechtſch *Conclave* waren, die

(*v*) WILH. PROCURAT. *ad annum* 1332. *p.* 717.
(*w*) BEKA *in* Frider. II. *p.* 112.
(*x*) BEKA *in* Jacob. *p.* 112.

die naar den zin des Graaven ſtemden. Drie anderen ſtonden van hun regt om te ſtemmen af. De Deken der Domkerke, *Jacobus van Oudshoorn*, die zelfagtendertig ſtemmen hadt, was de eenigſte, die *Floris*, Prooſt en Aartsdiaken der Domkerke, ſtemde (*y*), Oudshoorn werdt dan voor Biſſchop erkend, en door Henrik, Aartsbiſſchop van Keulen, beveſtigd. Doch hy overleedt, nog in 't zelfde jaar, op den twintigſten van Herfſtmaand (*z*). 't Kapittel verkoor toen *Jan van Bronkhorſt*; doch Graaf Willem, de Hertog van Brabant, en de Graaf van Gelder bewoogen Paus Jan den XXII, zo zeer geſteld om zyn gezag in 't geeſtelyke als in 't rydelyke uit te breiden, tot het vernietigen deezer verkiezinge. *Jan van Dieſt* werdt, op hun verzoek, door den Paus, tot Biſſchop aangeſteld, en nam, eerlang, van eene bende Krygsvolks verzeld, bezit van zyn Bisdom, welk hy agttien jaaren beſtierde (*a*); doch, even als zyn Voorzaat Fredrik, in groote afhangkelykheid van Graave Willem, zo lang deeze leefde. WILLEM III.

Den Lekdyk, in 't jaar 1324, doorgebroken, en een goed gedeelte van Holland onder water geraakt zynde, drong de Graaf de Stigtſchen ſterk tot het herſtellen en verzwaaren van dien Dyk. De Biſſchop en de Domkerk beloofden het terſtond ſchriftelyk, doch de vier andere Utrechtſche Kerken weigerden den

(*y*) Conclave Ultraject. *Ann.* 1322. *in* MATTHÆI Anal. *Tom.* I. *p.* 125.
(*z*) BEKA *in* Jacob. *p.* 112, WILH. PROCURAT. *ad annum* 1322. *p.* 592.
(*a*) BEKA *in* Joanne III. *p.* 113, 115.

WILLEM III.

den Brief te bezegelen: 't welk de Graaf zo euvel nam, dat hy, in Bloeimaand des volgenden jaars, een' inval deedt in het *Ambagt van Mydrecht*, der S. Jans Kerke van Utrecht toebehoorende, vanwaar hy, met een' rykelyken buit van Vee, naar Holland keerde. Het Dorp zelf werdt aan koolen gelegd. En 't leedt niet lang, of de, vier Kerken werden genoodzaakt, zig naar 's Graaven zin te voegen (*b*).

't Slot Vreêland aan Graave Willem verpand.

Dit voorval deedt zyn gezag in 't Stigt ryzen. Doch daar gebeurde meer, waardoor het nog hooger in top gevyzeld werdt. De Biſſchop hadt van den Graave, tot elfduizend ponden toe, ter leen opgenomen, waarvoor hy, in 't jaar 1327, een groot deel van 't Stigt aan hem verpandde (*c*). 't Slot te Vreêland werdt, onder anderen, voor zevenendertighonderd ponden zwarten tournois, aan Graave Willem ingeruimd (*d*). De Biſſchop ſtak zig eenlang zo diep in ſchulden, dat hy alle de inkomſten zyns Bisdoms, op tweeduizend ponden na, die hem tot zyn onderhoud werden toegelegd, aan Graave Willem en zyne andere Schuldeiſchers afſtaan moeſt (*e*). En de Graaf gedoogde niet, dat 'er iets in 't Stigt, tegen zynen zin, uitgevoerd werdt. De Stad Utrecht, in 't jaar 1329, het Huis van *Jan van Ligtenberg* aangeſlaagen en in 't openbaar verkogt hebbende, nam de Graaf dit

(*b*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1325. *p.* 630-632.
(*c*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1327. *p.* 669.
(*d*) Chart. Joann. III. & Wilh. III. *ap.* MATTHÆUM Anal. *Tom.* II. *p.* 660.
(*e*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1329. *p.* 702, 703.

dit zo euvel, dat hy Ligtenberg in *Oudewater* woonen liet (*f*), en verlofgaf, om, vandaar, met Hollandſche manſchap geſterkt, wraak te neemen van 't leed hem aangedaan (*g*). Utrecht moeſt ſedert drieduizend ponden opbrengen, om zig met den Graave te verzoenen, en de Stad Kampen in 't Overſtigt werdt genoodzaakt hem driehonderd ponden jaarlyks te belooven (*h*). De zaak van Ligtenberg in 't byzonder werdt, in 't jaar 1329, door den Graave, te Leiden afgedaan, zynde hy, ten deezen tyde, onder anderen in Holland gekomen, om de jaarlykſche Rekeningen van de Ontvangers zyner inkomſten op te neemen. Willem III.

'r *Slot te Hageſtein* aan de Lek werdt thans, van wege den Biſſchop van Utrecht, bewaard door eenen Slotvoogd, *Henrik* genoemd, die, zyn voordeel zoekende te doen met het verloop der Stigtſche zaaken, van tyd tot tyd, over de Lek trok, en den Stigtſchen veel overlaſt deedt. Graaf Willem, aangezogt door den Biſſchop, zondt *Willem Kuzer*, Baljuw van Rynland, met eenige Amſtellanders en Waterlanders, naar 't Stigt. Biſſchop Jan voegde hier eenig Volk by, en het Land van Hageſtein werdt alomme plat gebrand (*i*). Dit ſchynt, in 't jaar 1331, gebeurd te zyn. Ook moet Graaf Willem zig meeſter van de Heerlykheid van Hageſtein gemaakt hebben, alzo hy dezelve, in de Lente des gemelden jaars

't Land van Hageſtein wordt, door de Hollanders, afgeloopen.

1331.

(*f*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1329. *p.* 697.
(*g*) Brief van Willem III. *ap.* Matthæum Anal. *Tom.* II. *p.* 697.
(*h*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1329. *p.* 699.
(*i*) Beka *in* Joanne III. *p.* 114.

WILLEM III. 1333. jaars, nevens eenige andere Stigtſche Heerlykheden, aan *Zweder van Viane* en *Hubert van Schenk*, verkogt en opdroeg (*k*). Twee jaaren laater, deedt de Graaf Heere *Willem van Duivenvoorde*, die, te onvrede over het ombrengen van eenen zyner Regteren in *Nieuvaart*, reeds verſcheiden' vyandelykheden in 't Stigt gepleegd hadt, door zyn enkel bevel, de wapenen nederleggen (*l*).

XXV. Graaf Willem zoekt Ooſtfriesland te bemagtigen.

Al wat wy nu, wegens de Stigtſche Geſchiedeniſſen, te boek geſteld hebben, toont ten klaarſten, dat de Graaf het Utrechtſch Bisdom genoegzaam geheel in bedwang hadt. Doch de geringe magt des Biſſchops, die hem niet toeliet, de zaaken van 't Stigt in orde te houden, moeſt hem nog veel meer buiten ſtaat ſtellen, om voor de Landen der Utrechtſche Kerke, buiten 't Stigt gelegen, zorg te draagen. Friesland beooſten de Zuiderzee, immers Ooſtergouwe en Weſtergouwe, moeſt, volgens de overeenkomſt van den jaare 1165, die in 't jaar 1204 beveſtigd was, door de Graaven van Holland en de Biſſchoppen van Utrecht beregt worden (*m*). Willem de I. was, eer hy Graaf werdt, door zynen Broeder, Dirk den VII, met dit Regt op het Frieſche Graafſchap verlyd, en heeft, eenige jaaren, in Friesland gebied gevoerd. Doch na zynen tyd vindt men niet dat de Hollandſche Graaven en veel minder nog de Biſſchoppen van Utrecht zig merkelyk met de Frieſche

(*k*) Brief van Willem III. *by* MATTHÆUS de Jure Gladii *Cap.* XII *p.* 176.
(*l*) BEKA *in* Joanne III. *p.* 114, 115.
(*m*) Zie II. *Deel*, *bl.* 244. en 321.

ſche zaaken bemoeid hebben. Van Floris den V. alleen, wordt gemeld, dat de Stad Staveren hem, in 't jaar 1290, voor Heere hebbende aangenomen, Keuren van hem ontvangen heeft. Ook verhaalen laater Schryvers, dat vyftienhonderd Hollanders, onder welken ook eenige Enkhuizers waren, in 't jaar 1309, om welke reden weet men niet, eene Landing in Friesland gedaan; doch weinig uitgeregt hebben (*n*). Doch by de oudſten, vind ik hier geen gewag van. Nu oordeelde Willem de III, dat hem de kans te ſchoon ſtondt, om zig van 't gantſche gebied over Friesland te verzekeren, dan dat hy 'er zig niet van bedienen zou. Biſſchop Jan was buiten ſtaat, om hem zulks te beletten. En het aanzien, dat hy reeds verkreegen hadt, moeſt hem noodwendig ook by de Friezen gedugt maaken. In 't jaar 1323, waren de Grietmannen, Regters, Kerkvoogden en de verdere Geeſtelykheid van Ooſtergo en Westergo en de overige Zeelanden van Friesland by een gekomen, om de Upſtalsboomſche Wetten te vernieuwen, en hadden onder anderen beſlooten „ hunne Vryheid eenpaarig „ en gewapenderhand te beſchermen, indien „ eenig weereldlyk of geeſtelyk Vorſt, van „ welk eenen rang ook, hen beſtreedt, of 't „ juk van dienſtbaarheid op den hals poog„ de te leggen (*o*)." En veelligt gaf dit beſluit Graave Willem aanleiding om zig, in 't jaar 1325,

Willem III.

(*n*) Ubb Emmii Rer. Friſic. *Libr.* XIII. *p.* 188, 189.
(*o*) Leges Opſtalsbom. *Art.* I. *poſt* S. Ccam. Leg. Friſion. *p.* 52 Egg. Beningha Hiſt. van Ooſtfriesl. *Boek* I. *Cap.* CXXXIX. *bl.* 142.

Willem III. 1325, ernſtiger dan voorheen, met de Regeering van Friesland te moeijen. Hy hadt toen twee Inwooners van Staveren, tot Schouten of Regters, over de Stad en 't Land daaromtrent aangeſteld. Doch deeze nieuwigheid mishaagde den Friezen, welken, aangehitſt door den Abt van S. Odulfs Klooſter, die thans veel gezags in Staveren oefende, de Graafſyke Schouten verjaagden, en derzelver wooningen, die, 't welk, hier te Lande, nog wat zeldzaams was, van ſteen gebouwd waren, ten gronde toe afbraken (*p*). Dit bedryf werdt hoog by den Graave genomen. Hy ruſtte eene Vloot uit, die, langs de Zuiderzee kruiſſende, den Frieſchen Schepen veel nadeels toebragt. Zelfs deedt zy, nu en dan, eene Landing op de Frieſche Kuſt, by welke gelegenheid, het Dorp *Marden* en eenige Landen daaromtrent plat gebrand en ledig geplonderd werden. De Friezen, hier door tot nadenken gebragt, verzogten met den Graave in onderhandeling te mogen komen, 't welk hun vergund werdt. In Bloeimaand des jaars 1328, kwamen de Abt van S. Odulfs Klooſter en eenige Afgevaardigden der Burgerye van Staveren, te Haarlem, met Graave Willem overeen „ dat de Graaf van Holland „ voortaan Schouten, Schepenen en andere „ Regters in Friesland zou aanſtellen, naar „ welker vonniſſen, zy beloofden zig te willen „ voegen." Ten zelfden tyde, deeden zy den Graave hulde (*q*). Sommigen voegen 'er by,

De Friezen onderwerpen zig aan Graave Willem.

(*p*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1325. *p.* 634, 635.
(*q*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1328. *p.* 676.

B. F. du Bourg del. Inhuldig[illegible] [illegible] sculp.

by, dat zy hem een oud Geschrift vertoonden, behelzende de plegtigheden, met welken de Graaven van Holland, van ouds, in Friesland beoosten de Zuiderzee, ontvangen werden en te regt zaten (r). Veelligt is dit Geschrift het zelfde geweest, welk nog op de Leenkamer in den Haage bewaard wordt, en van deezen inhoud is: WILLEM III.

Hoe de Graaven van Holland, van ouds, in Friesland ontvangen werden.

„ Wanneer de Heer Graaf in Oostfriesland
„ komen wil, zal hy 'er, zes weeken te voo-
„ ren, kennis van geeven. Hy zal, door het
„ water *Suytvinde*, in Staveren komen, en
„ daar zyne opene Brieven toonen, gezegeld
„ door den Heere Koning van Duitschland.
„ De Heer Graaf zal, by zyne aankomst, al-
„ len Ingezetenen eene goede en vaste Vre-
„ de geeven, die door elk bezwooren en ge-
„ houden zal moeten worden. Alle Graafly-
„ ke Leenmannen zullen hunne Leenen van
„ den Heere Graave komen verheffen, gelyk
„ regt is. Hier na, zal de Graaf van Staveren
„ verreizen, naar zyn Land, *Hofland* genaamd,
„ gelegen in *Kempenesse*. Van Kempenesse,
„ zal hy naar *Aldanen* gaan, van Aldanen naar
„ *Vroonakker* by den *Groenendaal*, alwaar elk
„ voor hem verschynen zal. Vier van de
„ voornaamsten en edelsten zullen hem hier,
„ [op een schild], van de aarde om hoog hef-
„ fen, en men zal hem, in 't gevolg, altoos
„ voor Heere erkennen. Vervolgens zal de
„ Graaf hier te regt zitten, over allerlei ge-
„ schillen, misdaaden en verraaderyen, bin-
„ nen den Lande voorgevallen; en, naar het
„ oordeel zyner mannen, uitspraak doen.
„ Op

(r) BEKA *in* Joanne III. *p.* 114.

Willem III. „ Op deeze wyze, plagten zyne Voorzaaten „ in 't Land te komen (*s*)."

Na 't ſluiten van dit Verdrag met de Friezen, ſchynt Willem de III. wederom, als te vooren (*t*), Schouten in Friesland geſteld te hebben: gelyk men, met egte ſtukken, bewyzen kan, dat, door zynen Zoon en Opvolger, Willem den IV., in 't jaar 1344, geſchied is (*u*). De opene Brieven, met welken Keizer Lodewyk „ den Grietmannen, „ Raaden, en * Gemeenten des Lands van „ Friesland, Oiſtergo en Weſtergo, beveelt, „ Graave Willem voor hunnen Heere te ont„ vangen", zyn nog voorhanden, en te Spiers, op den veertienden van Zomermaand des jaars 1330, gegeven (2).

* *Comitatibus.*

Watervloed. 1334. De Friezen ſchynen zig, geduurende de Regeeringe van Graave Willem den III, in ruſt gehouden te hebben. Zy leeden, in 't jaar 1334, veel, door eenen geweldigen Watervloed, van welken, ook een goed gedeelte van Holland en Zeeland groote ſchade hadt. Men hadt, in Holland en in 't Stigt, eenige jaaren geleeden, zwaare overſtroomingen der Rivieren bezuurd (*v*); doch deeze Zee-

(*s*) *Vide* Matthæi Anal. *Tom.* III. *p.* 219. *&* *ad* Anonym. Ultraject. *p.* 92.

(*t*) *Zie* een Brief van Ao. 1322. *by* Matthæus Analect. *Tom.* III. *p.* 470.

(*u*) *Zie* twee Brieven van Willem IV. *by* Matthæus Anal. *Tom.* III. *p.* 218.

(*v*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1322. *p.* 591. *ad annum* 1325. *p.* 630.

(2) Zy zyn *geregiſtreerd* ter Leenkamer van Holland, in het Boek, op den rugge getekend, *Al* 10 *Vriesland* 1316—1336. *&* *Al* 11 *Utrecht Comitis Wilhelmi in Beyeren* 1299-1337. En my is 'er een naauwkeurig Affchrift van ter hand gekomen.

Zeevloed was algemeener. Hy volgde op eenen geweldigen ſtorm, die, den drie-entwintigſten van Slagtmaand, opſtak. Veele Dorpen werden overſtroomd, en eene groote menigte van menſchen verloor het leeven (*w*). Doch Kennemerland moet vry gebleeven zyn, of weinig geleeden hebben, alzo Graaf Willem, in Sprokkelmaand des volgenden jaars, aldaar twee Pennſngen van ieder morgen Lands vorderde, *overmits der noot*, zegt hy, *die is in Frieslandt* (*x*). WILLEM III.

XXVI. 't Graafſchap van Zeeland wordt Jonkheere Willem opgedraagen.

Dit zelfde jaar 1334, werdt 'er, door bemiddeling van Filips den VI, Koning van Frankryk, eene Vrede getroffen, tuſſchen *Jan den III*, *Hertog van Brabant*, ter eener, en elf van de voornaamſte Mogendheden ter anderer zyde, die, tegen den Hertog van Brabant, in een onderling Verbond, getreden waren. Graaf Willem was 'er één van (*y*): alzo hy, wegens eenige geſchillen over de grenzen van Brabant en Henegouwen, op den Hertog geſtoord was (*z*). Wy maaken hier alleenlyk van dit Verdrag gewag, om dat 'er eene byzonderheid in gevonden wordt, die, door niemant der oude Schryveren, aangetekend is. Graaf Willem voert, in het hoofd van het Verdrag, alleenlyk den naam van *Graave van Henegouwen en Holland*. En zyn Zoon, de jonge Willem, die 'er ook in gemeld wordt, heet *Willem van Henegouwen*, *Graaf*

(*w*) Chronica de Trajecto *in* MATTH. Analect. *Tom.* V. *p.* 347. Kort Chronykje *agter den* Ongen. Klerk *bl.* 226.
(*x*) Handv. van Kennemerl. *bl.* 8.
(*y*) BEKA *in* Joann. III. *p.* 115.
(*z*) *Vejex.* BUTKENS Trophées de Brabant *Preuves p.* 174.

WILLEM III. *Graaf van Zeeland* (*a*). Hier uit blykt, dat Willem de III. het Graafſchap van Zeeland aan zynen Zoon heeft afgeſtaan. Doch wanneer zulks geſchied zy, meldt niemant. 't Moet tuſſchen de jaaren 1331 en 1333 geſteld worden: alzo Willem de III, in eenen Brief, des Dingsdags na Paaſchen des eerſtgemelden jaars, gegeven, zig nog *Graaf van Zeeland* noemt (*b*), en uit ſchriften van den jaare 1333 (*c*) blykt, dat de Zoon toen reeds deezen titel voerde.

Men vindt niet, dat 'er, na deezen, by 't leeven van Graave Willem den III, iets merkwaardigs hier te Lande meer gebeurd is. De Graaf worſtelde, ſedert eenigen tyd, met de jigt of het voeteuvel en andere zwakheden, die hem wel dikwils noodzaakten het bedde te houden (*d*); doch hem nog ſomtyds vryheid lieten, om zig met de gewigtigſte zaaken te bemoeijen.

XXVII. Handel van Eduard den III, met Graave Willem over een verbond tegen Filips den VI. Eduard de III. Koning van Engeland, en Graave Willems Schoonzoon, omtrent deezen tyd, beſlooten hebbende Filips den VI. Koning van Frankryk, en Schoonbroeder van Graave Willem, den oorlog aan te doen; en geraaden hebbende gevonden, zig met de Nederlandſche Mogendheden te verbinden (*e*), hadt, omtrent het einde des jaars 1336, den Graave, zynen Schoonvader, magt gegeven, om, in zynen naam, met deeze Mogendheden

1337.

(*a*) *Voyez* BUTKENS *Preuves p.* 166.
(*b*) *Apud* MATTHÆUM *de* Jure Gladii *Cap.* XII. *p.* 176.
(*c*) *By* BOXHORN *op* REIGERSB. II. *Deel, bl.* 620. *Zie ook* MIERIS Charterb. II. *Deel, bl.* 591, 592.
(*d*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1332. *p.* 717.
(*e*) *Vide* Act. Publ. Angl. *Tom.* II. *P.* III. *p.* 149.

den, te handelen (*f*). Doch om met den Graave zelven een nader Verbond te ſluiten, zondt hy, in den aanvang des volgenden jaars, *Henrik, Biſſchop van Linkoln* en eenige anderen herwaards. Zy vonden Graave Willem, te Valenchyn, bedlegerig, aan zyne gewoone kwaale (*g*). De Graaf was, nog weinige jaaren te vooren, op 't naauwſt verbonden geweeſt met zynen Schoonbroeder, Koning Filips: doch ſedert dat deeze het ontworpen Huwelyk, tuſſchen *Elizabet*, de vierde van 's Graaven Dogteren, en eenen Zoon des Hertogs van Brabant (*h*), hadt weeten omverre te ſtooten, en de Franſche Prinſes, *Maria*, met den Brabander te vereenigen, was de Vriendſchap tuſſchen de twee Zwaagers merkelyk bekoeld. In deezen ſtaat der zaaken, viel het Eduard niet moeilyk, zynen Schoonvader te beweegen, om zig met hem te verbinden. Doch op dat de Graaf, als een Lid des Duitſchen Ryks, een glimpig voorwendſel hebben zou, om zyne wapenen, by die des Konings van Engeland, tegen Frankryk, te voegen, moeſt men aan het beoorloogen van Frankryk den naam geeven van verdedigen der grenzen des Keizerryks. Op deezen voet dan, werdt 'er, den vierentwintigſten van Bloeimaand des jaars 1337, eene overeenkomſt getroffen met Graave Willem, en met zynen Zoon, als Graave van Zeeland, volgens welke, zy zig verbonden „ de gren-

WILLEM III.

„ zen

(*f*) Act. Publ. Angl. *Tom* II. P. III. *p.* 157.
(*g*) FROISSART *Vol.* I. *Ch.* XXIX. *p.* 33.
(*h*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1329. *p.* 691.

WILLEM III. „ zen des Ryks tegen Frankryk te zullen ver-
„ dedigen, met duizend gewapende mannen
„ ieder, die een jaar lang in 's Konings Sol-
„ dye ſtaan, en elk, vyftien Florentynſche
„ Guldens ter maand trekken zouden. In ge-
„ val van nood, zou men deeze manſchap
„ met duizend man vermeerderen moeten,
„ welken de Koning egter, alleenlyk tot zy-
„ ne overkomſt toe, in zyne Soldye nam. E-
„ duard verbondt zig, den Graave en zy-
„ nen Zoon, in plaats van het jaargeld, dat
„ de eerſte van Frankryk trok, en dat nu
„ ſtondt ingehouden te worden, zesduizend
„ ponden jaarlyks te zullen betaalen. En, in
„ geval, *Crevecoeur* en eenige andere plaatſen
„ in het Kamerykſche den Franſchen ontwel-
„ digd werden, zou de Graaf van Zeeland
„ dezelven erfelyk blyven bezitten (*i*)." Met deezen, werdt, ten zelfden dage, een by-zonder verdrag geſlooten, waar by hy aan-nam, „ na 't afſterven zyns Vaders, deszel-
„ ven verbindteniſſen, in allen deele, te zul-
„ len naarkomen (*k*)".

XXVIII. Dood van Willem den III.

't Schynt dat de kwynende ziekte van Graave Willem zwaarder geworden was. Immers hy leefde naauwlyks twee weeken, na 't ſluiten deezer Overeenkomſt. Hy overleedt te Valenchyn, op den zesden of zevenden van Zomermaand des jaars 1337 (*l*); nalaatende, be-

(*i*) Act. Publ. Angl. *Tom.* II. *P.* III. *p.* 168, 168, 169.
(*k*) Act. Publ. Angl. *Tom.* II. *P.* III. *p.* 168.
(*l*) Fragm. Chron. Veter. *in* MATTH. Anal. *Tom.* I. *p.* 63. BEKA *in* Joanne III. *p.* 115. FROISSART *Vol.* I. *Ch.* XXX. *p.* 35.

behalve zynen Zoon Willem, die hem op- WILLEM III.
volgde, vier Dogters, Margareet, Filippa, Joanna en Izabelle of Elizabet.

Hy was aanzienlyker dan alle de Holland- Zyn aanzien en aart.
ſche Graaven, die voor hem geregeerd hadden. Zelf gehuwd met de Dogter van Karel van Valois, Broeder van Filips den IV, Koning van Frankryk, hadt hy één' haarer Broederen, Filips den VI, op den zelfden Troon gezien (*m*). Van zyne vier Dogteren, was er ééne gehuwd aan Keizer Lodewyk, en ééne aan Koning Eduard den III. van Engeland. De voornaamſte Vorſten van Europa zogten zyne Vriendſchap. De Keizer, Frankryk, Engeland, Boheeme zyn naauw met hem verbonden geweeſt. In en omtrent zyne Graafſchappen, was hy in geen minder aanzien. Holland en Zeeland hadt hy, by 't leeven zyns Vaders, zo goed als verlooren gekend. Doch onder zyn bewind, was het den Brabanderen en Vlaamingen t'eenemaal ontweldigd. Zelfs heeft hy zyn gezag en gebied, in 't Stigt en in Friesland, verder dan zyne Voorzaaten uitgebreid. Wat zyne perſoonlyke hoedanigheden aanbelangt, zyne dapperheid in den oorlog heeft, zo wel als zyne gemeenzaamheid in den omgang, lof verdiend (*n*). Ook wordt hy geroemd, over onkreukbaare regtmaatigheid, in de oefening van het Regt. Het geval van den Baljuw van Zuidholland (*o*), of, volgens anderen (*p*), van Kon-

ne-

(*m*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1328. *p.* 673.
(*n*) BEKA *in* Joanne III. *p.* 115.
(*o*) Goudſch Kronykje *bl.* 98.
(*p*) De Vermeerderde BEKA, *by* SCRIVER. Toetſteen, *bl.* 279.

Willem III. nemerland, die, om dat hy eenen ſchamelen Huisman eene Koe ontnomen hadt, door den Graave, niet alleen tot herſtelling der ſchade, maar daarenboven tot de dood veroordeeld werdt, zou dit ten volle bewyzen, indien 't niet met eenige onwaarſchynlyke omſtandigheden opgeſierd ſcheen, noch alleen van laater Schryvers verhaald wierdt. Men beſchuldigt, daarentegen, den Graave van verwaarloozing der Regeeringe zyns Lands, terwyl hy zig met andere zaaken ophieldt (q). Ook zag men, in Holland, niet gaarne, dat hy zig, van tyd tot tyd, naar Henegouwen begaf. Een zyner Tydgenooten betuigde te wenſchen, „ dat de Graaf het vrugtbaar Holland niet „ zo dikwils verliet, om het bloemryk Hene„ gouwen te bezoeken, en wil, dat hy, „ even als Jakob, zig minder by de ſchoone „ Rachel, zo noemt hy Henegouwen, dan „ by de vrugtbaare Lea, dat 's Holland, zal „ ophouden (r)": 't welk wy der moeite waardig agten aan te haalen, als een bewys van des Schryvers vrymoedigheid, en niet zo zeer als een blyk van zyn vernuft. Doch deeze zelfde Schryver, die 's Graaven dood niet ſchynt beleefd te hebben, handelende van de ſtrengheid, welke de Graaf tegen de Stigtſchen gebruikte, voert nog veel vryer taal, „ De Biſſchop, zegt hy, wilde zig liever „ arm maaken, dan gedoogen dat zyne ſchaa„ pen van vreemden geſchooren en den mui„ len der wolven voorgeworpen werden (s).

„ Die

(q) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1323. *p.* 609, 610.
(r) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1323. *p.* 611.
(s) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1329. *p.* 699.

„ Die zelfde ſtrengheid maakte, zyns oor- Willem
„ deels, den Graaf niet ſlegts by den Kerke- III.
„ lyken Regter ſtraf baar; maar met allen zy-
„ nen aanhang ook onderhevig aan de Hel-
„ ſche ſtraffen, indien hy zig niet bekeerde
„ (*t*)." Van het verdryven van 's Graaven Schouten uit Staveren gehandeld hebbende, vermaant hy den Graave „ zig voortaan niet
„ zo zeer met de zaaken van anderen te be-
„ moeijen, en de Kerkelyken in ruſt te laa-
„ ten, indien hy de tydelyke en eeuwige ſchan-
„ de ontgaan wilde (*u*)." Uit welke ſtaaltjes, men zien kan, dat de tyden, in welken het vryſtondt te zeggen 't gene men dagt, hier te Lande, thans nog niet t'eenemaal voorby waren.

Graaf Willem de III. heeft, of by zyn leven, of ten minſten kort na zynen dood, den bynaam van *den Goeden* gedraagen (*v*): en onder deezen bynaam, is hy, by de laatere Schryvers, meeſt bekend geweeſt. 't Zy dat dezelve *goedertieren*, *vroom* of *Godvrugtig* betekene; uit het gene van zyne bedryven tot onze kennis gekomen is, beken ik niet te konnen opmaaken, waarom dezelve zo byzonderlyk op hem gepaſt is geworden. Men mag, met reden, twyfelen, of de Geeſtelyken van zynen tyd hem een goed hert toedroegen: want, ſchoon hy maar weinige jaaren geregeerd hadt, toen hy een Kapittel van S. Pieter te Middelburg ſtigtte (*w*), 't welk hem

Waarom hy *de Goede* bygenaamd is.

(*t*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1325. *p.* 632.
(*u*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1325. *p.* 635.
(*v*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1328. *p.* 682. Fragm. Chron. Vet. *apud* MATTHÆUM Anal. *Tom.* I. *p.* 62, 63.
(*w*) BEKA *in* Guidone *p.* 107.

Willem III. hem de gunſt der Geeſtelykheid ſcheen te moeten doen winnnen: toonde zyn handel in 't Stigt, ſedert, hoe weinig hy haar ontzag. Ook bleek dit, uit een bevel, in 't jaar 1328, door hem gegeven, waar by verbooden werdt „ eenige Landen, Ambagten of tienden aan „ Kloosterlingen te verkoopen: willende den „ Graave niet gedoogen, dat zyne inkomſten, „ door dit aankoopen van Geeſtelyke goede„ ren, verminderd werden (*x*)." Zulk een gedrag kon hem den naam van *Goeden* niet doen verwerven by de Geeſtelykheid. Doch een enkel voorval heeft ſomtyds gelegenheid gegeven, om den Vorſten bynaamen toe te paſſen, die hun geenszins gevoegd zouden hebben, als men, op den algemeenen loop hunner bedryven, behoorlyk agt geſlaagen hadt. Men vindt, dat Graaf Willem eenen Kruistogt naar 't Heilige Land in 't hoofd hadt, en andere Mogendheden hier toe zogt te beweegen (*y*). Zekere Venetiaan, *Marinus Sanuto* genaamd, die zig, omtrent den jaare 1324, veel moeite gaf, om deeze onderneeming voort te zetten, vervoegde zig, terſtond, by Graave Willem, by wien hy merkelyken ingang vondt (3), en voor wien hy zo

(*x*) Brief van Willem III. *by* Brandt Hiſt. der Reform. I. *Deel*, *bl.* 25.

(*y*) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1332. *p.* 716, 717.

(3) Vide Marin. Sanut. *Epiſt.* VI. p. 298. VII. p. 299. VIII. p. 300. In deeze twee laatſte Brieven, geeft *Sanuto* onzen Graave zyne vollen titel, op deeze wyze: *Gulielmus Comes Hanoniæ, Vlandiæ & Xilandiæ ac Frixiæ Dominus.* Hy hadt een Boek geſchreeven, over de middelen, om het Heilige Land te

zo groote agting gekreegen hadt, dat hy, in verſcheiden' zyner Brieven „ den Graaf van „ Henegouwen aanmerkt, als den bekwaam„ ſten, om Lodewyk van Beieren, met den „ Paus, te bevredigen (z)." Veelligt heeft men 's Graaven yver, om de Kruisvaart voort te zetten, voor zulk een voldoend bewys zyner Godvrugtigheid gehouden, dat men hem, hierom alleen, den bynaam van *Goeden* of *Godvrugtigen* waardig geoordeeld heeft. Willem IV.

XXIX. Willem de IV. wordt Graaf.

Willem de vierde, die, voor zyns Vaders dood, reeds Graaf van Zeeland geweeſt was, werdt nu ook tot Graaf van Henegouwen, en van Holland verheeven. Hy moet tegenwoordig maar omtrent negentien jaaren oud geweeſt zyn, alzo men aangetekend vindt, dat hy, in den Zomer des jaars 1330, twaalf jaaren bereikte (a). In 't jaar 1331, was hy in 't Huwelyk getreden, met *Joanna*, Dogter van Jan den III, Hertog van Brabant (b), die, reeds in 't zelfde jaar, toen zy gebooren werdt, aan hem verloofd geweeſt was (c): doch hy heeft nimmer Kinderen by haar verwekt.

Sluit een Verbond van onderlinge Beſcher-

De jonge Willem was zo dra niet in 't bezit van 's Vaders Graafſchappen getreden, of hy ſloot een nieuw Verbond van onderlinge beſcherming met Eduard den III, Koning van

(z) Marin. Sanut. Epiſt. XVII. *p.* 310. *conf.* Epiſt. XVI. *p.* 307. Epiſt. XIX. *p.* 312. Epiſt. XXI. *p.* 314.
(a) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1330. *p.* 707.
(b) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1331. *p.* 712. Miræus Charterb. II. *Deel*, *bl.* 402.
(c) Wilhelm. Procurat. *ad annum* 1323. *p.* 609. *coll. p.* 691. Froissart *Vol.* I. *Ch.* XXX. *p.* 25.

te winnen en te behouden, 't welk hy den Graave hadt aangebooden. Zie *Epiſt.* XIV. p. 303.

WILLEM IV. van Engeland: genoegzaam op den zelfden voet, waar op men, deswege, reeds by het leeven van Willem den III, overeen gekomen was. Het werdt, den twaalfden van Hooimaand des jaars 1337, en dus ruim eene maand na de dood van Willem den III, getroffen (4). Graaf Willem de IV. belooft, in het zelve „Koning Eduard, zo deeze Keizer, Koning van Duitschland, of Rykssteedehouder mogt worden, te zullen bystaan en helpen met duizend geharnaste mannen, die, op 's Konings kosten, in * *Neder-Duitschland* dienen zouden: en elk vyftien Florentynsche Guldens, ter maand, aan soldye trekken. De Koning zou hiertegen aan den Graave doen betaalen tweehonderdduizend Florentynsche Guldens, of de waarde derzelven, zynde dertig duizend ponden Sterlings. Zo de Koning van Frankryk, of iemant van zynent wege den Graave den oorlog aandeedt, zou hy nog duizend man, op 's Konings Soldy, mogen in dienst neemen. Eduard belooft, wyders, geene Vrede te zullen maaken, zonder 's Graa-

ming met Eduard den III.

* *La basse Allemagne.*

(4) In 't *Corps Diplomatique*, Tom. I. P. II. N. CCXXXIII. p. 161. wordt dit Verbond gesteld, met *Willem den Goeden* geslooten te zyn. Doch het tegendeel blykt, niet alleen uit den tyd, wanneer het geslooten is; maar ook uit de woorden des Verbonds zelven. Eduard noemt Willem, met wien hy handelt, meer dan eens, *zynen Broeder*, dat is, *zynen Schoonbroeder*. Maar Willem de Goede was Eduards *Schoonvader*. Het dubbelzinnig Opschrift van 't Verbond, *Conventiones cum Comite Hollandiæ, nuper Comite Wilhelmo Bono defuncto*, heeft den Uitgeever van 't *Corps Diplomatique* misleid.

„ Graaven bewilliging, ten minſte niet, zonder dat dit Verbond in volle kragt blyve. Ook verbindt hy zig, 's Graaven gevangenen, geduurende den Oorlog, te zullen loſſen, en 's Graaven Paarden, die gedood of verminkt zouden worden, te zullen betaalen, volgens de ſchatting der Graaven van Gelder en van Huntington, of van twee andere goede mannen, wederzyds te kiezen. Voor de onderhouding van dit Verbond, verbindt de Koning zyne roerende en onroerende goederen (*d*)." 't Schynt, dat Meeſter *Nikolaas van Dordrecht*, 's Graaven Klerk, veel toegebragt hadt, om den Graaf, tot het ſluiten van dit Verbond, te beweegen. Immers hy hadt Koning Eduard zo veel dienſt beweezen, dat hem, omtrent deezen tyd, uit 's Konings naam, een geſchenk van tweehonderd gouden Florentynſche guldens gedaan, en een jaargeld van honderd zulke guldens toegelegd werdt, tot dat de Koning hem, met eene Kerkelyke bediening, voorzien zou hebben (*e*). WILLEM IV.

Eduard de III, zig op gelyke wyze met Jan den III, Hertoge van Brabant, en met andere Nederlandſche Vorſten verbonden hebbende, ſtak, in den Zomer des jaars 1338, naar Antwerpen over, alwaar zyne Bondgenooten hem waren komen opwagten. De Koning hadt gaarne gezien, dat zy zig openlyk tegen Frankryk hadden verklaard. Doch 't ſcheen, dat de dood van Graave Willem den 1338. Oorlog tuſſchen Engeland en Frankryk, in welken de Hollanders gemengd zyn.

(*d*) Act. Publ. Angl. *Tom.* II. *P.* III. *p.* 179.
(*e*) Act. Publ. Angl. *Tom.* II. *P.* III. *p.* 177.

WILLEM IV. den III, die de ziel van dit Bondgenootſchap geweeſt was, den voorigen yver hadt doen verflaauwen. Men kwam dan, te Antwerpen, tot geen beſluit. Doch de Bondgenooten, in 't midden van Oogſtmaand, te *Halle* in Henegouwen, werwaards Graaf Willem de IV. en zyn Oom, Jan van Beaumont, zig begeven hadden, byeen gekomen zynde, beſloot men, eenpaarig, „ dat Eduard niet by„ geſtaan kon worden, zo de Keizer niet in 't „ Verbond betrokken werdt, en zo hy den „ Bondgenooten, als Leden des Ryks, geen „ bevel gaf, om Frankryk den oorlog aan te „ doen." Aan een voorwendſel tot zulk een' Oorlog, zou 't niet ontbreeken. Frankryk hadt Kameryk en het Kamerykſche bemagtigd: welken men, als deelen des Duitſchen Ryks, met de wapenen in de hand, zou konnen wederom eiſchen.

Men maakte dit Beſluit den Koning van Engeland te Antwerpen bekend, die 'er, gedwongen, genoegen in nam, en terſtond den Graaf van Gulik en eenige anderen naar 't Keizerlyk Hof afvaardigde: alwaar zy, de Keizerin Margareet, Zuſter der Engelſche Koninginne, op hunne hand hebbende, boven verwagting ſlaagden (*f*): en tegen Slagtmaand wederom keerden, met Keizerlyke Brieven, by welken, Koning Eduard zelf, tot *Ryks-Stedehouder*, werdt aangeſteld, met magt, om de Leden des Ryks in de wapenen te brengen, regt te doen, en geld te munten, in 's Keizers naam (*g*). Graaf Willem de III. was, by

(*f*) FROISSART *Vol.* I. *Ch.* XXXIII. *p.* 37, 38.
(*g*) FROISSART *Vol.* I. *Ch.* XXXV. *p.* 39.

by Brieven van Keizer Lodewyk (*b*), op den veertienden van Hooimaand des jaars 1330, te Spiers gegeven, gemagtigd geweeſt, om de geſchillen over de grenzen des Ryks, naar den kant van Henegouwen en Frankryk, te vereffenen: en hierom hebben ſommigen (*i*) hem ook den naam van *Ryks-Stedehouder* gegeven. Veelligt heeft het Ryks-Stedehouderſchap van Eduard zig insgelyks alleen over de grenzen des Ryks, naar den kant van het Kamerykſche, Henegouwen en Frankryk, uitgeſtrekt. 't Leedt, ondertuſſchen, naauwlyks een jaar, of deeze nieuwe waardigheid, welke Paus Benediktus de XI. oordeelde, hem tot oneere te ſtrekken (*k*), werdt hem, door Keizer Lodewyk, wederom benomen. Willem IV.

Het kort Ryks-Stedehouderſchap van Koning Eduard zou egter zyne opmerking, in onze Hiſtorie, verdienen, indien hy, gelyk ſommigen ſchryven (*l*), geduurende het zelve, het Graafſchap Gelder, in den jaare 1339, tot een Hertogdom verheeven hadt. Doch in de Brieven, hier van nog voorhanden (*m*), blykt wel, dat Gelder, in dit jaar, tot een Hertogdom verklaard is, maar door Keizer Lodewyk zelven, niet door zynen Stedehouder, Koning Eduard. Wy merken, uit deeze Brieven, alleenlyk aan, dat *Reinoud de II.* Graaf, of nu Hertog van Gelder, by dezelven, Regt krygt „ om geld te munten, van 't zelfde gewigt en „ de- Gelder tot een Hertogdom verheeven. 1339.

(*b*) *Apud* MATTHÆUM Analect. *Tom.* III. *p.* 202.
(*i*) BEKA *in* Guidone *p.* 107.
(*k*) Acta Publ. Angl. *Tom.* II. *P.* IV. *p.* 37, 38, 43.
(*l*) DE RAPIN THOYRAS Hiſt. d'Anglet. *Tom.* III. *p.* 174.
(*m*) Geld. Placaath. I. *Deel*, *Prelim. bl.* 1. *Voyez auſſi* FROISSART *Vol.* I. *Ch.* XXXIII. p. 38.

Willem IV

„ dezelfde waarde, als dat *des Edelen Graaven van Henegouwen en Holland*, dien de „ Keizer zyns *Ryks Graave* en zynen *getrouwen* noemt." Doch deeze byzonderheid verdient eene korte uitweiding.

Onderzoek, wegens het Regt der Munte in Holland.

Uit het gene wy, ter gelegenheid van het munten van Graave Floris den V. hebben aangemerkt (*n*), en uit de overbleeven' Graaflyke penningen van Dirk den VII. en eenigen zyner opvolgeren (*o*), blykt, dat de Graaven van Holland, lang voor deezen tyd, geld hebben doen ſlaan. Van waar zy 't Regt hier toe bekomen hebben, is twyfelagtig. De Frankiſche en Duitſche Vorſten, die, hier te Lande, oudtyds, 't hoog gebied hadden, hielden voor zeker, dat het niemant, buiten hunne bewilliging, vryſtondt, ergens geld te munten (*p*). Ook hebben wy, by eene andere gelegenheid, getoond (*q*), dat Koning Otto, in 't jaar 937, den Biſſchop van Utrecht het regt der munte, binnen de Hoofdſtad zyns Bisdoms, heeft opgedraagen. Doch dat de Keizers den Graaven van Holland gelyke gift gedaan zouden hebben, blykt nergens. Men moet dan onderſtellen, of dat de bewyzen hiervoor niet meer voor handen zyn, of dat de Graaven het muntregt geoefend hebben, zonder daartoe immer Keizerlyk verlof te hebben verkreegen. Uit het opſchrift van een Geldſtukje (5) van Graave Floris den IV, zo men meent, blykt, dat hy reeds geld, te

(*n*) Boven, *bl.* 45.
(*o*) Balen Dordr. *bl.* 679.
(*p*) Capit. Reg. Franc. *c.* 700, 705, 941. *Edit. Georgiſch.*
(*q*) II. *Deel*, *bl.* 120.

(5) Moneta Dord'ci.

te Dordrecht, gemunt heeft. En een dergelyk opschrift (6) leert ons, dat hy, of liever Floris de V. ook eene munt te Medenblik heeft gehad. Hier was, reeds in de tiende eeuwe, geld gemunt. Men heeft nog eenen Brief van den jaare 996 (r), waarby Keizer Otto de III. Graave Ansfrid, Bisschop van Utrecht „ het aandeel, in den tol, *munte* „ en schatting der Stede *Medemelacha*, welk „ hy, tot hier toe, ter leen gehad hadt, in „ eigendom opdraagt." De Graaven van Holland, met name Floris de V, zig naderhand meester van Medenblik gemaakt hebbende, schynen zig ook het Regt der Munte, welk van ouds aan deeze Plaats gehegt was geweest, te hebben toegeëigend. Zy bleeven egter ook te Dordrecht munten, en zelfs op andere plaatsen van 't Zuiderdeel van Holland: gelyk men vindt, dat, omtrent het einde der veertiende eeuwe, te Geertruidenberg, geschied is (s): tot dat Hertog Jan van Beijeren de Hollandsche munt alleen aan Dordrecht bepaalde, gelyk wy, op zyne plaats, zullen melden. De Westfriesche munt bleef te Medenblik, tot in de zestiende eeuwe, waar na vastgesteld werdt, dat zy, by beurte, hier, en te Hoorn en Enkhuizen, gelegd zou worden (t). Ondertusschen, hadt de Holland- WILLEM IV.

(r) *Apud* LUNIG. Reichs-Archiven. *P. Spec. Cont.* 2. *Abtheil.* §. §. 75. *p.* 921.
(s) Handv. van Willem, Graave van Oosterv. *van* 18 *Decemb.* 1394. *M. S.*
(t) BRANDT Enkh. *bl.* 203.

(6) MONE: MEDENBLEC.

WILLEM IV. landsche Munt, hoe duister het Regt der Graaven tot dezelve ook zyn mogt, egter, al vroeg, zo groot eene agting verworven, dat Keizer Lodewyk, gelyk wy gezien hebben, kon goedvinden, dezelve aan Hertoge Reinoud van Gelder, ten voorbeelde, aan te pryzen.

Het eerste, en veelligt wel het eenigste, dat Koning Eduard, als Ryks-Stedehouder, verrigtte, bestondt in eene Verklaaring, by welke hy beloofde, Graave Willem schadeloos te zullen houden, wegens 't gene hy, ten zynen behoeve, tot verdediging van de Regten des Keizerryks, binnen de Ryksgrenzen, onderneemen zou. In de Brieven, hier van nog voorhanden (*u*), noemt de Koning zig* *Stedehouder des Heiligen Ryks van Rome.* Kort te vooren, hadt hy zyne Bondgenooten bewoogen, om den Veldtogt des jaars 1339, met het beleg van Kameryk, te beginnen (*v*): gelyk geschiedde. Graaf Willem hadt zyne manschap by 't Leger van Koning Eduard gevoegd. Zy zal, ongetwyfeld, ten deele, uit Hollanders bestaan hebben. Men weet, dat Keizer Lodewyk, veelligt om den schyn van eenen Ryks-Oorlog te beter te bewaaren, omtrent deezen tyd, den Hollandschen Steden aangeschreeven hadt, dat zy Graave Willem ter Heirvaart volgen moesten. De Brief, aan de Stad Haarlem gerigt, één der klaarste blyken, dat Holland, ten deezen tyde, als een Lid van

* *Vicaire de Saint Empire de Rome.*

Brief van Keizer Lodewyk aan

(*u*) Acta Publ. Angl. *Tom.* II. P. IV. *p.* 50. *c.* 1 & 2.
(*v*) FROISSART *Vol.* I. *Ch.* XXXIII. *p.* 37.

van het Duitsche Ryk werdt aangemerkt, is nog voorhanden (*w*), en van den volgenden inhoud: Willem IV. de Stad Haarlem.

Lodewyk, *door Gods Genade, Keizer, Altyd-Vermeerderaar des Ryks,*

Aan de voorzienige Mannen, de Burgemeesteren, Schepenen en Raaden der Stad Haarlem, *zyne genade en alles goeds!*

„ Met Brieven onzer Majesteit, den edelen „ Willem, Graave van Holland, gunstiglyk aan„ geschreeven hebbende, dat hy, ter bevor„ dering van het Regt des Keizerryks, nevens „ ons, een bekwaam getal van Volk in de „ wapenen brenge, tegen Filips, die zig als „ Koning van Frankryk gedraagt; beveelen „ en vermaanen wy ulieden, op 't ernstigst, „ en by de trouw, die gy ons en den Ryke „ schuldig zyt, dat gy zorg draagt, om uw „ aantal van gewapende mannen op de been „ te brengen: en u, met dezelven, by het „ Leger van gemelden Graave Willem te ver„ voegen. Gy kont u verzekerd houden, dat „ wy uwen vlyt, hierin betoond, ons lee„ ven lang voor oogen hebben willen. *Ge„ geven te Frankfort* enz."

Het vereenigd Leger sloeg zig, eerlang, voor Kameryk neder. Doch Eduard, door den tyd bespeurende, dat de Stad moeilyk te winnen zou zyn, besloot het beleg op te breeken (*x*), en in Bikardye te trekken. De Graaf weigerde toen het Leger te volgen, beweerende, dat

(*w*) *Apud* Bekam *in* Joann. III. *p.* 115. Joann. a Leydis *Libr.* XXVIII. *Cap.* 3. *Vide* & Boxhorn. Theatr. Holl, *p.* 133.

(*x*) Froissart *Kr.* I. *Ch.* XXXIX, *p.* 43.

Willem IV. dat hy zig alleenlyk verbonden hádt, om op den bodem des Duitſchen Ryks, en niet in Frankryk te dienen (*y*). Koning Eduard moeſt hem, zyns ondanks, laaten aftrekken; doch nam, uit weêrwraak, zynen weg door Henegouwen: 't welk, by deeze gelegenheid, veel overlaſt van 't Engelſch Krygsvolk leedt (*z*). Dit ſtreedt vierkant met 's Konings belofte van Henegouwen niet te zullen beſchadigen (*a*), en vertoornde den Graave zo zeer, dat hy zig, ſedert, met vyfhonderd ſpeeren, naar 't Leger van Koning Filips, dat by *Vironfoſſé* lag, begaf (*b*), alwaar hy, met open' armen, ontvangen werdt. De Veldtogt eindigde, dit jaar, zonder dat het tot een hoofdtreffen kwam. De beide Legers trokken af (*c*), en Eduard keerde naar Engeland. In 't volgende jaar 1340, ging Graaf Willem wederom aan de Engelſche zyde over: waartoe dit voorval gelegenheid gaf. De Inwooners der Stad *Haſpre* in Henegouwen, eenen inval in 't Kamerykſche gedaan hebbende, ontſtaken de Franſchen tot weêrwraak. Zy zonden eenen hoop Volks naar Haſpre, die 't Steedje aan koolen leide. De Graaf verliet hierop het Franſche Leger, en verdreef de Franſchen uit Haſpre. Vervolgens, den Raad van Henegouwen, Holland en Zeeland, te Bergen in Henegouwen, hebbende doen byeen komen, werdt 'er eenpaarig

1340.

(*y*) Froissart *Vol.* I. *Ch.* XXXIX. *p.* 43.
(*z*) Froissart *Vol.* I. *Ch.* XL. *p.* 43. *Ch.* XLV. *p.* 49.
(*a*) Acta Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* IV. *p.* 50.
(*b*) Froissart *Vol.* I. *Ch.* XLI. *p.* 45.
(*c*) Froissart *Vol.* I. *Ch.* XLIII. *p.* 47.

riglyk beſlooten, Frankryk den oorlog te verklaaren. De Brieven werden terſtond opgeſteld; door den Graaf en de Edelen, en waarſchynlyk ook door de Gemagtigden der Steden, bezegeld; en, door den *Abt van S. Creſpyn*, aan Koning Filips gebragt (*d*). De Graaf deedt, ſedert, eenen inval in Frankryk; doch zig niet magtig vindende, om veel uit te regten, ſtelde hy het bewind over Holland en Zeeland in handen van zynen Oom, Jan van Beaumont (*e*), en begaf zig naar Engeland en Duitſchland, om onderſtand: terwyl zyn Graafſchap Henegouwen, deerlyk, door de Franſchen, verwoeſt werdt (*f*). Eduard, de Franſche Vloot, in Zomermaand, aangetroffen, en in 't Zwin, voor Sluis in Vlaanderen, geſlaagen hebbende (*g*), riep, kort hier na, zyne Bondgenooten te *Vilvoorden* byeen. Graaf Willem was hier ook tegenwoordig (*h*). Men beſloot tot het Beleg van Doornik, 't welk, tegen 't einde van Hooimaand, ondernomen werdt. Graaf Willem bemagtigde, midlerwyl, *Mortaigne*, *S. Amand* en eenige andere Plaatſen (*i*). Het Beleg van Doornik werdt vaſt voortgezet; doch geduurende het zelve, arbeidde Joanna van Valois, Graavinne Weduwe van Holland, die, met de voornaamſte wederzydſche Mogendheden, ten naauwſte, ver- WILLEM IV.

(*d*) FROISSART *Vol.* I. *Ch.* XLVI. *p.* 50, 51.
(*e*) FROISSART *Vol.* I. *Ch.* XLVI. *p.* 51, 52.
(*f*) FROISSART *Vol.* I. *Ch.* XLVIII. *p.* 54. *Ch.* XLIX. *p.* 57. Contin. Chron. G. DE NANGIS *ad annum* 1339.
(*g*) FROISSART *Vol.* I. *Ch.* LI. *p.* 61. Cont. NANGII *ad annum* 1340. Acta Publ. Angl. *Tom.* II. *P.* IV. *p.* 79, 80.
(*h*) FROISSART *Vol.* I. *Ch.* LIII. *p.* 62.
(*i*) FROISSART *Vol.* I. *Ch.* LX. LXI. *p.* 68, 69.

WILLEM IV. vermaagſchapt was, zo yverig aan de bevrediging der partyen, dat 'er, den twintigſten van Herfſtmaand, een Beſtand, voor den tyd van omtrent negen maanden, werdt getroffen: 't welk naderhand nog verder verlengd werdt (*k*).

De Graavinne Weduwe hadt dus het genoegen van de grondſlagen tot eene Vrede, tuſſchen eenigen haarer naafte Bloedverwanten, gelegd te hebben. Ondertuſſchen hadden de onluſten van deezen Oorlog, en 't gedrag haars Zoons tegen haaren eigen' Broeder, inzonderheid, haar zo diep getroffen, dat zy de wereld verliet, en in de Abtdy van Fontanelle, by Valenchyn, Nonne werdt (*l*). By 't Verbond van den jaare 1337, hadt Koning Eduard beloofd, Graave Willem de Paarden, welken hy, in den Kryg, verliezen zou, te
1341. zullen betaalen (*m*). En men vindt ook, dat de Koning, in 't jaar 1341, zynen Ontvanger bevel gegeven heeft, om den Graave vyfentwintig honderd Florentynſche guldens, voor verlooren' Paarden by *Vironfoſſé*, te voldoen (*n*)

Onderzoek over den togt van Graave Willem naar Spanje.

Wy hebben van deezen kryg, tuſſchen Engeland en Frankryk, die onzen Graave meer dan ons Land betrof, eenigszins omſtandiger gewaagd, om te doen zien, dat hy geenen tyd gehad kan hebben, om, in 't jaar 1338, den togt naar Spanje en naar Jeruzalem te doen:

(*k*) FROISSART *Vol.* I. *Ch.* LXIV. *p.* 72, 73, 74. Cont. NANGII *ad annum* 1340.
(*l*) Cont. GUILL. NANGII Chron. *ad annum* 1341.
(*m*) Zie boven, *bl.* 238.
(*n*) Acta Publ. Angl. *Tom.* II. *P.* IV. *p.* 96, 102.

doen: die hem van ſommigen toegeſchreeven wordt (7). Zy hebben hem, waarſchynlyk, vermengd met zynen Oom, Jan van Henegouwen, Heere van Beaumont, die, in 't jaar 1331, een' togt naar Spanje gedaan, en aldaar zyne dapperheid, tegen de Saraſeenen, beproefd heeft (o). Ook blykt, uit eenen Brief van den twee-entwintigſten van Oogſtmaand des jaars 1338 (p), waar by Graaf Willem, die van Dordrecht, welken, onlangs, door eenen zwaaren brand, veel geleeden hadden, beveſtigd, in het Voorregt van den vryen handel voor de Ooſterlingen; dat hy, ten dien tyde, te Bergen in Henegouwen, geweeſt is. Willem IV.

De brief, van welken wy ſpreeken, toont, dat de Koophandel nog zeer te Dordrecht bloeide. Doch Amſterdam, of, gelyk men toen ſprak, Amſtelredamme begon, ſedert dat het onder het onmiddelyk gebied der Hollandſche Graaven geraakt, en met Holland vereenigd geworden was, deeze Stad naar de kroon te ſteeken. De gelegenheid der Stad Amſterdam aan het Water den Amſtel, welk, door ſluizen, gelegd in eenen *dam*, naar welken de Stad den naam heeft, gemeenſchap hadt met eenen inham der Zuiderzee, het Ye ge- XXX. Opkomſt van Amſterdam, door den Koophandel.

(o) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1331. *p.* 712.
(p) *Apud* HOXHORN. Theatr. Urb. Holland. *p.* 102. BALEN Dordr. *bl.* 737.

(7) Zie JOANNES A LEYDIS Libr. XXVIII. Cap. 2. MATTHEUS VOSSIUS brengt (*Annal.* Libr. IX. ad annum 1343 & ſeq.) deezen togt, tot de jaaren 1343 en 1344. Doch wien hy gevolgd hebbe, weet ik niet.

WILLEM IV. genaamd (q), maakte haar bekwaam tot den handel. De Amſterdammers voeren, omtrent deezen tyd, reeds ſterk op de Ooſtzee. En Albrecht, Koning van Zweeden, gaf hun, in 't jaar 1368, een ſtuk Lands op het Landſchap Schoonen (r): alwaar zig verſcheiden' Amſterdammers, met der woon, nederſloegen, die, volgens de Wetten en Gewoonten der Stad, door eenen Voogd, daar toe byzonderlyk van Stads wege aangeſteld (s), geregeerd werden. De Ooſterſche en andere waaren, die hun uit Zee werden t'huis gebragt, vertierden zy, langs den Amſtel, en de Waters, die met denzelven gemeenſchap hadden, door gantſch Holland en 't Stigt: en over 't Ye in Waterland, alwaar zy, al vroeg, tolvry vaaren mogten (t). Ook bragten zy, omtrent deezen tyd, Graanen, Hout, Yzer, Bier en andere waaren, over de Zuiderzee, naar Deventer en Zwolle (u): en veelerlei goederen, met name Hamburger Bier, langs de Schelde, naar Brabant en Vlaanderen (v). De Stad was egter nog van kleine uitgeſtrektheid. Men vindt de oudſte bepaaling van deezelver Vryheid, in eene Handveſt van den
1342. tegenwoordigen Graave Willem den IV, den negenden van Wintermaand des jaars 1342, in den Haage, gegeven: waarby de ſtraffen en boeten, op Doodſlag, Keur-wonden, Leemte, Vredebreuk, Vegtery en Huisbraak bepaald

(q) Handv. van 1327. *in de* Handv. van Amſterd. *bl.* 8.
(r) Handv. van Amſt. *bl.* 80.
(s) Handv. van Amſt. *bl.* 10.
(t) Handv. van Amſterd. *bl.* 2, 3, 95, 168.
(u) Handv. van Amſterd. *bl.* 161, 162, 163.
(v) Handv. van Amſterd. *bl.* 162.

paald worden. Ook krygt de Stad, by deeze Handveſt, het voorregt der Hollandſche Steden in 't gemeen „ dat alles, wat binnen de „ Vryheid geſchiedt, door Schout en Schepenen der Stad, beregt moet worden, mids „ het *niet draage tegen 's* Graaven *Heerlykheid.* Doch zo den Schepenen een Vonnis „ gevraagd wordt, en *zy zyns niet wys*, wordt „ hun gelaſt, het zelve te zoeken *te Haarlem*, „ of ergens anders binnen den Lande, *daar „ zy 's beſt wys mogen worden* (*w*)." Hier uit kan, onder anderen, de kleinheid der Stede, ten deezen tyde, worden afgenomen. De Zeevaart en Koophandel heeft haar, eerlang, dermaate doen toeneemen, dat zy, in grootte en luiſter, de meeſte Europiſche Koopſteden overtreft. Doch de Ingezetenen deezer Landen in 't gemeen hadden zig, omtrent deezen tyd, door de Scheepvaart, by de Venetiaanen, die thans ſterk op de Levant en Egipte handelden, reeds vermaard gemaakt. Een Venetiaanſch Schryver (8), die deezen tyd

WILLEM IV.

(*w*) Handv. van Amſterd *bl.* 2.

(8) MARINUS SANUTO, in zyn Boek, genaamd *Secreta Fidelium Crucis* Libr. II. P. IV. Cap. XVIII. p. 72, 73. De plaats is opmerkelyk, en, myns weetens, door niemant onzer Neêrlandſche Schryveren, aangehaald. 't Zal hierom den naauwkeurigen Leezer niet verveelen, dezelve hier te leezen. *In Alamaniæ partibus variæ habitant gentium nationes, quæ valde forent utiles & neceſſariæ ad muniendum negotium maritimæ de Egypto & ſpecialiter* Tremartii, *qui habitant in extremis partibus maritimæ Archiepiſcopi Bremenſis: nec non &* Friſones, *qui deorſum habitant a* Wasfallæ *provincia prope mare, ac etiam gentes de*

Pro-

WILLEM IV. tyd beleefd heeft, en al by Graave Willem den III. bekend geweeſt was (x), getuigt het niet ſlegts van de Hollanders; maar ook van de Zeeuwen en Friezen.

XXXI. Graaf Willems togt naar Pruiſſen tegen de Lithauwers.

De Koophandel, die, uit deeze Landen, op de Ooſtzee gedreeven werdt, deedt Graave Willem, vermoedelyk, meer dan de yver om het Geloof voort te planten, omtrent deezen tyd, deel neemen in den Kryg, dien de Ridders der Duitſche Orde tegen de ongeloovige Lithauwers voerden. Hy hadt, by 't leeven zyns Vaders, in 't gezelſchap van Jan, Koning van Boheeme, reeds tweemaal den zelfden togt gedaan: eens in 't jaar 1329, toen hy nog maar elf jaaren oud was, en eens, zo

(x) Zie hier voor, Bl. 236.

Provincia Dulandæ *ac* Sylandæ, *qui morantur deorſum verſus mare de Comitatu* Gelleræ *atque* Cleuæ —— —— *prædicti ſcire debent per dulces aquas & ſalitas optimè navigare, ſic quod ab eis ſanum deberet conſilium & optimum auxillum inueniri.* —— —— *Convenienter igitur gentes maritimæ Alamaniæ ſuperius memoratæ poſſent per terram ventre Venetias & cum Venetis transfretare. Et ſi aliquæ gentes debent ſimul benefacere debent Alamanni cum Venetis, cum multi eorum Venetiis converſentur, & in armatis Venetorum ſumantur, & bene ſe habeant, multique Venetiis cum Uxoribus, & filiis commorentur.* De zin deezer woorden is, kortelyk, deeze: „ dat, onder de verſchei„ den' Duitſche Volkeren, de Ditmarſchers, de *Frie*„ zen en de Ingezetenen van *Duland* en *Syland* [dat „ is, *Holland* en *Zeeland*] „ gelegen beneden de Graaf„ ſchappen *Gelder* en *Kleeve*, naar den Zeekant, be„ bekwaam waren tot de Scheepvaart, ter zee en langs „ de Rivieren; dat zy by de Venetiaanen bekend „ waren, en dat ſommigen zig, met der woon, te „ Venetie, hadden neder gezet."

zo 't ſchynt, in 't jaar 1334 of wat laater (y). Nu ondernam hy dien, voor de derde reize. WILLEM IV.

De Ridder-Orde, van welke wy ſpreeken, was, omtrent het einde der twaalfde eeuwe, te Jeruzalem ingeſteld, met het zelfde oogmerk byna, als de Orde der Tempelieren, van welke wy boven (z) gewaagd hebben. Omtrent den jaare 1226, hadt een groot getal deezer Ridderen zig in Pruiſſen nedergezet, alwaar zy de nieuwbekeerden tegen de ongeloovigen beſchermden, veele Heidenen verdelgden, en zig van eene uitgeſtrekte Landſtreek meeſter maakten. De Lithauwers, die nog ongeloovig bleeven, deeden hun egter, van tyd tot tyd, veel ſchade. Doch wanneer de Ridders te kort ſchooten, ontvingen zy geduurig onderſtand, uit Boheeme, Ooſtenryk, Brandenburg en andere Landen. Men vindt zelfs, dat Henrik, Aartsbiſſchop van Keulen, in 't jaar 1255, eenen togt naar Pruiſſen ondernomen heeft (a). Ten tyde van Graave Willem den IV, werden de Ridders zo zeer gekweld van de ongeloovige Lithauwers, die met de Ruſſen verbonden waren (b), dat de Koningen van Boheeme en Hongarye, en andere Vorſten op weg ſloegen, om deezen onverzoenlyken vyanden te keer te gaan. Graaf Willem, waarſchynlyk onder- Ridders der Duitſche Orde.

vin-

(y) Fragm. Veter. Chron. *apud* MATTHÆUM Analect. *Tom.* I. *p.* 62. JOANN A LEYDIS *Libr.* XXVII. *Cap.* 27. BEKA *in* Joanne IV. *p.* 118.

(z) Bl. 190.

(a) FLEURY Hiſt. Eccleſ. *Tom.* XV. *p.* 529. *Tom.* XVII. *p.* 4, 5, 492. *Edit de Brux.*

(b) Chron. Ordin. Eq. Teuton. *Cap.* CCCXV, CCCXVI. *p.* 779, 780.

WILLEM IVI

vindende, dat de Oosterſche handel zyner onderzaaten, door deeze onluſten in Pruiſſen en de naaſte Landen, zeer gekrenkt werdt, verzelde hen met vierhonderd Ruiters (*c*). Doch toen zy in Lithauwen gekomen waren, wees de Grootmeester der Duitſche Orde, *Henrik van Arsberg*, wien 't ondertuſſchen gelukt was, de Ruſſen en Lithauwers te verſlaan, hunnen byſtand van de hand. Sommigen verhaalen, dat de Ridders hem dit, ſedert, zo kwalyk namen, dat hy 'er om afgezet werdt (*d*). Graaf Willem kwam, in of kort voor het jaar 1345, hier te Lande te rug. Twee-enveertig jaaren hier na, werden de Lithauwers, door 't beleid van *Ladiſlaus Jagello*, Koning van Poolen, tot de belydenis van het Chriſtelyk Geloove, gebragt (*e*).

Men wil, dat Graaf Willem, op den hertogt uit Lithauwen, den weg over Keulen neemende, de Ryks-Vorſten, aldaar toen vergaderd, zo zeer tot hem genegen vondt, dat zy hem de Keizerlyke waardigheid aanbooden, onaangezien Keizer Lodewyk, 's Graaven Schoonbroeder, nog in 't leeven was; doch hy zou deeze aanbieding van de hand geweezen hebben (*f*). Anderen melden, dat Keizer Lodewyk zelf, omtrent deezen tyd, het Graafſchap Holland tot een Hertogdom zou hebben willen verheffen; doch dat Graaf Willem deeze eer geweigerd hadt (*g*).

De

(*c*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXVIII. *Cap.* 11.
(*d*) ALBERT. ARGENTIN. *ad annum* 1345. *p.* 131.
(*e*) FLEURY Hiſt. Eccleſ. *Tom.* XX. *p.* 353.
(*f*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXVII. *Cap.* 11. ZUED. DE CULENBORCH *in* MATTH. Anal. *Tom.* III. *p.* 602.
(*g*) VELDENAAR Chron. *bl.* 78.

De Graaf, hier te Lande te rug gekeerd, hieldt zyn Leger op de been: van zins om 'er zig tegen de Stigtschen, op welken hy te onvrede was, van te bedienen. Bisschop Jan van Diest, op den eersten van Zomermaand des jaars 1340, overleeden zynde (*b*), hadt Paus Benediktus de XI, zo dra hy 'er kennis van kreeg, by eenen Brief van den eersten van Hooimaand (*i*), de vervulling van den Bisschoppelyken zetel aan zig behouden. Graaf Willem hadt gaarne gezien, dat men Jan van Arkel verkooren hadt; doch Jan van Bronkhorst, die te vooren nog eens verkooren geweest was, werdt, door Reinoud den II, Hertog van Gelder, aangepreezen. De Paus verwierp den een' en den anderen, en droeg de Bisschoppelyke waardigheid van Utrecht op, aan eenen edelen Romein, *Nikolaas de Caputio* genaamd; die 'er nogtans binnen 't jaar afstand van deedt (*k*). *Jan van Arkel* bevondt zig te Avignon, alwaar toen de Paus zyn hof hieldt, en wist by *Klemens den VI*, die Benediktus, in Bloeimaand des jaars 1342, was opgevolgd, zo veel te verwerven, dat hy tot Bisschop van Utrecht aangesteld werdt, by eene Pausselyke Bulle van den twintigsten van Slagtmaand des gemelden jaars, die nog voorhanden is (*l*). 't Liep egter aan, tot in Bloeimaand des jaars 1343, eer Bisschop Jan van Arkel te Utrecht te rug kwam (*m*). Graaf Wil-

WILLEM IV. XXXII. Kryg tegen de Stichtschen.

1343.

(*b*) BEKA *in* Joanne III. *p.* 115.
(*i*) *Apud* MATTHÆUM Anal. *Tom.* V. *p.* 349.
(*k*) BEKA *in* Nicolao *p.* 117.
(*l*) *Apud* MATTHÆUM Anal. *Tom.* V. *p.* 349.
(*m*) BEKA *in* Joanne IV. *p.* 117.

WILLEM IV. Willem was, ondertuſſchen, door de Kerkelyken van Utrecht, die Jan van Arkel gunſtig waren, al kort na de dood van Jan van Dieſt, voor den tyd van twee jaaren, tot *Momber* of Regent van 't Stigt verkooren (*n*), in welke waardigheid, Keizer Lodewyk hem beveſtigd hadt (*o*): doch hy hadt Jan van Arkel, Vader van den verkooren Biſſchop, in den aanvang des jaars 1341, aangeſteld, om het Momberſchap, in zyne plaats, waar te neemen (*p*). De Biſſchop, de Regeering zyns Stigts aanvaard hebbende, redde de vervallen' zaaken deszelven binnen twee jaaren, loſſende verſcheiden' verpandde Sloten, en zelfs gantſch Overyſſel: welks inkomſten, onder den Hertoge van Gelder, verpand waren (*q*). Om voor nieuwe ſchulden beveiligd te zyn, brak hy, ſedert, zyne Hofhouding op, en trok, omtrent of in het jaar 1345, naar *Grenoble*, alwaar hy, met minder omſlag, leeven kon. Doch op zyn vertrek, hadt hy zynen Broeder, *Robert van Arkel*, tot Momber aangeſteld (*r*): en dit was de reden, naar alle waarſchynlykheid, waarom Graaf Willem op de Stigtſchen te onvrede was: ſchoon de oude Schryvers zulks niet aangetekend; maar redenen van minder belang van 's Graaven ongenoegen gegeven hebben (*s*). Om zig, tot het

(*n*) Brief van Willem IV. *by* MATTH. Analect. *Tom.* V. *p.* 353.

(*o*) ZUED DE CULENBORCH *in* MATTH. Anal. *Tom.* III. *p.* 603.

(*p*) Brief van Willem IV. *in* MATTH. Anal. *Tom.* V. *p.* 354.

(*q*) Brief van Jan III. *by* MATTH. Analect. *Tom.* II. *p.* 670.

(*r*) Chron. de Traject. *in* MATTHÆI Anal. *Tom.* V. *p.* 352-356. BEKA *in* Joann. IV. *p.* 117.

(*s*) *Zie* dezelven *by* SCRIVERIUS Graaven, *bl.* 297.

het voortzetten van den Stigtſchen kryg, in ſtaat te ſtellen, hadt hy den Hollandſchen en Zeeuwſchen Steden gevergd, tot driehonderd ponden, jaarlykſche Lyfrenten voor hem te verkoopen, onder belofte, dat hy deeze penningen alleen in den Oorlog tegen de Stigtſchen zou gebruiken, en geene nieuwe Bede doen, voor dat deeze ſchuld afgelegd was. Doch de Steden, hier mede niet vergenoegd, vorderden, dat de Graaf haar eenige nieuwe voorregten toeſtondt. Ook moeſten de Edelen voor de naarkoming van zyne belofte borg ſtaan (*t*). Willem IV.

Graaf Willem, zig behoorlyk in ſtaat geſteld hebbende, ſloeg terſtond het beleg voor Utrecht, op den elfden van Zomermaand des jaars 1345; en regtte dertien Stormtuigen op, met welken hy de Stad, vyf weeken lang, beukte. Die van binnen weerden zig dapperlyk. De Graaf, op eenen donkeren nagt, digt onder de wallen gekomen zynde, om de diepte der graft te peilen, werdt, met eenen pyl, in eene zyner hielen, gewond. Midlerwyl hadt Robert van Arkel kennis van den toeſtand der Stad gegeven aan den Biſſchop; die zig terſtond herwaards begaf, en Jan van Henegouwen, Heer van Beaumont, 's Graaven Oom, bewoog, om met Graave Willem, over eene Vrede, te handelen. 't Gelukte hem alleenlyk een Beſtand te ſluiten, tot S. Maarten aanſtaande, zynde den elfden van Slagtmaand Beleg van Utrecht. 1345.

(*t*) Brief van Willem IV by Jan van Hout Dienſtb. der Stede Leyden *bl.* 25.

Willem IV. maand, binnen welken tyd, men nader in onderhandeling treeden zou (*v*). De Graaf 't Wordt opgebroken. ſloot egter 't Beſtand niet dan onder voorwaarde, dat vierhonderd Burgers, in ligte kleeding, ongegord, blootshoofds en barrevoets, hem, voor zyne Tent, op de knieën, om vergiffenis zouden komen ſmeeken (*w*); gelyk geſchiedde. Sommigen (*x*) voegen 'er by, dat 'er twintig Roeden van de Stads muur moeſten afgebroken worden, en dat 'er eene geheele Straat, lang daar na, nog de *Hollandſche Straat* genaamd, aan den Graave werdt afgeſtaan. 't Beleg werdt, op den een entwintigſten van Hooimaand, opgebroken (*y*). Doch de verdere onderhandeling met den Graave bleef agter: alzo hy, kort hier na, den togt naar Friesland beooſten de Zuiderzee, welk wy, voortaan, blootelyk *Friesland* zullen noemen, ondernam, in welken hy ſneuvelde.

XXXIII. Togt tegen de Friezen. Hy was, in 't jaar 1338, door die van Staveren, voor Heere aangenomen (*z*), en hadt hun, of den anderen Friezen, ſedert, eenige ſchattingen opgelegd, die hun te zwaar ſcheenen; waarom zy de wapenen tegen hem opgevat, en, zo 't ſchynt, eenige vyandelykheden tegen zyne Amptenaars gepleegd hadden (*a*). Willem, dus in zyne eer getaſt zyn-

(*v*) Beka *in* Joann. IV. *p.* 118.

(*w*) Brief van Jan van Heneg. *by* Matthæus Anal. *Tom.* V. *p.* 359.

(*x*) Joann. a Leydis *Libr.* XXVIII. *Cap.* 13.

(*y*) Chron. de Trajecto *p.* 358-360.

(*z*) *Zie* den open' Brief *by* Matthæus Fund. Sacr Ædium *Fund.* IV. *p.* 471. *in Tom.* III. Anal. en Mieris Charterb. II. *Deel*, *bl.* 605, 623, 624.

(*a*) Sibr. Leonis Vitæ Abbat. Hort. Divæ Virg. *in* Matth. Anal. *Tom.* V. *p.* 257.

zynde, en nog een talryk Leger op de been hebbende, begeeft zig te Dordrecht ſcheep (*b*), en zeilt, vermoedelyk door de binnenwaters, naar de Zuiderzee, om eene Landing in Friesland te doen. De Dordrechtſche Poorters verzelden hem, onder anderen, op deezen togt. Men vindt, dat hy hun, deswege, veertienhonderd ponden Hollandſch ſchuldig bleef, waar over zy, in 't jaar 1348, met Willem den V, afrekenden (*c*). De Vloot, door het onſtuimig Herfſtweder, of door andere oorzaaken, verſtrooid geraakt, landde niet gelykelyk aan de Frieſche kuſt. Jan van Beaumont was één der eerſten, die, omtrent Staveren, aan land ſtapten: en hy zag zig zo dra niet van een maatig getal knegten verzeld, of hy viel aan op eenen hoop Friezen, die, wel op hunne hoede, de Hollanders zo ontvingen, dat 'er een groot deel ſneuvelde; en de overigen de vlugt neemen moeſten. De Graaf, middlerwyl ook aan land gekomen, gunde zig geenen tyd, om zyn Leger behoorlyk te ſchaaren; maar, met verdeelde hoopen, op de Friezen, die ook hier en daar in 't riet zaten, aanvallende, wikkelde hy zig en zyn volk in nadeelige ſchermutſelingen in: die tot den laaten avond duurden. Willem IV.

XXXIV. Dood van Willem den IV.

De Graaf, zig in 't heetſt van 't gevegt bevindende, ſchoot 'er 't leeven by in. De Hollanders werden, by menigten, afgemaakt, de overigen genoodzaakt de wyk te neemen naar hunne Sche-

(*b*) Froissart *Vol.* I. *Ch.* CXVII. *p.* 122.
(*c*) Handv. *by* Balen *bl.* 505.

WILLEM IV. Schepen: werwaards hun de Friezen, tot in 't water toe, vervolgden (*d*). Deeze ongelukkige ſtryd en 's Graaven dood viel voor, op den zesentwintigſten of zevenentwintigſten (*e*) van Herfſtmaand des jaars 1345, by een Dorp, *Werga* genaamd, niet verre van S. Odulfs Klooſter by Staveren; en juiſt op de plaats, alwaar de Hollandſche Graaven te regt plagten te zitten (*f*). Men vindt, dat 'er, van de Hollandſche zyde, drieduizend zevenhonderd man geſneuveld zouden zyn (*g*). Sommigen maaken 't getal veel grooter. Zeker is 't, dat 'er veele voornaame Henegouwer, Hollandſche en Zeeuwſche Edelen zyn omgekomen. Onder de Hollandſchen en Zeeuwſchen, worden twee *Heeren van de Merwede* (1), één van Haamſtede, Willem van Naaldwyk, Simon en Dirk van Teilingen, *Guy van Asperen*, *Ogier van Spangen* en eenige anderen, met naame, genoemd. Doch Jan van Beaumont was, zyns ondanks, door zynen Schildknaap, *Robert van Gluves*, en eenige anderen, in een vaartuig geworpen: 't welk zyne behoudenis was

(*d*) SIBR. LEONIS Vitæ Abbat. Hort. Divæ Virg. *p.* 258, 258.

(*e*) Anonymi Chron. Belg. *in* MATTH. Anal *Tom.* I. *p.* 50.

(*f*) BEKA *in* Joanne IV. *p.* 118. Contin. NANGII *ad annum* 1345.

(*g*) SIBR. LEONIS Vitæ Abbat. Hort. Divæ Virg. *p* 258.

(1) FROISSART noemt (*Vol.* IV. *Ch.* LXXVII. *p.* 223) één' deezer Heeren *Daniel de Merrebbede*, en zegt, dat hy over drie-endertig gewapende mannen geboodt, die allen gevangen gehouden werden; zonder dat 'er de Friezen een' eenigen op Losgeld ſtellen wilden.

was (*b*). 't Lyk van den Graave werdt, eerſt na verloop van tien dagen, gevonden, en in een * Klooſter by Bolswaard begraaven (*i*). Te Heemſtede, werdt eene Kapel geſtigt, ter zyner gedagteniſſe, welke, ter bede van Graave Willem den V, in 't jaar 1347, tot eene Kerſpelkerk verheeven werdt (*k*). Willem IV.

* *Monaſterium Floridi Campi* ook *Ouden-Klooſter.*

Holland en Zeeland ſmolten in rouw op de tyding deezer nederlaage. De jonge Graavin was zo aangedaan, over de dood haars Egtgenoots, en zo gebeeten op de Friezen, dat zy derzelver goederen, in Holland, allen verbeurd verklaarde. Het Eiland Marken, by Monnikendam, was, ruim eene eeuw geleeden, voor de helft geſchonken aan de Abtdye van *Mariengaard* by Dokkum, en voor de andere helft, door dezelve, van Nikolaas en Jan Perſyn gekogt: ſedert hadt de Abtdy hier een Monniken-Klooſter geſtigt, * *Marienhof* genaamd: 't welk zy van Frieſche Monniken voorzien hadt (*l*). Dit Klooſter werdt ook aan de wraakzugt der verſtoorde Graavinne opgeofferd. Zy zondt eene bende Krygsvolk naar Marken, die 't Gebouw in den brand ſtaken, en de ongelukkige Monniken, in de Zuiderzee, ſmeeten (*m*).

* *Mariæ Curia.*

Willem de IV. was, volgens het berigt van eenen zyner Tydgenooten (*n*), de eerſte der Hollandſche Graaven, die de gewoonte in-

(*h*) Froissart *Vol.* I. *Ch.* CXVII. *p.* 122.
(*i*) Beka *in* Joann. IV. *p.* 118.
(*k*) Handv. van Kennemerl. *bl.* 775.
(*l*) Sibr. Leonis Vitæ Abbat. Hort. Divæ Virg. *p.* 249.
(*m*) Sibr. Leonis Vitæ Abbat. Hort. Divæ Virg. *p.* 258.
(*n*) Phil. a Leydis de Cura Reipubl. *Caſ.* LXXIX. *p.* 276.

WILLEM IV. invoerde van de kwaade Leenen, welken aan de Graaflykheid verſtierven, niet, gelyk voorheen gebruikelyk geweeſt was, geheel te laaten, en aan eenen der naaſte Maagen, ten redelyken pryze, af te ſtaan; maar te verdeelen, en aan verſcheiden' Heeren uit te geeven: waar uit veele geſchillen over het Regt van Patroonſchap, het Molenregt, en andere Heerlyke Regten ontſtaan zyn.

Wy hebben reeds aangemerkt, dat Graaf Willem nimmer Kinderen by zyne Gemaalin verwekt heeft. Zy begaf zig, ſedert, in een tweede Huwelyk, met *Wenzelaus*, *Graave van Luxemburg*, Zoon van Jan, Koning van Boheeme (*o*).

(*o*) ALBERT. ARGENT. *ad annum* 1345. *p.* 131. JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXVIII. *Cap.* 14.

VADERLANDSCHE HISTORIE.

ELFDE BOEK.

INHOUD.

I. *Oorſprong van den Hoekſchen en Kabbeljaauwſchen Tweeſpalt.* II. *Vrouw* MARGARET *met de Landen verlyd, en ingebuldigd. Zy trekt naar Beieren. Willem, haar Zoon, komt herwaards.* III. *Kryg tegen de Stigtſchen. Beſtand.* IV. *Margareet draagt haaren Zoon 's Lands Regeering op. Aanvaardtze wederom. Hoekſche Sloten vernield. Buskruid gebruikt.* V. *Verbond tegen de Hoekſchen. Scheepsſtryd op de Maaze.* VI. *Zoen tuſſchen Margareet en Willem. Margareet ſterft.* WILLEM DE VYFDE *voor Graave erkend. Stigtſche Oorlog. Weesp en Muiden verlooren. Vrede.* VII. *Twiſt tuſſchen Brabant en Vlaanderen. Heusden komt aan Holland.* VIII. *Hertog Willem, uit Engeland gekeerd, wordt krankzinnig.* IX. *Zyn Broeder,* Albrecht, *tot* Ruwaard *gekooren. Geweldenaaryen der Kabbeljaauwſchen. Delft beleegerd en gewonnen.* X. *Tweeſpalt der Hekerens en Bronkhorſten, in Gelderland.* XI. *Hertog Albrecht, door den Keizer, tot Graave*

ve aangeſteld. XII. *Twiſt over het Slot te Vreeland. Vrede met het Stigt.* XIII. *Onluſten op de grenzen van Brabant. Opſchudding te Haarlem.* XIV. *Twiſt tuſſchen de Vlaamingen en hunnen Graave.* XV. *Veranderingen in het Hertogdom Gelder. Twiſt over de Stad Graave.* XVI. *Willem de V. ſterft. Hertog* ALBRECHT *tot Graave ingehuldigd. Aleid van Poelgeeſt vermoord.* XVII. *Vlugt van den Graave van Ooſtervant. 't Slot te Altena bemagtigd.* XVIII. *Oorlog tegen de Friezen. Zy worden bedwongen.* XIX. *Nieuwe opſtand der Friezen. Beſtand met hen.* XX. *Slegte ſtaat van 's Lands Geldmiddelen. Jan van Arkel tot rekenen gevorderd. Arkelſche Oorlog.* XXI. *Hertog Albrecht ſterft. Zyne Weduwe verſtoot zynen boedel.* XXII. *Of er, ten zynen tyde, een Geregtshof in den Haage geweeſt zy, onderzogt. Gezag der Steden. Inſtelling van Burgemeeſteren en Vroedſchappen.* XXIII. WILLEM DE ZESDE *wordt Graaf. Opſchudding te Haarlem, Amſterdam, Delft en Dordrecht.* XXIV. *Nieuwe Arkelſche Oorlog. Everſtein en Hageſtein belegerd.* XXV. *Kryg met Gelder.* XXVI. *Luikſche zaaken.* XXVII. *Verſchil met den Hertog van Brabant vereffend.* XXVIII. *Hertog Willem bevredigt den Heer en den Abt van Egmond.* XXIX. *Vrede met Gelder. Jan van Arkel gevangen. Yſſelſtein komt aan Holland.* XXX. *Opſchudding te Utrecht.* XXXI. *De Friezen bemagtigen Staveren.* XXXII. *Hertog Willems Dogter, Jakoba, trouwt met Jan, Hertog van Touraine.* XXXIII.

XXXIII. *Staat van Frankryk.* XXXIV. *Haat van 't Franſche Hof tegen den Daufyn. Hy komt om, te Compiegne.* XXXV. *Hertog Willem doet de Edelen en Steden belooven, dat zy Jakoba voor Graavinne erkennen zullen.* XXXVI. *Dood van Willem den VI.*

I. Oorſprong der tweedragt hier te Lande, na de dood van Willem den IV. 1345.

MEermaalen hadt men, hier te Lande, ondervonden, dat het overlyden der Graaven, zonder Kinderen, of zonder Zoonen na te laaten, oorzaak van onruſt en verdeeldheid geweeſt was. Doch de tweeſpalt, die, niet lang na het ontydig omkomen van Willem den IV, ontſtondt, overtrof, in felheid en duurzaamheid, de voorige verdeeldheden; brengende de partyſchap voort van HOEKSCHEN en KABBELJAAUWSCHEN, die anderhalve eeuw geduurd, en welker overblyfſels men, zelfs tot in 't midden der zestiende eeuwe, beſpeurd heeft. Voorbeelden van bitterheid, haat en onverzoenbaaren wrok heeft deeze partyſchap, by menigten, uitgeleverd. Zy heeft den Adel tegen den Adel, de Steden tegen de Steden, ja Burger tegen Burger en Maag tegen Maag in de wapenen geholpen: terwyl 's Lands Ingezetenen hunne verdeeldheden billykten met het voorbeeld der Lands-Heeren, onder welken, de Zoon zig niet ontzag, eenen openbaaren oorlog te voeren, tegen zyne eigen Moeder. De oorſprong en voortgang van deezen fellen Burgerkryg te ontvouwen, zal de Hoofdſtof van dit Boek zyn.

Jan van Beaumont maatigt zig's Lands Regeering aan.

Jan van Beaumont hadt zig, na het ongelukkig gevegt by Staveren, in welk Willem de IV. omgekomen was, naar Geertruidenberg begeven, alwaar de Graavin zig onthieldt. Men leeft, dat hy terſtond de Graaflyke Regeering van Henegouwen, by voorraad, aanvaard heeft (*a*). En 't is te vermoeden, dat hy zig ook 't bewind over Holland en Zeeland zal hebben aangemaatigd (*b*), ſchoon men zulks, onzes weetens, nergens vindt aangetekend. 't Leedt egter niet lang, of de naaſte Erfgenaamen van Graave Willem deeden hun Regt op 's Graaven nalaatenſchap gelden, en Jan van Beaumont werdt ontzet van de Regeeringe. Sedert verbrak hy het Bondgenootſchap met Engeland, en ging tot de party van Frankryk over: hebbende Filips den VI. hem het zelfde jaargeld doen belooven, welk hy van Engeland plagt te trekken (*c*).

Naaſte Erfgenaamen van Willem den IV.

De naaſte Erfgenaamen van Willem den IV. waren zyne Zuſters, MARGAREET, Gemaalin van Keizer Lodewyk, *Filippa*, Gemaalin van Eduard den III. Koning van Engeland, *Joanna*, Gemaalin van Willem, Graave van Gulik, en *Elizabet*. Men vindt niet dat deeze twee laatſten, zo zy anders nog leefden, eenigen eiſch op de nalaatenſchap van Graave Willem gemaakt hebben. Margareet, de oudſte, was, buiten tegenſpraak, naaſt geregtigd tot het bezit dier Graafſchappen, welken, gemeenlyk, onder één' en denzelfden Graaf geſtaan hadden: hoedanige Holland en Zee-

(*a*) FROISSART *Vol.* I. *Ch.* CXVII. *p.* 122, 123.
(*b*) *Zie* twee Handv. *door hem bezegeld, in de* Handv. van Kennem. *bl.* 9. *en* Groot Plakaatb. V. *Deel, bl.* 713.
(*c*) FROISSART *Vol.* I. *Ch.* CXVII. *p.* 123.

Zeeland waren. Ook wees het Lands gebruik haar deeze Graafschappen toe (*d*). Doch Koning Eduard stelde terstond zyne poogingen in 't werk, om ten minsten een deel derzelven, voor zyne Gemaalinne, magtig te worden. Jan van Beaumont werdt, naauwlyks eene maand na de dood van Graave Willem, door hem gemagtigd, om voor het aandeel der Koninginne in 's Graaven nalaatenschap zorg te draagen (*e*). Doch toen Beaumont, kort hier na, tot de zyde van Frankryk overgegaan was, werdt deeze zorg Otto van Kuik en eenigen anderen aanbevolen (*f*), die te gelyk volmagt kreegen, om, met de andere Erfgenaamen, over de verdeeling der nalaatenschap in onderhandeling te treeden (*g*). MARGARET.

Keizer Lodewyk verzuimde ondertusschen niet, voor de belangen zyner Gemaalinne, Margareet, te zorgen. De Graafschappen Henegouwen, Holland en Zeeland en de Heerlykheid van Friesland werden allen aangemerkt als deelen des Duitschen Ryks: 't welk 'er Lodewyk te meer gezag over gaf (*b*). Hier kwam by, dat de Ingezetenen deezer Landen zig zeer genegen toonden, om Margareet en eenen haarer Zoonen hulde te doen, van welker Regeering zy zig meer goeds scheenen te konnen belooven, dan van die der Engelschen, welken zig, ten tyde van Jan den I, te veel gezags over deeze Landen hadden zoe- II. Vrouw Margareet wordt met de Landen verlyd.

(*d*) HENRIC. RREDORFF. *ad annum* 1345.
(*e*) Act. Publ. Angl. *Tom.* II. *P.* IV. *p.* 187.
(*f*) Act. Publ. Angl. *Tom.* II. *P.* IV. *p.* 190.
(*g*) Act. Publ. Angl. *Tom.* II. *P.* IV. *p.* 198.
(*b*) BERA *in* Joanne IV. *p.* 119.

MARGAREET. zoeken aan te maatigen. Lodewyk beſloot derhalve, zyne Gemaalin Margareet, met de Graaffchappen van Holland en Zeeland en met de Heerlykheid van Friesland te verlyden, gelyk, op den vyftienden van Louwmaand des jaars 1346, te Neurenburg, geſchiedde. Ten zelfden tyde, gaf hy den Edelen en Steden deezer Landen bevel, om Vrouwe Margareet voor haare wettige Landsvrouwe, en voor de naafte Erfgenaame van Graave Willem, te erkennen. Ook beloofde hy, bedugt, zo 't ſchynt, voor de eiſchen van Koning Eduard, Holland, Zeeland en Friesland, nimmer, buiten goedvinden van Vrouwe Margareet, te zullen vervreemden, of aan iemant anders ter leen te zullen opdraagen (*i*). Eenige maanden laater, beveſtigde hy deeze beloften, te gelyk verklaarende, dat hy Henegouwen, Holland, Zeeland en Friesland nimmer van een ſcheiden zou (*k*).

1346.

en alomme ingehuldigd. Het ongunſtig jaargetyde verhinderde Vrouwe Margareet niet, om, verzeld van eenen haarer Zoonen, een kind van negen jaaren, de reis herwaards aan te neemen (*l*). Zy hadt haaren Egtgenoot reeds drie Zoonen gebaard. De oudſte, *Lodewyk*, was, in 't jaar 1328, te Rome gebooren (*m*). Den tweeden, *Willem*, hadt zy, in 't jaar 1330, te Frankfort, zo 't ſchynt, ter weereld gebragt (*n*). De derde was

(*i*) Diplom. Ludou. IV. *in* MATTH. Anal. *Tom.* III. *p.* 234.
(*k*) Diplom. Ludovici 7 *Sept.* 1346. *dans le* Supplem. *au* Corps Diplomat. *Tom.* I. *P.* II. *p.* 161.
(*l*) ALBERT. ARGENTIN. *ad annum* 1346.
(*m*) ANDR. RATISBONN. *&* J. CHRAFT. Chron. *in Coll.* J. G. ECCARD. *Tom.* I. *c.* 2107.
(*n*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1330. *p.* 707.

was *Albrecht*. En deeze moet Vrouwe Margareet verzeld hebben: alzo de anderen beide meer dan negen jaaren bereikten. Vrouw Margareet, bedugt dat de Engelſchen haaren toeleg dwarsboomen mogten, hadt zig verbonden met Koning Filips van Frankryk, die Koning Eduard ongaarne van een aanzienlyk deel der Nederlanden meeſter zou gezien hebben, en daarom terſtond gereed was, om de reis van Vrouwe Margareet te begunſtigen. Zy nam haaren weg dan, door Lotharingen en Frankryk, naar Henegouwen, alwaar zy voor Graavinne werdt aangenomen, mids zy beloofde „ niets uit 's Lands inkomſten te zul- „ len genieten, voor dat de ſchulden van „ Graave Willem, haaren Broeder, betaald „ zouden zyn" (*e*). Van hier vertrok zy naar Holland, om zig, insgelyks, te doen huldigen. De Landzaaten bedienden zig van deeze gelegenheid, om eenige Voorregten en Vryheden te bedingen; die ligtelyk ingewilligd werden, op dat elk te eer beſluiten zou, Vrouwe Margareet hulde te doen, voor dat Koning Eduard voet in 't Land gekreegen hadt. Onder deeze Voorregten, munt byzonderlyk uit, de duidelyke verklaaring der Graavinne, voor haar en haare Nakomelingen „ van „ geenen Oorlog, buiten de paalen van Hol- „ land, Zeeland en Friesland, te zullen begin- „ nen, dan by goeddunken der Ridderen en „ Knaapen en der goede Steden van Holland: „ of deedt zy 't, zo zou niemant gehouden zyn, „ haar te dienen, dan uit gunſt en vrywillig- „ lyk

Margareet.

Vryheden, door de Landzaaten, by deeze gelegenheid, bedongen.

(*e*) Albert Argentin. *ad annum* 1346.

MARGAREET. „ lyk (*p*)". De brieven, hier van verleend, werden nog door Jan van Beaumont, Oom van Vrouwe Margareet, bezegeld. De Stad Amſterdam werdt, ten zelfden tyde, door haar, voor altoos, met het Graafſchap van Holland vereenigd (*q*)' Andere Hollandſche Steden bedongen andere byzondere Voorregten, by haare inhuldiging. Doch ſommigen haarer Tydgenooten hebben aangemerkt, dat zy veele Vryheden verleend heeft, welken, naderhand, wederom ingetrokken werden (*r*). In Zeeland, ſchynt zy, op gelyke wyze, voor Graavinne aangenomen te zyn.

Het ſpoedig inhuldigen van Vrouwe Margareet deedt Koning Eduard, voor eene poos, van zynen eiſch op deeze Landen afzien. Gaarne zou hy wel, terſtond, ten minſten, een gedeelte van 't bewind aan zig getrokken hebben, ten welken einde, hy eenen voorſlag deedt, om de geſchillen aan goede mannen te verblyven. Zelfs verkoor hy, tot goeden man, van zyne zyde, *Dirk, Heere van Montjou, Valkenburg en Voorne* (*s*). Doch 't blykt niet, dat 'er eenige uitſpraak geſchied is. Margareet handhaafde zig eenigen tyd in 't volkomen bewind deezer Landen, tot dat, den ſtand haarer zaaken veranderd zynde, zy zig genoodzaakt vondt, hulp by Koning Eduard te zoeken, en hem deel aan de Regeeringe te geeven, gelyk wy, wel haaſt, zien zullen.

Naauw-

(*p*) *Zie* verſcheiden' Handv. *van 't jaar* 1346. *in 't* Groot Plakaatb. V. *Deel, bl.* 713. *in de* Handv. van Kennemerl. *bl.* 9. *by* BALEN Dordrecht, *bl.* 18 *en elders.*

(*q*) Handv. van Amſt. *bl.* 4.

(*r*) PHIL. A LEYDIS de Cura Reipubl. *Caſ.* LXXVIII. *p.* 271.

(*s*) Act. Publ. Angl. *Tom.* II. *P.* IV. *p.* 201.

Naauwlyks was zy hier voor Landsvrouwe erkend, of zy werdt van haaren Man naar Beieren ontbooden, alwaar hy zig van haaren raad en hulp bedienen wilde, tegen eenen aanhang in 't Ryk, die hem den voet dwars gezet, en *Karel*, Zoon van Jan, Koning van Boheeme, tot Roomsch Koning verkooren hadt. De Hollanders zouden Vrouwe Margareet ongaarne hebben zien vertrekken, indien Keizer Lodewyk niet beloofd hadt, Willem, haaren tweeden Zoon, herwaards te zullen zenden, om de Landen, in haar afzyn, te regeeren: waar toe hy egter jong genoeg was. Lodewyk, haaren oudsten Zoon, dan, op den zevenden van Herfstmaand des jaars 1346, openlyk afstand van zyn Regt op deeze Landen gedaan hebbende (*t*), verklaarde Keizer Lodewyk, by open' Brieven, Willem tot opvolger van Vrouwe Margareet: en Albrecht tot opvolger van Willem, indien deeze zonder kinderen, overleedt (*u*). Willem werdt, hierop, onder 't geleide van den Graave van Katzenellebogen, in 't gewaad van eenen lyfknegt, om te onbekender en te veiliger voor de Engelschen te zyn, herwaards gezonden (*v*), en schynt, nog voor 't einde des jaars 1346, in Holland aangekomen te zyn (1).

Margareet. Vrouwe Margareet trekt naar Beieren.

Willem, haar tweede Zoon, komt herwaards.

Mar-

(*t*) Dipl. Ludov. *in* MATTH. Anal *Tom.* II. *p.* 622.
(*u*) Dipl. Ludov. *dans le* Suppl. *au* Corps Diplom. *Tom.* I. *P.* II. *p.* 161.
(*v*) ALBERT. ARGENTIN. *ad annum* 1346.

(1) Men mag dit afneemen, uit eenen zyner Brieven, op S. Agnieten dag, dat is, den eenentwintigsten van Louwmaand des jaars 1346 [1347], in den Haage, gegeven, by welken hy den Baljuw van Rynland,

Ge-

Margaret. Margareet verliet deeze Landen in Slagtmaand des gemelden jaars (*w*), en Willem
1347. beſteedde het gantſche volgende jaar 1347 om de genegenheden der Landzaaten te winnen. In zyne open' Brieven, noemde hy zig alleenlyk *Verbeider der Graafſchappen van Holland en Zeeland* (2); doch hy arbeidde, onder de hand, om zig, nog by 't leeven zyner Moeder, tot *Graaf* te doen verklaaren: 't welk hem, eerlang, gelukte.

III. Oorlog met de Stigtſchen. Midlerwyl gaf hem de kryg met de Stigtſchen de handen vol werks. Wy hebben, op 't einde van het tiende Boek, gezien, dat de onderhandeling, tuſſchen hen en de Hollanders, in Hooimaand des jaars 1345, aangevangen, door den ontydigen dood van Graave Willem den IV, afgebroken was. Vrouw Margareet was zo dra, hier te Lande, niet ingehuldigd, of zy ſloot een Beſtand met Biſchop Jan, voor den tyd van twee jaaren, welken nu naar 't einde liepen. De Biſſchop, wel onderrigt van den toeſtand der zaaken in Holland, oordeelde, dat hy zig van het afzyn der Graavinne en van den wankelen ſtaat van Willems Regeeringe bedienen moeſt, om zig op de Hollanders te wreeken. Hy rukte dan een Leger byeen, en bemagtigde eerſt *Emmenes*, dat, zig der gehoorzaamheid des Biſchops ontrokken hebbende, onder 't Graaflyk be-

(*w*) Albert. Argentin. *ad annum* 1346. Gerard van Heemskerk, eenige bevelen geeft. *Zie* Matthæi *Analect.* Tom. III. p. 263.

(2) Zie verſcheiden' zyner Handveſten, by Balen, *Dordrecht*, bl. 505, 506, 741.

bewind van Holland overgegaan was, en den naam van *Ooſt-Holland* aangenomen hadt (*x*). Daarna, valt hy in Holland, en ſlaat het beleg voor Oudewater, dat, eerlang, ſtormenderhand, bemagtigd, leeg geplonderd en plat gebrand werdt. De jonge Willem, dus onzagt gewaarſchuwd, beſchryft, in alleryl, Heirvaart, en ſlaat zig, met een talryk leger, niet verre van Schoonhoven, neder: vanwaar hy, naar 't gebruik dier tyden, den Biſſchop tot eenen veldſlag uitdaagt, met eenen Brief van deezen inhoud: MARGARREET. 1348.

„ *Eenen Eerſamigen Vader in Gode Heeren* „ JANNE VAN ARKEL, *Biſſchop tot Utrecht*, WILLEM, *Hertoghe van Beyeren; Palaysgrave van den Rine, verbeydende ter Graeflicheyden van Heynaewen, van* „ *Hollant, van Zeelant, ende ter Heerlicheyt* „ *van Vrieslant, wi doen u te weten, dat wi* „ *mit den onſen komen ſyn tote Hopeneſſe,* „ *begherende jegens u, uwe Stadt van Utrecht,* „ *ende andere uwen Hulperen te ſtridene,* „ *omme 't groote onrecht dat ons geſchiet is* „ *van u ende van den uwen, mit roeve ende mit* „ *brande, binnen onſen palen, ende want* „ *het beter ware op eenen dach becort, danne* „ *dattet arme luden op allen ziden ontgelden* „ *ſouden, ſo begheren wi dat ghi, op den* „ *dach van morgen ofte in Dinxdage naeſte* „ *comende ten langſten, tuſſchen Iſelſteyne* „ *ende Jutfaes, ſtriden wilt, ende hier of* „ *goede ghiſele ende ſekerheid te ghevene, an* „ *beiden ziden, ende wat ghi hier toe doen* „ *wilt,*

(*x*) De Vermeerderde BEKA *bl.* 233. JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXVIII. *Cap.* 16.

MARGAREET. „ *wilt, dat wilt ons met uwen opene brieven,*
„ *ende uwer Stat ſegelen beſeghelt ſonder mar-*
„ *ren over ſcriven. Ghegheven in onſer ten-*
„ *ten tote Hopeneſſe, onder onſen Segel uyt-*
„ *hangende, tes Saterdaghes, vor onſer Vrou-*
„ *wen dagh nativitas na der noenen* (3), *in*
„ *'t jaar ons Heeren duſent drie hondert ach-*
„ *te ende viertich* (*y*).

Op deeze uitdaaging, volgde eerlang een hevig gevegt, in welk de Hollanders te kort ſchooten. *Gysbrecht van Langerak*, *Herbert van Liesveld* en *Koenraad van Ooſterwyk* vielen den Biſſchop in handen. Doch de tyd en omſtandigheden van dit gevegt zyn niet naauwkeurig genoeg aangetekend. Alleenlyk weet men, dat 'er wederom een Beſtand op volgde, welk tot S. Maartensdag des jaars 1350 duuren moeſt (*z*).

Dood van Keizer Lodewyk.

Willem, door dit Beſtand, de handen ruim gekreegen hebbende, begon nu openlyk en ernſtig by Vrouwe Margareet aan te houden, dat hem de Graaflyke Regeering deezer Landen werdt afgeſtaan. Zy bevondt zig nog in Beieren: alwaar de ontydige dood van haaren Egtgenoot, Keizer Lodewyk, die, onder 't jaagen, van eene beroerte overvallen zynde, op den elfden van Wynmaand des jaars 1347, overleeden was (*a*), merkelyke veranderingen in den ſtaat haarer zaaken gemaakt hadt.

IV. Margareet draagt

Beroofd van den ſteun, dien zy, aan Keizer Lodewyk, gehad hadt, was zy, met reden

(*y*) *Vide* MATTHÆUM *ad* Anonym. de Rebus Ultraj. *p.* 197.
(*z*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXIX. *Cap.* IX. XII. *p.* 271, 272.
(*a*) ALBERT. ARGENTIN. *ad annum* 1347.
(3) Dat is, den zesden van Herfſtmaand.

den, bedugt, dat KAREL DE IV, die nu de Keizerlyke waardigheid bekleedde, de kinderen des Konings van Engeland en des Graaven van Gulik, met de Landen van Graave Willem den IV., verlyden mogt: waarvan men reeds 't gerugt hadt laaten loopen (*b*). Derhalve, besloot zy, afstand te doen van Holland, Zeeland en Friesland ter wederzyde van de Zuiderzee, ten behoeve van Hertoge Willem, haaren Zoon, behoudende alleenlyk Henegouwen, zo lang zy leefde. De Brieven, hiervan verleend, waren, op den vyfden van Louwmaand des jaars 1348 [1349], te Munchen, in Beieren, gegeven (*c*), en werden, sedert, te Geertruidenberg, bezegeld, door de Hollandsche en Zeeuwsche Ridderen en Knaapen, in merkelyken getale, en door de Steden Dordrecht, Middelburg, Zierikzee, Geertruidenberg, Leiden, Delft, Haarlem, Alkmaar, Amsterdam en Oudewater: welken, ten deezen tyde, de aanzienlykste van Holland, Zeeland en Westfriesland waren. Hertog Willem hadt zig, volgens het eenparig getuigenis onzer Kronyken, daartegen, verbonden, om, uit de inkomsten deezer Landen, jaarlyks, tienduizend oude Schilden aan Vrouwe Margareet uit te keeren (*d*): waar van hy beloofde Brieven, op gelyke wyze door de Edelen en Steden bezegeld, te zullen leveren. Terstond hierna, nam hy den naam aan van *Graaf van Holland, van Zeeland en Hee-*

MARGAREET. Holland, Zeeland en Friesland haaren Zoon Willem op. 1349.

(*b*) ALBERT. ARGENTIN. *ad annum* 1348. *p.* 146.
(*c*) Zie Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 1. MATTH. Analect. *Tom.* V *p.* 561.
(*d*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXIX. *Cap.* 2. VELDENAAR *bl.* 84.

MARGAREET. *Heere van Friesland*, en werdt, door eenige Edelen en Steden, ingehuldigd (*e*).

Twist der Hoekschen en Kabbeljaauwschen.

Dus scheen de Regeering deezer Landen op eenen vasten voet gebragt te zyn. Hertog Willem onthieldt zig in Holland, en Vrouw Margareet, in Henegouwen. Doch't leedt niet lang, of daar ontstondt eene hevige beroerte, die Moeder en Zoon tegen elkanderen in de wapenen hielp. De eerste oorzaak hiervan schynt geweest te zyn, dat de Hertog, door eenigen opgeruid, de Brieven, by welken zyner Moeder tienduizend oude Schilden jaarlyks, uit de inkomsten deezer Landen, toegelegd waren, weigerde te laaten bezegelen. Ook liet hy dit jaargeld onbetaald. Margareet, hierover, met reden, gestoord, begaf zig naar Holland; alwaar zy 't met moeite zo ver bragt, dat Willem wederom afstand deedt van de Regeeringe deezer Landen, en by opene Brieven, te Geertruidenberg, den zevenentwintigsten van Herfstmaand
1350. des jaars 1350, gegeven, de Ridderen, Knaapen en Steden, die hem hulde gedaan hadden, van den eed ontsloeg (*f*). Margareet aanvaardde toen de Regeering deezer Landen wederom; verscheiden' Edelen, hadden, reeds te vooren, beloofd, haare zyde te zullen houden (*ff*) en uit eene haarer Handvesten (*g*), op den zeventienden van Lentemaand des volgenden jaars, gegeven, en door haaren oudsten Zoon Lodewyk, bezegeld, schynt men te mogen afneemen, dat zy deezen, voortaan, eenig deel in

Margareet aanvaart de Regeering wederom.

(*e*) Brief van Willem V. *by* BALEN Dordr. *bl.* 740.
(*f*) *Zie den* Brief *by* BALEN Dordr. *bl.* 741. MIERIS Chart. II. *Deel*, *bl.* 786.
(*ff*) *Zie* MIERIS Charterb. II. *Deel*, *bl.* 767, 768, 773, 774.
(*g*) *By* BALEN Dordr. *bl.* 487.

in 't beſtier heeft willen geeven (*h*). Doch zy behieldt het maar weinige maanden. Margareet.

Hertog Willem hadt naauwlyks afſtand van 's Lands Regeeringe gedaan, of hy hadt 'er berouw van: en deedt zyn beſt, om de Brieven, daarvan verleend, wederom magtig te worden: 't welk hem egter, ten minſten in ſommige Steden, ſchynt mislukt te zyn (*i*). Veele aanzienlyke Edelen en Steden, onvergenoegd over de tegenwoordige Regeeringe, hielden nogtans zyne zyde, en rieden hem, zig te Gorinchem te vervoegen, alwaar die van Delft de eerſten waren, welken hem, op nieuws, tot Graave inhuldigden (*k*). Verſcheiden' andere Steden volgden dit voorbeeld, en Hertog Willem zag zig, eerlang, aan 't hoofd van een' aanzienlyken aanhang. Willem doet zig ook op nieuws inhuldigen.

Vrouw Margareet kreeg, in Henegouwen, de tyding deezer verandering, die haar geweldig verbaasde. Zy ſteunde wel op de trouwe van eenige voornaame Edelen en weinige Steden; doch was met reden bedugt, dat derzelver magt te gering mogt bevonden worden, tegen den aanhang haars Zoons, die dagelyks aanwies. In deeze verlegenheid, nam zy haare toevlugt tot Koning Eduard, haaren Schoonbroeder, wien zy de Regeering deezer Landen, onder zekere voorwaarden, voor een bepaald getal van jaaren, beloofde af te ſtaan (*l*), mids hy haar, tegen den aanhang haars Zoons, beſchermde: 't welk hy aannam. Margareet zoekt hulp in Engeland.

Ge-

(*h*) *Vide & Albert. Argentin. ad annum 1351. p. 157.* en Mieris II. *Deel, bl.* 791.

(*i*) *Zie een'* ouden Brief *by* Matthæus Analect. *Tom.* V. *p.* 565.

(*k*) Joann. a Leydis *Libr.* XXIX. *Cap.* 17.

(*l*) *Act. Publ. Angl. Tom.* III. *P.* I. *p.* 59, 59, 60, 62, 64.

Margareet. Geduurende deeze onderhandeling, ſloeg het vuur van tweedragt hier te Lande ligter laage ten dake uit. De aanhangers van Hertoge Willem, die men, naderhand, *Kabbeljaauwſchen* noemde, veelligt om dat zy, als groote viſſchen, de kleinen poogden te verſlinden, wapenden zig alomme tegen hen, die Vrouwe Margareet getrouw gebleeven waren. Deezen ſchynen zig, ſedert, *Hoekſchen* genoemd te hebben, om te kennen te geeven, dat zy moeds genoeg hadden, om hunne partyen te verkloeken, even als men den *Kabbeljaauw*, met den *Hoek*, vangt. Zy maakten zig, daarbenevens, door het draagen van roode mutſen, kenbaar. De Kabbeljaauwſchen droegen graauwen. En ſommigen tekenen aan (*m*), dat de party, die, in de gevegten, welken geduurig voorvielen, de overhand hadt, der wederpartye, den bol uit de muts ſneedt; 't welk men *den lever uitſnyden* noemde.

Zeventien Hoekſche Sloten vernield. De Kabbeljaauwſchen, verre de magtigſten zynde, rukten aan hoopen voor de Sloten der Hoekſche Edelen, van welken zy 'er wel zeventien, in den tyd van een jaar (*n*), waarſchynlyk het jaar 1350, bemagtigden en vernielden, terwyl de Eigenaars ten Lande uit geweeken waren, en zig by Vrouwe Margareet onthielden. Men weet niet, welken deeze Sloten geweeſt zyn; doch uit oude en egte Gedenkſchriften (*o*) blykt, dat drie Hoekſche Slo-

(*m*) Beverw. Dordr. *bl.* 309. *Zie ook* Oorloghen van Maximiliaan *f.* 57.

(*n*) Joann. a Leydis *Libr.* XXIX. *Cap.* 17. Phil. a Leydis de Cura Reipubl. *Caſ.* LXXI. *p.* 243.

(*o*) Extr. uit des Rentm. van Noordh. Rekeningen *by* van der Houve Handv. Chron. I. *Deel*, *bl.* 131.

Sloten, die, omtrent deezen tyd, of vernield, of ten minſten belegerd en hevig beſtormd werden, *Roozenburg*, te Voorſchooten by Leiden, *Binkhorſt*, tuſſchen Voorburg en Waſſenaar, en *Polanen*, tuſſchen Haarlem en Amſterdam, zyn geweeſt. Ook vindt men hier, en myns weetens, in geene vroeger Gedenkſchriften deezer Landen, dat men, voor Roozenburg, niet alleen Blyden, Evenhoogen en *Mollen*, maar ook Buskruid gebruikt heeft (4). MARGAREET. Eerſt gebruik van 't Buskruid hier te Lande.

In den aanvang des jaars 1351, hadt Vrouw Margareet eene Vloot, uit Engelſchen, Henegouwers en Zeeuwen beſtaande, omtrent Veere, in 't Eiland Walcheren, verzameld. Hertog Willem was ook, met eene Hollandſche Vloot, derwaards geſtevend. En naauwlyks waren de Vlooten elkanderen genaderd, of daar viel een bloedig gevegt voor, in welk, van weerskanten, veel volks ſneuvelde. De Moeder behieldt, eindelyk, de overhand, noodzaakende haaren Zoon, met het overſchot zyner Scheepsſtryd by Veere, in welke Margareet de overhand heeft. 1351.

(4) Item, ſtaat 'er, in de aangehaalde Rentmeeſters Rekeninge, des Woensdaechs XI dagen in Meye / by myns Heeren behiet / Jan van Muerſen / gheghheven / dart hy crupt mede coopen ſoude / Roozenburgh mede te bernen / VIII oude ſchilden / doet VI ℔ VIII ß. Sommigen plaatſen de vinding van 't Kanon of Buskruid, eerſt tien of twintig jaaren na deezen tyd. Doch uit eene Rekening van Bartholomeus du Drach, Theſaurier van Ooſtloge in Frankryk, blykt, dat men zig, aldaar, reeds in 't jaar 1338, van 't een en 't ander, in den Kryg, bediend heeft. *Vide* Du Cange *Gloſſar.* Voc. Bombarda. Uit het aangehaalde, zien wy, dat het, hier te Lande, ook al vroeg in gebruik geraakt is.

Margareet. ner Vloote, de wyk te neemen, naar Holland (*p*).

V. Hertog Willem verbindt zig met de Edelen en Steden. Hier sloot hy, op den drie-entwintigsten van Bloeimaand, een Verbond met veele Edelen en de meeste Steden, waarby plegtiglyk beloofd werdt, de aanhangers van Vrouwe Margareet, ten Lande uit te zullen houden, en geene Vrede met dezelven te zullen maaken, dan met onderling goedvinden. Voorts verklaarde Hertog Willem, by dit zelfde Verbond, zynen Broeder, Hertog Albrecht, tot zynen Opvolger, indien hy, zonder wettige Kinderen, overleedt (*q*).

Kabbeljaauwsche en Hoeksche Edelen en Steden. Uit dit Verbond blykt, dat de voornaamste Kabbeljaauwsche Edelen, ten deezen tyde, waren Jan, Heere van Arkel, Jan, Heere van Egmond, Jan, Heere van Waterland, Gerrit van Heemskerk, Jan van der Wateringen, Jan de Molenaar, Gerrit van Egmond, Jan van Bloemenstein, Willem van der Wateringen, Ridders, en Jan van Arkel, Jan, Heere van Kuilenburg, Jan van der Noordeloos, Henrik van Heemskerk Henrikszoon, en Daniel van Toloisen, Knaapen. De Steden, die deeze zelfde zyde hielden, waren Dordrecht, Delft, Leiden, Haarlem, Amsterdam, Alkmaar, Medenblik, Oudewater, Geertruidenberg, Schiedam en Rotterdam: waarby zig, kort hierna, ook Vlaardingen voegde (*r*).

De

(*p*) Beka in Joanne IV. e Codice Schiver. apud Matth. Anal. Tom. III. p. 408. Joann a Leydis Libr. XXIX. Cap. 18.
(*q*) Groot-Plakaatb. I. D. Deel, bl. 2.
(*r*) Groot-Plakaatb. III. Deel, bl. 3.

De Hoekſchen Edelen, in het Verbond genoemd, waren Heere Willem van Duivenvoorde, Jan van Polanen en zyne Broeders, Willem van Brederode, Arend van Duivenvoorde, Jakob en Herbaren van der Binkhorſt, Herbaren van Riede, Floris van Boekhorſt, Gerrit van Heemſtede, Jan van Meerenſtein Albrechtszoon, Willem van Oudshoorn, Dirk van Raaphorſt en Gerrit van Poelgeeſt, Ridders; Heer Matthys van der Burg, Prieſter; Jan van Noordwyk, Jan van der Made, Reinier de Ever Gerrittszoon, Gerrit de Ever Janszoon, Floris van Raaphorſt, Kerſtant, Wouter en de andere Broeders van Raaphorſt, Gerrits Zoonen, Arend van Groeneveld, Jan van der Burg, en Jan van der Burg Simonszoon, Knaapen. Van Steden, die toen de Hoekſche zyde hielden, worden 'er, in 't Verbond, geenen genoemd. Veelligt, zyn Gouda en Schoonhoven, van welken Jan van Beaumont, Oom van Vrouwe Margareet, thans Heer was, of Hoekſch, of ten minſten onzydig geweeſt. Doch Gorinchem, behoorende tot de Heerlykheid van Arkel, volgde zynen Heer. De Weſtfrieſche en Waterlandſche Steden ſchynen, insgelyks, allen de zyde van Hertoge Willem gehouden te hebben. Dordrecht en de elf andere Steden, bevroedende dat zy den meeſten laſt van den binnenlandſchen kryg te draagen, en ondertuſſchen maar een gedeelte van 't bewind in handen zouden hebben, ſlooten, weinige maanden laater (5), een byzonder Verbond ſamen, waarby zy be- MARGAREET.

(5) Op den zesentwintigſten van Herfſtmaand.

MARGAREET.

beloofden, elkanderen voor alle ſchade te zullen vryden, naar vermogen (*s*).

Margareet verlieſt den Scheepsſtryd op de Maaze, en wykt naar Engeland.

Vrouw Margareet, de zeege willende vervolgen, wendde het, eerlang, naar den mond der Maaze, alwaar de Hollandſche Vloot haar verwagtte. Willem genoot hier veel onderſtand van zyne Nigte, Vrouwe *Magteld van Voorne*, gelyk uit eenen zyner Brieven, ſedert, ten haaren behoeve, verleend, is af te neemen (*t*). Op den vierden van Hooimaand, raakten de Vlooten, niet verre van den Briele, aan elkanderen. Vrouwe Margareet kreeg hier de nederlaag. Koſtyn van Reneſſe, Floris van Haamſtede, en andere voornaame Hoekſchen ſneuvelden. Dirk van Brederode en een groot getal anderen werden gevangen genomen (*u*). Margareet ontweek, met eenige Schepen, en begaf zig naar Engeland (*v*): alwaar zy den Koning bewoog, om zig, tot Middelaar tuſſchen haar en haaren Zoon, aan te bieden (*w*). Hertog Willem, die, kort na be behaalde overwinning, insgelyks, naar Engeland overſtak, alwaar hy, ſedert, in 't Huwelyk tradt, met *Magteld*, Dogter van *Henrik, Hertoge van Lankaſter* (*x*), nam Koning Eduard ook tot Middelaar aan. Men vindt, dat de Koning, nog in 't zelfde jaar, in gevolge van de magt, hem opgedraagen, bevel ge-

(*s*) Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 3. BOXHORN *op* VELDEMAAR *bl.* 181.
(*t*) Privileg. van den Briel en Voorne *N.* XXXVI. *bl.* 32.
(*u*) Fragm. Chron. Rhytm. *apud* MATTH. Analect. *Tom.* I. *p.* 65.
(*v*) JOANN A LEYDIS *Libr.* XXIX. *Cap.* XIX. *p.* 265.
(*w*) Act. Publ. Angl. *Tom.* III. *P.* I. *p.* 75, 77.
(*x*) Act. Publ. Angl. *Tom.* III. *P.* I. *p.* 69, 73, 74.

gegeven heeft, dat de Hoekſche Sloten, die belegerd gehouden werden, van 't beleg ontſlaagen zouden worden (*y*). Doch 't blykt niet, dat dit bevel naargekomen zy. WILLEM V.

De onderhandeling tuſſchen Vrouwe Margareet en haaren Zoon, werdt eenen geruimen tyd in Engeland ſleepende gehouden (*z*). De Koning voudt zig niet in ſtaat, om de geſchillen te vereffenen, die, eindelyk, aan Jan van Beaumont en aan Walraven van Luxemburg, verbleeven werden. Deezen deeden eerſt uitſpraak, op den zevenden van Wintermaand des jaars 1354, volgens welke VI. Zoen tuſſchen Vrouwe Margareet en Hertog Willem. 1354.

„ Hertog Willem zyne Moeder om vergiffe-
„ nis moeſt bidden; die hem ook, op eene
„ vriendelyke wyze, verleend moeſt worden.
„ Holland, Zeeland en Friesland moeſten hem,
„ op nieuws, worden afgeſtaan: zullende
„ Vrouwe Margareet, alleenlyk, een jaarlyks
„ inkomen uit deeze Landen, benevens het
„ Graaffchap Henegouwen, behouden (*a*)."

De Graaffchappen van Holland en Zeeland en de Heerlykheid van Friesland werden dus, uit het Stamhuis van Henegouwen, tot dat van Beijeren overgebragt. Hertog Willem onthief, ſedert, de Landzaaten, van alle ſchuld, wegens *doodſlaghe*, *roof*, *brande*, *ſchattinghe*, *vechteniſſe van lyve*, *vangheniſſe*, *brekinghe van Huyſen ende van veſten*, in den oorlog, tuſſchen zyne Moeder en hem, voorgevallen (*b*). Doch Margareet overleefde deeze verzoening niet lang Vrouw Margareet ſterft.

(*y*) Act. Publ. Angl. *Tom.* III. *P.* I. *p.* 75.
(*z*) Act. Publ. Angl. *Tom.* III. P. I *p.* 81, 86, 87.
(*a*) Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 4.
(*b*) Handv. van Amſt. *bl.* 4. Handv. van Alkm. *bl.* 11.

WILLEM V 1355.

lang. Zy ſtierf, op den dertigſten van Herfſtmaand des jaars 1355, te Valenchyn, in Henegouwen, werwaards zy zig met der woon begeven hadt (*c*).

Oorlog tegen de Stigtſchen.

Hertog WILLEM vondt, omtrent deezen tyd, geraaden, de wapenen wederom op te vatten tegen de Stigtſchen. 't Beſtand, te vooren, tuſſchen hem en Biſſchop Jan, getroffen, was, al in 't jaar 1350, ten einde geloopen. Doch de Hertog hadt, toen en ſedert, de handen zo vol werks, met den binnenlandſchen Kryg tegen de Hoekſchen, dat het hem niet gelegen kwam, iet tegen het Stigt te onderneemen. De Biſſchop, overlaaden met ſchulden, hadt zig, reeds voor 't uitgaan van 't Beſtand, genoodzaakt gezien, het Stigt te ruimen, en naar Rome te wyken, laatende de Regeering in handen van zes Edelen (*d*); die 's Lands geldmiddelen in zulk eenen ſlegten ſtaat vonden, dat hun ook geen luſt overſchoot, om eenige vyandelykheid tegen de Hollanders te pleegen. Doch toen de Biſſchop, in 't jaar 1351, te rug gekeerd was, en, in de drie of vier volgende jaaren, de Stigtſche zaaken in veel beteren ſtaat gebragt hadt (*e*), ook reeds, op den Hollandſchen bodem, hadt begonnen te ſtroopen (*f*), was Hertog Willem, niet zonder reden, bedugt, voor verdere vyandelykheden, van 's Biſſchops zyde. De afſtand en dood van Vrouwe Margareet hadt hem in 't bezit deezer Landen beves-

(*c*) VELDENAAR *bl.* 27.
(*d*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXIX. *Cap.* XIII. *p.* 273.
(*e*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXX. *Cap.* 2, 3, 4, 5, 8.
(*f*) BEKA *in* Joan. IV. *p.* 119.

veſtigd. De Hoekſchen, en die hun gunſtig waren durfden zig reppen noch roeren. De Kabbeljaauwſchen hadden goed en bloed voor hem ten beſten. Steunende, derhalve, op de gunſt der Landzaaten, en zig, daarenboven, heimelyk verbonden hebbende met Arnoud van Yſſelſtein, Jan van Kuilenburg, Gysbrecht van Viane en verſcheiden' andere Stigtſche Edelen, vondt hy geraaden, den Biſſchop te voorkomen, verklaarende hem openlyk den oorlog, in Slagtmaand des jaars 1355. Terſtond hierna, rukte hy, met een Leger, in 't Stigt, zig nederſlaande niet verre van Wyk te Duurſtede, by 't Dorp *Koten*, vanwaar hy het Land alomme afliep en plat brandde. WILLEM V.

De Biſſchop, ter loops eenige Knegten op de been gebragt hebbende, poogde de Utrechtſche Burgers te beweegen, om, nevens hen, tegen Hertoge Willem, ten ſtryde te trekken. Doch de Heeren van Yſſelſtein, Kuilenburg en Viane, heimelyk door Hertoge Willem gewonnen, veroorzaakten, dat de Biſſchop niemant der Poorteren de wapenen kon doen opvatten.

De Hollanders vonden, derhalve, weinig tegenſtand, in 't Stigt. Alleenlyk viel eenig Volk, dat de Hollandſche zyde hieldt, door onkunde van den regten weg naar Oudewater, werwaards zy 't gemunt hadden, den Montfoorteren in handen. Van eenen anderen kant, onttrok Emmenes zig, andermaal, het Biſſchoppelyk gebied, zig wederom onder Holland begeevende. De Veldtogt deezes jaars eindigde met eene ſchermutſeling tegen die van Bun-

WILLEM V. Bunschooten, welken Jan, Heer van Egmond, aan 't hoofd eeniger Hollandsche benden, zeventig Burgers afsloeg (*g*).

Weesp en Muiden door den Bisschop gewonnen. 1356.

In 't volgende jaar, belegerde Bisschop Jan, met geworven Krygsvolk, de Steden Weesp en Muiden, die, tot de Heerlykheid van Amstel behoord hebbende, nu aan Holland getrokken waren. Hy bestormdeze zo hevig, dat hy, van beide, binnen vier dagen, meester werdt, waarna hy 'er den brand in stak (*h*). Om hier wraak over te neemen, zondt Hertog Willem Gysbrecht van Nyenrode, met eenig volk, te Naarden verzameld, naar *Zoest*, welk insgelyks bemagtig en aan koolen gelegd werdt. Op den hertogt, gelukte het Nyenrode, *Otto van Laar*, des Bisschops Maarschalk, die hem tegen trok, te verslaan, schoon hy ook zelf zwaar gekwetst, en voor dood, te Naarden, binnen gebragt werdt (*i*). In Zomermaand, bemagtigde Hertog Willem het Slot van Steven van Nieveld, welk, door 't volk, zyns ondanks, ten gronde toe, vernield werdt (*k*). Ook was het hem, te vooren al, gelukt, Zweder van Montfoort van 's Bisschops zyde af te trekken, en met denzelven een afzonderlyk verbond te sluiten (*l*). Alle deeze nadeelen deeden den Bisschop naar Vrede haaken, welke hy, vrygeleide bekomen hebbende, in persoon, in 's Hertogen Leger, verzoeken kwam (*m*). Ook werdt zy eer-

(*g*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXX. *Cap.* IX. *p.* 281.
(*h*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXX. *Cap.* X. *p.* 282.
(*i*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXX. *Cap.* 12.
(*k*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXX. *Cap.* 33.
(*l*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXX. *Cap.* 11.
(*m*) BEKA *in* Joann. IV. *p.* 119.

eerlang geſlooten. De voornaamſte Voorwaarden derzelve kwamen hier op uit, „ 1. De „ wederzydſche helpers werden in den Zoen „ begreepen: behalve Heere Arnoud van „ Yſſelſtein", op wien de Biſſchop zeer verſtoord was, alzo hy, weinige jaaren geleeden (6), met de wapenen gedwongen geweeſt zynde; om den Biſſchop voor zynen Leenheer te erkennen (n), nu Hertoge Willem hadt aangehangen. Ook heeft, veelligt, Hertog Willem niet ernſtig gepoogd, hem in den Zoen te doen begrypen, om dat hy het Huis van Amſtel, uit welk Heer Arnoud afſtamde, gaarne vernederd zag, ſedert dat de Heerlykheid van Amſtel aan Holland gehegt geworden was. „ 2. Eenige Stigtſche Ballingen, „ die den Hollanderen gunſtig geweeſt waren, „ kreegen verlof, om wederom in 't Land te „ mogen keeren. Omtrent eenige anderen, „ werdt bedongen, dat zy ten minſten eene „ myl buiten de Stad Utrecht moeſten blyven. „ 3. De Biſſchop zou het gewoon Geeſtelyk „ Regtsgebied over Holland, Zeeland en „ Friesland blyven behouden. 4. Ook zou hy „ in 't bezit blyven der Veenlanden, tuſſchen „ Gooiland en Emmenes. 5. 't Slot te Vreêland zou hem ook, binnen zes maanden, „ ingeruimd worden, mids dat hy de zeven„ endertig honderd ponden, voor welken het „ verpand was, wederom opbragt. 6. De „ Heerlykheden van Amſtel en Woerden zou„ den Hertoge Willem worden opgedraagen, „ in

Willem V. Vrede tuſſchen Holland en 't Stigt.

(n) Joann. a Leydis *Libr.* XXIX. *Cap.* XIV. *p.* 273.

(6) In 't jaar 1349.

WILLEM V. „ in 't byzonder ook het Huis te Woerden, „ tegen betaaling van 't gene 'er de Biſſchop „ aan vertimmerd hadt. Doch de Hertog zou „ den Biſſchop den gewoonlyken jaarlykſchen „ pagt van deeze heerlykheden opbrengen". By deeze Voorwaarden, voegen de Hiſtorieſchryvers nog verſcheiden anderen, welken wy overſlaan, om dat wy 'er, in den oorſprongkelyken Zoenbrief, die nog voorhanden is (*o*), niet van gewaagd vinden.

VII. Twiſt tuſſchen Brabant en Vlaanderen. 1357.

*Hertog Willem, dus met de Stigtſchen verzoend, werdt, in 't volgende jaar, betrokken in den twiſt, tuſſchen *Wenzelaus*, Hertog van Brabant, en *Lodewyk*, Graaf van Vlaanderen. Wenzelaus was, nog maar Graave van Luxemburg zynde, gehuwd met Joanna, Dogter van Jan den III, Hertog van Brabant, en Weduwe van Willem den IV, Graave van Holland (*p*); die hem, na 't afſterven haars Vaders, het Hertogdom Brabant hadt aangebragt. Lodewyk hadt Margareet, eene Zuſter van Joanna, ter Vrouwe, en de wapenen opgevat, om haare Bruidsgaave, die hem, tot nog toe, onthouden was, magtig te worden. 't Krygsgeluk diende hem. Hy overmeeſterde verſcheiden' Plaatſen, in Brabant. Des Wenzelaus zig genoodzaakt vondt, naar uitheemſche hulp om te zien. Hertog Willem, Neef zyner Gemaalinne, ſcheen hem de naaſte; doch liet zig niet beweegen, voor dat hem de Heerlykheid van Heusden, die hem, door den Hertoge van Bra-

(*o*) By BOXHORN op VELDENAAR *bl.* 176.
(*p*) *Zie* hier voor X. *Boek*, *bl.* 262.

Brabant, ten onregte, zyns oordeels, onthouden werdt, wederom afgeſtaan was (*q*). 't Was, met deeze zaak, eigenlyk, dus gelegen. Willem V.

De Heerlykheid der Stad en des Lands van Heusden, van ouds onder de goederen der Graaven van Kleeve en Teiſterbant behoord hebbende, kwam, in de negende eeuwe, aan eenen jonger' Zoon, uit dit Graaflyk Huis, *Robert* genoemd, die in 't jaar 857 overleedt (*r*). Sedert, bleef deeze Heerlykheid in de magt van byzondere Heeren, die, door de Graaven van Kleeve, als derzelver Leenmannen, werden aangezien. Dirk, Graave van Kleeve, omtrent het einde der dertiende eeuwe, zyn regt op Heusden, aan Graave Floris den V, hebbende afgeſtaan (*s*), merkte deeze zig, ſedert, aan, als Leenheer des Heeren van Heusden. Van elders blykt ook, dat Jan, Heer van Heusden, zelf zyne Heerlykheid, omtrent den jaare 1290, aan Graave Floris opgedraagen, en wederom van hem ter Leen ontvangen hadt (*t*). Ondertuſſchen, beweerden de Hertogen van Brabant, dat hun de oppermagt over Heusden toekwam, en dat de Graaven van Kleeve zelven, ook wegens Heusden, van oude tyden af, hunne Leenmannen geweeſt waaren. 't Geſchil hierover, tuſſchen hen en de Hollandſche Graaven gevallen, werdt, in 't jaar 1319, door Gerard, Graave van Gulik, als goeden man, Hertoge Jan van Brabant mede- en Graave Willem den Goe- Staat der Heerlykheid van Heusden.

(*q*) Joann. a Leydis *Libr.* XXX. *Cap.* XVI. *p.* 283.
(*r*) Joann a Leydis *Libr.* IV. *Cap.* 12
(*s*) Joann a Leydis *Libr.* XXIV. *Cap.* XXIII. *p.* 224.
(*t*) Butkens Troph. de Brabant *Preuv. p.* 153.

WILLEM V. Goeden tegengeweezen (*u*). Men vindt, dat Graaf Willem, ſedert, den Graave van Kleeve de helft van zyn regt op Heusden afgekogt heeft (*v*). Doch nademaal de Hertog van Brabant egter voortging, met zyn Regt van Opperſte magt over deeze Heerlykheid te doen gelden; vondt Hertog Willem, ten deezen tyde, geraaden, zig niet in 't geſchil tuſſchen Brabant en Vlaanderen te laaten inwikkelen, ten ware hem Heusden, volkomenlyk, overgegeven werdt. De Vrede werdt dan, door zyne bemiddeling (*w*), getroffen, volgens welke, de Heerlykheid van Mechelen aan Graave Lodewyk werdt afgeſtaan. Heusden werdt, daarentegen, Hertoge Willem opgedraagen, en is, ſedert, met Holland vereenigd gebleeven. Het oud zeggen hier te Lande, *Heusden myn, Mechelen dyn*, heeft, uit deeze handeling, zynen oorſprong gekreegen (*x*). Men hieldt Heusden, ſedert het treffen deezer overeenkomſt, zo naauw met Holland vereenigd, dat ſommigen, ten deezen tyde, openlyk ſchreeven, dat de Stad den Graave weldiglyk wederſtaan mogt, zo hy ondernam haar, in 't vervolg, van 't Graafſchap af te ſcheiden (*y*).

Heusden komt aan Holland.

VIII. Hertog Willem reiſt naar Engeland. Na 't ſluiten deezer Vrede, begaf Hertog Willem zig naar Engeland, alwaar, zo 't ſchynt, nog eenige zaaken, met Koning Eduard, wien Vrouw Margareet de Regeering dee-

(*u*) BUTKENS *ubi ſupra.*
(*v*) Brief ven Ao. 1334. *by* BALEN Dordr. *bl.* 735.
(*w*) BUTKENS *Preuves p.* 191.
(*x*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXX. *Cap.* XVI. *p.* 288.
(*y*) PHIL. A LEYDIS de Cura Reipubl. *Caſ.* LXXIII. *p.* 247.

deezer Landen, voor den tyd van eenige jaaren, opgedraagen hadt, te vereffenen waren. Eduard zal, vermoedelyk, allen bewind over dezelven wederom aan Hertoge Willem hebben afgeſtaan, alzo hy hem, te vooren al, voor wettigen Graave, erkend hadt (z). In of omtrent Oogſtmaand des jaars 1357, keerde Hertog Willem wederom herwaards (a), en kort hierna, begon men in hem blyken van eene krankzinnigheid te beſpeuren, die allengskens toenam, en hem, tot zynen dood toe, bybleef. Hiervan heeft hy den naam van *dollen Hertog* gekreegen. WILLEM V. Keert te rug. Wordt krankzinnig.

Sommigen hebben gemeend, dat hem deeze krankzinngheid overgekomen was, uit wroeging, over het leed, welk hy zyner Moeder aangedaan hadt. Anderen giſſen, dat men hem, in Engeland, vergif hadt ingegeven. Ook vindt men 'er, die vermoeden, dat hy niet waarlyk dol geweeſt; maar alleenlyk zo genoemd is, op dat men hem, met zo veel te beteren ſchyn, van de Regeering ontzetten, en in verzekering brengen zou konnen. Doch 't is zeker, dat hy, van zyne Tydgenooten, voor krankzinnig gehouden is (b). Ook hadt men, te vooren al, blyken van merkelyke woeſtheid in hem beſpeurd. Een zyner Geheimſchryveren, in eene Kerke gegaan zynde, en het Sakrament des Altaars met eenige oneerbiedigheid behandeld hebbende, was, door hem, t'eenigen ty-

(z) Acta Publ. Angl. *Tom.* III. *P.* I. *p.* 81, 86.
(a) Act. Publ. Angl. *Tom.* III. *P.* I. *p.* 144.
(b) PHIL. A LEYDIS de Cura Reipubl. *Caſ.* LXI. *p.* 209. *Caſ.* LXX. *p.* 240.

WILLEM V.

tyde, veroordeeld, om leevende verbrand te worden (*c*). 't Eerſte teken van krankzinnigheid, dat hy, na zyne terugkomſt uit Engeland, gaf, was het ombrengen, met eigen' handen, van Heere Gerrit van Wateringen, zonder eenige reden (*cc*). Van toen af, vertrouwde men hem de beſtiering van zig zelven niet meer toe, veel min de Regeering des Lands. Hy werdt eerſt in den Haage opgeſlooten (7), en naderhand naar Quesnoi in Henegouwen gevoerd (*d*): alwaar hy, tot aan zynen dood toe, die ruim dertig jaaren na deezen tyd voorviel, opgeſlooten bleef.

Doodt Gerrit van Wateringen, en wordt vaſtgezet.

IX. Hertog Albrecht wordt, door bewerking der Hoekſchen, tot *Ruwaard* aangeſteld.

Zo dra was Hertog Willem niet vaſtgezet, of de Hoekſchen, die zig, eenige jaaren, ſtil gehouden hadden, begonden 't hoofd wederom op te ſteeken. Hertog Albrecht van Beieren, Broeder van onzen Graave, was, door Willem zelven, en, te vooren al, door Keizer Lodewyk, zynen Vader, tot zynen Opvolger verklaard, indien hy zonder kinderen overleedt. 't Scheen derhalve redelyk, dat hem 's Lands Voogdye, geduurende de krankzinnigheid zyns Broeders, werdt opgedraagen. Ook

(*c*) PHIL. A LEYDIS de Cura Reipubl. *Caſ.* LXX. *p.* 238.
(*cc*) *Zie* MIERIS Charterb. III. *Deel*, *bl.* 29, 36.
(*d*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXX. *Cap.* XVII. *p.* 284.

(7) Dit moet na den twintigſten van Slagtmaand deezes jaars geſchied zyn, alzo hy, op dien dag, nog een' Brief, in den Haage, gegeven heeft, by welken, hy de Gifte eener Kapelrye, op den twintigſten van Herfſtmaand, voor de ruſte der ziele van Gerrit van Wateringen, geſtigt, aan Willem van Wateringen en deszelfs nakomelingen afſtaat. Zie twee Brieven, by DE RIEMER *Beſchr. van 's Gravenhage* I. Deel, IV. Hoofdſt. bl. 184, 186. Zelfs vindt men nog eenen brief van Hertoge Willem, van den veertienden December des jaars 1356, in MIERIS *Charterb.* III. Deel, bl. 39.

Ook waren hier de Hoekſchen eenpaarig ge- WILLEM
negen toe. Doch de Kabbeljaauwſchen, ſchoon V.
zy te vooren met genoegen gezien hadden, dat Albrecht tot Opvolger zyns Broeders benoemd was, ſcheenen nu te waanen, dat hun de klem der Regeeringe, die, eenigen tyd herwaards, geheellyk in hunne handen geweeſt was, te zeer ontwrongen zou worden, zo zy hem de Voogdye opdroegen. Zy dreeven, derhalve, dat Magteld van Lankaſter, Gemaalin van Hertoge Willem, tot Landvoogdeſſe moeſt worden aangeſteld, en ontzagen zig niet, nu de Regeering eener uitheemſche Vrouwe op te draagen, daar zy, te vooren, naar het eenpaarig verhaal onzer Kronyken, Margareet, eene eigen' Dogter van Willem den III, niet voor Graavinne wilden erkennen; voorgeevende niet *vervrouwd*, dat is, niet door eene Vrouwe geregeerd te willen zyn. De Hoekſchen, die, waarſchynlyk, reeds in heimelyke onderhandeling met Hertoge Albrecht getreden waren, bragten nogtans, eindelyk, zo veel te wege, dat hy, zelfs uit den naam van Vrouwe Magteld en van de meeſte Edelen en Steden, herwaards ontbooden; op den drie-entwintigſten van Sprokkelmaand des jaars 1358, te Dordrecht 1358.
(*e*), en kort hierna, ook in andere Hollandſche Steden (*f*), tot *Ruwaard*, *Toeziener* en *Beſchermer* des Lands aangenomen werdt: wordende de open' Brieven, hiervan verleend, op den

(*e*) Brief van Albrecht *by* BALEN Dordr. *bl.* 746.
(*f*) Handv. van Amſt. *bl.* 3. Groot-Plakaatb. IV. *Deel*, *bl.* 1. Handv. van Haarl. *by* SCHEVEL. Haarl. *bl.* 236. Handv. van Alkmaar *bl.* 11.

Willem V. den zesden van Lentemaand, daaraan volgende, door Vrouwe Magteld van Lankaſter, te Rotterdam, bezegeld (*g*). Wat laater (8), deedt Lodewyk, Albrechts oudſte Broeder, op nieuws afſtand van allen Regt op deeze Landen, uitgenomen het Land van Voorne en het Burggraafſchap van Zeeland, op welken hy en zyn jongſte Broeder, Otto, hun Regt, na 't afſterven der Vrouwe van Voorne, voorbehielden. Ook behieldt hy vierhonderd Schilden, jaarlyks, uit de Dordrechtſche tollen (*h*).

Belofte, by 't aanvaarden van 't Ruwaardſchap, door hem gedaan.

Hertog Albrecht beloofde, by 't aanvaarden der Voogdyſchap „ de Landen, geduurende zyns Broeders ziekte, te zullen regeeren, by de goede Steden en by den „ raad der genen, die hy, met de genoemde „ Steden, daartoe neemen zou, regt doende, in allen gevalle, volgens 's Lands Regten en Gewoonten. Ook verbondt hy zig; „ by raade zyns Raads en der goede Steden, „ zyns Broeders ſchulden, zo buitens als binnens Lands, te zullen betaalen." De Landzaaten, hem tot Ruwaard aanneemende, beloofden „ hem onderdaanig te zullen zyn, 't „ Land te zullen helpen regeeren, en alle geſchillen te zullen helpen byleggen (*i*)". De inhuldiging geſchiedde, in Sprokkelmaand en Lentemaand, in Holland, en in Grasmaand, in Zeeland.

't Een-

(*g*) *Zie* Groot Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 5.
(*h*) Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 6.
(*i*) *Zie* een' Brief van die van Domburg, *by* Boxhorn *op* Reigersb I. *Deel*, *bl.* 293.

(8) Den vierentwintigſten van Zomermaand.

't Eerſt dat Hertog Albrecht deedt, na dat hy tot Ruwaard aangenomen was, beſtondt in het maaken van eenige verandering in de Regeering van ſommige Steden, en van het platte Land. 't Zy dat 's Lands dienſt zulks waarlyk vorderde; 't zy dat hy iet args dugtte van de meeſten der Kabbeljaauwſchen, die byna overal op 't kuſſen zaten, en hem te vooren niet gunſtig geweeſt waren; 't zy, eindelyk, dat hy den Hoekſchen, door welker beleid hy aan 's Lands Regeering geraakt was, en die nu lang in 't onderſpit waren geweeſt, eenige erkentenis bewyzen wilde; hy beſloot Heere *Jan van Bloemenſtein*, eenen der Kabbeljaauwſche Edelen, het Baljuwſchap van Kennemerland af te neemen, en het zelve Jongkheere *Reinoud van Brederode*, oudſten Zoon van Heere Dirk van Brederode, eenen der voornaamſte Edelen van de Hoekſche zyde, op te draagen (*k*). Te gelyk, poogde, hy de Wet te Delft, buitenſtyds, te verzetten: 't welk hem egter niet gelukt ſchynt te zyn (*l*). In andere Steden, heeft hy 't, waarſchynlyk, met beteren uitſlag ondernomen: alzo hy, eenige jaaren laater, toonde van gevoelen te zyn „ dat hy de Schepens, naar zyn goed„ vinden, ook zelfs binnens jaars, mogt af„ zetten: en dezelven vernieuwen, 't zy hy „ zig in Perſoon in Holland bevonde of niet „ (*m*)." 't Welk wy hier aantekenen, om te doen

WILLEM V.

Hy maakt verandering in de Regeering.

(*k*) JOANN. A LEYDIS van de Heeren van Brederode, *Cap.* XXXIII. *p.* 629.

(*l*) Fragm. Chron. Rhytm. *in* MATTH Anal. *Tom.* I. *p.* 65.

(*m*) Handv. van Ao. 1380 *by* SCHEVEL. Haarl. *bl.* 238. van Ao. 1374 *by* BOXHORN *op* REIGERSB. I. *Deel*, *bl.* 409.

Willem V. doen zien, hoe vroeg de Hollandſche Graaven reeds het Regt, om de Regeering der Steden, naar willekeur, te veranderen, gehad of zig aangemaatigd hebben.

Delft kant zig tegen Hertog Albrecht. Geweldenaaryen der Kabbeljaauwſchen. De Kabbeljaauwſchen waren, ondertusſchen, zeer te onvrede, over deeze veranderingen. De Stad Delft hieldt ſtaande, dat men haare Schepens niet afzetten mogt. Hertog Albrecht nam dit euvel op, en beſloot, van toen af, de Delvenaars, met geweld, naar zyne hand, te zetten. Jongkheer Reinoud van Brederode, Kennemerland, voor 't eerſt, door reizende, als Baljuw, viel by de Duinen van Kaſtrikom, in eene hinderlaage der Kabbeljaauwſchen, die 't op zyn leeven gemunt hadden. Hy ontkwam 't egter, ter naauwer nood, wykende in de Kerk van 't Dorp, alwaar hy, door de Dorpelingen, ontzet werdt. Drie zyner Dienaaren ſneuvelden, in deeze gelegenheid. Doch de Kabbeljaauwſchen, op de vlugt gejaagd, bergden zig, op het nabygelegen Slot te Heemskerk. De overigen vlooden naar Delft (n).

Heemskerk, door Hertoge Albrecht, belegerd. Hertog Albrecht kreeg zo dra geene kondſchap van deeze geweldenaary, of hy rukte, in Slagtmaand, met eenen hoop Krygsvolk, voor 't Slot te Heemskerk, Heere Wouter van Heemskerk toebehoorende. 't Bevel over 't beleg gaf hy Heere Dirk van Polanen, die 'er elf weeken voor lag. Toen eerſt ging het

1359. Slot over, by verdrag, volgens welk, Wouter van Heemskerk, en alle de anderen in

's

(n) Joann. a Leydis *Libr.* XXXI. *Cap.* 3.

's Graaven gevangenis gaan moeſten. Eenige jaaren verliepen 'er, eer hy met Hertoge Albrecht verzoend en in 't bezit van zyn Slot herſteld werdt: welk egter, naderhand, zynde hy zonder kinderen overleeden, aan de Graaflykheid vervallen is (o). WILLEM V.

De belegering van 't Slot te Heemskerk duurde nog, toen die van Delft, tot verdediging hunner vryheden, ondernamen, openlyk, tegen Hertoge Albrecht op te ſtaan. Zy wierven volk, op eigen koſten, en ontbooden Gysbrecht van Nyenrode, *Jan van Kervena*, *Henrik van der Woerd*, *Gerard Wiſſe* en eenige andere Edelen, om 'er 't bevel over te hebben. Deezen, der Burgerye eerſt trouwe gezwooren hebbende, trokken, aan 't hoofd van verſcheiden' benden Poorters en Knegten, voor de Huizen Polanen en Binkhorſt, die haaſt bemagtigd en ten gronde toe vernield werden. Ook deeden zy eenen inval in 's Graavenhaage, alwaar zy 's Graaven gevangenis open braken, alle de gevangenen in vryheid ſtelden, en met zig naar Delft te rug voerden (p). De Delvenaars bemagtigen Polanen en Binkhorſt.

Hertog Albrecht keerde, op 't ontvangen der tyding deezer vyandelykheden, in alleryl, uit Zeeland, herwaards, deedt terſtond Heirvaart beſchryven, en ſloeg het beleg voor Delft, op den eerſten van Grasmaand des jaars Delft belegerd en ingenomen.

(o) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 3. *Verg.* MIERIS Charterb. III. *Deel*, *bl.* 71.

(p) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 5. De Vermeerderde BEKA *p.* 253.

Willem V. jaars 1359. Het duurde meer dan tien weeken, en werdt, zo 't ſchynt, al dien tyd, door Hertoge Albrecht, in perſoon, bygewoond (9). Eindelyk, ging de Stad, by Verdrag, over. De Stedelingen moeſten Hertog Albrecht om vergiffenis bidden, veertigduizend oude Schilden opbrengen, en hunne muuren laaten afwerpen. De Edelen en uitheemſchen, die zig tot hoofden onder hen opgeworpen hadden, werden niet in den Zoen begreepen. Ook waren Nyenrode, Kervena, en eenige anderen reeds ter Stad uit gevlugt, en hadden zig, binnen Heusden, geworpen. Doch Henrik van der Woerd werdt betrapt en onthalsd. De Edelen, die op 't Slot te Heusden geweeken waren, werden 'er, op bevel van Hertoge Albrecht, een jaar lang, belegerd, en eindelyk, op voorſpraak van *Otto*, *Heere van Arkel*, in genade aangenomen, mids dat zy 't Slot Hertoge Albrecht inruimden, en zig verbonden, om, binnen twee jaaren, in Bedevaart, naar Jeruzalem te gaan (q).

Aanzien van Otto, Heere van Arkel.

Otto van Arkel, van wien wy ſpreeken, wiſt zig, ſchoon zyn Vader een voorſtander der Kabbeljaauwſche zyde geweeſt was, egter zo zeer by Hertoge Albrecht gezien te maaken, dat deeze hem te gelyk ontzag en gunſt toe-

(q) Joann. a Leydis *Libr.* XXXI. *Cap.* 6. *Zie ook* Mieris Charterb. III. *Deel, bl.* 72, enz. 90, 91, 92, 97, 104, 121, 129, 130.

(9) Men mag dit afneemen, uit twee Brieven van Hertoge Albrecht, gegeven in *zyne Tente voor Delft*, den zevenentwintigſten van Grasmaand en den veertienden van Bloeimaand des jaars 1359. Zie Balen *Dordrecht*, bl. 509, en *Handveſten van Enchuyſen*, bl. 14.

toedroeg. 't Was gebeurd, dat zekere Dordrechtſche Tollenaar, die van Gorinchem te zeer gekweld hebbende, op zyn bevel, omgebragt was. Van deezen manſlag, kwam hy, verzeld van eenen ſtoet van gewapenden, in den Haage, vergiffenis verzoeken, die hem de Hertog, beleefdelyk, toeſtondt. Bezwaarlyk kon hy ook gedoogen, dat zyne Gorinchemmers, door het Dordrechtſche Stapel-regt, gedrukt werden. Somtyds ontzag hy zig niet, de Dordrechtſche Wynſchepen, die den Ryn afkwamen, weg te neemen, om dat die van Dordrecht, te vooren, de Gorinchemmers, met geweld gedwongen hadden, Stapel-regt te betaalen; en hierdoor bragt hy te wege, dat de Ingezetenen van den Lande van Arkel, in vervolg van tyd, van 't Stapel-regt verſchoond werden (r). WILLEM V.

Heer Otto bediende zig ook van het aanzien, welk hy, hier te Lande, verkreegen hadt, om den tweeſpalt tuſſchen de Hoekſchen en Kabbeljaauwſchen te ſtillen. Door zyn beleid, geraakte Holland, inwendig, voor eenen geruimen tyd; in ruſt: doch 't Hertogdom Gelder ging reeds, ſedert tien jaaren, aan 't zelfde euvel kwynen: en 't ſteeg thans tot zulk eene hoogte, dat 'er de Hollanders mede gemoeid werden. X. Tweeſpalt in Gelderland tuſſchen de Hekerens en Bronkhorſten.

GELDER, van eene kleine *Vaagdye*, weinig meer dan de Stede van dien naam bevattende, allengskens tot een aanzienlyk Ryks Graafſchap aangegroeid, was, gelyk wy

(r) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* IX.

WILLEM V. wy reeds hebben aangetekend (s), onlangs, tot een Hertogdom verheeven, ten tyde van Graave Reinoud den II. Deeze liet, in 't jaar 1343 overlydende, by Eleonoor, Dogter van Eduard den II, Koning van Engeland, twee Zoonen na, *Reinoud* en *Eduard*, van welken de eerſte hem opvolgde. Reinoud was van eenen traagen en vadzagen, Eduard van eenen driftigen en ſtaatzugtigen aart. Ongaarne zag hy zynen Broeder in 't bewind. Ook verzuimde hy geenszins de gelegenheid om het hem te ontwringen; welke zig eerlang opdeedt.

Van de twee voornaamſte adelyke Geſlagten in Gelderland, *Hekeren* en *Bronkhorſt*, die elk hunnen aanhang hadden, werdt het eerſte zeer begunſtigd door Hertoge Reinoud; het andere voorbygegaan. Dit verwekte afgunſt. De Bronkhorſten zogten heul by Eduard, dien zy gereed vonden, om hen, tegen zynen Broeder, te helpen, en te gelyk zigzelven grooter te maaken. Wel haaſt zag men de Partyen tegen elkanderen in de wapenen. De Burgerkryg, dien men *den Vryen Oorlog* noemde, borſt, in Gelderland, omtrent den zelfden tyd, uit, als de Hoekſche en Kabbeljaauwſche twiſt in Holland, en met geene mindere hevig-
1361. heid, tot dat 'er, in 't jaar 1361, den vyfentwintigſten van Bloeimaand, een beſliſſend gevegt, by Tiel, voorviel, in welk Reinoud de nederlaag kreeg en gevangen ge-

(s) X. *Boek*, bl. 242.

genomen werdt. Eduard werdt, ſedert, in 't algemeen voor Hertoge van Gelder erkend (*t*). Willem V.

Voor het ontſtaan van deezen Broedertwiſt, hadden de Hollanders zig weinig met de Gelderſche zaaken bemoeid. Wy hebben te vooren (*u*) gezien, dat de Gelderſchen, in de vroegſte oorlogen met de Biſchoppen van Utrecht, de Stigtſche zyde hielden. Het Huwelyk van Graave Willem den I, met Aleid van Gelder (*v*), lei den eerſten grond van vriendſchap tuſſchen de twee Graaflyke Huizen: die, naderhand, by verſcheiden' gelegenheden, aangroeide. De Bronkhorſten keerden zig, derhalve, in den aanvang der Gelderſche beroerten, tot de Hollanders, en vonden Hertog Willem en de Kabbeljaauwſchen, die omtrent in 't zelfde geval waren als zy, gereed om hun hulp te bieden. Doch toen Hertog Albrecht en de Hoekſchen in 't bewind geraakt waren, keerde de kans. De Hekerſche aanhang, uit Gelderland verdreeven, niet lang na 't gevangen neemen van Hertoge Reinoud, vondt eene veilige ſchuilplaats in Holland, en eenen magtigen ſteun aan Hertoge Albrecht. Eduard nam dit zo euvel, dat hy Albrecht terſtond den Oorlog verklaarde, en tyd en plaats tot eenen

Eduard, Hertog van Gelder, verklaart Hertoge Albrecht den Oorlog. 1362.

(*t*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXI. *Cap.* 7. De Vetmeerder. de Beka *p.* 255. Pontan. Hiſt. Gelriæ *Libr.* VII. *p.* 261, 264, 270, 275, 277.
(*u*) II. *Deel*, *bl.* 167.
(*v*) II. *Deel*, *bl.* 284.

WILLEM V. nen Veldſlag betekende, niet verre van Amersfoort. Albrecht begaf zig, tegen den beſtemden tyd, derwaards, aan 't hoofd van een aanzienlyk Leger. Doch Eduard bleef agter: waarop de Hollanders het platte Land van Gelder alomme afliepen, en met een' ryken buit terug keerden. Sedert, werdt de pais getroffen, onder voorwaarde, dat Eduard *Katharina*, Dogter van Hertoge Albrecht, tot eene Vrouwe neemen zou, zo dra zy huwbaare jaaren bereikt zou hebben (*w*). Dit Huwelyk is, eerſt in 't jaar 1371, voltrokken: doch Eduard werdt, kort daar na, door eenen zyner Huisgenooten, verraaderlyk omgebragt (*x*).

XI. Albrecht poogt Keizerlyke Brieven te verwerven, waar by hy tot Graaf aangeſteld wordt.

De Kabbeljaauwſche aanhang was nu, in Holland, geheellyk in 't onderſpit geraakt, en Hertog Albrecht, de Hoekſchen alomme op 't kuſſen geholpen hebbende, oordeelde in ſtaat te zyn, om zig van 't Graafſlyk bewind over deeze Landen volkomenlyk te verzekeren. 't Verdroot hem langer als Ruwaard te regeeren. Hy verlangde zig tot Graave ingehuldigd te zien. Ook hadt de krankzinnigheid zyns Broeders reeds te lang geduurd, om eenige hoop tot herſtelling over te laaten. Doch om dit zyn oogmerk te bereiken, oordeelde hy, behalve de gunſt der Landzaaten, de toeſtemming en beveſtiging des Keizers hoognoodig te hebben. Ook waren de eiſchen van Eduard den III,

(*w*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 9.
(*x*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 21.

III, Koning van Engeland, uit hoofde van het regt zyner Gemaalinne Filippa op deeze Landen, nog niet uit den weg geruimd. Hertog Albrecht besteedde, derhalve, de ruſt, die hem de Vrede met Gelderland verſchafte, om 't een en 't ander te wege te brengen. In 't jaar 1364, beſchreef hy de Edelen en Steden van Holland en Zeeland, tegen den vyfentwintigſten van Grasmaand, te Geertruidenberg, ter Dagvaart. Hier werdt, op zyn verzoek verklaard „ dat „ de Koningin van Engeland geen Regt al„ toos op deeze Landen hadt, die, van „ ouds, onverdeelbaar geweeſt zynde, Her„ toge Willem, zynen Broeder, en hem, „ als Ruwaard, geheellyk en geregtelyk, wa„ ren aanbeſtorven (y)." Met zulk eene verklaaringe geſterkt, begaf Hertog Albrecht zig, omtrent twee jaaren laater, naar Engeland, om met Koning Eduard, over den eiſch der Koninginne, te handelen. Hy was van eenige Edelen verzeld, en voorzien van Volmagt, van wege de Steden, om de zaak af te doen (z); doch 't liep nog tot in 't jaar 1372 of langer aan, eer 'er een einde van kwam. Eduard, wien 't, in dit jaar, met den kryg tegen *Karel den V*, Koning van Frankryk, tegenliep, poogde zig met het Bondgenootſchap van Hertoge Albrecht te ſterken (a), en ſtondt, om hem in

Willem V.

Dagvaart te Geertruidenberg. 1364.

Eduard de III. ſtaat van het Regt zyner Gemaalinne op

(y) *Zie* den Brief, *hier na verleend, by* Boxhorn *op* Reigersb. I. *Deel, bl.* 68.
(z) Act. Publ. Angl. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 110.
(a) Act. Publ. Angl. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 196.

WILLEM V. deeze Landen af.

in zyne belangen over te haalen, af van het Regt der Koninginne op deeze Landen (*b*). Albrecht, die, eenige jaaren geleeden, in Frankryk geweeſt zynde, door den Koning, beleefdelyk onthaald (*c*), en ſedert bewoogen geworden was, om onzydig te blyven (*d*); verkoor nu, zo 't ſchynt, de zyde van Engeland: doch 't blykt niet, dat de Koning veel voordeels van dit Bondgenootſchap getrokken heeft.

Albrecht, door Karel den IV, tot Graave aangeſteld, blyft egter den titel van *Ruwaard* voeren.

Ondertuſſchen, hadt Hertog Albrecht zig reeds met een Verzoekſchrift ten Keizerlyken Hove vervoegd, waarin hy, de ongeneeslykheid der kwaale zyns Broeders, die nu dertien jaaren geduurd hadt, ten breedſte hebbende uitgemeeten, begeerde, dat hy, in deszelfs plaatſe, tot Graave van Henegouwen, Holland en Zeeland, en tot Heere van Friesland mogt worden aangeſteld. Zyn verzoek werdt ingewilligd. Keizer Karel de IV. ſtelde hem tot Graave en
1371. Heere aan, en beval den Landzaaten, by open' Brieven, hem hiervoor te erkennen (*e*). Men ziet, uit dezelven, dat de Keizers deeze Landen nog als Ryks-Leenen bleeven aanmerken. Ondertuſſchen, is 't opmerkelyk, dat Albrecht, ſchoon door den Keizer, reeds omtrent den jaare 1371, tot Graave aangeſteld, egter nog tot in 't jaar 1389

(*b*) Act. Publ. Angl. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 197.
(*c*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 14.
(*d*) FROISSART *Vol.* I. *Ch.* CCLVII. *p.* 326.
(*e*) Diplom. Carol. IV. *apud* SCHANNAT. Vindem. Liter. *Tom.* II. *p.* 143. *e Cod. M. S. Fuld.*

1389 toe, in zyne Brieven, hier te Lande verleend, den naam van *Ruwaard* gevoerd heeft: waar uit men schynt te mogen besluiten, dat de Keizerlyke Brieven, by de Landzaaten, niet kragtig genoeg geoordeeld zyn, om Albrecht, voor zyns Broeders dood, tot Graave te doen aanneemen. WILLEM V.

XII. Twist met het Stigt over het Slot Vreêland.

Omtrent deezen tyd, ontstondt 'er wederom geschil met de Stigtschen, over het Slot Vreêland. Dit Slot was, in den Zoen tusschen Hertoge Willem en Bisschop Jan van Arkel, in 't jaar 1356, den Bisschop afgestaan, mids hy den Hertoge drieduizend zevenhonderd ponden deedt betaalen (*f*). De Bisschop hadt, sedert, het Slot in zyne magt gehad, zonder nogtans de gemelde somme opgebragt te hebben. Immers Hertog Albrecht beweerde dit, in 't jaar 1370, eischende, dat het Slot hem wederom in handen gesteld, of het beloofde geld betaald werdt (*g*). Bisschop Jan van Arkel was, reeds in 't jaar 1364, op bevel van Paus Urbaan den V, naar het Bisdom van Luik verplaatst, en *Jan van Verneburg*, in zyne stede, tot Bisschop van Utrecht verheeven (*h*). Doch deeze, in den haat der zynen geraakt en gevangen genomen zynde, hadt zig genoodzaakt gezien, alle de Sloten en inkomsten van het Neder-Stigt, aan eenige Edelen, die hem zestienduizend oude Schilden, tot zyn losgeld, op-

(*f*) *Zie* hier voor, *Bl.* 287.
(*g*) MIERIS Charterb. III. *Deel*, *bl.* 239. JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 19. De Vermeerderde BEKA *bl.* 264.
(*h*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXII. *Cap.* 12.

Willem V. opschooten, te verpanden (*i*); en vondt zig, derhalve, buiten staat, om Vreêland te vryen. Eduard, Hertog van Gelder, tot Middelaar in dit geschil verkooren, veroordeelde den Bisschop, om te betaalen, of 't Slot af te staan (*k*). In deezen stand der zaaken, overleedt de Bisschop. Paus Urbaan, voorzag de Utrechtsche Kerk haast van eenen anderen. *Arnold*, Zoon des Heeren van Hoorne, bekwam deeze waardigheid; doch wel verre van Hertoge Albrecht te willen voldoen, gaf hy 't Slot Vreêland zynen Neeve, *Zweder van Gaasbeek*, Heere van Putten, te bewaaren, met beding, dat hy 't nimmer van 't Stigt zou mogen vervreemden (*l*). Albrecht drong egter zo sterk op het opbrengen der beloofde penningen, dat de Stigtschen, in 't
1374. jaar 1374, eenige Gemagtigden naar den Haage zonden, om met hem af te rekenen. Doch alzo zy de volle somme niet bragten, keerden zy onverrigter zaake te rug, en deeden zulk een verslag van hunne reize, dat 's Lands drie Staaten, byeen geroepen zynde, eenpaarig beslooten, den Hollanderen den oorlog te verklaaren, gelyk geschiedde.

Muiden, Weesp en eenige andere plaatsen

Bisschop Arnold, in aller yl eenige benden op de been gebragt hebbende, sloeg het beleg voor Woerden: doch hy kon de Stad niet inkrygen (*m*). Beter slaagde hy voor Muiden

(*i*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXI. *Cap.* 14, 17.
(*k*) Id. *ibid. Cap.* 19. *Zie* des uitspraak van Hertoge Eduard, *by* Kl. Burman Utr. Jaarb. I. *Deel*, *bl.* 18.
(*l*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXI. *Cap.* 20.
(*m*) Phil. a Leydis de Cura Reipubl. *Cap.* LXI. *p.* 214.

den en Weesp, welke Steden, sedert het jaar 1356, wederom met Holland vereenigd waren geweest; en voor eenige andere Plaatsen aan de Vegt, die hem allen in handen vielen. Daarentegen, nam Zweder van Gaasbeek, tegen zyne uitdrukkelyke belofte, Hollandsche bezetting in 't Slot te Vreêland, door welke de Stigtschen veel af breuks leeden (*n*). Ook sloeg Hertog Albrecht, van alle kanten, zelfs uit het Stigt (*o*), volk byeen verzameld hebbende, 't beleg voor 't Slot *Gildenburg*, onlangs, aan de Lek by Viane, en zo men wilde, op Hollandschen bodem, op kosten van de Gilden der Stad Utrecht, gestigt (*p*), en ter bewaaringe toevertrouwd aan *Jan van Klaarenberg*: die het, volgens een verding, in 't jaar 1373, met hem gemaakt (*q*), een jaar lang, met zyn eigen Volk, verdedigen moest, mids de Stad hem *Donrehuffen, cruyt, loot ende schut* leverde. De Hertog noodzaakte het egter eerlang tot de overgaave. Doch voor 't einde van 't jaar, werdt het, wederom, door de Stigtschen, herwonnen. Hertog Albrecht toen, geene kans ziende, om het andermaal te bemagtigen, maakte zig meester van *Wulvenhorst* en eenige andere Stigtsche Sloten. Eindelyk, werden partyen, in Lentemaand des jaars 1375, bevredigd, op deezen voet „ dat Gildenburg, voor den tyd van „ zes weeken, den Hertoge in handen ge„ steld,

WILLEM V. aan de Vegt door de Stigtschen bemagtigd.

Vrede. 1375.

(*n*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXII. *Cap.* 24.
(*o*) Oude Ontvang. Rekt. by MATTH. Anal. Tom. III. p. 271.
(*p*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 23. PHIL. A LEYDIS de Cura Reipubl. *Cas.* LXI. p. 216.
(*q*) *Zie* het by MATTHÆUS de Jure Gladii *Cap.* XIV. p. 232.

WILLEM V. „ ſteld, en daar na ten gronde toe geſlegt „ zou worden: dat de Stigtſchen den Hertoge drieduizend oude Schilden, tot ſchadebetering, zouden opbrengen, en dat de „ Heerlykheid *Vreeswyk*, in welke Gilden„ burg geſtigt was, gerekend zou worden „ tot het Stigt te behooren, indien de Bis„ ſchop zulks met zeven Geeſtelyken (*r*) „ bezweeren wilde" gelyk hy aanboodt: waarop hem de Hertog Vreeswyk afſtondt, zonder hem tot den beloofden eed te dringen (*s*). „ Vreêland werdt wederom aan „ 't Stigt afgeſtaan, mids dat de Heer „ van Putten het bleef bewaaren, tot dat hy „ van de penningen, daar op geſchooten, „ voldaan zou zyn. Ook bedong de Hertog, „ dat de Stad Utrecht hem, zes weeken lang, „ op haare eigen' koſten, met vyftig Schutters „ en vyftig gewapenden, moeſt dienen; mids „ hy 't Stigt niet beoorloogde (*t*)." Bisſchop Arnold, door deeze Vrede, de handen ruimer gekreegen hebbende, gebruikte de magt, die hy op de been hadt, om eenige weêrſpannige Stigtſche Edelen te bedwingen. In dit zelfde jaar 1375, bemagtigde en vernielde hy het Slot *Puttenſtein* (*u*): eenige jaaren laater, viel het Slot te *Loenerſloot* in zyne handen (*v*): doch in 't jaar 1379, werdt hy naar

(*r*) *Zie*, hier voor, *Bl.* 112.

(*s*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 25. De Vermeerd. BEKA *bl.* 275 *Vide* & MATTHÆUM de Jure Gladii *Cap.* XIV. *p.* 238.

(*t*) Pactam Pacis *Vide apud* MATTHÆUM de Jure Gladii *Cap.* XIV. *p.* 238.

(*u*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXX. *Cap.* 27.

(*v*) Id. *ibid. Cap.* 30.

naar Luik verplaatst, en in 't Utrechtsch Bisdom, door *Floris van Wevelikhoven*, opgevolgd (*w*). Willem V.

Terwyl de Stigtsche krygnog duurde, vielen 'er, op de grenzen van Holland en Brabant, ook eenige moeilykheden voor, die, in 't jaar 1374, met een Verdrag eindigden. De Heerlykheid van Heusden was, laatstelyk, in 't jaar 1357, aan Hertoge Willem, Graave van Holland, afgestaan (*x*): doch de grenzen derzelve zo wel niet geregeld, of daar viel, van tyd tot tyd, geschil over. Die van 's Hertogenbosch beweerden, dat de Dorpen *Vlymen* en *Engelen*, die de Hollanders onder 't Land van Heusden begreepen wilden hebben, tot Brabant behoorden. In 't jaar 1372, was de twist hierover tot daadelykheid uitgebarsten. *Jan van Nederveen*, een Brabander, stak den brand in het Huis van *Laurens van der Putte*, te *Onzenoord*, in 't Land van Heusden. Daarentegen, deeden Nikolaas en Floris van Borselen, Jan van Renesse en andere Zeeuwsche Edelen de goederen der Brabanderen in Zeeland aanslaan. Ook viel Reinoud van Brederode, Heer van Gennip, in Kempenland, alwaar hy veele Huizen, in en omtrent *S. Odenrode*, aan koolen lei. Hier op trokken die van 's Hertogenbosch naar Vlymen en Engelen, en bedreeven 'er geen' minderen moedwil, met plonderen en blaaken. Het geregeld Krygsvolk van Wenzelaus, Hertog van Brabant, deedt eenen inval in Henegou-

XIII. Onluften op de grenzen van Holland en Brabant.

(*w*) Joann. a Leydis *Libr.* XXX. *Cap.* 31.
(*x*) *Zie* hier voor, *bl.* 290.

Willem V. gouwen: te Leuven, werden de Hollandſche goederen in beſlag genomen: met één woord, men hoorde, dagelyks, van de eene of de andere vyandelykheid, tuſſchen de Brabanders en de Hollanders: waar door de handel geſtremd, en de gereezen geſchillen, ondertuſſchen, niet vereffend werden. In Oogſtmaand des jaars 1374, kwamen eindelyk, de Hertogen Wenzelaus en Joanna ter eener, en Albrecht, ter anderer zyde, te Geertruidenberg, overeen, dat men de geſchillen aan de uitſpraak van vyf goede mannen verblyven zou: twee, door den Hertog en de Hertoginne van Brabant te kiezen, uit den Raad van Hertoge Albrecht, waar toe zy, terſtond, Filips van Polanen, en Heer Koenraad, Deken van S. Maria in den Haage, noemden: en twee anderen, door Hertoge Albrecht, uit den Brabantſchen Raad, te kiezen; zynde, volgens zyne benoeming, Jan van der Aa, Heere van Grimberge en Gruithuizen, en Gerard van der Heiden, Heere van Bautershem. De vyfde, die eenpaariglyk verkooren werdt, was Jan van Polanen, Heere van de Lek en Breda (*y*). Doch in de plaats van Filips van Polanen en Jan van der Aa, werden, ſedert, om welke redenen, is my niet gebleeken, Godefroi van den Toren en Rengier Willemanszoon benoemd. Deezen deeden, op den agttienden van Wynmaand, hunne uitſpraak te Breda, volgens welke „ de ſchade, welke „ men, wederzyds, elkanderen aangedaan „ hadt,

(*y*) *Zie* het Tractaat *by* Dynter. Chron. de Brabant. *Liv.* V. *f.* 50. Corps Diplom. *Tom.* II. *P.* I. *p.* 96.

„ hadt, vereffend gerekend werdt, en de grensſcheiding vaſtgeſteld, op den zelfden „ voet, als zy, eenige jaaren geleeden, door „ Heere *Bernard van Borneval*, geregeld was. „ De beeſten, die deeze paaling te buiten „ gingen, mogten, van wederzyde, geſchut, „ en wederom, ten zekeren bepaalden pryze, „ geloſt worden. En alzo Brabant, by deeze „ paalinge, bevoordeeld was, werdt geoor- „ deeld, dat Hertog Albrecht, en zyne op- „ volgers in de Heerlykheid van Heusden, „ daartegen, jaarlyks, twee honderd oude „ gouden ſchilden genieten zouden. Engelen „ en Vlymen werden geagt tot Heusden te „ behooren, en de Schepenen van 's Herto- „ genboſch moeſten zweeren, dat de Stad, „ aan den moedwil, aldaar gepleegd, on- „ ſchuldig was, of anders Hertoge Albrecht, „ zo dikwils als hy 't begeerde, veertien nag- „ ten lang, met twintig man, op eigen' kos- „ ten, in den kryg dienen. Van den anderen „ kant, moeſt Reinoud van Brederode, Hee- „ re van Gennip, wegens den brand, te S. „ Odenrode geſtigt, den Hertog en de Her- „ toginne van Brabant vergiffenis verzoeken, „ en zig, met vier Ridders van zyne maag- „ ſchap, gevangen in hunne handen ſtellen: „ waar na hy, zyne vryheid bekomen heb- „ bende, zig, insgelyks, tot eenen Krygs- „ dienſt van veertien nagten verbinden moeſt „ (z)." Deeze Uitſpraak herſtelde de ruſt op de grenzen. De Vriendſchap, tuſſchen de Hertogen Wenzelaus en Albrecht, was ſe- dert

WILLEM V.

(z) *Voiez* BUTKENS Troph. de Brabant *Preuv. p.* 198.

Willem V. dert zo volkomen, dat de laatſte den eerſten, in 't jaar 1383, eenige gewapende manſchap toezondt, om eenen opſtand der Ingezetenen van Leuven te helpen dempen (*a*).

Opſchudding te Haarlem. 1377. Midlerwyl hielden de Hoekſchen en Kabeljaauwſchen in Holland zig nog tamelyk ſtil. Alleenlyk vindt men, dat 'er, in 't jaar 1377 (1), eenige opſchudding te Haarlem ontſtaan is, welke men, veelligt, aan deeze partyſchap moet toeſchryven. De Hiſtorieſchryvers hebben 'er geen regt beſcheid van nagelaaten. Men weet, dat het Huis van zekeren *Simon van Zaanden* gevaar liep van onder de voet gehaald te worden, en dat een goed deel der Haarlemſche Poorteren, nevens anderen, bevel gekreegen hebbende, om, onder der Stede baniere, op te trekken, tot ſtillinge van den oproer, zulks, uit haat tegen Simon (*aa*), geweigerd hebben. Voorts liep de opſchudding niet zonder vegten en bloedſtoraf. Meer dan dertig der aanvalleren werden, op bevel van Simon van Zaanden, ten venſteren uit geworpen (*b*). Hertog Albrecht verleende den Poorteren, die geweigerd hadden op te trekken, eerſt in den jaare 1380, vergiffenis; doch die handdaadig aan den oproer geweeſt waren, bleeven van den Zoen uitgeſlooten (*c*). Eenige jaaren laater, werden Simon van Zaanden en Willem van den Woude,

(*a*) Ontv. Reek. *by* Matthæus Anal *Tom.* III. *p.* 762.
(*aa*) *Zie* Mieris Charterb. III. *Deel*, *bl.* 182, 261.
(*b*) Goudſch Chron. *bl.* 111.
(*c*) Handv. *by* Schrevel. Haarl. *bl.* 238. en in Mieris Charterb. III. *Deel*, *bl.* 365. *Verg.* IV. *Deel*, *bl.* 111.

1) De Schryver der *Goudſche Chronyke* (bl. 111) ſpreekt van deeze opſchudding, op dit jaar. Doch wieze, voor hem, tot deezen tyd gebragt hebbe, weet ik niet.

de; in eenen nieuwen oproer, omgebragt (*cc*).

In Vlaanderen, ontſtondt, in 't jaar 1379, eene veel gevaarlyker en langduuriger beroerte, in welke de Hollanders en Hertog Albrecht ook, meer of min, gemengd waren. *Lodewyk van Male*, die thans dit Graafſchap regeerde, hadt zig, van overlang, door zyne ſpilzugt en knevelaary, by de Landzaaten, gehaat gemaakt, en 't ontbrak hem aan bekwaamheid, om zyn gezag ſtaande te houden. In den Zomer des gemelden jaars, vervoegde hy zig te Gend, om een ſteekſpel te houden, op welk de Edelen der nabuurige Landen, en onder deezen ook de Hollandſchen genodigd waren. Ten zelfden tyde, vorderde de Graaf eene ſchatting van de Gentenaars. Doch deezen, moede van zig langer uit te mergelen, om 's Graaven ſpilzugt te voeden, weigerden ronduit eenen penning meer op te brengen. *Eene vrye Stad*, zeidenze, *liet zig geene ſchattingen afperſen.* Dit was 't begin van den opſtand, die, ſedert, tot andere Steden overſloeg. De Burgers verkooren zig Overheeden, en droegen witte Kaproenen, om zig van den Graaflyken aanhang te onderſcheiden. Oudenaarden en Dendermonde, die 't met den Graave hielden, werden, door de Gentenaars, belegerd. 't Beleg van Oudenaarden duurde lang. Doch dat van Dendermonde werdt, door den dapperen tegenſtand van Dirk van Brederode, een Hollandſch Edel-

WILLEM V.

XIV. Twiſt tuſſche de Vlaamingen en hunnen Graave, in welken de Hollanders zig ſteeken.

1376.

(*cc*) *Zie* MIERIS Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 148, 139. *Verg.* III. *Deel*, *bl.* 784. JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 64.

Willem V. delman in Vlaamſchen dienſt, ſpoedig opgebroken. Graaf Lodewyk ſloot, ſedert, een Verdrag met de Gentenaars (*d*); doch zy verbraken 't, in 't volgende jaar, wanneer de
1380. wederzydſche vyandelykheden, met ongelyken uitſlag, haaren gang gingen (*e*). Hertog Albrecht hieldt, in deezen Burgerkryg, de zyde van Graave Lodewyk, wien hy, naar zyn vermogen, onderſtand deedt. Doch de Hollanders en Zeeuwen, heet op 't voortzetten van den Koophandel, hielpen de Gentenaars aan Bier, Viſch en andere mondbehoeften. Zy ontzagen zig zelfs niet, toen Gend,
1381. in 't jaar 1381, door Graave Lodewyk, belegerd was, tegen 't uitdrukkelyk verbod van Hertoge Albrecht, het noodige derwaards te zenden. De Gentenaars hadden eenen Admiraal aangeſteld, die, met eenige Schepen, langs de kuſten, kruiſſende, den toevoer uit Holland en Zeeland beveiligde. Men wil, dat de Stad, binnen korten tyd, door honger en gebrek, tot op het uiterſte gebragt zou geweeſt zyn, zo zy, van de Hollanders, niet, in den hoogſten nood, door een goed getal van vaten met meel en tweebak, geſpyſt geworden ware.

Ondertuſſchen, poogden de Gentenaars Graave Lodewyk tot eene onderhandeling te beweegen, waar toe zy de bemiddeling van Hertoge Albrecht verzogten. Doch men kon, over de voorwaarden, niet eens worden (*f*). Eenige voordeelen, ſedert, op den Graave, be-

(*d*) Ægidius de Roya & Meyerus *ad annum* 1379.
(*e*) Meyerus *ad annum* 1380.
(*f*) Meyerus *ad annum* 1381.

behaald, verlosten de Gentenaars van 't beleg, en bragten 's Graaven zaaken in zulk eenen slegten staat, dat hy zig genoodzaakt zag, den bystand te verzoeken van *Karel den VI*, Koning van Frankryk, die, in persoon, met een magtig Leger, af kwam. De Slag by Roozebeek, op den zevenentwintigsten van Slagtmaand des jaars 1382 voorgevallen, herstelde de vervallen' zaaken des Graaven. De Franschen behaalden hier eene merkwaardige overwinning op de Gentenaars, en derzelver aanhang (*g*). Doch Graaf Lodewyk genoot 'er niet lang de vrugten van. In een hevig geschil met den Hertoge van Berri, over het Graafschap Boulogne, gekwetst zynde, overleedt hy aan de wonde, in Louwmaand des jaars 1384 (*h*). De volkomen' bevrediging van Vlaanderen scheen gespaard voor zynen opvolger, *Filips*, *Hertog van Bourgondie*, die, met zyne eenige wettige Dogter, Margareet, gehuwd zynde, uit deezen hoofde, tot Graave van Vlaanderen, werdt ingehuldigd. Eene zyner eerste onderneemingen tegen de ongeruste Vlaamingen was het beleg van Damme, welk, door *Willem*, *Graave van Oostervant*, Zoon van Hertoge Albrecht, werdt bygewoond (*i*). En na 't bemagtigen deezer Stad, sloot hy eene Vrede met de Gentenaars, te Doornik, op den agttienden van Wintermaand des jaars 1385 (*k*). Uit egte stukken van deezen

Willem V.

Slag by Roozebeek. 1382.

1384.

Willem, Zoon van Hertoge Albrecht, in 't beleg van Damme. 1385.

(*g*) Ægidius de Roya & Meyerus *ad annum* 1382.
(*h*) Meyerus *ad annum* 1383.
(*i*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXI. *Cap.* 34.
(*k*) Meyerus *ad annum* 1385.

Willem V. zen tyd (*l*), is af te neemen, dat Hertog Albrecht, in het bewerken deezer Vrede, de hand heeft gehad. Ook blykt, uit het oorſprongkelyk Verdrag, dat hy het, nevens de Hertogin van Brabant en andere Grooten, bezegeld heeft (*m*).

XV. Veranderingen in 't Hertogdom Gelder.

Het Hertogdom Gelder was, na de dood van Eduard, die van de dood zyns Broeders, Reinoud, kort gevolgd werdt, in nieuwe beroerte geraakt. De Hekerſche aanhang verklaarde *Magteld*, Zuſter van Reinoud en Eduard, voor Hertoginne. Doch de Bronkhorſten droegen de Hertoglyke waardigheid aan *Willem*, Zoon van *Willem*, *Hertoge van Gulik*, op. Magteld was Weduwe des Hertogs van Kleeve, en werdt, op den raad van Arnold, Biſſchop van Utrecht, terſtond aan *Jan van Châtillon*, *Graave van Blois*, en *Heere van Gouda en Schoonhoven*, uitgehuwd. De Bronkhorſten, bedugt, dat deeze verbindtenis Hertog Albrecht en de Hollanders in de belangen van den Graave van Blois, dien zy reeds voor Hertoge erkenden (2), mogt overhaalen, ſloegen een Huwelyk voor, tuſſchen Willem van Gulik en Katharina, Dogter van Hertoge Albrecht en Weduwe van Eduard van Gelder. De voorſlag werdt greetig-

Huwelyk van Katharina, Dogter van Hertog Al-

(*l*) *Apud* Marten. & Durand Theſ. Anecd. *Tom.* I. *c.* 1621, 1624.

(*m*) Corps Diplom. *Tom.* II. *P.* I. *p* 198.

(2) Dit blykt uit het Vrede-verbond, in 't jaar 1375. tuſſchen Hertog Albrecht en de Stigtſchen, geſlooten, en onder anderen, door den Graave van Blois, als Hertog van Gelder, bezegeld. Zie Matthæus *de Jure Gladii* Cap. XIV. p. 239.

tiglyk omhelsd, en 't gelukte den jongen Willem zig, binnen eenige jaaren, onaangezien de geweldige tegenkanting des Biſſchops van Utrecht, die reeds verſcheiden' Gelderſche Steden bemagtigd hadt, in het geruſt bezit van 't Hertogdom, te beveſtigen (*n*). In 't jaar 1383, ontving hy het Hertogdom Gelder en 't Graaſſchap Zutfen van Keizer *Wenzelaus* ter leen, en wiſt zig, tot zynen dood toe, in 't bewind deezer Vorſtendommen te handhaaven. WILLEM V. brecht, met Willem van Gelder.

Doch omtrent den jaare 1386, geraakte hy in oorlog, met Joanna, Hertogin van Brabant, Moeye van Hertoge Albrecht, die, haaren Egtgenoot, Wenzelaus, onlangs verlooren hebbende, in eenen hoogen ouderdom, Weduwe gebleeven was. 't Geſchil betrof de Stad *Graave*, over welke, beide Willem en Joanna het Regt van opperſte magt beweerden te hebben (*o*). Willem hadt zig meeſter van de Stad gemaakt, voor welke de Hertogin, ſedert, 't beleg ſloeg (*p*). Hertog Albrecht, tot ſcheidsman in den twiſt gekooren, wees Graave der Hertoginne toe. Willem, te onvrede over deeze uitſpraak, verraſte de Stad andermaal, voor 't einde des jaars 1386: waardoor 't vuur van tweedragt op nieuws ontſtoken werdt. Oorlog tuſſchen Brabant en Gelder, over de Stad Graave. 1386.

De Hertogin van Brabant hadt zig, ondertuſſchen, verbonden met den Koning van Frankryk, Karel den VI, van wien zy kragtigen onderſtand tegen Hertog Willem verwagt-

(*n*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXI *Cap.* 22.
(*o*) Froissart *Vol.* III. *Ch.* XCVI. *p.* 239.
(*p*) Froissart *Vol.* III. *Ch.* CXVIII. *p.* 291.

Willem V. wagtte. Deeze hadt, daarentegen, door zyne Gezanten, insgelyks een Verbond getroffen met *Richard den II*, Koning van Engeland, waar by hy beloofde „ den Koning „ hulde te zullen doen, en tegen alle zyne „ vyanden te zullen dienen, uitgenomen den „ Hertoge van Gulik, zynen eigen Vader, „ *Albert*, *Hertoge van Holland* [deezen naam draagt onze Graaf in 't voorſprongkelyke], en „ Adolf, Graave van Kleeve. In 't byzonder, „ verbindt hy zig, binnen vier maanden, „ den oorlog te zullen verklaaren aan Karel, * *Occupator.* „ *, Bezitter van 't Franſch Ryk, en aan den „ Hertog van Bourgondie. Hiertegen, beloofde de Koning, den Hertoge, jaarlyks, „ duizend ponden ſterlings te zullen doen „ betaalen. Ook werdt den Gelderſchen de „ vryc Koophandel in Engeland, geduurende „ het leeven des Hertogs, vergund." Het Verbond werdt, den dertienden van Bloeimaand des jaars 1386, te Weſtmunſter, geſlooten, en door Hertoge Willem, den agt-
1387. tienden van Grasmaand des volgenden jaars, te Nieuwmegen bekragtigd (*q*). En 't blykt uit egte Gedenkſchriften, dat Hertog Willem, ſedert, den Koning van Engeland hulde gedaan, en het beloofde jaargeld en andere gunſtbewyzen van hem ontvangen heeft (*r*).

De Koning van Frankryk valt in Gelder. Ook hieldt Hertog Willem, in alles, zyn woord. Hy verklaarde den Koning van Frankryk den oorlog, door eenen Heraut. Hier op zag men, in Hooimaand des jaars 1388,
1388. een

(*q*) Act. Publ. Angl. *Tom.* III. *P.* IV. *p.* 5.
(*r*) Act. Publ. Angl. *Tom.* III. *P.* IV. *p.* 85, 90.

een Leger Franſchen herwaards afzakken. Het Hertogdom Gulik leedt den eerſten aanſtoot. Daar na, trok de Koning in 't Land van Gelder. De Hertog beſpeurde toen, te laat, dat hy zig te magtig eenen Vyand op den hals gehaald hadt. Geene kans ziende, om de Franſche overmagt tegen te ſtaan, lei hy 't hoofd in den ſchoot, en verzogt Koning Karel, op de knieën, om de Vrede, die hem niet vergund werdt, dan onder deeze Voorwaarde „ dat hy het Verbond met Engeland „ verlaaten zou. Ook moeſt de Oppermagt „ over Graave aan Brabant afgeſtaan wor„ den (s)." WILLEM V.

Richard de II. zag zig dus, binnen weinig tyds, verſteken van de hoop der voordeelen, die hy zig van het Bondgenootſchap met den Hertoge van Gelder beloofd hadt. Hy was, ondertuſſchen, in de noodzaakelykheid, om zig, tegen Frankryk, door magtige Vrienden, te ſterken. In 't jaar 1382, hadt hy zig reeds in eene Onderhandeling met Hertoge Albrecht begeven, die egter, voornaamlyk, op den Koophandel ſchynt gezien te hebben (t). Nu, in 't jaar 1388, was 'er eene diergelyke Onderhandeling op het tapyt (u). Dooh 't blykt niet, en 't is ook niet waarſchynlyk, dat Hertog Albrecht zig tot eene verbindtenis tegen Frankryk heeft laaten beweegen; ſchoon men al vermoeden mogt, dat Richard het hierop hadt toegelegd. Onderhandelingen van Richard den II. met Hertoge Albrecht.

Ter-

(s) FROISSART *Vol.* III. *Ch.* CXXX. *p.* 315.
(t) Act. Publ. Angl. *Tom.* III. *P.* III. *p.* 145.
(u) Act. Publ. Angl. *Tom.* III. *P.* IV. *p.* 2.

WILLEM V. XVI. Dood van Willem den V. 1389.

Terwyl deeze Onderhandelingen met Engeland duurden, en waarſchynlyk in Grasmaand des jaars 1389, overleedt Hertog Willem, te Quesnoi in Henegouwen, alwaar hy bewaard werdt. 't Is waar, dat ſommige Hiſtorieſchryvers zynen dood, in 't jaar 1377 (*v*), of 1379 (*w*), plaatſen. Doch alzo men veele Brieven van Hertoge Albrecht vindt, gegeven na het jaar 1379, en zelfs tot in het jaar 1388 toe (*x*), in welken hy zig nog *Ruwaard* noemt: en geenen van dien tyd, in welken hy den naam van *Graave* draagt; zo beſluit men, niet zonder grond, dat Hertog Willem langer geleefd moet hebben, dan ſommige Kronyken melden: ten ware men wilde vermoeden, dat de Landzaaten, elf of twaalf jaaren na Willems dood, gewagt hebben, eer zy Albrecht tot Graave inhuldigden: voor welk vermoeden egter, myns weetens, geen ſchyn van reden is. En nog te minder, om dat eenige Schryvers der vyftiende eeuwe Willems dood, uitdrukkelyk, in Grasmaand des jaars 1388 [dat is, volgens den ſtyl van den Hove, 1389] ſtellen (3).

Her-

(*v*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 29.

(*w*) MEYERUS *ad annum* 1379. ÆGIDIUS DE ROYA *ad annum* 1379.

(*x*) *Zie* Handv. van Amſt. *bl.* 6, 7. SCHEVELIUS Hazul. *bl.* 238, 14.

(3) VELDENAAR ſtelt (bl. 94.) Willems dood *op ten vyften dach van Aprille* 1388. In de Latynſche Uitgaave zyner Chronyke, (in MATTHÆI *Analect.* Tom. V. p. 574), ſtaat den negenden April [*V. Idus Aprilis.*] De *Goudſche Chronyk* heeft (bl. 112.) *den vyftienden April* des jaars 1388. Wie den dag wel heb-

Hertog Albrecht, na zyns Broeders dood, door de Edelen en Steden, tot Graave ingehuldigd zynde, hieldt zich doorgaans in Holland, in den Haage, op. Hier was hem, in 't jaar 1386, zyne Gemaalin, *Margareet*, door den dood ontvallen: en ſedert hadt hy groote genegenheid getoond tot *Aleid*, Dogter van Jan van Poelgeeſt, die hy ten Hove onderhield (*y*): doch deeze gemeenzaamheid was oorzaak van veel onruſt in 't Land: waarvan wy nu een kort verſlag doen moeten. Albrecht. Albrecht wordt tot Graave ingehuldigd.

Aleid was jong en bevallig, en wiſt den Hertog, die nog in de kragt van zyn leeven was, dermaate te believen, dat zy, in korten tyd, byna alles ten Hove naar haaren zin beſchikte. Eenige jaaren verliepen 'er, binnen welken, alle gunſten byna, door haare bemiddeling, van den Hertoge moeſten verkreegen worden. De Kabbeljaauwſchen geraakten, door har toedoen, meer en meer in 't bewind. Zy zelve verkreeg, in de Lente des jaars 1390, eene Lyfrente van driehonderd franken 's jaars en andere gunſten van den Hertoge (*yy*). Zeer ſtak dit den Hoekſchen Edelen, Aleid van Poelgeeſt, in den Haage, omgebragt.

(*y*) Joann a Leydis *Libr.* XXXI. *Cap* 37.
(*yy*) Mieris Charterb. III. *Deel*, *bl.* 552.

hebbe, weet ik niet; doch dat men het jaar 1388, naar den ſtyl van den Hove, volgens welken, 't jaar met Paaſchen begint, voor 1389, moet neemen, is hieruit te beſluiten, dat men een' Brief van Albrecht vindt, gegeven den twintigſten Auguſtus 1388, en nog een', gegeven den dertigſten January 1388, dat is, naar den ſtyl van den Hove, dien Albrecht altoos volgt, 1389: in welke beide Brieven, hy zig nog *Ruwaard* noemt. Zie Scrvelius *Haarl.* bl. 239 en 14. Paaſchen nu viel, in 't jaar 1389, op den agttienden April, tot welken dag toe, men nog 1388 ſchreef: gelyk Veldenaar en de Goudſche Chronyk zullen gedaan hebben.

ALBRECHT. len, die te vooren 't oor des Hertogs plagten te hebben, in den krop. Vooral ſpeet het den Graave van Ooſtervant, Zoon van Hertoge Albrecht, die, zelf brandende van begeerte, om deel aan de Regeering te hebben, Jongkvrouwe Aleid het minſte beſchik over 's Lands zaaken misgunde, en daarenboven, met leedwezen zag, dat zyn Geſlagt, door de onbetaamlyke verkeering zyns Vaders met haar, onteerd werdt. Zyne Vrienden, de Hoekſche Edelen, voedden in hem den haat, dien hy Aleid toedroeg, tot zo lang, dat hy en zy eenpaarig beſlooten, haar van
1390. kant te helpen. De nagt tuſſchen den eenentwintigſten en twee-entwintigſten van Herfſtmaand des jaars 1390, werdt hiertoe waargenomen. De Jongkvrouw, op 't Hof in den Haage, door eenige gewapenden, overvallen zynde, werdt, met verſcheiden' wonden, afgemaakt. *Willem Kuſer*, 's Graaven Hofmeeſter, die haar beſchermen wilde, ſchoot 'er, insgelyks, 't leeven by in. De moorders verzuimden geenen tyd, om terſtond den Haage en vervolgens het Land te ruimen (z). De Graaf van Ooſtervant, door wiens beleid, de moord geſchied was, bleef egter nog eenigen tyd hier te Lande. 't Blykt, dat *Filips*, Zoon van *Hugo de Bloote*, onder anderen, aan deezen moord handdaadig geweeſt is. Men vindt, dat hy, eenige jaaren hierna (4), in den Haage, in 't openbaar, een' voetval heeft moeten doen, om zig, naar Landsgebruik, met de

(z) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 42. VELDENAAR *bl.* 95.

(4) In 't jaar 1413.

de maagen van Jongkvrouwe Aleid, te verzoenen (*a*). ALBRECHT.

Hertog Albrecht, ongetwyfeld zeer geſtoord over deezen moedwil, ſchynt nogtans geen' haaſt gemaakt te hebben, met het opzoeken en ſtraffen der hoofdaanleideren. *Koenraad Kuſer*, Vader van den vermoorden Graaflyken Hofmeeſter, hieldt, ondertuſſchen, zo lang by Hertog Albrecht aan om regt, dat hy een beſluit nam, om de Hoekſche Edelen, die zig, door hunne vlugt, verdagt gemaakt hadden, openlyk in te daagen. Vierenvyftig waren 'er ten Lande uitgeweeken: en onder deezen waren de voornaamſten, Filips, Burggraaf van Leiden, Dirk, Heer van Asperen, met zynen Zoon, de twee jongſte Broeders van de Lek, Henrik, Burggraaf van Montfoort, Jan, Heer van Heemſtede, Filips van Polanen en de Heer van Duivenvoorde. Geen een van allen verſcheen op de indaaging: waarop zy geoordeeld werden, leeven en goed verbeurd te hebben. De Graaf van Ooſtervant ondernam, voor de gevlugten, by zynen Vader, genade te ſmeeken. Doch de Hertog weigerde hem gehoor. In 't jaar 1394, gaf hy een Plakaat uit, waarby „ alle Onderzaaten van Holland „ en Zeeland vryheid kreegen, om zulken, „ die iemant binnen den Lande vermoord „ hadden, te mogen doodſlaan, waarze hen „ vonden, zonder tegen den Graave, of iemant „ anders, tot eenige betering, gehouden te „ zyn (*b*)." Met welk Plakaat, zo men wil, be-

Oulufien hier uit ontſtaan.

(*a*) Goudſch Chron. *bl.* 119. *Zie* vooral Matris Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 248, 250.

(*b*) *Zie dit* Plakaat *by* Boxhorn *op* Velsenaar *bl.* 185.

ALBRECHT. bedektelyk, op de moorders van Jongkvrouwe Aleid gezien werdt. Ten zelfden tyde, kreegen de Baljuwen en Geregten, immers die van Woerden en Oudewater, bevel, om de ballingen, die, ter oorzaake van Willem Kusers dood, voorvlugtig geweest waren: doch zig, nu en dan, wederom in Holland vertoonden, te vatten, waar zy dezelven konden aantreffen (*c*).

XVII. Graaf Willem vlugt uit den Haage.

Ondertusschen, begon de Graaf van Oostervant, dagelyks, nieuwe tekenen van ongenoegen in Hertoge Albrecht, te hemwaards, te bespeuren. Des hy met reden bedugt werdt, dat men hem laagen leggen, en in hegtenis neemen mogt. Hy besloot dan, in 't jaar 1393. 1393, den Haage te ruimen, en zig te begeeven naar het Slot te *Altena*, welk, met de Heerlykheid, in 't jaar 1332, door den Graave van Kleeve, aan Willem den III, verkogt geweest zynde, hem eenigen tyd geleeden, door zynen Vader, opgedragen was (*d*).

Oostervant hadt zo dra het Hof niet verlaaten, of de Kabbeljaauwschen Edelen, met naame JAN, Zoon van Otto, Heere van Arkel, die, sedert het jaar 1389, het Ampt van STADHOUDER over Holland, Zeeland en Friesland bekleed hadt (*e*), begonden Hertog Albrecht, tegen zynen Zoon, op te stooken, hem van eenen slinkschen toeleg tegen zyns Vaders Regeeringe verdagt maakende. Men

(*c*) Haudv. van Oudewater, *bl.* 200.
(*d*) JOANN. A LEYDIS *Libr* XXXI. *Cap.* 47. Oude Ong. Reek. *by* MATTH. Anale&. *Tom.* V. *p.* 574.
(*e*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 40.

Men verzuimde ook niet, hem den moord van Jongkvrouwe Aleid te wyten, en zyne tuſſchenſpraak, voor de gevlugte Edelen, te doen aanmerken, als een bewys, dat hy deel aan derzelver misdaad gehad hadt. Kortom, men blies den Hertoge de ooren zo vol, dat hy een beſluit nam, om zynen Zoon, op het Slot te Altena, te belegeren, en, 't koſtte wat het wilde, het Land te doen ruimen. Albrecht.

Omtrent deezen tyd, ſchonk hy de Heerlykheid van Voorne en de Stad Briele, hem, met het overlyden zyner Nigte, Vrouwe Magteld van Voorne, aanbeſtorven, aan zynen tweeden Zoon, *Jan* (*f*): welken men vindt dat ook Heer van Woerden en Gooiland geweeſt is (*g*). En veelligt mag men het bewyzen zulker gunſten aanmerken als een zigtbaar blyk van het ongenoegen, welk hy, tegen zynen oudſten Zoon, Willem, opgevat hadt. Jan was tot den Geeſtelyken ſtaat geſchikt geweeſt, en reeds in 't jaar 1390, wanneer hy naauwlyks zeſtien jaaren bereikte, na 't afſterven van Arnold van Hoorn, Biſſchop van Luik, tot zynen Opvolger verkooren (*b*); doch nog niet door den Paus beveſtigd, waarom hy den naam van *Biſſchop* nog niet voerde. Het ongenoegen tuſſchen zynen Vader en oudſten Broeder vernomen hebbende, en zig daaruit merkelyk voordeel voor zig zelven beloovende, hadt hy zig herwaards begeven, en allengskens De Heerlykheid van Voorne aan Jan van Beijeren geſchonken. 1394.

(*f*) Privil. van den Briel en Voorne *bl.* 49.
(*g*) Handv. van Weesp enz. *bl.* 4. Handv. van Amſt. *bl.* 17. 19.
(*b*) Joann. à Leydis *Libr.* XXXI. *Cap.* 41.

ALBRECHT.

kens eenigen weerzin in den Geeſtelyken ſtaat begonnen te vertoonen. Veelligt hoopte hy de gunſt zyns Vaders en der Landzaaten, door den tyd, zo verre te winnen, dat hy zynen Broeder voorgetrokken, en tot zyns Vaders Opvolger verklaard mogt worden. 't Vervolg deezer Hiſtorie zal ons doen zien, hoe hy zig, eindelyk, nog voor Graave van Holland heeft doen erkennen.

't Slot te Altena door Hertog Albrecht bemagtigd.

Ondertuſſchen hadt Hertog Albrecht Heirvaart beſchreeven, en zig, in perſoon, met een leger, te ſchepe, naar Gorinchem begeven. Van daar trok hy voort op *Woudrichem*, en ſloeg zig terſtond voor 't Slot te Altena neder. Graaf Willem was, op 't verneemen van de aankomſt zyns Vaders, naar 's Hertogenboſch geweeken, en hadt de bewaaring van 't Slot eenigen zyner vrienden toevertrouwd. Hertog Albrecht beſtormde het, onder anderen, met grof geſchut, dat nu gemeener begon te worden, zo hevig, dat de belegerden het, binnen kort, by verdrag, opgaven, meer niet dan lyf en goed vry bedingende. Het Slot werdt, op twee groote Toorens na, ten gronde toe geſlegt. De Sloten der gevlugte Hoekſche Edelen werden, omtrent deezen tyd, ook aangevallen. Koenraad Kuſer, die, om het vermoorden zyns Zoons, meer dan iemant, met haat tegen de Hoekſchen ingenomen was, rukte, op bevel van Hertoge Albrecht, voor de Sloten *Hodenpyl*, *Duivenvoorde*, *Zandhorſt*, *Heemſtede*, *Warmond* en *Paddenpoel*, die allen bemagtigd en vernield werden.

De Graaf van Ooftervant, zig in 's Hertogen-

genboſch niet langer veilig agtende, week, met eenigen zyner vrienden, naar Frankryk. Terwyl hy zig hier ophieldt, voorzag *Willem Eggert*, een ryk Amſterdamſch Koopman, hem van de noodige penningen. Ooſtervant erkende dit, toen hy naderhand Graaf van Holland geworden was; ſtellende Eggert tot *Theſaurier* of Rentmeeſter van Holland (*i*) aan, en hem verlof geevende, om, in zyne Heerlykheid van *Purmer*, een Slot te ſtigten, welk het beginſel aan de Stede *Purmerende* gegeven heeft: van welke hem de hooge Heerlykheid werdt opgedraagen. Eggert overleefde zynen weldoener geene twee maanden (*k*), en werdt, te Amſterdam, in de St. Katharynen- of nieuwe Kerke, gedeeltelyk door hem geſtigt, begraaven, op den vyftienden van Hooimaand des jaars 1417 (*l*). ALBRECHT.

De Graaf van Ooſtervant vertoefde aan het Franſche Hof, tot in 't jaar 1395 (*m*): wanneer 'er iets voorviel, welk aanleiding gaf tot de verzoening van Vader en Zoon.

XVIII. Gelegenheid tot den Friesſchen Oorlog.

Na de ongelukkige dood van Graave Willem den IV, die, in 't jaar 1345, in Frieſland, ſneuvelde, hadden de Friezen hunne lang gewenſchte vryheid genooten, zonder van de Hollandſche Graaven ontruſt te worden. De Steden werden door haare Wethouderſchap, het platte Land en de Dorpen, door de Edelen, *Grietmannen* genoemd, geregeerd;

(*i*) *Zie een'* Brief van Ao. 1415 *by* MATTHÆUS de Jure Gladii *Cap.* V. *p.* 38. *en* Handv. van Kennemerl. *bl.* 46.
(*k*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXII. *Cap.* 30.
(*l*) Regeer. Lyſt van Amſt. *op de jaaren* 1414 en 1417.
(*m*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 48.

Albrecht. geerd: welke laatſten ook, gelyk de Hollandſche Edelen, vaſte Sloten bewoonden (*n*), en behalve van 't Keizerryk, van niemant geagt wilden worden af te hangen. Willem de V. hadt, zo lang hy zyner zinnen magtig was, werks genoeg gehad, om de ruſt in Holland te herſtellen, en Albrecht was zo groot een liefhebber van de Vrede, dat men hem, in den tyd van zesendertig jaaren, welken hy, tot hier toe, geregeerd hadt, nog in geenen Oorlog van belang hadt ingewikkeld gezien. Niet ligt zou hy dan Friesland beoorloogd hebben, zo de tweedragt der Friezen zelve hem hiertoe geene aanleiding gegeven hadt (*o*). Doch, omtrent op denzelfden tyd, als Holland, door de Hoekſchen en Kabbeljaauwſchen, en Gelderland, door de Hekerens en Bronkhorſten, beroerd werdt, ontſtondt, in Friesland, de tweeſpalt tuſſchen de *Vetkoopers* en *Schieringers*, die, uit geringe beginſels gereezen zynde, eindelyk oorzaak van het volſlaagen verlies der Frieſche vryheid geworden is. De Vetkoopers waren de edelſte en aanzienlykſte Geſlagten: de Schieringers beſtonden, meeſtal, uit gemeener luiden. By beiden hadden zig eenige Kloosters gevoegd, die 't vuur van den onderlingen twiſt wakker hielpen aanblaazen. In 't jaar 1361, werdt 'er een Landdag te Groningen gehouden, op welken, door Gemagtigden uit Friesland ter wederzyde van de Lauwers en

Tweeſpalt der Verkoopers en Schieringers.

(*n*) Landdagb. der Staaten van Friesl. *by* Van der Schelling Tiendrecht II. *Deel*, *bl.* 2.

(*o*) Eggerik Beninghа Hiſt. van Ooſtfr. *Boek* I. *Cap.* CLXXIV. *bl.* 161.

en uit Groningerland, beſlooten werdt, de Vrede te bewaaren, en de onderlinge vryheid te verdedigen (*p*). Doch zulke beſluiten werden kragteloos gemaakt, door de drift der twee partyen. *Okko ten Broeke* of *van Broekmeer*, een Frieſch Edelman, wiens goederen, aan de overzyde van de Eems, en ook in Friesland en Groningerland, gelegen waren, in eenen twiſt tegen eenige andere Edelen, te kort geſchooten zynde, trok, in 't jaar 1381, naar Holland, om Hertog Albrecht te beweegen, dat hy hem hulp toeſchikte. Ten zelfden tyde, droeg hy den Hertoge alle zyne goederen op, dezelven wederom van hem ter leen ontvangende (*q*). Albrecht, die toen omſtandig vernam, hoe 't in Friesland geſchaapen ſtondt, ſchynt, van dien tyd af, toeleg gemaakt te hebben, om den Friezen den oorlog aan te doen. 't Liep egter aan, tot in 't jaar 1395, eer hy zig hiertoe met ernſt gereed maakte. Het voorwendſel was de ongelukkige dood van zynen Oom, Willem den IV; tot nog toe ongewrooken: doch de waare reden, zyne begeerte om zyn gebied uit te breiden, en Friesland, waarop hy een gegrond regt oordeelde te hebben, geheel onder zyne magt te brengen: waartoe hem nu de verdeeldheid der Friezen goede gelegenheid gaf. ALBRECHT.

Doch terwyl hy vaſt van alle kanten, zelfs uit Frankryk en Engeland, volk zogt te verzamelen, bevondt hy, dat het hem aan een be-

(*p*) Ubb. Emm. *Libr.* XIV. *p.* 200, 206.
(*q*) Mieris Charterb. III. *Deel*, *bl.* 380. Ubb. Emm. *Libr.* XV. *p.* 21.

Albrecht. bekwaam en aanzienlyk Legerhoofd ontbrak, wien hy de zorg van deezen togt, grootendeels, mogt bevolen laaten.

Verzoening van den Graave van Oostervant met Hertog Albrecht. 1395.

In deeze omstandigheid, wil men, dat de Graaf van Oostervant, die, in Frankryk, beschimpt werdt, dat hy zyns Oudooms dood zo lang ongewrooken liet, zynen Vader heeft aangebooden, door het bywoonen van den Frieschen togt, de smet van 't bedreeven kwaad te willen uitwisschen, indien hy, hierdoor, zyns Vaders gunst herwinnen kon (*r*). Doch anderen melden, dat Graaf Willem, Hertoge Albrecht verlof verzogt hebbende, om eenen Krygstogt naar Hongarye, onder *Jan van Bourgondie*, Zoon van Hertoge Filips, by te woonen; van hem vermaand werdt, veeleer naar Friesland te trekken, om zyn Vaderlyk erfgoed, welk hem, door de wederspannigheid der Friezen, onthouden werdt, te bemagtigen (*s*). 't Zy hoe 't wil, Graaf Willem kwam, voor 't einde des jaars 1395, van verscheiden' Hoeksche Edelen verzeld, wederom in Holland, en verzoende zig volkomenlyk met zynen Vader. Ook werden de Hoeksche Edelen wederom in de gunst des Hertogs hersteld (*ss*).

Albrecht verzamelt een Leger te Enkhuizen. 1396.

In 't midden van den Zomer des volgenden jaars, werdt het Leger van Hertoge Albrecht, te Enkhuizen, byeen verzameld. Behalve de Landzaaten, die van allerlei Krygsgereedschap behoorlyk voorzien waren (*t*), kwamen hier

(*r*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 50.
(*s*) FROISSART *Vol.* IV. *Ch.* LXVIII. *p.* 204.
(*ss*) *Zie* MIERIS Charterb. III. *Deel*, *bl.* 582, 600, 601, 603, 607, 627, 628.
(*t*) Charterb. *M. S. by* VAN LOON Aloud. Regeer. IV. *Deels*, *bl.* 370, 377.

hier ook Franſche, Engelſche en Duitſche Albenden te hulpe. Het Huwelyk van Richard den II, Koning van Engeland, met Izabelle, Dogter van Koning Karel den VI. van Frankryk, en het Beſtand, dat hierop gevolgd was, hadt de ruſt tuſſchen de twee Ryken herſteld, en Hertoge Albrecht, die te vooren reeds naauw met Frankryk verbonden geweeſt was, de handen ruim gelaaten, om zig ook met Koning Richard te verbinden (*u*). Uit kragte deezer Verbindteniſſen, waren hem Franſche en Engelſche hulpbenden toegeſchikt. Uit Duitſchland, ſchynt men hem, als een Lid van 't Ryk, wel te hebben willen helpen verkrygen, 't gene zynen Voorzaaten, door de Duitſche Keizers, was afgeſtaan. De Franſchen en Engelſchen waren te ſchepe (5), de Duitſchen te lande aangekomen. Onder de Franſchen, waren, behalve den Admiraal van Frankryk, de Graayen van S. Pol en van Namen, De Engelſchen ſtonden onder 't bevel van den Graave van Kornwal en eenige anderen. Onder de Landzaaten, bevonden zig Filips van Waſſenaar, Burggraaf van Leiden, Jan van Brederode, de Heer van Aſperen en andere Hoekſche Edelen (*v*). Van de Zeeuwſchen, kwamen Floris en Nikolaas van Borſelen, Filips van Kortgeene, en veele anderen.

ALBRECHT.

(*u*) Act. Publ. Angl. *Tom.* III. *P.* VI. *p.* 101.
(*v*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 51.

(5) Om de Engelſchen af te haalen, en eerſt te Vliſſingen en te Arnemuiden te brengen, hadden die van Zierikzee vyfentwintig ſchepen moeten leveren. *Charterboek M. S.* by VAN LOON, *Aloude Regeer. van Holland* IV. Deel, bl. 378.

Albrecht. ren. De Hollandſche en Weſtfrieſche Steden, met naame Amſterdam (*w*) en Hoorn (*x*), trokken, insgelyks, uit, om den togt by te woonen, of beweezen, op andere wyzen, hulpe. Uit Henegouwen, alwaar Hertog Albrecht de drie Staaten des Lands byeen geroepen, en de noodzaakelykheid van den Frieſchen togt vertoond hadt, was onderſtand in geld gekomen, tot eene ſomme van dertigduizend guldens toe. Daarenboven vervoegden zig een goed getal van Henegouwer Edelen by 't Leger (*y*): welk dagelyks aangroeide.

Steekt over naar de Frieſche Kuſt. De vyftiende dag van Oogſtmaand was geſchikt, om naar de Frieſche Kuſt over te ſteeken. Doch men hadt eenige dagen geſleeten met wagten naar de Franſchen, die laatſt aangekomen waren: binnen welken tyd, de Hollanders een hevig geſchil kreegen met de Engelſchen: waarin, de laatſten veel te kort ſchooten. De Graaf van Ooſtervant herſtelde egter, gelukkiglyk, de ruſt onder de Bondgenooten. De Franſchen, kort hier na, geland zynde, ging het vereenigd Leger ſcheep op Zondag, den twee-entwintigſten van Oogſtmaand; met eene zeer gunſtige gelegenheid, en in goede orde, koers zettende naar de Kuinder, alwaar de landing geſchieden zou (6).

De

(*w*) Handv. van Amſt. *bl.* 12.
(*x*) Handv. van Hoorn *bl.* 25.
(*y*) FROISSART *Vol.* IV. *Ch.* LXXV. LXXVI. *p.* 217-222.

(6) Volgens het verhaal onzer Kronyken, was de Vloot vierduizend groote en veertig kleine Schepen ſterk. JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 51. Doch uit

De Friezen, by tyds kennis gekreegen hebbende van de toeruſtingen van Hertoge Albrecht, en dat dezelven op hen gemunt waren, hadden ook by tyds getragt, zig in ſtaat van tegenweer te ſtellen. In de Lente deezes jaars, hadden zy een Verbond gemaakt, met *Fredrik van Blankenheim*, die Floris van Wevelikhoven, in 't jaar 1393, in 't Bisdom van Utrecht, opgevolgd was (z), en zig, in 't volgende jaar, van 't Slot te Koeverden, in 't Land van Drente, door zyne Voorzaaten, aan de Heeren van Bronkhorſt, verpand, meeſter gemaakt hadt (a). De Friezen, die ongaarne den Biſſchop, te gelyk met den Graave van Holland, te vyand hadden, bewoogen Fredrik tot een Verbond, welk, in Grasmaand, getekend werdt, en deeze Voorwaarden behelsde: „ De Biſſchop beloofde *duyſend* „ *jaer ende dagh* eene vaſte vrede te zullen „ houden, met de Landen van *Stellingwerf*, „ *Schoterwerf*, *Upſaterland*, *Dodingwerfſtal*, „ *Ooſterzee en de gemeene Friezen*, en de ge-

Albrecht. De Friezen ſluiten een Verbond met den Biſſchop van Utrecht.

„ ree-

(z) Joann. a Leydis *Libr.* XXXI. *Cap.* 45 & 46.
(a) Id. *eod. Libr. Cap.* 49.

uit naauwkeuriger aantekeningen blykt, dat de Hollandſche en Zeeuwſche Steden alleenlyk ontbooden waren, om de volgende Schepen te leveren. Zierikzee 25. Haarlem 150. Rotterdam 45. Schiedam 25. Gouda 40. Dordrecht 25. Alkmaar 26. Hoorn 25. Akerſloot 10. Amſterdam, behalve de groote Schepen, 50. Enkhuizen 26. Naarden 22. *Charterb. M. S.* by Van Loon *Aloude Regeer.* IV. Deel, bl. 378. Buiten twyfel, zyn deeze meeſt kleine Schepen geweeſt. Andere oude Schryvers ſchynen 't getal der Hollandſche manſchap alleen wel op dertigduizend begrooten, en zeggen, dat 'er de Stad Haarlem twaalfhonderd van geleverd hadt. Froissart *Vol.* IV, *Ch.* LXXVII. p. 223.

Al-
brecht.

„ reezen' geſchillen, naar inhoud der oude
„ Biſſchoppelyke Vredebrieven, te zullen af-
„ doen. Die van Drente en Groningen zou-
„ den hun oud Landregt blyven behouden, en
„ Drente met geene andere Sloten bezwaard
„ worden, dan dat van Koeverden: 't welk ook
„ niet ſterker zou mogen gemaakt worden, dan
„ het toen was: noch buiten raade des Lands
„ van Friesland en van Drente, aan eenigen
„ Amptman worden toevertrouwd. De Bis-
„ ſchop verbondt zig, geen vreemd Krygs-
„ volk, door Koeverden of Drente, te zullen
„ laaten trekken, om Friesland of Gronin-
„ gerland te beſchadigen." Dit punt zag, waarſchynlyk, op de hulpbenden, die Hertog Albrecht uit Duitſchland verwagtte. Wyders verbondt zig de Biſſchop om „ den *Hertoge* „ *van Holland*, of anderen uitheemſchen Hee-„ ren, die Friesland den oorlog mogten wil-„ len aandoen, geene hulp te zullen bewyzen, „ noch doortogt, door 't Stigt van Utrecht, „ te zullen vergunnen." Deezen waren de voornaamſte punten van 't Verbond, welk, van 's Biſſchops zyde, door de vyf Utrechtſche Kapittelen, door de Stad Utrecht, en door vier andere Stigtſche Steden, Amersfoort, Deventer, Kampen en Zwol, bezegeld werdt (*b*). Men kan 'er eene der redenen uit afnemen, om welken, Hertog Albrecht den togt op Friesland, niet te lande, door 't Stigt, maar te water ondernomen heeft.

Zy beſluiten zig te

De Friezen, zig dus van de gunſt des Utrecht-

(*b*) Charta Friderici Epiſc. *in* MATTHEI Not. *ad* Anonym. Ultraject. *p.* 93.

trechtſchen Biſſchops verzekerd hebbende, overwoogen, ſedert, op eenen algemeenen Landdag, hoe men den inval des vyands beſt keeren, of vrugteloos maaken zou. De meeſten oordeelden, dat men hem, zo dra hy geland was, met alle magt, te keer moeſt gaan. *Liever wilden zy*, gelyk ſommigen ſpraken, *vrye Friezen ſterven, dan eenen uitheemſchen Heere dienen, of onderworpen zyn.* Een der voornaamſte Edelen, *Juwo Juwinga* genoemd, riedt egter, „ dat men den vyand geenen tegenſtand doen „ zou; maar vredig laaten landen, terwyl men, „ binnen de ſterke Steden en Sloten, verſchanſt bleeve. Hy hieldt zig verzekerd, dat „ zoo talryk een Leger, welk wel op honderdduizend man geſchat werdt, binnen „ kort, genoodzaakt zou zyn, van zelf, het „ Land te ruimen, en dat men, boven de „ vernieling van tien of twaalf Dorpen, geen „ kwaad te dugten hadt. Daar men, in geringen getale, ſlag leverende, groot gevaar „ liep van te kort te ſchieten." Doch deeze raad geviel den meeſten niet. Men bleef by 't genomen beſluit. ALBRECHT. weer te ſtellen.

Dertigduizend man werdt 'er byeen gerukt, en, in drie gelyke hoopen, gelegerd, agter eenen dyk, niet verre van de plaats, alwaar de Landing verwagt werdt. Vol moeds was dit Volk wel; doch zeer ſlegt gewapend. Weinigen zag men 'er, die een yzeren harnas aan 't lyf hadden. De meeſten behielpen zig met lederen kolders, of met rokken van grof Laken, zo als men, ten dien tyde, tot Paardenkleeden gebruikte. Het Hollandſch Leger Hunne Magt en Legering.

was,

Albrecht. was, daarentegen, van wapenen zo wel als van anderen voorraad, behoorlyk voorzien.

Landing van Hertog Albrecht. Hertog Albrecht landde, op den vierentwintigſten van Oogſtmaand, aan de Frieſche Kuſt, in 't gezigt der Friezen, die zesduizend man vooruit gezonden hadden, om den vyand de Landing te beletten, of ten minſten den dyk, die de Legers vaneen ſcheidde, te beſchermen. Het eerſte mislukte, en eerlang ook het laatſte, Een Frieſch Vrouwmenſch, de Hollandſche benden, die vaſt ontſcheept werden, te gemoet loopende, hadt de ſtoutheid van hun onbeſchaamdelyk haar agterſte toe te keeren, en te roepen, *dat zy daar hunne welkomſt haalen konden.* Door welke onguurheid, de onzen zo zeer getergd werden, dat zy, terſtond, met geſpannen booge, op de Friezen aantrokken. Eerſt deeden zy eenen zwerm pylen afſnorren op de onbezonnen Vrouwe, die, hierdoor, ter aarde geveld, voorts, met handgeweer, afgemaakt werdt.

Stoutheid van een Frieſch Vrouwmenſch.

De Friezen worden geſlaagen. Toen dreeven zy de Friezen van den dyk, na een hevig gevegt, en verſchanſten zig op denzelven. De volgende dag werdt beſteed, om het Leger in ſlagorde te ſtellen; doch 's daags daar aan, viel 'er een bloedige Slag voor, in welken, de Friezen de nederlaag kreegen, en met zwaar verlies op de vlugt gedreeven werden. De Heer van de Kuinder, in wiens gebied de ſlag voorviel, hadt zig, nevens zyne twee Zoonen, te vooren al, aan Hertoge Albrecht onderworpen, en hielp hem nu zyne Landsluiden beſtryden. Sedert, volgden Vader en Zoonen den Hertog naar Holland, alwaar zy, veele jaaren, by hem, en zynen

Zoon

Zoon en Opvolger, Willem, wel gezien geweest zyn. Men wil, dat 'er niet meer dan vyftig Friezen, in deezen slag, gevangen genomen werden; alzo de meesten zig liever lieten doodslaan, dan dat zy zig overgegeven zouden hebben. 't Woord van *liever een vrye Fries te willen sterven, dan zig eenigen Heere te onderwerpen* was hun in den mond bestorven. Geweldig was, derhalve, de slagting onder de Friezen. Het overwinnend Leger trok, sedert, het gantsche Land door, bemagtigde de meeste Steden en Sterkten, en stak den brand in een goed getal van Dorpen. Vyf weeken duurde dit woeden: geduurende welken tyd, de Hertog zig doorgaans in 't S. Odulfs Klooster te Staveren ophieldt. De Friezen schooten, gemeenlyk, te kort in de schutgevaarten, die, van tyd tot tyd, voorvielen. Eens gebeurde het egter, dat een hoop Engelschen, een stuk wegs Landwaards ingetrokken zynde, door eene menigte Friezen omsingeld, en ter naauwer nood, door de Delftsche Poorters, die deeze gelegenheid gaarne waarnamen, om 's Hertogen gunst te herwinnen, gered werdt. Hertog Albrecht, eindelyk, den winter op handen, en den meesten voorraad der Friezen verteerd ziende, vondt goed wederom scheep te gaan, en, naar Enkhuizen, van waar hy afgesteken was, te rug te keeren. Hier scheidde het Leger. De hulpbenden, betaaling der bedongen Soldye bekomen hebbende, trokken, nog voor den winter, naar huis (*d*). ALBRECHT.

Her-

(*c*) FROISSART *Vol.* IV. *Ch.* LXXVII. *p.* 222. JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 51.

ALBRECHT. Hertog Albrecht hadt zig, voor zyn vertrek uit Friesland, van de Friezen (*d*), en van de Groningerlanders, of liever van de Verkoopers partye onder hen (*e*), tot Heers doen aanneemen. Zelfs was 'er eene schikking gemaakt op 's Lands Regeering, die aan veertien Persoonen, zeven van 's Hertogen zyde, en zeven van wege 't gemeene Land te kiezen, staan zou (*f*). Ook hadt Hertog Albrecht 't Lyk van Graave Willem den IV, uit het Graf in Oudenklooster, doen ligten, en met zig te rug gevoerd (*g*). Dus scheen hy dan zyn oogmerk bereikt, Graaf Willems dood gewrooken, en Friesland aan zyn gebied onderworpen te hebben.

XIX. Opstand der Friezen. Doch daar verliep weinig meer dan een jaar, of hy zag zig op nieuws genoodzaakt, de wapenen tegen de Friezen te voeren. Om hem in toom te houden, hadt hy, ten kosten der Hollandsche Steden (7), bezetting
1398. gelegd, onder anderen, in Staveren. De Burgery, dit jok ongewoon, spant, in 't jaar 1398, samen, overvalt de bezetting en dryftze ter Stede uit (*b*). 't Zelfde was ook aan andere

(*d*) *Zie het* Verdrag *en de* Huldebriev. *in* SICKE BENINGHA Chronickel *in* BROUERII Anal. Medii Ævi *p.* 407, 417, 418.
(*e*) JOANN. DE LEMMEGE Chron. van Groningerl. *bl.* 72.
(*f*) Reglement *by* SICKE BENINGHA Chronickel. *bl.* 410.
(*g*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 51. E. BENINGHA Hist. van Oostfr. I. *Boek, Cap.* CLXXIV. *bl.* 161.
(*b*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 55.

(7) Dit blykt, uit eene Handvest van Hertog Albrecht, den agttienden van Sprokkelmaand des jaars 1399 [1400], ten behoeve der Stad Briele, gegeven: waar by hy erkent, dat die Stad hem twee grooten van elk *gemet* hadt toegestaan, om te vervallen de onkosten, die hy hadt van de *Soudenaren*, welken in Staveren lagen. *Privilegien van den Briele en Voorne.* N. LII. bl. 50.

dere oorden gebeurd. De Schieringers in Groningerland, het hoofd wederom opſteekende, overvielen de Hollandſche knegten, die op 't Steenhuis te *Aitzum* lagen, namenze gevangen, en wierpenze, naderhand, in het *Damſter diep*, alwaarze allen verdronken. *Epo Nictersum*, die 't beleid deezer ondernemінge gehad hadt, begaf zig, ſedert, aan 't hoofd zyner Schieringers, naar de Stad Groningen, en ſloot daar een Verbond van Vereeniging met den Raad, welk het eerſte is, dat tuſſchen de Stad en de Ommelanden gemaakt werdt (*i*), die, van deezen tyd af, doorgaans, als een lighaam, vereenigd gebleeven zyn. Een der punten van dit Verbond betrof de Hollanders. Men beloofde elkanderen, dezelven, met vereenigde krachten, te keer te zullen gaan, en, ware 't mogelyk, ten Lande uit te zullen dryven (*k*).

Algemeen. Eerſte Verbond van Vereeniging tuſſchen Groningen en de Ommelanden.

Hertog Albrecht, van den opſtand der Friezen tyding gekreegen hebbende, verzamelde, ter ſtond, een Leger te Enkhuizen, welk, onder 't bevel van den Graave van Ooſtervant, naar Friesland overſtak. Jan, Heer van Arkel, Jan, Heer van Brederode, Arnold, Heer van Egmond en Yſſelſtein, en veele andere Hollandſche Edelen vergezelden hem op den togt (*kk*). Graaf Willem landde in de Lemmer, en trok van daar voort, door Geeſterland, naar Staveren. Onder weg, verſloeg hy eenen hoop Frie-

De Graaf van Ooſtervant bedwingt de Friezen.

(*i*) JOANN. DE LEMMEGE Chron. van Groningerl. *bl.* 73.
(*k*) EGG. BENINGHA Hiſt. van Ooſtfr. I. *Boek. Cap.* CLXXX. *bl.* 165.
(*kk*) MIERIS Charterb. III. *Deel*, *bl.* 670, 673, 674 & 677 & 678, 679, 680, 681, 683.

ALBRECHT. Friezen, die hem den doortogt betwiſten wilde; doch, met verlies van driehonderd man, op de vlugt gedreeven werdt. Staveren, belegerd zynde, ging, by verdrag, over. De Friezen, toen aan de hand komende, ſlooten wederom een Verdrag met Graave Willem, dien zy, in zyns Vaders naam, hulde deeden, en eene jaarlykſche ſchatting van zes ſtuivers van ieder Huis belooven moeſten. De Graaf, orde op de Regeering van Friesland geſteld hebbende, keerde, met zyn Leger, naar Holland te rug (*l*). Doch twee Hollandſche ſchepen, die met de ebbe aan den grond geraakt waren, werden, door de Friezen, terwyl men 'er minſt op verdagt was, tot op 't water toe', verbrand (*m*). Ook bleef 'er, door onweder, eene groote Kogge, met Zout gelaaden, die, door de Amſterdammers, aan den Hertoge, tegen zyn Handſchrift, geleend was, en onder bevel ſtondt van Heere Gerrit van Heemskerk. De Hertog betaalde, ſedert, voor dit Schip, vierhonderd en vyftig Hollandſche Schilden aan de Stad: en alzo het meer waardig gekeurd werdt, verklaarde hy haar, daarenboven, vry van de Goudſche tollen (*n*). De uitleggers van Hertoge Albrecht hadden den Utrechtſchen, in deezen Kryg, ook eenige ſchade aangedaan, die, ſedert, op zeſtienhonderd Hollandſche Schilden begroot werdt; waar voor de Hertog hun toeſtondt, vier jaaren agtereen, op hun oud Tolregt, te mogen vaaren (*o*).

't Leedt

(*l*) MIERIS Charterb. III. *Deel*, *bl.* 684. JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 55.

(*m*) JOANN. DE LEMMEGE Chron. van Groningerl. *bl.* 73.

(*n*) Handv. van Amſt. *bl.* 12.

(*o*) Brief van 11 *Octob.* 1401, *by* K. BURMAN Utr. Jaarb. I. *Deel*, *bl.* 12.

't Leedt ondertuſſchen niet lang, of de Friezen ſtonden, op nieuws, openlyk, tegen den Hollandſchen Graave op. Zy verſterkten *Molkweren*, met oogmerk, om zig van Staveren, dat nu den Graave getrouw bleef, meester te maaken. Oostervant was terſtond gereed, om hen te beteugelen. Verzeld van Jan, zynen Broeder, den verkooren Biſſchop van Luik, en van een goed getal van Hollandſche Edelen, ging hy, van Amſterdam, naar Staveren onder zeil. Van hier, trok hy byna gantſch Friesland door, en bragt de Friezen, alomme, andermaal, tot onderwerping. De Stad Groningen zelve deedt, thans, aan Hertoge Albrecht hulde. Doch Fredrik, Biſſchop van Utrecht, zig, hierdoor, in zyn oud regt op deeze Stad, verkort agtende, belegerde haar, in 't jaar 1401; doch werdt genoodzaakt, 't beleg, na drie weeken verloops, op te breeken. 't Liep nog tot in 't jaar 1419 aan, eer de Stad zig den Biſſchop onderwierp (*p*). Graaf Willem, midlerwyl, Floris van Alkemade, Ridder, tot Landvoogd van Friesland, en Gerard van Egmond, tot Burggraaf van Staveren, hebbende aangeſteld, begaf zig wederom ſcheep, en na Holland (*q*). Onze Kronyken verhaalen, dat hem de Hertog, kort hier na, naar Henegouwen zondt. Doch van elders blykt, dat hy, omtrent deezen tyd, door Keizer *Robert*, opontbooden werdt, om hem, met honderd gewapenden, op 's Keizers koſten, in eenen togt naar Lombardye, te verzellen (*r*). 't Zy hy dan

ALBRECHT. Tweede Opſtand der Friezen, wederom door Graave Willem gedempt. 1399.

Zy beginne nieuwe vyan-

(*p*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXI. *Cap.* 59.
(*q*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXI. *Cap.* 56.
(*r*) Negotiat. Ruperti *ap.* Marten. & Durand. Vet. Mon. *Tom.* IV. *c.* 56.

Albrechtdelykheden. 1400.

dan deezen togt gedaan hebbe, of eenigen tyd in Henegouwen geweest zy; zyn afzyn gaf den Friezen aanleiding tot eenen nieuwen opstand, die met het beleg van Staveren begonnen werdt. Arnold, Heer van Egmond en Ysselstein, en Jonkheer Walraven van Brederode werden, door Hertoge Albrecht, afgezonden, om den opstand te dempen. En zo dra waren zy niet geland, of 't beleg werdt opgebroken. De wederspannige Friezen hadden zig verschanst, in Molkweren. Brederode, aan 't hoofd der bezetting van Staveren, ondernam, hen hier, op zekeren nagt, te overvallen. Doch deeze togt mislukte. Brederode zelf werdt gekwetst en gevangen genomen. Hy ontsnapte het egter, kort hier na, gelukkiglyk, door de agteloosheid zyner wagteren (*s*). Sedert, werdt 'er een bestand, voor zes jaaren, getroffen, tusschen Hertog Albrecht en de Friezen (*t*) en Groningerlanderr (*u*), waarmede de wederzydsche vyandelykheden ophielden. 't Schynt, dat de Friezen, geduurende dit Bestand, Hertog Albrecht niet voor Heere erkend hebben: ook was Staveren thans de voornaamste of eenigste Plaats, die nog Hollandsche bezetting inhieldt. De tegenwoordige staat der zaaken liet Hertoge Albrecht niet toe, de Friezen verder, met de wapenen, te bedwingen. Men vindt dat dit Bestand, in 't jaar 1406, met Hertog Albrechts Opvolger, vernieuwd werdt (*uu*). De

Hertog Albrecht maakt een Bestand met hen.

(*s*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 57.
(*t*) UBB. EMM. Rer. Frisic. *Libr.* XVII. *p.* 243.
(*u*) EGG. BEININGHA Hist. van Oostfr. I. *Boek*, *Cap.* CLXXVIII. *bl.* 164. SCHWARTZENBERGS Friesch Charterb. I. *Deel*, *bl.* 327.
(*uu*) SCHWARTZENBERGS Friesch Charterb. I. *Deel*, *bl.* 344, 355, 356, 358.

De zwaare kosten, jaaren agter een, gemaakt, om den Oorlog tegen de Friezen, met kragt, voort te zetten, hadden 's Lands Kasse uitgeput. De Hertog was genoodzaakt geweest, verscheiden' zyner heerlyke goederen hier te Lande te verkoopen, of te verpanden, en hadt zig diep in schulden gesteken. De Stad Kampen, die veel by den Friesschen kryg geleeden hadt, moest van hem schadeloos gesteld worden (*uuu*). De Hollandsche Steden en verscheiden' byzondere Persoonen hadden jaarlykssche Renten van hem gekogt, en zig van gereed geld ontbloot, om hem te ondersteunen (*v*). De Steden lieten zig hiertoe te ligter beweegen, om dat Hertog Albrecht boven maate mild was, in het schenken van wydluftige Privilegien: waar door hy de gunst der Steden won. Doch nu vondt hy zig geheel buiten staat, om meer gelds te bekomen: 't welk hem noodzaakte de Friezen in rust te laaten. Hier kwam nog by, dat de Friezen van Oostergo en Westergo *Henrik den IV*, Koning van Engeland, omtrent deezen tyd, verzogten, den Graave van Holland geen' onderstand te willen toezenden, „ alzo hy, zeidenze, eene soort van Zeeroo„ vers, * *Likedelers* genaamd, in zyne Sol„ dye hadt, die zy vyanden van God en van „ alle goede Koopluiden" noemden. Ook stoten zy, ten zelfden tyde, een Verbond van Vrede met de Engelschen, welken zy zelven, te vooren, op Zee, ook merkelyke schade hadden veroorzaakt (*w*). Ongetwyfeld heeft dit

ALBRECHT. XX. Slegte staat der Geldmiddelen van Hertog Albrecht. 1400.

* Dat is, *Gelyk deelers.*

(*uuu*) MIERIS Charterb. III. *Deel*, *bl.* 718, 719.
(*v*) Handv. van Hoorn *bl.* 84. Handv. van Kennem. *bl.* 267.
(*w*) Act. Publ. Angl. *Tom.* IV. *P.* I. *p.* 3. *Verg.* Edq. RENINGHA Hist. van Oostfr. I. *Boek*, *Cap.* CCII. *bl.* 184.

ALBRECHT. 1400.

dit Verbond veel toegebragt, om Hertog Albrecht te beweegen, dat hy de Friezen in ruſt liet. De Kryg met den Heere van Arkel, die, omtrent deezen tyd, ontſtondt, verſchafte hem ook zo veel werks in Holland, dat hy van de overmeeſtering van Friesland moeſt afzien.

Hy vordert Rekening van Heere Jan van Arkel, en van Bruſtyn van Herwyne.

Tien jaaren hadt Jan, Heer van Arkel, het Ampt van Stadhouder en Rentmeeſter der Graaflyke inkomſten van Holland bekleed, zonder, in al dien tyd, behoorlyke rekening zyner beſtieringe gedaan te hebben. Albrecht, zeer om geld verlegen, vorderde hem hier toe, omtrent deezen tyd, zo ſcherp, dat hy, zig gehoond agtende, voornam den Hertog openlyk den oorlog aan te doen (*x*). Weinige jaaren geleeden (8), hadt Hertog Albrecht zynen Rentmeeſter over Zeeland Beoſter-Schelde, *Bruſtyn van Herwyne* (*y*), ook rekening afgevorderd: en hem, toen dit agterbleef, binnen Amſterdam, vaſt doen houden. De Rentmeeſter, ſedert ontſnapt zynde, was geweeken naar 't Slot te *Loeveſtein*, 't welk hem, door Hertoge Albrecht, te bewaaren gegeven was. Doch de Graaf van Ooſtervant hadt hem, ook van hier, naar Gelderland, zyn Vaderland, doen verhuizen, terwyl hy 't Slot overmeeſterde, en drie Zoonen van Bruſtyn in zyn geweld kreeg (*z*). Doch de Oorlog, die, om dezelfde reden, tegen den Heere van Arkel, ontſtondt, liep zo gemakkelyk, en zo ſpoedig niet af.

Ar-

(*x*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 60.
(*y*) *Zie* BOXHORN *op* REIGERSB. I. *Deel*, *bl.* 452.
(*z*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 54.

(8) In 't jaar 1397.

Arkel was van eenen trotſen en heerſchzugtigen aart, en hadt, al voorheen, op eigen gezag, gelyk, ten deezen tyde, onder 's Lands Edelen, niet ongebruikelyk was, de wapenen tegen zyne nabuuren gevoerd. In 't jaar 1388, hadt hy Henrik van Viane beoorloogd, om het Slot te Ameide, welk Henrik aanbeſtorven was, en waar op Otto, Vader van Jan van Arkel, waande geregtigd te zyn. Doch deeze twiſt was, door den Graave van Ooſtervant, bygelegd (*a*). Toen hy, in 't jaar 1396, in zyns Vaders plaats, Heer van Arkel geworden was, noodzaakte hy zyne eigen' Moeder, het Land van Arkel te verlaaten, en zou haar ook, buiten 't Slot *Pirlepont*, haar vaderlyk erfgoed, in 't Hertogdom Bar gelegen (*b*), gehouden hebben; zo zy niet, in 't gewaad eener melaatſche vrouwe, binnen den Voorburgt hadt weeten te raaken, waar na zy de brug neder- en eene bende Krygsvolks daar over liet, die zig van 't Slot meeſter maakte (*c*). Tegen zulk eenen vyand, ſtondt het oorloogen den Hertoge duur. ALBRECHT. 1400. Aart en bedryf des Heeren van Arkel.

Arkel hadt nu plat uit geweigerd, rekening te doen: voorwendende, dat 'er eenigen in 's Hertogen Raad zaten, hem te vyandig, om hun 't nazien zyner Rekeningen toe te vertrouwen (*d*): waar op de Hertog zynen Zoon, Willem, gelaſt hadt, hem, door allerlei middelen, tot reden te brengen. Willem verklaar- Arkels goederen worden verbeurd verklaard en hy gebannen. 1401.

(*a*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 29.
(*b*) De Geſtis Dominor. de Arkel *in* MATTHÆI Anal. *Tom.* V. *p.* 238.
(*c*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 52.
(*d*) De Geſt. Dominor. de Arkel *p.* 229. VELDENAAR, *bl.* 97.

ALBRECHT. klaarde toen, in 't jaar 1401, *Haastrecht*, *Vliet*, *Stolwyk* en andere Heerlykheden des
1401. Heeren van Arkel, in Holland gelegen, ten behoeve der Graaflykheid verbeurd, en bande hem, ten eeuwigen dage, uit Holland. Arkel zeide, hierop, eerst den Hertog, en kort daar na Graave Willem den Oorlog aan, by open' brieven, die hy Albrecht op 't Slot te Nieuwburg, by Alkmaar, en Willem, te Quesnoi in Henegouwen, deedt overhandigen. Ook begon hy de vyandelykheden ver-

Wederzydsche vyandelykheden. stond. Oudewater was eene der sterkste Grensvestingen van Holland. Ook werdt zy wel bewaard; alzo Hertog Albrecht de Poorters, onlangs, van alle Krygstogten in Friesland, die hy zelf, of zyne Zoonen niet bywoonden, voor altoos, ontslaagen hadt, onder voorwaarde, dat zy de Stad trouwelyk beschermen zouden (*e*). Deeze Stad poogde Arkel te verrassen; doch 't mislukte hem door de wakkerheid der Poorteren. Sedert, bemagtigde hy 't Slot te *Giessenburg*, en stak den brand in Alblasserdam, en eenige andere Dorpen in dien oord (*f*). In 't volgende jaar, deedt
1402. hy eenen inval in de Krimpenerwaard; van waar hy met grooten buit naar Gorinchem te rug keerde. De Opgezetenen, geholpen van de Dordrechtsche en Schoonhovensche Poorters, poogden hem dien, wederom, te ontvoeren: doch werden, by Nieuwpoort, zo hevig van hem aangetast, dat zy met merkelyk verlies, wyken moesten. Weinige dagen

(*e*) *Extract uit een'* Brief van Ao. 1400, *by* BOXHORN *op* VELDENAAR *bl.* 186. *Zie* den Brief geheel *in de* Handv. van Oudew. *bl.* 320.

(*f*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 60.

gen laater, deeden de Rotterdammers en Schiedammers eenen voorſpoediger' togt in 't Land van Arkel, van waar zy, met den meeſten buit, te vooren den Hollanderen ontroofd, ſchier zonder verlies, te rug kwamen. Doch terwyl de Hollanders in 't aftrekken, en gedeeltelyk reeds, by Viane, ſcheep gegaan waren, overviel Arkel hunne agterhoede, beſtaande uit Haarlemſche en Amſterdamſche Poorters, en ſchoot 'er met *donderbuſſen* onder, die egter weinig ſchade deeden. De Leidenaars en Beverwykers, wederom aan land geſtapt zynde, hielpen de anderen zo trouw, dat de Arkelſchen eerlang de wyk moeſten neemen (*g*). De Veldtogt deezes jaars eindigde met het bemagtigen van Nieuwpoort, door den Heere van Arkel, die 't ſteedje aan kooien lei (*b*). AL-BRECHT. 1402.

Twee jaaren hadt nu de Arkelſche Oorlog geduurd, in welken, 't krygsgeluk Heere Jan meer dan den Hollanderen gediend hadt. Doch in 't jaar 1403, ſtelde Graaf Willem zig aan 't hoofd van een Leger, uit Holland, Zeeland, Friesland en Henegouwen byeen verzameld: en verſterkt met Utrechtſche, Engelſche en Kleefſche hulpbenden. Hertog Albrecht hadt, om dit Leger byeen te krygen, op nieuws, geld van de Hollandſche Steden moeten opneemen (9). De Engelſchen hielpen hem, uit kragte der voorige Verbintenisſen. Adolf, Hertog van Kleeve, kon niet Graaf Willem verzamelt een talryk Leger. 1403.

(*g*) De Vermeerderde Beka *bl.* 318.
(*b*) Joann. a Leydis *Lior.* XXXI. *Cap.* 61.

(9) Rotterdam leende hem vyftienhonderd gouden Schilden Dordrechtſche munt, tegen eene Rente van eenhonderd en vyftig Schilden, jaarlyks. *Handv. van Rotterd.* agter Lois *Chronyk*, bl. 281.

Albrecht. 1403.

niet nalaaten Hertoge Albrecht, die, omtrent den jaare 1391, met *Margareet*, zyne Dogter, gehuwd was (*i*), byſtand toe te ſchikken. Doch de Utrechtſchen in deezen Kryg in te wikkelen, hadt meer werks gekoſt. Daar lag wel een oude wrok, tuſſchen den Biſſchop en Heere Jan; doch de Vriendſchap tuſſchen hem en de Hollanders kon ook niet groot zyn, ſedert dat hy, in 't jaar 1395, het Verbond met de Friezen gemaakt hadt, van welk wy boven gewaagd hebben: waarom het hem niet geraaden ſcheen, den Heere van Arkel, ten behoeve der Hollanderen, den oorlog aan te doen. Hertog Albrecht en Graaf Willem, dit bevroedende, vervoegden zig ook niet aan den Biſſchop; maar aan de Stad Utrecht, om, met dezelve, een Verbond van onderlinge hulpe, in 't byzonder tegen den Heere van Arkel, te ſluiten. Zy booden zo merkelyke voordeelen uit, dat de Stad zig beweegen liet. In Zomermaand des jaars 1402, werdt 'er, *by wil en goeddunken van 's* Hertogen *Raade en de Steden*, eene overeenkomſt getroffen, tuſſchen Hertog Albrecht en Graave Willem, ter eener, en *Burgemeeſters*, *Scepenen en gemeen Raed der Stad van Utrecht*, ter anderer zyde, op den volgenden voet 1. „ De Burgers van Utrecht zou-
„ den *Johan*, *Heere te Arkel*, helpen beoor-
„ loogen, *op* huns *ſelfs gewinne ende verlies*,
„ volgens het goedvinden van agt mannen,
„ vyf Hollandſchen, naamlyk, de Heeren van
„ Viane, van Montfoort, van Waſſenaar, van
„ de Lek en *Filips van den Dorpe*, en drie U-
„ trechtſchen, te weeten, *Gerrit Vrenken*,
„ *Gys-*

Verbond van Hertog Albrecht en Graaf Willem met de Stad Utrecht.

(*i*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXI. *Cap.* 37.

„ *Gysbrecht over de Vegt*, en *Wouter Graauwaart*. De buit en gevangenen, die men in 't gemeen, bekwam, zouden, volgens de uitspraak van zes mannen, drie van wederzyde, die, oneens zynde, den Heere van Viane, tot Overman, zouden hebben, verdeeld worden. 2. De Veſtingen *Hageſtein*, *Everſtein* of *Leerdam*, Heere Jan afgewonnen wordende, zouden terſtond geſlegt; doch de Heerlykheid des *Lands van der Leede* en van *Haaſtrecht* den Geſtigte van Utrecht afgeſtaan worden, indien de Biſſchop, met zeven *Stolen* (*k*), plegtiglyk verklaarde, van ouds, regt op dit Land gehad te hebben, voorbehoudende Hertoge Albrecht egter den Lyftogt, voor zyne Gemaalinne Margareet van Kleeve, aan den Lande van Haaſtrecht. Doch de Stad en het Slot te Gorinchem en het Land van Arkel behieldt Hertog Albrecht voor zig. 3. Zo 'er niets gewonnen, en de Veldtogt, zonder Vrede of Zoen te maaken, geëindigd werdt, zou men, op gemeene koſten, eene * ſterkte opwerpen in 't Stigt, nevens Everſteiu, om beide de Landen te beſchermen. 4. De geſchillen, die, in gevolg van tyd, tuſſchen Holland en 't Stigt, mogten ontſtaan, zouden niet door de wapenen beſlegt; maar door goede mannen, of te Dordrecht, of te Utrecht, moeten afgedaan worden. Doch zo Holland den Biſſchop eerſt aanviel, zou het der Stad vryſtaan, hem te helpen, mids, veertien dagen te vooren, aan Hertoge Albrecht of Graave Willem, kennis gee-

ALBRECHT. 1403.

* *Baſtie.*

(*k*) *Zie*, hier voor, *bl.* 112.

ALBRECHT. 1403.

„ geevende (*l*). 5. Hertog Albrechts en Graaf Willem beloofden, van hunnen kant, dat „ de Burgers van Utrecht, voortaan, door „ Holland, op hunne oude tollen, zouden „ konnen vaaren, en *tuſſchen de Noode en Bodegraaven* (*m*), van alle bekommering aan „ lyf en goed vry zyn. Ook zouden hunne „ goederen in Holland niet hooger dan die „ der Hollanderen zelven mogen geſchat worden. Eindelyk ſtondt Albrecht af van het „ voordeel, dat hem, by de uitſpraak van Eduard, Hertog van Gelder, en by den Zoen „ van Gildenburg, in den jaare 1375, was „ toegeſtaan (*n*)." Deeze voordeelen werden den Utrechtſchen gegund, by eenen byzonderen Brief, gegeven, in den Haage, op den vierentwintigſten van Zomermaand des jaars 1402, en, tot meerder zekerheid, *bi bevelingen ende om bede wille* (1) van Hertoge Albrecht, door Burgemeeſters, Schepens en Raaden der Steden Dordrecht, Haarlem, Delft, Leiden, Middelburg en Zierikzee, bezegeld (*o*).

Utrecht, dus in 't belang der Hollanderen overgehaald, voegde zyne manſchap by het tal-

(*l*) *Zie de* wedetzydſche Brieven *in* MATTHÆI Analect. *Tom.* V. *p.* 402, 576, 580, 582, 583. Verg. met K. BURMAN Utr. Jaarb. I. *Deel*, *bl.* 5, 8, 11, 14.

(*m*) *Zie* II. *Deel*, *bl.* 246 *Aant* (2).

(*n*) *Zie* hier voor, *Bl.* 306, 307.

(*o*) *Apud* MATTHÆUM Anal. *Tom.* V. *p.* 578.

(1) De Graaven begonden zig, omtrent deezen tyd, van deeze ſpreekwyze te bedienen, als zy de Steden beweegen wilden, om eenig Verdrag, nevens hen, te zegelen. Somtyds lieterize 'er zelfs 't woord *bevelinge* af, en geſchiedden de bezegelingen alleen *om* 's Graaven *bede wille*. Vide MATTHÆUM *de Jure Gladii* Cap. XIV. p. 238.

talryk Leger der Landzaaten en Bondgenooten. En met zulk eene aanzienlyke magt, trok Graaf Willem naar 't Land van Arkel. Heer Jan, de buitziende opkomen, hadt zig verbonden met een groot getal van Duitsche en Gelderſche Edelen, onder anderen ook met den Abt van Marienwaard, wien hy zyne Heerlykheid van Arkel opdroeg, omze wederom ter leen van hem te ontvangen (*p*). De andere Edelen hadt hy, door andere redenen, bewoogen, om hem by te ſtaan: en toen, 't platte Land ten beſten geevende, hadt hy zig, met dezelven, geworpen binnen Gorinchem, voor welke Stad Graaf Willem, op den negenentwintigſten van Zomermaand des jaars 1403, 't beleg ſloeg. Zyne groote magt ſtelde hem in ſtaat, om de Stad, van alle kanten, te omſingelen, en dag aan dag, ſterk, met ſteenen uit grof geſchut, te beſchieten. De belegerden bleeven hem niet ſchuldig. Hunne Boogſchutters deeden menigen aanvaller ſneuvelen. Ook deeden zy meer dan éénen gelukkigen uitval. Eens verraſten zy de Zeeuwen, en ſloegen hun omtrent honderd man af, onder welken verſcheiden' Edelen waren. Op eenen anderen tyd, vielen zy in de Legerplaats der Kleevenaaren en Henegouweren, by welke gelegenheid, Walraven van Brederode omkwam. Twaalf, of, volgens anderen (*q*), twee-entwintig weeken lang, hadt het beleg geduurd, wanneer Graaf Willem en Arkel beide naar 't einde begonden te verlangen. ALBRECHT. 1403. Gorinchem belegerd.

(*p*) De Geſt. Dominor. de Arkel *p.* 230.
(*q*) VELDENAAR *bl.* 99.

ALBRECHT. 1403. gen. Jan, verkooren Biſſchop van Luik, omtrent deezen tyd, in 't Leger gekomen, bewerkte een Verdrag, volgens welk „ Heer „ Jan, Hertooge Albrecht en Graave Willem, „ op de knieën, om vergiffenis verzoeken „ moeſt, en gedoogen, dat 's Hertogen Vendel, een' geheelen dag, op 't Slot te Arkel „ ſtondt." Ligt viel het volbrengen deezer voorwaarde den Heere van Arkel (*r*), die, mogelyk, meer gedaan zou hebben, mids men hem het doen van Rekening niet vergde, 't welk men niet vindt geſchied te zyn. 't Schynt, dat Hertog Albrecht, geen voordeel uit deezen inlandſchen Oorlog te gemoet ziende, verlangd heeft, om 'er met eere van ontſlaagen te zyn. Ondertuſſchen, verliepen 'er maar weinige jaaren, of de Vrede werdt gebroken, en de vyandelykheden, met meer hevigheid dan te vooren, begonnen.

Vrede, door Jan verkooren Biſſchop van Luik, bewerkt.

XXI. Hertog Albrecht ſterft. 1404.

Doch Hertog Albrecht beleefde dit niet. Na dat hy 't Land, eenen tyd van zesenveertig jaaren, eerſt als Ruwaard, toen als Graaf, beregt hadt, overleedt hy, in den Haage (*s*), op den twaalfden van Wintermaand des jaars 1404 (*t*), in den ouderdom van omtrent zevenenzeſtig jaaren.

Zyne Vrouwen en Kinderen.

By zyne eerſte Vrouw, Margareet, Dogter van Lodewyk, Hertog van Brieg in Silezie, heeft hy drie Zoonen nagelaaten, Willem, die hem opvolgde in de Regeering deezer Landen, *Albrecht*, wien hy eenigen zyner

(*r*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 62. De Geſt. Domin. de ARKEL *p.* 230.
(*s*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 64.
(*t*) *Onder een Priv. van Haarl. by* SCHEVEL. *bl.* 246.

ner Duitſche Staaten naliet, en Jan, den verkooren Biſſchop van Luik. Nog hadt zy hem vier Dogters gebaard: Katharina, die met twee Hertogen van Gelder, Margareet, die met Jan, Hertog van Bourgondie, gehuwd was geweeſt: en twee Joannas, van welken de eene, ook *Ida* genoemd, Albrecht, Hertog van Ooſtenryk, de andere den Koning van Boheeme, tot eenen man hadt (*u*). By Margareet van Kleeve, zyne tweede Vrouw, die hem overleefde, hadt hy geene Kinderen. Men wil, dat hy haar, in 't jaar 1394, een treflyk Huis, by Haarlem, heeft doen ſtigten (*v*), welk, naar haar, *'t Huis te Kleef* geheeten, en alwaar zy zig, na zynen dood, doorgaans, opgehouden zou hebben. Voorts, liet Hertog Albrecht nog verſcheiden' natuurlyke Zoonen na, onder anderen, *Willem*, die de eerſte Heer van Schagen geweeſt is, en de Zype, voor de eerſte reize, bedykt, en tot land gemaakt heeft (*w*). ALBRECHT. 1404.

De Godsvrugt, beſcheidenheid en regtvaardigheid van Hertoge Albrecht wordt, in ſommige ſchriften, hoog geroemd. Doch als men op zyne bedryven agt geeft, ſchynt hy groot gebrek aan kloekmoedigheid gehad te hebben. Naauwlyks een' Veldtogt van gewigt heeft hy, geduurende zyne lange Regeeringe, bygewoond. 't Beleg van Delft en van eenige Sloten zyn zyne voornaamſte Krygsbedryven geweeſt. Den Oorlog tegen de Friezen zou hy, Aart van Hertoge Albrecht.

(*u*) Magn Chron. Belg. *p.* 322.
(*v*) SCRIVERIUS Graaven, *bl.* 387.
(*w*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 64. *Libr.* XXXII. *Cap.* 28.

Albrecht. 1404.

hy, naar 't ſchynt, niet ondernomen hebben, zo zig de Graaf van Ooſtervant niet aan 't hoofd van 't Leger hadt willen ſtellen. Zyne laſhertigheid bleek ook in de groote toegeevendheid, die hy omtrent zulken gebruikte, welken in aanzien uitſtaken. Otto van Arkel durfde hem, met eenen ſtoet van gewapenden by zig, vergiffenis van eenen manſlag verzoeken, of liever afdwingen, en werdt nog beleefdelyk bejegend. Jan, Zoon van Otto, kon tien jaaren Rentmeeſter zyn, zonder rekening te doen, in eenen tyd, dat 's Lands-Geldmiddelen ten ſchraalſten omkwamen; en toen men 't hem vergde, verklaarde hy Albrecht den Oorlog. Hy wiſt, naamlyk, wien hy voorhadt. In den aanvang zyner Regeeringe, zogt de Hertog de Steden naar zyne hand te zetten; doch zy wiſten zig van de verlegenheid om geld, in welke hy zig, dikwils, bevondt, zo wel te bedienen, dat hy haar voorregt op voorregt toeſtondt. Ook pasten zy, gelyk wy gezien hebben, zo weinig op zyne bevelen, dat zy den Gentenaaren, tegen zyn uitdrukkelyk verbod, van mondbehoeften voorzien durfden.

De Weduwe van Hertoge Albrecht ſtoot zynen boedel met den voet.

Men mag deeze zyne laſhertigheid aanmerken als eene der voornaamſte oorzaaken, waarom hy, ſtervende, zo zwaare ſchulden naliet, dat zyne Weduwe, Vrouw Margareet van Kleeve, zynen boedel, openlyk, naar 's Lands wyze, met den voet ſtiet. 't Luſt ons de plegtigheden, met welken dit geſchiedde, met de eigen taale en woorden eens Schryvers, die deezen tyd beleefd heeft, hier by te voegen.

„ Vrou Margariete van Cleve, Hertogh

„ Ael-

„ Aelbrechts leſte wyf, ſaliger gedachten, (2) vytede die erfelike goeden van Hollant aldus: dair was die Bailiu ende die mannen, ende men maeckte dair Vierſchair. Als die ghemaect was, koes die Vrou een voecht, ende die * gheerde vonnes: *of die vrou hem alſo aldair ghecoren hadt tot eenen voecht, dat hy hair verantwoirden mocht, ende recht voir hair ſpreken?* 't Vonnes wysde, *ja, tot dier Vierſchair.* Daer na vraechde die Rechter, *of dair yemant yet lette?* Der Vrouwen Voecht ſprak *ja*, ende ſeide, *dat dair ſtont myn Vrouwe van Hollant &c. mit haren ghecoren voechde ende gheerde aldair* † *te vyten na den Rechte van Rynlant, alſulcke erfelicke goeden, als Hertoech Aelbrecht zaliger ghedachten, ghelaten had in ſinen leſten live,* ‡ *ſonder dair ſy aen verlyftocht wair; alſo nauwe als ſy wiſt, hoe ſy dat doen ſoude mit recht?* Die Rechter vermaende 's Vonnes. 't Vonnes weisde, *dat ſy aldair ſtaen ſoude, in gheleenden cleederen, die hair niet en beſtonden, ende* § *bloet van alre haven, die van Hertogh Aelbrecht ghecomen wair, ende gaen voir die hare wt, ende ſy ſoude hebben een halm in die hant, ende ſoude dat wech werpen, ende vyten, ende vertyen hair aldair, mit hares ghecoren Voechts hant, alle goeden, die Hertoech Aelbrecht in ſinen leſten live liet, ſonder dair ſy an verlyftocht war, ende alles, inſchult ende wtſchult.* So dede die Vrouwe. Dair t'enden gheerde hair Voechte een Vonnes, *of hy, als een Voecht* „ *van*

ALBRECHT. 1404.

* *begeerde.*

† *af te ſtaan.*

‡ *uitgenomen.*

§ *ontbloot.*

(2) *Uyten*, of volgens Kiliaan, *uytgaen* of *wtgaen* betekent *afſtaan.*

Al-
brecht.
1404.

„ *van der Vrouwen, die goeden gevyt had als*
„ *recht was.* 't Vonnis wysde, *ja.* Want
„ dat Lichaam van den Edelen Prins was *
„ gebairt, ende gebrocht voir der doren van
„ der Zalen, ende sy trat voert wter Zalen,
„ ende dede so voirs is (*x*).

* *op de baare gezet.*

Eene Hertoglyke Weduwe, openlyk, even als de gemeene Landzaaten plagten, haars overleeden Egtgenoots boedel te zien verstooten, en in geleend gewaad, onder 't wegwerpen van een' halm, voor de Lykbaare te zien uitgaan, was, gewislyk, ook van ouds, iets zeldzaams. Ondertusschen, is 't opmerklyk, dat 'er, in dit zelfde jaar, iets diergelyks geschiedde, door de Hertoginne, Weduwe van Filips van Bourgondie, Schoonvader des Graaven van Oostervant, die, insgelyks, haars Mans boedel verstootende, haar' gordel afdeedt, en, nevens haar beurs en sleutels, op de doodkist lei (*y*). Zulke voorbeelden bewyzen, dat onze Vorsten aan 's Lands Wetten en Gewoonten onderworpen waren.

XXII. Onderzoek, of 'er, ten deezen tyde, een Geregtshof in den Haage geweest zy.

't Is, eenige jaaren geleeden, hier te Lande, openlyk betwist, of het Geregtshof, in den Haage, tegenwoordig reeds opgeregt was, of eerst, eenige jaaren laater, onder de Regeering van den Huize van Bourgondie, wierdt opgeregt. Doch die de egte overblyffels van Hertog Albrechts Regeeringe, met opmerking, heeft onderzogt zal naauwlyks twyfelen konnen, of daar is, ten zynen tyde, een Raad in wezen geweest, die, veeltyds of door-

(*x*) Politike Regeer. enz. van den Briel, *bl.* 310.
(*y*) MONSTRELET *Vol.* I. *Ch.* XVIII. *f.* 17. *Voyez aussi* PASQUIER Recherch. de la France *Livr.* X. *p.* 376.

doorgaans, vaſte zitting in den Haage hadt (z): 't zy men denzelven eenen *Raad der Graaflyke Domeinen*, of een' *geheimen Raad des Graaven*, of nog anders verkieze te noemen. De *Theſaurier* of Rentmeeſter des Graaven was 't hoofd van deezen Raad (a), en de geſchillen, tuſſchen de Edelen of Steden onderling, en zulken, die de Graaflyke goederen betroffen, werden 'er door afgedaan (b). Sedert dat Keizer Lodewyk beſlooten hadt, Henegouwen met Holland, Zeeland en Friesland te vereenigen (c); of liever, ſedert dat deeze Landen, na 't afſterven van Vrouwe Margareet, allen aan Willem den V, en na hem aan Hertoge Albrecht gekomen waren, is 'er maar één Raad over dezelven geweeſt, die, in ſchriften van deezen tyd, doorgaans de *Raad van Holland* (d); doch ſomtyds de *Raad der drie Landen van Henegouwen, van Holland, van Zeeland en van Friesland* (e), en ſomtyds *de Hooge Raad van Henegouwen, van Holland en van Zeeland* (f) genoemd wordt (3). In ſommige oude

Albrecht.

(z) Handv. van Kennemerl. *bl.* 25, 27. VAN LEEUWEN. Roomſch Holl. Regt. IV *Boek* XXXV. *Deel*, *bl.* 463.
(a) Handv. van Ao. 1424. *by* SCHEVEL. Haarl. *bl.* 256.
(b) Handv. van Kennemerl. *bl.* 25. Handv. *by* BALEN Dordr. *bl.* 498.
(c) *Zie* boven, *bl.* 268.
(d) Brief van 1370 *by* BURMAN Utr. Jaarb. I. *Deel*, *bl.* 23.
(e) Handv. van Ao. 1380. *by* BOXHORN *op* VELDENAAR. *bl.* 185.
(f) Handv. van Ao. 1379. *by* BALEN Dordr. *bl.* 489.

(3) Van deeze vereeniging van Henegouwen, Holland en Zeeland, onder éénen Raad, ſchynt de Heer C. P. HOYNCK VAN PAPENDRECHT geene kennis gehad te hebben, anders, zou hy niet wel hebben konnen zeggen „ dat Henegouwen nimmer, onder de „ Raa-

Al-
brecht.
1404.

ſtukken, vindt men eenige Raaden by naame opgeteld, en onder dezelven Henegouwers, Hollanders en Zeeuwen (*g*). Doch in of omtrent het jaar 1428, werdt 'er een byzondere Raad voor Henegouwen geſteld (*h*). Ook werdt, ten dien tyde, de Raad van Holland, door Hertoge Filips, t'eenemaal vernieuwd en veranderd: en ſchynt dezelve, toen ook, voor 't eerſt, magt gekreegen te hebben, om geſchillen, die, by beroep van mindere Regtbanken, voor denzelven gebragt werden, af te doen (*i*): waarvan men, te vooren, onzes weetens, nergens blyk vindt. Men mag dan agten, dat 'er, onder het Huis van Beieren, of veelligt wel vroeger, een Geregtshof, hier te Lande, geweeſt is, welk, gewoonlyk, in den Haage zat; doch dat hetzelve, onder het Huis van Bourgondie, geheel veranderd en vernieuwd geworden is, en vaſte zitting in den Haage gekreegen heeft.

Eer wy van de Regeeringe van Hertoge Albrecht afſtappen, moeten wy nog een weinig ſtilſtaan op het aanzien, waartoe de Hollandſche Steden thans geſteegen waren, en op de verandering in de Regeering derzelven, in of omtrent deezen tyd, voorgevallen.

In

(*g*) Handv. van Amſt. *bl.* 9. van Alkm. *bl.* 17. van Hoorn *bl.* 84 van Kennemerl. *bl.* 29. *by* MATTHÆUS de Jure Gladii *p.* 235 *by* BALEN Dordr. *bl.* 489, 511, 513.
(*h*) Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 15.
(*i*) Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 643.

„ Raaden van Holland behoort heeft: " *quibus Hannonia attributa fuit nunquam.* Vide ejus *Diſſert. de Conſilii Provinc. Hollandiæ Erect.* in *Analect. Belg.* Tom. II. P. I. p. 7.

In den aanvang des agtſten Boeks, hebben wy gezien, dat de Edelen deezes Lands, tot in de dertiende eeuwe toe, het voornaam bewind der Regeeringe, onder of nevens den Graave, gehad hebben. Zy werden, over zaaken van Vrede en Oorlog, alleen gekend. De Verbonden werden, door hen, niet door de Steden, bezegeld (*k*). Doch naar maate dat de Steden, door den Koophandel, in magt en rykdom, toenamen, begonden zy ook meer, in zaaken van Regeeringe, gekend te worden. Eduard de I, Koning van Engeland, nog voor het einde der dertiende eeuwe, met Graave Floris den V, over een dubbel Huwelyk, in onderhandeling getreeden zynde, vorderde, hierom, dat het Verdrag, niet ſlegts door de Edelen; maar ook door de *Gemeente der goede Steden* bekragtigd zou worden (*l*). Floris zelf, met de Edelen overhoop leggende, begunſtigde de Steden (*m*), op dat zy hem, tegen de Edelen, beſchermen zouden. Toen naderhand veele Edelen, als handdaadig aan den moord van Graave Floris, gedood of verjaagd waren, rees het gezag der Steden zo zeer, dat Jan van Avennes, met haar alleen, een Verbond ſloot, om 't Land in ruſt te houden (*n*). Ook werden de Gemagtigden der Steden, van deezen tyd af, of al vroeger, ter algemeene Dagvaarten beſchreeven (*o*), en, zo wel als de Edelen, in uitheemſche Gezantſchap-

ALBRECHT. 1404.

Aanwas van de magt der Steden, omtrent de tyden van Hertoge Albrecht.

(*k*) II. *Deel*, *bl.* 258.
(*l*) IX. *Boek*, *bl.* 24, 33.
(*m*) IX. *Boek*, *bl.* 47.
(*n*) IX. *Boek*, *bl.* 130.
(*o*) X. *Boek*, *bl.* 172, 181. XI. *Boek*, *bl.* 303.

Albrecht. 1404.

ſchappen, gebruikt (*p*). Verſcheiden' gewigtige Verbonden zelfs zyn alleen door de Steden bezegeld (*q*). En Vrouw Margareet beloofde, in 't jaar 1346, geenen Oorlog te zullen aanvangen, dan met goedvinden van de Steden (*r*). De Hoekſche en Kabeljaauwſche oneenigheden deeden het aanzien der Steden ook ryzen. Willem de V. zou zig, zonder behulp der Steden, niet van de Regeeringe hebben konnen verzekeren; alzo 't ſchynt, dat de meeſte Edelen de Hoekſche zyde hielden, die, door 't vernielen hunner Sloten, tot armoede gebragt, hun verlooren gezag den Steden overlieten. Hertog Albrecht, Ruwaard wordende, beloofde, by den raad der goede Steden en der zulken, welken hy en de Steden aanſtellen zouden, te zullen regeeren (*s*). En Eduard de III, Koning van Engeland, begeerde, over 't Regt zyner Gemaalinne, Filippa, op deeze Landen, niet met hem in onderhandeling te treeden, dan na dat hy zig, van eene Volmagt der Steden hiertoe, voorzien hadt (*t*), Al het welke het groot gezag der Steden, ten deezen tyde, duidelyk toont.

Hoofd- of groote Steden.

't Blykt ondertuſſchen niet donkerlyk, dat Dordrecht, Haarlem, Delft en Leiden, die, in egte ſtukken van deezen tyd (*u*), den naam van *Hoofdſteden* draagen, het meeſte bewind, in zaaken van Regeeringe, gehad hebben. Gou-

(*p*) IX. *Boek*, *bl.* 93, 95. X. *Boek*, *bl.* 188.
(*q*) X. *Boek*, *bl.* 203. XI. *Boek*, *bl.* 339.
(*r*) XI. *Boek*, *bl.* 269.
(*s*) XI. *Boek*, *bl.* 294.
(*t*) Acta Publ. Angl. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 110.
(*u*) Handv. van Ao. 1418 *by* BALEN. Dordr. *bl.* 122.

Gouda, met het overlyden van zynen laatſten Heer, *Guy van Blois*, in den jaare 1398, aan de Graaflykheid van Holland gekomen zynde (*v*), is, zo wel als Amſterdam, ſedert, ook onder de *Hoofd-* of *groote Steden*, gerekend: en deezen zes hebben, onder de Graaven uit de Huizen van Bourgondie en Ooſtenryk, gewoonlyk de Dagvaarten bygewoond, en nevens de Edelen 's Lands Staaten vertoond (*w*). ALBRECHT. 1404. Gouda komt aan den Graave van Holland.

In de Regeeringe der Hollandſche Steden, ſchynt, omtrent den tyd van Hertoge Albrecht, ook eenige verandering voorgevallen te zyn, die onze opmerking verdient. Van ouds heeft, zo ver men nagaan kan, het burgerlyk beſtier der Hollandſche Steden geſtaan aan de Graaflyke Baljuwen en Schouten, benevens de Schepenen (*x*), of aan de Heeren dier Steden, welke byzondere Heerlykheden waren, gelyk Gouda, Schoonhoven, Gorinchem en anderen; terwyl de Regtzaaken, door Schout en Schepenen, werden afgedaan (*y*). Ook blykt, dat de Schepenen ter gemeene Dagvaarten gezonden werden (*z*). Doch in en omtrent de tyden van Hertoge Albrecht, vindt men, in oude ſtukken, gewaagd van *Burgemeeſteren*, die 't burgerlyk beſtier der Steden hadden, en van *Raaden* en *Vroedſchappen*, die, over gewigtige zaaken, het Land of de Stad betreffende, raadſlaagden, en uit wel- Verandering in de Regeering der Steden. Inſtelling van Burgemeeſteren, en Kollegien van Vroedſchappen.

(*v*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXI. *Cap.* 55.
(*w*) Handv. van Amſt. *bl.* 73.
(*x*) Handv. *by* Screvel. Haarl. *bl.* 253. Handv. van Amſt. *bl* 197. N I. Brief van Ao. 1315 *by* Orlers Leyden *bl* 22.
(*y*) *Vide* Pactum Pacis *inter* Philipp Flandr & Florent. Holl. Comit. *in* Theſ Anecd. Marten. & Durand *Tom.* I. *c.* 1036.
(*z*) Extr. uit oude Ontv. Reken. *by* Balen Dordr. *bl.* 731.

ALBRECHT. 1404.

welken, in ſommige Steden (*a*), de jaarlykſche Wethouderſchap gekooren werdt. Van Burgemeeſters zal men, vertrouw ik, voor den jaare 1340, in Holland, geene duidelyke melding vinden, ten ware, miſſchien, te Dordrecht (*b*). Doch een weinig laater, ontmoet menze duidelyk, aldaar (*c*), te Leiden (*d*), en elders, Ook te Delft, en te Rotterdam, onder den naam van *Raadsmannen* of *Raadsluiden* (*e*): te Amſterdam, onder dien van *Beraaders* en *Raadsluiden* (*f*). Doch te Haarlem, ſchynenze, eerſt in 't jaar 1403, aangeſteld te zyn, met den naam van *Raaden* (*g*): hoewel men, meer dan eene halve eeuw vroeger, van Wethouders aldaar gewaagd vindt, die *Magiſtri*, of *Magiſtri Civium*, dat is, *Burgemeeſters* genoemd worden (*h*). Doch op de naauwkeurigheid van het ſtuk, waarin deeze naam voorkomt, is weinig ſtaats te maaken. De Burgemeeſters, als van jonger inſtelling dan de Schepenen, werden, in 't eerſt, gemeenlyk, in rang na hen genoemd (*i*); doch met het toeneemen van het aanzien der Steden, over welker gemeentelyke geldmiddelen, zy 't bewind hadden, is hun Ampt ook wel haaſt uitneemender geworden dan dat der Schepenen, die door of van wege den Graa-

(*a*) Handv. van Ao. 1401 *by* SCREVEL Haarl. *bl.* 246.
(*b*) *Zie* BALEN, *bl.* 269. *en* hier voor IX. *Boek*, *bl.* 94.
(*c*) *By* BALEN, *bl.* 239.
(*d*) *By* ORLERS, *bl.* 32.
(*e*) *By* DE RIEMER 's Graavenh. II. *Deel*, *bl.* 91. Handv. van Rott. *agter* LOIS Chron. *bl.* 266.
(*f*) Regeer. Lyſt *op de Jaaren* 1343, 1357, 1389 enz.
(*g*) Handv. *by* SCREVEL. Haarl. *bl.* 236.
(*h*) X. *Boek*, *bl.* 245.
(*i*) Handv. van Amſt. *bl.* 3. DE RIEMER 's Graavenh. II. *Deel*, *bl.* 91. Privileg. van den Briel *bl.* 32.

Graave, aangeſteld werden, en nu, op zig zelven, geen burgerlyk bewind meer, noch beſtier van geldmiddelen hadden. De Vroedſchappen, wanneer men 'er een bepaald getal van Raaden door verſtaat, zyn van geen vroeger inſtelling dan de Burgemeeſters. Te Dordrecht, vindt men 'er de eerſte melding van, op het jaar 1345 (*k*). Te Haarlem, werden zy, gelyk de Burgemeeſters, eerſt in 't jaar 1403, ingeſteld. In ſommige andere Steden wat vroeger: in de meeſten laater: en dan nog, ſomtyds, ſlegts voor agt of tien jaaren, of tot wederopzeggens toe (*l*). Doch van Amſterdam leeſt men, in eenen Brief van den jaare 1449, dat 'er, *van ouds en over langhen*, een zeker getal van Raaden of Vroedſchappen geweeſt was (*m*). De *Vroedſchap*, *Wysheid* of *Rykdom*, van welken men, in vroeger tyden, gewag vindt gemaakt, was geen bepaald, maar een onbepaald getal van Perſoonen, by gewigtige gelegenheden, uit de aanzienlykſten der Gemeente, byeen geroepen, om derzelver raad in te neemen (*n*): en op dit onbepaald getal van Perſoonen, kan men, ten beſten genomen, alleen paſſen 't gene, in de bekende *Vertooning van het Regt der Ridderſchap, Edelen en Steden*, in den jaare 1587, uitgegeven, gezeid wordt „ *dat de Col-*
„ *legien* [*van Raden ofte Vroetſchappen*] *ſo oudt*
„ *ſyn als de Steden; ofte immers dat geen me-*
„ *morie en is van haere beginſelen.*" Uit het ge-

ALBRECHT. 1404.

(*k*) *By* BALEN, *bl.* 345.
(*l*) *Zie de* Handveſten der Steden.
(*m*) Handv. van Amſt *bl.* 25.
(*n*) Handv. van Amſt. *bl.* 25, 30. van Alkm. *bl.* 24. van Hoorn *bl.* 79. van Monnikend. *bl.* 17. van Medenbl. *bl.* 12. 14. van Rotterdam *agter* LOIS Chron. *bl.* 266.

WILLEM VI. 1404.

gezeide, blykt klaar genoeg, dat de vaſte Kollegien van Vroedſchappen, eerſt in de veertiende en vyftiende eeuwe, zyn ingeſteld.

Het toeneemend aanzien der Steden heeft hiertoe, zo wel als tot de aanſtelling van Burgemeeſteren, ongetwyfeld, gelegenheid gegeven. De Steden, ziende hoe dienſtig zy den Graaven waren, en ſteunende op de magt, die zy verkreegen hadden, hebben zig, in 't burgerlyke en in 't ſtuk der geldmiddelen, niet langer wilden laaten beſtieren door Amptenaars, die enkelyk van de Graaven afhingen, gelyk de Schouten en Schepenen waren: maar in vergelding van zekere dienſten, den Graave beweezen, by open' Brieven (o), het regt verkreegen, om, tot waarneeming der burgerlyke zaaken, jaarlykſche Burgemeeſters, en bepaalde Vroedſchappen te mogen hebben. En deeze verandering ſchynt men byzonderlyk tot de tyden van Hertoge Albrecht, en eenige jaaren voor en na dezelven, toen het gezag der Steden ſterk aan het toeneemen was, te moeten brengen.

XXIII. Willem de VI. wordt tot Graave ingehuldigd. 1405.

Albrechts dood bragt weinig verandering voort, in het Graaflyk bewind deezer Landen. Zyn oudſte Zoon, WILLEM, Graaf van Ooſtervant, die hem, naar Landsgebruik, opvolgen moeſt, hadt reeds, verſcheiden' jaaren, nevens zynen Vader, de Landen gereegeerd, Handveſten verleend of beveſtigd, en Verbonden met nabuurrige Landen gemaakt, Ook hadt men hem zo dikwils aan 't hoofd der Legeren gezien, dat hy en zyne bedryven, ver-

(o) Zie Handv. van 1402. by SCHEVEL. Haarl. bl. 236.

vermaarder by de Landzaaten geworden waren, dan des Hertogs verrigtingen, ſedert eenige jaaren. De Regeering des Lands bleef, derhalve, genoegzaam in de zelfde handen, en Albrechts dood maakte alleen de inhuldiging des nieuwen Graaven noodzaakelyk. Deeze geſchiedde in Louwmaand en Sprokkelmaand des jaars 1405, te Dordrecht (*p*), te Haarlem (*q*), te Amſterdam (*r*), te Alkmaar (*s*), en in de andere Hollandſche en Weſtfrieſche Steden. Alomme beveſtigde de Graaf de oude Handveſten en Privilegien. Den Kennemeren en Kennemervolgeren, die hem een Morgengeld van een ouden Schild van ieder morgen jaarlyks, voor den tyd van vier jaaren, toegeſtaan hadden, verleende hy verſcheiden' nieuwe Voorregten (*t*): waarvan hun goede bezegelde Brieven moeſten geleverd worden, eer zy gehouden waren iet van het Morgengeld te betaalen (*u*). Willem VI. 1405.

Doch naauwlyks was Hertog Willem ingehuldigd, of de Hoekſche en Kabbeljaauwſche tweeſpalt ontſtak op nieuws in verſcheiden' Steden. Wy hebben te vooren gezien, dat de Kabbeljaauwſchen, ſedert de gemeenzaame verkeering van Hertog Albrecht met Aleid van Poelgeeſt, wederom in aanzien en bewind geraakt waren: ook dat de Hoekſche Heeren, die 't met Hertoge Willem, toen alleen Graave van Ooſtervant, eens waren, na 't Opſchuddingen in verſcheiden' Steden: als

(*p*) Balen, *bl.* 755, 282.
(*q*) Handv. by Scrfvel., *bl.* 249.
(*r*) Handv. van Amſt. *bl.* 14.
(*s*) Handv. van Alkm. *bl.* 17.
(*t*) Handv. van Kennemerl. *bl.* 14, 37.
(*u*) Handv. van Kennemerl. *bl.* 36.

WILLEM VI. 1405.

't ongelukkig omkomen van Jongkvrouwe Aleid, ten Lande uit waren geweeken. Sedert de verzoening van Willem met zynen Vader, kwamen zy wel wederom herwaards; doch 't blykt niet, dat zy, gelyk te vooren, in de Regeering van 't Land of de Steden, gebruikt zyn geworden. Maar zo dra was Albrecht niet overleeden, en Willem aan 't bewind geraakt, of de Hoekſchen, die te vooren altoos zyne zyde gehouden hadden, werden nu ook door hem begunſtigd, en hier en daar ter Steden-Regeeringe ingedrongen. De Kabbeljaauwſchen, niet min heet op 't beſtieren dan de Hoekſchen, deezen ſlag voorziende of reeds gevoelende, verwekten gevaarlyke opſchuddingen in verſcheiden' Steden. Te Haarlem was 't gemeen, ſedert de onderneeming tegen Simon van Zaanden, in den jaare 1377, geduurig oneenig geweeſt (*v*). Nu verwekte de gevreesde of reeds beproefde verandering nieuwe beroerte. In eenen geweldigen oploop van 't Volk, werden verſcheiden' treflyke mannen doodgeſlaagen. Ook vielen de Kabbeljaauwſchen in het Slot te Heemſtede, welk vernield werdt. Doch veeliigt is dit vroeger gebeurd. Te Amſterdam, ontſtondt gelyke beroerte, in welke de Prieſter *Willem Bruinszoon* het leeven verloor (*w*). De Schout *Jan Nottaard*, en twee of drie voornaame Burgers van de Kabbeljaauwſche zyde, werden, ter oorzaake deezer beroerte, op 's Graaven laſt, in de gevangenis onthalsd, en hunnen Vrienden

te Haarlem,

te Amſterdam,

(*v*) Handv. *by* SCREVELIUS Haarl. *bl.* 226. JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 64.

(*w*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 64.

den dood t'huis gezonden (*x*). Zesendertig voornaame Burgers raakten, te Delft, in dier- gelyk eene opſchudding, jammerlyk aan hun einde (*y*). Doch de Stad Dordrecht liep, omtrent deezen tyd, en wat laater, zo merkelyk een gevaar van in een deerlyk bloedbad gezet te worden, dat wy ons niet onthouden konnen, van het den Leezer beknoptelyk voor oogen te ſtellen. Willem VI. 1405. te Delft,

De Regeering was hier, ten deele de Hoekſche, ten deele de Kabbeljaauwſche zyde toegedaan; doch door Hertoge Willem, terſtond na zyne inhuldiging, den zeventienden van Louwmaand, in 't bewind beveſtigd. In 't volgende jaar, moeſt de Wethouderſchap, volgens gewoonte, veranderd geworden zyn; doch de Hertog liet dezelfde Perſoonen aanblyven: 't welk men, tot dien tyd toe, te Dordrecht, nog nimmer gezien hadt (*z*). 't Schynt dat Willem, onderregt van de tweedragt der Wethouderen onderling, niet geweeten heeft, wie hy uit het bewind moeſt zetten, zonder vrees voor zwaarer onheil: en dat hy hierom beſlooten heeft, de Wet niet te veranderen. Ook hadt men, te Dordrecht, omtrent deezen tyd, gezien, waartoe verſtoorde Regenten bekwaam waren. *Jan Schoonhout*, Raad der Stede, in den jaare 1402 (*a*), doch na dien tyd, Rentmeeſter van Zuidholland geworden, was zo verbitterd op den Schout, *Jan van Arkel*, dat hy hem, terwyl hy en vooral te Dordrecht. 1406.

(*x*) Dapper Amſt. *bl.* 100.
(*y*) Heemskerk Batav. Arcad. *bl.* 208.
(*z*) Regeer. Lyſt *by* Balen *bl.* 282.
(*a*) Regeer. Lyſt *als boven bl.* 282.

Willem VI. 1406.

hy op weg naar den Haage was, te Overſchie ongelukkiglyk van 't leeven beroofde (*b*) Dit was nog maar een begin der beroerte. De Kabbeljaauwſche Regenten, bedugt dat men hun den voet zou ligten, waren op middelen bedagt, om zig, in 't verkreegen gezag, met geweld, te handhaaven. Schoonhout, ſamenſpannende met Filips, Baſtaard van de Lek, Baljuw van Zuidholland; met den Schout en de twee Burgemeeſters, en met vyf van de negen Schepens, zogt alles, in de Stad, naar zynen zin, te beſchikken, en de Hoekſche Regenten, die de minſten in getal waren, allengskens te verdrukken. De Gemeente, ondertuſſchen, te onvrede over de Regeeringe, ſloeg aan 't morren, en begon, eindelyk, met Verzoekſchriften, om verbetering van eenige misbruiken, aan te houden (*c*). Zo euvel werdt dit van de Kabbeljaauwſche Regenten genomen, dat zy, in den Raad, doordreeven, dat men een Bolwerk, of Sterkte binnen de Stad opwerpen moeſt, om de Burgery aan de hand te doen gaan. Straks daarop vallenze aan 't werk, en tegen den aanvang des jaars 1407, was 't Bolwerk, tegen den Hoppen-Stegert, nu Adriaan Joppen Steiger genoemd, aan de Poortzyde, voltrokken, en van Buſſen, Kruid en ander Krygsgereedſchap voorzien. Ook lei 'er een deel volks in van hunnen aanhang. De Gemeente, meeſt Hoeksgezind, hadt dit bedryf der Kabbeljaauwſchen, met veel verdriet aangezien, te vergeefs hoopende, dat

(*b*) Lyſt der Schouten, *by* Balen *bl.* 235.
(*c*) Wilcoor van 20 Octob. 1407 *als boven bl.* 759.

dat het opwerpen der ſterkte geſtuit zou worden. De Hoekſche Regenten roeiden hier onder, en toen, t werk zyn beſlag gekreegen hadt, was 'er geen houden meer aan de Burgers. Op Dingsdag den vierden van Louwmaand, trokken zy, in grooten getale, gewapend, naar 't Bolwerk. Men wil, dat zy niet van zins zouden geweeſt zyn, geweld te gebruiken; maar alleen te vraagen, wat men met het opwerpen deezer ſterkte voorhadt. Doch de Kabbeljaauwſchen zagen hen zo dra niet naderen, of daar ging een kreet op, binnen 't Bolwerk, van *Val aan, val aan!* En ſtraks daar na, vloog 'er een zwerm pylen af op de Burgerye, die toen de veſting met zo veel hevigheid aanviel, dat de Kabbeljaauwſchen dezelve ruimen moeſten; wykende in twee ſterke Huizen, kort te vooren, door hen, van Krygsgereedſchap voorzien. Van hier, ſchooten en wierpenze met ſteenen op de Burgerye, die, van haaren kant, geweld met geweld keerde. Al het welke niet zonder veel bloedſtortens toeging. De Kabbeljaauwſchen begonden 't eindelyk te bang te krygen, en droopen, d'een na den anderen, door agterdeuren, weg. De Hoofden hielden langſt ſtand: doch moeſten 't eindelyk opgeeven. De Burgers zouden toen gaarne hunnen moed aan hunne vyanden gekoeld hebben; doch eenige voornaame Hoekſchen beletten 't. De Hoofden der Kabbeljaauwſchen, waaronder, behalve den Baljuw en den Rentmeeſter van Zuidholland, de Schout, twee Burgemeeſters en vier Schepens der Stad waren, lieten zig, als lammeren, naar de gevangenis der Ste-

Willem VI. 1406.

Willem VI. 1406. de, of, gelyk men toen ſprak, naar 's *Heeren Slote* leiden. Terſtond daarna, op den elfden van Louwmaand, ſlooten de Oud-Raad, de Gilden, eenige Edelen en ryke Poorters en de Burgery in 't gemeen een onderling Verdrag, waarby zy zig verbonden, elkanderen allen laſt en ſchade, die hun, om den voorgevallen oproer, mogt overgekomen zyn, of nog mogt overkomen, elk naar zyn vermogen, te helpen draagen (*d*). Ook vindt men (*e*), dat een' Koopman van Amſterdam, die by 't Bolwerk ſchade geleeden hadt, twaalf pond, uit Stads Kaſſe, vergoed geworden is. Sedert ſtondt de Stad, eenige maanden agter een, zonder Schout en Schepenen, terwyl de aanzienlykſte Poorters dagelyks te raade kwamen (*f*). Groot gevaar liepen, ten deezen tyde, de gevangenen, dat men hen aan den haat der Burgerye zou opofferen. Doch Hertog Willem, in Herfſtmaand, het Geregt der Stad wederom geſteld hebbende, nam het der Burgerye kwalyk, dat zy zig, tegen zyne Amptenaars, met geweld, verzet hadt (*g*): immers hy geliet zig zo, om zyn gezag te beter ſtaande te houden. Voorts gaf hy der Stad vryheid, om eenige Perſoonen, ten eeuwigen dage, ten Lande uit te bannen (*b*): gelyk ſedert geſchiedde. Aanmerkelyk is 't onderſuſſchen, dat men den voornaamſten deezer ballingen, die te vooren te Dordrecht op 't kuſ-

(*d*) Zie dit Verdrag by Balen bl. 756.
(*e*) By Balen bl. 763.
(*f*) Regeer. Lyſt by Balen bl. 283.
(*g*) Handv. by Balen bl. 517.
(*b*) Handv. by Balen bl. 760.

kussen gezeten hadden, eenen eed afvergde (4), dat zy der Stad, noch iemant der Poorteren, om 't voorgevallene, immer eenig leed doen zouden (*i*). Doch deeze eed werdt gebroken. Een der Ballingen * beroofde den nieuwen Schout, *Willem van Brakel*, niet lang hier na, buiten Rotterdam, moorddaadiglyk van 't leeven (*k*). De andere aanhangers der Kabbeljaauwschen, ten getale van ruim vyftig, werden, in den aanvang des volgenden jaars, met de nieuwe Schepenen verzoend (*l*), en sedert werdt de rust te Dordrecht, en in de andere Steden allengskens hersteld. Willem VI. 1406.

* *Jacob van Kuvre.*

Waarschynlyk zou dit eerder geschied zyn, zo Hertog Willem meer gelegenheid gehad hadt, om in persoon 't Land door te trekken, en de opschuddingen schielyk te stillen. Doch hy was, van den aanvang zyner Regeeringe af, ingewikkeld geweest in den Arkelschen Oorlog, die nog duurde, en hem, in geduurige beweeging, gehouden hadt. XXIV. Arkelsche Oorlog.

Jan van Arkel, de geslooten' Vrede schendende, hadt zig, in de Lente des jaars 1405, van de Stad Woudrichem meester gemaakt, die, volgens de woeste wyze van oorloogen deezes tyds, geplonderd en verbrand, en toen wederom verlaaten werdt. Hertog Willem kreeg Woudrichem door Arkel overmeesterd.

(*i*) Wilcoot *by* Balen *bl.* 759.

(*k*) Brief van Hertoge Willem van 11 May 1408. *by* Balen *bl.* 235.

(*l*) Wilcoot *by* Balen *bl.* 761. *Zie ook* Mieris Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 76, *enz.* 83, 85, 86, 130, 131.

(4) Zulk een eed, *Oirvede* of *Oervede* genaamd, was, ten deezen tyde, hier te Lande, in gemeen gebruik. Zie Matthæi *Anal.* Tom. I. p 452, 463, 499. Tom. III. p. 304, 325. Brandt *Enkb.* bl. 27. Burman *Utr. Jaarb.* I. Deel, bl. 85.

WILLEM VI. 1406. kreeg hier zo dra geene tyding van, of hy beſchreef Heirvaart, en rukte, van Stigtſche hulpbenden verzeld, ten Lande van Arkel in. Men vindt dat hy, om deezen Kryg met kragt voort te zetten, ſedert, een gedeelte zyner heerlyke goederen bezwaarde, op welken de Hollandſche Steden hem geld ſchooten (5). Ook ſtonden de Poorters derzelven hem trouwelyk by (*m*). Behalve het Slot Arkel, even buiten Gorinchem, aan de Ooſtzyde, ſtaande, waren 'er nog twee of drie Veſtingen hier omtrent, *Gasperne* met *Hageſtein*, en *Everſtein*, den Huize van Arkel, by koop, aangekomen (*n*). Everſtein ſtondt digt aan de Lek: Gasperne en Hageſtein by elkanderen, een vierendeel uur gaans meer landwaards in. Hertog Willem ſloeg zig voor de twee laatſtgemelde Plaatſen neder: de Stigtſchen belegerde Everſtein. Vooraf egter hadt Willem, voor elke Plaats, een Blokhuis opgeworpen, waaruit dezelven beſchooten werden. Ook hadt hy, om den toevoer naar Everſtein te beletten, de Lek met paalwerk afgedamd. In Hooimaand, werden de Plaatſen eerſt beſchooten. Doch 't leedt niet lang, of men vondt geraaden, dezelven naauw te beſluiten, en, door uithongering, tot de overgaave te dwingen. Eenige maanden te vooren, hadden Hertog Willem, Biſſchop Fre-

Beleg van Everſtein, Gaſperne en Hageſtein.

(*m*) *Zie* Handv. *by* BALEN *bl.* 517, 760. MIERIS Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 27, 28, 29, 30.

(*n*) Extr. uit het Leenreg. van Holl. *apud* MATTH. de Jure Gladii *Cap.* XII. *p.* 127.

(5) Zie een' *Brief van* 1 *September des jaars* 1405, *gegeven in* den *Beſitt voor Hageſtein en Everſtein* by BALEN *Dordrecht*, bl. 515.

B M DEN VI.

Fredrik en eenigen der vertrouwdſte Edelen eene ſoort van Ridderlyk teken aan den hals gedraagen, beſtaande in eene ronde gouden hegge of tuin, met een hek afgeſlooten. Niemant wiſt, wat hier mede beduid wierdt. Doch toen men naderhand Gasperne met Hageſtein, en Everſtein, met eene hegge van vaſt paalwerk, verbonden door willigen takken, en met aarde en rys aangevuld, zag omringen, verſtondt men, dat dit Ridderteken te kennen gaf, dat het beſluit, om deeze Veſtingen, door beleg, tot de overgaave te dwingen, reeds voorlang genomen geweeſt was (*o*). Men wil (*p*), dat men, ſedert, dit teken op de Graaflyke zegels en munten gebragt heeft: op welken het wapen en de Maagd van Holland, beſlooten in eene hegge, gemeenlyk den *Hollandſche Tuin* genaamd, afgebeeld is. WILLEM VI. 1406.

Tot in Wintermaand des jaars 1405, duurde deeze belegering (6). Doch toen waren de belegerden, door hongersnood, op het uiterſte gebragt. Ook vroor het zo fel, dat de Graften der Veſtingen digt lagen, en Hertog Willem toeleg maakte, om de ladders over dezelven te doen aanvoeren, en Hageſtein te beklimmen. De belegerden, derhalve, geene uitkomſt ziende, begonden te neigen, om dit Slot, met de Stede Gasperne, op te gee- Welke Plaatſen aan de Hollanders en Stigtſchen overgaan.

(*o*) De Vermeederde BEKA *bl.* 324.
(*p*) Vet. Auct. Gallic. *ap.* MATTHÆUM de Jure Gladii *Cap.* XII. *p.* 181.

(6) Men heeft nog een' Giftbrief van Hertog Willem den vyftienden van Slagtmaand 1405, *in* den *bezit van Hageſteyn*, gegeven, by DE RIEMER *Privileg. van 's Graavenhaage*, N. X. bl. 306.

Willem VI. 1406.

geeven. Doch Everſtein ging nog eerder by Verdrag aan de Stigtſchen over, die, 't Slot en de have des Heeren van Arkel voor zig bedingende, de bezetting, onder belofte van nimmer tegen hen noch tegen de Hollanders te zullen dienen, met het gene haar toebehoorde, vertrekken lieten. 't Slot werdt terſtond aan koolen gelegd. De overblyſſels van het zelve zyn, al voor het einde der vyftiende eeuwe, in den Lekſtroom, verdronken geweeſt (*q*). Everſtein was, op den elfden van Wintermaand, overgegaan (*r*); en op den negentienden, werdt Hageſtein met Gasperne opgegeven. Doch Hertog Willem ſtondt der bezetting alleen lyfsbehoudenis toe. Zy bleef krygsgevangen, haare have werdt geplonderd, en 't Slot en de Stede in brand geſteken (*s*). Van 't Slot zyn geene overblyſſels meer; doch noch tegenwoordig is 'er een Dorp, met den naam van *Hageſtein*, in wezen; veelligt een overblyſſel der Stede Gasperne, ſchoon deeze laatſte naam verdweenen is.

Den Biſſchop, ſedert, plegtiglyk, verklaard hebbende, dat het Land van Hageſtein der Utrechtſche Kerke, van ouds, hadt toebehoord (*t*), werdt het hem, door Hertoge Willem, afgeſtaan.

Beſtand met den Jongkheer van Arkel.

Met Willem, Zoon van Jan, Heere van Arkel, werdt na 't bemagtigen van Everſtein en Hageſtein, een beſtand geſlooten, tot

(*q*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXII. *Cap.* 4.
(*r*) De Vermeerderde Beka *bl.* 326.
(*s*) De Vermeerderde Beka *bl.* 326.
(*t*) Inſtrum. Publ. *apud* Matthæum de Jure Gladii *Cap.* XII. *p.* 182.

tot Pinksteren des jaars 1406, waar na de vereenigde Legers aftrokken (*u*). WILLEM VI.

Doch kwalyk werdt dit bestand van de Arkelsche, of, veelligt, van wederzyde, gehouden. Men heeft nog een Brief van Jan en Willem van Arkel (*v*), waar by zy de Gelderschen aanzetten, om *der Papen goeden van Utrecht*, in Gelderland gelegen, *niet te pachten noch te bruiken:* 't welk deeze Landgoederen, voor de Stigtschen, nutteloos maaken moest. Men was, derhalven, in Holland, wederom bedagt, op het hervatten van den Kryg, en besloot den eersten Veldtogt, met het beleg van 't Slot Arkel en van de Stad Gorinchem, te beginnen. De Edelen, de Steden en de Opgezetenen ten platten Lande werden ter Heirvaart beschreeven. De meesten maakten zig gereed. Doch eenige Edelen en Dorpen van Kennemerland kogten zig vry van den dienst (*w*). De penningen, hier van komende, werden besteed, om gehuurd Krygsvolk, waarvan men zig, thans, meer en meer, begon te bedienen, te betaalen. 1406.

Midlerwyl was 'er verschil gereezen tusschen de twee Heeren van Arkel, Vader en Zoon. De Zoon wilde Vrede gemaakt hebben met de Hollanders en Stigtschen; de Vader drong op het voortzetten van den Oorlog. Elk hadt zynen aanhang; doch Jonkheer Willem wist de aanzienlykste Poorters van Gorinchem, die veel by deezen oorlog te lyden hadden, op zy- Oneenigheid tusschen Jan en Willem van Arkel. 1407.

(*u*) JOANN A LEYDIS *Libr.* XXXII. *Cap.* 4.
(*v*) *Apud* MATTHÆUM de Jure Gladii *Can.* XII. *p.* 178.
(*w*) Rekening van PHIL VAN DORP *by* VAN LOON Aloud. Regeer. IV. *Deel*, *bl.* 357.

Willem VI. 1407.

zyne hand te krygen, en beſloot met hen, heimelyk, Heer Jan, buiten bewind te ſtellen, en, zyns ondanks, vrede te maaken. Niet lang hier na, begaf zig Jan naar Gelderland, om met zynen Zwaager, *Reinoud den IV*, Hertog van Gelder, die met hem verbonden was, de middelen tot het hervatten van den Kryg te beraamen. In zyn afzyn, ondernam Jongkheer Willem verandering te maaken in de Regeering te Gorinchem. Ook beval hy 't Slot iemant zyner vrienden: al 't welk van dit gevolg was, dat Jan, te rug keerende, de Poorten van Gorinchem en van 't Slot, en zelfs van de Stede Leerdam voor zig geſlooten vondt. Toen vertrok hy wederom naar Gelderland; en 't zy dat Willem bedugt werdt voor het ongenoegen van Hertoge Reinoud, zynen Oom, 't zy dat hem het verſtooten zyns Vaders, toen hy 't nader begon na te denken, zelf tegen de borſt was; hy liet zig, eerlang, door tuſſchenſpraak van vrienden, beweegen, om zig met zynen Vader te verzoenen. Dit geſchiedde in ſtilte, te 's Hertogenboſch. Willems vrienden te Gorinchem waren niet in den Zoen begreepen geweeſt, en hierom dermaate geſtoord, dat zy hem nu, zo wel als zynen Vader te vooren, de Poort voor 't hoofd ſlooten. Zelfs ontbooden zy den Graaf van Holland, dien zy de Heerlykheid van Arkel opdroegen. Ook werdt hy, kort daar na, te Gorinchem en te Leerdam ingehuldigd. De Steden Haarlem, Delft, Leiden, Amſterdam, Gouda en Rotterdam droegen de koſten deezer inhuldiginge, en moeſten, om dezelven te vinden, om-

Verandering in de Regeering te Gorinchem.

Hertog Willem wordt tot Heere van Arkel ingehuldigd.

trent

trent duizend en vyftig Engelſche Nobelen jaarlykſche Lyfrenten verkoopen, die de Graaf haar, uit de inkomſten van Kennemerland en Weſtfriesland, beloofde wederom goed te zullen doen (*x*). Willem VI. 1407.

Gorinchem, van eene bezetting van vyfhonderd man, onder bevel van Filips van Dorp (7), voorzien hebbende, begaf Hertog Willem zig, van daar, naar den Haage. De Heeren van Arkel bevonden zig midlerwyl in Gelderland, toeleg maakende, om Gorinchem wederom magtig te worden: en 't gelukte Jongkheere Willem, aan 't hoofd van eenen hoop Gelderſchen, de Stad, alwaar ſlappe wagt gehouden werdt, op eenen donkeren nagt, te verraſſen, en, na eenigen tegenſtand, te vermeeſteren. 't Slot hieldt het egter nog met de Hollanders. Doch Jongkheer Willem ſloeg 'er terſtond het beleg voor. Jongkheer Willem verraſt Gorinchem.

Hertog Willem hadt zo dra geene tyding van deeze omkeering gekreegen, of hy deedt de Edelen en Steden alomme ter Heirvaart beſchryven, en ontboodt de Stigtſchen tot zyne hulpe (*y*). Terwyl hy zyne benden byeen bragt, ontving hy eene Oorlogsverklaaring van Reinoud, Hertog van Gelder, die, op De Hertog van Gelder verklaart Holland den Oorlog.

(*x*) Mieris Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 50, 55, 60. Handv. van Rotterdam. *agter* Lois Chron. *bl.* 285.

(*y*) Joann. a Leydis *Libr* XXXII. *Cap.* 8.

(7) Uit de oude *Rekeningen van deezen Philips van Dorp*, ook *Theſaurier van Holland*, blykt, dat deeze Manſchap vyf Grooten 's daags aan Soldye trok. Elke vyfentwintig man van dezelve ſtondt onder bevel van eenen Hoofdman, die eenen Wilhelmus Gulden Hollandſch 's daags genoot. Zie Van Loon, *Aloud. Regeer. van Holl.* IV. Deel, bl. 227.

Willem VI. 1407.

op den agtentwintigſten van Herfſtmaand des jaars 1407, gegeven was, en nog voorhanden is (z). Doch deeze kon hem niet onverwagt voorkomen, na 't gene hy de Gelderſchen reeds, ten voordeele der Arkelſchen, hadt zien onderneemen. Ook zogt hy zig in ſtaat te ſtellen, om beide den Arkelſchen en Gelderſchen het hoofd te bieden. En zo dra was hy niet, met zyn Leger, omtrent Gorinchem gekomen, of 't beleg van 't Slot werdt opgebroken, en Jongkheer Willem week in de Stad. De Hollanders trokken toen af op de Gelderſchen, die by Dalem lagen, en daagdenze, tegen 's anderendaags, ten ſtryde uit. Doch Hertog Reinoud gaf den zynen bevel om af te trekken, waartoe zy zig van de donkerheid des nagts bedienden. Hertog Willem, toen 't Slot Arkel en de andere Sterkten hieromtrent van volk en voorraad voorzien hebbende, keerde, met het grootſte deel zyn Legers, naar Holland te rug.

XXV. Arkel draagt zyne Heerlykheid den Hertoge van Gelder op.

Jan en Willem van Arkel, geene kans ziende, om zig tegen de overmagt der Hollanderen te beſchermen, zonder de Gelderſchen ſterker aan hunne belangen te verbinden, droegen, ſedert, hunne Heerlykheid Hertoge Reinoud op, onder voorwaarde, dat dezelve nimmer van 't Hertogdom Gelder zou mogen vervreemd worden (a). En Reinoud beveſtigde deeze voorwaarde ſchriftelyk, toen hy, eenigen tyd hier na (8), te Gorinchem, tot

(z) *Apud* Matthæum Anal. *Tom.* III. *p.* 332.
(a) Joann a Leydis *Libr.* XXXII. *Cap.* 8.
(8) Den vyfentwintigſten van Oogſtmaand des jaars 1409.

tot Heere van Arkel werdt ingehuldigd (*b*). Willem VI.

Doch Hertog Willem begon, al terſtond na deeze Opdragt, de Gelderſchen vyandelyk te handelen. De Hollanders liepen de Tielerwaard af. De Gelderſchen, daarentegen, vielen in 't Land van Heusden, en ſtaken den brand in Hedikhuizen. Doch hier werdenze, door *Jan van Kraanenburg*, Slotvoogd van Heusden, geſtuit, en met veel verlies te rug gedreeven. Te Dalem, in de Tielerwaard, tegen over Loeveſtein, op de grenzen van 't Land van Arkel, gelegen, was bekwaame gelegenheid, beide voor de Gelderſchen en Hollanders, tot het opwerpen eener Sterkte. Ook haddenze 'er beide het oog op. Doch de Graaf van Holland was een weinig voor Hertog Reinoud gereed. Hy ſtigtte 'er een Bolwerk, in de Lente des jaars 1408, zonder dat het de Gelderſchen, die, ten zelfden einde, reeds derwaards getrokken waren, beletten konden. 1407. Oorlog met de Gelderſchen. 1408.

Sedert ſcheen het, dat beide de Volken het oorloogen moede waren. Ook oordeelde Hertog Willem zyne benden elders met meer voordeel te konnen gebruiken. Des werdt 'er, niet lang hier na, een Beſtand getroffen, voor den tyd van drie jaaren: waarmede de vyandelykheden in Gelderland en in Holland ophielden. Beſtand.

Jan van Beieren, verkooren Biſſchop van Luik, Broeder van Hertoge Willem, hadt zig wederom veel moeite gegeven, om dit Be- XXVI. Luikſche zaaken.

(*b*) Diplom. Reynaldi Ducis *apud* Pontan. Hiſt. Gelr. *Libr.* VIII. *p.* 379. *en by* Boxhorn *op* Veldenaar *bl.* 187.

Willem VI. 1408.

Beſtand te bewerken (*c*); doch niet zonder 'er zyn eigen nut in te beoogen. De Luikenaars waren, al eenige jaaren herwaards, tegen hem opgeſtaan, om dat hy, Biſſchop zyn willende, tot nog toe de Geeſtelyke Ordening niet hadt willen aanneemen, onaangezien hy zulks den Luikenaaren, by eede, beloofd hadt (*d*). Men beſpeurde in hem trek genoeg tot het weereldlyk gebied, dat aan de Biſſchoplyke waardigheid verknogt was; doch hy betoonde, gelyk wy reeds hebben aangemerkt, allengskens meer afkeer van den Geeſtelyken ſtaat. De Burgers, niet gediend met zyne Regeering, en geene kans ziende, om het Kapittel, tot het verkiezen van eenen nieuwen Biſſchop, te beweegen, ſtelden *Henrik, Heere van Perwys*, by voorraad, tot Voogd van 't Bisdom aan. Biſſchop Jan, hier over verſtoord, week naar Maaſtricht, zo veel bewind na zig neemende als hem mogelyk was. Tegen het einde van het jaar 1403, werdt 'er egter, door bemiddeling van de Kanonniken, een Verdrag, tuſſchen hem en de Burgerye, getroffen, volgens welk, de zaaken des Bisdoms, door agt mannen van zyne zyde, en door agt van de zyde der Burgerye verkooren, beſtierd moeſten worden (*e*).

Doch in de Lente des jaars 1406, ontſtondt 'er nieuwe beroerte. Jan van Beieren ontweek dezelve wederom naar Maaſtricht, het Geeſtelyk Geregt en Biſſchoppelyk zegel medeneemende. Dit mishaagde der Burgerye, die, ter-

(*c*) Joann a Leydis *Libr.* XXXII. *Cap.* 8.
(*d*) Monstrelet *Vol.* I. *Ch.* XXXI. *f.* 27.
(*e*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXII. *Cap.* 3.

terſtond daar op, tot de verkiezing van eenen nieuwen Biſſchop overging. *Dirk*, Zoon van Henrik van Perwys, eenen jongeling van agttien jaaren (*f*), werdt deeze waardigheid aangebooden. De Kanonniken, die hunne toeſtemming niet hadden willen geeven tot deeze verkiezing, werden ter Stad uit gebannen, en Biſſchop Dirk ſtelde nieuwe Kanonniken aan. Zyn Vader, Henrik, de wapenen opgevat hebbende, om hem, in 't Biſſchoppelyk bewind, te handhaaven, ſloeg het beleg voor *S. Truyen*, en voor het Slot *Bouillon*. Dit laatſte viel hem in handen; doch voor S. Truyen ſtiet hy 't hoofd. Ten naaſten jaarn, belegerde hy Maaſtricht, alwaar zig Biſſchop Jan nog bevondt: doch de felheid des volgenden Winters deedt hem 't beleg opbreeken (*g*). Willem VI. 1408.

't Leedt egter niet lang, of het werdt hervat, weinige weeken, na dat Jan van Beieren het Beſtand tuſſchen de Hollanders en de Gelderſchen bewerkt hadt: en dit was zo dra niet geſlooten, of hy hieldt, op 't ernſtigſt, by zynen Broeder, den Graave van Holland, om hulp tegen de Luikenaars, aan, Hertog Willem liet zig beweegen, en bragt niet ſlegts de Landzaaten op de been; maar nam, daarenboven, een aanzienlyk getal uitheemſche Edelen en Knegten in zyne Soldye. Ook verbondt hy zig met zynen Zwaager, *Jan*, thans *Hertog van Bourgondie*, alzo Hertog Filips, in 't jaar 1404, overleeden was (*h*), Biſſchop Jan hadt Hertog Willem trekt tegen de Luikenaars te velde.

(*f*) Monstrelet *Vol.* I. *Ch.* XXXI. *f.* 27.
(*g*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXII. *Cap.* 6.
(*h*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXII. *Cap.* 8.

Willem VI. 1409.

togin van Brabant, eerſt Weduwe van Willem den IV, Graave van Holland, en daarna, van Hertog Wenzelaus, Graave van Luxemburg, was, in 't jaar 1406, overleeden. Twee jaaren voor haaren dood, hadt zy *Antoni*, tweeden Zoon van Filips, Hertog van Bourgondie en van Margareet, Dogter haarer Zuſter, de Graavinne van Vlaanderen, insgelyks Margareet genaamd, tot Voogd van Brabanr anngeſteld. En deeze was, terſtond na haar overlyden, tot Hertog ingehuldigd, niet ſlegts van Brabant; maar ook van Limburg; 't welk, al voor lang (*o*), aan de Hertogen van Brabant was afgeſtaan. Twee of drie jaaren hier na, trouwde hy met *Elizabet*, Dogter en eenige Erfgenaame van Jan, Hertog van Gorlitz, Broeders Zoon van Wenzelaus, Hertog van Brabant en Luxemburg. Zy bragt hem Luxemburg, nu tot een Hertogdom verheeven, ten Huwelyk. Hertog Willem woonde het Bruiloftsfeeſt van zynen Zwaager by, welk, in Hooimaand des jaars 1409, te Bruſſel gehouden werdt (*p*): en kort hier na vorderde Hertog Antoni, als Erfgenaam der Weduwe van Graave Willem den IV, hem haare Bruidsgaave af, die tot nog toe niet voldaan was. De Hollandſche Graaf kon de ſchuld niet loochenen: zy was, reeds in 't jaar 1351, door Willem den V, openlyk erkend (*q*); en in 't jaar 1394, beliepen de agterſtallen, volgens eene eigenhandige ſchuldbekentenis van Her-

(*o*) *Zie* hier voor, IX. *Boek*, *bl.* 35.
(*p*) Monstrelet *Vol.* I. *Ch* LIV. *fol.* 89 *verſ.*
(*q*) Handv. van Rotterd. *agter* Lois Chron. *bl.* 258.

Hertoge Albrecht, nog *negenduizendvierentagtig oude Keizers Schilden met den Arend (r)*; doch de ſtaat van 's Graaven geldmiddelen, door geduurige Oorlogen uitgeput, liet hem 't voldoen derzelven niet toe. Terwyl hy uitvlugten zogt, hieldt de Hertog van Brabant te ſterker aan; en daar zou reden geweeſt zyn, om voor verdere verwydering te dugten, zo Jan, Hertog van Bourgondie, niet tuſſchen beide getreden was, en zynen Broeder, Antoni, met zynen Zwaager, Willem, bevredigd hadt, door een Verdrag, volgens welk, Willem de agterſtallen der overleeden' Hertoginne, met zeventigduizend oude Schilden eens, moeſt afbetaalen (s).

WILLEM, VI, 1409.

Van minder gewigt wel, doch veel ouder was het geſchil, welk, omtrent deezen tyd, door Hertoge Willem, hier te Lande, bemiddeld werdt. De Edelen uit den Huize van Egmond, een der oudſten en aanzienlykſten deezes Lands, en, zo men wil, van de oude Frieſche Koningen herkomſtig, hadden, met bewilliging der Graaven van Holland, welken het Klooſtergraafſchap van Egmond, al in de tiende eeuwe, opgedraagen was (t), en te gelyk ook met toeſtemming der Abten deezer aloude Abtdye, ſedert verſcheiden' eeuwen, de burgerlyke Regeering, onder den naam van *Advokaat* eerſt, en naderhand onder dien van *Heer*, waargenomen. Doch dit geſchiedde niet, zonder dat 'er, van tyd tot tyd, ge-

XXVIII. Hertog Willem legt de geſchillen by, tuſſchen den Heer en den Abt van Egmond.

(r) Chartr. van Brabant te Vilvoorde *Vierde Benedekaſſe Laade F.* N XXV.

(s) DIVÆI Rer. Brabant. *Livr.* XVII. *p.* 214.

(t) *Zie* II. *Deel*, *bl.* 108.

WILLEM VI. 1410.

geſchillen ontſtonden, tuſſchen de Heeren en de Abten van Egmond, die, door de Graaven van Holland, als *eenige wettige Advokaaten der Egmondſche Kerke* (*u*), werden bygelegd. Omtrent den jaare 1410, waren 'er diergelyke geſchillen ontſtaan, tuſſchen Jan, Heer van Egmond, die zynen Vader, Arnold, kort te vooren, opgevolgd was, en de Kloosterlingen. Jan was onlangs gehuwd met eene Dogter des Heeren van Arkel; en daardoor, behalven om andere redenen; in den haat geraakt van Hertoge Willem (*v*), wiens uitſpraak, gedaan te Schoonhoven den derden van Wynmaand des jaars 1411, hierom, veelligt, min voordeelig voor hem was. 't Hoofdgeſchil betrof de Landen van *Arnemerſwet* en *Wynemerſwet*,

1411.

„ die der Abtdye toegeweezen werden, mids
„ dat zy Heere Jan een klein gedeelte derzel-
„ ven, op welk zyn Slot ſtondt, ten onver-
„ ſterflyken erfleen opdroeg. Het hoog en
„ laag Geregt werdt den Heere van Egmond
„ gelaaten; doch de Abt mogt eenen *Meyer*
„ aanſtellen; die zorg droeg, dat de vereiſch-
„ te viſch der Abtdye geleverd, en de ge-
„ woonlyke wagendienſten gedaan werden.
„ Ook moeſt hy, nevens des Heeren Schout,
„ de Schouwe hebben over wegen en wate-
„ ren. De Duinen werden den Heere toe-
„ geweezen, mids hy de noodige Konynen,
„ tot tweehonderd koppels toe, ongevild, aan
„ 't Klooſter leverde. De Abt kreeg regt tot
„ het ſtellen van eenen Koorenmolen. De tol

„ moeſt

(*u*) Diplom. Flor. III. *apud* BOCKENE Dynaſt. Egmond. *p.* 20.

(*v*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXII. *Cap.* 22.

„ moest, tusschen hem en den Heer, gely- Willem
„ kelyk gedeeld worden. Eindelyk, werdt VI.
„ den Heer gelast, eenige agterstallen, we- 1411.
„ gens Landeryen, welken hy van de Abtdy
„ in huur hadt, af te doen, en voortaan gee-
„ ne nieuwe keuren, ten nadeele der Abtdye,
„ te maaken. Zo een van beide eenig punt
„ van deeze uitspraak verbrak, verviel hy in
„ eene boete van duizend gouden Kroonen
„ Fransche munt, en over duisterheden in de-
„ zelve behield de Graaf de verklaaring aan
„ zig zelven (w).

Het Bestand tusschen de Gelderschen en XXIX.
Hollanders nu ten einde geloopen zynde, De Gel-
werdt de Kryg hervat. Hertog Willem, by dersche
wyze van Bede en Leeninge, merkelyken on- Oorlog
derstand in geld van de Hollandsche Steden wordt
gevorderd en verkreegen hebbende (9), rust- hervat.
te eenige Schepen uit, die, langs de Zuider-
zee kruissende, den Gelderschen veel nadeels
toebragten, en den handel van Harderwyk
en Elburg zeer belemmerden. Ook sloot hy
een Verbond met de Stad Amersfoort, om,
uit

(w) Joann. a Leydis Libr. XXXI. Cap. 14.

(9) De Stad Haarlem hadt hem zesduizend oude Schilden toegestaan, waarvoor zy verlof verkreeg, om binnen driehonderd Roeden buiten de Stad, Excynzen te mogen heffen. *Handv. van 7 Novemb.* 1411. by Schevelius bl. 251. Rotterdam leende hem tweehonderd Fransche Kroonen, onder borgtogt van Gerrit van Stryen, Heer van Zevenbergen, die beloofde, met zes paarden en vyf knegten, in de Stad te komen *leisten* of gyzeling houden; wanneer Hertog Willem, binnen agt dagen na de eerste maaning, de schuld niet afdeedt. *Handv. van Rotterdam* agter Lois *Chronyk*, bl. 290.

Willem VI. 1411. uit dezelve, de Veluwe te konnen afloopen, en van tyd tot tyd, met den buit, wederom derwaards te keeren: gelyk geschiedde. Huibert, Heer van Kuilenburg, hadt zig, reeds in den jaare 1409, met Hertoge Willem, tegen de Gelderschen en Arkelschen, verbonden (x). Hy, Jan van Viane en Arnold van Leyenburg, die zig te Amersfoort ophielden, met de Hollanders, in de Veluwe gevallen zynde, plonderden en verbrandden de Stede *Nieuwkerk*; na dat zy 't Slot *Hoeflaken*, te vooren, door Jongkheer Willem, met Geldersche manschap, bezet, doch nu wederom verlaaten, ingenomen en vernield hadden (y). Weinig meer werdt 'er, van de Hollandschen zyde, in 't jaar 1411, uitgeregt. En in Hoofmaand des volgenden jaars, slooten de twee Hertogen een Verdrag, by welk Hertog Reinoud zyn Regt op Gorinchem en den Lande van Arkel den Graave van Holland, Hertoge Willem, afstondt, mids dat deeze hem honderdduizend Fransche Kroonen betaalde. Nog verbondt zig Hertog Reinoud, dat Jongkheer Willem van Arkel de Stad Gorinchem, die nog in zyne magt was, den Hollandschen Graave zou leveren. Ook geschiedde dit, tedert (z): en van toen af, is Gorinchem en het Land van Arkel met het Graafschap van Holland vereenigd geworden. Hertog Reinoud schonk Jongkheere Willem, die, voor zig en zyne Nakomelingschap, van alle Regt op de Heerlykheid

Vrede. 1412.

(x) Zie zynen Brief in MATTHÆI Anal. Tom. V. p. 593.
(y) JOANN. A LEYDIS Libr. XXXII. Cap. 15.
(z) Brief van Jongkh. Willem in MATTHÆI Anal. Tom. V. p. 588.

heid van Arkel hadt afgeſtaan, het Kaſteel *Oyen* en de Heerlykheid *Born*, nevens vyfduizend Rynsguldens uit de Tollen van Lobed. Het geſlooten Verdrag, werdt den zesentwintigſten van Hooimaand, ten overſtaan der Biſſchoppen van Utrecht en Luik, plegtiglyk, bekragtigd (*a*). WILLEM VI, 1412.

Doch Jan, Heer van Arkel, hadt, in alle deeze onderhandelingen, geen deel genomen (*b*). Men hadt hem, tot nog toe, niet tot vreedzaame gedagten konnen brengen. Ook was hy, ſedert eenigen tyd, uit Gelderland geweeken, en thans onthieldt hy zig in Brabant, alwaar eenigen zyner Heerlyke goederen gelegen waren. De Zuidhollandſche Edelen hielden, ondertuſſchen, het oog op hem; toeleg maakende, om hem te ligten, en gevangkelyk naar Holland te voeren. Doch dit gelukte eerſt, in 't jaar 1415. *Gerrit van Stryen*, Heer van Zevenbergen, *Floris van der Aa*, en *Filips van der Lek* betrapten hem, op de Brabantſche grenzen, en bragten hem in den Haage. Hier werdt hy, op de Voorpoorte, gevangen gezet (*c*). De Heer van Zevenbergen trok, voor dit vangen, vierduizend vyfhonderd Franſche Kroonen van Hertoge Willem. Den anderen Heeren werdt ook eene goede ſomme toegelegd (*d*). De Hertog deedt Heer Jan, daarna, eenen tyd lang, op 't Slot te Gouda, bewaaren, en toen naar Jan, Heer van Arkel, wordt gevangen.

(*a*) *Zie een* brief, hier van gemaakt, by MATTHÆUS Anal. *Tom*, V. *p.* 522.
(*b*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXII. *Cap.* 18.
(*c*) Extr. *uit de* Reeck. van Ph. Enghelbrechtsz., Clerc des Thef. *M S.*
(*d*) Extract *als boven.*

WILLEM VI. 1412.

naar Zevenbergen voeren, alwaar hy, tot in 't jaar 1425, gevangen zat (*e*). Anderen ſchryven, ten overvloede, dat hy eerſt te Zevenbergen, daarna te Gouda gezeten heeft (*f*). Geſlaakt zynde, werdt hy, in den jaare 1426, door den Prooſt van Oudemunſter, met de Heerlykheid van Haaſtrecht en eenige andere goederen, verlyd (*g*). Niet lang hierna (*i*), overleedt hy te Leerdam (*b*).

Reden, waarom men hem vaſt hieldt.

Hertog Willem meende reden te hebben, om deezen Heer te doen ligten, en gevangen te houden. Kort na 't ſluiten van de Vrede met Hertoge Reinoud, vernam hy, eerſt uit eenen Gelderſchen Edelman, en toen uit Reinoud zelven, dat 'er, in Holland en zelfs onder de Edelen, geduurende den Oorlog, een aanſlag geſmeed was, om hem te vatten en van 't leeven te berooven. Willem kon niemant eer van deezen ſlinkſchen toeleg verdenken, dan Jan, Heer van Egmond, en deszelven Broeder Willem, Heer van Yſſelſtein. Egmond liep vooral by hem in 't oog; alzo deeze, noch in perſoon, noch uit de goederen, welken hy van de Graaflykheid ter leen hieldt, den Graave, in den Kryg tegen de Gelderſchen, hadt willen byſtaan. Ook was hy, ſedert eenige jaaren, niet in 's Graaven tegenwoordigheid verſcheenen, dan na

Verraad tegen Hertog Willem ontdekt.

dat

(*e*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXII. *Cap.* 22. Extract *als vooren.*
(*f*) De Geſt. Domin. de Arkel *p.* 234.
(*g*) *Zie* een' Brief *by* MATTHÆUS Anal. *Tom.* V. *p.* 236.
(*h*) De Geſtis Dominor. de Arkel *p* 236.
(*i*) Den vyfentwintigſten van Oogſtmaand des jaars 1428.

dat hy Vrygeleide begeerd en verkreegen hadt, 't welk by niemant der Edelen in gebruik was. Al dit moeſt hem, met grond, verdagt maaken (*i*). Doch Hertog Willem twyfelde niet, of Egmond werdt opgeſtookt, door zynen Schoonvader, Heere Jan van Arkel. Hy beſloot, derhalve, zig eerſt van Arkel te verzekeren, die, ondervraagd zynde, terſtond, onder eede, verklaarde, wie zy waren, die den Graaf hadden willen vatten, om hem den Gelderſchen Hertog over te leveren. Willem hieldt deeze verklaaring, eenen tyd lang, geheim (*k*). Doch, in 't jaar 1416, liep 'er een gemeen gerugt door Holland, dat Egmond en Yſſelſtein de verraaders waren, die op 's Graaven vryheid of leeven gegaan hadden. Elk hadt hier den mond vol van, en 't kwam Egmond ras genoeg ter ooren. Terſtond liet hy zig verluiden, dat hy gereed was, om zig voor den Graave te verantwoorden, mids men hem vrygeleide gunde. Dit werdt hem toegeſtaan: en hy, daarop, voor 's Graaven Raad, gedagvaard, Doch hy verſcheen niet: waar op men hem verklaarde, lyf en goed verbeurd te hebben. Ook werden zyne goederen, terſtond, door den Graave, aangeſlaagen. Hy was, ondertuſſchen, met zynen Broeder, Willem, geweeken naar Yſſelſtein, eene ſterke Veſting in dien tyd. Hertog Willem deedt, kort hierna, deeze Stad met het Slot opeiſchen: doch weigerend antwoord bekomende, maakte hy zig tot een beleg gereed. Heirvaart be-

WILLEM VI. 1412.

Yſſelſtein aan Holland gehegt.

(*i*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXII. *Cap.* 17.
(*k*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXII. *Cap.* 21.

Willem VI. 1412.

beſchreeven hebbende, zondt hy de helft van zyn Leger vooruit, toevende, met de andere helft, te Schoonhoven. Doch hier werdt, door tuſſchenſpraak van eenige nabeſtaanden des Heeren van Egmond, met naame van *Jakob van Gaasbeek*, Heere van Abkoude, Wyk te Duurſtede, Putten en Stryen, Huibert van Kuilenburg en Jan van Viane, een Verdrag getroffen, op den volgenden voet „ De Heeren van Egmond en Yſſelſtein zouden de „ Stad en het Slot en de Heerlykheid van Yſſelſtein den Graave van Holland overgeeven: daarna het Land ruimen, en 'er, zonder 's Graaven verlof, niet wederom binnen komen. Uit de inkomſten der Heerlykheden van Egmond en Yſſelſtein, zouden aan Heere Jan en zynen erfgenaamen „ tweeduizend oude Schilden, aan Heere Willem, zeshonderd Franſche Kroonen, en „ aan Yolande, hunne Moeder, agthonderd „ zulke Kroonen, jaarlyks, uitgekeerd moeten worden." Kort na 't ſluiten van dit Verdrag, werdt Hertog Willem, tot Heere van Yſſelſtein, ingehuldigd (*l*).

Jakob van Gaasbeek bekomt Abkoude en Wyk te Duurſtede.

Jakob van Gaasbeek, een der middelaaren van het zelve, die ons in 't vervolg deezer geſchiedeniſſen meer zal voorkomen, was, eenige jaaren geleeden (2), nog ruim zo gemakkelyk in 't bezit geraakt der Heerlykheden van Abkoude en Wyk te Duurſtede. Zyns Vaders Broeder, Willem, Heer deezer Heerlykheden, was overleeden, zonder andere kin-

(*l*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXII. *Cap.* 23.

(2) In 't jaar 1407.

kinderen na te laaten, dan eene Dogter, *Joanna*, gehuwd aan Jan, Heere van Brederode; doch thans Nonne in een Klooſter te Wyk te Duurſtede, terwyl haar Man Monnik was, onder de Karthuizers, by Utrecht. Jakob van Gaasbeek, niet waanende aan den Monnik, veel min aan de Nonne, eenen mededinger te zullen vinden, ſtelde zig, terſtond, in 't bezit deezer Heerlykheden. Doch hy bedroog zig. Brederode hing, zo hy voorgaf, met Pauſelyk verlof, den kap op den tuin, en haalde zyne Vrouw, met geweld, uit het Klooſter, met meening, om haar voortaan by zig te houden, en de Heerlykheden, haar aanbeſtorven, te regeeren. Doch Fredrik van Blankenheim, Biſſchop van Utrecht, niet konnende gedoogen, dat zyn geeſtelyk en weereldlyk Regtsgebied zo zeer geſchonden werdt, viel met eenig Krygsvolk in Wyk te Duurſtede, bemagtigde de wooning van Jan van Brederode, voerde de Non wederom naar 't Klooſter, en leverde haaren man gevangen aan Jakob van Gaasbeek, die hem, tot aan de dood van Joanna, op den tienden van Louwmaand des jaars 1411 voorgevallen, in hegtenis hieldt. Toen liet hy hem los, en bleef, als naaſte Erfgenaam, in 't bezit van Abkoude en Wyk te Duurſtede. De Monnik keerde egter niet naar zyn Klooſter te rug (*m*). WILLEM VI. 1411.

Het verhaal van den Arkelſchen Kryg, in zyn uiteinde en gevolgen, heeft ons een wei-

nig

(*m*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXII. *Cap.* 7. De Vermeerderde EEKA *bl.* 314.

Willem VI. 1412.

nig gevoerd buiten de tyd-orde der overige geſchiedeniſſen deezer Landen, tot welke wy nu wederkeeren.

XXX. Opſchudding te Utrecht.

De Stad Utrecht was, al van ouds, in twee partyſchappen verdeeld geweeſt, van welken de eene, die 't met de Hollanders hieldt, en de Ligtenberger aanhang genoemd werdt, ſedert eenige jaaren, 't voornaam bewind gevoerd, en onder anderen ook den Oorlog tegen den Huize van Arkel doorgedreeven hadt. De andere party zag het voortzetten van deezen Oorlog met ongenoegen, en blies het volk de ooren vol van het nadeel, dat 'er de Stad door leedt. Zelfs mompelde men, dat eenigen van den Ligtenberger aanhang de Stad aan Hertoge Willem, voor eene merkelyke ſomme gelds, verkogt hadden. 't Gemeen rakte eerlang in roere, en trok, in grooten getale, den twintigſten van Lentemaand des jaars 1413, naar 't Stadhuis, terwyl de Raad vergaderd was, roepende, *dat zy de Regeering naar hunnen zin veranderd wilden hebben, of weder ſtaan zouden dien 't leed deedt.* Eenige Raaden van den Ligtenberger aanhang, den ſtorm ziende opkomen, en voor hun lyf bedugt, waren, kort te vooren, in ſtilte, ter Stad uit geweeken. De overigen, nu de minſten in getal, werden, in den Raad, overſtemd, en men beſloot der Burgerye, die den Domdeken, *Herman van Lokhorſt*, aan 't hoofd hadt, te wille te zyn. *Jakob van Ligtenberg*, Prooſt van S. Pieters, den Schout *Barend Proeys*, den Burgemeeſteren *Jan van Ligtenberg van Landskroon* en *Jan van Klaarenberg*, den Ouderman *Wouter Graauwaart*, en eenigen ande-

1413.

de-

deren, werdt de Stad ontzeid: den Proost slegts voor een jaar; doch den vier anderen, tot dat de Raad goedvinden zou, hen wederom in te roepen (*n*). Ook werden 'er eenigen in hegtenis gezet. De vrienden der ballingen, die in den Raad zaten, werden 'er, de een na den anderen, buiten gesloten: kortom, de Regeering werdt t'eenemaal veranderd. WILLEM VI. 1418.

De Ballingen hielden zig, ondertusschen, te Amersfoort op, en schreeven, van daar, eerst aan den Raad, en toen aan Bisschop Fredrik, dat zy gereed waren, zig te zuiveren van allen blaam, dien men hun aanwreef, met naame van het verkoopen der Stad aan den Graave van Holland. Doch Herman van Lokhorst, *Jan van den Spiegel* en anderen waren oorzaak, dat hun voorslag van de hand geweezen werdt. Toen eerst begaven zy zig zelven, met hunne personen en goederen, onder de bescherming des Graaven van Holland (*o*), die hen met volk ondersteunde.

Twee jaaren omtrent duurde de tweespalt, binnen welken, de Ballingen den Utrechtschen Koopluiden den vryen handel in Holland beletteden, en de Stad zeer benaauwden. Nieuw gemor verwekte dit onder de Burgery, die, by de verandering der Regeeringe, zo veel voordeels niet vondt, als zy zig beloofd hadt. De vrienden der Ballingen roeiden hieronder, en by gelegenheid dat een Knegt van Jan van den Spiegel eenen der Stads DoorHertog Willem gestild.

(*n*) AA. Ultraj. *apud* MATTHÆUM de Nobilitate *Libr.* II. *p.* 468.

(*o*) *Zie* twee Brieven van Willem VI. *by* MATTHÆUS *in Præf. Libr.* III & IV. de Nobilit. *p.* (*o*) 3.

WILLEM VI. 1413.

Stads Krygten veragtelyk bejegende, ontſtondt 'er, op den zeventienden van Bloëimaand des jaars 1415, eene nieuwe opſchudding in de Stad. Van den Spiegels Huis werdt omſingeld. Hy ontkwam 't gevaar, welk hem dreigde, ter naauwer nood, en week ter Stad uit. Lokhorſt, eenigen van zynen aanhang byeen gebragt hebbende, werdt zo hevig ontmoet, dat hy, naar een goed heenkomen zoekende, in 't Regulieren Klooſter ontweek. Toen deezen verſtooven waren, ſtaken de Ligtenbergers 't hoofd op. Den Raad vergaderd zynde, werden Lokhorſt, van den Spiegel, Ysbrand van der A, Gerrit van Damas en veele anderen ter Stad uit geleid. Terſtond hierna, zondt de Burgery eenigen af naar den Haage, en verzoende zig met Hertoge Willem. Hier werdt, ten overſtaan van 's Hertogen Raad, gehandeld, over de wyze, op welke de voorige Ballingen wederom binnen gelaaten zouden worden, die, ten opzigte van de vyf genoemden en eenige anderen, aan den Biſſchop verbleeven werdt. Anderen kreegen terſtond verlof om, op hun voorig Burgerſchap, te rug te keeren: doch die voor den tyd van honderd jaaren gebannen waren geweeſt, moeſten, zo lang het den Biſſchop goeddagt, buiten den Raad blyven. Lokhorſt, van den Spiegel en verſcheiden anderen werden, op lyfſtraffe, ten eeuwigen dage, uit de Stad Utrecht, midsgaders uit Holland, Zeeland en Friesland, gebannen (*p*). Sedert geraakte de Lig-

(*p*) Brief van 15 Octob. 1415. *by* MATTHÆUS de Jure Gladii *Cap.* V. *p.* 38. *Zie* ook BURMAN. Utr. Jaarb. I. *Deel*, *bl.* 174 *enz.* en MIERIS Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 306, 307.

Ligtenberger aanhang, binnen Utrecht, wederom op 't kussen. Hertog Willem kwam, hem hierna, met een aanzienlyk gevolg van Hollandsche Edelen in die Stad, alwaar hy deftig ontbaald werdt (q). WILLEM VI. 1413.

XXXI. Staveren door de Friezen gewonnen.

Geduurende deeze Utrechtsche beroerten, verloor Hertog Willem Staveren, gemoegzaam de eenigste Stad in Friesland, die, tot hiertoe, Hollandsche bezetting ingehad hadt. Margareet van Kleef, Weduwe van Hertoge Albrecht, aan welke Hertog Willem, naar sommiger verhaal (r), gewoon was, in zyn afwezen, de Regeering des Lands toente vertrouwen (3), hadt het Bestand, by Albrechts leeven, met de Friezen, gesloten, van tyd tot tyd, weeten te verlengen (s). Nu was zy, reeds in 't jaar 1412, overleeden (t), en 't Bestand, laatst gemaakt, liep, in de Lente des jaars 1414, ten einde. De Friezen van Westergo, toen, vernemende, dat 'er, binnen Staveren, slappe wagt gehouden werdt, verraften de Stad, op den twaalfden van Lentemaand des gemelden jaars, en verjaagden de Hollandsche bezetting (u). Hertog Willem was zeer gestoord over de agteloosheid en 1414.

(q) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXII. *Cap.* 12. De Vermeerderde BEKA *bl.* 344, 345.

(r) UBB. EMM. *Libr.* XVII. *p.* 243.

(s) UBB. EMM. *Libr.* XVII. *p.* 248, 253, 256.

(t) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXII. *Cap.* 16.

(u) E. BENINGHA Hist. van Oostfr. I. *Boek*, *Cap.* CCIV. *bl.* 125.

(3) Enkele Handvesten zyn 'er nog voor handen, door haar en Hertoge Willem, en door haar alleen, gegeven. Zie *Handv. van Kennemerland*, bladz. 664. *Handv. van Rynland*, bl. 30, 34. *Privilegien van Texel*, bl. 16, 19.

WILLEM VI. 1414. en laf hertigheid der zynen, toen hem de tyding van dit verlies gebragt werdt: te meer nog, om dat hem de staat zyner zaaken niet toeliet, den Friezen den oorlog aan te doen. Men sloot dan wederom een Bestand voor eenige jaaren, welk, sedert, verlengd werdt (v), en gansch Friesland verheugde zig, dat het van alle uitheemsche overheerschingh verlost was.

XXXII. Huwelyk van Jakoba, Dogter van Graave Willem, en Jan, Hertog van Touraine. 1415.

In 't jaar 1415, werdt het Huwelyk voltrokken tusschen *Jakobé*, eenige Dogter van Hertoge Willem, en *Jan, Hertog van Touraine* en Graave van Ponthieu, tweeden Zoon van Karel den VI, Koning van Frankryk, en van *Izabella*, Dogter van *Steven, Hertog van Beieren*, halven Broeder van Vaders zyde van Hertoge Albrecht. De Bruidegom bereikte omment agtien, en de Bruid wernig meer dan veertien jaaren (4). Het Huwelyk was reeds in 't jaar 1406 te Compiegne gesloten (w), doen de voltrekking, tot nu toe, om de jongheid van 't Paar uitgesteld: terwyl de jonge Hertog zig doorgaans te Quesnoi in Henegouwen, of in den Hage in Holland (x), schynt opgehouden te hebben. De voorwaarden zyn toen beraamd, wer-

(v) MIERIS Charterb. IV. *Deel*, bl. 287, 288, 368, 397, 398. JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXII. *Cap.* 10. UBB. EMM. *Libr.* XVII. *p.* 268.

(w) MONSTRELET *Vol.* I. *Ch.* XXIII. *fol.* 44. *verso.*

(x) Handv. van Amst. bl. 19.

(4) Zy was, op den vyfentwintigsten van Hooimaand, Feestdag van S. Jakob, in 't jaar 1401, ter werelt gekomen. JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXII. *Cap.* 1. En waarschynlyk was haar, naar deezen Heiligen, de naam van *Jakoba* of *Jakob*, want dus wordt zy veelvuldig genoemd, gegeven.

werden nu, in den Haage, op den zesden van Oogstmaand, bevestigd, en liepen op deezen zin: „ Henegouwen, Holland, Zeeland en „ Friesland zouden, zo Hertog Willem, zon- „ der Zoonen na te laaten, overleedt, aan „ Jakoba en haare nakomelingen komen, en, „ door haaren man, den Hertoge van Tou- „ raine, geregeerd worden, volgens den raad „ en het voorbeeld, door Hertog Willem, in „ zyn leeven, gegeven. Hertog Willem zou, „ zo lang hy leefde, *geweldich Heer* der ge- „ melde Landen blyven, en na zyn afsterven, „ zouden de Egtgenooten het *Leen derzelven* „ *verzoeken en ontvangen van den genen, en op* „ *zulk eene wyze, als het door Hertoge Willem* „ *en alle zyne Voorvaders gedaan was.* De „ drie Landen zouden onverdeeld blyven, en „ altoos op den *oudsten Zoon*, *of*, by mangel „ van Zoonen, op de *oudste Dogter* verster- „ ven. De oude Voorregten, Handvesten, „ vryheden en gewoonten zouden bewaard, „ en geene vreemdelingen, maar alleen van „ de oudste en beste ingeboornen, tot Amp- „ tenaars, in en buiten den Graaflyken Raad, „ gevorderd worden. Alle deeze punten zou- „ den, door de Egtgenooten, by hunne inhul- „ diging, worden bezwooren. Aan Vrouwe „ Margareet van Bourgondie, Moeder van Ja- „ koba, en aan alle anderen, zouden de schul- „ dige erfelyke en lyflyke giften betaald wor- „ den: ook zouden de Egtgenooten de nate- „ laaten' schulden van Hertoge Willem vol- „ doen (y)." Wy

WILLEM VI. 1415.

Huwelyks-Voorwaarden.

(y) Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 6. MATTHÆI Anal. *Tom.* V. *p.* 596.

WILLEM VI. 1415.

Wy konnen niet nalaaten, in 't voorbygaan, over deeze Huwelyks-Voorwaarden, aan te merken, dat, ſchoon Hertoge Willem, in dezelven, de weidſche titel van *geweldich Heer* deezer Landen gegeven wordt, de Egtgenooten nogtans niet toonen van voorneemen te zyn, om de Landen willekeurig te beheerſchen. Zy belooven de oude voorregten en vryheden te zullen bezweeren: en onaangezien de Hertog van Touraine een vreemdeling ware, verbindt hy zig, zo wel als Jakoba, om geene Ampten aan vreemdelingen te geeven. Wyders ziet men hier eene erkentenis, dat *alle* de Hollandſche Graaven deeze Landen als leenroerig, ongetwyfeld van 't Keizerryk, ſchoon zulks niet uitdrukkelyk gezeid wordt, hebben aangemerkt.

Aanmerkingen over dezelven.

De Hertog van Touraine wordt Daufyn.

Het jonge Paar hieldt zig, na 't voltrekken van 't Huwelyk, in Henegouwen (z), en ook ſomtyds in Holland op (a). En weinige maanden verliepen 'er maar, toen de Hertog van Touraine zynen oudſten Broeder, Lodewyk, die op den agttienden van Wintermaand overleedt, in de waardigheid van *Daufyn* en naaſten erfgenaam der Franſche Kroone, opvolgde. Daar zyn verſcheiden' Brieven, hier te Lande verleend, voorhanden (b), in welken Jakoba, zyne Gemaalin, den naam draagt van *Dolphyne van Voyennen*. Ondertuſſchen was het opklimmen tot deeze nieuwe waardigheid, naar allen ſchyn, een trap tot zynen ontydigen dood, die

(z) MONSTRELET *Vol.* I. *Ch.* CLXI. *f.* 249.
(a) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXII. *Cap.* 26.
(b) *By* BURMAN Uit. Jaarb. I. *Deel*, *bl.* 209. *by* SALEN Doidr. *bl.* 519. *en by* BOXHORN *op* REIGERSB. I. *Deel*, *bl.* 389.

die ruim een jaar hier na voorviel. Doch de gelegenheid hier toe moet wat omſtandiger ontvouwd worden. WILLEM VI. 1415.

XXXIII. Staat van Frankryk ten deezen tyde.

De Regeering van Karel den VI. was eene der langduurigſten; doch te gelyk eene der ongelukkigſten voor Frankryk. De Oorlog met Engeland ontſtak feller dan te vooren: en 't Krygsgeluk liep den Franſchen geweldiglyk tegen. De Koning was, ſedert het jaar 1392, onderworpen geweeſt aan vlaagen van krankzinnigheid, die hem doorgaans onbekwaam maakten tot de Regeering. De Grooten, die, nevens de Koninginne, de Regeering in handen hadden, lagen geduurig overhoop, en verwekten, van tyd tot tyd, binnenlandſche beroerten. Vooral hadt men, van 't jaar 1404 af, merkelyke verwydering beſpeurd tuſſchen Lodewyk, Hertog van Orleans, 's Konings Broeder, en Jan, Hertog van Bourgondie; die, met groot ongenoegen, zag, dat men Orleans en der Koninginne de Regeering toevertrouwde, van welke zyn Vader Filips 't voornaam bewind gehad hadt, en welke hy zig nu gaarne in handen geſteld gezien zou hebben. Zo verging dit ongenoegen, dat Hertog Jan, in Slagtmaand des jaars 1407, den Hertog van Orleans, by nagt, deedt overvallen, en van 't leeven berooven, niet meer dan drie dagen na dat zy plegtiglyk verzoend geweeſt waren, en elkanderen eene broederlyke vriendſchap gezworen hadden (*c*). Jan verglimpte deeze ondaad met den naam van

(*b*) MONSTRELET *Vol.* I. *Chap.* XXXVI. *f.* 29. *verſ.* JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXII. *Cap.* 9.

Willem VI. 1415.

van yver voor 's Ryks welſtand; en wiſt zig zelfs openlyk door den Konfng zuiver te doen ſchouwen. Sedert meeſter van Parys en van 's Konings Perſoon geworden, regeerde hy in 's Konings naam, zonder iemant te ontzien; doch toen hy, in 't jaar 1408, naar Luikerland getrokken was, om Jan van Beieren te helpen, nam de Koningin haaren ſlag waar, bemagtigde Parys, en deedt zig zelve en den Daufyn Lodewyk, tot Regenten van 't Ryk, verklaaren De Hertog van Bourgondie werdt toen, als ſchuldig aan manſlag, veroordeeld.

In deeze omſtandigheden, liet Hertog Willem, Graaf van Holland, zig gebruiken, om een Verdrag tuſſchen Hertog Jan en 't Franſche Hof te bemiddelen (*d*). 't Gelukte hem ook. Jan deedt, in Lentemaand des jaars 1409, eene ſoort van ſchuldbekentenis, en verzoende zig met den Huize van Orleans en met de Koninginne (*e*). Doch 't leedt niet lang, of de Prinſen van den bloede, zig nu van de Regeeringe ontzet vindende, verbonden zig tegen den Hertog van Bourgondie, die, van zynen kant, de Engelſchen in 't Ryk bragt, om hun 't hoofd te bieden. Zy vertrokken egter wederom, voor 't einde van 't jaar 1412. En van dien tyd af, zag men de party des Hertogs van Bourgondie, in Frankryk, allengskens, verzwakken. In 't jaar 1414, beſloot het Hof hem den oorlog aan te doen. Kort te vooren, hadt hy Frankryk reeds moeten verlaaten, en nu onthieldt hy zig in Vlaanderen. De

(*d*) Monstrelet *Vol.* I. *Ch.* XLIX. *f.* 81.
(*e*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXII. *Cap.* 12.

De Graavin van Holland, Zuster van Hertoge Jan, begaf zig, omtrent deezen tyd, naar Peronne, alwaar het Hof zig bevondt, om hem, ware 't mogelyk, op nieuws, met het zelve, te verzoenen (*f*). Ook gelukte het, ten minſten in ſchyn. De Graavin van Holland en verſcheiden' andere Grooten bleeven borg voor de onderhouding van 't Verdrag, welk, by deeze gelegenheid, gemaakt werdt (*g*). WILLEM VI. 1415.

Een der punten van het zelve verbondt den Hertog van Bourgondie, om de onderhandelingen af te breeken, welken hy met Engeland, mogt hebben aangevangen. Doch hy hieldt zig aan dit punt niet. Hy tradt, terſtond na 't ſluiten van 't Verdrag, in geheime onderhandeling met *Henrik den V.* die Henrik den IV, zynen Vader, in 't jaar 1413, was opgevolgd. Henrik zögt den Hertog te winnen, op dat hy aan hem geene party zou hebben, in den Oorlog tegen Frankryk, welken hy in den zin hadt. In 't jaar 1415, voerde hy, onder anderen, zo 't ſchynt, met Schepen, in Holland en Zeeland gehuurd (*h*), een magtig Leger derwaards, en ſloeg de Franſchen by Azincourt, op den vyfentwintigſten van Wynmaand. Twee Broeders des Hertogs van Bourgondie, Antoni, Hertog van Brabant, en Filips, Graaf van Nevers en Retel, ſneuvelden in deezen ſlag, aan de zyde der Franſchen.

Hertog Jan bediende zig van de verlegenheid,

(*f*) MONSTRELET *Vol.* I. *Ch.* CXXVI. *f.* 210.
(*g*) MONSTRELET *Vol.* I. *Ch.* CXXVII. *f.* 212 *verſ.*
(*h*) Act. Publ. Angl. *Tom* IV. *P.* II. *p.* 108, 109.

Willem VI. 1415. heid, in welke 't Ryk zig toen bevondt, om 't verlooren bewind aldaar wederom in handen te krygen. Hy trok met een Leger naar Parys, begeerende verlof, om den Koning te begroeten. Terwyl men zyn verzoek in overweeging nam, ſtierf de Daufyn, Lodewyk, en Jan, Hertog van Touraine, onlangs met Jakoba van Beieren gehuwd, volgde hem in die waardigheid op.

XXXIV. Oorzaaken van den haat, aan 't Franſche Hof, tegen den Daufyn Jan, opgevat. 1416. De namaagſchap zyner Egtgenoote met het Huis van Bourgondie; zyn lang verblyf aan 't Hof van zynen Schoonvader, Zwaager van Hertoge Jan, en vooral eene geheime Byeenkomſt, tuſſchen hem en dien Hertog, te Valenchyn in Henegouwen (*i*), waren oorzaak, dat hy aan 't Franſche Hof aangemerkt werdt, als geheel in de belangen van Hertoge Jan. De Graaf van Armagnac, die thans 't voornaam bewind in Frankryk hadt, riedt den Koning, dat hy den Daufyn ten Hove ontbieden zou. Doch Hertog Willem, wel onderrigt van de geſteldheid van 't Franſche Hof, wilde zynen Schoonzoon niet laaten vertrekken.

Keizer Sigismond vertrekt, met Graave Willem, naar Engeland. Zo ſtonden de zaaken in den aanvang des jaars 1416, wanneer Keizer Sigismond te Dordrecht kwam, om, van daar, naar Engeland, overtesteeken, en, ware 't mögelyk, eene vaſte Vrede tuſſchen Karel den VI. en Henrik den V. te bemiddelen. Hertog Willem, wiens Afgezanten de Keizerlyke Krooning, in den jaare 1414, hadden bygewoond (*k*), ontving den Vorſt beleefdelyk; en toonde zig ge-

(*i*) Monstrelet *Vol.* I. *Ch.* CLXI. *f.* 240.
(*k*) Monstrelet *Vol.* I. *Ch.* CXXVIII. *f.* 213.

genegen, om hem naar Engeland te geleiden. Veelligt ſtonden 'er nog eenige geſchillen, tuſſchen de Engelſche en Hollandſche Koopluiden, te vereffenen. De onderlinge Koophandel bloeide nog, als van ouds (*l*), ſchoon de Wolſtapel verlegd was. Doch hy werdt niet voortgezet, zonder dat 'er, van tyd tot tyd, geſchillen voorvielen. Onlangs zelfs hadt Koning Henrik Brieven uitgegeven, om van Hertoge Willem en den Hollanderen, met geweld, vergoeding van ſchade te vorderen, tot eene ſomme van agthonderd en vyftig *Nobelen* toe. Doch deeze Brieven waren wederom ingetrokken (*m*). Hier benevens ſchynt Hertog Willem ook deel gehad te hebben, in de heimelyke onderhandelingen, die thans, met den Hertoge van Bourgondie, op het tapyt waren (*n*). Reden genoeg was 'er, derhalve, voor Hertoge Willem, om de reis naar Engeland te onderneemen. Doch zyne poogingen en die van den Keizer, tot het bewerken eener Vrede, waren vrugteloos. Henrik bleef, zo wel als Karel, die te vooren door Keizer Sigismond geſproken was, ſtyf op zyne eiſchen ſtaan. Alleenlyk werdt 'er een driejaarig Beſtand geſlooten (*o*), en Hertog Willem keerde, in 't begin van Hooimaand, wederom herwaards (*p*). 's Lands Regeering was, in zyne afwezendheid, den Heere van Kuilenburg en Walraven van Brederode aanbevolen geweeſt (*q*).

WILLEM VI. 1416.

Som-

(*l*) Act. Publ. Angl. *Tom.* IV. *P.* I. *p.* 107, 158. *P.* II. *p.* 52.
(*m*) Act. Publ. Angl. *Tom.* IV. *P.* II. *p.* 87.
(*n*) Act. Publ. Angl. *Tom.* IV. *P.* II. *p.* 81.
(*o*) Act. Publ. Angl. *Tom.* IV. *P.* II. *p.* 165, 166, 167.
(*p*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXII. *Cap.* 22.
(*q*) EXTR. *uit de* Reeck. van Ph Enghebrechtz. *M.* &.

WILLEM VI. 1416.

Sommigen verhaalen, dat hy, ten deezen tyde, in Engeland, het Leen deezer Landen van Keizer Sigismond verheven heeft. Ook wil men, dat hy den Keizer, by deeze gelegenheid, verzogt zou hebben, zyne Dogter Jakoba, na zyn afflerven, ook met de Landen te willen verlyden, doch dat de Keizer dit zou geweigerd hebben, en Willem daar op verſtoord vertrokken zyn (*r*). Zeker is't, dat hy, zonder den Keizer, te rug gekomen is (*s*).

Hertog Willem trekt met den Daufyn naar Frankryk. 1417.

De Koning van Frankryk liet, ondertuſſchen, niet na, door bode op bode, den Daufyn ten Hove te ontbieden. Hertog Willem begaf zig, derhalven, omtrent den aanvang des jaars 1417, met hem op weg, in eenen tyd, in welken het onlangs geſlooten heimelyk Verbond tuſſchen Henrik den V. en den Hertog van Bourgondie, indien men 'er anders, in Frankryk, kennis van gehad heeft, onzen Graave en zynen Schoonzoon ten Hove zeer verdagt heeft moeten maaken. Een Schryver, die deezen tyd beleefd heeft (*t*), zegt, dat onze Graaf van een aanzienlyk Leger verzeld was, en uit 's Konings zwakheid hoop geſchept hadt, om zynen Schoonzoon haaſt op den Franſchen Troon te zien plaatſen: welk laatſte, ſchoon 't wel waar zyn kan, egter, by anderen, niet gemeld wordt. Doch dat hy van eenige manſchap verzeld is geweeſt, blykt

(*r*) WINDECK. Vita Sigismundi *inſt.* MENKEN. Germ. Script. *Tom.* I. *p.* 1104.
(*s*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXII. *Cap.* 22.
(*t*) HERMANNI CORNERI Chron. *in* ECCARDI Corp. Hiſt. Medii Ævi *Tom.* II. *c.* 1220.

blykt ook uit egte ſtukken van deezen tyd (*u*). Te S. Quintin gekomen, verzogt Hertog Willem, aldaar een mondgeſprek met de Koninginne te mogen houden. Doch dit werdt hem geweigerd, om dat de Plaats te verre van Parys lag. Hy trok dan vóort tot Compiegne toe, den Daufyn medeneemende. Hier zogt de Koningin hem te vergeefs te beweegen, om den Daufyn ten Hove te laaten komen. Hy verklaarde rondelyk, zulks niet te zullen gedoogen, indien men den Hertog van Bourgondie langer buiten bewind hieldt. Die zelfde verklaaring herhaalde hy, kort daar na, te Parys, werwaards hy gegaan was, om den Koning te begroeten, terwyl de Daufyn te Compiegne vertoefde. De Koning, voorgeevende, hier over zyne gedagten te willen laaten gaan, gaf Hertoge Willem zyn affcheid; doch heimelyk bevel, om hem te vatten (*v*). Hy ontkwam egter het gevaar, welk hem dreigde; door een' bedekten vriend des Hertogs van Bourgondie, gewaarſchuwd zynde. WILLEM VI. 1417.

Te Compiegne te rug gekeerd, vondt hy, met de uiterſte verbaasdheid, den Daufyn zieltoogende. De Franſche Schryvers willen, dat eene doorgebroken' verzweering in 't hoofd hem in deezen ſtaat geſteld hadt (*w*). Doch onzen, en de Engelſchen verhaalen, De Daufyn komt om.

(*u*) Extract *uit de* Reeck. van Ph. Enghebrechtsz. *M. S.*

(*v*) *Voyez* la Reponce du Duc de Bourgogne aux Propoſitions du Roy, *dans la* Contin. de la Chron. de Flandres *par* DEN. SAUVAGE *p.* 250 *&* Corps Diplomat. *Tom.* II. *P.* II. *p.* 100.

(*w*) MONSTRELET *Vol.* I. *Ch.* CLXII. *f.* 240. *verſ.*

WILLEM VI. 1417.

len, dat men hem vergeven hadt; 't zy met een fenynig harnas (x), of op eene andere wyze. Men vindt 'er zelfs (y), die zyne eigen' Moeder met deeze ondaad betigten. Hy gaf den geeſt, op den vierden van Grasmaand des jaars 1417, nalaatende eene Weduwe van zeſtien jaaren, by welke hy geene kinderen verwekt hadt. De ſchielykheid van deezen dood, de omſtandigheden, in welken dezelve voorviel, en de verſche toeleg om Hertog Willem te vatten maaken het ten hoogſte waarſchynlyk, dat dezelve niet natuurlyk geweeſt is.

Hertog Willem bekommerde zig niet met het lyk zyns Schoonzoons, welk, ſedert, te Parys, werdt bygezet; maar begaf zig, in alleryl, naar Henegouwen, weinig denkende, dat ook zyn eigen einde zo naby was, als kort hier na bleek.

XXXV. Hertog Willem poogt de opvolging in 't gebied, voor zyne Dogter Jakoba, te verzekeren.

Hy hadt, tot nog toe, geene wettige kinderen dan zyne Dogter Jakoba, en zyne grootſte zorg was, haar van de opvolging, in 't bewind deezer Landen, te verzekeren. 't Keizer Sigismond hadt hem niet willen beloven, dat hy haar, na zyn afſterven, met deeze Landen verlyden zou. Hy hadt zig, derhalve, kort na zyne terugkomſt uit Engeland, gekeerd tot de Edelen en Steden van Holland, die hy ter algemeene Dagvaart beſchreeven, en eene belofte afgevergd hadt, om, na zyn overlyden, zyne Dog-

(x) JOANN. A LEYDIS *Libr* XXXII. *Cap.* 26.
(y) ÆGIDIUS DE ROYA *ad annum* 1417.

Dogter Jakoba, tot wettige Landsvrouwe, in te huldigen. WILLEM VI.

De Dagvaart was in Oogſtmaand des jaars 1416 gehouden. De Edelen, die op dezelve verſcheenen, waren Filips, Heer van Waſſenaar, Burggraaf te Leiden, Henrik van Waſſenaar, Dirk van der Lek, Herbaren van Yſſelſtein, Jan van Heemſtede van Benthuizen, Henrik van Naaldwyk, Maarſchalk van Noordholland, Jan, Baſtaard van Blois, Heer van Treslong, Melis van Mynden, Arend van Duivenvoorde, Jan van Woude, Heer van Warmond, Willem van der Boukhorſt, Gerrit van Heemskerk, Heer van Oofthuizen, Barthoud van Aſſendelft, Gerrit van Zyl, Jan van Hodenpyl, Filips van Spangen en Gillis van Kralingen, *Ridders:* Willem Eggaart, Heer van Purmerende, Helmich van Doornik, Adriaan van Raaphorſt, Gerrit van Poelgeeſt, Filips de Bloot, Mouweryn van der Does, Gerrit van Benningbroek, Dirk van Zandhorſt en Adriaan van Matheneſſe, *Knaapen.* Wyders waren 'er tegenwoordig geweeſt de Schouten, Burgemeeſters, Schepens en Raaden der Steden Haarlem, Delft, Leiden, Amſterdam, Gouda, Rotterdam, Oudewater, Schiedam, Alkmaar, Hoorn, Medenblik, Enkhuizen en Monnikendam. Alle deeze Edelen en Steden hadden plegtiglyk gezwooren „ dat zy Jakoba, Daufyne van Vienne, zo „ Willem voor haar, zonder wettigen Zoon „ natelaaten, overlyden mogt, voor zyne „ *erfdogter en leenvolgſter*, erkennen, en haar, „ nevens haaren wettigen Voogd, hulde doen

1417.

WILLEM VI. 1417. „ en onderdaanigheid bewyzen zouden, haar „ met lyf en goed tegen alle haare vyanden „ beſchermende." Hier van werden Brieven bezegeld, die op den vyftienden van Oogſtmaand gegeven waren (z). Doch men vindt, by ſommigen, nog van andere Brieven gewaagd, die, ten zelfden dage, waren getekend, in welken, dezelfde belofte gedaan werdt, door „ Huibert, Heere tot Kuilenburg „ en de Lek, Henrik, Heere van Viane en „ van Gooije, Otto, Heere van Asperen, „ Gerrit van Stryen, Heere van Zevenbergen, Henrik van der Lek, Heere tot Heeswyk. Jan, Heere van Vliet, Jan van Drongelen, Heere van Eethen en Meeuwen, „ Jan van Kroonenburg, Heere tot Loenen, „ Arend, Heere van Leyenburg en Gerard „ van Heemskerk, Heere tot Liesveld, *Ridders*, Willem van Brederode, Heere tot „ Merwede en ter Steyn, Jan, Heere tot „ Langerak, Dirk van der Merwede, Jan van „ Herlair van der Syle, Dirk van Heukelom „ en Willem van Bezoyen, *Knaapen*, benevens „ Schout, Burgemeeſters, Schepens en Raaden der Steden Dordrecht, Schoonhoven, „ Geertruidenberg, Gorinchem, Heusden, „ Woudrichem, Yſſelſtein en Leerdam (*a*)." De Edelen en Steden van Zeeland deeden gelyke belofte (*aa*). Men ziet hier uit, dat verre de meeſte Edelen en Steden beloofd hadden, Ja-

(z) *Zie* Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 2. HEDA *p.* 280. MATTHÆI Anal. *Tom.* V. *p.* 595. MIERIS Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 333.

(*a*) *Zie* F. VAN MIERIS Leenroer van 't Graafſch. in Holland, *bl.* 91. *en* Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 334.

(*aa*) MIERIS Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 335.

Jakoba te zullen inhuldigen. De Graaf, 't gewigtig ſtuk der Opvolginge dus, zo hy waande, op eenen vaſten voet hebbende gebragt, ſcheen nu zyn hoofd, met meer geruſtheid, te konnen neêrleggen. WILLEM VI. 1417.

Hy hadt, ſedert eenigen tyd, een gezwel aan de dye gehad, ontſtaan, zo ſommigen ſchryven, uit den beet van eenen hond. Allengskens grooter en pynlyker werdt dit gezwel; des hy te raade werdt, het zelve door te laaten vlymen. Doch zo dra was dit niet geſchied, of hy werdt, van dag tot dag, zwakker, en overleedt eindelyk te Bouchain (*b*), op den laatſten van Bloeimaand des jaars 1417, in den ouderdom van twee-envyftig jaaren, na dat hy de Landen dertien jaaren gelukkiglyk geregeerd hadt. Hy werdt te Valenchyn begraaven. Zyne dapperheid wordt van onze Schryvers hoog geroemd (*c*). Ook is dezelve, in den Arkelſchen of Gelderſchen, en Luikſchen Oorlog duidelyk gebleeken. Doch men mag twyfelen, of hy zig niet te veel met de zaaken van Frankryk en 't Huis van Bourgondie gemoeid hebbe. Immers het volſlaagen verlies van Friesland ſchynt hieraan te moeten toegeſchreeven worden. Doch in vergoeding van dit verlies, heeft men hem de Heerlykheden van Arkel en van Yſſelſtein aan Holland zien hegten. XXXVI. Dood van Hertog Willem.

Zyne Weduwe Margareet, Dogter van Filips, Hertog van Bourgondie, eene ſchrande-

re

(*b*) MONSTRELET *Vol.* I. *Ch* CLXV. *f.* 242.
(*c*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXII. *Cap.* 27.

WILLEM VI. 1417.

re en ſtaatkundige Vrouw, met welke hy, in 't jaar 1386, gehuwd was (*d*), overleefde hem veele jaaren. Hy hadt nimmer andere kinderen dan Jakoba by haar verwekt (*e*). Doch hy liet nog drie natuurlyke kinderen na, twee Zoonen, *Lodewyk* en *Everard*, en eene Dogter, *Beatrix*. Everard ſtigtte een Slot te Hoogtwoude in Weſtfriesland, en wordt voor den eerſten Heer van Hoogtwoude gerekend. Beatrix trouwde eerſt met Filips van Dorp, Ridder, daar na met Jan van Woerden, Heere van Vliet (*f*). Van Lodewyk, vind ik niets bysonders aangetekend.

(*d*) ÆGIDII DE ROYA Chron. *ad annum* 1316.
(*e*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXII. *Cap.* 1, 27.
(*f*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXII. *Cap.* 29.

VA-

VADERLANDSCHE HISTORIE.

TWAALFDE BOEK.

INHOUD.

I. *Vrouw* JAKOBA *wordt tot Graavinne ingehuldigd. Yſſelſtein gewonnen en geſlegt.* II. *Jan van Beijeren dringt zig in de Regeeringe. Aanſlag op Gorinchem.* III. *Jakoba trouwt met Jan, Hertog van Brabant. Jan van Beijeren wordt met de Landen verlyd.* IV. *Hy neemt den naam van* Graave *aan. Dagvaarten der Steden.* V. *Dordrecht, door Jan van Brabant en Vrouwe Jakoba, belegerd. Rotterdam, door Jan van Beijeren, ingenomen.* VI. *Vredebandeling en Zoen te Woudrichem.* VII. *Jan van Beijeren ſtaat naar meer bewind. Oorlog met het Stigt.* VIII. *Leiden belegerd en ingenomen. 't Burggraafſchap komt aan de Graafſykheid.* IX. *Jan van Beijeren ſtaat naar Brabant. Geertruidenberg bemagtigd.* X. *Onluſt tuſſchen Jakoba en haaren Egtgenoot. Zy vertrekt naar Engeland.* XI. *Onderneeming van Jan van Beijeren, in Friesland. Doorbraak der Zuidhollandſche Waard.* XII. *Egtſcheiding van Vrouwe Jakoba. Zy trouwt met Humfrey, Hertoge van Glocheſter.* XIII. *Filips, Hertog van Bourgon-*

gondie, gedraagt zig als opvolger van Vrouwe Jakoba. Glocheſter komt in Henegouwen. Jakoba wordt geligt, en naar Gend gevoerd. Zy ontvlugt naar Holland. XIV. *Jan van Beijeren ſterft. Jan van Brabant tot Graave van Holland ingehuldigd. Schoonhoven belegerd. Slag by Alſen.* XV. *Engelſche hulp herwaards geſchikt. Slag by Brouwershaven.* XVI. *Haarlem, door Vrouwe Jakoba, belegerd. Strooperyen der Kennemeren.* XVII. *Hertog Filips ſtraft de Kennemers en Weſtfriezen. Zevenbergen bemagtigd.* XVIII. *Jan van Brabant ſterft. Glocheſter verlaat Jakoba. Zeeſlag by Wieringen.* XIX. *Zoen tuſſchen Hertoge Filips en Vrouwe Jakoba. Inſtelling van 't Hof in den Haage.* XX. *Scheuring in 't Stigt van Utrecht.* XXI. *Handel op Engeland. Haringviſſchery. Noordſche en Ooſterſche Vaart. Verbond der Hanzeſteden.* XXII. *Drukkonſt te Haarlem gevonden.* XXIII. *Hertog Filips bekomt de aanzienlykſte Nederlanden. Vliesorde ingeſteld.* XXIV. *Vrouw Jakoba trouwt met Frank van Borſelen. Zy moet de Graaflykheid aan Filips afſtaan.* XXV. *Zy ſterft. 't Graafſchap komt aan 't Huis van Bourgondie.* XXVI. *Hertog* FILIPS, *voor Graave erkend, wikkelt de Landzaaten, in eenen Oorlog met Engeland, in.* XXVII. *Vrede te Atrecht, met Frankryk, geſlooten. Hollanders, in Engeland, misbandeld.* XXVIII. *Beleg van Calais. Beſtand met Engeland.* XXIX. *Ooſterſche Oorlog.* XXX. *Oorlogsvloot, in Holland en Zeeland, uitgeruſt. Voordeelen op de Ooſterlingen behaald.* XXXI. *Vredehandeling te Koppenhagen. Tienjaa-*

jaarig Beſtand met de Wendſche Steden. Verdrag met Deenemarke, Holſtein, Pruiſſen en Lyfland. XXXII. *Geſteldheid der Hollandſche Staatsvergaderingen. Voorbeeld van 't zweeren des Graaven, eer de Landzaaten zweeren.* XXXIII. *Hertog Filips doet den Keizer hulde, wegens eenige Nederlanden.*

JAKOBA, eenige Dogter van Willem den VI, bevondt zig in Henegouwen, toen haar Vader overleedt, verzeld van haare Moeder, Margareet van Bourgondie, en van de trouwſte Dienaars des Graaven. De Hertog van Bourgondie begaf zig ook derwaards, en bragt, zonder veel moeite, te wege, dat de jonge Vorſtin, tot Graavinne van Henegouwen, werdt ingehuldigd (*a*). Terſtond hier na, ſpoedde zy zig naar Holland, alwaar de Kabbeljaauwſche aanhang, op de eerſte tyding van 's Graaven dood, 't hoofd wederom hadt begonnen op te ſteeken (*b*). Te Haarlem, te Gouda en elders, ontſtonden merkelyke opſchuddingen, die, eerlang, door Vrouwe Jakoba, verzoend werden (*bb*). JAKOBA. I. Jakoba, Dogter van Willem den VI, tot Graavinne ingehuldigd. 1417.

De Broeders Jan van Egmond en Willem van Yſſelſtein, welken 't verlies hunner vaderlyke goederen zeer in den krop ſtak, waren de eerſten, die de vyandelykheden begonden. Eenig volk op de been gebragt hebbende, maakten zy zig, by verraſſing, meeſter van de Stad en 't Slot Yſſelſtein. De Hoekſchen, onder 't beleid der Heeren van Brederode en Mont- De Egmonden verraſſen Yſſelſtein.

(*a*) ÆGID. DE ROYA *ad annum* 1417.
(*b*) Magn. Chron. Belg *p.* 361.
(*bb*) MIERIS Charterb. IV. *Deel, bl.* 400, 407, 421.

JAKOBA. 1417. Montfoort, ſloegen 'er terſtond het beleg wederom voor. De Poorters der meeſte Hollandſche en Weſtfrieſche Steden, beloofd hebbende Jakoba tot Landsvrouwe te zullen inhuldigen, toonden, reeds voor haare aankomſt hier te Lande, dat zy hun woord zouden houden, en trokken, in aanzienlyken getale, voor Yſſelſtein (*c*). Boven al werdt het beleg ſterk voortgezet, door die van Utrecht en Amersfoort; welken, ziende, dat zy den Kryg geduurig op hunne grenzen te wagten hadden, zo lang het Slot te Yſſelſtein in wezen, en de Stad verſterkt bleef (*d*), gaarne tot het herwinnen van Yſſelſtein wilden medewerken, in hoope dat de jonge Graavin, na t bemagtigen der Stede, het ſlegten der Veſtingwerken niet weigeren zou.

't Wordt herwonnen en geſlegt. Tegen het einde van Zomermaand des jaars 1417, ging Yſſelſtein wederom over by Verdrag, volgens welk „ de Broeders van „ Egmond en de vreemde gaſten, welken „ zy in de Stede gelegd hadden, vryelyk „ mogten uittrekken, gelyk zy ingekomen „ waren (*e*)." Sedert kreegen de Stigtſchen verlof van de Graavinne, om het Slot, benevens de muuren, poorten en toorens der Stede, ten gronde toe, te mogen ſlegten (*f*): gelyk, zonder uitſtel, geſchiedde.

Terwyl dit op de grenzen voorviel, verzekerden de Hoekſchen zig van ſommige Holland-

(*c*) Extr. *uit de* Reeck. van Ph Enghebrechtz. *M. S.*
(*d*) *Zie* Gourſche Chron. *bl.* 120.
(*e*) VELDENAAR *bl.* 110.
(*f*) Brief van Vrouwe Jacob. *by* MATTHÆUS Analect. *Tom.* V. *p.* 602. *en by* BURMAN Utr. Jaarb. I. *Deel*, *bl.* 223.

landsche Steden, aan welker genegenheid voor Vrouwe Jakoba men twyfelde, of voor welken men meest bedugt was. Filips van Wassenaar, Burggraaf van Leiden, wierp zig met eenigen zyner vrienden, in Amsterdam. 't Slot te Leerdam werdt van geschut en Krygsvolk voorzien, door Jan van Viane (*g*). Jakoba. 1417.

Kort na 't bemagtigen van Yfselstein, was Jakoba in Holland gekomen. Zy werdt, in alle de Steden, behalve te Dordrecht (*h*), tot Graavinne ingehuldigd. In Zeeland, werdt zy, insgelyks, voor wettige Landsvrouwe, erkend. Alomme bevestigde zy de oude Handvesten en Vryheden (*i*), zig, in allen deele, bevlytigende, om de genegenheid der Landzaaten te winnen. En men beloofde zig reeds veel voordeels van de Regeeringe der jonge Graavinne, toen haar Oom, Jan van Beijeren, verkooren Bisschop van Luik, de pas gevatte hoop t'eenemaal verdwynen deedt, en 't Land in rep en roere hieldt. Vrouw Jakoba komt in Holland.

II. Jan van Beijeren dringt zig in de Regeering.

Wy hebben, in 't voorgaande Boek, gezien, hoe deeze Bisschop, wien 't hert meer naar de weereld hing dan naar de Kerk, door hulp van Graave Willem en de Landzaaten, in 't bezit zyns Bisdoms, hersteld geworden was. In plaats van deeze gunst, omtrent 's Graaven Dogter te erkennen, maakte hy, terstond na 's Graaven dood, en veelligt al te vooren, toeleg om haar te ontzetten van de Regeeringe. Hy hieldt heimelyk verstand binnen Dordrecht; alwaar de Kabbeljaauwschen,

(*g*) Extr. *uit de* Reeck. van Ph. Enghebrechtz. *M. S.*
(*h*) VELDENAAR *bl.* III.
(*i*) Handv. van Zuidholl. *by* BALEN. *bl.* 519.

Jakoba. 1417. ſchen, door den tyd, veel deel in 't bewind hadden weeten te verkrygen. Ook heeft hy, naar allen ſchyn, beſteken, dat Jakoba, te Dordrecht alleen, niet voor wettige Landsvrouwe was aangenomen. Doch hy deedt meer, ten nadeele zyner Nigte. Beſlooten hebbende den Geeſtelyken Staat geheellyk te verlaaten, en zig van de Regeering deezer Landen, of als Graaf, of ten minſten als Voogd of Ruwaard, meeſter te maaken, kwam hy, niet lang na Jakoba, in perſoon, herwaards. Hy begaf zig regelregt naar Dordrecht, alwaar hy de meeſte vrienden hadt. Ook werdt hy hier, met opene armen, ontvangen, en, by plegtigen eede, voor *Ruwaard* der Landen aangenomen (*k*), De Stad Briel, alwaar hy, als Heer van Voorne, 't meeſte bewind hadt, erkende hem, in de zelfde hoedanigheid. Doch de andere Steden, aangezogt om hem, insgelyks, voor Ruwaard aan te neemen, weigerden het rondelyk, zig beroepende op den uiterſten Wil van Hertoge Willem, die ernſtelyk begeerd hadt, dat men zyne Dogter aan *Jan, Hertoge van Brabant*, zou uithuwelyken (*l*); 't welk de Landzaaten beletten moeſt, naar eenen anderen Voogd over de Landen, uit te zien.

Poogt zig, door Egmond en Arkel, van Gorinchem te verzekeren.

Jan van Beijeren, wel bevroedende, dat hy geweld zou moeten gebruiken, om 't roer der Regeeringe in handen te krygen, ſpande met Jan van Egmond en Willem van Arkel ſamen, om zig van Gorinchem en 't Slot Arkel te verze-

(*k*) Regeer. Lyſt *by* Balen *bl.* 225. Miræus Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 431.

(*l*) Joann. a Leydis *Libr.* XXXII. *Cap.* 27.

zekeren (*m*): waarna het bemagtigen van het overig gedeelte van Zuidholland hem weinig werks zou behoeven te koſten. Egmond hadt vrienden in de Stad; alwaar nog veelen der voorige Arkelſche Regeeringe waren toegedaan. In Slagtmaand, trok hy 'er onverhoeds op aan, en dreef, door de zynen binnen gelaaten, de Hollandſche bezetting naar 't Slot. Jongkheer Willem van Arkel, eenige Gelderſche en Luikſche benden byeen gekreegen hebbende, volgde Egmond, en wierp zig, insgelyks, binnen Gorinchem, dat, terſtond, door 't herſtellen der Veſten, in ſtaat van tegenweer geſteld werdt. Ook leedt het niet lang, of de jonge Graavin begaf zig, aan 't hoofd haarer getrouwe Hollanderen en Zeeuwen, naar 't Slot Arkel, om, van daar, de Stad te beſtormen. 't Slot was met eene Graft, onlangs, op Arkels bevel, gegraaven, van de Stad afgeſcheiden. De Poorters van Utrecht en Amersfoort, welken hier wederom hulp booden (*n*), waren de eerſten, die, eene groote bres in den muur geſchooten hebbende, over de Graft, in de Stad, trokken. De Hollanders en 't overige Leger der Graavinne volgden hen. De Arkelſchen waren wel vyfendertighonderd gewapenden ſterk, en ſtonden geſchaard, in eene ſtraat, thans de *Krytſteeg* genoemd. Hier viel, op den eerſten van Wintermaand, een bloedig gevegt voor, in welk Vrouw Jakoba de overhand behieldt. Meer dan

Jakoba. 1417.

De aanſlag mislukt.

(*m*) Ægidt de Roya *ad annum* 1417.
(*n*) *Zie* de Brieven van Vrouwe Jakoba *by* Matthæus *ad* Rer. Amorf. Script. *p.* 238 *en by* Burman Utr. Jaarb. I. *Deel*, *bl.* 209 *enz.*

JAKOBA. 1417. dan duizend man ſneuvelde 'er van de Arkelſche zyde, onder welken Jongkheer Willem zelf was. Egmond en veele Gelderſche Edelen werden gevangen genomen: van welken 'er, ſedert, eenigen onthalsd werden. Van den anderen kant, ſneuvelde niemant van naam dan Walraven van Brederode, een groot voorſtander van Vrouwe Jakoba (*o*).

III. Tweede Huwelyk van Vrouwe Jakoba met Jan, Hertoge van Brabant.

De Hollandſche Edelen en Steden, niet onkundig van het aandeel, dat Jan van Beijeren, in deezen aanſlag op Gorinchem, gehad hadt, draalden niet langer, om het genomen beſluit ter uitvoeringe te brengen, en over het Huwelyk der Graavinne, met den Hertoge van Brabant, in ernſtige onderhandeling te treeden. Hy was een Zoon van Hertoge Antoni, Broeder der Hertoginne Weduwe van Holland, en dus een volle Neef van Vrouwe Jakoba. Toen zyn Vader, in den Slag by Azincourt, in den jaare 1415, omkwam, volgde hy hem op in de Regeeringe, en thans bereikte hy den ouderdom van ruim vyftien jaaren. De Weduwe van Willem den VI. en Hertog Jan van Bourgondie, haar Broeder, zeer begeerig, om de Graafſchappen van Henegouwen, Holland en Zeeland in hun Huis over te brengen, zetteden de onderhandelingen met den jongen Hertoge van Brabant zo ſpoedig voort (*p*), dat het Huwelyk, in de Lente des volgenden jaars, in den Haage voltrokken werdt. Paus *Martyn*

1418.

(*o*) VELDENAAR *bl.* 111 enz. MONSTRELET *Vol.* I. *Chap.* CLXXXII. *fol.* 259. HERM. CORNERI Chron. *ad annum* 1417. *c.* 1227.

(*p*) De Vermeerderde BEKA, *bl.* 360.

zyn de V. hadt 'er, vooraf, verlof toe verleend (*q*), zonder welk, het, uit hoofde der namaagſchap van 't Paar, volgens de Kerkelyke wetten, ongeoorlofd geweeſt zou zyn. De Huwelyks-Voorwaarden, die, onlangs, uit eenige Schriften, den Huize van Montfoort betreffende, in 't licht gegeven zyn (*r*) komen, in 't voornaamſte, overeen mer die, welken, te vooren, tuſſchen den Hertog van Touſaine en Vrouwe Jakoba, beraamd waren. De Hertog van Brabant hadtze, op den eerſten van Oogſtmaand des jaars 1417, te Biervliet, bezegeld, en, op eene boete van vyfmaalhonderdduizend gouden Kroonen, beloofd, het Huwelyk te zullen voltrekken. Voorts blykt uit deeze Voorwaarden, dat Jan van Beijeren zyne ſtem tot het Huwelyk gegeven hadt. Terſtond hier na, nam de Hertog van Brabant den naam van *Graave van Holland en Zeeland* aan, en werdt, ſedert, in de Steden, en ten platten Lande ingehuldigd (*s*). In Kennemerland, geſchiedde zulks, volgens de oude gewoonte, op de bekende hoogte, by 't Slot te Heemskerk, in egte ſtukken van deezen tyd, *Stopelebergbe* genoemd (*t*).

Jakoba. 1418.

Jan van Beijeren zag zig, door het voltrekken van 't Huwelyk zyner Nigte, verſteken van het Ruwaardſchap deezer Landen (*u*), welk het minſt was, dat hy zig toegelegd hadt. Hy kende de magt van het Huis van Bourgondie, en

Inzigten van Jan van Beijeren.

(*q*) Magn. Chron. Belg. *p.* 349, 362. ÆGID. DE ROYA *ad annum* 1417. Groote Chron. *Divis.* XXVIII. *Cap.* 4 en 6.
(*r*) *In* P. LANGENDYKS Graaven. II. *Deel*, *bl.* 109 * d.
(*s*) Handv. *by* SCHREVEL. Haarl. *bl.* 242.
(*t*) Extr. *uit de* Reeck. van Ph. Enghebrechtz. *M. S.*
(*u*) VELDENAAR *bl.* 115.

Jakoba. 1418. en bevroedde te regt, dat men hem geen bewind meer hier te Lande laaten zou, dan hem Hertog Albrecht, reeds by zyn leeven, opgedraagen hadt, welk, ten voornaamen deele, binnen de Heerlykheden van Woerden en Voorne met de Stad Briele bepaald was. Dordrecht, alwaar hy zig ophieldt, was hem, dit wiſt hy, genegen; doch ligtelyk begreep hy, dat deeze Stad alleen, in vermogen, tegen alle de anderen, die Vrouwe Jakoba aanhingen, niet opmogt. Ook was hy, daar en in den Briele, alleen voor Ruwaard erkend. Onder welken naam hy, na dat Jakoba gehuwd was, niet bekwaamlyk regeeren kon. De naam van *Graaf* aan te neemen, moeſt de meeſte Landzaaten, die Jakoba hadden ingehuldigd, zeer tegen hem verbitteren, en 't ontbrak hem nog aan aanzien en magt, om zig, met geweld, in 't aangenomen bewind te handhaaven. Alle deeze zwaarigheden zouden een ander belet hebben, naar de Regeeringe te ſtaan; doch Jan van Beijeren was loos en moedig genoeg, om 'er door heenen te worſtelen. Hy wiſt zelfs aan zyne onregtmaatige indringing in 't Graaflyk bewind eenen glimp van regt te geeven, en bragt het eerlang zo ver, dat hy, door Vrouwe Jakoba zelve, onder zekere voorwaarde, in de Regeeringe, beveſtigd werdt.

Hy bekomt het Leen der Graafſchappen van Kei-

Te Conſtans, in Zwaben, werdt thans de vermaarde Kerkvergadering gehouden, aangelegd om de Kerk te hervormen, in 't hoofd en in de leden; doch op welke men meer ſcheen te arbeiden, om de misbruiken onherſtel-

ſtelbaar te maaken, dan dat men de regte middelen ter verbetering ter hand geſlaagen zou hebben. Keizer Sigismond, op wiens aandryven, deeze Kerkvergadering byeen geroepen was, woonde dezelve by; en Paus Martyn de V, zat 'er thans in voor. Deezen beide, en vooral den Keizer, hadt Jan van Beijeren noodig, om zig, met eenigen ſchyn van regt, van de Regeeringe deezer Landen meeſter te maaken: en 't ſlaagde hem zonderling, dat hy met beide, op éene Plaats, in onderhandeling treeden kon.

JAKOBÆ. 1418.

Keizer Sigismond, en verlof om te trouwen van Paus Martyn den V.

Hy hadt nu vaſtgeſteld, den Geeſtelyken Staat te verlaaten, en zig in 't Huwelyk te begeeven. Elizabet, Hertogin van Luxemburg, en Weduwe van Hertoge Antoni van Brabant, wien zy geene kinderen gebaard hadt, kwam, voor anderen, by hem in aanmerking. Zy was eene volle Nigt van Keizer Sigismond, wiens toeſtemming, derhalve, tot dit Huwelyk, vereiſcht werdt. Jan van Beijeren vaardigt dan, in den aanvang des jaars 1418, eenige vertrouwde Perſoonen naar Conſtants af, met laſt, om 's Keizer Nigt, voor hem, ten Huwelyk te verzoeken, en te gelyk, dat hem de Graafſchappen van Holland, Zeeland en Henegouwen, die men moeſt onderſtellen, door de dood van Willem den VI. zonder wettige Zoonen na te laaten, aan 't Ryk vervallen te zyn, ter leen mogten opgedraagen worden. Voorts waren zy gemagtigd, om, waarſchynlyk na dat zy 's Keizers toeſtemming verkreegen zouden hebben, in zynen naam, aan den Paus, afſtand van 't Bisdom van Luik te doen, en 's Pauſen verlof,

Jakoba. 1418. lof, tot voltrekking van 't Huwelyk, te verzoeken. De Keizer, den voorſlag gehoord hebbende, gaf 'er gereedelyk zyne toeſtemming aan. Hy was geſtoord geweeſt op den overleeden' Graave, en bediende zig nu gaarne van deeze gelegenheid, om 's Graaven Dogter ſpyt aan te doen, en te gelyk zyne Nigte een' aanzienlyken Egtgenoot te bezorgen. Ook was 'er, veelligt, ſedert de dood van Hertoge Antoni, tuſſchen Jan, 's Hertogen Voorzoon, nu met Jakoba gehuwd, en Elizabet, 's Hertogen Weduwe, eenig ongenoegen ontſtaan, 't welk de Keizer, op het jonge Paar, wreeken wilde. Doch wat hier van zy; Elizabet werdt aan Jan van Beijeren beloofd, en hy en zyne mannelyke nakomelingen met de Landen verlyd. De Paus, 't Bisdom van Luik aanvaard hebbende, gaf den geweezen Biſſchop verlof om te mogen trouwen; gelyk, kort hierna, geſchiedde (*v*).

Inhoud van den Verlybrief.

De open Brieven, by welken Jan, Paltsgraaf van den Ryn en Hertog van Beijeren, met de Graafſchappen van Holland, Zeeland en Henegouwen verklaard werdt verlyd te zyn, waren, op den dertienden van Lentemaand, te Conſtans, gegeven, en gerigt aan de Edelen en Steden deezer Graafſchappen, die *des Keizers en des Heiligen Ryks Onderdaanen en getrouwen geliefden* genoemd worden. Zy behelzen, in kragt „ dat Graave Willem, „ *des Keizers en des Heiligen Ryks* * *Leenman* „ *en* † *Medelid*, zonder wettige mannelyke „ Erf-

* *Vaſallus.*
† *Sodalis.*

(*v*) Magn. Chron. Belg. p. 340. ÆGIDIUS DE ROYA ad annum 1417.

„ Erfgenaamen na te laaten, overleeden zynde, Jakoba, 1418.
„ zyne Graafschappen, aan Sigismond, *als*
„ *Roomsch Koning*, wettiglyk vervallen waren.
„ Dat hy dezelven aan Jan, Willems Broe-
„ der, opgedraagen hadt, omze van hem en
„ 't Ryk* *ter Leen* te bezitten, en dat, des- * *in Feu-*
„ onaangezien, Jan, Zoon van wylen Antoni *dum.*
„ van Bourgondie, en Jakoba, Dogter van
„ wylen Hertoge Willem, zonder 's Keizers
„ toestemming, zig in 't bezit deezer Lan-
„ den gesteld hadden: waarom hy allen Land-
„ zaaten beveelt, Jan van Beijeren en zyne
„ wettige mannelyke Nakomelingen alleen,
„ voor hunnen waaren Heere, te erkennen,
„ hen te gelyc ontslaande van den eed van
„ getrouwheid, dien zy aan Jan van Brabant
„ en Jakoba mogten afgelegd hebben (*w*)."

IV. Jan van Beijeren neemt den naam van *Graave* aan.

Hertog Jan van Beijeren scheen, na deeze Keizerlyke opdragt, gewettigd, om den naam van *Graave* aan te neemen. Ook deedt hy 't, zonder uitstel. In eene Handveest, ten behoeve zyner geliefde Stad Dordrecht, op den twintigsten van Zomermaand des jaars 1418, verleend, draagt hy deezen naam reeds (*x*); schoon 't nog tot op den vyfentwintigsten der volgende maand aanlieп, eer hy, daar ter Stede, plegtiglyk tot Graave werdt ingehuldigd (*y*). De Handveest, van welke wy spreeken, vervat verscheiden' Voorregten voor Dordrecht in 't byzonder: onder anderen, dat de Hooge Vierschaar van Zuid-

geeft gunstige Handvesten.

(*w*) Diplom. Sigism. *Vide inter* Act. Publ. Angl. *Tom.* IV. *P.* III. *p.* 44.
(*x*) *Zie* Balen *bl.* 522.
(*y*) Regeer. Lyst *by* Balen *bl.* 285.

Jakoba. 1418. Zuidholland en de Munt, nergens anders dan in deeze Stad, zouden mogen gelegd worden. Doch men vindt 'er ook eenige merkwaardige vryheden in, voor de Steden in 't gemeen. De Graaf belooft, niet te zullen munten, dan *bi* zynen *Raide ende bi* zyne *Hooftſteden, als Dordrecht, Haerlem, Delft, Leyden ende biConſente ende Ordinancie van bemluden.* Ook geeft hy den Steden van Holland en Zeeland verlof, om, na dat zy hem gehuldigd zouden hebben „ *Raaden* en *Vergadering met* „ *malkanderen te moogen maaken, tot* zyner „ *eere en 's Lands oorbaar, mids niet draa-* „ *gende tegen* hem, zynen *Lande of* zyne „ *Heerlykheid*": waaruit men, in 't voorbygaan, ziet, dat de byzondere Dagvaarten der Steden, tot deezen tyd toe nog niet in gewoon gebruik geweeſt waren, en dat de Steden geene Dagvaarten hielden, dan door of van wege den Graave beſchreeven zynde, en ten overſtaan van hem of zynen Stedehouder. Het Voorregt, welk zy hier verkreegen, gaf haar verlof, om afzonderlyk te vergaderen, en over 's Lands zaaken te raadpleegen en te beſluiten, buiten byzyn van 's Graaven Amptenaaren.

Wanneer de byzondere Dagvaarten der Steden in gebruik geraakt zyn.

Door het verleenen van zulke Vryheden, zogt Jan van Beijeren, ongetwyfeld, de gunſt der Steden te winnen, en dezelven te beweegen, om hem voor Graave aan te neemen. Doch geene der Steden verklaarde zig voor hem. Zy begreepen, waarſchynlyk, allen wel, dat 'er haar veel aan gelegen ware, dat zy afzonderlyke Vergaderingen mogten houden; maar vreesden, veelligt, dat deeze vryheid,

heid, als Jan in 't bewind beveſtigd zou zyn, wederom ingetrokken mogt worden. Ook hadden zy reden om te dugten, dat de voorwaarde, *dat de Vergaderingen niet tegen 's Graaven Heerlykheid mogten draagen*, zo zou uitgelegd worden, dat het afzonderlyk byeenkomen van weinig nut voor haar zyn zou. 't Was 'er dan zo ver van af, dat de Steden zig voor Jan van Beijeren verklaard zouden hebben; dat de drie voornaamſten, Haarlem, Delft en Leiden, welken hy boven anderen gezogt hadt te behaagen, dagelyks nieuwe blyken gaven van haaren yver voor Vrouwe Jakoba. JAKOBA. 1418.

Omtrent den aanvang deezes jaars, hadden zy, op hun eigen geloove, in Brabant en daaromtrent, alwaar toen nog meer geld, dan hier te Lande, te vinden was (*z*), vyf honderd negenentwintig en een halve Engelſche Nobelen aan Lyfrenten verkogt, en de penningen, hiervan gekomen, ter hand geſteld aan Vrouwe Jakoba, die, ſedert, beloofd hadt, de Renten, door haaren Rentmeeſter van Noordholland, te zullen voldoen (*a*). Amſterdam, Gouda, Alkmaar, Rotterdam, Schiedam, Hoorn en Oudewater hadden ook beloofd, deeze ſchuld, nevens de drie gemelde Steden, te zullen draagen (*b*). En alle deeze Steden maakten zig, eerlang, gereed, tot het beleg van Dordrecht, welk Vrouw Jakoba en haar Egtgenoot in den zin hadden. De meesten Steden blyven Vrouwe Jakoba getrouw.

Jan

(*z*) *Zie eene* Handv. van Ao. 1407 *agter* LOTS Chron. *bl.* 286.
(*a*) Handv. van Rott. *als boven bl.* 293.
(*b*) Handv. van Rott. *als boven bl.* 296. Handv. van Oudewater *bl.* 585.

JAKOBA. 1418.

Weder-zydſche Vyande-lykheden.

Jan van Beijeren, geene kans ziende, om de Steden, door redenen en ſchoone beloften, te winnen, bediende zig van geweld, om zig in 't aangenomen gezag te handhaaven. Hy ruſtte, te Dordrecht en in den Briel, eenige Schepen uit, die de vaart naar Engeland en Brabant en langs de Zeeuwſche ſtroomen onveilig maakten (*c*). De andere Steden hadden, daarentegen, Krygsvolk in Vlaanderen doen huuren, welk op de ſtroomen gelegd werdt. Ook kwam 'er, in Bloeimaand of wat laater, eene Vloot uit Zeeland, onder Floris van Borſelen, die de Koopvaardyſchepen naar Vlaanderen en Brabant geleidde (*d*). De Dordtſchtſche Poorters toogen vaſt tot voor Zierikzee (*e*); doch wat zy daar uitregtten, vind ik nergens gemeld. Waarſchynlyk, hebben zy 't omgelegen Land afgeloopen, gelyk zy in Holland deeden. De Brielenaars hielpen hen, en ſtaken den brand in 's Graavenzande. Daarentegen vielen de Hoekſchen in Amſtelland en Kennemerland, alwaar zy de goederen en Sloten van Heere Gerrit van Heemskerk, die te vooren belooſd hadt Vrouwe Jakoba te zullen inhuldigen; doch nu de zyde van Jan van Beijeren hieldt, aantaſten en vernielden (*f*). Floris van Borſelen maakte zig, omtrent deezen tyd, op laſt van Hertoge Jan, ook meeſter van Medenblik (*g*). Kortom, het gantſche Land werdt, door de ſtroo-

(*c*) HERMAM. CORNERI Chron. *a.* 1231.
(*d*) MIERIS Charterb. IV. *Deel, bl.* 428. Extract *uit de* Reeck. van Ph. Enghebrechtz. *M. S.*
(*e*) Oud Chron. *by* BOXHORN *op* REIGERSB. II. *Deel, bl.* 188.
(*f*) Groot-Plakaatb. III *Deel, bl.* 10.
(*g*) Chartr. van Brabant te Vilvoorde *zeide Benedenk. Doozek.*

ſtrooperyen der aanhangeren van Jan van Beijeren en Vrouwe Jakoba, in geduurige beweeging gehouden (*b*). Jakoba. 1418.

De tyding der Zeeſchuimeryen van de Dordrechtſchen en Brielenaars hadt Hertog Jan van Brabant en Vrouwe Jakoba doen beſluiten, om, uit den Haage, brieven af te zenden aan eenendertig Hollandſche Steden, by welken dezelven ontbooden werden, om over 't belegeren van Dordrecht te raadpleegen (*i*). Beleg van Dordrecht, door Jan van Brabant.

Niet lang hierna, werdt dit Beleg aangevangen. Dordrecht was de Wapenplaats van Jan van Beijeren, vanwaar de meeſte togten te water en te lande werden ondernomen, en werwaards de buit gevoerd werdt. Men oordeelde, derhalve, met reden, dat het einde der burgerlyke beroerten van het bemagtigen deezer Stad afhing. In Zomermaand, ſloegen Jan en Jakoba zig omtrent Dordrecht neder, van zins om der Stad den toevoer af te ſnyden, en haar, hierdoor, tot de overgaave te noodzaaken. De Belegeraars hadden hunne magt verdeeld. De Hollanders lagen in *Paapendrecht*, even boven de Stad, aan de Merwe. De Brabanders hadden zig beneden de Stad gelegerd, in een Dorp, *de Myle* genoemd (*k*). Hier en in Paapendrecht, werden twee ſterke Blokhuizen opgeworpen. In het eerſte, lag weinig, in het andere, genoeg volk, en dit was ter verdediging toevertrouwd aan Jongkheere Adriaan, natuurlyken Zoon van Hertoge Albrecht en Schout van Dordrecht

(*b*) Groote Chron *Diviſ.* XXXII. *Cap.* 7.
(*i*) Extr. *uit de* Reeck. van Ph. Enghebrechtz. *M.* 8.
(*k*) Goudſche Chron. *bl.* 120.

JAKOBA. 1418. drecht (*l*). De belegerden, niet verlegen om voorraad en rykelyk van Volk voorzien, ſtelden zig, ondertuſſchen, niet ſlegts in ſtaat, om het beleg door te ſtaan; maar deeden ſchier dagelyks gelukkige uitvallen op de Brabanders, welken zy verſcheiden' Schepen afnamen. Deezen verhaalden hunne ſchade, door eenen inval in 't Land van Voorne, alwaar zy Goereede plonderden en in den brand ſtaken (*m*). Zes weeken duurde het beleg, zonder dat men iets gevorderd hadt. De belegerden hadden hunne vrienden onder de Brabanders (*n*), die de onderneemingen ten nadeele der Stad geduurig te leur wiſten te ſtellen. Ook was 'er voorraad gebrek in 't Leger. En 's Lands geldmiddelen kwamen, ten deezen tyde, zo ſchaars om, dat de Theſaurier, Filips van Waſſenaar, genoodzaakt was, om, op eigen geloove en onderpand, hier en daar, penningen tot tien ten honderd te ligten (*o*). De Hertog van Brabant werdt, eindelyk, te raade met de zynen af te trekken; en 't Blokhuis in de Myle in den brand te ſteeken. Dit geſchiedde omtrent den tienden van Oogſtmaand. De belegerden, de vlam ziende opgaan, trokken uit, vielen in de agterhoede der Brabanderen, en bekwamen op nieuws grooten buit. Deezen bragten 't, al wykende en zig verweerende, te Geertruidenberg. Het Hollandſch Leger, welk in Paapendrecht lag, trok, insgelyks, kort hierna af; doch liet het

't wordt opgebroken.

(*l*) Regeer. Lyſt *by* BALEN *bl.* 326.
(*m*) REIGERSB. Chron. II. *Deel*, *bl.* 190.
(*n*) HERMANN. CORNERI Chron. *c.* 1252.
(*o*) Extr. *uit de* Reeck. van Ph. Enghebrechtz. *M. S.*

het Blokhuis bezet. 't Leedt egter niet lang, of de Dordrechtſche Poorters, met Jan van Beijeren aan 't hoofd, vielen 'er op aan, en bemagtigden het ſtormenderhand. Jongkheer Adriaan en een groot deel der bezetting ſneuvelde hier (*p*). Jan van Beijeren, door deezen voorſpoedigen uitſlag zyner onderneemingen, aangemoedigd, wierp het oog op Rotterdam, en 't gelukte hem, op den tienden van Wynmaand, de Stad, by verraſſing, in te neemen (*q*): waardoor hy zig van een voornaam gedeelte van Holland meeſter zag. Jakoba. 1418. Rotterdam, door Jan van Beieren, ingenomen.

De Hertog van Brabant en Vrouw Jakoba vonden zig, by deezen ongelukkigen keer hunner zaaken, in geene kleine verlegenheid. Zy waren, met reden, bedugt, dat Jan van Beijeren allengskens dieper in Holland dringen, en zig ook van Delft, Gouda en Leiden meeſter maaken zou: alzo zy, Zuidholland grootendeels verlooren hebbende, geene hulp uit Brabant herwaards zenden konden. Zy luiſterden dan gaarne naar de voorſlagen van Vrede, welken hun, van wege den Hertoge van Bourgondie, die zig tot Middelaar hadt aangebooden, gedaan werden. Jan van Beijeren, verzekerd, dat hy, in de tegenwoordige omſtandigheden, zyne rekening by eene Vrede vinden moeſt, liet zig ook beweegen, om de geſchillen aan den Hertoge van Bourgondie te verblyven. Men tradt te Woudrichem in onderhandeling. Doch de Hertog van Bourgondie, thans in Frankryk de han- VI. Vredehandeling, te Woudrichem.

den

(*p*) Veldenaar *bl.* 115, 116. Magn. Chron. Belg. *p.* 162. Vermeerderde Beka *bl.* 368 *enz.*

(*q*) Veldenaar *bl.* 117. Vermeerderde Beka *bl.* 371.

JAKOBA. 1419.

den vol werks hebbende, verſcheen hier niet. *Filips, Graaf van Charolois*, zyn Zoon, bekleedde zyne plaats. De onderhandelingen werden begonnen, omtrent den aanvang des jaars 1419 (*r*). Filips noemde eenige Perſoonen, om de punten der verzoeninge op te ſtellen, die eerlang getroffen, en, op den dertienden van Sprokkelmaand, bezegeld werpen. Zy liepen op deezen zin:

Voorwaarden van den gemaakten Zoen.

„ I. De Hertog en Hertogin van Brabant „ ter eener, en Jan, Hertog in Beijeren, ter „ anderer zyde, met derzelver Bondgenooten, „ zouden volkomenlyk met elkanderen verzoend zyn, en de wederzyds geleeden' ſchade, *doode tegens doode, brand tegens brand, roof tegens roof*, vereffend gerekend worden.

„ II. Dordrecht, met het Baljuw- en Dykgraafſchap van Zuidholland, Gorinchem en „ het Land van Arkel, de Stad en het Land „ van Leerdam met de Landen van Schoonerwoerd en Hageſtein en de Stad Rotterdam werden aan Jan van Beijeren afgeſtaan, „ mids hy alles van Hertoge Jan van Brabant „ en Vrouwe Jakoba ter Leen hieldt.

„ III. De wederzydſche gevangenen zouden geſlaakt, en den Ballingen verlof gegeven worden, om wederom in 't Land te „ komen; doch de zaak van Jan van Egmond „ en Willem, zynen Broeder, werdt aan den „ Hertoge van Bourgondie verbleeven. Ook „ moeſten zy nog eene maand buiten 't Land „ blyven, indien Jan en Jakoba de Brieven, „ waar-

(*r*) VELDENAAR *bl.* 117. ÆGIDIUS DE ROYA *ad ann.* 1418.

„ waarby de Steden hen gebannen hadden, Jakoba.
„ niet eer konden doen wedergeeven. De 1419.
„ ſchade, door Gerrit van Heemskerk, aan
„ zyne Sloten en Duinen geleeden, moeſt,
„ volgens de uitſpraak van twee goede man-
„ nen, wederzyds benoemd, vergoed wor-
„ den. Eenige andere byzondere zaaken zou-
„ den ook, door uitſpraak van goede man-
„ nen, worden vereffend.

„ IV. Indien Jakoba, zonder kinderen na
„ te laaten, overleedt, zou haar Egtgenoot
„ Henegouwen, Holland, Zeeland en Fries-
„ land, terſtond, aan Jan van Beijeren af-
„ ſtaan moeten, en hiervan Brieven le-
„ veren, die, door agt of negen Edelen,
„ uit ieder der drie Landen, bezegeld moe-
„ ſten zyn.

„ V. De Landen zouden, vyf jaaren ag-
„ tereen, door de Hertogen van Brabant en
„ van Beijeren in 't gemeen, geregeerd worden.
„ De Raad en Theſaurier zou door hen ge-
„ zamenlyk worden gezet: ook de Schou-
„ ten en Geregten in de Steden, en de Bal-
„ juwen en andere Amptluiden ten platten
„ Lande: die egter hunnen laſt alleen van
„ den Hertoge van Brabant hebben zouden,
„ en aan hem en Vrouwe Jakoba alleen eed
„ doen; zo nogtans, dat zy ook den Hertо-
„ ge van Beijeren, onder Jan en Jakoba, by
„ eede, gehoorzaamheid belooven moeſten.
„ 's Lands Sloten zouden alleen voor Jan
„ van Brabant en Vrouwe Jakoba bewaard
„ moeten worden, door Slotvoogden, geza-
„ menlyk aangeſteld; doch na de dood van

Jakoba. 1419.

„ Vrouwe Jakoba zonder kinderen, aan Jan
„ van Beijeren worden ingeruimd.

„ VI. De inkomſten der Landen zouden,
„ door Jan van Brabant, en Vrouwe Jakoba
„ alleen, genooten worden; doch de Rent-
„ meeſters moeſten, voor beide de Heeren
„ en derzelver Raad, Rekening doen. En
„ Jan van Beijeren mogt met niet meer dan
„ zeſtig Paarden in Holland komen: tot welker
„ onderhoud, hem eene Kroon 's daags voor
„ elke drie Paarden en Luiden werdt toege-
„ legd.

„ VII. Jan van Beijeren moeſt, van zyn
„ Regt op de Landen, uit hoofde van eeni-
„ ge Pauſelyke of Keizerlyke Brieven, vol-
„ komen afſtaan, en die Brieven, ten zeke-
„ ren beſtemden dage, den Hertoge en Her-
„ toginne overleveren. Hier tegen werden
„ hem *honderdduizend gouden Engelſche No-*
„ *belen* toegelegd, te betaalen, in weinig
„ meer dan twee jaaren, te Rotterdam, in den
„ Briel, of te Gorinchem, onder borgtogt
„ der Hollandſche en Zeeuwſche Edelen en
„ Steden, *zo veelen, als 'er zig toe wilden*
„ *bewceegen laaten.*

„ VIII. Dordrecht werdt, uitdrukkelyk,
„ in deezen Zoen begreepen, en de Hertog
„ en Hertogin van Brabant beloofden de
„ Voorregten dier Stad te zullen beveſtigen,
„ gelyk zy, des anderendaags, deeden (*s*).
„ Aan Rotterdam werdt vergoeding van ee-
„ nige ſchade toegezeid (*t*)."

Dit

(*s*) *Zie den* Brief *by* BALEN, *bl.* 524.
(*t*) Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 9. Chartr. van Brab. te Vilvoorde, *vierde Benedenaaſſe*, Laye *Alliances*, *Payson*.

Dit 's de voornaamste inhoud van deezen merkwaardigen Zoen, die uit *agtentwintig* Leden bestondt, en, van wederzyde, plegtiglyk, op de Heilige Evangelien, bezwooren; doch door Jan van Beijeren wel haast geschonden werdt. JAKOBA. 1419.

De Steden Dordrecht en Rotterdam, en de Dorpen van het Baljuwschap van Zuidholland werden, sedert, *kwyt gescholden*, of vry verklaard van den eed, dien zy Jan van Brabant en Vrouwe Jakoba gedaan hadden, of schuldig waren geweest te doen; en kreegen bevel, om Jan van Beijeren, die zig, van toen af, schreef *Zoon van Henegouwen, van Holland en van Zeeland* (*u*), voor hunnen wettigen Heer te houden (*v*). Ook vindt men, dat hy, niet lang hierna, als *Ruwaard* en *Oir* of Erfgenaam, in veele Steden, werdt aangenomen (*w*).

Wanneer men in aanmerking neemt, welke groote voordeelen Jan van Beijeren by deezen Zoen bedong; kan men niet nalaaten zig te verwonderen, over het gedrag van den Graave van Charolois, die hem dezelven toewees. De zaaken van Vrouwe Jakoba stonden nog gantsch niet wanhoopig. De meeste Hollandsche Steden hielden haare zyde nog. En schoon Dordrecht en Rotterdam haaren Oom in handen gevallen waren, scheen men te hebben konnen voldoen, met hem 't bewind over deeze Steden af te staan, zonder dat Aanmerkingen over deezen Zoen.

(*u*) Handv. van Amst. *bl.* 19, 20. Handv. van Weesp enz. *bl.* 5.
(*v*) *Zie den* Brief *by* BALEN *bl.* 525.
(*w*) Magn. Chron. Belg. *p.* 369. VELDENAAR *bl.* 118.

Jakoba. 1419. dat men hem Gorinchem daar boven, en nog zo veel deel aan de Regeeringe van gantſch Holland behoefde te geeven. Filips behoorde, zou men denken, meer zorg gedraagen te hebben, voor het belang zyner volle Nigte, die aan zynen vollen Neef gehuwd was, dan voor dat van Jan van Beijeren, zynen Oom van Moeders zyde. Doch 't gene in gevolg van tyd gebeurd is, doet ons vermoeden, dat de Graaf van Charolois, in deeze uitſpraak, zyn eigen belang, meer nog dan dat van Jan van Beijeren, beoogd heeft. Toen Jan van Beijeren, in 't jaar 1425, overleedt, werdt openbaar, dat hy zyn Regt op deeze Landen aan Filips afgeſtaan hadt. Veelligt is deeze afſtand voor 't maaken van den Zoen geſchied, en Filips hierdoor bewoogen geworden, om 'er zo voordeelige voorwaarden voor Jan van Beijeren in te doen ſtellen. Ook zal men hem, terſtond na de dood van Jan van Beijeren, al zyn vermogen zien aanwenden, om Vrouwe Jakoba, wiens naaſte Erfgenaam hy was, indien zy geene kinderen naliet, van de Regeeringe deezer Landen te ontzetten. Zo hy dit nu reeds voorgehad heeft, begrypt men ligtelyk, dat hy haar zo weinig bewind als mogelyk was laaten moeſt, op dat hy 'er haar, naderhand, te ligter van zou konnen berooven.

VII. Jan van Beijeren maatigt zig meer bewinds

De ruſt, die, door den gemaakten Zoen, in Holland en Zeeland, herſteld ſcheen, duurde maar weinige maanden. Hertog Jan van Brabant en Vrouw Jakoba waren, na 't treffen van denzelven, naar Brabant vertrokken (x); al-

(x) Magn. Chron. Belg. p. 363.

alwaar een gevaarlyke tweedragt ontſtaan was tuſſchen de Edelen en de Gemeente (y), tot het ſtillen van welke, hunne tegenwoordigheid vereiſcht werdt, Jan van Beijeren hadt, naar alle waarſchynlykheid, deeze tweedragt helpen aanſtooken: alzo, in het *dertiende Artikel* van den Zoen, bedongen was, dat hy zig met de Regeeringe van Brabant niet zou bemoeijen; welk beding noodeloos ſcheen, zo hy zig, te vooren, niet te diep in de Brabantſche zaaken geſteken hadt. Het vertrek des Hertogs en der Hertoginne gaf hem nu gelegenheid, om zig, ook in Holland, meer gezags aan te maatigen, dan hem toegeſtaan was. De Kabbeljaauwſchen, aan welken hy zyne verheffing te danken hadt, moeſten beloond worden. Doch hiertoe was minder gelegenheid, wanneer de Ampten, gelyk bedongen was, door hem en den Hertog en Hertoginne, in 't gemeen, begeven werden. Hy verſtoutte zig, derhalve, om zyne vrienden, hier en daar, op eigen gezag, met Ampten te voorzien (z), en zelfs, in ſommige Steden, onder anderen te Amſterdam (a), buitens tyds, de gantſche Regeering te veranderen. De andere Steden, die hem nog niet tot Ruwaard aangenomen hadden, vreesden, dagelyks, voor diergelyke veranderingen, en poogden bekwaame middelen uit te vinden, om zig daar tegen te dekken. De Stad Leiden, alwaar de Burggraaf Filips van Waſſenaar, een der voornaamſte Hoekſchen, t

Jakoba. 1419.

aan, dan hem by den Zoen was afgeſtaan.

(y) Meyerus *ad annum* 1420.
(z) Magn. Chron. Belg. *p.* 363.
(a) Regeer. Lyſt *op 's jaar* 1419.

Jakoba. 1419.

't hoog bewind hadt, floot, omtrent deezen tyd, een Verbond van onderlinge beſcherming met de Steden Utrecht en Amersfoort (*b*), die thans ook, met reden, op Jan van Beijeren geſtoord waren.

Utrecht en Amersfoort raaken in Oorlog met hem.

Zy hadden, gelyk wy gezien hebben, Vrouwe Jakoba Yſſelſtein en Goringhem helpen winnen, en waren, hierdoor, vyanden geworden van Hertoge Jan van Beijeren. Doch kort na het treffen van den Zoen, tuſſchen hem en den Hertog en Hertoginne van Brabant, waren zy, insgelyks, met hem verzoend geworden (*c*), De open' Brieven, door hem hiervan verleend, zyn nog voorhanden (*d*), en, op den eerſten van Grasmaand des jaars 1419, gegeven. Doch deeze Vrede werdt, kort hierna, geſchonden. Eenige Knegten des Heeren van Egmond hielden de Koopwaaren der Utrechtſchen en Amersfoorderen, te Krimpen op de Lek, en elders in Holland aan. Ook werdt hun handel langs de Zuiderzee bekommerd. Zy vervoegden zig wel terſtond aan Hertoge Jan van Beijeren, om vergoeding der geleeden' ſchade; doch hier kwam niet van. Zelfs vernamen zy, kort hierna, dat hy, met Hertoge Reinoud van Gelder, een Verbond gemaakt hadt, om in 't Stigt te vallen; de Steden Amersfoort en Montfoort in te neemen, en te deelen, en by 't openvallen des Bisdoms, een' Biſſchop naar hunnen zin te doen kiezen. Utrecht en Amersfoort vervoegden zig, vervolgens, om on-

(*b*) Groote Chron. *Diviſ.* XXVIII. *Cap.* 12.
(*c*) VELDENAAR *bl.* 117.
(*d*) *Apud* MATTHÆUM Anal. *Tom.* III. *p.* 173.

onderſtand by Biſſchop Fredrik en de drie Overyſſelſche Steden, Deventer, Kampen en Zwol. Zy wiſten, dat de Biſſchop, op Jan van Beijeren, die hem, ſedert den Zoen met den Hertog en Hertoginne van Brabant, het Land van Hageſtein afhandig gemaakt hadt (*e*), ten hoogſte geſtoord was. Ook leeden de Overyſſelſche Steden veel door het belemmeren van de vaart langs de Zuiderzee. Nogtans verwierven zy hier weinig (*f*). Alleenlyk vindt men, dat die van Kampen, uit weêrwraak, overſtaken naar 't Eiland Marken, welk geplonderd en plat gebrand werdt. Ondertuſſchen viel deze togt kwalyk uit. De Hoornſche Poorters, en eenige Waterlanders, die Jan van Beijeren aanhingen, overvielen de Kampers, terwyl zy den buit ſcheep bragten, verſloegenze ten deele, en namenze ten deele gevangen (*g*). De Steden Utrecht en Amersfoort poogden toen, in Brabant, hulp te verwerven; doch de Hertog hadt met zyne eigen' zaaken de handen vol werks. Vrouw Jakoba kon hen niet helpen, dan door haare Hoekſche vrienden in Holland, en vermoedelyk heeft zy aanleiding gegeven, tot het Verbond met de Stad Leiden, welk het op volgde (*h*); en waarin ook de Hoekſche Edelen traden. JAKOBA. 1419.

De Bondgenooten, te weten Fredrik, Biſſchop van Utrecht, Jongkheer Willem van Bre- De Stigtſchen en Hoekſchen

(*e*) De Vermeerderde BEKA *bl.* 381.
(*f*) De Vermeerderde BEKA *bl.* 376, 377.
(*g*) VELIUS Chron. van Hoorn, *bl.* 35. Groote Chron. *Diviſ.* XXVIII. *Cap.* 12.
(*h*) *Zie dit by* MATTHEI *ad* Rer. Amorfort. Script. *p.* 244.

JAROBA. 1420. verklaaren Jan van Beijeren den oorlog.

Brederode, Filips van Waſſenaar, Burggraaf van Leiden, Jan, Burggraaf van Montfoort, Heer Jan van Heemſtede, en de Steden Leiden, Utrecht en Amersfoort ſchroomden niet, by open' Brieven, gegeven den agtienden of agtentwintigſten van Grasmaand des jaars 1420, Hertoge Jan van Beijeren den oorlog te verklaaren (*i*), en terſtond de vyandelykheden tegen de Kabbeljaauwſchen te beginnen. *Zuik*, *Raaphorſt* en andere Sloten der Kabbeljaauwſche Edelen werden aangevallen en vernield. De Leidenaars bemagtigden 't Slot te *Rynenburg*, en deeden, langs den Rynkant, veel nadeels met plonderen en blaaken.

VIII. Leiden door Jan van Beijeren belegerd.

Hertog Jan van Beijeren hadt zig, na 't ontvangen deezer onverwagte Oorlogsverklaaring, naar Gouda begeven, om aldaar Volk te verzamelen. De Stigtſchen, derwaards getrokken, poogden, te vergeefs, hem tot eenen Veldſlag uit te lokken. Hy hadt nog te weinig manſchap byeen, en het Beleg van Leiden in den zin, ten welken einde hy Heirvaart beſchreeven hadt. De Stigtſchen trokken, derhalve, wederom af, en, kennis van 's Hertogen toeleg gekreegen hebbende, wierpen zy eene bezetting van vier of vyfhonderd gewapende mannen in Leiden. Jan van Beijeren, een talryk Leger ſamengebragt, en de Hoekſche Sloten, Poelgeeſt, *ter Does* en *Zyl*, om Leiden gelegen, bemagtigd hebbende, ſloeg, in Bloeimaand, 't beleg voor de Stad. Negen weeken omtrent, duurde het, binnen wel-

(*i*) VELDENAAR *bl.* 118. De Vermeerderde BEKA *bl.* 332.

welken, de Sloten te Warmond en Paddenpoel, den Burggraave van Leiden toebehoorende, door de belegeraars, en verscheiden' Kabbeljaauwsche Sloten, door de belegerden, die geduurig uitvielen, bemagtigd en verdelgd werden. Bisschop Fredrik zou de Stad gaarne ontzet hebben; doch hy hadt, ten deezen tyde, zyn Volk noodig, om de Gelderschen te keer te gaan, die in 't Stigt gevallen waren, en Amersfoort zogten te bemagtigen (*k*). Zelfs na dat zy, volgens een gemaakt Bestand, afgetrokken waren, kon hy, niet dan allengskens en bedektelyk, Volk verzamelen, tot het ontzet van Leiden. Hy deedt het egter, en bragt eenige mondbehoeften byeen, die hy der Stad toeschikte (*l*). Doch Jan van Beijeren, hiervan by tyds kennis gekreegen hebbende, liet zig verluiden, dat hy gunstige Voorwaarden toestaan zou, zo men hem de Stad, by verdrag, wilde overgeeven. Thans begon ook de mondkost in Leiden, onder het ongewoon groot getal van eeters, schaars om te komen (*m*). Weshalve de belegerden, dien 't langduurig beleg verdroot, en die, zo 't schynt, van 't naakend ontzet geene kennis hadden, naar de voorslagen van Hertoge Jan begonden te luisteren. Hy bedong, dat de Stad hem, *als Ruwaard*, hulde doen, en dat de Burggraaf hem 't Burggraafschap afstaan zou: waartegen de Stigtsche Knegten, die in de Stad in bezetting lagen, vryelyk naar huis zouden mogen keeren. Hierop ging

JAKOBA. 1420.

en by Verdrag ingenomen.

(*k*) De Vermeerderde BEKA *bl.* 381 *enz.*
(*l*) De Vermeerderde BEKA, *bl.* 386, 387, 388.
(*m*) De Vermeerderde BEKA, *bl.* 387.

Jakoba. 1420. ging de Stad, in Oogſtmaand, over. Doch de bezetting, uittrekkende, werdt, boven Woerden, door de Egmondſche Knegten, tegen 't gemaakt Verdrag, overvallen, geſlaagen en op de vlugt gejaagd (*n*). De Voorwaarden der overgaave zyn omſtandiger vervat in den Zoenbrief, die, op den zeventienden van Oogſtmaand, gegeven, en van deezen inhoud was (*o*):

Inhoud van den Zoenbrief.

„ Filips van Waſſenaar, Willem van Bre„ derode, Jan van Heemſtede, Gerrit van „ der Zyle, Jan van Waſſenaar en de Stad „ Leiden verzoenen zig, volkomenlyk, met „ Hertoge Jan van Beijeren, Zoon van Hene„ gouwen, van Holland, van Zeeland enz. „ met Jan, Heere tot Egmond en tot Yſſel„ ſtein, en met Gerrit van Heemskerk, „ Heere tot Ooſthuizen, op den volgenden „ voet:

„ Dat Filips zyn Burggraafſchap der Her„ toge afſtaan zal, alleenlyk den Burgt, de „ mannen, de zwaanen, 't hopgeld, 't gruit„ geld, de viſcheryen, en Waſſenaarſche „ tollen voorzig behoudende (1).

„ Dat

(*n*) De Vermeerderde BEKA, *bl.* 382, 386. Groote Chron. *Diviſ.* XXVIII. *Cap.* 12 en 13.

(*o*) *Zie* den zelven *by* JAN VAN HOUT Dienſtb. *bl.* 50 *en uit hem by* ORLERS Leyden *bl.* 399. MIERIS Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 554, 554.

(1) Filips, Heer van Waſſenaar en Burggraaf van Leiden, bezat nog eene andere waardigheid, van welke hier niet gewaagd wordt, te weeten, het Ampt van *Kreitwaarder*, by verbaſteiring, in oude ſtukken, ook genoemd *Grietwaarder*, *Grieckwaarder* en *Grietwachter*. Hy en zyne voorouders hielden dit Ampt van den Graave van Holland ter leen, en men vindt, dat hy 't, in 't jaar 1404, aan Jan van Woude, Heere van Warmond, wiens voorouders

„ Dat Hertog Jan, door Filips en de andere Jakoba. 1420.
„ Edelen, en door de Stad Leiden, zal inge-
„ huldigd worden, op gelyke wyze, als by de
„ overige Ridderſchap en Steden van Holland.

„ Dat de Stigtſche bezetting vryelyk zal
„ mogen uittrekken, en dat de zieken onbe-
„ kommerd in de Stad zullen mogen blyven,
„ tot dat zy genezen zyn.

„ Dat de oude Handveſten, door Hertoge
„ Jan, beveſtigd zullen worden, die van
„ Vrouwe Jakoba alleen uitgenomen.

„ Dat de Engelſche Vagten, door den Her-
„ toge, geduurende 't beleg, als vyanden goed,
„ naar zig genomen, den eigenaaren, uit
„ Stads Kaſſe, vergoed zullen worden.

„ Dat de Lakens, die in Leiden gemaakt
„ worden, voortaan niet meer met des Burg-
„ graafs; maar met der Stede merk getekend
„ zullen worden: en dat men hiervan, te
„ Brugge, te Antwerpen en elders, alwaar
„ de markten leggen, kennis geeven zal.

„ Dat

ders het reeds van de zynen gehouden hadden, heeft opgedraagen. *Leenreg. van Waſſenaar* gequot. B. f. 58. Het beſtondt, in het opzigt over het *Kreit* of Kampveld, en in het *bewaaren* van de wetten, op de Kampvegten in gebruik. Zie *hier voor* IX. Boek, bl. 118. 't Is twyfelagtig, of Filips dit Ampt, als Burggraaf van Leiden, of als Heer van Waſſenaar bekleed hebbe: hoewel ik tot het laatſte neigen zou, om dat men, in deezen Zoen, waarby 't Burggraaffchap afgeſtaan werdt, niet vindt, dat hy 't, onder de aanhangſels van 't Burggraafſchap, aan zig behouden heeft, terwyl zyne nazaaten het egter, lang na deezen, nog bezeten hebben. Want in 't gemelde *Leenregiſter* volgt, ter zelfder plaatſe, een Verlybrief van 't *Grietwaerderſchip*, door Henrik van Waſſenaar, in 't jaar 1444, en dus lang na den afſtand van 't Burggraafſchap, ten behoeve van Jakob van Woude, verleend.

Jakoba. 1420.

„ Dat zy, die geld op 't Geregt te Leiden
„ ſtaan hebben, welk reeds betaald moeſt
„ geweeſt zyn, binnen zes weeken na dee-
„ zen Zoen, of zo de vervaltyd nog niet ge-
„ komen ware, binnen een half jaar, vol-
„ doening bekomen zullen, te Dordrecht of
„ te Schoonhoven, *in der Wiſſel.*

„ Dat de Stad agttienduizend Wilhelmus-
„ Hollandſche Schilden aan boete betaalen
„ zal, voor 't einde van Bloeimaand naaſtko-
„ mende: voor welke betaaling, zig agt per-
„ ſoonen tot borgen ſtellen moeten.

„ Dat, eindelyk, eenige geſchillen van
„ minder belang, door benoemde goede man-
„ nen, of door 's Hertogen Raaden, zullen
„ afgedaan worden."

't Burggraafſchap van Leiden komt aan de Graaflykheid van Holland.

Hertog Jan van Beijeren bedong, by deezen Zoen, een merkelyk voordeel voor de Graaflykheid, naamlyk, het Burggraafſchap van Leiden, welk, kort hierna, door hem, en na hem, in 't jaar 1430, door Vrouwe Jakoba, voor altoos, met het Graafſchap van Holland vereenigd werdt (*p*). De Stad verheugde zig in 't eerſt wel, dat zy verloſt was van 't gebied der Burggraaven, die haar zeer onder bedwang plagten te houden; doch men heeft reden om te twyfelen, of zy 't, onder 't onmiddelyk bewind der Hollandſche Graaven, ſedert, beter gehad hebbe. Met den Biſſchop van Utrecht, verzoende Hertog Jan zig eerſt in den jaare 1422, of 1423 (*q*). De Brieven, die hiervan werden gemaakt, werden door Jakob, Heer tot Gaasbeek, door Jan,

(*p*) *Zie de* Brieven, *hiervan gemaakt*, *by* Orlers Leyden, *bl.* 405, 406.

(*q*) *Zie* Burman. Utr. Jaarb. I. *Deel*, *bl.* 265.

Jan, Heer tot Egmond, door Frank en Filips van Borſelen, en door de Steden Haarlem, Delft, Leiden, Amſterdam, Middelburg en Zierikzee bezegeld (*r*). Jakoba. 1420.

IX. Jan van Beijeren heeft het oog op Brabant.

Leiden bemagtigd zynde, werdt Jan van Beijeren te raade, met zyn Leger, naar de Brabantſche grenzen, te rug te trekken. Men kan niet twyfelen, of hy heeft voorgehad, den Hertog van Brabant, in zyn eigen Land, aan te taſten; en hem Holland en Zeeland niet alleen; maar Brabant ook, welk hem van zynen Vader aanbeſtorven was, af handig te maaken. Veelligt heeft hy voorgewend, op een gedeelte van dit Hertogdom, van wege zyner Gemaalinne, die met den overleeden Hertoge Antoni gehuwd geweeſt was, regt te hebben: hoewel men hiervan, myns weetens, nergens, iet gemeld vindt. Doch 't zy hy eenig regt voorgewend hebbe of niet; de ſlappe regeering van Hertoge Jan gaf hem gelegenheid, om op eenen inval in Brabant te denken.

Deeze jonge Vorſt was zwak van lighaam en verſtand, traag van aart (*s*), en geheel aan de Jagt en andere vermaakelykheden overgegeven (*t*), terwyl hy 's Lands Regeering op luiden van weinig aanzien (*u*), en nog minder trouwe ruſten liet. Veel nadeels ontſtondt hieruit, en dit was oorzaak, dat de gemoeden der Brabanderen, allengskens, van den Her-

(*r*) *Zie* dezelve *by* Matthæus *ad* Rerum. Amorf. Script. *p.* 218.
(*s*) Meyerus *ad annum* 1420 *fol.* 261 & 261 *verſ.*
(*t*) De Vermeerderde Beka *bl.* 379, 380.
(*u*) Monstrelet *Vol.* I. *Ch.* CCXXV. *f.* 303. *verſ.*

Jakoba. 1420. Hertoge vervreemd werden, en zy naar eenen Voogd of Regent over de Landen begonden om te zien. Niemant dagt egter om Jan van Beijeren, behalve 's Hertogen Raaden, met welken hy heimelyk verſtand hieldt (*v*), en die hem, naar alle waarſchynlykheid, hoop op de Voogdyſchap gaven.

Hy bemagtigt Geertruidenberg.

Met deeze hoop dan, naderde hy de Brabantſche grenzen, en beſloot, om, in allen geval, van eenen veiligen hertogt, verzekerd te zyn, bezetting te leggen in Geertruidenberg. De Stad werdt hem terſtond geopend; doch *Dirk van de Merwede*, die 't Slot voor Vrouwe Jakoba bewaarde, weigerde het den Hertoge in te ruimen. Hy deedt het egter zo lang en ſterk beſchieten, dat het hem, by Verdrag, opgegeven werdt (*w*). 't Bemagtigen van 't Slot zou hem den voorgenomen inval in Brabant gemakkelyk gemaakt hebben, indien 't wat ſpoediger gelukt ware. Nu was de kans verkeerd. De voornaamſte Brabantſche Grooten hadden den Broeder huns Hertogs, *Filips*, *Graave van S. Pol*, uit Frankryk ontbooden, om Brabant, als Ruwaard, te regeeren: en deeze, in alleryl derwaards getrokken zynde, en terſtond van den toeleg van Jan van Beijeren kennis gekreegen hebbende, hadt zig in ſtaat geſteld, om hem te keer te gaan. Onder anderen, hieldt hy de ſtroomen bezet met Vaartuigen, die den Hollanderen veel nadeels deeden (*x*), en zelfs tot in Zeeland ſtroopten. Jan van Beijeren voerde, daarentegen, in Brabant, weinig anders uit, dan

(*v*) Meyerus *ad annum* 1420. *fol.* 261.
(*w*) Veldenaar *bl.* 119. De Vermeerderde Emma *bl.* 389.
(*x*) Vermeerderde Emma *bl.* 391, 392, 393.

dan dat hy Lillo en Zantvliet, door de Zeeuwen, overvallen en plonderen liet. Wel haast, sloot hy een Bestand met den Graave van S. Pol (*y*), en trok, onverrigter zaake, te rug. Jakobaa 1420.

Ondertusschen liet hy niet na, heimelyk verstand te houden met de vertrouwdste vrienden des Hertogs van Brabant, en wist, door hen, te bewerken, dat de Hertog, te onvrede, dat men zynen Broeder in 't bewind gesteld, en hem van de Regeeringe ontzet hadt (*z*), een mondgesprek te Gorinchem met hem kwam houden. Wat hier verhandeld werdt, is onzen Historieschryveren onbekend geweest. 't Gerugt liep toen, dat de Hertog van Brabant Hertoge Jan van Beijeren het bewind over Holland, Zeeland en Henegouwen opgedraagen hadt, voor zeven jaaren, boven de vyf, die by den Zoen vastgesteld waren. Ook zou hy hem het Markgraafschap van Antwerpen hebben afgestaan (*a*). Doch wat de Hertog van Brabant hier tegen bedong, wordt nergens gemeld. Alleenlyk is, onlangs, een Verdrag in 't licht gegeven, den een en twintigsten van Grasmaand, tusschen de twee Hertogen, te S. Maartensdyk, geslooten, waarby de Hertog van Brabant Holland, Zeeland en Friesland, voor den tyd van twaalf jaaren, aan den Hertog van Beijeren afstaat, en de behoudenis van Henegouwen bedingt (*aa*). Ondertusschen, dienden zulke vervreemdingen nergens anders toe, dan om den afkeer, dien de Brabanders reeds

(*y*) ÆGIDIUS DE ROYA *ad annum* 1419.
(*z*) De Vermeerderde BEKA, *bl.* 356.
(*a*) De Vermeerderde BEKA, *bl.* 390.
(*aa*) MIRÆUS Chartarb. IV. *Deel*, *bl.* 545.

Jakoba. 1420.

reeds van hunnen Hertog hadden opgevat, ſterk te doen toeneemen.

X.

Oneenigheid tuſſchen Jan van Brabant en Vrouwe Jakoba.

• Doch de Hertog van Brabant hadt zig niet ſlegts by de Landzaaten, in 't gemeen, veragt gemaakt. Zyne eigen' Gemaalin was, ſedert eenen geruimen tyd, afkeerig van hem geweeſt: en 't ongenoegen, lang geſmoord, bleek nu langs hoe openlyker, en liep, eindelyk, op eene volkomen' Egtſcheiding uit. Deeze huiſſelyke oneenigheid was van veel gevolg voor de Landen, en verdient hierom omſtandiglyk ontvouwd te worden.

Aart van Jakoba.

Jakoba, die nu omtrent twintig jaaren bereikte, was ſchoon van gedaante, ſterk en gezond van lighaam, en van eenen vrolyken aart (*b*). Ook hadt zy reeds, voor lang, blyken van mannelyken moed, ſchranderheid en bekwaamheid tot de Regeeringe gegeven (*c*). Met zulke hoedanigheden, moeſt haar een Man, gelyk de Hertog van Brabant was, weekelyk van geſteldheid, laf en traag van geeſt, waarlyk tot eenen laſt zyn. Ook hadt zy het Huwelyk met hem, tegen haaren zin, en gedrongen door haare Moeder en Vrienden, aangegaan (*d*). Beklaaglyk lot der Grooten! wien het Staatsbelang dikwils belet, in eene zaak van zo veel gewigt, hunne genegenheid te volgen. De Hertog hadt zyner Gemaalinne nog verſcheiden' byzondere redenen tot misnoegen gegeven. Zy was genoodzaakt geweeſt, hem naar Brabant te volgen, ſchoon zy zig veel liever in Holland zou opgehouden

(*b*) Olivier de la Marche Memoir. *Introd, p.* 51.
(*c*) Monstrelet *Vol.* I. *Ch.* CCXXXV. *f.* 303 *verſ.*
(*d*) Meyerus *ad annum* 1421 Monstrelet *Vol.* I. *Ch.* CCXXXV. *f.* 303 *verſ.*

den hebben (*e*). En hier gekomen, dwong hy haar, Brabantſche Juffers, in ſtede van de Hollandſchen, welken zy medegebragt hadt, in haaren dienſt te neemen (*f*). Daarenboven, hieldt de Hertog onbetaamlyke gemeenſchap met eene Dogter van *Willem van Aſche*, een' Brabantſch' Edelman (*g*), 't welk eene ſchoone en moedige Vrouw, als Jakoba, zeer in den krop ſteeken moeſt. Doch 't gene haar, naar 't getuigenis der oudſte Schryveren (*h*), meeſt van den Hertoge vervreemde, was zyne volſlaagen' onbekwaamheid tot de Regeering. Hier aan hadt zy 't miſſen van een voornaam gedeelte haarer Erflanden te wyten. En Brabant zelf liep gevaar van in andere handen te geraaken. Jakoba dan, met reden bedugt, voor 't geheel verlies haarer Staaten, haakte, ſedert eenigen tyd, heimelyk, naar eene Egtſcheiding, en naar eenen Egtgenoot, die bekwaam en gezind was, om haar en haare Landen te beſchermen. 't Is ten hoogſte waarſchynlyk, dat zy, al in 't jaar 1419, haare gedagten heeft laaten gaan, over een Huwelyk met *Humfrey, Hertog van Glocheſter*, Broeder van Hendrik den V. Koning van Engeland; alzo men vindt, dat zy, in den aanvang des jaars 1420, geheime onderhandelingen met den Koning, die toen in Frankryk oorlog voerde, te Parys, gehouden heeft (*i*). Henrik hadt, ſedert eenigen tyd, over een

JAKOBA. 1420.

Zy ſtaat naar een ander Huwelyk.

(*e*) De Vermeerderde BEKA *bl.* 378.
(*f*) DIVÆI Rer. Brabant. *Lib.* XVIII. *p.* 226.
(*g*) ÆGID. DE ROYA *ad annum* 1419.
(*h*) MONSTRELET *Vol.* I. *Ch.* CCXXXV. *fol.* 303 *verſ.*
(*i*) Act. Publ. Angl. *Tom.* IV. *P.* III. *p.* 147.

Jakoba. een ander Huwelyk met den Hertoge van
1420. Glocheſter, gehandeld (*k*); doch de voorſlag van Vrouwe Jakoba ſchynt hem beter behaagd te hebben. Hy riedt haar dan, in Engeland over te komen, van waar men ligtelyk een Pauſelyk verlof, tot het verbreeken van haar tegenwoordig Huwelyk en het aangaan van een nieuw, zou konnen bekomen.

Zy vertrekt naar Engeland.

Jakoba, haare zaaken aan 't Engelſche Hof naar wenſch voortgezet hebbende, begon haaren afkeer van Hertoge Jan openlyker te doen blyken. Vrouw Margareet, haare Moeder, badt zig, ſtê vooren, dikwils, bevlytigd, om den twiſt tuſſchen de Egtgenooten by te leggen; doch zag 'er langer geen' kans toe. Jakoba verliet dan het Hof van haaren Man in ſtilte, en begaf zig naar Valenthyn, by haare Moeder. Hier, met den Heere *d'Eſcaillen*, een' Henegouwer Edelman, doch een Engelſchman in zyn hert, den tyd en wyze van haar vertrek beraamd hebbende, nam zy oorlof van Vrouwe Margareet, voorgeevende zig te Bouchain te willen gaan ophouden. Doch zy bleef 'er niet lang. D'Eſcaillon, van omtrent zeſtig man verzeld, kwam haar buiten de Stad vinden, en voerde haar, in twee dagen, naar Calais, van waar zy terſtond naar Engeland overſtak (*l*). Zy ſchynt hier, in de Lente des jaars 1421, aangekomen te zyn (*m*); alzo 'er nog een Koningklyke Vrygeleidebrief voor haar voor handen is, te Weſtmunſter, den eerſten van Lentemaand, gedag-

(*k*) Act. Publ. Angl. *Tom.* IV. *p.* III. *p.* 102, 112.
(*l*) MONSTRELET *Vol.* I. *Ch.* CCXXXV. *fol.* 303 *verſ.*
(*m*) ÆGID. DE ROYA *ad annum* 1421.

dagtekend (*n*). Henrik de V. ontving haar beleefdelyk, en lei haar honderd ponden ter maand toe, zo lang zy zig in Engeland bevinden zou (*o*). Ook slaakte hy, op haar verzoek, een Henegouwer Edelman, die in den Tour gevangen zat (*p*). Doch daar verliep nog eenige tyd, eer haar Huwelyk met den Hertoge van Glocheſter voortgang hadt: 't zy dat Jan van Beijeren, die, terſtond na Jakoba's vertrek, eenigen uit zynen Raad naar Engeland zondt (*q*), het, voor eene poos, wiſt te ſtremmen; 't zy dat men 't Pauſelyk verlof zo ſpoedig niet bekwam, als men gemeend hadt; 't zy, eindelyk, dat de Koning den Huize van Bourgondie, door het voortzetten van dit Huwelyk, vreesde te zullen mishaagen. Midlerwyl, genoot Jakoba te Londen alle eere. Zy ſtondt, in Wintermaand deezes jaars 1421, over den Doop van 's Konings Zoon, *Henrik*, die, na zynen Vader, den Engelſchen Troon beklom. Wy moeten haar, voor eene korte wyle, in Engeland laaten, om te zien, wat 'er, na haar vertrek, hier te Lande, voorviel. JAKOBA. 1421.

De Hertog van Brabant kreeg 'er wel haaſt kennis van; en t ſcheen, dat het hem de oogen opende, om zig meer aan 's Lands Regeeringe te laaten gelegen zyn. Immers, hy bragt eenig volk byeen, en poogde zig, met liſt, van Bruſſel meeſter te maaken. Doch deeze aanſlag mislukte (*r*).

In

(*n*) Act. Publ. Angl. *Tom.* IV. *P.* IV. *p.* 3.
(*o*) Act. Publ. Angl. *Tom.* IV. *P.* IV. *p.* 34.
(*p*) Act. Publ. Angl. *Tom.* IV. *P.* IV. *p.* 32.
(*q*) Act. Publ. Angl. *Tom.* IV. *P.* IV. *p.* 25.
(*r*) De Vermeerderde BEKA *bl.* 369.

JAKOBA. 1421.

XI. Onderneeming van Jan van Beijeren in Friesland.

In Holland en Zeeland, was Jan van Beijeren zo volkomen meester van 't bewind, dat hy, omtrent deezen tyd, den Schieringers in Friesland hulp toeschikte, onder *Henrik van Renesse*. *Keno ten Broeke*, Zoon van Okko, van wien wy reeds, by eene andere gelegenheid (*s*), gewaagd hebben, hadt, met de Groningers en Ommelanders samengespannen zynde, den Schieringers, in 't jaar 1418, eenen fellen neep toegebragt, en hem, van Staveren af tot Geerkensbrugge toe, onder brandschatting gezet (*t*). Deezen slooten, hierop, een Verbond met Hertog Jan van Beijeren (*u*) „ dien zy tot hunnen Heere „ aannamen, en twee grooten Vlaams van „ ieder Huis, benevens 't Regt der Munte „ en Tollen, toestonden, mids hy aanna„ me, hem tegen hunne partyen te beschermen, en by de oude Vryheden, door Keizer Karel, verleend, te handhaaven." Uit hoofde van dit Verbond, zondt hy hun, ten deezen tyde, eenige manschap te hulpe. Weinig werdt 'er egter mede uitgerigt. De Hollanders behaalden eenig voordeel op den aanhang der Vetkooperen te Makkum en elders (*v*). Doch daarentegen werden zy uit de Lemmer verjaagd, by welke gelegenheid, Floris van Alkemade omkwam. De Groninger Vetkoopers hielden, omtrent deezen tyd, ook

(*s*) XI. *Boek*, *bl.* 329.

(*t*) E. BENINGHA Hist. van Oostfr. I. *Boek*, *Cap.* CCIX. *bl.* 188.

(*u*) *Zie* het *by* E. BENINGHA Hist. van Oostfr. I. *Boek*, *Cap.* CCX. *bl.* 189 *en in* SICKE BENINGA Chronickel, *bl.* 415.

(*v*) E. BENINGHA Hist. van Oostfr. I. *Boek*, *Cap.* CCXVII. *bl.* 201.

ook Schepen in Zee, die den Hollanderen veel nadeels deeden. Doch Jan van Beijeren ſloot een Verdrag met hen in den Briel. Sedert lieten zy 't zeeſchuimen agter, en zonden Hertoge Jan een geſchenk van vyftig vette oſſen (*w*). Ook verbonden zig de Friezen en Groningers, die Hertog Jan hadden ingehuldigd, eenigen tyd hier na, ten naauwſten aan elkanderen, te gelyk nogtans verklaarende, dat zy hem voor Heere wilden blyven erkennen (*x*). Jakoba. 1421.

De Stad Amſterdam, die, door den Koophandel, ſterk aan 't bloeijen was, leedt, op den drie-entwintigſten van Grasmaand des jaars 1421, veel, door eenen zwaaren brand, die wel een derde deel der Huizen, benevens het Raadhuis, de nieuwe Kerk, de Heilige Stede, het Gaſthuis en het Begynhof verteerde (*y*). Brand te Amſterdam.

Doch veel ſmertelyker ramp trof Holland en Zeeland (*yy*), op S. Elizabets nagt, zynde den agttienden van Slagtmaand deezes zelfden jaars. Een ſterke Noordweſtelyke ſtorm dreef het zeewater, alomme, over dyken en dammen, terwyl de Rivieren hoog gezwollen waren. Men hadt, na 't jaar 1366, een goed deel Lands, gelegen buiten den dyk van de Alblaſſerwaard, aan de Merwezyde, binnen gedykt, en daar door het bed der Riviere, tuſſchen Hardingsveld en Werkendam, veel enger gemaakt, dan het, te vooren, plagt te zyn. 't Water drong, hierom, ſedert, by hoo- Doorbraak van de Zuidhollandſche Waard.

(*w*) Joannes de Lemmege Chron. van Groningerl. *bl.* 74.
(*x*) *Zie hun* Verbond *by* Egg. Beningha I. *Boek, Cap.* CCXXI. *bl.* 206 *en by* Sigke Beningha *bl.* 419.
(*y*) De Vermeerderde Beka *bl.* 398.
(*yy*) Mieris Charterb. IV. *Deel, bl.* 608, 609, 623, 614, 615, 617, 631.

Jakoba. 1421. hooge vloeden, ſterk tegen de wederzydſche Dykaadjen, die, te zwak om zo veel gewelds te wederſtaan, ten deezen tyde, een van beide bezwyken moeſten. Dit lot trof den oudſten dyk, die, veelligt, ook de zwakſte was, en de Zuidhollandſche Waard, eertyds, tuſſchen de Merwe en oude Maaze, plagt te beſluiten. Hy brak door, voor Werkendam, tuſſchen Dordrecht en Geertruidenberg, ter plaatſe, naderhand, de *oude Wiel* genoemd; waardoor de gantſche Zuidhollandſche Waard onderliep, en wel twee-enzeventig Dorpen verdronken. Meer dan twintig bleeven 'er onder den vloed begraaven. De overigen hebben, door den tyd en de naarſtigheid der Inwooneren, het hooſd wederom boven gehaald (z). Ook zyn 'er, al vroeg (a), eenige groote brokken Lands en opgeworpen' Slyken bedykt geworden. Doch de binnenlandſche Oorlogen zyn oorzaak geweeſt, dat deeze ſchoone Landsdouw niet geheel heeft konnen beverſcht worden: 't welk, in tyden van ruſt en eendragt, niet zeer moeilyk geweeſt zou zyn. Groot was 't getal der menſchen, die, in deezen vloed, omkwamen. Ook was de ſchade, die 'er door veroorzaakt werdt, zo groot, dat veele voornaame, ook adelyke Luiden, tot de diepſte armoede gebragt zynde, buiten 's Lands dienſt zoeken, of hier hun brood bedelen moeſten (b). 't Is 't gemeen gevoelen, dat de Stad Dordrecht, met het ſtuk Lands, waarop zy ſtaat, ten deezen tyde, ook

(z) De Vermeerderde Beka *bl.* 404.
(a) Groot-Plakaatb. III. Deel, *bl.* 17.
(b) Veldenaar *bl.* 119.

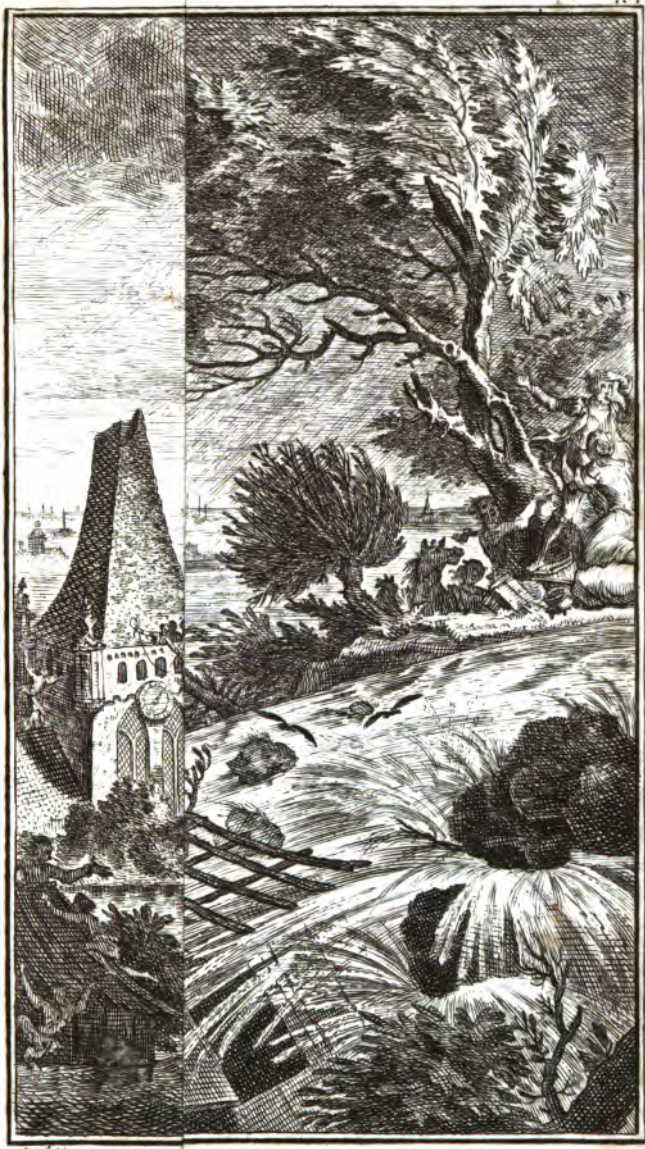

Jaar 1422.

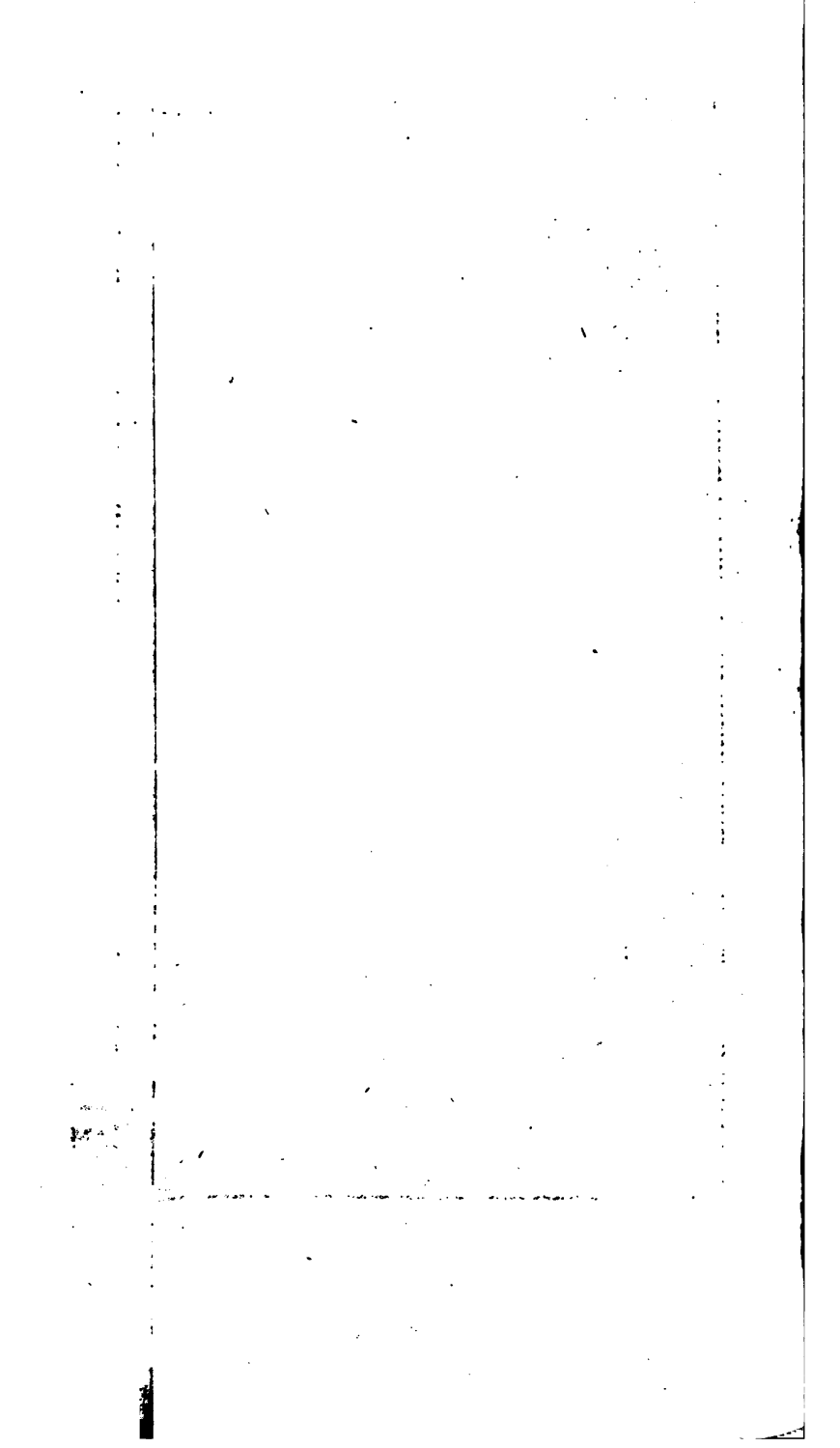

ook van 't vaste Land van Zuidholland afgerukt geworden is. Iemant, die, in 't jaar 1514, de geweldige waterplas, die deeze doorbraak veroorzaakt hadt, met een taamlyk groot schip, bevaaren heeft, verhaalt, dat men toen de toppen van de toorens der verdronken' Dorpen, nog, op veele plaatsen, uit den stroom zag steeken (*c*). JAKOBA. 1421.

XII. Pausselyk verlof tot de Egtscheiding van Vrouwe Jakoba.

In Engeland, arbeidde men, ondertusschen, om een Pausselyk verlof, tot de Egtscheiding van Vrouwe Jakoba te verkrygen. Martyn de V. die, in 't jaar 1415, door de Kerkvergadering te Constans, verkooren was, werdt thans, in 't algemeen, voor wettigen Paus erkend. Aan hem moest men zig, derhalve, vervoegd hebben, om een verlof te bekomen, welk overal goedgekeurd zou worden. Doch hy hadt het Huwelyk van Jan van Brabant met Vrouwe Jakoba gewettigd (*d*): weshalve het geenszins te vermoeden was, dat hy het nu zou hebben willen ontbinden. Sommigen schryven wel, dat hy, door Jan van Beijeren, en vooral door Keizer Sigismond, gedrongen, voor eenen geruimen tyd, het gegeven' verlof reeds ingetrokken hadt. Doch dat hierop geen' staat te maaken zy, zal terstond blyken. Men vervoegde zig dan aan *Benedikius den XIII.* die, schoon reeds, in 't jaar 1409, door de Kerkvergadering van Pisa, van de Pausselyke waardigheid beroofd, en thans byna nergens, behalven in Spanje, er-

(*c*) CHRYSOSTH. NEAPOL. Epist. de Holland. *in* SCRIVERII Batav. Illustr. *p.* 130.

(*d*) Chartr. van Brab. te Vilvoorde, *zeide Benedenkasse*, *Laye Traict. de Mariage* &c.

Jakoba. erkend, zig zelv' nog voor wettige Paus hieldt.
1421. Men vertoonde hem, dat Martyn de V, uit misverſtand, verlof gegeven hadt, tot een Huwelyk, welk, uit hoofde der namaagſchap, ongeoorloofd was (*e*); en men verzogt hem, het zelve te willen ontbinden. Benediktus, zeer in zynen ſchik, met de gelegenheid, om een der laatſte blyken van zyne Pauſelyke magt te geeven; want hy ſtierf, niet lang hier na (2); zondt terſtond Bullen naar Engeland af, waarby het Huwelyk van Jan en Jakoba wetteloos verklaard, en haar verlof gegeven werdt, om zig met den Hertoge van Glocheſter in de Egt te verbinden. Sedert liep 'er een gerugt, hier te Lande, vermoedelyk door het Engelſche Hof, of door Vrouwe Jakoba, uitgeſtrooid, dat deeze Bullen van Paus Martyn verworven waren. Men vertoonde 'er zelfs, die zynen naam in 't voorhoofd droegen. Des hy geraaden vondt, eenigen tyd hier na, in eenen Brief aan den Hertog van Brabant, die nog voorhanden is (*f*), en in andere Brieven, aan de Biſſchoppen van Utrecht, Luik en Kameryk, ronduit, te ontkennen, dat hy immer zulke Bullen gegeven hadt. Doch men ſtoorde zig hier aan in Engeland weinig. De dood van Henrik den V. in Oogſtmaand des jaars 1422,
1422. voorgevallen, ſtremde de voltrekking van het
Vrouw Jakoba trouwt met Hum- van nieuws geſlooten Huwelyk, voor eenige maanden; alzo de Koning de Regeering van En-

(*e*) ÆGID DE ROYA *ad annum* 1422.
(*f*) MONSTRELET *Vol.* II. *fol.* 23 *verſ.*
(2) In 't jaar 1424.

Engeland, geduurende de minderjaarigheid van den jongen *Hendrik den VI.* den Hertoge van Glocheſter hadt aanbevolen. 't Geſchiede egter (*g*), nog voor het einde van dit jaar. Men vindt een Verzoekſchrift, aan den Hertoge van Glocheſter, den zevenden van Lentemaand des jaars 1423 gedagtekend, waarin hem de titel van *Graave van Henegouwen, Holland, Zeeland enz.* gegeven wordt (*h*). Hier uit is af te neemen, dat zyn Huwelyk toen reeds voltrokken moeſt geweeſt zyn. Ondertuſſchen, viel het den Hertoge van Glocheſter ligter dien titel aan te neemen, dan zig in het daadelyk bezit deezer Graafſchappen te te ſtellen. Hy begreep, dat zulks niet geſchieden kon, zonder den byſtand der Engelſchen, die thans werks genoeg met den Oorlog in Frankryk hadden, en zig, naar 't zig liet aanzien, bezwaarlyk moeſten beweegen laaten, om de byzondere belangen van eenen Oom huns jongen Konings te helpen bevorderen. En ſchoon 't al niet moeilyk mogt vallen, den Hertog van Brabant van Henegouwen te berooven; hadt het, inderdaad, vry veel werks in, den Hertog van Beijeren 't bewind over Holland en Zeeland uit de handen te wringen. Hier kwam nog by, dat beide deeze Hertogen thans eenen ſterken ſteun hadden aan Filips, Hertoge van Bourgondie, die zig, ten deezen tyde, als vermoedelyken Opvolger in 't bewind deezer Graafſchappen, begon aan te merken.

JAKOBA. 1422. Frey, Hertoge van Glocheſter.

Wy

(*g*) ÆGID. DE ROYA *ad annum* 1412.
(*h*) *Vide* Act. Publ. Angl. *Tom.* IV. *P.* IV. *p.* 90.

JAKOBA. 1422.

XIII. Filips, Hertog van Bourgondie, begint zig als vermoedelyken Opvolger van Vrouwe Jakoba aan te merken.

Wy hebben hem, nog maar Graaf van Charolois zynde, een' nadeeligen Zoen voor Vrouwe Jakoba zien bemiddelen (*i*), en aangemerkt, dat hy 'er, vermoedelyk, zyn eigen belang in beoogd hadt. Weinige maanden hierna (3), was zyn Vader, Hertog Jan, door beleid van den Daufyn, thans Koning *Karel den VII.* van Frankryk, even verraaderlyk omgebragt, als hy zelf, voorheen, den Hertog van Orleans van 't leeven beroofd hadt. Filips was hem, in zyne aanzienlyke Staaten, opgevolgd: en de aanwas zyner grootheid hadt zyne heerschzugt niet doen afneemen. Als naaste Erfgenaam van Vrouwe Jakoba aan de eene, en uit hoofde van den afstand van Jan van Beijeren, aan de andere zyde, beloofde hy zig de Graafschappen van Vrouwe Jakoba reeds: en te zekerer, om dat men, uit haar Huwelyk met Jan van Brabant, geene kinderen verwagtte. Men kàn zig dan ligtelyk verbeelden, dat hem haar Huwelyk met den Hertoge van Glocheſter, welk, mogelyk, zo onvrugtbaar niet zou zyn, zeer tegen de borst zyn moest. Ook stelde hy alle zyne schranderheid en vermogen te werk, om de nadeelige gevolgen, welken hy 'er van vreesde, te voorkomen: zyne bedryven bewimpelende met den schyn van yver voor het belàng van zynen Neeve, Jan van Brabant, en voor de wettigheid van deszelfs Huwelyk met Vrouwe Jakoba.

Voor alle dingen, poogde hy *Jan, Hertog van Betford*, Broeder des Hertogs van Glocheſter,

(*i*) Hier voor, *Bl* 432.

(3) Op den tienden van Herfstmaand des jaars 1419.

ter, te beweegen, om eene lyn met hem te trekken. Aan deezen, hadt Henrik de V. de Regeering van Frankryk, welk hy als zyn wingeweſt aanmerkte, toevertrouwd. En alzo Betford volk en onderſtand uit Engeland noodig hadt, om zig in 't verkreegen bewind te handhaaven, moeſt hy, noodwendig, ongaarne zien, dat de Engelſche magt, elders, en zelfs tegen Bondgenooten der Engelſchen, gelyk de Hertog van Bourgondie was, gebruikt werdt. Nogtans, moeſt men dit gevolg verwagten van het Huwelyk des Hertogs van Glocheſter, indien deeze, gelyk hy zig terſtond verluiden liet, geenen tyd verzuimen wilde, om zig in 't bezit te ſtellen van de Graafſchappen zyner Gemaalinne. Filips behoefde dan niet veel moeite aan te wenden, om Betford te doen zien, hoe ſchadelyk het Huwelyk zyns Broeders voor Engeland zyn moeſt. Doch om hem geheel aan zyne belangen te verbinden, gaf hy hem, in de Lente des jaars 1423, zyne Zuſter, *Anna van Bourgondie*, ten Huwelyk (*k*). Sedert wiſt hy hem te beduiden, dat de uitſpraak over de wettigheid van het Huwelyk van Jan van Brabant en Vrouwe Jakoba, aan Paus Martyn, behoorde verbleeven te worden. Betford dagt, dat hy dit Glocheſter ook zou konnen doen begrypen. Doch 't bleek haaſt anders. Glocheſter en Jakoba antwoordden, uit éénen mond, „ dat zy geene verdere Pauſelyke uitſpraak „ behoefden, maar beſlooten hadden, binnen „ kort, bezit te neemen van hunne Graaf„ ſchappen". De Hertog van Brabant hadt on-

Jakoba. 1422.

1423.

(*k*) Acta Publ. Angl. *Tom.* IV. *P.* IV. *p.* 91.

Jakoba. 1423. ondertuſſchen verklaard, dat hy zig gaarne aan 's Pauſen uitſpraak gedraagen wilde (*l*).

Glocheſter en Jakoba komen in Henegouwen.

Glocheſter, eenigen onderſtand van 't Parlement van Engeland bekomen hebbende, ſtak, verzeld van zyne Gemaalin Jakoba, welke hy, onlangs, in Engeland, met het Regt van Inboorlingſchap hadt doen beſchenken (*m*), in Wynmaand des jaars 1423, over naar Calais. Hier zyne benden ontſcheept en eenigen tyd uitgeruſt hebbende, trok hy, in Slagtmaand, voort naar Henegouwen. Bouchain was de eerſte Stad, die hem de Poorten opende, en hulde deedt. 't Zelfde geſchiedde, ſedert, te Bergen, en in alle de andere Steden. Halle alleen hieldt het met den Hertoge van Brabant. Filips, die, veelligt, gewaand hadt, dat hy den overtogt des Hertogs van Glocheſter, door middel van den Hertoge van Betford, zou hebben konnen beletten, hadt verzuimd, zig in ſtaat te ſtellen, om hem te keer te gaan. Doch nu deedt hy, in alleryl, Heirvaart beſchryven in Vlaanderen en Artois, brengende, in korten tyd, een Leger op de been, welk by de Brabanders gevoegd, en onder bevel van den Graave van S. Pol geſteld werdt (*n*). Hertog Jan van Beijeren beſchreef de Landen en Steden insgelyks, om hem, met de wapenen, tegen de Engelſchen, te komen byſtaan (*nn*).

De Hertogen van Bourgondie.

Glocheſter, verneemende, dat Filips hem, in de Brieven, by welken de Heirvaart werdt aangezeid, beſchuldigde, dat hy, tegen gemaakt

(*l*) Monstrelet *Vol.* II. *fol.* 10, 12.
(*m*) Acta Publ. Angl. *Tom.* IV. *P.* IV. *p.* 103.
(*n*) Monstrelet *Vol.* II. *fol.* 19.
(*nn*) Meerlo Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 722.

maakt verding, 't geſchil met den Hertoge van Brabant niet aan de Pauſelyke uitſpraak hadt willen verblyven, ſchreef hem een' Brief, uit Bergen, den twaalfden van Louwmaand des jaars 1424 gedagtekend, in welken hy ontkende, het gemaakt verding gebroken te hebben. In het antwoord hierop, heette Filips hem ronduit liegen, aanbiedende zyne beſchuldiging, in een byzonder lyfgevegt, te willen ſtaande houden. Glocheſter nam deeze uitdaaging aan, en bekende den drieentwintigſten van Grasmaand, dag van S. Joris, tot het gevegt (o). Ondertuſſchen maakten de Brabanders zig meeſter van *Braine le Comte*, welk Engelſche bezetting ingenomen hadt (p). Doch terwyl men den dag, tot het lyfgevegt beſtemd, afwagtte, werdt 'er, tuſſchen de Engelſchen en Brabanders, een Beſtand getroffen, welk Glocheſter gelegenheid gaf, om eenen keer naar Engeland te doen. Van het lyfgevegt kwam niets, alzo de Hertog van Betford, wien men tot Regter over hetzelve gekooren hadt, oordeelde, dat men 'er elkanderen geene genoegzaame reden toe hadt gegeven (q).

Jakoba 1424. en Glocheſter daagen elkanderen uit tot een lyfgevegt.

Doch hier komt niets van.

Glocheſter liet, op zyn vertrek, Vrouw Jakoba te Bergen, op het aanhouden der Ingezetenen, die, by eede, beloofden, goed en bloed by haar te willen opzetten (r). Doch hy was naauwlyks ten Lande uit, of de Brabanders ſchonden het Beſtand, en noodzaakten verſchei-

Vrouw Jakoba wordt uit Bergen geligt en naar Gend gevoerd.

(o) Monstrelet *Vol.* II. *fol.* 20, 21.
(p) Id. *fol.* 22.
(q) Id. *fol.* 27. Ægid. de Roya *ad annum* 1424.
(r) Id. *fol.* 23.

Jakoba. 1424. ſcheiden' Steden van Henegouwen, om zig vpor Hertoge Jan te verklaaren. Ook werdt 'er een heimelyk Verding gemaakt, tuſſchen de Graavinne Weduwe van Henegouwen en Holland en Filips haaren Neef, volgens welk, Henegouwen aan Jan van Brabant, en Vrouw Jakoba in bewaaringe van Hertoge Filips blyven moeſt, tot dat 'er, over de wettigheid van haar Huwelyk, te Rome, uitſpraak gedaan zou zyn (s). Bergen werdt toen met een beleg gedreigd, indien 't zig niet onderwierp; en Jakoba overleverde. Jakoba, te laat vernomen hebbende wat 'er gaans ware, en ziende dat men haar te Bergen niet kon noch wilde beſchermen, ſchreef eenen beweeglyken Brief aan den Hertoge van Glocheſter, by welken zy hem badt, dat hy haar ten ſpoedigſte wilde komen verloſſen. Zy noemt hem haaren *zeer gedugten Heer en Vader*, en rekent den Brief *uit de valſche en verraderſche Stad Bergen, den zesden van Zomermaand.* By deezen, voegde zy eenen anderen brief, gerigt aan iemant, die haar geraaden hadt, naar Engeland over te ſteeken. Zy verklaarde hem „ dat zulks nu te laat „ was, en dat de Hertog van Glocheſter „ haar nimmer wederom zien zou, zo hy „ haar niet ſpoedig uit de handen der „ Vlaamingen kwame verloſſen (t)". 't Gene zy gevreesd hadt, gebeurde. Zy werdt, eerlang, genoodzaakt, haare toeſtemming te geeven, tot het voorgemeld heimelyk Verdrag

(s) Divæt Rer. Brabant. *Libr.* XVIII. *p.* 238.
(t) *Zie* deeze Brieven *by* Monstrelet *Vol.* II. *fol.* 24.

drag (*u*), en op den dertienden van Zomermaand, den Hertoge van Bourgondie in handen gesteld, die haar naar Gend voerde (*v*). Drie maanden omtrent, werdt zy hier bewaard. Doch in den aanvang van Herfstmaand, verschalkte zy haare wagters. Zig in mansgewaad versteken hebbende, ontvloodt zy, te paarde, naar Antwerpen. Sommigen schryven, dat zy van Dirk van Merwede verzeld was (*w*). Doch anderen verhaalen, dat *Arnoud Spiering* en *Arnoud van Aalburg* haar hebben helpen ontvlugten (*x*). Te Antwerpen, wederom vrouwen-klederen aangedaan hebbende, bragt zy 't, op den derden dag, te Woudrichem: van waar *Jan van Viane* haar naar Oudewater, Schoonhoven en Gouda voerde. In deeze Steden, van welken de laatste tot de Lyftogt der Graavinne Weduwe van Holland behoorde (*y*), hadt zy den meesten aanhang, en werdt 'er terstond voor Graavinne erkend (*z*). 't Slot te Schoonhoven bleef echter nog eenigen tyd in de handen der Kabbeljaauwschen. 't Werd door *Willem van den Koulster* verdedigd; doch 't ging, eerlang, by Verdrag, over. De Burgtzaaten bedongen lyf en goed, uitgenomen *Albrecht* of *Arnold Beiling*, die veroordeeld werdt, om leevende in de aarde gedolven te worden.

Jakoba. 1424.

Zy ontvlugt naar Holland.

Voor

(*u*) Dynter. Chron. de Brabant *Livr.* VI. *f.* 208. Corps Diplom. *Tom.* II. *P.* II. *p.* 180.
(*v*) Monstrelet *Vol.* II. *fol.* 25.
(*w*) Meyerus *ad annum* 1425.
(*x*) Diväi Rer. Brabant. *Livr.* XVIII. *p.* 238.
(*y*) Veldenaar *bl.* 124.
(*z*) Monstrelet *Vol.* II. *fol.* 27. Diväi Rer. Brabant. *Libr.* XVIII. *p.* 238.

Jakoba. 1424. Vooraf kreeg hy, op zyn woord van eer, eene maand verlof tot het beſchikken zyner zaaken. Ook keerde hy, als een andere *Regulus*, ten beſtemden tyde weder. Het vonnis werdt toen, op een' molenwerf, even buiten de Stad, aan hem uitgevoerd (*a*).

XIV. Dood van Jan van Beijeren. 1425. Weinige maanden hierna, overleedt Jan van Beijeren, in den Haage, op den zesden van Louwmaand des jaars 1425 (*b*). Men wil, dat hy, door vergif, omkwam, welk hem Jan van Woerden, Heer van Vliet, een zyner gemeenzaamſte vrienden, ingegeven hadt (*c*). Men voegt 'er by, dat de Hertog, merkende dat hy vergiftigd was, Vliet deedt vatten, en, op bekentenis der misdaad, in vier ſtukken houwen, die aan vier hoeken van Holland, geſteld worden (*d*). Anderen melden, dat Margareet van Bourgondie, Graavinne Weduwe van Holland, verdagt gehouden werdt, van deel aan 's Hertogen dood gehad te hebben (*e*). Wat hier van zy; uit den Zoen, drie jaaren laater, tuſſchen Hertog Filips en Vrouwe Jakoba, getroffen, blykt, dat men toen vaſtſtelde, dat Hertog Jan een' geweldigen dood geſtorven was, en dat men de regte moorders nog niet ontdekt hadt (*f*). Deeze dood bragt 's Lands zaaken in nieuwe verwarringe.

Filips wordt, Jan van Beijeren hadt, gelyk reeds gemeld is,

(*a*) Veldenaar *bl.* 124.
(*b*) Vermeerderde Beka *bl.* 406. en *onder eene* Handv. *by* Screvel., *bl.* 257.
(*c*) Magn. Chron. Belg. *p.* 340. *Verg.* Mieris Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 729, 746, 785.
(*d*) Hermanni Cornerii Chron. *c.* 1262.
(*e*) Meyerus *ad annum* 1424.
(*f*) Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 17.

is, zyn Regt op deeze Landen, by uiterſten wil, Filips, Hertoge van Bourgondie, afgeſtaan (*g*), en deeze maakte zig terſtond gereed, om 't gene hem afgeſtaan was, door de wapenen, te bekomen. Loos genoeg was hy egter, om den naam van *Graave* niet aanteneemen. Deeze kwam, gaf hy voor, alleen Jan van Brabant toe. Hy vergenoegde zig met den titel van *Ruwaard en Oir*, of naaſten Erfgenaam der Landen (*h*), welken titel hy zig, door den Hertoge van Brabant, deedt opdraagen (*i*).

Jakoba. I. 1425. door den Hertoge van Brabant, tot Ruwaard verklaard.

De Hertog van Brabant, waarſchynlyk aangezet door Hertoge Filips, hadt zo dra geene tyding van het afſterven des Hertogs van Beijeren gekreegen, of hy ſpoedde zig herwaards, en wiſt zo veel te wege te brengen, dat de Edelen en Steden, die Jan van Beijeren erkend hadden, hem, terſtond, in Sprokkelmaand, als wettigen Graaf inhuldigden, zonder dat 'er, by deeze gelegenheid, van Vrouwe Jakoba en haar goed regt op de Landen een enkel woord gerept werdt. Mogelyk oordeelde men, dat zy dit Regt, door haar Huwelyk met den Hertoge van Glocheſter, buiten kennis der Edelen en Steden geſlooten, verbeurd hádt. Doch 't is niet zeker, dat onze Graavinnen zig, voor deezen tyd, reeds verbonden hadden, om niet dan met kennis van 's Lands Edelen en Steden te trouwen. Alleenlyk mag men, uit het gene, ten tyde van Vrouwe Ada, gebeurd

En Hertog Jan wordt tot Graave ingehuldigd.

(*g*) Ægidius de Roya *ad annum* 1424.
(*h*) Handv. *by* Screvel. Haarl. *bl.* 258.
(*i*) Brief *aangeh. by* Boxhorn *op* Reigersb. II. *Deel*, *bl.* 197.

Jakoba. 1425. beurd is (*k*), beſluiten, dat zulks eene oude gewoonte hier te Lande geweeſt is. Ondertuſſchen, beveſtigde de Hertog van Brabant, als Graaf van Holland en Zeeland, 's Lands Voorregten en Handveſten, met naame zulken, die, door Jan van Beijeren, gegeven waren. Hy beloofde plegtiglyk „ geene Amp„ ten aan vreemdelingen te zullen geeven, „ en niet te zullen munten dan met toeſtem„ ming van zynen Raade en Steden. Ook „ verklaarde hy, dat de Hoekſche Ballingen, „ niet dan by byzonder verlof van hem en „ zynen Raad, in 't Land zouden mogen ko„ men (*l*)." Tot zynen Stedehouder over Holland, ſtelde hy, of Filips van Bourgondie, *Jakob van Gaasbeek*, die zyn verblyf in den Haage hieldt. In den aanvang van Lentemaand, keerde Hertog Jan wederom naar Brabant (*m*).

Naauwlyks was hy vertrokken, of Filips begaf zig ook herwaards, en werdt, in alle de Steden, die Jan van Brabant ontvangen hadden, met naame ook by de Kennemers en Kennemervolgers (*n*), voor Ruwaard aangenomen (*o*).

Vrouw Jakoba hieldt zig, ondertuſſchen, te Gouda op, hoopende op onderſtand uit Engeland, die wel toegezeid, doch bezwaarlyk

(*k*) *Zie* II. *Deel*, *bl.* 300, 329.

(*l*) Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 13. Handv. *by* SCHEVEL. Haarl. *bl.* 245, 255, 256, 257. *by* BOXHORN *op* REIGERSB. II. *Deel*, *b.* 193. *Zie ook* VELDENAAR *bl.* 123. MIERIS Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 746, 747, 751, 752.

(*m*) Groote Chron. *Diviſ* XXVIII. *Cap.* 27.

(*n*) *Zie den* Zoen van 't jaar 1426, *in* LANGENDYKS Graven II. *Deel*, *bl.* 115.

(*o*) VELDENAAR *bl.* 126. MIERIS Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 791. 800. 811, 816. 820.

lyk te bekomen was. De Biſſchop van Winchester hadt zelfs, in 's Konings Raad, zyn ongenoegen te kennen gegeven, over de onderneeming des Hertogs van Glocheſter, en hem in 't aangezigt aangezeid, dat hy op geen geld of manſchap meer hoopen moeſt: en hoe zeer hem dit zeggen trof, hy was genoodzaakt geweeſt zyn leed te verkroppen: terwyl het vertoeven der Engelſche hulpe Vrouw Jakoba, hier te Lande, in geene kleine verlegenheid bragt. JAKOBA. 1425.

Want den Stedehouder Gaasbeek, zonder uitſtel, Heirvaart hebbende doen beſchryven, om de Steden, die 't met Vrouwe Jakoba hielden, te bedwingen; zag men, al vroeg in 't voorjaar, 't beleg ſlaan voor Schoonhoven (*p*), welke Stad, met het Slot, door *Floris van Kyfhoek*, verdedigd werdt. Het duurde omtrent zes maanden, en werdt, eerſt na 't ſluiten van een Beſtand voor den tyd van zes weeken, in 't laatſt van Oogſtmaand, opgebroken (*q*). Schoonhoven belegerd.

Jakoba, voor Gouda bedugt, hadt den Yſeldyk doen doorſteeken, en gantſch Schieland onder water gezet. Hierdoor was Gouda van éénen kant gedekt. Doch zy vernam, eerlang, dat de Kabbeljaauwſche Steden zig gereed maakten, om de Stad, langs den Rynkant en 't water de Gouwe, te naderen. Hier hadt zy 't Land niet konnen doen onderloopen, om zig zelve de gemeenſchap met Oudewater en 't Stigt niet af te ſnyden. Zy beſluit Slag by Alſen.

(*p*) MONSTRELET *Vol.* II. *fol.* 25 *verſ.* De Vermeerderde BEKA *bl.* 406.

(*q*) VELDENAAR *bl.* 124. *ms.*

Jakoba. 1425. sluit dan zig met de Stigtſchen, die haare belangen getrouwelyk bleeven aankleeven, te vereenigen, en den naderenden vyand te gemoet te trekken. Op den eenentwintigſten van Wynmaand, of weinige dagen laater (*r*), werdt men handgemeen by Alfen. De overwinning verklaarde zig hier voor Vrouwe Jakoba en de Hoekſchen; die, met veele gevangenen, en met de Banieren der Steden Leiden, Haarlem, Amſterdam en anderen, naar Gouda te rug keerden (*s*).

XV. Filwater komt met den Engelſchen onderſtand herwaards. 1426.

De moed der Hoekſchen, die, door deeze overwinning, reeds zeer gereezen was, klom nog hooger, toen 'er, in den aanvang des volgenden jaars, tyding kwam, dat de Hertog van Glocheſter eene Vloot uitgeruſt hadt, met welke hy van zins was, eene Landing in Zeeland te doen. De Hertog van Bourgondie hadt eenige maanden in Holland doorgebragt, en gepoogd, de Steden, door gunſtige Handveſten, aan zyne belangen te verbinden (*t*). Thans bevondt hy zig te Leiden; alwaar hy, op de eerſte gerugten van de uitruſting des Hertogs van Glocheſter, terſtond Heirvaart doen beſchryven, en vierduizend man byeen gebragt hadt. Daartegen hadt Vrouw Jakoba de Heeren van Haamſtede Reneſſe, Borſelen en anderen haarer vrienden in Zeeland bewoogen, om de landing der Engelſchen te begunſtigen. In Louwmaand (*u*), ver-

(*r*) Goutſche Chron. *bl.* 127.

(*s*) Groote Chron. *Diviſ.* XXVIII. *Cap.* 31. Meeris Chart. IV. *Deel*, *bl.* 794.

(*t*) Handv. *by* Balen *bl.* 525, 526. *agter* Lois Chron. *bl.* 487. Screvel. Haarl. *bl.* 258.

(*u*) Goudſche Chron. *bl.* 127.

vertoonden zy zig, met eenige ſchepen, onder bevel van *den Heere van Filwater* (4), voor Zierikzee. Glocheſter hadt Filwater tot zynen Stedehouder over Holland en Zeeland aangeſteld, en was zelf in Engeland gebleeven, om den uitſlag van zynen togt af te wagten. Een gedeelte der Engelſche Vloote werdt, door de Kabbeljaauwſchen, onderſchept, en geſlaagen: doch eenige Schepen kwamen in Schouwen aan. De Engelſchen, hier voet aan land gezet hebbende, vereenigden zig met de Hoekſche Zeeuwen, en ſloegen zig by Brouwershaven neder. Filips, midlerwyl, van Rotterdam afgeſteken, zette, in 't gezigt der Zeeuwen en Engelſchen, voet aan land. Op den dertienden van Louwmaand (*v*), raakten de Legers aan elkanderen. 't Gevegt duurde tot in den nagt. Doch de Hoekſchen en Engelſchen kreegen de nederlaag. Filwater bergde zig ter naauwer nood, door de vlugt; en veele voornaame Engelſchen lieten 'er 't leeven. Ook ſneuvelden, uit de Zeeuwſche Edelen, Jan van Reneſſe, Koſtyn en Raas van Haamſtede, Jakob van Borſelen en verſcheiden' anderen (*w*). JAKOBA. 1426. Slag by Brouwershaven.

XVI. Haarlem tweemaal vergeefs belegerd, door Vrouwe Jakoba.

Vrouw Jakoba rekende Zeeland genoegzaam verlooren, na dit ongelukkig gevegt, doch gaf egter den moed nog niet op, om dieper in Holland te dringen. Het afzyn van Her-

(*v*) VELDENAAR *bl.* 127.

(*w*) MEYERUS *ad annum* 1425. DIVÆI Rer. Brabant. *Libr.* XVIII. *p.* 239. MONSTRELET *Vol.* II. *fol.* 22. Vermeerderde BEKA *bl.* 406. *Zie ook* MIERIS Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 829, 832, 845.

(4) Anderen noemen hem *Falbat*, *Fuwater*, *Fitswater* en ook *Silvatier*.

Jakoba. 1426. Hertoge Filips, dſe, na den ſlag by Brouwershaven, eenigen tyd noodig hadt, om orde op de Regeeringe van Zeeland te ſtellen, en om de gunſt der Landzaaten te winnen (x), gaf haar gelegenheid om het beleg van Haarlem te onderneemen. Filips hadt de bewaaring deezer Stad toevertrouwd aan *Roeland van Uitkerken*, eenen Vlaaming; en dezelve, zo wel als verſcheiden' andere Steden, van uitlandſche bezetting voorzien. Jakoba, ſedert eenigen tyd, de Stad Alkmaar en de Kennemers hebbende weeten te winnen, zogt zig van hunne hulp te bedienen, om Haarlem te bemagtigen. Zy hadden voorheen Filips als Ruwaard ingehuldigd; doch nu, te onvrede over de laſten, die hy hun deedt opleggen, tot betaalinge van de Soldye zyner vreemde Knegten (y), hadden zy zyne zyde verlaateu, en Vrouwe Jakoba plegtiglyk onderſtand beloofd (z). Ook vertoonde zy zig zo dra niet, in perſoon, in Kennemerland, of de Kennemers, van eenige Waterlanders en Weſtfriezen verzeld, trokken, in merkelyken getale, op, om Haarlem te beleggen. Zy hadden zig, eenigen tyd geleeden, nog eens voor deeze Stad vertoond, en dezelve zo zeer benaauwd, dat Gaasbeek en Uitkerken genoodzaakt waren geweeſt, hun alle de breuken kwyt te ſchelden, in welken zy, tot hier toe, gerekend werden vervallen geweeſt te zyn. Hier van

(x) *Zie eenen* Brief *by* Boxhorn *op* Reigersb. I. *Deel*, *bl.* 320.

(y) Zoen van 't jaar 1426, *in* Langendyks Graaven, II. *Deel*, *bl.* 186.

(z) Handv. van Kennemerl. *bl.* 54. van Alkm. *bl.* 19.

van waren hun Brieven verleend, en Filips zelf hadt 'er zyne toeſtemming aan gegeven. Doch nu ſloegen zy zig, met Vrouwe Jakoba aan 't hoofd (*a*), in Grasmaand des jaars 1426, andermaal voor de Stad neder (*b*). De aankomſt van *Jan*, Zoon van Roeland van Uitkerken, aan 't hoofd van zeven of agthonderd Vlaamingen, waarby zig veele Leidſche, Amſterdamſche en andere Poorters gevoegd hadden, noodzaakte Jakoba egter, 't beleg, ſpoediger dan zy gedagt hadt, op te breeken (*c*). Zy trok hem te gemoet, en ſloeg hem, niet verre van Alfen (*d*). Men vindt, dat 'er, van de Kabbeljaauwſche zyde, omtrent vyf honderd bleeven, onder welken vyfentagtig Leidſche Poorters waren. Veele gevangenen werden, op bevel van Vrouwe Jakoba, als muitelingen, ter dood gebragt. Doch zes of zeven aanzienlyke Amſterdamſche Burgers ſtonden af van hun Poorterſchap, en deeden Jakoba hulde (*e*). 't Schynt egter, dat zy, kort hierna, op aanhouden van Hertoge Filips, haare zyde wederom verlaaten hebben (*f*). Jakoba. 1426.

't Beleg van Haarlem was, de laatſte reize, opgebroken, volgens een Verdrag (*g*), den agtſten van Bloeimaand, getroffen tuſſchen Jakob van Gaasbeek, Roeland en Jan van De Kennemers loopen Holland af.

(*a*) Zoen van 't jaar 1426, *in* Langendyks Graaven, II. *Deel*, *bl.* 186.
(*b*) Handv. van Kennemerl. *bl.* 58. van Alkmaar *bl.* 20. Veldenaar *bl.* 127.
(*c*) Monstrelet *Vol.* II. *fol.* 28 *verſ.*
(*d*) Goudſche Chron. *bl.* 127.
(*e*) Veldenaar *bl.* 128, 129.
(*f*) *Zie* Groot Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 17.
(*g*) *Zie* het in Langend. Graaven, II. *Deel*, *bl.* 186.

Jakoba. 1426. van Uitkerken, Allard van Buuren en de Stad Haarlem ter eener, en de Steden Alkmaar en Beverwyk, gantſch Kennemerland en Kennemergevolg, Texel, Wieringen, Egmond, Schermer, Urshem, Edam en Zeevank ter anderer zyde. By dit Verdrag, was een ſtilſtand van wapenen voor den tyd van zes weeken beſtemd. Doch de Kennemers ſchonden dit beſtand, zonder dat men gemeld vindt, welke byzondere redenen zy hiervoor gehad hebben. 't Leedt niet lang, of zy trokken, onder hunnen Baljuw, *Willem Nagel*, gantſch Holland door, bedryvende alomme veel moedwil, met plonderen en vernielen. Schieland leedt veel, by deeze gelegenheid. De Sloten *Hillegaartsberg*, *Kralingen*, *Spangen*, *Weena* en anderen, Kabbeljaauwſchen Edelen toebehoorende, werden bemagtigd en verwoeſt. De togt der meeſte Edelen en Poorteren naar Zeeland was veelligt oorzaak, dat de Kennemers weinig tegenſtand vonden (*h*). Uit Schieland, trokken zy te rug, naar Waterland en Weſtfriesland. Hier bemagtigden zy de Sloten Nieuwburg en Middelburg, die, van binnen, geheel verwoeſt werden. Monnikendam viel hun, insgelyks, in handen. Naderhand ook Enkhuizen. Zy trokken ook voor Purmerende; doch 't blykt niet, dat zy deeze Stad overmeeſterd hebben. Voor Medenblik, ſtieten zy 't hoofd (*i*). Ook ſtelde Hoorn zig dapperlyk te weer. Een ongelukkig voorval hadt deeze Stad t'eenemaal van Vrouwe Jakoba vervreemd. Men

(*h*) Groote Chron. *Diviſ.* XXVIII. *Cap.* 36, 37.
(*i*) Zoen van 't jaar 1426, *in* Langendyks Graaven, II. *Deel*, *bl.* 189.

Men verhaalt, dat zekere *Jan*, *Zoon van Lambert Kruif*, Burgemeester te Hoorn, voor eenigen tyd, te Gouda geweest zynde, en Vrouw Jakoba aldaar gezien hebbende, zig onvoorzigtiglyk hadt laaten ontvallen, *dat het schande ware, dat men zulk een schoone en edele Vrouw, als de Graavin was, heen en weder sleurde, of zy eene openbaare Hoer ware geweest.* Dit woord, ten kwaadste by Vrouwe Jakoba aangebragt, kostte den Jongman den hals. En deze hardheid zou by den Vader en de Hoornsche Regeering zo euvel genomen zyn, dat 'er eenpaarig beslooten werdt, Jakoba nimmer voor Graavinne te erkennen (*k*). Wat hiervan zy; zeker is 't, dat de Kennemers, langs den Oudendyk, op Hoorn aantrekkende, de Hoornsche Poorters, tusschen Zwaagdyk en Oosterblokker, ontmoetten. Fel werdt hier gevogten; doch de Hoornschen eerlang genoodzaakt naar de Stad te wyken. Hierop volgde 't beleg der Stad, waartoe alle de Westfriesche Steden opontbooden werden. Ook kwamen zy allen, behalve Medenblik. Midlerwyl, hadden de belegerden den Hertoge van Bourgondie, die nu wederom in Holland gekomen was, kennis van hunnen toestand gegeven, en om hulp verzogt. Ook zag men, eerlang, *Jan de Villers*, *Heer van L'Isle-Adam*, verzeld van vyfhonderd man, meest Pikarden, behalven eenige Amsterdamsche en Haarlemsche Poorters, te water, te Hoorn aankomen. Hy en de Hoornschen trokken terstond tegen de Kennemers uit.

Jakoba. 1426. Worden voor Hoorn gestuit en geslaagen.

(*k*) Velius Hoorn, *bl.* 42 *met de Aantek.*

JAKOBA. 1426.

uit. By de Voorſtad, *de Keeren* genoemd, viel een bloedig gevegt voor, waarin de Kennemers, door toedoen der Pikarden, welken handige Boogſchutters waren, verſlaagen en op de vlugt gejaagd werden. Willem Nagel liet hier 't leeven, en de meeſte Steden haare Banieren, die, gedeeltelyk, te Hoorn, in de groote Kerke, werden opgehangen (*l*). Ook werden, ſedert, om deezen aanſlag op Hoorn, de Privilegien van verſcheiden' Weſtfrieſche Steden, met naame die van Grootenbroek (*m*), en die van Sybekarſpel en Benningbroek (*n*), door Hertoge Filips, verbeurd verklaard; en zy in boete beſlaagen.

L'Isle-Adam hadt, in 't geheel, vyftienhonderd Knegten onder zig. Tot betaalinge van zes maanden ſolds aan dezelven, deedt Filips den Hollandſchen Steden, die zyne zyde hielden, in Wynmaand, eene Bede van dertigduizend Schilden van vyftien ſtuivers ieder. Haarlem moeſt, hiertoe, 5000 Schilden draagen; Delft 4250; Leiden 3500; Amſterdam 3000; Rotterdam 1250; Hoorn 2000; Enkhuizen 625; en de andere Steden, naar evenredigheid (*o*).

Vrouw Jakoba wykt naar Gouda.

Van veel gevolg was het verlies van den Slag by Hoorn, voor Vrouwe Jakoba. Zy zag zig genoodzaakt, met weinige manſchap, de wyk te neemen, naar Gouda. De komſt van Hertoge Filips, aan 't hoofd van een

(*l*) VELIUS Hoorn, *bl.* 45 *enz.* MONSTRELET *Vol.* II. *fol.* 28 *verſ.*
(*m*) Handv. van Grootebr. *bl.* 20, 21, 23.
(*n*) Handv. van Sybekarſp. en Beaningbr. *bl.* 41.
(*o*) Oude Regiſt. *by* AMPZING Haarl. *bl.* 39, 502.

een aanzienlyk Leger van Vlaamſche en andere uitheemſche Knegten, liet haar niet toe, langer in 't Noorden van Holland te toeven; vooral niet, na dat de nederlaag der Kennemeren, dezelven buiten ſtaat geſteld hadt, om haar verder te onderſteunen. Ook werdt Filips, in en omtrent Oogſtmaand, de Hollandſche Steden doortrekkende, alomme met open' armen ontvangen. De Weſtfrieſche en Waterlandſche Steden zelven, die zig nog onlangs voor Vrouwe Jakoba verklaard hadden, openden hem allen de Poorten (*p*). De Hoekſchen namen dit van de Enkhuizeren, in 't byzonder, zo euvel, dat zy, met eenige Schepen omtrent Wieringen zwervende, niet lang hierna, onverhoeds in de Stad vielen, en wel honderd Burgers van tafel ligten en onthoofden deeden (*q*). Filips, voorgeevende de Steden, voor diergelyke overvallen te willen dekken; doch heimelyk beoogende, dezelven beter in bedwang te houden, lei vreemde bezetting in de meeſten, en wierp, onder anderen, te Hoorn, eene ſterkte op (*r*).

Jakoba. 1426.

Wreedheid der Hoekſchen te Enkhuizen.

De vyandelykheden der Kennemeren, en derzelver helperen, die Filips muitery noemde, bleeven ook niet ongeſtraft. Hy nam het, onder anderen, zeer kwalyk, dat zy zig verſtout hadden, tot twee reizen toe, 't Beleg voor Haarlem te ſlaan (*s*). Zy werden dan te Amſterdam gedagvaard, en aldaar, op den dertienden van Oogſtmaand deezes jaars, niet dan

XVII. De Kennemers worden door Hertoge Filips geſtraft.

(*p*) Velius Hoorn *bl.* 48.
(*q*) Velius Hoorn *bl.* 50.
(*r*) Velius Hoorn *bl.* 48.
(*s*) Handv. van Kennemerl. *bl.* 58.

Jakoba. 1426. dan op zeer harde Voorwaarden, met den Hertoge verzoend. De Zoenbrief, my onder een' bondel van geſchreeven' Handveſten van Haarlen ter hand gekomen, is, onlangs, ook in openbaaren druk uitgeven (*t*), en vervat verſcheiden' merkwaardige byzonderheden. „ De Kennemers en derzelver aanhang „ worden, om het ſchenden van het Beſtand, „ geoordeeld lyf en goed verbeurd te hebben. „ Doch Filips verklaart, uit loutere gunſt, „ alleenlyk hunne Handveſten en vryheden „ verbeurd, die zy, binnen agt dagen, te „ Haarlem op 't Stadhuis moeſten leveren". Onder deeze hunne vryheden, was ook het Regt om een Schependom te mogen hebben: welk hun egter, kort hierna, wederom gegeven werdt (*u*). „ Voorts worden „ zy onderhevig verklaard aan alle Graaflyke „ tollen, en geoordeeld, de penningen, door „ hen, op eenige Ampten, ter begeevinge „ van den Graave ſtaande, geſchooten, ten „ behoeve der Graaflykheid, verbeurd te hebben. Zy mogten voortaan geene Dagvaarten houden: noch eenige wapenen voeren, „ dan *ſlechte brootmeſſen ſonder punten*. De „ Stad Alkmaar, die, voor anderen, de hand „ in den opſtand gehad hadt, werdt verweezen, om haare poorten, muuren en veſtingen „ te ſlegten, en voortaan een open Dorp te „ blyven, zonder Stads regt te mogen gebruiken. Ook moeſt zy de verwoeſte Sloten „ Nieuwburg en Middelburg wederom in den voo-

(*t*) Mieris Charterb. IV. *Deel*. *bl.* 847, 855, 856, 859. Langendyks Graaven II. *Deel*, *bl.* 185-195. De Brief is ook geregiſtreerd, *in 't* I. Memoriaalboek Rose, *f.* 94.

(*u*) Handv. *by* Screvel. Haarl. *bl.* 260.

„ voorigen ſtaat doen berſtellen. *Alkmaar* Jakoba.
„ moeſt, daarenboven, *agtduizend* Kroonen 1426.
„ draagen, in de boete van *eenhonderd drie-en-*
„ *twintigduizend en driehonderd* Kroonen, die,
„ door de wederſpannigen gezamenlyk, bin-
„ nen zes maanden, moeſten opgebragt wor-
„ den. *Beverwyk* moeſt hiertoe *zesduizend*
„ Kroonen geeven; *Heemskerk*, *tweeduizend*
„ *vyfhonderd*; *Kaſtrikom*, *tweeduizend*; *Uit-*
„ *geeſt*, *agtduizend*; *Akerſloot*, *agtduizend*;
„ *Limmen*, *tweeduizend vyfhonderd*; *Heilo en*
„ *Oesdom*, *vierduizend*; *Bergen*, *vierduizend*;
„ *Bakkum*, *zeshonderd*; *Schoorl agtduizend*;
„ *Aſſendelft*, *tienduizend*; *Groet*, *tweeduizend*,
„ *Wormer*, *Jisp en Nek*, *vyfduizend*; *Schooter-*
„ *Ambagt*, *Vlieland*, (5) *Kanenzyde en den*
„ *Boſch*, *agthonderd*; *Ooſtzaanden*, *tweedui-*
„ *zend*; *Weſtzaanden en Krommenye*, *negen-*
„ *duizend*; *Velzen met de Hoflanders zesdui-*
„ *zend*; *Slooten*, *Ooſterdorp* of Osdorp, *Spaar-*
„ *newoude*, *Spaarnedamme*, *'t Hof-Ambagt*,
„ *Zandvoort*, *Tetrode*, *Albrechtsberg*, *Heem-*
„ *ſtede*, *Akendam*, *Nieuwkerk en Rietwyk*,
„ ſamen *tweeduizend*; *Koedyk*, *agthonderd*;
„ *Ouddorp en Oterleek*, *vyfhonderd*; *Graft*,
„ *eenduizend*; *Schermer en Ursbem*, *vierhon-*
„ *derd*; *Langendyk*, *drieduizend*; *'t Nyeland*,
„ *Eenigenburg en Valkenkogge*, *twaalfhon-*
„ *derd*; *Schagen*, *Barſingerhorn en Haring-*
„ *huizen*, *tweeduizend*; *Oude Niedorp*, *Nieuwe*
„ *Niedorp en Winkel*, *drieduizend*; *Texel*, *ze-*
„ *ven-*

(5) Ik vermoed, dat de woorden *Kanenzyde* kwalyk geſchreeven of gedrukt zyn. Veelligt, moet men *Zanenzyde* leezen. Door *den Boſch*, ſchynt men *Schooterboſch* te moeten verſtaan.

Jakoba. 1426.

„ *venduizend*; *Wieringen*, *vyfduizend*, *Eg-*
„ *mond en Warmenhuizen*, met zyn toebehoo-
„ ren, *vyfduizend*; *en Edam* met den *Zeevang*
„ *vierduizend* Kroonen." Men ziet hieruit, welke Plaatſen in deeze zogenaamde Muitery waren ingewikkeld geweeſt: en ten naaſten by, het vermogen derzelver, ten deezen tyde. Voorts werden alle deeze Plaatſen verweezen
„ in eene altoosduurende boete van vier groo-
„ ten 's jaars van elke Haardſtede. Ook be-
„ hieldt de Hertog de keur van tien perſoonen
„ aan zig, om met dezelven zynen wille te
„ doen". 't Vonnis vervatte nog verſcheiden' andere punten: aan welke allen de Kennemers zig, zonder eenige uitzondering, onderwerpen moeſten (*v*). Een gedeelte van het gemelde Haardſtede-geld werdt, ten zelfden tyde, geſchonken aan Roeland van Uitkerken (*w*), die Haarlem verdedigd hadt. De Stad zelve verkreeg eenige Voorregten, om dat zy zig, geduurende de Belegering, zo wel hadt gekweeten (*x*). Jan van Uitkerken werdt, federt, Kaſtelein of Burgtvoogd te Gouda (*y*). En hiermede oordeelde de Hertog deezen opſtand niet ſlegts gedempt, maar ook, naar behooren geſtraft te hebben.

Aanmerkingen over het gedrag van Hertoge Filips.

Doch hoe hy ook zyn eigen gedrag moge hebben aangemerkt; de doorzigtigſten der Landzaaten konden niet nalaaten, in herzelve, taſtelyke blyken van eene willekeurige Regeeringe, beide over gerrouwe en wederſpannige Onderzaaten, te beſpeuren. Uitheemſche bezetting in de goede Steden te leggen

(*v*) Handv. van Kennemerl. *bl.* 58, 59.
(*w*) Handv. van Kennemerl. *bl.* 246.
(*x*) Handv. *by* SCHRVEL. Haarl. *bl.* 259.
(*y*) Zie Handv. van Weſtwoude *bl.* 37.

gen was hier geheel buiten gebruik. Ook hadden de Graaven nog nimmer ondernomen, die Steden, met opgeworpen' Sterkten, onder bedwang te houden, 't Een en 't ander deedt Filips, in Steden, die hem getrouw gebleeven waren. Omtrent de Kennemers, die hy als muitelingen aanmerkte, handelde hy, insgelyks, tegen de aloude gewoonte. Mermaalen, hadden de Graaven de wederſpannigheid hunner Onderzaaten met eene geldboete; doch nooit, gelyk nu geſchiedde, met eene altoosduurende belaſting geſtraft. Doch aan zulke beginſels zag men, wat de Landzaaten zig van de Regeeringe hunner aanzienlyke Vorſten belooven moeſten. De tyd deedt hen dit, na verloop van ruim eene eeuw, zó klaarlyk ondervinden, dat zy genoodzaakt werden, het ondraaglyk juk der Graaflyke Regeeringe van hunne vrye halzen te ſchudden. JAKOBA. 1426.

Behalve de Steden Gouda, Schoonhoven en Oudewater, die 't nog met Vrouwe Jakoba hielden, hadt zy eenen voornaamen Voorſtander aan Gerrit van Styen, Heere van Zevenbergen; wiens Stad, op den Brabantſchen bodem gelegen, als eene Grensveſting van Holland werdt aangemerkt. Filips oordeelde, derhalve, dat hy deeze Stad bemagtigen moeſt, eer hy zyne gedagten, over het winnen van Gouda en de twee andere Hoekſche Steden, gaan liet. In Slagtmaand deezes jaars, begon hy zig reeds, tot het Beleg van Zevenbergen, gereed te maaken. Doch 't werdt eerſt in den aanvang des volgenden jaars, ondernomen. Het duurde eenen geruimen tyd, door de dappere verdediging des Heeren van Zevenbergen, door Filips bemagtigd.

Ze-

JAKOBA. 1427. Zevenbergen, die eindelyk, op den zeſtienden van Grasmaand, gedwongen werdt, de Stad op- en zig met de zynen krygsgevangen over te geeven (*x*). Het overmeeſteren van Zevenbergen baande den weg tot het beleg van Gouda, waartoe Filips zig eerlang gereed maakte. Eerſt deedt hy egter eenen keer naar Vlaanderen, en voor zyn vertrek wederom eene Bede van twintigduizend Schilden, tot voldoening van twee maanden Solds van 't Krygsvolk, welk in Holland bleef. Haarlem droeg hier toe 4622 Schilden; Delft 3305; Leiden ook 3305; Amſterdam 2833; Rotterdam 833; Enkhuizen 100 enz. (*a*). Die van Schellinghout en eenige Dorpen van Delfland werden, ſedert, om onwilligheid in 't opbrengen der Bede, met eene zwaare Geldboete, geſtraft. De Delflanders hadden dnn Schout van Delft, voor 't Raadhuis deezer Stad, doodgeſlaagen (*b*).

XVIII. Slegte ſtaat der zaaken van Vrouwe Jakoba.

Jakoba bevondt zig, te Gouda, in de uiterſte benaauwdheid. Alles ſcheen thans ſamen te loopen, om haaren val te verhaaſten. Martyn de V. hadt, in den aanvang deezes jaars (6), verklaard, dat het Huwelyk van Jan van Brabant en Vrouwe Jakoba wettig ware, en dat

(*x*) MIERIS Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 884. MONSTRELET *Vol.* II. *fol.* 29. VELDENAAR *bl.* 129.
(*a*) Oude Regiſt. *by* AMPZING Haarl. *bl.* 502.
(*b*) 1. Memoriaalb. ROSE *f.* 40 *verſ.* 47.

(6) Of veelligt in den aanvang des volgenden jaars. Behalve dit, worden verſcheiden gevallen, door ons, op het jaar 1423 en vervolgens, tot in het jaar 1427, verhaald, van anderen geoordeeld, een jaar laater, dan wyze geplaatſt hebben, gebeurd te zyn. Voor beiderlei ſtelling zyn redenen; zo dat wy 't liefſt onzeker laaten.

dat van den Hertoge van Glocheſter wetteloos. Zelfs hadt hy Glocheſter verbooden, Jakoba te trouwen, na dat de Hertog van Brabant, wiens kragten hand over hand afnamen (*c*), overleeden zou zyn: waaruit men, in 't voorbygaan, kan opmaaken, hoe veel Filips by den Paus vermogt, alzo hy in ſtaat geweeſt was, zulk een ongewoon bevel, ten zynen behoeve, te Rome te verwerven. Jakoba hadt zig, van deeze uitſpraak (*d*), beroepen, of op eene Kerkvergadering; of op den Paus zelven, na dat hy beter onderrigt zou zyn; of op eenige andere wyze: want dit vind ik niet uitdrukkelyk gemeld. Maar Glocheſter toonde zig, op 't ontvangen der Pauſelyke Bulle, bereid om Jakoba te verlaaten (*e*), en de tyding hiervan trof haar diep. Doch de dood van Hertog Jan van Brabant, die, op den zeventienden van Grasmaand deezes jaars 1427, voorviel (*f*), deedt haar, wederom, een weinig moeds ſcheppen. Ook ſcheen de Hertog van Glocheſter de gedagten nog niet t'eenemaal van haar afgetrokken te hebben. Men vindt, dat hy, met veel moeite (*g*), in Hooimaand deezes jaars, eenen onderſtand van twintigduizend mark van 't Parlement verwierf, „ op dat hy, daarmede, „ zyne Gemaalin, de Hertogin van Glocheſter, in 't bezit haarer Landen herſtellen „ zou (*b*)." Doch de Hertog van Betford, zyn Broeder, deedt zoo zeer zyn beſt, om hem van

Jakoba 1427.

Dood van Hertog Jan van Brabant.

(*c*) VELDENAAR *bl.* 121.
(*d*) Groot-Plakaatb. III. Deel, *bl.* 14.
(*e*) MONSTRELET *Vol.* II. *fol.* 32.
(*f*) MONSTRELET *Vol.* II. *fol.* 33.
(*g*) MONSTRELET *Vol.* II. *fol.* 29 *verſ.*
(*h*) Acta Publ. Angl. *Tom.* IV. *P.* IV. *p.* 128.

Jakoba. 1427.

van het herwinnen der Graafſchappen van Vrouwe Jakoba te doen afzien, dat hy 'er zig, eindelyk, toe liet overhaalen (*i*). Van toen af, merkte hy zyn Huwelyk met haar aan als verbroken. Na verloop van eenigen tyd, trouwde hy met *Eleonoor Cobham*, met welke hy, te vooren al, niet zonder kenniſſe van Vrouwe Jakoba, onbetaamlyke gemeenſchap gehouden hadt (*k*). Jakoba voerde, in 't volgende jaar, in Engeland, den naam nog van *Hertoginne van Glocheſter* (*l*), waaruit zoo ſchynen te volgen, dat het Huwelyk des Hertogs met Eleonoor Cobham toen nog niet voltrokken was. In 't voorbygaan, merken wy aan, dat beide Eleonoor en Humfrey een ongelukkig einde gehad hebben. Zy werdt, in 't jaar 1441, van tovery en eenen aanſlag tegen 't leeven van Henrik den VI. beſchuldigd, en daarop veroordeeld, om openbaare boete te doen, en voor altoos gevangen te zitten. Hy, zig by de Grooten gehaat gemaakt hebbende, werdt, in 't jaar 1447 (*7*), gevat, en in de gevangenis ſchielyk van kant geholpen (*m*).

Glocheſter verlaat Jakoba, en trouwt Eleonoor Cobham.

Zeeſlag by Wie-

Doch het gedrag van den Paus en van Glocheſ-

(*i*) MONSTRELET *Vol.* II. *fol.* 29 *verſo*.
(*k*) MONSTRELET *Vol.* II. *fol.* 23, 28, 33.
(*l*) Acta Publ. Angl. *Tom.* IV. *p.* IV, *p.* 127.
(*m*) RAPIN *Tom.* IV. *p.* 1091, 1141.

(*7*) Onze Schryvers verhaalen, dat de Hertog van Glocheſter, omtrent den jaare 1427, overleeden is. Zie VELDENAAR, bl. 130. En veelligt heeft men dit, hier te Lande, uitgeſtrooid, om het ſchandelyk gerugt van zyn Huwelyk met Elonoor Cobham, welk omtrent deezen tyd geſlooten werdt, te voorkomen of te ſtuiten.

chester zelven was het eenige niet, dat Vrouw Jakoba in verlegenheid bragt. De Hollandsche en Westfriesche Steden spanden samen, om eene Vloot uit te rusten, tegen de haare, die, onder bevel van *Willem van Brederode*, langs de Zuiderzee, kruiste. Haarlem, Amsterdam, Hoorn, Enkhuizen en de andere Watersteden bragten, in den Zomer des jaars 1427, een bekwaam aantal van Schepen te water, om de Hoeksche uit de Zuiderzee te jaagen. Kort te vooren, hadt Brederode die van Texel, aan welks Heerlykheid, Margareet, Graavinne Weduwe van Holland, zo wel als aan Gouda, verlyftogt was (*n*), bewoogen, om Vrouwe Jakoba hulde te doen, en nu was hy bezig, om met Wieringen te verdraagen. Niet verre van dit Eiland, raakten de Vlooten aan malkanderen. Brederode kreeg hier de nederlaag, en werdt, met een groot deel der zynen, gevangen genomen: van welken 'er wel vierentagtig, te Enkhuizen, onthalsd werden. Het gewoone lot der ongelukkigen, in burgerlyke Oorlogen: in welken men, zyne partyen als muitelingen aanmerkende, niet besluiten kan, dezelven, op den voet van krygsgevangenen, te handelen. Brederode zelf werdt, om zyne hooge geboorte, ter naauwer nood, verschoond (*o*). De Stede Grootebroek, die zig, onder anderen, in deezen slag, dapperlyk tegen de Hoeksche gekweeten hadt, kreeg, niet lang hierna, van Hertoge Filips, afslag van de boete, in welke zy, om

JAKOBA. 1427. ringen, ten naadeele der Hoeksche.

(*n*) Privileg. van Texel *bl.* 58, 62.
(*o*) JOANN. A LEYDIS van de Heeren van Brederode *Cap.* XLIV. *bl.* 464. VELIUS Hoorn *bl.* 50.

Jakoba. 1427. om de onderneeming op Hoorn, verweezen geweeſt was. Zelfs werdt zy, na verloop van eenige jaaren (8), in 't verbeurde Stederegt herſteld (*p*).

XIX. Filips, trekt op om Gouda te belegeren.

De tyding der nederlaag by Wieringen maakte Jakoba hoopeloos. Zy verwagtte nu, van tyd tot tyd, binnen Gouda belegerd te zullen worden, en zag geene kans, om onderſtand te bekomen. Filips, die midlerwyl met andere zaaken onledig was, werdt genoodzaakt, dit Beleg nog eenige maanden te verſchuiven. Terwyl zyn Volk vaſt, te Sluis in Vlaanderen, byeen gebragt werdt, ſleet Jakoba eenen bangen winter te Gouda. In

1428. de Lente des jaars 1428, kwam Filips, met een Leger, in Holland: trekkende terſtond op Gouda aan (*q*). Jakoba, t'eenemaal buiten ſtaat, om de Stad te beſchermen, beſloot het beleg niet af te wagten. De Hoekſche Edelen, die haar verzelden, oordeelden, insgelyks, dat men, hoe eer hoe liever, met Hertoge Filips in onderhandeling moeſt zoeken te treeden (*r*). De Hertog liet zig ligtelyk beweegen; wel verzekerd, dat hy, tegenwoordig, geene mindere voorwaarden bedingen zou, dan hy, na 't bemagtigen van Gouda, zou kunnen doen. De hoofdzaak was de Regeering van Holland, die de Hertog volſtrektelyk behouden wilde, en om geen gevaar te loopen, van 'er, door eenen vierden Egtgenoot van Vrouwe Jakoba, van ontzet

Zoen tuſſchen hem en Vrouwe Jakoba.

(*p*) Handv. van Grootebr. *bl.* 20, 21.
(*q*) MEYERUS *ad annum* 1428.
(*r*) MONSTRELET *Vol.* II. *fol.* 37.

(8) In 't jaar 1436.

zet te worden, begeerende hy, dat zy zig, niet zonder zyne toeſtemming, in de Egt begeeven zou. Hard viel der Graavinne het verzwelgen deezer voorwaarden, en egter moeſt zy 'er toe beſluiten. Zy kon niet meer dan den naam van *Graavinne* bedingen, en eenig deel in de begeeving der Ampten. Want van de inkomſten der Landen, die zy zig ook voorbehieldt, heeft zy weinig meer dan bloot onderhoud genooten. Op den derden van Hooimaand, werdt de Zoen te Delft getroffen. De voornaamſte punten van denzelven liepen op deezen zin. Jakoba. 1428.

„ I. Jakoba zou behoorlyken afſtand doen
„ van het Beroep van de Pauſelyke uitſpraak,
„ wegens de wettigheid van haar Huwelyk
„ met den Hertog van Brabant. Voorwaarden van denzelven.

„ II. Filips zou haar erkennen voor *Graavinne* van Henegouwen, Holland, Zeeland
„ en Friesland, en zy hem voor *Ruwaard* en
„ *Oir* derzelve Landen, in welke hoedanigheid, zy beide, van nieuws, door de Edelen en Steden, zouden ingehuldigd worden. Filips zou de Landen regeeren, tot
„ dat Jakoba zig, met toeſtemming van hem,
„ van de Graavinne Weduwe, haare Moeder,
„ en van *de drie Staaten* der gemelde Landen,
„ in Huwelyk begaf. Indien zy, zonder deeze
„ toeſtemming, trouwde, ontſloeg zy, ten
„ behoeve van Hertoge Filips, de Onderzaaten van alle gehoorzaamheid." De *drie Staaten*, van welken, in dit punt gewaagd wordt, waren de *Geeſtelykheid*, de *Edelen* en *Steden*. De Geeſtelykheid hadt, voornaamlyk in Henegouwen, alwaar Biſſchoppen

Jakoba. 1428. en aanzienlyke Abten waren, deel aan 's Lands Regeeringe. In Friesland beoosten de Zuiderzee, waren de Abten thans ook Leden der Regeeringe (*s*). En in Zeeland, bekleedde de Abt van der Lieve-Vrouwen-Abtdye te Middelburg de eerste plaats in 's Lands Vergaderingen (*t*). Doch in Holland, waren maar *twee Staaten*, de *Edelen* en *Steden*. Men vindt, onzes weetens, geen duidelyk blyk, dat zelfs de voornaamste Abtdyen, gelyk die van Egmond was, hier immer deel aan 's Lands Regeeringe gehad hebben (9). In 't voorbygaan, merk ik aan, dat deeze de eerste reize is, dat my de naam van *Staaten*, in egte stukken onzes Lands, in de betekenisse van *Leden van 's Lands Regeeringe*, is voorgekomen. In Frankryk, en in de Nederlanden, die aan Frankryk grenzen, was deeze naam, al voor lang, in gebruik geweest. En toen 't Huis van Bourgondie hier deel in de Regeeringe begon te krygen, schynt dezelve eerst herwaards overgebragt te zzn. Wy keeren tot de overige punten van den Zoen.

„ III. De Regeering van Holland, Zeeland „ en Friesland zou aan *negen Raaden* worden „ toevertrouwd, van welken 'er Jakoba drie „ aan-

(*s*) S. Beninghe Chronickel, *bl.* 428.
(*t*) Boxhorn *op* Reigersb. I. *Deel*, *bl.* 154.

(9) 't Eenige, dat my hier omtrent is voorgekomen, is, dat de Abten van Egmond en Bern, in 't jaar 1530, ter Staatsvergaderinge, verscheenen zynde, een Verdrag met Frankryk getekend hebben. Zie *Regist. der Dagv. van Holland van Mr.* Aert van der Goes, bl. 122.

„ aanſtellen zou. De overigen zes zou Filips „ kiezen, drie uit de gemelde, en *drie uit* „ *andere zyne Landen.*" Men merke hier aan, dat dit dringen van uitlanders in 's Lands Regeeringe met verſcheiden' oude Handveſten ſtreedt: zelfs met zulken, die, door Jan van Beijeren en Jan van Brabant, gegeven waren. JAKOBA 1428.

„ IV. De *Beden*, die voortaan zouden in„ gewilligd worden, moeſten, voor twee „ derde deelen, tot afloſſing van oude ſchul„ den gebruikt, het overige derde deel, tus„ ſchen Filips en Jakoba, verdeeld worden. „ Doch de voorheen ingewilligde en nog niet „ opgebragte Beden bleeven, zo wel als de „ andere vervallen' inkomſten, geheellyk ten „ behoeve des Hertogs. De inkomſten, die, „ in vervolg van tyd, vervallen zouden, moe„ ſten, daarentegen, na aftrek van wedden „ en andere dagelykſche onkoſten, aan Vrou„ we Jakoba, worden uitgekeerd. De Lee„ nen der Graaflykheid moeſten van haar ver„ heeven worden; doch de Leenmannen zou„ den gehouden zyn, ook den Hertoge ge„ trouwheid te zweeren.

„ V. 't Geſchil over de nalaatenſchap van „ Hertoge Jan van Beijeren, op welke beide „ Filips en Jakoba oordeelden regt te heb„ ben, zou aan de uitſpraak van goede man„ nen verbleeven worden." Deeze nalaatenſchap beſtondt, voornaamlyk, in de Heerlykheden van Voorne, Woerden en Gooiland, hem, door Hertoge Albrecht, opgedraagen, of veelligt ook in het gedeelte van Zuidhol-

Jakoba. 1428. land, welk hem, by den Zoen van den jaare 1419, afgeſtaan was.

„ VI. De wederzydſche Ballingen mogten „ vryelyk wederom in 't Land komen en be„ zit neemen van hunne vaſte goederen; doch „ de Stad en 't Slot van *Zevenbergen* zou in „ de magt des Hertogs blyven. Voorts zouden „ de wederzydſche gevangenen geſlaakt, en, „ eenige byzondere gevallen uitgenomen, al„ le gepleegde vyandelykheden tegen elkan„ deren vereffend gerekend worden. Doch „ zy, die ſchuldig mogten bevonden worden „ aan de dood van Hertoge Jan van Beijeren, „ zouden buiten den Zoen geſlooten blyven.

„ VII. De Hertog van Gelder werdt dui„ delyk in den Zoen begreepen: ook de Bis„ ſchop van Utrecht, indien hy zulks be„ geerde.

„ VIII. Eindelyk, zou niemant den ande„ ren eenig verwyt of vermaan mogen doen „ van zaaken, roerende deeze verzoende „ Veete van *Houck* en *Cabeljau*, onder be„ dreiging van, ten voorbeelde van anderen, „ te zullen geſtraft worden (*u*)." De naamen van *Hoekſch* en *Kabbeljaauwſch*, die, wel vyftig jaaren laater, in een gedeelte deezer Landen, nog niet gehoord waren (*v*), zyn my, in geen ouder egt ſtuk dan in deezen Zoen, voorgekomen. Egter zyn zy, buiten twyfel, al veel vroeger, aan de meeſte oorden, gemeen geweeſt.

Terſtond na dat de Zoen bezwooren en beze-

(*u*) Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 24. *Zie* een ander Verdrag *by* Mieris Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 942.

(*v*) Velius Heorn *bl.* 115.

bezegeld was, verleende Jakoba den Hertoge open' Brieven, by welken zy hem „ tot *Ruwaard* en *Gouverneur* haarer Landen aanſtelde: met magt, om alle de Amptluiden „ en Regters, binnen en buiten de Steden, te „ zetten en te ontzetten, behoudende zy alleenlyk aan zig het Regt van benoeming „ tot de Kerkelyke *Beneficien*, Kosteryen, „ Scholasteryen, Bodenambagten enz. die, „ in de maanden *Auguſtus*, *Oktober*, *December*, „ *February*, *April* en *Juny*, zouden open„ vallen (*w*)". Vervolgens trok zy, met den Hertoge, door Holland en Zeeland, hem alomme tot Ruwaard en regten Oir of Erfgenaam der Landen doende inhuldigen (*x*). Vrouw Jakoba, dus geheel ontzet van de Regeeringe, begaf zig, met der woon, naar Goes in Zuidbeveland (*y*). Deeze Stad was haar altoos getrouw gebleeven, en hadt, in den aanvang haarer Regeeringe, reeds verscheiden' Voorregten, en onder anderen verlof om zig te mogen vesten (*z*), van haar verkreegen. Jakoba. 1428.

Midlerwyl, werden de negen Raaden en Rekenmeesters over Holland, Zeeland en Friesland aangesteld, by open' brieven, door Hertoge Filips, den dertienden van Oogstmaand, in den Haage gegeven. Drie derzelven, *Jan*, *Burggraaf van Montfoort*, *Jan van Viane*, *Heere ter Noordeloos* en *Gerrit van Zyl*, Ridders, waren, door Vrouwe Jakoba benoemd: de zes anderen, *Jakob*, *Heer te Gaas-* Instelling en oudste Instructie van 't Hof.

(*w*) Groot-Plakaatb. IV. *Deel*, *bl.* 2.
(*x*) VELDENAAR *bl.* 130.
(*y*) REIGERSB. II. *Deel*, *bl.* 200.
(*z*) *Zie* BOXHORN *op* REIGERSB. I. *Deel*, *bl.* 388, 389.

JAKOBA. 1428. *Gaasbeek, Henrik van Borſelen, Heer van Veere, Willem van Egmond, Roeland van Uitkerken, Heer van Heeſtert en van Heemsroode, Kolaart van Komene, Heer van der Ruweſchuure* en *Baudyn van Zwieten* hadt Hertog Filips aangeſteld. De drie eerſten van deezen zes waren ingeboornen; de drie anderen vreemdelingen. Zy werden gemagtigd „ om op alle opkomende zaaken „ te voorzien, Baljuwen, Schouten, Rent- „ meeſters, en alle andere Regters en Amp- „ tenaars aan en af te ſtellen, uit 's Hertogen „ naam; en tot op zyn wederzeggen; derzel- „ ver Rekeningen te hooren; in alle ſtukken „ regt en beſcheid te doen, en 't kwaad, „ naar behooren, te ſtraffen. Zaaken, 's Her- „ togen en der Landen *erfagtigheid* betreffen- „ de, de renten en inkomſten van Vrouwe „ Jakoba, Giften en beveſtigingen van Pri- „ vilegien, *collatien* en *preſentatien* van gee- „ ſtelyke *beneficien*, en van alle andere ampten „ en dienſten, daar geen ontvang aan kleef- „ de, werden alleen van 't bewind deezer „ negen uitgezonderd. Ook waren zy ſlegts „ ingeſteld tot 's Hertogs wederzeggen toe, (*a*). En deeze was de verandering, die Hertog Filips, ten deezen tyde, in den Raad van Holland, Zeeland en Friesland maakte, of, zo men wil, de opregting van een nieuw Geregtshof, in den Haage, welk hy, dikwils, zynen *Raad* (*b*) en ſomtyds ook zyne *luiden van de Rekenkamer in den Haage* (*c*) genoemd heeft.

(*a*) Beveelinghe der Neghenen *in* C. P. HOYNCK VAN PAPENDRECHT Anal. Belg. *Tom.* II. *P.* I. *ad Calcem. p.* 22.

(*b*) Handv. van Enkh. *bl.* 24, 24, 26, 28. Handv. van Kennem. *bl.* 64.

(*c*) Handv. van 1451 *by* BLEYSWYCK Delft, *bl.* 71.

heeft. De Stadhouder werdt, eerlang, het hoofd van deezen Raad (*d*); die gewiſſelyk dezelfde is, welke men, ſedert, *het Hof* genoemd heeft. 't Getal deezer Raaden, allengskens grooter geworden zynde, werdt, in 't jaar 1462, op agt gebragt, behalve den Stadhouder. Ook werdt de Raad, in 't jaar 1463, van het hooren der Rekeningen ontſlaagen, gelyk wy, ter zyner plaatſe, melden zullen. De open' Brief, waarby deeze Raad, in 't jaar 1428, werdt ingeſteldt, naar welke men, in Holland, lang gezogt hadt, is, eindelyk, in 't jaar 1743, in 't licht gegeven. Filips, omtrent den tyd van 't inſtellen des Raads, ook de Regeering der Steden, die 't met Vrouwe Jakoba gehouden hadden, buitens tyds, veranderd bebbende, onder verklaaring nogtans, dat zulks niet tot verkorring van derzelver Privilegien zou ſtrekken (*e*); en *Frank van Borſelen*, *Heer van S. Maartensdyk*, tot zynen Stadhouder over Holland en Zeeland hebbende aangeſteld (*f*), keerde eerlang naar Vlaanderen (*g*). JAKOBA. 1428.

Vooraf ſchynt egter de Biſſchop van Utrecht ook met hem bevredigd geworden te zyn (*b*): waartoe hem, by den Zoen tuſſchen Filips en Jakoba, gelyk wy gezien hebben, gelegenheid gelaaten was. Wy hebben reeds, met een enkel woord, gewaagd van het deel, welk de Stigtſchen, in de beroerte deezer tyden, gehad XX. Vrede tuſſchen Hertoge Filips en den Biſchop van Utrecht. Verhaal van de

(*d*) Handv. van Enkh. *bl.* 25, 29, 30, 31.
(*e*) Handv. van Oudewater, *bl.* 359.
(*f*) Groote Chron. *Diviſ.* XXVIII. *Cap.* 40.
(*g*) MONSTRELET *Vol.* II. *fol.* 27 *verſ.*
(*b*) VELDENAAR *bl.* 331.

JAKOBA. 1428.

gehad hebben. Doch de veranderingen, binnen eenige jaaren, in 't Stigt, voorgevallen, zyn zo merkwaardig, dat zy wel een weinig omſtandiger verdienen ontvouwd te worden.

ſcheuring in 't Stigt, na de dood van Biſſchop Fredrik.

Biſſchop Fredrik, het Bisdom, dertig jaaren agtereen, loflyk beſtierd hebbende, was op den negenden van Wynmaand des jaars 1423, overleeden (*i*). Het Kapittel in Slagtmaand byeen geroepen zynde, om eenen nieuwen Biſſchop te verkiezen; deeden zig verſcheiden' mededingers naar den myter op, die ieder, volgens gewoonte, door een' of eenigen der nabuurige Mogendheden, gedraagen werden. *Rudolf van Diephout*, Kanonnik te Keulen, en *Zweder van Kuilenburg*, Domprooſt te Utrecht, kwamen, onder allen, meeſt in aanmerking. Rudolf hadt de meeſte ſtemmen, zelfs die van Zweder, welke verklaard hadt, dat men geen' bekwaamer' Biſſchop zou konnen vinden (*k*). Rudolf werdt dan, met meerderheid van ſtemmen, verkooren. Men gaf den Paus, Martyn den V, terſtond kennis van de verkiezing, en verzogt hem, den verkooren Biſſchop te willen beveſtigen (*l*). De Pauſen hadden zig, ſedert eenigen tyd, een ongewoon gezag aangemaatigd, het begeeven der Bisdommen, uit eigen' magt, en zonder de Geeſtelykheid, of de Gemeente der byzondere Kerken, te kennen. Martyn was, zo zeer als iemant zyner Voorzaaten, op het behouden van dit gezag geſteld, en wei-

(*i*) Inſtrument. Public. *apud* MATTH. Anal. *Tom* V. *p.* 403.
(*k*) HEDA *p.* 284.
(*l*) Manif. der Staaten van Utrecht, *by* MATTHAEUS Anal. *Tom.* III. *p.* 632.

weigerde hierom eenen Biſſchop te beveſtigen, JAKOBA. die, door de Geeſtelykheid, verkooren was. 1428.
Men vertoonde hem wel, dat haar, *van rechte en ouder gewoonte, die kiefinge eens* Biſſchops *bekent* was *toe te behoiren* (*m*). Doch 't mogt niet baaten. Martyn droeg, kort hierna, het Bisdom van Utrecht op aan *Raban*, Biſſchop van Spiers; en deeze, verneemende, dat het Stigt in hevige partyſchappen verdeeld was, liet zig, zonder veel moeite, beweegen, om zyn Regt aan Zweder van Kuilenburg af te ſtaan, die hem, daartegen, zyne Domprooſtdy opdroeg. Zweder verwierf, ſedert, door geſchenken (*n*), Bullen van den Paus, by welken hy, in 't Bisdom, beveſtigd werdt (*o*). Hier op volgde eene openbaare ſcheuring in 't Stigt. De Geeſtelykheid der Stad Utrecht onderwierp zig aan 's Pauſen welbehaagen, en erkende Zweder voor Biſſchop (*p*), Doch het overig gedeelte van 't Stigt bleef Rudolf aanhangen, en beriep zig van Martyns uitſpraak op de Kerkvergadering en op den Paus, die aldaar zyn zou; bitterlyk klaagende, dat de *Paus*, die *het Hoofd der Kerke heeten* wilde, *door bedrieglyk en logenagtig aanbrengen mistleid*, hun goed regt weigerde (*q*). Martyn was, over deeze klagten, zo geſtoord, dat hy alle Kerkelyke dienſten verboodt, in zulke plaatſe des Bisdoms, daar Zweder niet erkend werdt. En ſommigen gehoorzaamden dit

(*m*) Manif. der Staaten van Utrecht, *by* MATTHÆUS Anal. *Tom.* III. *p.* 632.
(*n*) Chron. de Traject. *p.* 421.
(*o*) Bulla Martini V. *in* MATTHÆI Anal. *Tom.* V. *p.* 421.
(*p*) Decret. *Vide in* MATTHÆI Anal. *Tom.* V. *p.* 423.
(*q*) Manif. *p.* 654, 646.

Jaarcyf. 1428. dit bevel, uit ontzag voor den Paus, terwyl anderen den dienst bleeven waarneemen (r).

Zweder ondertuſſchen, zig meester gemaakt hebbende van 't Slot ter Horst, noodzaakte eerlang de Steden Amersfoort en Reenen, en ten laatſten ook de Stad Utrecht hem als Biſſchop te ontvangen. Toen hy, in Oogſtmaand des jaars 1425, zyne intreede in deeze Stad doedt, volgde hem zo groot een getal van ballingen, dat 'er terſtond een geweldig oproer ontſtondt, in welk de Burgemeester *Barend Prooit*, die krank te bedde lag, gevaarlyk gewond, en kort daarna, terwyl hy de laatſte Kerkgeregten ontving, wreedelyk van 't leven beroofd werdt (s). Hy hadt de zyde van Rudolf gehouden, die, kort te vooren, uit Utrecht geweeken was. Zweder nam alles, wat 'er dien dag geſchied was, voor zyne rekening, en verdedigde het als wel gedaan, omdat hy plegtiglyk beloofd hadt, by zyne intreede, geene ballingen, nevens zig, te zullen laaten inkomen (t). Ook hadt hy, zo men getuigd vindt (u), gepoogd, den Burgemeester Prooits, met eigen' handen, te dooden; doch was 'er, met veel moeite, in geſtuit geworden. Veele andere geweldenaaryen bedreef hy, in den tyd van dien maanden, die hy te Utrecht zat, van welken het weekelyks bannen en vervloeken

van

(r) Script. RUD. DIER DE MUDEN *in* GER. DUMBAR. Anal. *Tom.* I. *p.* 72, 73, 74, 75. Magnum Chron. Belg *p.* 370, 371.

(s) Chron. de Traject *p.* 424-430. Manif. *ann. p.* 638, 639. Act. Ultraj. *in* MATTH. Anal. *Tom.* V. *p.* 431.

(t) Brief van 16 Aug. 1425. *by* MATTHAEUS Anal. *Tom.* V. *p.* 426. en *ad* Rer. Amorf. Script. *p.* 267.

(u) Manifeſt *p.* 639.

van zynen mededinger, Rudolf, een der minsten was (v). Ook verbondt hy zig met de Kabbeljaauwschen in Holland, inzonderheid met Jan en Willem van Egmond, zyne Bloedverwanten, en sedert ook met Filips, Hertog van Bourgondie (w), die terstond zyn werk maakte, om den aanhang van Rudolf, en de vrienden der Hoekschen in 't Stigt, met geweld, aan te tasten. Amersfoort, door Zweder, aan de Egmonden afgestaan, werdt, naderhand, door den Hertoge van Bourgondie, eenen tyd lang, vrugteloos belegerd (x). JAKOBA. 1428.

Zweder maakte zig, binnen kort, zo gehaat in Utrecht, dat men eenen toeleg smeedde, om hem uit de Stad te houden, en Rudolf in den Bisschoppelyken Zetel te herstellen. Dit gelukte, in den Zomer des jaars 1426, door beleid van *Jan van Renesse van Reynouwen* (y). Rudolf werdt eerst door de Ridderschap en de Stad van Utrecht; en door de Ridderschap en Steden van Overyssel, en naderhand ook door de Geestelykheid, tot *Postulaat*, Ruwaard en Beschermer van 't Bisdom, aangenomen (z), en Zweder alle Regtsgebied ontzeid (a). Zweder vestigde, sedert, den stoel des Bisdoms te Dordrecht (1), werwaards hem

(v) ZUEDER. DE CULEMB. Orig. Culemb. *p.* 630.
(w) Manifest *p.* 640, 641.
(x) MONSTRELET *Vol.* II. *fol.* 34 *vers.*
(y) Chron. de Traject. *p.* 433-440. ZUED. DE CULEMB. Orig. Culemb. *p.* 630.
(z) *Zie de* Brieven *hier van in* MATTH. Anal. *Tom.* V. *p.* 436. 440. 440.
(a) Act. Ultraj. *ubi supra p.* 449.

(1) Men vindt, nogtans, dat hy zig, somtyds, te Kuilenburg en te Arnhem opgehouden heeft. Ook bevon-

Jakoba. 1428.

hem eenige Kanonniken volgden. Ook werdt hy van den Kabbeljaauwſchen aanhang, in 't algemeen, voor wettigen Biſſchop erkend (*b*).

Rudolf, die nu, in 't Over- en Nederſtigt, volkomen meeſter was, verbondt zig met Vrouwe Jakoba en de Hoekſchen (*c*), en haalde zig, hierdoor, den haat van Hertoge Filips op den hals. 't Beleg van Amersfoort duurde tot in den Zomer des jaars 1428. De Haarlemſche, Amſterdamſche en Hoornſche Poorters, ook die van Grootebroek (*d*), toen allen yverig Kabbeljaauwſch, kwamen te ſchepe voor *Spaakenburg*, bemagtigden *Bunſchooten*, en voorzagen de belegeraars van mond- en krygsbehoeften (*e*). De Amſterdammers in 't byzonder hielden, ſedert eenigen tyd, een groot Oorlogſchip, eene *Katte* genoemd, in den mond van de Eem, waardoor der Stad de toevoer te water afgeſneeden werdt (*f*). Egter moeſt het beleg, door den dapperen tegenſtand der belegerden, eerlang opgebroken worden (*g*). Volgens ſommigen (*h*), werdt de Vrede, tuſſchen Hertog Filips en Biſſchop Rudolf (*i*), in den Winter des jaars 1428, getroffen. Doch men ſloot toen, en na-

(*b*) BEVERW. Dordr. *bl.* 314. BALEN *bl.* 774.
(*c*) MONSTRELET *Vol.* II. *fol.* 34 *verſ.*
(*d*) Handv. van Grootebr. *bl.* 20.
(*e*) VELIUS Hoorn *bl.* 51.
(*f*) VELDENAAR *bl.* 130.
(*g*) Manifeſt enz. *bl.* 641. ÆGID. DE ROYA *ad ann.* 1427.
(*h*) VELIUS Hoorn *bl.* 51.
(*i*) VELDENAAR *bl.* 131.

vonden zig, ter laatſtgemelder Stede, in den jaare 1427, eenige Kanonniken van zynen aanhang. Zie eenige Brieven by MATTHÆUS *Analect.* Tom. V. p. 491, 494, 496.

naderhand meermaalen, ſlegts een Beſtand (*k*). Uit het oorſprongkelyk verdrag, welk nog voor handen is (*l*), blykt, dat de Vrede, niet voor Louwmaand des jaars 1430, getekend werdt. De Biſſchop beloofde, by dit Verdrag „ in gezelſchap van de Overheid „ der Stigtſche Steden, den Hertoge, eene „ halve myl buiten Utrecht, te zullen ont„ moeten, en hem knielende om vergiffenis „ te zullen ſmeeken. Voorts zou men hem, „ met Kruiſſen en Vaanen, inhaalen, en zy„ ne banier, drie dagen agtereen, doen ſtel„ len op de Poorten van Utrecht, Amers„ foort en Reenen." Doch men vindt niet, dat Filips, ſedert, het naarkomen van dit deel des verdrags gevorderd heeft. Ook ſchynt het Verdrag, niet door de Hollandſche Steden, bezegeld te zyn. Filips hadt het haar, reeds in 't jaar 1429, doen afvergen. Doch zy hadden geenen zin, om de ſchade te vergoeden, die de Hollanders den Stigtſchen, in 't vervolg, zouden aandoen, anders dan elke Stad op zig zelve, en voor haare eigene Ingezetenen. Ook wilden zy verzekering hebben voor de vergoeding der ſchade, die de Stigtſchen den Hollanderen, gedaurende 't Beſtand, hadden aangedaan (*m*). En 't ſchynt, dat deeze eiſchen de bezegeling van 't Verdrag geſtremd hebben. De ſcheuring in de Utrechtſche Kerk duurde nog eenigen tyd. Doch Rudolf vervolgde zyne zaak zo ernſtig aan

JAKOBA. 1428.

(*k*) I. Memoriaalb. ROSE *f.* 21 *verſ.* 39, 41 *verſ. tot* 45.
(*l*) *Apud* MATTHÆUM *ad* Ker. Amorfort. Script. *p.* 283. *en by* BURMAN Utr. Jaarb. I. *Deel*, *bl.* 401.
(*m*) I. Memoriaalb. ROSE *f.* 70 *verſ.*

JAKOBA. 1428. aan het Roomſche Hof, inzonderheid na de dood van Martyn den V, dat hy, door *Eugeen den IV*, in 't Bisdom beveſtigd werdt (*n*). Zweder beriep zig ook, op zyne beurt, van Eugeens uitſpraak, op de Kerkvergadering, die toen te Bazel werdt gehouden. Hy trok zelfs in perſoon derwaards; doch overleedt 'er, in 't jaar 1433 (*o*), of 1434 (*p*). De Kanonniken van zynen aanhang verkooren, in zyne plaats, *Walraven van Meurs*: die, na 't afzetten van Eugeen, door *Felix den V*, in 't Bisdom beveſtigd werdt. Hy hieldt ook nog eenige jaaren zynen zetel te Dordrecht (*q*); doch alzo hy nimmer eenig bewind in 't Stigt kon magtig worden, werdt by hier ſlegts van weinigen erkend. Hy overleedt, te Arnhem, in 't jaar 1456 (*r*).

XXI. Voortzetting van den Handel op Engeland.

Ondertuſſchen, belette deeze Kerktwiſt niet, dat men zig, hier te Lande, terſtond na het treffen van den Zoen tuſſchen Hertoge Filips en Vrouwe Jakoba, met allen ernſt, op het voortzetten van den Koophandel, de zenuw van den Staat, begon toe te leggen. De Hollanders en Zeeuwen waren, met reden, bedugt, dat de ſchade, die zy der Engelſche Vloote, onlangs, hadden toegebragt, op hen verhaald worden mogt, als zy, in Engeland, volgens gewoonte, kwamen handelen. Ook was,

(*n*) Chron. de Traject. *p.* 453-455.
(*o*) ZUED. DE CULEMB. Orig. Culemb. *p.* 648.
(*p*) Chron. de Traject. *p.* 457.
(*q*) BURMAN Utr. Jaarb. I. *Deel*, *bl.* 456. Chron. de Traject. *p.* 457-461. BEVERW. Dordr. *bl.* 314. BALEN, *bl.* 774.
(*r*) ARN. DE BEVERGERNE Chron. Monaſt. *in* MATTHÆI Anal. *Tom.* V. *p.* 111.

was, van dien tyd af, de meeste vaart op Engeland gestremd geweest. Doch de Vrede tusschen Filips en Jakoba was zo dra niet gebragt op eenen goeden voet van te zullen geslooten worden, of de Hertog wist te wege te brengen, dat Henrik de VI, of zyn Raad op zynen naam, by open' Brieven, den eersten van Hooimaand des jaars 1428 getekend (s), den Hollanderen en Zeeuwen den vryen handel toestondt, gelyk van ouds. Jakoba. 1428.

De Haringvisschery werdt, omtrent deezen tyd, of al vroeger, onder anderen te Hoorn en te Enkhuizen, ook sterk voortgezet. Weinige jaaren geleeden, was er eene merkelyke verandering in deeze Visschery gekomen; door het verloopen van den Haring; die, voortyds, meest omtrent de Kusten van 't Landschap Schoonen gevangen werdt; doch onlangs naar de Vlaamsche en Engelsche Kusten geweeken was, alwaar hy zig nu, in grooter menigte dan te vooren, onthieldt; terwyl, langs de Zweedsche en Deensche Kusten, verscheiden' jaaren agtereen, geen Haring te vinden was. Het kaaken en zouten van den Haring was, reeds voor 't einde der voorgaande eeuwe, door *Willem Beukelszoon* van Biervliet in Vlaanderen, uitgevonden. Te Hoorn werdt, in den jaare 1416, het eerste groote Haringnet gebreid. Van toen af, begon men, daar en te Enkhuizen, met grooter Schepen, *Buizen* genaamd, ten Haring te vaaren (t). En door den tyd, is deeze Van de Haringvisschery.

(s) Act. Publ. Angl. *Tom.* IV. *P.* IV. *p.* 132.
(t) Velius Hoorn *bl.* 32, 33. Brandt Enkh. *bl.* 17. Herm. Cornerii Chron. *C.* 1266.

JAKOBA. 1428. deeze vaart zo ſterk toegenomen, dat zy, hier te Lande, den naam van de *groote Viſſchery* gekreegen heeft.

Van de Vaart naar 't Noorden en de Ooſtzee.

De Vaart naar 't Noorden en de Ooſtzee bloeide thans ook ſterk in Holland en Zeeland. De voornaamſte Koopſteden in 't Noorden van Europa, en onder deezen, uit de Hollandſchen, *Dordrecht*, *Amſterdam* en *Briel*; uit de Zeeuwſchen, *Middelburg*, *Zierikzee*, en *Arnemuiden*; uit de Frieſchen, *Staveren*; uit de Stigtſchen, *Utrecht*, *Deventer*, *Kampen*, *Zwol*, *Haſſelt* en *Groningen*; en uit de Gelderſchen, *Zutfen*, *Harderwyk* en *Elburg* hielden, reeds in 't jaar 1370 en vroeger, algemeene Byeenkomſten, ten nutte des gemeenen Koophandels, *Anſæ* of *Hanſæ* (2) genaamd (*u*). Veelen van deeze Steden, ten getale van zesenveertig, ook in den jaare 1418, te Lubek byeen gekomen zynde, hadden een Verbond geſlooten, bekend by den naam van *Hanze-Verbond*. Verſcheiden' Nederlandſche Steden wa-

(*u*) *Zie een* Traktaat *by* BOXHORN *op* REIGERSB. II. *Deel*, *bl.* 165. en HERM. CORNERI Chron. *c.* 1155, 1156.

(2) *Anſa* of *Hanſa* betekende oulings eene *Vergadering van Perſoonen*, *tot zeker byzonder einde*, *ſamen verbonden*. Dit blykt zelfs uit de egte overblyffels van het Hanze-Verbond. Zie ook SCHILTERI *Gloſſarium Teutonicum* Voc. ANSA & HANSA; alwaar wy, onder anderen geweezen worden, naar eene oude Duitſche Overzetting van *Tatiaans Harmonie der Evangeliſten* (*Cap.* CC. *vers.* 1.) in welke, Mattheus woorden (Cap. XXVII. 32) [Zy] *vergaderden over hem de gantſche hende*, vertaald zyn: giſamanotun zi imo alla thia hanſa. Men wil dan, dat deeze oude naam ook aan de algemeene Vergadering van Koopluiden, van welke wy ſpreeken, gegeven is.

waren in dit Verbond begreepen. Uit de Hollandſchen, *Dordrecht*, *Haarlem* en *Amſterdam*: uit de Gelderſchen, *Nieuwmegen*, *Zutfen* en *Harderwyk*, en de Overyſſelſche Steden, *Deventer*, *Kampen* en *Zwol* (*v*). Het Verbond ſtrekte tot voortzetting en verzekering van den algemeenen Koophandel der verbonden Steden, en tot bewaaringe van de ruſt in dezelven. Zie hier eenigen der voornaamſte punten van deeze vermaarde overeenkomſt: Jakoba. 1428. Verbond der Hanze-Steden van 't jaar 1418.

„ 1. Die in eenige Hanze-Stad oproer aanregt, of verdagte vergaderingen houdt, wordt uit het Verbond geſlooten: zo ook, eene Stad, die haare Wethouderſchap, geweldiglyk, afzet.

„ 2. De Raaden of Burgemeeſters eener Hanze-Stad, iemant der Ingezetenen verdrukt hebbende, worden in geene algemeene Vergaderingen meer toegelaaten. De Stad zelve wordt uit het Verbond geſlooten, zo zy het ongelyk niet herſtelt.

„ 3. Die in eene Hanze-Stad geld ſchuldig is, mag, in geene andere, als Burger, ontvangen worden, voor dat hy de ſchuld voldaan heeft.

„ 4. Ongeverwde ſtoffen moeten, in de Stad, alwaar zy gekogt zyn, geverwd worden.

„ 5. Allerlei bedrog omtrent de munt, zelfs het uitzoeken van ligt of ſlegt geld, om het voor goed uit te geeven, is volſtrektelyk verbooden.

„ 6. Niemant mag Graanen koopen, eer zy

(*v*) Hermann. Cornbri Chron. *c.* 1229.

JAKOBA. 1428. „ zy ryp zyn; noch Kabbeljaauw, Haring of „ anderen Zouten viſch, voor dat dezelve „ gevangen en gepakt is, op de boete van „ tien mark zilvers.

„ 7. Het Scheepsvolk, Graanen geladen „ hebbende, moet dezelven behoorlyk ver„ ſchieten, en geniet daar voor een geſchenk „ van den Koopman.

„ 8. Niemant mag Wapenen, Buskruid „ of ander Krygsgereedſchap aan Zee- of „ Landroovers verkoopen, op Lyfſtraffe. Ook „ mag men, op gelyke ſtraffe, niets van zul„ ke Roovers koopen.

„ 9. In geval van ſchipbreuk, moet het „ Scheepsvolk, zo veel als doenlyk zy, van „ de goederen bergen, en hiervoor, door „ den Koopman, beloond worden. Die zig, „ hierin, niet wel van zynen pligt kwyt, „ moet veertien dagen, te water en te brood, „ gevangen zitten.

„ 10. Een Schipper, zyn Schip overlaa„ dende, moet de ſchade boeten. Zo hy, „ door onvoorzigtigheid, eenig bederf aan „ de waaren brengt, verlieſt hy zyne vragt.

„ 11. Geene ſcheepen mogen, na *S. Maar„ ten* (3), of voor *S. Pieters ſtoel* (4), zee kie„ zen, behalven de Bier- en Haringſchepen, „ die na *S. Nikolaas* (5) uitloopen, en ter„ ſtond na *Maria Lichtmis* (6), uit de Havens, „ in welken zy overwinterd hebben, naar huis „ keeren mogen (*w*). Wy

(*w*) *Vide* G. G. LEIBNITZ. Cod. Diplom. *p.* 313. Corps Diplom *Tom.* II. *P.* II. *p.* 101.

(3) Dat is, den elfden November.
(4) Dat is, den twee-entwintigſten February.
(5) Dat is, den zesden December.
(6) Dat is, den tweeden February.

Wy gaan verſcheiden' punten van minder belang voorby: uit de aangehaalden, ziet men, waarin de meeſte handel thans beſtondt, en welke eenvoudige middelen men gebruikt wilde hebben, om denzelven te beveiligen. Wy merken, ondertuſſchen, in 't voorbygaan, aan, dat de Hollandſche en andere Nederlandſche Steden, die, ten deezen tyde, de Hanze-vergaderingen nog bywoonden, allengskens t'huis meer werk en zwaarder laſten krygende, door den tyd, geheel van deeze Vergaderingen afgebleeven zyn (x). 't Leedt geene twee eeuwen, of men telde niet meer dan tien Hanze-Steden, te weeten, Lubek, Breemen, Hamburg, Roſtok, Straalzond, Wismar, Maagdenburg, Brunswyk, Lunenburg en Grypswalde (y). En tegenwoordig voeren alleen de drie eerſten, Lubek, Hamburg en Breemen, dien naam nog. JAKOBA. 1428.

Omtrent den tyd van het ſluiten des Verbonds van 't jaar 1418, waren de Holſteinſche en Pomerſche Zeeſteden, die tot het zelve behoorden, in oorlog geraakt met *Erik*, Koning van Deenemarke. Verſcheiden' jaaren duurde deeze Oorlog (z). De handel der gemelde Steden langs de Ooſtzee werdt 'er zeer door geſtremd: en deeze ſtremming gaf den Hollanderen en Zeeuwen aanleiding, om, ſterker dan te vooren, op Pruiſſen, Lyfland, Moskovie en andere geweſten langs de Ooſtzee te vaaren, tot dat zy, omtrent eene eeuw laa-

(x) *Zie een* Trakt. *van 't jaar 1615 by* AITZEMA I. *Deel, bl.* 186.
(y) Trakt. *als boven bl.* 191.
(z) HERM. CORNER. *Chron. a.* 1221, 1223, 1225, &c. ALB. KRANTZ Wandal. *Lib.* XI. *Cap.* XI. XV. XVIII. XXIX. XXXIV. XXXVI.

JAKOBA. 1428. laater, deeze vaart genoegzaam geheel inkreegen (*a*).

XXII. De Druk konſt wordt, te Haarlem, door Laurens Janszoon Koſter gevonden.

Doch het voortzetten van den Koophandel verhinderde onze Landsluiden niet, zig ook op het uitvinden en oefenen van nutte konſten toe te leggen. 't Is 't gemeen gevoelen hier te Lande, dat de loffelyke Drukkonſt, omtrent deezen tyd, door *Laurens Janszoon Koſter*, te Haarlem gevonden is. De meeſten verſchuiven den tyd der vindinge, tot het jaar 1440; doch oude Schryvers getuigen, dat men, omtrent dien tyd, de Drukkonſt reeds te Mentz oefende, naar een voorbeeld, te vooren, in Holland, gedrukt (*b*). Anderen brengen den tyd der vindinge, duidelyk, tot het jaar 1428 (*c*): welk laatſte ons ook waarſchynlykſt dunkt. Buiten Holland, oordeelt men, in 't gemeen, dat de Drukkonſt, in Duitſchland en wel te Mentz, door eenen *Jan Fuſt*, of *Fauſt*, of *Gensfleiſch*, of *Guttenberg*, allereerſt geoefend is. Men brengt zelfs blyk by van boeken, aldaar in 't jaar 1450 en 1442 gedrukt, en in 't licht gegeven (*d*), daar men geen ouder Haarlemſche drukken dan van 't jaar 1484 toonen kan (*e*). Doch wy moeten aanmerken, dat men niet gewoon was, tyd en plaats te melden, in de alleroudſte en ruwſte drukken: waaruit volgt, dat 'er zeer wel vroeger te Haarlem gedrukt kan zyn, al vindt men zulks, in de oudſte drukken, niet aangeweezen.

(*a*) VELIUS Hoorn *bl.* 56, 220.
(*b*) MARIANG. ACCURS. *en* Keulſche Chron. *by* SCRIVER. Laure-Crans, *bl.* 99, 100.
(*c*) RABBI JOSEPH *ubi ſupra bl.* 97.
(*d*) *Zie* Laurecr. *bl.* 49, 50.
(*e*) Laurecr. *bl.* 92.

zen. De geſchiedenis van het vinden der Drukkonſt te Haarlem ruſt, voornaamlyk, op het getuigenis van eenige deftige en geloofwaardige mannen, die, omtrent den jaare 1560 gebloeid hebbende, verklaaren, deeze geſchiedenis gehoord te hebben, uit oude luiden, wien dezelve van andere oude luiden overhandreikt was. Uit dit getuigenis en eenige andere beſcheiden, is het Verhaal ontleend, welk wy waardig geagt hebben, hier in te voegen. JAKOBA. 1428.

Laurens Janszoon Koſter, een aanzienlyk Burger van Haarlem, en, in den jaare 1431, Schepen der Stad, woonagtig aan de Markt, tegen over het Hof of Raadhuis, begon, omtrent deezen tyd, boeken- of eeken-ſchorfen tot Letters te ſnyden, en dezelven, zegelswyze, op papier te drukken, ten dienſte der Kinderen zyner Dogter, gehuwd aan *Thomas Pieterszoon.* Deeze hielp hem eerlang eenen dikker' en taaijer' Inkt uitvinden. Ook werden de houten Letters allengskens in looden en tinnen veranderd. Men ondernam geheele boeken te drukken. Voor het eerſte Werk, welk hier gedrukt werdt, of voor één der eerſten, houdt men zekere *Grammatica* of *Spraakkonſt van Donatus*: van welke ſommigen meenen, onlangs, eenige overblyffels ontdekt te hebben (*f*). De *Spiegel onzer behoudeniſſe* wordt ook voor één der eerſte Drukken van Koſters Drukkerye gehouden. Van dit Werk zyn nog verſcheiden' oude *Exemplaaren* in wezen. Het is al vroeg

(*f*) J. C. Sriz Derde Jubeli. der Drukk. *bl.* 45, 117 en.

Jakoba. 1428. vroeg herdrukt; en in den jaare 1483, te *Kuilenburg* by *Johan Veldener*, ten minſte voor de derde reize. In de eerſte en tweede drukken van dit werk, is de ruwheid der Konſt, met een' opſlag van 't oog, te beſpeuren. Ondertuſſchen bragt zy den vinder geene kleine winſt aan: alzo men vermoeden mag, dat de gedrukte boeken, in 't eerſt, voor geſchreeven, en daarom tot hoogen prys verkogt werden. Koſter vondt zig wel haaſt genoodzaakt, werkvolk aan te neemen; onder welk zekere *Jan*, wiens toenaam men met geene zekerheid weet, op eenen Kersnagt, de Letters en ander drukgereedſchap heimelyk byeen gepakt heeft, en met het zelve, over Amſterdam, naar Duitſchland gevlugt is. *Men* heeft, naderhand, gemeend, dat deeze, *Jan Fuſt*, of *Fauſt*, of *Gensfleiſch*, of *Guttenberg* geweeſt is, die, te Mentz, niet lang hier na, de Drukkonſt heeft geoefend. *Adriaan Junius* verhaalt deeze Letterdievery uit den mond van *Quiryn Taleſius*, Burgemeeſter te Haarlem, en van zynen Leermeeſter, *Nikolaas Gaal*, man van een ſtaal geheugen. Beide verklaardenze het ſtuk verſtaan te hebben uit *Kornelis den Boekbinder*, die Knegt op Koſters Drukkerye geweeſt was, en verſcheiden' maanden by den Letterdief geſlaapen hadt (*g*). Uit een geſchreeven Byvoegſel, in 't jaar 1492 geſteld by een Boek, te Haarlem, in 't jaar 1485, gedrukt, is my gebleeken, dat 'er, ten dien tyde, een Boekbinder, *Kornelis* genaamd, in de Kruisſtraat, te Haarlem, gewoond heeft (*h*). Se-

(*g*) Junii Batav. *Cap.* XVII. *p. m.* 426 &c.
(*h*) *Zie ook* Seiz Jubeljaar *bl.* 90.

Sedert werdt de Drukkonſt nog te Haarlem geoefend. Omtrent den jaare 1460, zondt Henrik de VI, Koning van Engeland, berigt gekreegen hebbende, dat die Konſt hier uitgevonden en in gebruik was, eenige Perſoonen herwaards, die den Drukker, *Fredrik Corſellis*, naar Londen troonden, en van daar naar Oxford, alwaar hy, voor 't eerſt, in Engeland gedrukt heeft (*i*). Na dien tyd, is de Konſt allengskens over gantſch Europa verſpreid, en, in en buiten de Nederlanden, tot volkomenheid gebragt. In Duitſchland, heeft men zig, al vroeg, op 't verbeteren deezer nutte uitvindinge toegelegd, doch de groote waarſchynlykheid, dat 'er te Haarlem de eerſte aanleiding toe gegeven is, heeft ons gedrongen, om 'er hier, een weinig omſtandiger, van te gewaagen. Jakoba. 1426.

XXIII. De Hertog van Bourgondie die bekomt verſcheiden' van de aanzienlykſte Nederlanden.

De voornaamſte Nederlanden, die, van ouds, voor 't meerder gedeelte, door verſcheiden' Vorſten geregeerd geweeſt waren, vielen allengskens, byzonderlyk omtrent deezen tyd, onder de magt van Filips, Hertoge van Bourgondie, onzen Ruwaard. En deeze aanwas van zyn gebied baande hem den weg, om zig ook tot Graaf van Holland en Zeeland te doen inhuldigen, eer Jakoba, onze wettige Landsvrouwe, overleeden was. By de twee Bourgondien, het Hertogdom en het Graafſchap, zyn voorouderlyk erfgoed, waren hem, met de dood van zynen Vader, in 't jaar 1419, de Graafſchappen *Vlaanderen* en *Artois* ten deel gevallen. Zy waren deezen aangedeeld ge-

(*i*) R. Atkyns Orig. of Printing *by* Seiz Jubelj. *bl.* 65.

Jakoba. 1428. geweeſt, uit de nalaatenſchap zyner Moeder, Margareet, Dogter van Lodewyk van Male, Graave van Vlaanderen, met welke Hertog Filips, Grootvader van onzen Ruwaard, gehuwd geweeſt was. *Dirk*, Graave van *Namen*, 1429. in 't jaar 1429, zonder kinderen overleeden zynde, tradt Hertog Filips ook in 't bezit van dit Graafſchap, welk hy den Graave, reeds 1430. by zyn leeven, afgekogt hadt (*k*). Doch in 't volgende jaar, viel hem aanzienlyker gebieden deel, door het overlyden van *Filips*, Hertoge van Brabant, die zynen Broeder Jan, tweeden Egtgenoot van Vrouwe Jakoba, in 't jaar 1427, was opgevolgd, en nu ſtierf, zonder gehuwd geweeſt te zyn. Naar het Brabantſch Regt, volgens welk het Hertogdom op den naaſten Erfgenaam, 't zy vrouw of man, verſtierf, oordeelden veelen, dat Margareet, Graavinne Weduwe van Holland, Moeye van den Hertoge van Brabant, hem in 't Hertoglyk bewind behoorde opgevolgd te hebben. Doch de Hertog van Bourgondie ſtelde zig terſtond in 't bezit van 't Hertogdom *Brabant* (*l*), met welk het Hertogdom *Limburg*, reeds voor lang, vereenigd geweeſt was. Het afſterven van Elizabet, Hertoginne van Luxemburg, laatſt Weduwe van Hertoge Jan van Beijeren, die, niet lang voor haaren dood, Filips om hulp tegen haare wederſpannige Onderzaaten verzogt hadt, gaf hem, eenige jaaren hier na (7), ook gelegenheid om zig van het

(*k*) Monstrelet *Vol.* II. *fol.* 41.
(*l*) Monstrelet *Vol.* II. *fol.* 62.
(7) In 't jaar 1443.

het Hertogdom *Luxemburg* meester te maaken (*m*). Doch naauwlyks twee jaaren na 't bemagtigen van Brabant, hadt hy zig reeds tot Graave van *Henegouwen*, *Holland* en *Zeeland* en Heere van *Friesland* doen inhuldigen; waar door hy zig, in weinige jaaren, van *tien* der voornaamste Nederlandsche Landschappen meester zag. Tot Brabant, behoorde nog het Markgraafschap van *Antwerpen* en de Heerlykheid van *Mechelen*, van welken beide Filips ook byzondere Titels voerde. Hy begon zig, derhalve, byna den Koningen gelyk te rekenen, stellende, in navolging derzelven, in den aanvang des jaars 1430, ter gelegenheid van zyn derde Huwelyk met *Izabelle*, Dogter van *Jan*, *Koning van Portugal*, te Brugge, de Ridderorde in van het *gulden Vlies*, die naderhand zeer vermaard werdt (*n*). Doch deeze dingen behooren minder tot onze Historie, dan de reeds gemelde inhuldiging tot Graave van Holland en Zeeland; waartoe een onvoorzien toeval aanleiding gaf.

Jakoba. 1433.

De Ridderorde van 't gulden Vlies wordt ingesteld.

XXIV. Vrouw Jakoba begeeft zig in een heimelyk Huwelyk met Frank van Borselen.

Vrouw Jakoba hadt zig, na dat zy buiten 't bewind der Landen gesteld was, gemeenlyk te Goes in Zuidbeveland, en somtyds ook, in den Haage in Holland, opgehouden: het leed, welk zy gevoelde, over de ontrouw des Hertogs van Glocheſter, haaren derden Egtgenoot, en over de heerschzugt van Hertoge Filips, of heimelyk opkroppende, of somtyds verzettende, door het oefenen van Ridder-

(*m*) Monstrelet *Vol.* II. *fol.* 199 *vers.* 200 & 201, Meyerus *ad annum* 1443.

(*n*) Meyerus *ad annum* 1429. *fol.* 274. Monstrelet *Vol.* II *fol.* 56 *vers.*

Jakoba. 1430.

derlyke of burgerlyke Spelen, in welken zy, nu en dan, blyken van meer dan gemeene behendigheid gaf. Men vindt, dat zy, t'eenigen tyde, te Goes, de Papegaai, met de Kruisbooge, afgeschooten hebbende, tot Koninginne der bende verklaard werdt, en van de Landluiden kleine geschenken ontving, met welken, zy zeer vermaakt was (o). Doch zulke zoetigheden werden, van tyd tot tyd, gevolgd, van den bitteren naſmaak haarer geleedene en nog duurende verdrieten. De aanwaſſende grootheid van haaren Neeve Filips verzwaarde haar leed. Zy beſpeurde wel haaſt, hoe haare beſte vrienden hem, allengskens, meer en meer naar de oogen begonden te zien, en hoe byna niemant, by haar, die den naam van *Graavinne* nog voerde, zyn Hof maakte. Geen wonder. Filips hadt gelegenheid en vermogen, om zyne vrienden te bevoordeelen. By Jakoba reikten, daarentegen, de inkomſten naauwlyks toe tot haar onderhoud. En zo dikwils als zy genoodzaakt was eenige buitengewoone koſten te doen, vondt zy zig in bekommering. Haare oude Hoekſche vrienden hadden haar, meer dan eens, met geld onderſteund; doch, ziende dat zy geene vergoeding, veel min eenige bevordering van de Graavinne te wagten hadden, ſlooten zy, eerlang, ook de handen. Frank van Borſelen, Stadhouder van Holland en Zeeland, ſchoon de Kabbeljaauwſche zyde houdende, was, eindelyk, de eenigſte, die der Graavinne, in haare verlegenheid, onderſtand aanboodt, op zulk

(o) Reigersb. Chron. II. *Deel*, *bl.* 200.

zulk eene heusche en verpligtende wyze, dat 'er haar hert door getroffen werdt. De gemeenzaame verkeering der Graavinne met Heere Frank, die hier op volgde, verwekte, eerlang, zulk eene sterke onderlinge genegenheid, dat Jakoba besloot, zig heimelyk met hem in 't Huwelyk te begeeven: gelyk, in Hooimaand des jaars 1433, in den Haage, geschiedde (p). Zy wist wel, dat zy beloofd hadt, niet dan met toestemming van 's Lands Staaten, van haare Moeder, en met naame ook van Hertoge Filips, te zullen trouwen. Doch zy begreep te gelyk, dat Filips nimmer zyne stem tot haar Huwelyk geeven zou. Haare sterke genegenheid tot Heere Frank deedt haar, derhalve, haare belofte in den wind slaan. En indien haar Huwelyk verborgen kon blyven, zou zy, zo zy waande, geen nadeel van het breeken haarer belofte te dugten gehad hebben. Jakoba, 1430. 1433.

Doch dit viel anders uit. Filips hadt te veele vrienden hier te Lande; die zo veele verspieders waren van den heimelyken ommegang van Frank en Jakoba, en haast ontdekten, war 'er schuilde. Zy gaven 'er den Hertoge terstond kennis van: en men heeft reden om te twyfelen, of hem deeze tyding gespeeten, of verblyd hebbe. Zy zou hem gespeeten hebben, indien Jakoba magt en middelen gehad hadt, om zig van Heere Frank te bedienen, tot herwinning van 't gebied, welk de Hertog haar afhandig gemaakt hadt; of indien Frank zelf in staat geweest was, om zig tegen hem te verzetten. Doch hy kende Frank voor een' Inzigten van Filips over dit Huwelyk.

(p) Monstrelet *Vol.* II. *f.* 87. Meyerus *ad ann.* 1433. *f.* 210.

JAKOBA. 1433. een'gemeen' Zeeuwſch Edelman, wiens Ampt hem wel merkelyke voordeelen gaf, en die, met het bedyken van aangewaſſen' ſchorren in Zeeland (*q*), zynen ſtaat niet weinig verbeterd hadt; doch die, ſchoon geſtyfd door Jakoba, uitgeput als zy was van geldmiddelen en ontbloot van vrienden, tegen het hoog gereezen aanzien van den Heere devoornaamſte Nederlanden, geen oogenblik beſtaan kon. De tyding van het heimelyk geſlooten Huwelyk zal hem, derhalve, meer verheugd dan geſpeeten hebben: alzo het hem gelegenheid gaf, om Jakoba, over het ſchenden haarer belofte, met geweld, aan te taſten, en van den naam van Graavinne, het eenig teken van aanzien, welk haar nog overſchoot, te berooven. Terſtond gaf hy bevel, om Frank van Borſelen, in ſtilte, uit den Haage te ligten, en ſchielyk naar 't Slot Rupelmonde in Vlaanderen te brengen (*r*). En 't ſtuk werdt zo behendig uitgevoerd, dat 'er Jakoba te laat kennis kreeg, om het te beletten: waar toe zy ook, al hadt zy vroeger geweeten, wat men haar brouwde, vermoedelyk, geen middel gehad zou hebben.

Borſelen wordt gevat.

Zo dra hadt Filips Heer Frank niet in zyne magt, of hy liet het gerugt loopen, dat de ongelukkige Ridder geen minder ſtraffe dan de dood voor zyn misdryf te wagten hadt (*s*). Vermoedelyk, verſpreidde hy dit met geen ander oogmerk, dan om Jakoba, wier hertelyke genegenheid tot Heere Frank hy kende,

(*q*) REIGERSB. II. *Deel*, *bl.* 201.
(*r*) VELDENAAR *bl.* 131.
(*s*) VELDENAAR *bl.* 131.

de, te ſterker te beweegen, tot het afſtaan van haar regt op de Landen, welken hy zig nu, zelfs by haar leeven, zogt toe te eigenen. Ook verzuimde Jakoba geenen tyd, om, door bemiddeling van *Fredrik*, *Graave van Meurs*, met Filips in onderhandeling te treden. Jakoba. 1433.

In den Zoen van den jaare 1428, was beſtemd, dat Jakoba, zig, buiten toeſtemming van 's Lands Staaten, van haare Moeder en van Hertoge Filips, in 't Huwelyk begeevende, haare Onderzaaten, ten behoeve des Hertogs terſtond van alle gehoorzaamheid ontſlaan zou. Uit kragte van dit beding, eiſchte Filips nu, dat hem de Graafſchappen van Henegouwen, Holland en Zeeland werden afgeſtaan: in welk geval, hy Frank op vrye voeten ſtellen, het geſlooten Huwelyk beveſtigen, en aan Jakoba eenige heerlyke goederen hier te Lande, tot haar onderhoud, opdraagen zou. Jakoba, geene kans ziende, om, door eenigen anderen weg, haaren geliefden Egtgenoot te verloſſen, moeſt in deezen harden eiſch, gedwongen, bewilligen. Zy bedong „ tegen den „ volkomen afſtand van Henegouwen, Hol„ land, Zeeland en Vriesland en van den „ naam van Graavinne, alleenlyk de Heer„ lykheden van Voorne, Zuidbeveland en „ Thoolen, benevens de Tollen van Hol„ land en Zeeland, geduurende haar lee„ ven. Doch indien Filips voor haar ſtierf, „ werdt beſtemd, dat zy wederom in 't be„ zit haarer Graafſchappen treeden zou (*t*)". Jakoba doet afſtand van de Graaflykheid aan Hertoge Filips.

Heer

(*t*) Mieris Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 101. Monstrelet *Vol.* II. *fol.* 86 *verſ.*

JAKOBA. 1433. Borſelen wordt geſlaakt.

Heer Frank, ſedert geſlaakt zynde, werdt, door Hertoge Filips, nog met het Graafſchap van Ooſtervant begiftigd; doch ook alleenlyk voor zyn leeven (*u*). Daarbenevens, ſchonk hy hem, naderhand, de Ridderorde van 't Gulden Vlies (*v*). Het Stadhouderſchap van Holland en Zeeland werdt hem, daarentegen, ontnomen, en na dat FILIPS, kort hierna, allomme in Holland en Zeeland, tot Graave, ingehuldigd was (*w*), aan *Hugo van Lannoi*, Ridder van 't Gulden Vlies, opgedraagen.

Jakoba wordt Houtveſterin van Holland.

Ten zelfden tyde, werdt Vrouw Jakoba bedeeld met het Houtveſterſchap van 't Haarlemmer Hout en alle de Wilderniſſen van Holland: welk Ampt, omtrent een jaar laater, aan haaren Egtgenoot werdt overgedaan, op eene wedde van *zeventig Nobelen* in 't jaar, uit welke hy nog de bedienden der Wilderniſſen betaalen moeſt (*x*). Eene byſtere verandering voor Vrouwe Jakoba, van Graavinne, tot Houtveſterinne van Holland verlaagd te worden.

Maakt eenige goederen aan Frank van Borſelen. 1434.

Sedert, voltrok zy, met verlof van Hertoge Filips, haar Huwelyk met Heere Frank in 't openbaar, te S. Maartensdyk, in het Eiland Thoolen (*y*). In gevolge der geſlooten Huwelyks-Voorwaarden, ſtondt zy hem de Heerlykheid van Ooſt- en Weſt-Voorne, met de Steden Briele en Goederede, benevens de Heerlykheid van Borſelen *beweſter Vyfzode*, *in regter Duwarien*

(*u*) VELDENAAR *bl.* 131.
(*v*) REIGERSB. Chron. II. *Deel*, *bl.* 202.
(*w*) VELDENAAR *bl.* 132.
(*x*) I. Memoriaalb. ROSE, *f.* 159. MERULA Wilderniſſen *bl.* 2.
(*y*) MIERIS Charterb. IV. *Deel*. *bl.* 1029, 1032, 1066. REIGERSB. Chron. II. *Deel*, *bl.* 202.

warien ende Lyftochten af (z). Doch alzo de Heerlykheid van Voorne aan haar alleen voor haar leeven opgedraagen was, moeſt de afſtand aan Heere Frank, zou zy van kragt zyn, door Hertoge Filips, beveſtigd worden. Hy, zig nu in 't vol bezit der lang begeerde Graaffchappen geveſtigd ziende, liet zig hier toe ligtelyk beweegen, en verleende 'er, op den zevenden van Hooimaand des jaars 1435, opene Brieven van (a). In de Huwelyks-Voorwaarden van Vrouwe Jakoba, vindt men verſcheiden' uitdrukkingen, die haare tedere genegenheid tot Frank van Borſelen, ten duidelykſte, te kennen geeven. Zy noemt hem geduurig haaren *lieven ende zeer gheminden gheſelle*: en zegt, onder anderen, dat zy deezen lyftogt maakt, *omme ſonderlinge liefde, rechte minne ende volcommen gunſten, die wy, ſpreekt-ze, mit aller onſer herten dragen ende hebben tot onſen lieven ende zeer gheminden gheſelle ende wittachtigen beddegenote, Heeren Francken van Borſelen, Graeve van Oiſtervant* enz. Heer Frank bleef veele jaaren in 't bezit der Heerlykheid van Voorne (b). Hy overleedt in 't jaar 1470 (c). Doch Filips hadt, eenige jaaren te vooren, den Graave van Eſtampes met Voorne verlyd, die deeze Heerlykheid, in 't jaar 1466, aan Karel, Zoon van Filips, afſtondt (d).

JAKOBA. 1434.

Nog een woord wegens deeze Heerlykheid: om ons de heerſchzugt van Filips, van welke wy reeds verſcheiden' ſtaaltjes gezien hebben, op

Byzonderheden wegens de Heerlykheid van Voorne.

(z) Brief van 1 Aug. 1434. *in de* Priv. van den Briel en Voorne bl. 65.
(a) *Zie* Privil. van den Briel en Voorne *bl.* 65.
(b) *Zie* Privil. van den Briel en Voorne. *bl.* 67, 69, 71, 72.
(c) SCHRIVER. Oud Batav. *bl.* 395.
(d) Preuves *ſur* COMMINES *Tom.* IV. *p.* 319.

Jakoba. 1434. op nieuws te doen opmerken. Wy hebben, te vooren, aangetekend, dat Hertog Albrecht de Heerlykheid van Voorne aan zynen Zoon, Jan van Beijeren, hadt opgedraagen. Jan nu, met Elizabet van Luxemburg huwende, hadt haar aan deeze Heerlykheid verlyftogt. Doch na zyn afſterven, liet Filips haar niet toe, bezit van dezelve te neemen, ſchoon hy, by zyne inhuldiging in den Briel, in den jaare 1426, haar regt erkend hadt (*e*). Elizabet verbondt zig, ſedert, met eenige Zeeuwſche Edelen (*f*), waarſchynlyk, met oogmerk, om, door dezelven, in haar goed regt gehandhaafd te worden. Doch uit den Zoen van den jaare 1428, blykt reeds, dat beide Jakoba en Filips op de nalaatenſchap van Hertoge Jan van Beijeren, onder welke ook de Heerlykheid van Voorne was, oordeelden regt te hebben. Filips moetze zig, ſedert, hebben toegeëigend, alzo hyze anders aan Jakoba niet zou hebben konnen afſtaan. Doch hy kon dit niet doen, zonder Elizabet, in haar goed regt, te verkorten. Ondertuſſchen zien wy ook, dat Jakoba niet geſchroomd heeft, deeze Heerlykheid te aanvaarden, en 'er haaren beminden Frank, by 't leeven van Vrouwe Elizabet, aan te verlyftogten. Elizabet heeft 'er, nog tot in 't jaar 1439, een geding over gehad voor den Raad van Holland, die egter in haar nadeel uitſpraak gedaan heeft (*g*).

XXV. Dood van Vrouwe Jakoba.

Na 't openlyk voltrekken van 't Huwelyk van Frank van Borſelen en Vrouwe Jakoba, vindt

(*e*) Privil. van den Briel *bl.* 62.
(*f*) Privil van den Briel *bl.* 63.
(*g*) IV. Memoriaalb. Rose *gequot.* C. 2. *f.* 12 *verſ.* 13, 14, 15 *verſ.* 38, *verſ.* 39, 56, 57.

vindt men byna geen gewag meer van haar, in onze Lands geſchiedeniſſen. Ook leefde zy niet lang hierna. Zy bragt het overig deel van haar rampſpoedig leeven grootendeels door, op het Slot *Teilingen*, in Rynland, welk zy, als Houtveſterinne, vry bewoonen mogt. Hier ſleet zy den tyd, met het maaken van aarden Kanneetjes, van welken 'er nog eenigen, veele jaaren naderhand, in de vyvers van 't Slot, gevonden, en by de dieſhebbers, met den naam van *Vrouw Jakoba's Kruikjes*, bekend geworden zyn. Bezig met zulk en diergelyk werk, overleedt de ongelukkige Graavin aan de teering, op den agtſten van Wynmaand (*b*) des jaars 1436 (*i*), in 't zesendertigſte jaar haars Ouderdoms. Haar Lyk werdt in 't Graf van Hertoge Albrecht, in de Hof-Kapelle van den Haage, bygezet. Men regtte haar hier een ſtandbeeld op. *Dirk van Duivenvoorde*, in 't jaar 1464, dit ſtandbeeld ſmaadelyk behandeld hebbende, moeſt, deswege, het Hof om vergiffenis bidden, en Hertoge Filips eene boete van eenendertig gulden Leeuwen betaalen (*k*). Jakoba hadt ook haaren vierden Man, Frank van Borſelen, geene kinderen gebaard; zo min als den drie voorigen. Met haaren dood, vervielen de Heerlykheden van Thoolen en Zuidbeveland wederom aan de Graaflykheid (*l*). JAKOBA. 1434.

Zag

(*a*) Necrologium Eccl. S. Mariæ de Breda *in* C. P. HOYNCK VAN PAPENDRECHT Anal. Belg. *Tom.* III. *P.* I. *p.* 405.

(*i*) MEYERUS *ad annum* 1436. *f.* 288. ELDENAAR *bl.* 132. Magn. Chron. Belg. *p.* 375.

(*k*) *Zie* het Vonnis *by* DE RIEMER Beſchr. van 's Gravenh. I. *Deel*, V. *Hoofdſt. bl.* 271.

(*l*) *Zie* BOXHORN *op* REIGERSB. I. *Deel*, *bl.* 290.

JAKOBA. 1434.

Aanmerkingen over haare vier Huwelyken.

Zag men immer eene Vorſtin, wier Huwelyken tot haar ongeluk medewerkten, 't was Jakoba. Haar eerſte Huwelyk ſcheen haar ten top van eere te zullen opvoeren. De Hertog van Touraine bekwam, kort na dat het voltrokken was, de waardigheid van Daufyn en naaſten Erfgenaam der Franſche Kroone, die, gemerkt 's Konings zwakheid, op hem ſcheen te wagten. Doch zyn ontydige en onnatuurlyke dood deedt deeze hoop verdwynen. Jakoba hadt zo weinig deel aan de Koningklyke grootheid, welke zy zig reeds geheel hadt toegelegd, dat zy zelfs het Graafſchap van Ponthieu, waaraan zy door den Daufyn verlyfrogt was, nimmer heeft konnen magtig worden (*m*): ſchoon zy 'er, tot haaren dood toe, den titel van bleef voeren. Jan, Hertog van Brabant, haar tweede man, gaf haar veel ſtof tot kwelling. In eenen tyd, dat zy eenen Egtgenoot behoefde, om haare Landen, tegen de onregtmaatige indringing van haaren Oom, te beſchermen, toonde de jonge Hertog, dat hem zyne vermaaken nader dan het Staatsbelang zyner Gemaalinne aan 't herte lagen. Zyne onbekwaamheid tot de Regeering deedt haar het grootſte gedeelte haarer Erflanden verliezen, en ſtelde haar in gevaar om dezelven geheel kwyt te raaken.

In het aangaan van deeze twee Huwelyken, hadt Jakoba den raad haarer vrienden moeten volgen. In de twee anderen, begaf zy zig, op haar eigen goeddunken: doch zy vielen beide niet min ongelukkig uit. Zy beoogde de

(*m*) *Zie* Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 17.

de bevordering van haar belang in het Huwelyk met den Hertoge van Glocheſter; doch het belang van Engeland liet hem niet toe, de magt des Ryks tegen het Huis van Bourgondie te gebruiken, en zyne wufte genegenheid deedt hem, voor eene Eleonoor Cobham, Vrouwe Jakoba vergeeten. Dit ongelukkig Huwelyk bragt haar eerſt onder eene volkomen' afhangkelykheid van Hertoge Filips. In haar laatſte Huwelyk met Frank van Borſelen volgde zy haare genegenheid alleen, zonder eenige agt te geeven op haar belang. Doch wy hebben zo aanſtonds gezien, hoe het haar haare Graafſchappen heeft moeten koſten. Zy toonde allenthalve genegenheid tot het Huwelyk; doch nimmer heeft het haar mogen gebeuren, eenige vrugt uit een haarer Huwelyken te aanſchouwen. Zy trouwde tot vier reizen toe; doch ieder Huwelyk ſcheen een nader ſtap tot nieuwe rampſpoeden te zyn. Haar lot was, door trouwen, ongelukkiger te worden. 't Zy zy haaren vrienden of haaren eigen' zinnelykheid, in 't verkiezen van eenen Egtgenoot, gehoor gaf; 't zy zy, met haar belang of met haaren luſt, te raade ging, nooit trouwde zy, zonder zig elendiger te maaken, dan zy te vooren geweeſt was. JAKOBA. 1434.

Toen zy afſtand van deeze Landen deedt, ging de Regeering derzelven, uit den Huize van Beijeren, in welk zy meer dan tagtig jaaren geweeſt was, tot het Huis van BOURGONDIE over. De Graaflykheid gaat, uit het Huis van Beijeren, in dat van Bourgondie, over.

De Landzaaten ondervonden wel haaſt wat het inhadt, door eenen magtigen Graave, geregeerd te worden. Het Hof van Holland XXVI.

Filips I. 1434. Hertog van Bourgondie, Graaf van Holland enz. geworden, wikkelt de Landzaaten in eenen Oorlog met Engeland in.

verklaarde, by zekere gelegenheid, dat de Handveſten en Voorregten, door den Hertoge, *als Ruwaard* en *Oir*, verleend, voortaan kragteloos zouden zyn, zo hyze, ſeder, als Graaf niet beveſtigde (*n*): waaruit men ligtelyk beſpeuren kon, dat de Landzaaten weinig genot hebben zouden van gunſten, hun, in vroeger tyd, toegeſtaan, om hunne genegenheid te winnen. Ook dreef Filips, dat zekere moedwil, gepleegd, te Monnikendam, aan *Gysbrecht van Viane*, Baljuw van Waterland, als roerende zyne Heerlykheid, voor hem, beregt moeſt worden; onaangezien die van de Stad beweerden, dat zy 'er zelven over behoorden te oordeelen, hun zeggen, met oude Handveſten, ſtaavende (*o*). Dit was 't minſt nog. De Landzaaten werden, eerlang, genoodzaakt deel te neemen in uitheemſche oorlogen, die hen, in zwaare ſchulden, deeden vervallen. Filips was diep gewikkeld in den Oorlog tuſſchen Frankryk en Engeland, en bediende zig van de geldmiddelen en van de manſchap onzer Landsluiden, om eenen kryg te voeren, in welken Holland en Zeeland, haddenze hem niet tot hunnen Graaf gehad, gewiſſelyk, geen deel genomen zouden hebben. 't Verband der zaaken vordert, dat wy hier een kort verhaal van den voortgang en uitſlag deezes krygs invoegen.

Henrik de V, Koning van Engeland, hadt zig van ver het grootſte gedeelte van Frankryk mee-

(*n*) III. Memoriaalb. Rose *sequot.* B. 1. *f.* 83.
(*o*) II. Memoriaalb. Rose *sequot.* A. 2. *f.* 17.

meester gemaakt, toen hy, in 't jaar 1422, overleedt. Deeze voorspoed hieldt Filips aan de Engelschen verbonden. Ook was hy gebeeten op Karel den VII, Koning van Frankryk, die, nog Daufyn zynde, oorzaak van het ombrengen van Hertoge Jan, Vader van Filips, gewees was. De onderneemingen des Hertogs van Glocester, in Henegouwen en in Holland, boezemden Filips, in 't eerst, wel eenig ongenoegen tegen de Engelschen in; doch toen hy zag, dat Humfrey geen' onderstand meer uit Engeland kreeg, en eindelyk Vrouwe Jakoba geheellyk verliet, herleefde in hem de begeerte, om Koning Karel van den Troon te helpen stooten. Alles liep den Franschen tegen, tot in het jaar 1429. Het ontzet van Orleans, door beleid van *Joanna d'Arc*, in 't gemeen de *Maagd van Orleans* genoemd, en by de Franschen van dien tyd, voor eene Profeetes, by de Engelschen, daarentegen, voor eene Toveres gehouden, deedt toen de Fransche zaaken eenen gunstigen keer neemen (*p*). Karel versloeg de Engelschen by Patay, bemagtigde de eene Stad na de andere, en deedt zig te Reims tot Koning zalven. Filips, die, tot nog toe, den Engelschen, met welken hy in Verbond stondt, hulp beweezen hadt, veranderde van gedrag, toen het Krygsgeluk hun tegen, en den Franschen mede begon te loopen. Hy zondt hun byna geen' onderstand meer. In 't jaar 1430, sloeg hy 't beleg nog voor Compiegne, en in 't

Filips I. 1434.

(*p*) Monstrelet *Vol.* II. *fol.* 42 *vers.* & *segg.*

Filips I. 1434. 't jaar 1433, bemagtigde hy eenige andere Plaatſen in Frankryk. Doch deeze onderneemingen dienden minder om de belangen der Engelſchen te bevorderen, dan om zig gevreesd te maaken by Karel den VII, die hem, ſedert eenigen tyd, tot het ſluiten van eene afzonderlyke Vrede, deedt aanzoeken: waarnaar Filips de ooren begon te leenen, voorziende, dat hy 'er zyne rekening beter by vinden zou, dan by 't helpen der Engelſchen. De dood der Hertoginne van Betford, Zuſter van Hertoge Filips, in 't jaar 1432, voorgevallen (*q*), en eenig ongenoegen, hierop gevolgd, hadt den band van vereeniging, tuſſchen de Hertogen van Bourgondie en Betford, ook reeds meer of min gebroken. Filips beſloot, derhalve, het Verbond met Engeland te verlaaten, en afzonderlyk met Karel te verdraagen. Doch om zulk een' vreemden ſtap met eenigen glimp te doen, kwam men overeen, om over eene algemeene bevrediging der oorloogende Vorſten in onderhandeling te treeden: waartoe de Stad *Atrecht* in Artois beſtemd werdt.

XXVII. Vredehandeling te Atrecht, op welke de Hollanders en Zeeuwen verſchynen.

De Hollanders en Zeeuwen hadden den laſt van deezen uitheemſchen oorlog ook gevoeld, en in 't jaar 1432, den Hertoge eene tienjaarige Bede, ter gelegenheid, zo 't heette, van den *Landzoen* tuſſchen hem en Vrouwe Jakoba, moeten toeſtaan. Men vindt, dat de Stad Briel, zo 't ſchynt in de plaats van die tienjaarige Bede, hem, omtrent deezen tyd, veer-

(*q*) Monstrelet *Vol.* II. *fol.* 87.

veertienduizend en eenhonderd Hollandſche Schilden opgebragt heeft (r). Men maake hieruit rekening, hoe veel de grooter Steden hebben moeten draagen: en hoe zwaar het elk hebbe moeten vallen, dat 's Lands middelen, in uitheemſche oorlogen, geſpild werden. In Wynmaand des jaars 1433, werden de Steden van Holland en Zeeland, door Filips, voor zynen Raad, te Leiden, ter Dagvaart beſchreeven, om daar te overleggen, wat men, ter aanſtaande algemeene Dagvaart, te Lier, in Brabant, zou hebben vaſt te ſtellen, tot afwending van 't Engelſch geweld (s). Vermoedelyk, zyn hier wederom Beden gedaan, die de Landzaaten, zekerlyk, zeer laſtig gevallen zyn. Zy haakten, derhalve, ook naar eene algemeene Vrede, en vernamen zo dra niet, dat de onderhandelingen te Atrecht, in den Zomer des jaars 1435, ſtonden begonnen te worden, of zy beſlooten, Gemagtigden derwaards te zenden, om hunne belangen by de Vredehandeling waar te neemen. 't Liep aan tot in Hooimaand, eer men de Afgevaardigden der goede Steden van Holland en Zeeland te Atrecht zag aankomen (t). Ook werden de eigenlyke onderhandelingen, eerſt in Oogſtmaand, aangevangen. Karel boodt Henrik den VI. Normandye en Guyenne aan, mids hy afſtand deede van den naam van Koning van Frankryk. De Engelſche Gezanten vonden deeze aanbieding zo vreemd, in

Filips I. 1434.

1435.

(r) Privil. van den Briel *bl.* 64. *Zie ook* Handv. van Weſtwoude enz. *bl.* 36, 37.
(s) l. Memoriaalb. Rose *f.* 135.
(t) Monstrelet *Vol.* II. *f.* 108 *verſ.*

Filips I. 1435. in de tegenwoordige omſtandigheden, dat zy alle verdere handeling afbraken, en verſtoord vertrokken. Doch dit zogten Filips en de Franſchen. Men gaf breed op van de onhandelbaarheid der Engelſchen: en beſchuldigde hun, dat zy de vrede niet zogten. Filips, daarop, voorwendende, dat hy niet gehouden was in oorlog te blyven, om aan de grilligheid der Engelſchen te voldoen, ſloot eene byzondere Vrede met Karel den VII, op den eenentwintigſten van Herfſtmaand, by welke hy merkelyke voordeelen bedong. De Koning ſtondt hem, onder anderen, veele Plaatſen in Frankryk af, zonder hem, deswege, tot eenige hulde te verpligten. Ook ontkende hy, laſt gegeven te hebben tot het ombrengen van Hertoge Jan, en beloofde, voor de ruſte zyner ziele, eene Kapel te zullen doen ſtigten (*u*). Doch nergens vind ik gemeld, wat de Afgevaardigden der Hollandſche en Zeeuwſche Steden, op deeze Vredehandeling, verrigt; veel min, dat zy, in navolging van hunnen Graave, ook eenige byzondere voordeelen voor zig bedongen hebben. Opmerkelyk is 't, ondertuſſchen, dat twee Kardinaalen, afgevaardigd van Paus Eugeen den IV. en van de Kerkvergadering van Bazel, Filips, voor dat hy de Vrede van Atrecht bezwoer, ontſloegen van den eed, met welken hy zig, voorheen, aan den Koning van Engeland verbonden hadt (*v*): en dit, onaangezien Paus Eugeen zelf, niet lang geleeden, aan Koning Hen-

Valſchheid van Eugeen den IV.

(*u*) *Zie het* Traktaat *by* MONSTRELET *Vol.* II. *fol.* 113.
(*v*) MONSTRELET *Vol.* II. *fol.* 119.

Henrik hadt geſchreeven, dat hy zulk een ontſlag nooit verleend hadt; noch immer verleenen zou (*w*). Filips I. 1435.

De tyding der Vrede van Atrecht, te Londen komende, veroorzaakte veel gemor onder 't Volk. Elk ſcholdt op den Hertog van Bourgondie, die zelfs, ſedert, in open' Brieven, op 's Konings naam uitgegeven, een * *befaamde Verrader, vyand van en Muiteling tegen den Koning* genoemd werdt (*x*). De naam van Muiteling zag op de onderſtelling, dat hy van Henrik den VI, als Koning van Frankryk, verſcheiden' Heerlykheden, en zelfs het Graafſchap van Vlaanderen ter leen hieldt. 't Bleef by geene ſcheldwoorden. 't Graauw viel den Onderzaaten van Filips, die zig in Engeland onthielden, met naame den Hollanderen, op 't lyf, en beroofde 'er eenigen van 't leeven (*y*): des zy zig genoodzaakt vonden, hunne toevlugt tot den Koning te neemen, die hen, na 't afleggen van eenen nieuwen eed van getrouwheid, by open' Brieven, in zyne beſcherming nam. Van deeze Brieven zyn nog egte overblyffels in wezen: uit welken blykt, dat zig ten deezen tyde verſcheiden' Gelderſchen en Utrechtſchen, en zeer veele Hoilanders en Zeeuwen in Londen en elders in Engeland onthielden: onder welke, eenige Inboorlingen van Dordrecht, Haarlem, Gouda, Rotterdam, Schiedam, Alkmaar, Monnikendam, Heusden, Middelburg, Zierikzee en andere Plaatſen met naame genoemd

De Hollanders, in Engeland, om 't ſluiten der Atrechtſche Vrede mishandeld.

* *notorius Proditor.*

(*w*) Acta Publ. Angl. *Tom.* V. *P.* I. *p.* 21, 23.
(*x*) Act. Publ. Angl. *Tom.* V. *P.* I. *p.* 34.
(*y*) Monstrellet *Vol.* II. *fol.* 121.

Filips I. 1435. noemd worden. Doch van deeze allen, zyn de Haarlemmers de meesten in getal (*z*).

XXVIII. Oorlog tegen de Engelschen.

Filips maakte zig, midlerwyl, gereed, om de vyandelykheden tegen de Engelschen te beginnen. Koning Henrik de VI, hiervan kennis gekreegen hebbende, schreef, nog voor 't einde des jaars 1435, Brieven aan de voornaamste Hollandsche en Zeeuwsche Steden, om dezelven te beweegen, dat zy geen deel namen, in den Oorlog, dien de Hertog van Bourgondie tegen hem in den zin hadt. Een deezer Brieven, gerigt aan zyne *zeer waarde en groote vrienden, de Burgemeesters, Schepens, Raaden en Gemeente der Stad Zierikzee*, is nog voorhanden, en op den veertienden van Wintermaand des jaars 1435, gedagtekend (*a*). De Steden gaven geen antwoord op deeze Brieven; doch stelden ze den Hertoge van Bourgondie in handen, die, door deezen ongewoonen handel der Engelschen, versterkt werdt in zyn besluit, om hen aan te tasten (*b*).

Beleg van Calais. 1436.

In de Lente des jaars 1436, den oorlog aan Engeland verklaard; allen handel met de Engelschen verbooden, en Brieven van Marke tegen dezelven uitgegeven hebbende (*c*), voegde hy vyfhonderd speeren by 't Fransche Leger, onder *Artus van Bretagne, Graave van Richemont*, en *Constabel van Frankryk*, die zig, in Grasmaand, meester van Parys maakte. In den volgenden Herfst, sloeg Filips 't beleg voor Calais, welke Stad, toen en

(*z*) Acta Publ. Angl. *Tom.* V. *P.* I. *p.* 28.
(*a*) *Voiez* MONSTRELET *Vol.* II. *fol.* 124 *verf.*
(*b*) MONSTRELET *Vol.* II. *fol.* 125.
(*c*) II. Memoriaalb. ROSE *f.* 102, 104 *verf.* 106, 117 *verf.*

en nog langen tyd daarna, in de magt der Engelſchen was. Doch het wyken der Vlaamingen uit het Leger des Hertogs was oorzaak, dat hy vrugteloos aftrekken moeſt (*d*). Men vindt, dat de Hollanders en Zeeuwen dit Beleg ook tot hunne ſchade hebben bygewoond. Die van Haarlem en Leiden verlooren 'er ieder een geweldig zwaar ſtuk geſchut (*e*). De Zeeuwen hadden eenige Schepen in de Haven doen zinken; doch de hooge Zeevloed was oorzaak, dat 'er de toevoer byna niet door belet kon worden (*f*). Eenigen tyd te voo ren, hadt de Raad van Holland, op de tyding, dat de Engelſchen zig, met tweehonderd Schepen, omtrent het Zwin, vertoond hadden, den Graave van Ooſtervant, benevens *Floris van Abeele* en *Floris van Kyfhoek*, laſt gegeven, om, te Middelburg, eenig volk te werven, en, met hetzelve en met de Burgerye, de Stad, tegen de Engelſchen, te verdedigen. Doch men vernam, wat laater, dat de Engelſche Vloot den Zeeuwen geen nadeel deedt; maar zig, in tegendeel, uit Zeeland, van mondbe hoeften voorzag. Men toonde zig toen, in Holland, ongenegen, om de Zeeuwen by te ſpringen: 't welk, zeide men, noodeloos was, zo lang dezelven niet vyandelyk werden aangetaſt. De Stadhouder Lannoi, die zig, te vergeefs, verpynd hadt, om de Steden tot onderſtand tegen de Engelſchen te beweegen, hebbende zelfs gedreigd, zo zy 't bleeven weigeren, het Land te willen ruimen; ſe-

FILIPS. 1436.

(*d*) MIERIS Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 1013. MONSTRELET Hiſt. II. *fol.* 136 *verſ.*
(*e*) Groote Chron. *Diviſ.* XXIX. *Cap.* 5.
(*f*) *Zie* BOXHORN. *op* REIGERSB. II. *Deel*, *bl.* 206.

Filips I. 1436. ſedert, met eenigen uit den Raade en tweehonderd gewapenden, naar Zierikzee vertrokken zynde, ontboodt gemagtigden van Haarlem, Delft, Leiden en Amſterdam derwaards. Doch de Steden weigerden iemant te laaten verreizen. Na 't vertrek der Engelſchen, hieldt de Stadhouder, misnoegd op de Steden, haar, in den Haage, voor, of zy ook van zins waren, om, by gelegenheid, met den vyand te handelen; doch zy verklaarden zig ongelaſt, om hierop te antwoorden: waarby 't, voor dien tyd, bleef (*g*). Wy gaan de verdere byzonderheden van deezen Engelſchen Kryg, met ſtilzwygen, voorby, om dat 'er de Hollanders en Zeeuwen, die haaſt ander werk kreegen, eenige Kaaperyen uitgenomen (*b*), weinig in gemengd geweeſt zyn. Alleenlyk tekenen wy, met een enkel woord, aan, dat het wederzyds belang van den Koophandel onze Landsluiden en de Engelſchen drong, om in onderhandeling te treeden over een Beſtand, welk alleen de Koopluiden betreffen zou. Izabelle van Portugal, Hertogin van Bourgondie, vermaagſchapt met Koning Henrik den VI, handelde over dit Beſtand met de Engelſche Gemagtigden, te Calais, in 't jaar 1438 (*i*). Ook zonden de Staaten van Holland en Zeeland, in 't jaar 1440, *Arnoud van Gend*, Ridder, *Pieter van Reneſſe*, Regtsgeleerde, en *Kornelis Baroen*, Geheimſchryver der Graaflykheid van Holland, ten zelfden ein-

Uitſlag van den Oorlog.

(*g*) II. Memoriaalb. Rose *f.* 120 *verſ.* 139, 140, 145.
(*b*) IV. Memoriaalb. Rose *gequot.* B. 2. *f.* 32 *verſ.* 33.
(*i*) Acta Publ. Angl. *Tom* V. *P.* I. *p.* 56, 57, 63, 64, 65, 66.

einde, naar Engeland (*k*): en in 't volgende jaar, *Henrik Steenhoven*, Requeſtmeeſter, *Hugo Hugooszoon*, Geheimſchryver van Zierikzee, *Arnoud van 's Graavenzande* en *Jakob Lange*, Regtsgeleerden: by welken gemelde Baroen gevoegd werdt. Henrik de VI. benoemde, terſtond, Gemagtigden, om met de Hollandſche Gezanten in onderhandeling te treeden (*l*), die ſleepende gehouden werdt, tot in 't jaar 1443. In Grasmaand deezes jaars, ſloot de Hertogin van Bourgondie een Beſtand met Henrik den VI. welk duuren moeſt, zo lang als het partyen goedvonden, mids men elkanderen, drie maanden voor het breeken van het Beſtand, waarſchuwde. Alle de Landen des Hertogs van Bourgondie (*m*), en dus ook Holland en Zeeland, waren in dit Beſtand begreepen (*n*). Tuſſchen Frankryk en Engeland, werdt, in Bloeimaand des volgenden jaars, ook een Beſtand getroffen, welk, ſedert, van tyd tot tyd, verlengd werdt, en de wederzydſche vyandelykheden deedt ophouden. De oude Verbonden, tuſſchen Engeland en Holland en Zeeland, werden toen ook vernieuwd (*o*). Filips I. 1436.

XXIX. Oorlog met de Oosterlingen.

De Kryg tegen de Engelſchen duurde nog, toen de Hollanders en Zeeuwen met de Oosterſche Steden in oorlog raakten, 't welk oorzaak was, dat zy alle poogingen in 't werk ſtelden, om zig met de Engelſchen te verdraagen.

(*k*) Act. Publ. Angl. *Tom.* V. P. I. *p.* 78, 92.
(*l*) Act. Publ. Angl. *Tom.* V. P. I. *p.* 102, 111, 117.
(*m*) Act. Publ. Angl. *Tom.* V. P. I. *p.* 119.
(*n*) *Zie* IX. Memoriaalb. Rose *gequot.* E. 1°. *f.* 81.
(*o*) Act. Publ. Angl. *Tom.* V. P. I. *p.* 136.

Filips I. 1436.

gen. Twee of drie jaaren werdt deeze Oosterſche Oorlog gevoerd met veele hevigheid: wanneer dezelve met een Beſtand eindigde. Doch de oorzaaken deezes Krygs moeten, een weinig omſtandiger, aangeweezen worden.

Gelegenheid tot denzelven.

Wy hebben reeds aangemerkt (*p*), dat onze Landsluiden thans, ſterker dan voorheen, op de Ooſtzee begonden te handelen: 't welk niet geſchieden kon, zonder dat 'er de Oosterſche Koopſteden zelve, die deeze vaart geheel plagten in te hebben, veel by leeden. Men wil, dat deeze Steden, uit loutere afgunſt over den handel onzer Landsluiden, de vyandelykheden allereerſt begonnen, en eenigen onzer ſchepen beroofd hebben. Doch mogelyk hebben de onzen, die, voor een gedeelte, Leden van het Hanze-Verbond waren, uit begeerte om hunnen handel uit te breiden, zig niet al te ſtipt aan de voorwaarden van dit Verbond gehouden, en dus den Ooſterlingen regtmaatige ſtof tot ongenoegen gegeven. Men vindt, ten minſten, dat de Hollanders die van Lubek, in den jaare 1428, ter Zee eenige ſchade hadden toegebragt, waar over Hertog Filips, in Herfſtmaand, de Steden, voor den Graave of zynen Raad in den Haage, ter Dagvaart, beſchreef, te gelyk vrygeleibrieven afvaardigende voor twintig *Stedeboden* (*q*), zo noemde men, ten deezen tyde, de Gemagtigden der Steden. Doch wat hier gehandeld werdt, is my niet gebleeken. Alleenlyk, werdt 'er, ſedert, een Beſtand met de

(*p*) Hier voor, *bl.* 503.
(*q*) I. Memoriaalb. Rose. *f.* 3.

de Oosterlingen geslooten. De oudste Schrijvers getuigen, dat de Stad Lubek, het hoofd van het Hanze-Verbond, de andere Hanze-Steden, tegen Pinksteren des jaars 1434, ter algemeener Vergaderinge beschreeven hebbende, klagtig viel over de Hollanders en Zeeuwen, die, onder beleid van *Henrik van Borselen*, *Heere van Veere*, den Oosterschen Handelaaren, hunnen Bondgenooten, ter Zee, merkelyke schade hadden toegebragt (*r*). De Steden Lubek, Hamburg, Rostok, Straalzond, Wismar en Lunenburg, van ouds Wendsche of Wandaalsche Steden genoemd, waren de voornaamsten, die deeze schade geleeden hadden. Ook beslooten zy in 't byzonder, onzen Landsluiden den Oorlog te verklaaren, zo dra zy de Vrede met Erik, Koning van Deenemarke, getroffen zouden hebben, 't welk, niet lang hierna, gelukte. Zy slooten ook een Verbond van onderlinge beschermíng, met den Hertoge van Holstein, en met *Paulus van Rusdorf*, Grootmeester der Duitsche orde in Pruissen, en stelden zig allenthalve in staat, om den kryg met nadruk voort te zetten. Midlerwyl, hadden zy 't Bestand met Holland, een en andermaal, verlengd. Ook waren die van Stettyn en Pomeren, in Holland, gekomen, om een Verdrag te sluiten (*s*). FILIPS I. 1436.

In Holland, kreeg men, zelfs door de Afgevaardigden van de Vergadering der Hanze-Steden, waarschynlyk deeze zelfde Pomerschen De Oosterlingen slaan onze Schepen aan.

(*r*) HERM. CORNERI Chron. *c.* 1333.
(*s*) II. Memoriaalb. ROSE. *f.* 83 *vers.* 117 *vers.* 167.

Filips I. 1436. schen, terstond kennis van den toeleg der Oosterlingen (*t*), en was op middelen bedagt, om het dreigend gevaar, door onderling Verdrag, te keeren. Van wederzyde werden dan Gemagtigden benoemd, die, over de gereezen' geschillen in onderhandeling getreden, de zaak, omtrent twee jaaren, sleepende hielden. Men voer, geduurende dien tyd, van hier op de Oostzee, zonder iet args te dugten.

1437. Doch de Oosterlingen, zig ondertusschen in staat gesteld hebbende, bekommerden eensslags alle de Hollandsche en Zeeuwsche Schepen, die in de Oosterssche Havens lagen, en namen al weg, wat zy van ons op zee aantroffen. Uitermaate hard werden de onzen, by deeze gelegenheid, gehandeld. De schepen werden in den grond geboord; de goederen prys verklaard, en het Bootsvolk gevangen gezet.

Duure tyd hier te Lande.

Zwaar drukte dit verlies de Koopluiden niet slegts, maar de Landzaaten in 't algemeen, in de tegenwoordige omstandigheden. De meeste vernielde, of verbeurd verklaarde Schepen waren uitgerust, om Graanen te haalen, aan welken men thans, hier te Lande, groot gebrek hadt. Eene zwaare overstrooming der Rivieren (*u*) hadt, in 't jaar 1436, de gewassen, in de Betuwe en in 't Stigt, vernield, waarop groote duurte volgde; die, in 't jaar 1437, dermaate toenam, dat men, in eenen tyd, dat het geld veel schaarser was dan thans, voor een Roggenbrood van vyf pond, vier en een halve groot, en voor een schepel Rogge

(*t*) Herm. Corneri Chron. *c.* 1333, 1334.
(*u*) Alb. Krantz. Wandal. *Libr.* XI. *Cap.* XXXIX. *p.* 270.

ge een gouden Ryder betaalen moest (v). Elk zag derhalve reikhalzende uit naar de Oosterſche Vloot, toen men vernam, dat dezelve genomen en vernield was. Hierop volgde een algemeen gebrek aan Graanen (w). Een Roggenbrood moest toen een' halven Gulden gelden: en de ſchamele gemeente was gedwongen zig met Raap- en Hennipzaad, Boonenbrood, en ander ongewoon voedſel te behelpen. De duurte der Graanen gaf, hier en daar, aanleiding tot opſchuddingen; met naame te Rotterdam, alwaar, in Louwmaand des jaars 1439, een oploop ontſtondt, in welken, eenigen het leeven verlooren: anderen zwaar gekwetſt werden. De Stad moest, ſedert, dit ongeluk, aan de maagen der geſneuvelden, en aan de gekwetſten, met geld, boeten: ook met plegtige gebeden en ommegangen, naar 't gebruik deezer tyden. Van de handdaadigen, die meest allen arme luiden waren, werden 'er elf veroordeeld, om naar Sint Jakob van Compoſtelle in Bedevaart te gaan, en voorts uitlandig te blyven (x). De Hertog van Bourgondie, onze Graaf, omtrent deezen tyd bezig met het beoorloogen der Engelſchen in Frankryk, deedt meer niet, om de bange Landzaaten te redden, dan dat hy de onderhandelingen met de Ooſterlingen, zo 't ſchynt, ſedert eenigen tyd, afgebroken, wederom hervatten liet. De Gemagtigden der Ooſterlingen waren *Henrik Raapzilver* van Lubek, en

Filips I. 1437.

Oproer te Rotterdam.

Men handelt over een Verdrag.

(v) Goudſche Chron. *bl.* 129.
(w) Monstrelet *Vol.* II. *fol.* 151.
(x) Handv. van Rotterd. *M. S. f.* 30. V. Memoriaalb, Rosz. C. 1°. *f.* 78, 80.

FILIPS I. 1437. en *Henrik Voorraad* van Dantzig. Van onze zyde, waren 'er drie of vier aangeſteld om met hen te handelen, en onder deezen *Evert Jakobszoon*, Schepen van Amſterdam (y). Men eiſchte, van onzen kant, vyftigduizend goudguldens, tot vergoeding der geleeden' ſchade. Doch de Ooſterlingen hadden hier geene ooren naar. Ook werdt de onderhandeling, eerlang, vrugteloos, afgebroken (z).

XXX. De Edelen en Steden beſluiten een groot getal van Oorlogsſchepen uit te ruſten.

De Ridderſchap en Steden van Holland en Zeeland, tegen Bloeimaand des jaars 1438, ter algemeener Dagvaart beſchreeven zynde, namen dan andere beſluiten. Zy ſtelden vaſt, dat men den tyd te vergeefs met handelen ſpilde, en dat de Oorlog tegen de Ooſterlingen, met allen ernſt, begonnen en voortgezet moeſt worden. Straks daarop, gaven ze, op den naam van Hertoge Filips, een 1438. bevel uit „ om alle groote Schepen, als *Hulken, Kraayers, Ballengiers, Buizen, Koggen, Evers* en anderen, die in 't Land gevonden „ werden, binnen veertien dagen, van want, „ buſſen en ander gereedſchap, te voorzien, „ en in ſtaat te ſtellen, om zee te kiezen. „ Ook moeſt elk zig gereed houden, om te „ konnen ten oorlog trekken, daar 's Lands „ dienſt hem vereiſchen zou. Eindelyk ſtelde „ men orde, om tuſſchen den dag der tekeninge van het bevel, zynde den zeſtienden „ van Bloeimaand, en Pinkſteren daaraan „ volgende, welk Feeſt toen op den eerſten „ van Zomermaand viel, op ſtapel te zetten „ en

(y) Regeer. Lyſt *op 't jaar* 1438.
(z) VELIUS Hoorn, *bl.* 54, 55, 56, 57. WILLEBRANDT Hanſiſche Chron. *S.* 67.

„ en voorts spoedig af te timmeren een getal FILIPS I.
„ van omtrent tagtig *Baardsen*, zynde eene 1438.
„ soort van Oorlogsschepen, die, door de vol-
„ gende Steden en Dorpen, moesten gele-
„ verd worden. *Haarlem* vier; *Delft* twee;
„ *Leiden* twee; *Amsterdam* vier; *Gouda* twee;
„ *Alkmaar* twee; *Hoorn* met zyn toebehooren,
„ vier; *Rotterdam* een; *Vlaardingen* een;
„ *Schoonhoven* een; *Heusden* een; *Oudewater*
„ een; de Stede en 't Land van *Woerden* een;
„ *Gorinchem* een; *Enkhuizen* twee; *Groote-*
„ *broek* twee; *Medenblik* twee; *Monnikendam*
„ en *Edam* met de Dorpen in *Waterland* en
„ van den *Zeevang* zeven; *Purmerende* en
„ *Purmerland* een; *Schellinkhout* en *Wydenesse*
„ een; *Hem*, *Venhuizen* en *Zybekarspel* een;
„ *Hoogtwoude* een; *Spanbroek* een; *Abbekerk*
„ een; *Westwoude* een; alle de Dorpen on-
„ der het Baljuwschap van *Kennemerland* en
„ *Friesland* vyf; *Schagerkogge* een; *Koedyk*,
„ met alle de Dorpen die op Nieuwburg *hoef-*
„ *den*, een; *Beverwyk* en *Wyk op Zee* een;
„ *Westzaanden* en *Krommenye* een; *Naarden*,
„ *Muiden* en *Weesp* met de Dorpen in *Gooi-*
„ *land* drie; de Dorpen van *Amstelland* een;
„ 't Land van *Texel* twee; 't Land van *Wierin-*
„ *gen* een; de Stad *Middelburg* een groote;
„ *Zierikzee* een groote; *Reimerswaale* een;
„ *Goes* een; *Thoolen* een; *Poortvliet* een; *Brou-*
„ *wershaven* een; *Westerschouwe* een; *Vlissin-*
„ *gen* een; *Veere* twee; *Kortgeene* een; *S.*
„ *Maartensdyk* een; *Briele* twee; en *Goede-*
„ *reede* een (*a*)." Wy

(*a*) *Zie het* Plakaat, *uit het* Vierde Memoriaalb. van ROSE *gequot.* B. 2. *loc. fol.* 9. *by* DE RIEMER 's Gravenhage, II. *Deel*, *bl.* 409.

Filips I. 1438.

Wy hebben den inhoud van dit bevel een weinig omſtandiger willen te boek ſtellen, om te toonen, op welk eene wyze, men zig, ten deezen tyde, hier te Lande, tot eenen Oorlog ter Zee in ſtaat ſtelde. Ook ziet men 'er uit, welke Plaatſen het meeſte belang by de Ooſterſche vaart hadden, te weeten de Steden en Dorpen van het Noordelyk gedeelte van Holland, Haarlem en Amſterdam hier onder begreepen. Aanmerkelyk is 't ondertuſſchen, dat men hier Dordrecht in 't geheel niet genoemd vindt. Veelligt heeft de Regeering deezer Stad, in deezen Oorlog, niet willen ſtemmen: en kan dit één der redenen geweeſt zyn, waarom zy, door Hertoge Filips, in 't jaar 1441, geheel veranderd geworden is (*b*).

Filips geeft verlof tot vrybuiten.

Terwyl de Baardſen getimmerd of uitgeruſt werden, kwam 'er verlof van wege den Hertoge, om den Ooſterlingen en Holſteineren alle mogelyke afbreuk te doen: beloovende hy, tot aanmoediging der Kaaperye, de pryzen geheel aan de Kaapers, mids zy dezelven opbragten, ter plaatſe daar zy uitgevaaren waren (*c*). De Hollanders en Zeeuwen, begeerig naar vergoeding van ſchade en rykelyken buit, bragten, nog voor den Herfſt des jaars 1438, een merkelyk getal van Oorlogsſchepen in Zee, die terſtond den ſteven wendden naar de Ooſtzee, om den vyand op te zoeken. Een Schryver der zeſtiende eeuwe, van deezen togt gewaagende, noemt de Hollanders

(*b*) Regeer. Lyſt *by* BALEN *bl.* 289.
(*c*) II. Memoriaalb. ROSE. *f.* 212 *verſ.* 215, 250. IV. Memoriaalb. ROSE *sequot.* B. 2. *f.* 1.

ders *een volk, geschikt tot de Scheepvaart, en gewoon, zonder Jaargetyden te ontzien, in zee te loopen* (*d*). FILIPS I. 1438.

Onze Oorlogsschepen, voor een groot gedeelte, onder 't opperbevel van *Klaas de Grebber* en *Arend Jakobszoon*, door Amsterdam, als *Kapiteins en Hoofmans* voorgeslaagen (*e*), in 't water gebragt, behaalden, in dit en in 't volgende jaar, merkelyken buit op de Oosterlingen. Van tyd tot tyd, hoorde men van vinnige gevegten ter Zee, in welken de onzen veeltyds de overhand hadden. Twintig groote schepen werden 'er, in verscheiden' ontmoetingen, genomen, behalve drie Biskaaijers, en eene Venetiaansche Kraak, met kostbaare waaren gelaaden, die in Zeeland opgebragt en verbrand werdt. Anderen melden van verscheiden' andere Spaansche Schepen, die, zelfs op de Vlaamsche Kusten, door de Zeeuwen, genomen werden (*f*). Bewesten de Maaze, hieldt Zeeland zes; en beoosten de zelfde Riviere, hieldt Holland vier Buizen in Zee, ieder met vyftig koppen bemand: hierby waren nog twee hulken gevoegd, met honderd koppen ieder. Zy dienden tot beveiliging der Haringvaart, die de onkosten, uit dertig grooten op ieder last Harings, voldoen moest (*g*), en veelligt zyn 't deeze Buizen geweest, die, nu en dan, eenige Koopvaardyschepen, vrienden zo wel als vyanden, namen. Doch dit neemen van allerlei schepen 1439.

Voordeelen der onzen ter zee.

was

(*d*) ALB. KRANTZ. Saxon. *Libr.* XI. *Cap.* XXIX. *p.* 304.
(*e*) IV. Memoriaalb. ROSE *sequot.* B. 2. *f.* 23.
(*f*) MEYERUS *ad annum* 1439. *f.* 295.
(*g*) IV. Memoriaalb. ROSE *sequot.* B. 2. *f.* 25 *vers.* 39.

FELIPS I. 1439. was oorzaak, dat de Kaapery, eerlang, verboden werdt (*b*), en dat onze Schippers, verſcheiden' jaaren hierna (*i*), buitens Lands, met Brieven van *Marque* of ſchâverhaaling, gekweld, en de Landzaaten, onder anderen, zelfs by Graaflyk vonnis, veroordeeld werden, om de ſchade, den Spanjaarden aangedaan, te boeten met vyftigduizend Schilden van dertig grooten ieder, die over 't platte Land, zo wel als over de Steden, werden omgeſlaagen (*k*). De onzen werden zo ſtout op hunne overwinningen, dat zy, zo men zegt, gewoon waren, een' bezem in de Mars te voeren, om te kennen te geeven, dat zy de Zee van alle vrybuiters ſchoon geveegd hadden. Ondertuſſchen, ſtondt de Ooſterſche handel ſtil, en het gebrek van Graanen nam hier, meer en meer, de overhand: 1440. tot dat het, in 't jaar 1440, doordien de gewaſſen binnen 's Lands zeer wel geſlaagd waren, een weinig begon te verminderen (*i*).

Eene groote Ooſterſche Vloot genomen.

Eene groote Vloot Ooſterlingen, gedeeltelyk door de Wendſche Steden, gedeeltelyk door die van Pruiſſen en Lyfland, uitgeruſt, was, in de Lente des gemelden jaars, volgens onder gewoonte, om zout naar de Baai gezeild. Op de uitreize, werdt zy, door de onzen, niet gemoeid; doch toen de Schepen met de Laading naar huis keeren wilden, werden zy, op de *Trade* (7), door eene talry-

(*h*) IV. Memorialb. ROSE *sequel.* B. 2. *f.* 39, 43.
(*i*) VELIUS Hoorn, *bl.* 71.
(*k*) V. Memorialb. ROSE *sequel.* C. 10. *f.* 150. 161 *verſ.* 164.
(*l*) VELIUS Hoorn, *bl.* 57, 58.

(7) *Trade* lees ik, in den *Zoen van den zesden van Herfſtmaand* 1441, met die van Pruiſſen en Lyfland ge-

ryke Vloot van de onzen, omringd. De Pruisſiſchen en Lyflanders hadden zig met de andere Ooſterlingen verbonden, om de onzen gelykerhand te keer te gaan; doch zy hielden hun woord niet. Voor den aanvang van 't gevegt, kwamen zy met ruim twintig Schepen, tot de onzen over, die de ſchepen en goederen naar zig namen; doch het volk naderhand het leeven en de vryheid ſchonken. De andere Ooſterſche ſchepen werden toen, zonder moeite, overmeeſterd en op gelyke wyze gehandeld. FILIPS I. 1440.

Sedert werdt de Oorlog ook ſomtyds met nadeel voor de onzen gevoerd (*m*): waarom men, hier te Lande, zo wel als in de Ooſtzee, naar Vrede begon te verlangen. De Deenen, misnoegd zynde op hunnen Koning Erik, leenden, ten deezen tyde, in grooten getale, het oor aan *Chriſtoffel*, Hertog van Beijeren, Zuſters Zoon van Erik, die zig van de Noordſche Kroonen zogt meeſter te maaken, en wien de Wendſche Steden byſtand booden. Holland verklaarde zig, daarentegen, voor Koning Erik, zendende, in Grasmaand, zes Amſterdammers (8), aan 't hoofd XXXI. Vredehandeling te Koppenhagen,

eener

(*m*) ALB. KRANTZ. Saxon. *Libr.* XI. *Cap.* XXIX. *p.* 304.

getroffen, te vinden in 't *Groot-Plakaatboek*, IV. Deel, bl. 259, en by AITZEMA I. Deel, bl. 93. Doch veelligt moet men *Trave* leezen, en 'er de bekende Rivier, by Lubek, door verſtaan. Ten ware men, *Trade* behoudende, welk woord, in 't Engelſch, *Koophandel* of *Scheepvaart* betekent, agten wilde, dat 'er alleen door beduid werdt, dat de Ooſterſche Vloot werdt genomen, terwyl zy op den handel uit was.

(8) *Jan Jan Heyneszoon*, Schout, *Jan Klaaszoon*, Bur-

Filips I. 1440. eener Vloote, naar Deenemarke, om een Verdrag van Koophandel met Erik te ſluiten, en hem, daarenboven, tegen Chriſtoffel en de Wendſche Steden, te ondersteunen. Men hadt eerſt vierduizend en naderhand nog vyftienhonderd Ryders tot de koſten van deezen togt geſchikt, die, voor twee derde, door Holland en Friesland, en voor een derde, door Zeeland, zouden worden betaald (*n*). Doch Erik trok weinig voordeels van den Hollandſchen onderſtand. Hy werdt gedwongen naar Pomeren te wyken, en Chriſtoffel werdt voor Koning erkend. 't Bedryf der Hollanderen hadt hun, en, met naame, die van Dordrecht, Harlingen, Amſterdam en Middelburg, ondertuſſchen, eene Oorlogsverklaaring van *Fredrik*, Markgraave van Brandenburg, Neeve van Koning Chriſtoffel, op den hals gehaald (*o*). Doch Chriſtoffel zelf boodt zig, ſedert, aan tot Middelaar tuſſchen ons en de Wendſche Steden (*p*). Men beſloot in onderhandeling te treeden, te Koppenhagen, werwaards de Oosterlingen hunne Gemagtigden zonden. Van de onzen verſcheenen 'er zeſtien; te weeten *Samſon van Lalaing*, Heer van Opprebaix en Admiraal van de Zee van Vlaanderen, en *Arend van Gend*, Heer van Gieſſenburg, Ridders: *Lodewyk van der Eike* en *Jan Jan Heyneszoon*, Raaden, *Meeſter Jan Roſe*, Geheimſchryver, Burgemeeſter, *Dirk van Wormer*, *Klement Klaaszoon*, *Jan Pauwelszoon* en *Willem Zaal*.

(*n*) IV. Memoriaalb. Rosk *sequut.* B. 2. *f.* 48, 56 *verſ.*
(*o*) IV. Memoriaalb. Rosk *sequut.* B. 2. *f.* 59.
(*p*) IV. Memoriaalb. Rosk *sequut.* B. 2. *f.* 57 *verſ.*

ver, *Gerrit van Noortich* en *Wynand Dirkszoon* van Haarlem, *Klaas Duift* van Delft, *Willem van Alkmaar*, *Dirk van Wormer*, *Jan Klaaszoon* en *Jan Pauwelszoon* van Amſterdam, *Matthias Simonszoon* van Hoorn, *Jakob Pieter Nanningszoon* van Zierikzee, *Willem Paaſſen* en *Jan Pieter Koppenszoon* van den Briele (*q*). Zy hadden allen brieven van vrygeleide van de vyandelyke Mogendheden bekomen (*r*). De onderhandelingen duurden tot in den Zomer des jaars 1441, zonder dat men tot een beſluit kwam. De Ooſterlingen eiſchten zwaare geldſommen van de onzen, tot vergoeding hunner geleeden' ſchade. Doch de onzen waren niet te beweegen, om veel uit te keeren. In of omtrent Hooimaand, viel 'er eindelyk iets voor, 't welk de onderhandeling ten einde bragt. Filips I. 1440. 1441.

Die van Hoorn en Enkhuizen, met zes, of, volgens ſommigen, met niet meer dan drie kleine ſchepen, na een bloedig gevegt, drie groote Ooſterſche Oorlogsſchepen, onder Noorwegen, genomen, en, met eenige gevangenen, te Hoorn, opgebragt hebbende, handelden dezelven met zo veel beſcheidenheid, dat eenigen hunner, in den Zomer, naar huis gekeerd, den mond vol hadden van den lof der Hollandſche beleefdheid. Byzonderlyk vindt men verhaald, dat *Pieter Brand*, een der Ooſterſche Hopluiden, en zeer gezien onder de zynen, terwyl men te Koppenha- Pieter Brand, een Oosterſch Hopman, raadt tot Vrede.

(*q*) *Zie 't* Beſtand van 23 Aug. 1451. *by* Aitzema I. *Deel*, *bl.* 90.

(*r*) V. Memoriaalb. Rose *sequel.* C. 1°. *f.* 178, 179.

Filips I. 1442.

hagen in onderhandeling was, uit de Hoornſche gevangenis, wederom t'huiswaards gekeerd zynde, zynen Landsluiden wiſt te beduiden, dat zy, hoe eer hoe liever, met zulke braave mannen, als de Hollanders waren, Vrede behoorden te maaken (*s*): 't welk van die vrugt was, dat 'er, op den drie-entwintigſten van Oogſtmaand, met de zes Wendſche Steden, Lubek, Hamburg, Roſtok, Straalzond, Wismar en Lunenburg, een Beſtand voor tien jaaren geſlooten werdt, binnen welken tyd, de openſtaande geſchillen, door vyf Steden, van ieder zyde benoemd, beſlegt moeſten worden. Van onzen kant, werden hiertoe beſtemd de Steden Utrecht, Amersfoort, Antwerpen, Mechelen en Nieuwmegen; en van de zyde der Wendſche Steden, Maagdenburg, Brunswyk, Gottingen, Hanover en Kampen. Doch elke vyf Steden, moeſten 'er twee, dat is, in 't geheel vier, uit haar getal, benoemen, die te Kampen byeen komen, en de geſchillen, in dertien weeken, afdoen moeſten: waartoe zy, by 't ſteeken der ſtemmen, eenen Overman, uit eene der naaſte Steden, kiezen mogten. En ſchoon de geſchillen, binnen den beſtemden tyd, niet werden afgedaan, zou egter 't Beſtand niet mogen gebroken worden. De Brieven, by welken het beveſtigd werdt, moeſten, van wederzyde, aan de *Oldermans* of Overluiden van de *Duitſche Hanze* te Brugge, worden geleverd (*t*). Door dit Beſtand, welk

Tienjarig Beſtand met de Wendſche Steden.

(*s*) VELIUS Hoorn. *bl.* 60, 61.

(*t*) *Zie het* Beſtand *by* AITZEMA I. *Deel*, *bl.* 90. *en* Groot-Plakaatb. IV. *Deel*, *bl.* 254.

welk in Herfſtmaand in Holland werdt afgekondigd (*u*), werdt de vrye vaart op de Ooſtzee herſteld, en deeze Landen, door den tyd, weder rykelyk van Ooſterſche waaren, met naame van Graanen, voorzien. Het werdt, ſedert, dikwils (*v*) vernieuwd, en kreeg, ſchoon het in geene Vrede veranderd werdt (*w*), door den tyd, egter byna de gedaante van een beſtendig Verbond van Vrede (*x*). In 't jaar 1442, ontſtondt 'er, alleenlyk, eenige onluſt met Breemen, welke Stad aan Holland, Zeeland, Friesland en Vlaanderen den oorlog verklaarde. Doch na dat Hertog Filips hier, onder anderen, aan die van Amſterdam, verlof gegeven hadt, om op de Breemers te kaapen (*y*), ſchynt de twiſt ſpoedig bygelegd te zyn geweeſt

Filips I. 1441.

Op en omtrent den zelfden tyd van het ſluiten van het Beſtand met de Ooſterlingen, werden 'er, te Koppenhagen, door de onzen, nog drie Verbonden van Vrede getroffen; een met den Koning van Deenemarke, een met den Hertoge van Holſtein, en een met die van Pruiſſen en Lyfland.

Chriſtoffel, Koning van Deenemarke en Zweeden, beweerde, dat hy, door toedoen der onzen, in den tegenwoordigen Oorlog, meer dan *honderdduizend Rynſche guldens* ſchade geleeden hadt. Doch in vergoeding hier van

Zoen met den Koning van Deenemarke;

(*u*) V. Memoriaalb. Rose *sequot.* C. 1°. *f.* 189 *verſ.*
(*v*) III. Memoriaalb. Bossaert *sequot.* H. 10. *f.* 192.
(*w*) Alb. Krantz. Saxon. *Libr.* XI. *Cap.* XXIX. *p.* 304.
(*x*) Velius Hoorn *bl.* 61.
(*y*) VIII. Memoriaalb. Rose *sequot.* D. 2°. *f.* 37 *verſ.* 45.

Filips I. 1441.

van, werden hem, by het Verbond van Vrede en Vriendſchap, ook op den drie-entwintigſten van Oogſtmaand getekend, alleen *vyfduizend Rynſche guldens* toegelegd, die de onzen beloofden, hem *tot beuſchheid te* zullen *betaalen en ſchenken*. Hy verbondt zig, daartegen, de oude Handveſten en Voorregten, den Hollanderen en Zeeuwen, door zyne Voorzaaten, verleend, te zullen beveſtigen (*z*). Ook vindt men, dat hy, ſedert, aan eenige Hollandſche en Zeeuwſche Steden, verſcheiden byzondere Vryheden verleend heeft (*a*).

met den Hertoge van Holſtein, en

By den Zoen met den Hertoge van Holſtein, insgelyks op den drie-entwintigſten van Oogſtmaand getekend, verbonden zig de onzen hem, ter voldoening van zekeren eiſch ten onzen laſte, *zeſtienhonderd marken* te zullen betaalen (*b*).

met Pruiſſen en Lyfland.

Doch die van Pruiſſen en Lyfland, welken wel twee-entwintig ſchepen benomen waren, hadden meer te vorderen. Hun werden, by den Zoen, op den zesden van Herfſtmaand getekend, *negenduizend ponden grooten Vlaamſch*, in vier reizen te betaalen, toegelegd (*c*).

Onderzoek, of de onzen de beloofde,

Of alle deeze penningen, door de onzen, in vervolg van tyd, opgebragt zyn, is my niet klaar gebleeken. Dit alleen vind ik, dat de

(*z*) *Zie het* Trakt. *by* AITZEMA I. *Deel*, *bl.* 91. Groot-Plakaatb. IV. *Deel*, *bl.* 256.

(*a*) Handv. van Amſt. *bl.* 82. BOXHORN *op* REIGERSB. I. *Deel*, *bl.* 214.

(*b*) *Zie het* Trakt. *by* AITZEMA I. *Deel*, *bl.* 93. Groot-Plakaatb. IV. *Deel*, *bl.* 258.

(*c*) *Zie het* Trakt. *by* AITZEMA I. *Deel*, *bl.* 93. Groot-Plakaatb. IV. *Deel*, *bl.* 258.

de Raad van Holland, in 't jaar 1442, de Stad Amſterdam zogt te beweegen, om, voor haar aandeel, tweeduizend ponden grooten aan de Oosterlingen te voldoen (*d*); en dat 'er, in de jaaren 1443 en 1444, ter Dagvaart van Holland, nog gehandeld is, over de middelen, om de gelden te vinden, tot welker voldoening, men zig, te Koppenhagen, verbonden hadt. In 't jaar 1443, verklaarden die van Haarlem en Delft hierop niet gelaſt te zyn. Ook zeiden, in 't volgende jaar, Haarlem, Delft, Leiden, Amſterdam, Gouda en Rotterdam „ *dat zy van dier zaeken* „ *niet mede en* hadden *van hoirrer Vroetſcip,* „ *Rycheyt en gemeynten, dat te conſenteeren,* „ *gelyc die Ridderſcip*, die den voorſlag hadt „ gedaan, *gergemt* hadt. Egter wilden zy „ *die ramynge van der Ridderſcip gaerne, elc* „ *in den hoeren, boren Vroetſcippen, Rycheiden* „ *en gemeenten opdoen; en wes zy dair an wer-* „ *ven konden, weder over brengen, als ſy eerſt* „ *ſouden konnen* (*e*). Naderhand, in 't jaar 1447, erkende Koning Chriſtoffel de vyfduizend guldens, hem te Koppenhagen beloofd, te hebben ontvangen (*f*). Doch om de verdere ſchulden af te leggen, werdt, zelfs tot in 't jaar 1459, ter Vergaderinge van Holland, gehandeld (*g*). Men ſtelde, om aan

FILIPS I. 1441. penningen betaald hebben.

't

(*d*) VII. Memoriaalb. ROSE *gequot.* D. 1. *f.* 1.

(*e*) IX. Memoriaalb. *van* ROSE *fol* 59 *verſ.* X Memoriaalb. *van* ROSE *fol.* 7. enz *by* DE RIEMER 's Graveenh. II. *Deel, bl.* 85.

(*f*) *Vide* BOXHORN. Apol. pro Navig. Holl. *p.* 17.

(*g*) VIII. Memoriaalb. ROSE *gequot.* D. 2. *f.* 102 *verſ.* 103 *verſ.* III. Memoriaalb. BOSSAERT *gequot.* H. 1. *f.* 110.

FILIPS I. 1441.

't Verdrag van Koppenhagen te voldoen, Excynzen op Bier, Kooren, Zout en Turf; doch 't ſchynt datze niet algemeen genoeg ingevorderd zyn geworden, of niet genoeg hebben opgebragt, of, in gevolg van tyd, grootendeels, tot dringender gebruik, beſteed geworden zyn.

XXXII. Geſteldheid der Hollandſche Staatsvergaderingen, ten deezen tyde.

Men ziet, ondertuſſchen, in 't voorbygaan, uit dit voorgevallene ter Dagvaart, dat de Staatsvergaderingen van Holland, ten deezen tyde reeds, omtrent op de zelfde wyze als in laater' tyden, gehouden werden. De voorſlag, door of van wege den Stadhouder, den Raad, of eenig ander Lid der Vergaderinge, gedaan zynde, ſtemde de Ridderſchap eerſt; doch dat opmerkelyk, en my, uit egte aantekeningen, wegens deeze Dagvaarten, gebleeken is, niet altoos als een lighaam, maar ſomtyds ook, hoofd voor hoofd. De andere Leden volgden, indien zy gelaſt waren. Zo niet; dan namen zy de *ramingen* of voorſlagen over, om 'er hunnen Vroedſchappen verſlag van te doen, en derzelver beſluit, ter naaſter Dagvaart, in te brengen. Wyders ſchynt men, uit het verhandelde ter Vergaderinge van Holland ten deezen tyde, ook te mogen afnemen, dat, behalve de Vroedſchappen, de Gemeente nog, ten minſten in ſommige Steden, over 't ſtuk van belaſtingen, gekend werdt.

Merkwaardig Voorbeeld van de gewoonte,

De Oosterſche Oorlog was nog op zyn hevigſt, toen Margareet van Bourgondie, Graavinne Weduwe van Willem den VI, in Henegouwen, overleedt. Wy zouden van dit ſter-

ſterven niet behoeven te gewaagen, zo het ons geene gelegenheid gaf, om een oud gebruik te melden, van welk wy, in vroeger tyden, geen zo duidelyk voorbeeld ontmoeten, ſchoon het, ongetwyfeld, al voor lang, hier te Lande, plaats gehad heeft. Ik ſpreek van de gewoonte onzer Graaven, om, by hunne inhuldiging, den Landzaaten te zweeren, eer deezen gehouden waren, den eed van getrouwheid aan den Graave af te leggen. Wy hebben reeds te vooren aangemerkt (*b*), dat Vrouw Margareet aan verſcheiden' Heerlykheden in Holland verlyftogt was, met naame aan Gouda, Schoonhoven, Texel en Wieringen: ook aan de Stede Beverwyk (*i*), Wyk op Zee, Weſtzaanden, Krommenie, Nieuwland en Spaarnewoude. Filips was nog, in deeze Heerlykheden, niet ingehuldigd: doch alzo dezelven nu, door de dood zyner Moeye, wederom aan hem, als Graave van Holland, verſtorven waren, vondt hy goed, zig aldaar ook te doen erkennen. In de Lente des jaars 1441, bevondt hy zig te Middelburg. Doch geene gelegenheid hebbende, om naar Holland over te ſteeken, ontboodt hy, aldaar, eenige Edelen en Raaden 's Hofs van Holland by zig, te weeten, *Henrik, Heer van Waſſenaar*, *Dirk van der Merwede*, Heer tot Etten en Meeuwen, *Arend van Gend*, Heer van Gieſſenburg, *Gerrit van der Zyl*, Ridder, Heer tot Purmerende, *Willem*

Filips I. 1441. dat de Graaf, by zyne inhuldiging, eerſt zweert, daarna de Landzaaten.

(*b*) *Zie* hier voor, *Bl.* 463, 483.
(*i*) Handv. van Kennemerl. *bl.* 55.

FILIPS I. 1441. *lem, Heer van Naaldwyk* en *ter Kapelle*, Erfmaarschalk en Rentmeester Generaal van Holland, en *Godschalk Oem*, Heer van Wyngaarden. In tegenwoordigheid van deezen, en van veele andere aanzienlyke Luiden, deed hy, eerst, met opgesteken' vingeren, den gewoonen Graaflyken eed: die, van woord tot woord, aldus luidde.

„ *Dat zweeren wy, dat wy allen onsen Onder-*
„ *saten ende goede luyden, die nu mit rechte*
„ *an ons gecommen ende bestorven syn; byder*
„ *doot van onser liever moeyen, Vrouwe* Mar-
„ griete van Bourgoingnen, *Saliger gedachten,*
„ *wonende in den Heerlicheden, dair zy an ver-*
„ *lyftocht is geweest, soe wair dat die gesetene*
„ *syn, binnen Steden, of dair buyten, houdt en-*
„ *de trouwe wesen sullen, ende hun doen, al dat*
„ *een goet Landsheer synen onderzaten mit*
„ *rechte sculdich es te doen, ende geloven hun*
„ *ende elken bysondere te houden ende te ster-*
„ *ken in allen horen Rechten, Privllegien,*
„ *ende Hantvesten, die sy hebben, Confirma-*
„ *tien dair off te doen geven, onder onsen ze-*
„ *gel, so verre als wy mit rechte dair in ge-*
„ *houden syn, hun die te vermeerren, ende*
„ *niet te verminderen; also moet ons God*
„ *helpen, ende alle syn Heiligen.*"

Na 't afleggen van deezen eed, van 't welk de Hollandsche Edelen een Getuigschrift gaven, den drie-entwintigsten van Lentemaand gedagtekend, stelde Filips *Willem van Lalaing*, *Heere van Bingnicourt*, Stadhouder van Holland en Zeeland, aan, om den eed van inhuidiging, volgens ouder gewoonte, in zynen naam, in Holland te gaan ont-

van-

vangen (*k*): 't welk, ongetwyffeld, federt, geſchied zal zyn. FILIPS I. 1441.

XXXIII. Filips doet den Keizer hulde wegens deeze Landen.

Doch zo gereed als Filips was, om zig van zyne Onderzaaten, als wettigen Graave en Heere der Landen, te doen erkennen, zo noode wilde hy er aan, om, als een Leenman des Duitſchen Ryks, den Keizer, wegens Henegouwen, Holland en Zeeland, hulde te doen. Hy hadt, deswege, reeds met Keizer Sigismond verſchil gehad (*l*), en toen, naderhand, *Fredrik de III.* de Keizerlyke waardigheid verkreegen hadt, trads men, over dit ſtuk, in 't jaar 1442, te Beſançon, in onderhandeling. De Keizer was hier, in perſoon, Hertoge Filips komen zien, en drong, met veel ernſt, op de hulde, wegens de drie Graafſchappen, die hy beweerde, met de dood van Willem den VI, aan 't Ryk vervallen te zyn; immers niet door Filips te konnen bezeten worden, zonder dat hyze van 't Ryk verhief. Filips verſchoof egter de hulde voor dien tyd (*m*): doch van elders blykt, dat hyze, niet lang hierna, te Aken gedaan heeft (*n*). Ook weet men, dat hy, federt, meer dan eens, op de Ryksdagen beſchreeven zynde, dezelven, ſomtyds in perſoon, ſomtyds door gemagtigden, heeft bygewoond (*o*). Doch 't leedt geene halve eeuw, of de 1442.

(*k*) Privileg. van Texel, *bl.* 57-63. V. Memoriaalb. Rosk *gegnot.* C. 1. *f.* 156 *verſ.* 157, 161, 164.

(*l*) *Vide* STRUVII Corpus Hiſt. Germ. *Tom.* I. *p.* 709.

(*m*) OLIVIER DE LA MARCHE Memoir. *Livr.* I. *p.* 170.

(*n*) WINDECKII Hiſtor. Sigism. *Cap.* CCXXVIII. *ap.* STRUVIUM Corp. Hiſt. Germ. *Tom.* I. *p.* 724.

(*o*) Diploma Caſoli V. *apud* CONRINGIUM de Finib. Imp. Germ. *Libr.* II. *Cap.* XXVIII. *p.* 752. *coll. p.* 748, 749.

Filips I. 1442. de meeſte Nederlanden begonden zig aan te merken, als geheel geene verbindtenis met het Duitſche Ryk hebbende. Zy onderhielden de Ryks Wetten niet, droegen niet in de gemeene Ryks Laſten, en werden, door verloop van tyd, gelyk als een onafhangkelyk Gemeenebeſt op zig zelven.

DI
HW 2A2b 6